ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 1er DÉCEMBRE
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8964 36ÈME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16Ր ԴՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4765

ԺՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՍԿ ՄԵ՞ՆՔ

Բոլշեւիզմը կը ձգտի մեռցնել ազգայնական զգացումն ու սեփական հայրենիքի գաղափարը ժողովուրդներու հոգիին մէջ: Ու յանուն մարքսեան ուղղափառ վարդապետութեան, կը ծրագրէ բոլոր ազգերը համախմբել միջազգայնականութեան դրօշին տակ :

Ազգ ու հայրենիք ժամանակավրէպ են իրեն համար: Դասակարգային պայքարն ու «պրոլետարներու դիկտատորութիւն»ը կը կազմեն իր խտէալը: Կը հաւատայ միայն բռնի ուժին եւ ազգերու ստրկացման:

Քառասուներեք տարուան փորձը ցոյց տուաւ թէ սխալ էր բոլշեւիկեան վարդապետութիւնը: Իտէալը, զոր համայնավար տեսաբանները ուզեցին իրագործել միլիոնաւոր մարդոց արեան գնով, սնանկացած է:

Ազգ ու հայրենիք այսօր, քսաներորդ դարու երկրորդ կիսուն, աւելի քան երբեք կենդանի գաղափարականներ են :

Բոլոր ժողովուրդները, աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն վրայ կը ձգտին ունենալ իրենց ազգային, ազատ ու անկախ հայրենիքները: Ասիայէն վերջ, Ափրիկէն ալ արթնցած է: Ու մենք կը տեսնենք թէ ինչպէս ամէն օր նոր պետութիւն մը կեանքի կը կոչուի եւ իր ազգային դրօշը կ'երթայ տնկելու Նիւ Եորք՝ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան փառաւոր շէնքի մուտքին առջեւ:

Այսօր, խորհրդայնացումէն քառասուն տարի վերջ, ի սփիւռս աշխարհի ցրուած ազգասէր ու հայրենակարօտ Հայերը կը հարցնեն.

— Իսկ մե՞նք: Ո՞ւր է մեր ազգային դրօշը:

Խաւարակուռ Ափրիկէի խորերն ապրող ժողովուրդներ, որոնք տակաւին նոր կը թեւակոխեն քաղաքակրթութեան սեմէն ներս եւ նոր է, որ մշակոյթ, գիր ու դըրականութիւն պիտի ստեղծեն, արդէն սեփական հայրենիքի տէր են դարձած: Իրենց ներկայացուցիչները ազգերու արիսպագոսին մէջ մեծերուն հետ կողք կողքի նստած են եւ ամէն պատիւ կը վայելեն:

Անոնց անունները թերթերու առաջին էջերուն վրայ կը փայլին: Տակաւին երէկ անծանօթ ազգեր ու երկիրներ, այսօր բոլորի շրթներուն վրայ են՝ Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա:

Ազատատենչ Հայութիւնը ամէնէն աւելի կ'ուրախանայ, երբ օտար լուծի են թակայ ժողովուրդ մը անկախութեան կը տիրանայ: Ամէնէն աւելի կը գնահատէ ազատութեան բարիքները, դարերով ճաշակած ըլլալով ստրկութեան դառնութիւնները:

Սակայն ամէն անգամ, որ նորազատ ազգի մը դրօշը կը ծածանի Նիւ Եորքի մէջ եւ անոր պատուիրակները կը բազմին միջազգային խորհրդարանին մէջ, չենք կրնար չհարցնել.

— Ո՞ւր են հայ ազգի, հայկական պետութեան ներկայացուցիչները:

Ինչո՞ւ միջազգային մամուլը չի բարեհաճիր — օրուան այնքա՛ն բազմազան հարցերու շարքին — քանի մը տող ալ յատկացնել Հայութեան եւ անոր արդար դատին:

Ուրացու՞մ եւ մոռացո՞ւմ:

Այո՛: Մանաւանդ անոնց կողմէ, որոնք իբրեւ պաշտպան կը ներկայանային մեր ժողովուրդին:

Չկան անոնք հիմա: Բաշխուած են իրենց պատեանները:

Լքուած ենք մեր բախտին:

Իսկ ի՞նչ կը մտածեն անոնք — ազգասէ՛ր ու «Հայաստանասէ՛ր» —, որ արտասահմանի ոստաններուն մէջ նստած: հանդիստ կեանք կը վայելեն, համակերպելով կատարուած իրողութեան :

Փառք կուտային Մոսկուային: Եւ անհոգ ու ձեռնածալ նստած, կը սպասեն հրաշքի մը, որ կ'ուշանայ, աւա՜ղ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԵՔ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐ

Մայիսեան թրքական յեղափոխութիւնը տապալեց կառավարութիւն ու սահմանադրութիւն, բայց վեց ամիսէ ի վեր չկըրցաւ վերաշինել ինչ որ քանդեց: Նոր Սահմանադրութիւն մը խոստացած է երկրին, ամիսները կը սահին եւ դեռ սեղանի վրայ անգամ չէ դրուած նախագիծը :

Թուրք պետութեան նախագահը, Կիւրսէլ, Սահմանադիր Ժողովի մը նախագիծը պատրաստելու պաշտօն տուած է Փրոֆ. Թուրհան Ֆէյզիօղլուի, որ ծանօթ է իբրեւ վերատեսուչ Միջին Արեւելքի համալսարանին:

Այս փրոֆէսէօրը կազմած է յանձնախումբ մը, որ քսան օրուան մէջ յաջողեցաւ պատրաստել պահանջուած նախագիծը, բաղկացած 43 էջէ եւ 66 յօդուածէ:

Ըստ այս նախագծին, Թուրքիոյ Նոր Սահմանադիր Ժողովը պիտի բաղկանայ 260 անդամներէ, որոնց 70ը պիտի տան քաղաքական կուսակցութիւնները, 82ը՝ նահանգները, իսկ մնացեալը՝ համալսարանները եւ այլազան ընկերակցութիւններ :

Սահմանադիր Ժողովին մասնակցելու համար կը պահանջուի առնուազն լիսէի ուսում ստացած ըլլալ :

Սահմանադիր Ժողովը, կազմուելէ ետք, պիտի հրաւիրուի վերաքննել Նոր Սահմանադրութիւնը, որ պատրաստուած է Փրոֆ. Սամի Օնարի նախագահութեան տակ աշխատող յանձնախումբի մը կողմէ: Վերջնական ձեւ ստանալէ ետք, նոր սահմանադրութիւնը պիտի ենթարկուի հանրաքուէի :

Եթէ հանրաքուէին արդիւնքը դէմ ըլլայ այս Սահմանադրութեան, Կիւրսէլ պիտի ցրուէ Սահմանադիր Ժողովը, որպէսզի կազմուի երկրորդ Սահմանադիր Ժողով մը: Եթէ հանրաքուէին արդիւնքը ըլլայ դրական, պիտի ձեռնարկուի ընտրութեանց :

Արդ, Անգարայէն կը հեռագրեն թէ վերջապէս պատրաստուեր է սահմանադիր ժողովին նախագիծը եւ յանձնուեր Զօր. Կիւրսէլի :

Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ Հալք կուսակցութեան պետը, Ինէօնիւ, ընդհ. քարտուղարը, Իսմայիլ Րիւշտիւ Աքսալ, եւ օգնականները Քեմալ Սաթըր եւ Օրհան Էօզթրաք որոշած են չմտնել Սահմանադիր Ժողովին մէջ:

Սահմանադիր Ժողովը կազմուելէ առաջ, կը կարծուի թէ արտօնութիւն պիտի տրուի քաղաքական գործունէութեան, այնպէս որ պիտի կազմուին նոր կուսակցութիւններ: Հաւանաբար նախկին դեմոկրատներու մասնակցութեամբ կազմուի նոր կուսակցութիւն մը, որու գլուխը կանգնի ելմտական նախարարը, Էքրէմ Ալիճան, կամ դատական նախարարը, Արթուս: Միլլէթականները տրամադիր են մտնելու Սահմանադիր Ժողովին մէջ:

ՄԻՒՍ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թուրքիոյ ընդհ. տագնապին մէջ կարեւոր գլուխ մը կը կազմէ համալսարաններու փրոֆէսէօրներուն կացութիւնը :

Զօր. Կիւրսէլ յաջողեցաւ երկրէն դուրս նետել յեղափոխութեան այն անդամները, որոնք նեղութիւն կը պատճառէին: Արտաքսուածներէն մին, Սոլմազէր, յայտարարեց թէ կը մեկնին՝ «իրենց հետ տանելով յեղափոխութիւնը»: Յեղափոխութիւնը եթէ մեկնեցաւ, դատավարութիւնները չեն կրնար ծածկել թէ խանգարուած բան մը կայ երկրին հաւասարակշռութեան մէջ: Սահմանադրութեան տագնապէն զատ՝ գոյութիւն ունի համալսարաններու տագնապը : 147 փրոֆէսէօրներ դուրս նետուեցան համալսարաններէն ծանր ամբաստանութիւններով, — անկարողութիւն, սեռային մոլութիւն, եւայլն: Հակառակ բոլոր փորձերուն, պատճառաբանելով թէ չափազանցուած էին ամբաստանութիւնները եւ սխալներ գործուած էին պաշտօնանկութեան գործողութեանց մէջ, կարելի չեղաւ դեռ համալսարան վերադարձնել դուրս նետուած դասախօսները: Զօր. Կիւրսէլ քանիցս յայտարարեց թէ կը վերաքննուի «անիրաւուած» փրոֆէսէօրներուն հարցը, թէ շուտով համալսարան պիտի վերադառնան պաշտօնանկ դասախօսները, բայց ահա կը յայտարարէ համալսարանի վերատեսուչ Փրոֆ. Օնար թէ կարելի չէ եղած համաձայնութիւն գոյացնել կառավարութեան հետ: Նախ, արտաքսուած կամ պաշտօնանկ դասախօսներուն ամբողջ թղթածրարները կորսուած են: Երկրորդ, կառավարութիւնը յամառօրէն կը դիմադրէ վերաքննութեան, հակառակ Օնարի պահանջին թէ պէտք է սրբագրել սխալը:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Անգարայի եւ Պոլսոյ համալսարաններուն երկու վերատեսուչներն ալ հրաժարած են իբրեւ բողոքի նշան: Թեքնիք համալսարանին վերատեսուչը կը յայտարարէ թէ պատճառ մը չի տեսներ հրաժարելու : Միւս կողմէ կ'ըսեն թէ կառավարութիւնը կը խորհի դեսպանութեանց կոչել պաշտօնանկ փրոֆէսէօրներէն ոմանք,— կարգադրութիւն մը որ շատ կը յիշեցնէ յեղափոխութեան հերոսներուն հեռացումը երկրէն:

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱԳՆԱՊ

Բանակին մէջ կատարուած մաքրագործումներուն պարագան եւս գոցած չէ իր լուծումը: Հանգստեան կոչուած վաստակաւոր ու բարձրաստիճան զինուորականներ պատուիրակութիւն մը ղրկեցին, անցեալ Զորեքշաբթի, Զօր. Կիւրսէլի, խնդրելով որ վերաքննուի «անիրաւուած» զինուորականներուն կացութիւնը : Զօր. Կիւրսէլ պատասխանեց թէ «խնդիրը պիտի վերաքննուի ի նպաստ երկրին »:

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը տուած է իր վճիռը այն երկու խնդիրներուն մասին, որոնք երկար ատենէ ի վեր կը հետաքրքրէին հանրային կարծիքը :

Մէկը հանգստեան կոչուած սպաներու հարցը, միւսը՝ Համալսարանի պաշտօնանկ դասախօսներու հարցը :

Նոր որոշումին համաձայն, այն վաստակաւոր սպաները, որոնք կը փափաքին, պիտի կրնան վերստին պաշտօնի կոչուիլ « բանակային պահեստիներ » անունին տակ: Ասոնք զինուորական բարձր խորհուրդին կողմէ պարտականութիւն պիտի ստանան եւ պիտի օգտագործուին ամէն տեսակ գործողութեան մէջ :

Միւս կողմէ, 147 պաշտօնանկ դասախօսները պիտի չվերադառնան համալսարանի իրենց բուն պաշտօններուն: Սակայն պիտի կրնան պաշտօն ստանալ, կարելիքի համաձայն, իբրեւ կրթական պահեստի մշակներ :

Այս մասին պաշտօնական զեկոյց մը պիտի հրատարակուի ի մօտոյ :

ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ՝
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցող Հայաստանի ախոյենական մրցումներու ընթացքին, Վ. Յովսէփեան մրցանիշը կոտրած է, կշռագունդը նետելով 18 մեթր 88 հեռաւորութեան, (նախորդ մրցանիշ՝ 18·49): Էքիփ մարզական օրաթերթը կը գրէ թէ այս ձեւով, Յովսէփեան բոլոր ժամանակներու, եւրոպացի ախոյեաններու երկրորդը կը հանդիսանայ, անգլիացի Ռոյէն ետք (19·11, Եւրոպայի մրցանիշ): Տարուան միջազգային դասաւորումին մէջ Յովսէփեան 6րդ տեղը կը գրաւէ :

Ֆրանսական մարզական թերթը կ'աւելցնէ թէ Յովսէփեան Ախթակ ծնած է 1932ին, հասակն է՝ 1 մեթր 88, կշիռը՝ 108 քիլօ, անդամ է Տինամոյի: Խորհրդային ախոյեան էր արդէն 1958ին, երբ Լիտվինէս ձեռքէն առաւ մրցանիշը, որուն վերստին կը տիրանայ այսօր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՒՐՍԷԼ, բժիշկներու խորհուրդով պիտի հանգստանայ քանի մը օր: Առժամեայ փոխանորդ նշանակուած է փոխվարչապետը՝ Զօրավար Ֆահրի Օզտիլեք: « Եունայթըտ Փրես» գործակալութեան համաձայն զօրավարը սրտի տագնապ մը անցուցած է:

ՆԱՍԸՐ, Սուտանի բանակին նուիրեց վեց օդանաւ եւ քսան զինուորական փոխադրակառքեր :

ՄԱՒՐԻՏԱՆԻԱ, ՄԱԿ ընդունուելու դիմում կատարած է:

ՔԵՆԹԸՐՊԸՐԻԻ Արք·ը Տոքթ. Ֆիշըր Պէյրութէն Պոլիս անցած է: Պէյրութի մէջ տեսակցած է Մարոնիներու պատրիարք՝ Փոլ Մէուշիի հետ : Տոքթ. Ֆիշըր Կիրակի օր Երուսաղէմ էր ուր տեսնուած է նաեւ Հայոց պատրիարք Եղիշէ Եպիսկոպոսի հետ: Անգամ մը եւս անգլիքան եկեղեցին կ'ուզէ ցոյց տալ մերձեցման իր փափաքը արեւելեան եկեղեցիներու հետ: Հինգշաբթի օր պիտի հասնի Հռոմ եւ ուրբաթ ընդունուի Պապին կողմէ:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Քաթանկայի Պալուպա ցեղապետները վերջնագիր մը ղրկած են Էլիզապէթվիլի կառավարութեան, պահանջելով շրջանը պարպել: Առջի օր բուռըն բախում մը տեղի ունեցած է Պալուպաներու եւ նիկերացի «կապոյտ սաղաւարտաւորներու» միջեւ: Միւս կողմէ իր նորածին աղջկան մահը պատճառ բռնելով Քոնկոյի նախկին վարչապետը՝ Լումումպա, Սթանլէյվիլ ապաստանած է :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ եւ Ալժերիոյ սահմանագլուխին վրայ ծանր միջադէպեր տեղի ունեցան, առջի օր: Ֆելլաղաններու խումբ մը յաջողած է սահմանը անցնիլ եւ գերի բռնել արաբական գիւղի մը յիսուն այրերը , կռիւներու ընթացքին սպաննուած են տասնեակ մը ըմբոստներ :

«ՁԵՄ ԶՂՋԱՐ» յայտարարած է Այխման Հրեաներու ջարդին համար: «Եզրակացնելով , ըսած է գերման ամբաստանեալը, ոչ մէկ բանի համար կը զղջամ: Ամէն պարագայի մէջ, ինքզինքս չեմ վարկաբեկեր յայտնելով թէ կը ցաւիմ: Կը խոստովանիմ թէ եթէ սպաննած ըլլայինք Հիմլերի 1933ին պատրաստած տասը միլիոն Հրեաներու ցանկը, պիտի ըսէի լաւ, թշնամի մը մաքրեցինք»: Այսպէս խօսած է Այխման ամերիկեան Լայֆ թերթին :

ՊՈՒՐԿԻՊԱ տեսակցութիւն մը ունեցած է Նիւզուիքի թղթակիցին հետ եւ յայտարարած.— «Եթէ Ֆերհաթ Ապպաս ըլլայի, կը վերսկսէի Ֆրանսայի հետ բանակցութիւնները, մէկ կողմ դնելով հըպարտութեան աւելորդ հարցեր »:

(Լուրերու շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԻ ՀԱՐՑԸ

Դ.

Ռամկավար պաշտօնաթերթի խմբագրականների կարեւոր մէկ մասը յատկացուած է իմ անձին. այն գործերին, որոնց հետ կապ եմ ունեցել ես: Եւ, բնականաբար, ի՞նչ կարող է լինել Վրացեանը հայաստանապաշտ ռամկավարների համար,— արկածախնդիր, ազգադաւ, դաւաճան եւ ուրիշ չգիտեմ ինչ: Իրենք, որ արկածախնդիր չեն, ազգադաւ ու դաւաճան չեն, բնական է, որ իրաւունք ունեն հայհոյելու եւ անպատուելու ինձ նման մի խոտելի արարած՝ իրենց սուրբ բերաններով: Ահ, ռամկավարի սուրբերանութիւնը, բոլշեւիկը կարող է նախանձել ...

Զբաղուել ռամկավար պաշտօնաթերթի անձնական խեթանքներով եւ հայհոյութիւններով՝ ժամավաճառութիւն է, մանաւանդ որ նրա արծարծած հարցերի մասին շատ գրուած է ու բացատրութիւններ տրուած. «Ալեքսանդրապոլի դաշնագիր», «Փետրուար 18» եւ յարակից ամբաստանութիւններ սպառիչ կերպով լուսաբանուած են բոլշեւիկ Բորեանի, Խատիսեանի եւ իմ հատորներում: Բայց ի պայծառացումն մտաց մի անգամ էլ վեր առնենք ռամկավար պաշտօնաթերթի ամբաստանութիւններից մի քանիսը :

Եւ առաջին հերթին՝ Փետրուար 18ը: «Վրացեանի արկածախնդրութեան» հետեւա՞նք էր Փետրուարեան ապստամբութիւնը Հայաստանի Ցեղկոմի դէմ, նախօրօք կազմակերպուած դաշնակցական գո՞րծ էր, թէ համաժողովրդական տարերային պոռթկում, իբրեւ հետեւանք բոլշեւիկների գործած անլուր բռնութիւնների եւ անիրաւութիւնների :

Այս հարցին լրիւ կերպով պատասխանած է յայտնի բոլշեւիկ Բորեանը. Դաշնակցականների վկայութեան պէտք չկայ: Բորեանը, նկարագրելով հանգամանօրէն Ցեղկոմի վարած բռնապետական եւ ասպատակաբարոյ գործունէութիւնը, առանց վերապահութեան, Հայաստանի հակաբոլշեւիկ ընդվզումը 1921 թ. Փետրուարին համարում է հետեւանք՝ Ցեղկոմի սխալ եւ դատապարտելի քաղաքականութեան :

Հայ ժողովուրդը Հայաստանում հոգեբանօրէն Դաշնակցական էր եւ բնականաբար Փետրուարեան ապստամբութեան մասնակից էին եւ Դաշնակցականները : Անբնական եւ զարմանալի չէ, որ այստեղ եւ այնտեղ, Զեկայի հալածանքներից մազապուրծ Դաշնակցականներն ու ոչ Դաշնակցականները ջանացել են կազմակերպուած արտայայտութիւն տալ ժողովրդի դժգոհութեան. այդ իմաստով յուշեր էլ են գրւում դէպքերին մասնակցողների կողմից: Բայց ով եւ ինչ ուզում է՝ ասի կամ գրէ, Փետրուարեան ապստամբութիւնը Դաշնակցութեան կողմից նախապատրաստուած, կազմակերպուած ընդհանուր գործ չէր, այլ ժողովրդական ցասումի տարերային պոռթկում, որ վերջը, այո, Դաշնակցութիւնը ջանաց կազմակերպել ու վարել՝ նուազագոյն վնասով տրամաբանական վախճանին հասցնելու համար :

Հայաստանի խորհրդայնացումէն յետոյ ես մնացի Հայաստանում, իբրեւ ներկայացուցիչ Դաշնակցութեան կողմից եւ, եթէ ուզում էք, իբրեւ պատանդ Ցեղկոմի ձեռքին: Մինչեւ Փետրուար, յատուկ տեսակցութիւններով Զեկայի պետ Աթաբէգեանի, Ցեղկոմի նախագահ եւ անդամներ Կասեանի, Աւիսի, Մռաւեանի հետ եւ մէկից աւելի անգամներ բացատրել, յորդորել եւ խնդրել եմ, որ վերջ տրուի բռնութիւններին, բռնագրաւումներին, բանտարկութիւններին, այլապէս ժողովուրդը կարող է յուսահատական քայլերի դիմել: Միւս կողմից, մէկից աւելի անգամներ զգուշացրել եմ մեր ընկերներին, որ որեւէ հակառակ արարք չանեն իշխանութեան դէմ: Իմ խօսքը ռամկավարների համար արժէք չունի, ի հարկէ, բայց բոլոր Հայերը ռամկավար չեն. սրանց համար եմ ասում. ոչ Դաշնակցութիւնը, որպէս ընդհանուր կազմակերպութիւն, ոչ անձնապէս ես, Փետրուարեան ապստամբութիւնը չենք կազմակերպել, չենք քաջալերել, չենք ցանկացել : Երբ հակառակ մեր կամքի, Ցեղկոմի խելագար գործելակերպի հետեւանքով, ապստամբութիւնը դարձաւ իրականութիւն, Հայաստանի ամբողջ ժողովուրդը, բոլոր Դաշնակցականները եւ բոլոր կուսակցութիւնները, ռամկավարներն էլ մէջը լինելով, հայրենասիրական պարտականութիւն համարեցին միանալ շարժման : Ռամկավարները յատուկ կամաւորական խումբ կազմեցին եւ մինչեւ վերջ, Դաշնակցականների հետ կողք կողքի, կռուեցին բոլշեւիկ զաւթիչների դէմ :

Մեր եւ ռամկավարների բարոյական ըմբռնումների տարբերութիւնը այն է, որ մենք գիտակցում եւ ստանձնում ենք մեր գործի պատասխանատուութիւնը, իսկ ռամկավարները՝ ոչ: Մենք ամբողջապէս ընդունում ենք Փետրուարեան յեղափոխութիւնը, եւ ես պատիւ եմ համարում ու հպարտ եմ, որ հայ ժողովուրդը տապալելով Ցեղկոմի բռնակալութիւնը իր ոգեւորութեան գերագոյն վայրկեանին, ինձ վստահեց շարժման ղեկավարութիւնը, Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէի նախագահի կոչումով: Իսկ ռամկավարները ... Ռամկավարները, որպէս Հայաստանի կուսակցութիւն, մասնակցեցին Փետրուար 18ի շարժման, զէնն ի ձեռին կռուեցին բոլշեւիկեան բռնակալութեան դէմ, կեցան Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէի կողքին եւ նրա հետ միասին տարագրուեցին Պարսկաստան, բայց այժմ նզովք են կարդում Փետրուար 18ի հասցէին, խունկ են ծխում բոլշեւիկների առջեւ եւ հայհոյում են «Դաշնակցութեան Փետրուարեան դաւաճանութեան» համար: Ցեղկոմի բռնապետութիւնը տապալելուց յետոյ, տեղի ունեցած բոլոր բաները բնական են եւ հասկնալի :

Ռամկավարները միլիոներորդ անգամ առաջ բերում են իմ դիմումը Անգարայի Մեծ Ժողովին եւ իմ մէկ հեռագիրը՝ Մոսկուա՝ ռուս - թրքական բանակցութիւնների առթիւ:

Նախ՝ պէտք է ասել, որ իմ անձնական դիմումները չեն դրանք, այլ կառավարութեան, եւ կառավարութիւնն էլ առաջնորդուել է ժամանակի առարկայական պայմաններով եւ հայ ժողովրդի շահերով ու ցանկութիւններով: Ծիծաղելի է առնուազն միայն «Վրացեանի արկածախնդրութեան» վերագրել այդ դիմումները, թէեւ պէտք է ասեմ, որ ոչ մէկ ամաչելիք կամ վախենալիք պատճառ ունեմ անձնապէս եւս ստանձնելու ամբողջ պատասխանատուութիւնը այդ դիմումների համար :

Զարմանալի է սակայն, ինչո՞ւ Վրացեանի այդ երկու դիմումներն են յիշում ռամկավարները: Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէն, Փետրուար 18ի առաւօտից ըսկսած, բազմաթիւ հեռագիրներ է քաշել Վրացեանի ստորագրութեամբ եւ առաջին հեռագիրը եղել է Լենինին, որով բացատրում էր Փետրուարեան յեղաշրջման իմաստը, յայտարարում էր, թէ շարժումը ուղղուած չէր Խորհրդ. Ռուսաստանի դէմ եւ խնդրում էր միջամտել՝ վերջ տալու համար քաղաքացիական պատերազմին Հայաստանում : Նոյնիմաստ հեռագիր էլ տրուեց Խորհրդ. Ռուսաստանի արտաքին գործոց նախարար Չիչերինին: Ոչ Լենինը, ոչ Չիչերինը որեւէ քայլ չառին: Յեղաշրջումից անմիջապէս յետոյ, Փետրուար 18ին, Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէն հեռագիրներ քաշեց եւ Անգարա՝ հաւաստիացնելու համար, որ Հայաստանը ուզում է հաշտ հարեւանութեամբ ապրել Թուրքիայի հետ: Հեռագրեց եւ Փարիզ, Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան Հայաստանի անկախութեան վերականգնման մասին՝ հրահանգելով հաղորդել նոյնը օտար պետութիւններին եւ Ազգերի Դաշնակցութեան :

Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէն գիտակցում էր կացութեան լրջութեանը : Պէտք չէ մոռանալ, որ Ալեքսանդրապոլը դեռ Թուրքերի ձեռքն էր, եւ թուրք ասկեարները կեցած էին Արաքսի կամուրջի գլխին, Երեւանից մի քանի տասնեակ քիլոմեթրի վրայ: Այդպիսի պայմաններում կենսական անհրաժեշտութիւն էր զգուշաւոր քաղաքականութիւնը Թուրքիայի հանդէպ: Այդ քաղաքականութեան թելադրանքն էր եւ Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէի — «դաւաճան Վրացեանի» — հեռագիրը Մոսկուա՝ Թուրք - ռուսական բանակցութիւնների առթիւ:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀԸ՝ ԵՒՐՈՊԱՆ Է

ԻՏԱԼԻԱ, ՀԻՒՍԻՍԷՆ ՀԱՐԱՒ՝ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԸ

Նախորդ համի մը թիւերու մէջ տուած էինք Օտտի մէջ Ռէմոն Գարթիէի հրատարակած յօդուածաշարքէն մասեր: Այսօր կը ներկայացնենք Ֆրանսացի յայտնի լրագրողին «Նոր աշխարհը՝ Եւրոպան է» յօդուածաշարքին այն գլուխը, որ յատկացուած է Իտալիոյ :

Իտալիոյ հիւսիսային նահանգները արդիւնաբերական կարեւոր ու զօրաւոր հաստատութիւններու շրջանն են: Թորինօ քաղաքին 850.000 բնակչութեան կէսը կ'ապրի շնորհիւ Ֆիաթ հաստատութեան, որ 16 գործարաններ կը բանեցնէ այդ քաղաքին մէջ: Ինքնաշարժ կառքերէ զատ, Ֆիաթ կը շինէ նաեւ թրաքթէօրներ, չժանգոտող պողպատ, զանազան գործիքներ, երկաթուղիներու հաստատումին յատուկ իրեր, թրամվէյներ, Տիէզէլներ, օդանաւեր, սառնարաններ, լուացքի մեքենաներ, խողաներկներ, վերմութ, ու կը հրատարակէ օրաթերթ մը՝ «Լա Սթամփա»: Իր գործարաններուն մէջ կ'աշխատին 82.000 բանուորներ ու տարեկան իր գործառնութիւնը կը հասնի 350 միլիառ լիրի, որ իտալական արդիւնաբերութեան չափանիշներով, ֆրանսական կամ գերմանական որեւէ մէկ հաստատութեան համեմատութիւններէն աւելի գումար մը կը ներկայացնէ :

Նման կարեւոր ու բազմաճիւղ հաստատութիւն մըն է նաեւ Մոնթէքաթինին, որու ընդհանուր անուան տակ հաւաքուած են արդիւնաբերական 166 կեդրոններ, բաղկացած՝ երեսուն հանքերէ, 102 գործարաններէ, ելեկտրականութիւն արտադրող 13 կեդրոններէ, ընդամէնը 62.000 բանուորներով: Մոնթէքաթինի մասնաճիւղեր ունի Իտալիոյ գրեթէ բոլոր նահանգներուն մէջ, սակայն ասոնց երկու երրորդէն աւելին կառուցուած են հիւսիսային Իտալիոյ մէջ եւ մասնաւորաբար՝ Միլանոյի շրջակայքը:

Համեմատաբար աւելի նոր հաստատութիւն մըն է Օլիվէթթին, որուն արտադրած գրի եւ հաշուի մեքենաները մեծ յաջողութիւն գտած են օտար շուկաներու մէջ:

Իտալիոյ արդիւնաբերութեան հսկայաքայլ զարգացումը աշխատասիրութեան ու կամքի զօրութեան փայլուն օրինակ մըն է, քանի որ բնաւ մտքէ հանելու չէ, թէ Իտալիա հանքային տեսակէտէ համեմատաբար աղքատ երկիր մըն է: Արդարեւ,

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՔԱՒԱՐԱՆԻ ՀՈԳԻՆԵՐԸ

Յանկարծակի կերպով տարածուող անուշահոտութիւնը ստիպեց երիտասարդ կրօնաւորուհին վեր բարձրացնել իր գլուխը, եւ որովհետեւ Տոն Ժուան կանգնած էր ուղիղ անոր դիմացը, երկուքին աչքերը հանդիպեցան իրարու :

Անմիջապէս զարմացական արտայայտութիւն մը դրոշմուեցաւ միանձնուհիին դէմքին վրայ, ապա, երիտասարդուհիին դէմքը ստացաւ մահադէմ դժգունութիւն մը, տկար ճիչ մը արձակեց ու ինկաւ գետին՝ նուաղած :

Կրօնաւորուհիները վազեցին քոյր Ակաթի քով եւ զայն անմիջապէս փոխադրեցին իր խուցը :

— Այս կրօնաւորուհին յոյժ գեղեցիկ է, խորհեցաւ Տոն Ժուան, սակայն քանի կը դիտեմ զինքը, այնքան ինծի կը թուի թէ անիկա արդէն մաս կազմած է իմ ցուցակիս ...

Հետեւեալ օրը, ճիշդ նոյն ժամուն, Տոն Ժուան կը գտնուէր իր տեղը, պատարագի ատեն: Եւ սակայն, քոյր Ակաթ իր սովորական տեղը չէր գտնուէր: Փոխանակ առաջին կարգերուն, ան հիմա գրեթէ պահուըտած էր իր ընկերուհիներու ետեւ: Այսուհանդերձ, Տոն Ժուան նշմարեց որ միանձնուհին զգուշաւոր կերպով յաճախ իրեն կը նայէր: Այս պարագան բարեբաստիկ նշան մը համարեց իր կիրքերուն համար եւ խորհեցաւ «սկսած է ինծմէ վախնալ ... պիտի կրնամ ընտանեցնել զինքը շուտով ...» :

Պատարագը աւարտելէն ետք, Տոն Ժուան նկատեց որ կրօնաւորուհին կը մտնէր խոստովանանքի խուց մը: Եւ սակայն հոն մտնելու համար, անիկա անցաւ երկաթեայ ձողերուն մօտէն եւ իբր թէ անուշադրութեամբ, գետին ձգեց իր վարդարանը:

Տոն Ժուան չափազանց փորձառութիւն ունէր այս կարծեցեալ անուշադրութեան հաւատալու համար :

Սկիզբը, խորհեցաւ թէ իրեն համար շատ կարեւոր էր այդ վարդարանը որ կը գտնուէր երկաթեայ ձողերէն անդին, եւ սակայն զգաց որ զայն առնելու համար պէտք էր սպասել որ ամէն ոք մեկնէր եկեղեցիէն :

Այդ յարմար առիթին սպասելու համար Տոն Ժուան ինքզինքին բոլորովին վերացած երեւոյթ մը տալով, մէկ ձեռքով աչքերը ծածկած, կռթնեցաւ սիւնի մը:

Թէեւ ծածկած էր աչքերը, եւ սակայն մատներուն արանքէն կը դիտէր քոյր Ակաթի բոլոր շարժումները :

Զինքը այս դիրքին մէջ տեսնող մը պիտի կարծէր թէ ամբողջովին կրօնաշունչ խորհուրդով կլանուած ջերմեռանդ քրիստոնեայ մըն էր:

Կրօնաւորուհին դուրս ելաւ խոստովանանքի խուցէն եւ քանի մը քայլ առաւ՝ մտնելու համար մենաստանին ներքնամասը: Եւ սակայն, յանկարծ նշմարեց, կամ աւելի ճիշդը նշմարել ձեւացուց, որ իր վարդարանը կորսնցուցած էր: Իր աչքերը պտըտցուց չորս բոլորտիքը եւ տեսաւ որ իր փնտռած առարկան կը գտնուէր երկաթեայ ձողերուն քով: Վերադարձաւ, եւ ծռեցաւ գետին, վերցնելու համար իր վարդարանը :

Նոյն պահուն, Տոն Ժուան նկատեց որ ճերմակ բան մը կը սահէր ձողերուն տակ :

Զոյգ ծալուած պզտիկ թուղթի կտոր մըն էր:

Միանձնուհին իսկոյն հեռացաւ :

Տոն Ժուան իր այս արագ յաջողութեան համար ափսոսանքի զգացում մը ունեցաւ, նման այն որսորդին որ կը հետապնդէ վարազ մը եւ սակայն առանց կատաղի պայքարի մը, կը յաջողի զգետնել կենդանին, առանց վայելած ըլլալու հետապնդումի հաճոյքը :

Բայց եւ այնպէս, արագօրէն վերցուց թուղթը եւ դուրս ելաւ եկեղեցիէն, զայն կարդալու համար հանդարտօրէն :

Ահա թէ ինչ կը պարունակէր այդ նամակը .—

«Դո՞ւք էք, Տոն Ժուան: Ճշմարի՞տ է ուրեմն որ զիս չէք մոռցած: Շատ դժբախտ էի, սակայն սկսած էի հաշտուիլ վիճակիս հետ: Պէտք էր որ ձեզ ատէի... Եւ դուք իմ հօրս արիւնը հոսեցուցիք: Եւ սակայն, ոչ կրնամ ձեզ ատել, ոչ ալ կրնամ մոռնալ ձեզ... գթացէք ինծի: Մի գաք այլեւս այս եկեղեցին... շատ ցաւ կը պատճառէք ինծի: Մնաք բարով, մնաք բարով... Աշխարհին համար ես մեռած եմ ...: Թերեզա»:

— Օհ, Թերեզան է եղեր, բացագանչեց Տոն Ժուան, գիտէի որ տեղ մը տեսած էի արդէն...:

Յետոյ, վերստին կարդաց նամակը. «... Պէտք էր որ ձեզ ատէի... դուք իմ հօրս արիւնը հոսեցուցիք»: Շիմէն նոյն բանը կ'ըսէր Ռոտրիկին: «... Մի գաք այլեւս այս եկեղեցին»: Այսինքն՝ վաղը կը սպասեմ ձեզի : Լաւ, լաւ, իմս է ան :

Այս ըսելով գնաց ընթրելու :

Հետեւեալ օրը, նախապէս պատրաստուած նամակ մը ունենալով գրպանը, ճիշդ ժամուն եկաւ եկեղեցի, եւ սակայն մեծ եղաւ իր զարմանքը երբ քոյր Ակաթը չտեսաւ իր սովորական տեղը: Երբեք պատարագը իրեն այդքան երկար չէր թուած :

ՓՐՈՍՓԵՐ ՄԵՐԻՄԷ

(27 Շար.)

տարեկան մէկ միլիոն թոն դէշ տեսակի հանքածուխի եւ մէկ միլիոն թոն ամէնէն հասարակ տեսակի երկաթի արտադրութեան հիման վրայ միայն՝ ստեղծած է տարեկան 7ուկէս միլիոն թոն արտադրութիւն ունեցող պողպատաշինութիւն մը:

Բացի ջրա – ելեկտրական ուժէն (տարեկան 35 միլիառ քիլովաթ – ժամ), Իտալիոյ հանքային միւս հարստութիւնները՝ միջակէն շատ վար են:

Պէտք է նշել սակայն, որ իտալական աշխատավարձերը շատ տկար են համեմատած Եւրոպայի միւս երկիրներուն. Իտալացի բանուորը կը շահի Անգլիացի բանուորին շահածին 53 առ հարիւրը, Գերմանացիին՝ 76 առ հարիւրը, Պելճիքացիին 79 առ հարիւրը, Ֆրանսացիին 83 առ հարիւրը միայն:

Իտալական ճարտարարուեստը հակասականօրէն կը ղեկավարուի երկու ձեւով. կան անհատական խրոխտ նախաձեռնութիւններ. ու կան նաեւ շատ սուղի պարանք եղող պետականացուած նախաձեռնութիւնները:

Պետականացուած այս հաստատութիւնները ֆաշականութեան օրերէն մնացած են: 1930ական թուականներուն, տնտեսական համաշխարհային տագնապին ամէնէն դէշ օրերուն, Մուսոլինի պետական հսկողութեան տակ առած էր սնանկութեան ճամբան բռնած երեք մեծ դրամատուներ, եւ անոնց շուրջ ստեղծած էր Արդիւնաբերական Վերականգնումի ազգային Հիմնարկ մը: Սնանկանալու վտանգին ենթակայ բոլոր գործառնութիւնները այս Հիմնարկին խնամքին յանձնուեցան այդ օրերուն, որ նորանոր յատկացումներու շնորհիւ փրկեց բազմաթիւ հաստատութիւններ:

Երբ որ ֆաշականութեան յաջորդեց Հանրապետութիւնը, ազգային Հիմնարկը չլուծուեցաւ. տակաւին կը շարունակէ պահել իր գոյութիւնը՝ հակառակ տնտեսագէտներու խորհուրդներուն: Այս Ազգային Հիմնարկը այսօր երկու հարիւր հազար պաշտօնեայ ունի, որոնք կը վարեն հազարէ աւելի ինքնավար հաստատութիւններ:

Կարելի չէ խօսիլ Ազգային Հիմնարկին մասին՝ առանց կանգ առնելու արդի Իտալիոյ ամէնէն շատ խօսուած անձին՝ Էնրիքօ Մաթթէի վրայ:

Ոստիկանի մը այս զաւակը, 1922ին յանձնակատար էր, 1926ին՝ մահճակալ շինող գործարանի մը մէջ կ'աշխատէր, 1930ին՝ գերմանական քիմիական արտադրութեանց տուն մը ներկայացուցիչը դարձաւ, 1938ին՝ ութսուն բանուորներ աշխատցնող երկու փոքր գործարաններու տէր եղած էր, իսկ 1944ին՝ հարիւր հազար հակաֆաշիստներու պարագլուխը:

Երբ պատերազմը վերջացաւ Դիմադրական ճակատի պետերը քաղաքական դիրքեր գրաւելու ետեւէ ինկան. բայց Մաթթէի, անտեսելով քաղաքական ասպարէզը, սկսաւ հետաքրքրուիլ Արդիւնաբերական Վերականգնումի Հիմնարկով եւ ֆաշականութենէն ժառանգ մնացած ազգայնացուած արդիւնաբերութեանց մեծ ցանցով: Սակայն ձեռք կրցաւ ձգել միայն՝ իտալական քարիւղի պետական մենաշնորհը (Ացիէնտա Ճէնէրալէ Իթալիանա Փէթրոլի — ԱՃԻՓ) լուծարքի ենթարկելու պարտականութիւնը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔՐՏԱԿԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Սվազէն կը հեռագրեն.—

Հինգուկէս ամիսէ ի վեր Ճանըր զօրանոցին մէջ արգելափակուած էին 244 հոգի: Հինգշաբթի 189ը ազատ արձակուեցան:

Ներքին նախարար Քըզըլօղլու, որ երկու օրէ ի վեր արեւելեան վեց նահանգներու կուսակալներուն հետ ժողով կը գումարէր, Ճանըր զօրանոցը գնաց կուսակալներուն եւ բանակի հրամանատարներուն ընկերակցութեամբ:

189 արգելափակեալները հաւաքուած էին բանակատեղիի շարժանկարի սրահին մէջ: Նախարարը ուղերձ մը արտասանեց, յետոյ յայտնեց թէ նախագահ Կիւրսէլի ողջոյնները, գուրգուրանքը եւ բարեկամութիւնը կը բերէ, թէ քիչ ետքը ազատ պիտի արձակուին:

— Երկրին մէջ 15 տարիէ ի վեր կը շարունակուի կռիւը եղբայրներու միջեւ: Դեմոկրատ, Հալք եւ Միլլէթ կուսակցութիւններու պատկանող հայրենակիցներ զիրար չսիրելով անախորժ դէպքերու ծընունդ տուած են: Կրնաք շահամոլ մարդոց ետեւէն գացած ըլլալ: Ճիշդ չէ որ մարդը մարդուն ծառայ ըլլայ: Երբ ձեր երկիրը վերադառնաք, խօսքերս պատմեցէք ձեր շուրջիններուն: Ձեր ականջին օղ ըլլայ: Շահամոլ կուսակցականներու գործիք մի ըլլաք ասկէ ետք: Եթէ գործ մը ունենաք, դիմեցէք պետութեան: Պետութեան դուռը ձեր առջեւ ալ բաց է, ինչպէս բոլորին: Ասկէ ետք չէյխութիւն, աղայութիւն, կուսակցութեան նախագահութիւն չկայ: Խօսեցայ չէյխ կոչուած մարդոց հետ: Անոնք միւսլիմանութիւնը չեն գիտեր: Ոչ թէ չէյխ, այլ սաղայէլ են, տգէտ մարդիկ: Կայ նաեւ նուրճիւթեան ցափտուք մը: Գործիք մի ըլլաք անոնց: Եթէ անոնք յամառին իրենց գործունէութեան մէջ, յեղափոխական կառավարութիւնը ամենախիստ միջոցը ձեռք պիտի առնէ եւ պիտի ճմլէ անոնց գլուխը:

Քըզըլօղլուէն ետք խօսեցաւ Մարաշցի փաստաբան Սալահատտին Այտան, որ ըսաւ թէ իր ընկերները, որոնք ազատ կ'արձակուին ու կը վերադառնան իրենց բոյները, Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին տրամադրութեան տակ կը գտնուին, թէ յետագային միայն իմացած էին այն չարիքները՝ զորս գործած էր երկրին իրենց պատկանած կուսակցութիւնը, եւ թէ Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը անզուգական շարժում մըն էր:

Յետոյ ազատ արձակուող արգելափակեալները շարք կազմեցին պարտէզին մէջ: Զին. նուագախումբը հնչեցուց Անկախութեան քայլերգը եւ զանազան քայլերգներ, եւ 189 հոգին Հարպիյէի քայլերգին եղանակով, իրենց գոյքերուն հետ, քաղաք փոխադրուեցան քամիոններով, ուր ազատ ձգուեցան: Զինուորները գեղեցիկ ժեսթով մը մեկնողներուն ողջերթ մաղթելու համար պատուոյ ջոկատ մը կազմած էին:

Անոնք որ Մայիս 27էն ետք հսկողութեան տակ առնուած էին՝ կանխելու համար այն հաւանականութիւնը թէ կրնային կարգ մը միջադէպերու տեղի տալ արեւելեան նահանգներու մէջ, զգածուած իրենց հանդէպ ցոյց տրուած այս վերաբերմունքէն, արցունքոտ աչքերով հրաժեշտ առին սպաներէն եւ զինուորներէն, կը գրեն Թուրք թերթերը:

Ներքին նախարարը կէսօրէն ետք մեկնեցաւ Սվազէն: Արեւելեան նահանգներու կուսակալները յետոյ հաւաքուեցան Վիլայէթին մէջ: Ճշդուեցան անունները եւ բնակավայրերը 55 հոգիին, որոնք պիտի ենթարկուին պարտադիր բնակութեան:

Ազատ արձակուած 189 հոգիէն 11ը հսկողութեան տակ դրկուեցան, նկատելով որ հաշտարար պատժական ատեաններու կողմէ ձերբակալման հրամանագիրներ հանուած էին անոնց դէմ:

Պարտադիր բնակութեան ենթակայ չէյխերու, ցեղապետներու եւ աղաներու միջեւ կը գտնուին Ճէմիլ Քիւֆրէլի, քրտական ապստամբութեան պետին տղան՝ Ֆըրաթ եւ ընտանիքին անդամները, Էնսարիօղլուները, Սայիտ Քիւրտիին յաջորդը՝ Մէհմէտ Քայալար, եւ ուրիշներ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ
Կ'ՈՒԶԷ ԻՐ ԴԻՐՔԸ ԶՕՐԱՑՆԵԼ

Շատ խօսուեցաւ եւ գրուեցաւ Չինխորհրդային տարակարծութեանց մասին: Կը թուի թէ Փեքին նպատակ չունի տեղի տալու, այլ ընդհակառակն կը զօրացնէ իր դիրքը, կը տարածէ իր ազդեցութիւնը: Քոմպայի մէջ, Անտերսըն հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Ալպանիոյ յոբելենական հանդիսութեանց առթիւ:

Ալպանիոյ մէջ Համայնավար վարչաձեւին հաստատումին 16րդ տարեդարձը առիթ տուաւ Թիրանայի վարիչներուն, որ իրենց համախոհութիւնը ցոյց տան Փեքինի հետ: Փոխանակուած հեռագիրները ցոյց կու տան թէ Փեքին սկսած է Մոսկուայի տեղը գրաւել: Այլեւս կարելի է եզրակացնել, թէ Համայնավար վերին ժողովին՝ որ կը շարունակուի Կրեմլինի մէջ, ալպանական պատուիրակութիւնը նոյն դիրքը կը բռնէ Համայնավար Չինաստանի հետ: Պէտք չէ զարմանալ այս դիրքորոշումին վրայ: Արդարեւ, Ալպանացիք Համայնավար Չինացիներու կողքին կեցան եւ ի նպաստ անոնց տեսակէտներուն քուէարկեցին, անցեալ Յունիս 20-ին, Ռումանիոյ կուսակցական համագումարին: Արդէն, միայն այն երեւոյթը, որ Պուքրէշ գացած է ալպանացի երրորդական անձնաւորութիւն մը՝ Քափօ, փոխանակ, ինչպէս պարագան է բոլոր միւս երկիրներուն, Ալպանիոյ թիւ մէկ վարիչը՝ Էնվէր Հոճայի, ցոյց կու տայ որ տարակարծութիւնը մեծ է Մոսկուայի եւ Թիրանայի միջեւ:

Դեռ աւելին կայ: Խրուշչեւի Նիւ Եորք գտնուած օրերուն եւ իր կողմէ կամ ի պատիւ իրեն տրուած երեկոյթներէն միշտ բացակայած է ՄԱԿի Ալպանիոյ պատուիրակը՝ Մէհմէտ Շէհիւ, որ Խրուշչեւէն շատ աւելի պնդեց Չինաստանի անդամակցութեան համար: Չինաստանի համայնավար յեղափոխութեան 11րդ տարեդարձին՝ Թիրանա Փեքին կը ղրկէր փոխվարչապետ՝ Ապտիչ Քալլէսի, նուէրներով եւ անձնական շնորհաւորագիրով, մինչ անդին, Մոսկուա եւ իր արբանեակները կը գոհանային հեռագրական շնորհաւորութիւններ ղրկելով:

Այս բոլորէն կարելի է եզրակացնել, թէ Փեքին սերտ կապեր հաստատած է Ալպանիոյ հետ եւ զգալի է իր ազդեցութիւնը Թիրանայի վարիչներուն վրայ:

Անկախ Ափրիկէի եւ Ասիոյ մէջ իրենց արձանագրած յաջողութիւններէն, Փեքինի վարիչները կ'աշխատին նաեւ հաստատուիլ կարեւոր կեդրոն՝ Միջին Արեւելքի մէջ:

Ցարդ, զգուշ ձեւով կը կատարուէր Չին թափանցումը Եմէնէն ներս: Թէեւ վեց հարիւր մասնագէտներ եկած եւ հաստատուած էին, իբրեւ «ճամբաներ շինող» ու միւս կողմէ Սանայի մէջ ունէին դիւանագէտներու պատկառելի թիւ մը, որոնք «բաղձալի» տարր կը նկատուէին Եմէնի համար, այսուհանդերձ, ոչ մէկ «ներքին խուլ աշխատանքներ» կատարած էին: Սակայն կացութիւնը փոխուեցաւ, ամիսէ մը ի վեր:

Լայն ծաւալի քարոզչութիւն մը ստեղծուեցաւ «Նոր Չինաստան»ի գործակալութեան կողմէ: Տեղեկատուութեան անունին տակ կոչ ըրին ժողովուրդին կռուելու «անգլիացի բռնագրաւողներու» դէմ:

Կոչը՝ կը պարունակէ Եմէնի տեղեկատուութեան տնօրէնին կարգ մը յայտարարութիւնները, ուր խօսք կ'ըլլայ անգլիական «բարբարոսութիւններու», գիւղերու ռմբակոծումներու մասին եւայլն:

Յատկանշական է նկատել թէ հաղորդագրութեան օրն իսկ, Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան Ազգային Ժողովի նախագահը՝ Անուար Էլ Սատաթ յարմար դատած է «չիման» մէջ մտնել Եմէնի դեսպանատան երկու կցորդներու հետ:

Կրնայ պատահիլ, նկատել կու տան կարգ մը դէտեր, որ խանգարուի այն յարաբերական խաղաղութիւնը, որ 6 ամիսէ կը տեւէ Ատենի եւ «լացի դրան» նեղուցի շրջանը, լաւ պատրաստուած «ասիական» միջամտութեամբ մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Բայց բազմութիւնն ամէնից աւելի շրջապատել էր լարախաղացներին, որոնք մերթ մէկ, մերթ զոյգ ոտները կաթսայի մէջ դրած մի երկար ձող բռնած գնում — գալիս էին սիւնից – սիւն ձգուած պարանների վրայով:

Բոլոր տօների օրինակով այդ տարի եւս եկեղեցու շուրջը եւ մօտիկ փողոցներում առեւտրականները վաճառում էին, մըրգեր, հագուստի կտորներ՝ մետաքս, բեհեզ, կտաւ: Ոմանք, վաճառելի ապրանքըն ուսերին ու թեւերին, շրջում էին բազմութեան մէջ եւ, խմբից – խումբ անցնելով, գայթակղում կանանց, ցուցադրելով յուլունքների շարաններ, ոսկեայ եւ արծաթեայ օղեր, մանեակներ, ճակատանոցներ, ապարանջաններ, եւ պէս – պէս ճարմանդներ ու գօտիներ: Կային նաեւ մարդիկ, որ ծախում էին միայն մատանի, քորոց, հերկալ ու տարբեր մեծութեան ու ձեւի կոճակներ ... Եւ ամէնքը անուն առ անուն յիշելով, գովում էին իրենց ապրանքը.

— Առէք – տարէք՝ ուրախ արէք հարս աղջիկներ, սեպուհ – քաջեր ...

Թէեւ աւանը եւ նրա շրջապատը լիքն էր ժողովրդով, բայց տակաւին գալիս էին խմբերով, խայտաբղէտ հանդուած ու, թեկուզեւ յոգնած, բայց ուրախ, անհոգ ու խնդուն, ինչպէս լինում է ուխտագնացութեան միջոցին ...

Ու բոլորն շտապում էին դէպի միակ եկեղեցին, ուր ուխտաւորների հետ խառն էին արքունի զինուորներ ու սպաներ, որոնք, տեղում ապրելով, նոյնպէս հետաքրքիր էին ժամերգութիւն լսելու, մանաւանդ որ իմացել էին, թէ պատարագը կատարելու է մայրաքաղաքից ժամանած կաթողիկոսն ինքը:

Զօրքի եւ ժողովրդի մէջ մեծ հետաքրքրութիւն էր յարուցել նաեւ այն լուրը, թէ թագաւորը նոյնպէս ժամանել է եւ հիմա պիտի գայ ժամերգութեան՝ իր թագուհու հետ միասին: Այդ էր պատճառը, որ շատերը, եկեղեցուն մօտենալով, հարցնում էին առաջին հանդիպողին.

— Թագաւորը ժամանե՞լ է արդեօք:

— Ասել չեմ կարող:

— Քահանայապե՞տը:

— Պատարագում է:

Եւ հարցնողն շտապում էր մտնել ներս: Ու գալիս էին դարձեալ, գալիս անվերջ դէպի եկեղեցի: Մարդիկ, կանայք իրենց ձիերը, սայլերը թողնում էին գիւղի այս-այն մասում կամ գիւղից դուրս եւ շտապում նրա կենտրոնը՝ ժամերգութիւն լըսելու, մեծամեծների տեսնելու:

Ներսէսը ժամանել էր մի օր առաջ. նըրան տեսել էին շատերը: Իսկ թագաւորի գալուստը յայտնի էր սակաւ մարդկանց, որովհետեւ նա եկել էր գիշերը եւ իր շըքախումբով իջեւանել տեղի զօրապետի տանը: Եւ այդ առաւօտ ահա, այն պահին, երբ տեղ հասնողը հետաքրքրւում էր թագաւորով, այս իսկ ժամին Արշակն ինքը, սամոյր մուշտակով ծածկուած ու պառկած, հետաքրքրւում էր այլ բանով.

— Իսկ Գնէլը ժամանե՞լ է արդէն, — հարցնում էր նա Վարդ իշխանին:

— Ոչ, արքայ, տակաւին ոչ:

— Եւ ինչո՞ւ: Մի՞թէ կարող է դրժել իր խօսքը:

— Ոչ, արքայ: Նա ասաց, որ կը ժամանի տօնի առաջին օրը ... իր հարսի հետ միասին:

— Եւ ասաց սիրո՞վ:

— Այո, արքայ: Ես պատմեցի քեզ, թէ որքան ուրախ եղաւ:

— Սակա՞յն ... չէ՞ որ այսօր սկսւում է տօնը:

— Ամէն վայրկեան սպասում եմ նորան, — ասաց Վարդ իշխանը, եւ փոքր անց, դուրս եկաւ իմանալու, թէ արքայազն Գնէլն չի՞ ժամանել արդեօք:

Ոչ ոք չգիտեր: Ուստի եւ նա, երկու թիկնապահ առած, գնաց դէպի եկեղեցի: Ամէն կողմից այնտեղ էին շտապում եւ շատ մարդիկ, կանայք, աղջիկներ, կրօնաւորներ: Պարիսպների ներսը եւ դուրսը բազմութիւնը խռնել էր այնպէս որ եկեղեցի մտնելու համար պէտք էր արմունկներով ճանապարհ բանալ:

Ու մինչ դուրսը նուագում էին, պարում եւ նոր խաղերի պատրաստւում, — եկեղեցում ժամերգութիւնը շարունակւում էր հանդարտ, հանդիսաւոր, մոմերի բոցկլտումներով ու բուրվառների խընկարկումով: Զգեստաւորուած քահանաներն ու վարդապետները կատարում էին պատշաճ կարգը, իսկ Ներսէսն իր եպիսկոպոսներով կանգնել էր աջ դասում եւ ժամանակ առ ժամանակ խաչակնքում էր ջերմեռանդ, ծանր օդից նեղուելով: Դուրսը խմբուած բազմութիւնը փակել էր մուտքերը, իսկ ներսը գտնուողներն այնպէս էին սեղմել իրար, որ ճիպոտ չէր անցնի արանքներով, ամէնքը շնչում էին ծանր, հեւալով, քրտնահոտը խառնուել էր խնկի բուրմունքին:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՐԱՔԱՍԻ մէջ յարաբերական անդորրութիւն կը տիրէ: Կառավարութիւնը որ պատերազմական վիճակ յայտարարած էր վերջին միջադէպերուն առթիւ, խիստ միջոցներ ձեռք առած է: Ուսանողներու կողմէ կատարուած վերջին ցոյցերուն զոհ գացած են չորս հոգի եւ վիրաւորուած մօտ հարիւր ուրիշներ:

ԿՈՆՔՈՒՐԻ մրցանակն ալ, Ֆեմինայէն ետք, վիճարանութեանց տեղի կուտայ: Բուն անունով Քաֆթանճիօղլու, Վէնթիլիա Հորիա որ 1960ի կոնքուրը ստացաւ ամբաստանուած է իբրեւ հիթլերական: Երեւան հանուած են իր գրութիւնները Նացիներու ի նպաստ Ֆրանսական պարտութեան ատեն:

ՉԸՐՉԻԼ տօնեց իր 86րդ տարեդարձը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Բարսեղ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկ. Թադէոս Յովհաննէսեան եւ զաւակը ինչպէս նաեւ Բարսեղեան եւ Արզումանեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՆԱՀԻՏ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի (Դեկտ. 4) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Վահրամ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Վարդանեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Էքինճեան, Աւետիս Մուխբերեան, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Վարդանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ՝

ՏԻԿ. ԽԱՍԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փրատոյի Մայր Եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի առաւօտ: Կը խնդրուի ողբացեալին յիշատակը յարգողներէ ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 12ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅՈՎՍԷՓ ԷՄԻՆ

ԻՐ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Անգլերէն բնագրէն թարգմանեց

Յ. ԽԱՇՄԱՆԵԱՆ

Հայ ազատագրական շարժման ռահվիրայ մեծ հայրենասէրին խռովայոյզ կեանքին արկածալից դրուագները:

500 էջ,— Մաքուր տպագրութիւն, լաթակազմ: Գին՝ 12 Ն. Ֆ.:

Դիմել՝

Librairie H. SAMUELIAN

51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ (3 Դեկտեմբեր) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Հ. Յ. Դ. 31րդ Շրջ. ժողովի օրակարգի խնդիրներու քննութիւն:

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ նախորդ վարչութեան, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: Կիրակի, Դեկտեմբեր 11ին, ժամը 3ին:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ բարեկամներ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղ. Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի օր, Թաղիս Ս. Թադէոս եկեղեցւոյն անուան տօնախմբութեան առթիւ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, Թաղիս եւ շրջաններու բնակչութեան համօրէն ննջեցելոց հոգւոյն, մասնաւորապէս թեմիս նախկին երջանկայիշատակ եւ շինարար Առաջնորդ Տէր Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, ինչպէս եկեղեցւոյս կնքամօր Օր. Նունիկ Տէր Ղեւոնդեանի ու եկեղեցւոյս շինարարութեան համար սատարողներու հոգւոյն:

Այս առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Սէն Ժերոմի նորընտիր հոգեւոր հովիւ Արժ. Տէր Եղիշէ Քհնյ. Փանոսեան, նաեւ յաւարտ Ս. պատարագի տեղի պիտի ունենայ աւանդական մատաղի օրհնութիւնն եւ բաշխումը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի կողմէ՝

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի, Անտիյի եւ Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տուներուն մէջ, մօտ ատենէն տրամադրելի անկողիններ պիտի ըլլան, բոլոր այն ծերերը որոնք ցարդ արձանագրուած չեն, պէտք է այժմէն ձեռնարկեն պաշտօնատանց մօտ կատարուելիք ձեւակերպութեանց:

Առ այդ դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), պէտք եղած տեղեկութիւնները եւ հրահանգները ստանալու համար եւ ճշդելու ընտրուած հանգստեան տունը:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՓՈԽՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Ծնողաց Միութեան կազմակերպած տարեկան Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ՝

Կիրակի, 11 Դեկտեմբեր

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Նախկին Հայ Արիներու եւ Արենոյշներու:

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս: ՔԼԻՒՊԻ շքեղ սրահին մէջ,

51, Rue Grignan

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի լաւագոյն նուագախումբին, ղեկավարութեամբ

EDDY TOURNELի

Հայկական տոհմիկ պարեր, հայ արենուշներու կողմէ:

Ծոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով եւ քօթիյօն:

Օրուան թագուհին պիտի ընտրուի ամենաշնորհալի եւ վայելուչ օրիորդը, քըւէարկութեամբ:

Զանազան հաճելի անակնկալներ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար խմբական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբի ընկերները:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԾ՝

ԸՆԿ. Յ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՆԵՐԿԱՅ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ԱՅԴ ԺՈՂՈՎԻՆ:

ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ, Ուրբաթ 2 Դեկտեմբեր, ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Որոնց ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկայէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը:

Զաւարեան եւ Վարանդեան, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ:

Վռամեան եւ Ընկեր Կարօ, այս Երկուշաբթի իրիկուն:

Անկնունի եւ Համազասպ, Երեքշաբթի, (Դեկտ. 6):

Հայաստան եւ Իշխան, Չորեքշաբթի, (Դեկտ. 7):

Կապոյտ խաչ, Հինգշաբթի (Դեկտ. 8), կէսօրէ վերջ:

Նոր Սերունդ, Հինգշաբթի (Դեկտ. 8), իրիկուն:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 2 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8965 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4766

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԻՄԱԿՆԵՐԸ ՎԱ՛Ր

Ճարպիկ գողը կախել կուտայ տանտէրը։

Արեւելեան այս առածը յիշեցինք, կարդալով Զորինի արտասանած ճառը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան (ՄԱԿ) ընդհանուր ժողովին մէջ։

Անցեալ Հոկտեմբեր 13ին, նոյնինքն Խրուշչեւի առաջարկով էր, որ այս վերջինը միաձայնութեամբ որոշած էր օրակարգի վրայ դնել «գաղթատիրութեան ենթակայ երկիրներուն եւ ժողովուրդներուն անկախութիւն շնորհելու» հարցը։

Ի՛նչ լաւ առիթ խորհրդային պատուիրակին համար՝ յարձակելու արեւմուտքի աշխարհակալ պետութեանց վրայ։

Զորին մասնաւորապէս սուր սլաքներ արձակեց Մեծն Բրիտանիոյ դէմ, ամբաստանելով զայն, որ զանգուածային ջարդ կը կազմակերպէ Քէնիայի մէջ։

«Դարուս պատմական առաքելութիւնն է գաղթային լուծի ենթակայ ժողովուրդներուն կատարեալ եւ վերջնական ազատագրումը», ըսաւ առանց կարմրելու։

Մեղադրեց նաեւ Փորթուկալն ու Ֆրանսան։

Խորհրդային Միութեան վարիչները այլեւս չեն ծածկեր իրենց ատելութիւնը Ֆրանսայի դէմ։ Այժմ բացէ ի բաց դիրք են բռնած ի նպաստ Ալժերիոյ ապստամբներուն, որոնց կ'աջակցէին ցարդ գաղտածածուկ կերպով։

Իր ճառին մէջ Զորին ամբաստանեց Ֆրանսան, որ «Ալժերիոյ մէջ կը շարունակէ մղել անարդար պատերազմ մը», օդային ռմբակոծումներով եւ այլ նոր զէնքերով։

Ամբաստանեց նաեւ Փորթուկալը, որ Կինէի եւ Անկոլայի բնիկները կը կեղեքէ ամէնէն վատթար միջոցներով։

Դատախազեալը դատախազի դերին մէջ մտնելով, կ'ուզէր տպաւորութիւն գործել ափրիկեան նորագատ երկիրներու պատուիրակներուն վրայ, որոնք ներկայիս կարեւոր թիւ մը կը կազմեն ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին մէջ։

Զորինի համար ամբոխավարութեան դիւրին նիւթ մըն էր օրակարգի այս հարցը։ Խորհրդային պատուիրակը շեշտեց, որ ժողովուրդներու միջեւ յարաբերութիւնները պէտք է հիմնուին «իրաւունքներու հաւասարութեան բարեկամութեան եւ փոխադարձ յարգանքի սկզբունքին վրայ, ինչ ալ ըլլան պետութեանց քաղաքական ու ընկերային վարչաձեւը, անհատներու մտայնութիւնը, անոնց քաղաքական աշխարհայեացքները կամ մորթին գոյնը»։

Ու աւելցուց.

«Գաղթավայրերու ժողովուրդները պէտք է ստանան իրական անկախութիւն մը եւ ոչ թէ ձեւական անկախութիւն մը, որ նորատեսակ գաղթային վարչաձեւի մը տակ պիտի պահէ զանոնք կրկին»։

Զորին ասպարէզը բաց գտնելով, յաջողած էր խեղաթիւրել փաստերը։ Գայլը հագած էր գառնուկի զգեստ։

Անգլիոյ պատուիրակը՝ Օրմսպի – Կոր անմիջապէս ծառացաւ Մոսկուայի բանբերին դէմ։ Ցայտնեց, որ 1939էն ի վեր բրիտանական տիրապետութեան ենթակայ 500 միլիոն մարդկային արարածներ անկախութիւն ստացած են։ Մինչ հարիւր միլիոնաւոր մարդիկ ու կիներ խորհրդային Միութեան քաղաքական, զինուորական ու տնտեսական տիրապետութեան տակ կը հեծեն Պալթեան եւ արբանեակ երկիրներու մէջ։ Մոսկուա, ըսաւ, անխնայ կը ճզմէ ազգերու անկախութեան շարժումները, մասնաւորապէս Կեդրոնական Ասիոյ մէջ։

Զորին իր ճառը խօսած ատեն կը մոռնար թէ ի՛նչպէս կարմիր բանակը արեան մէջ կը խեղդէր հայ ժողովուրդի յանուն ազատութեան մղած կռիւը 1921 Փետրուարին, ինչպէս Հունգարիոյ հայրենասէրներու ապստամբութիւնը կարմիր բռնակալութեան դէմ, 1956ի աշնան եւ բազմաթիւ ուրիշ ընդվզումներ Լեհաստանի, արեւելեան Գերմանիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ։

Ազատ աշխարհը շատ լաւ հասկցած է բոլշեւիկեան ռազմավարութիւնը։

Ու չի վարանիր այլեւս վար առնելու դիմակները։

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԱԼԺԷ Կ'ԵՐԹԱՅ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9ԻՆ

Զորեքշաբթի, Նախարարաց Խորհուրդը կարգ մը որոշումներ տուաւ եւ Տըպրէի ու Քուվ տը Միւրվիլի զեկուցումները լսեց։ Միւս կողմէ կառավարութիւնը կազմած է ժամանակացոյց մը.— Դեկտեմբեր 7ին՝ Ալժերիոյ հարցի քննութիւն խորհրդարանին կողմէ։ Դեկտեմբեր 8ին՝ հանրաքուէի դրուելիք Ալժերիոյ ծրագրին քննութիւնը՝ Նախարարներու Խորհուրդին կողմէ։ Դեկտեմբեր 9ին տը Կոլ Ալժերիա կը մեկնի։

Մինչ կառավարութիւնը կը պատրաստուի գործադրել տը Կոլի Ալժերիոյ ծրագիրը, անդին աշխատանքներ կը տարուին քաղաքական կուսակցութեանց կողմէ, «Այո» կամ «Ոչ»ի ուղղութեամբ։ Որոշ վարանում մը նշմարելի է մինչեւ իսկ տը Կոլի հաւատարիմ Իւ. էն էրի անդամներուն մօտ։ Ֆրանսական Ալժերիոյ կողմնակիցները որոշած են ձախողեցնել կառավարութեան ծրագիրը։

Հինգշաբթի, տը Կոլ տեսակցութիւններ ունեցաւ քաղաքական կուսակցութեանց ղեկավարներու հետ՝ Կի Մոլէ, Ֆելիքս Կայյար, ինչպէս նաեւ Ծապան – Տելմասի եւ ծերակոյտի նախագահ Մոներվիլի հետ։

Նախարարաց խորհուրդը իր հրատարակած զեկոյցին մէջ կը յիշէր թէ վարչապետը զեկուցում տուած է նաեւ Պապին հետ իր ունեցած տեսակցութեան եւ Մաւրիտանիայի անկախութեան հանդիսութեանց շուրջ։ Այս վերջին տօնակատարութեանց, Տըպրէ մասնակցած է տեղական զգեստով։

Տեղեկատուութեանց նախարարը՝ Թեռնուառ, մեկնաբանելով կառավարական խորհրդակցութիւնները, յայտնեց դիւրաւ, թէ վարչապետը կը փափաքի Ալժերիոյ մասին խօսիլ, Ազգ. Ժողովին առջեւ Դեկտ. 7ին։

Կուսակցութիւններու կարգին, Էտուար Տէփրէոյի ընկերվարական ինքնավար խմբակը կոչ մը հրատարակած է, ուղղուած Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն։ Ընկերվարական Միացած Կուսակցութիւնը կը շեշտէ թէ Ալժերիա, ինչպէս Ափրիկէի բոլոր երկիրները կ'երթան դէպի անկախութիւն, ինչ որ անխուսափելի է, այդ անկախ Ալժերիոյ մէջ, Եւրոպացիները կրնան ալժերական հպատակութիւն ընտրել կամ Ֆրանսացի մնալ, Երկու պարագաներուն ալ պիտի վայելեն Ֆրանսական կառավարութեան հոգատարութիւնը։

Ծերակոյտը անգամ մը եւս մերժած է վաւերացնել կառավարութեան «հարուածելու ուժը»։ Ծրագրին դէմ քուէարկած են 182 ծերակուտականներ, իսկ թեր՝ 84։ Այս ձեւով ծրագիրը անգամ մը եւս պիտի ներկայացուի Ազգ. Ժողովին եւ պիտի ընդունուի, ինչպէս կը նախատեսուէր։ Բոլորը կը խուսափին կառավարական ծանր տագնապ մը ստեղծելէ։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԿԸ ԳՈՐԾԷ ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Եասը Ատան կորսնցուց իր հետաքրքրութիւնը։ Ահա թէ ինչո՛ւ Պոլսոյ մէջ սկսան երեւալ հրատարակութիւններ, հետաքրքրութիւն շարժելու համար աննշան կղզիին նշանաւոր դատավարութեանց շուրջ, ճիշդ ինչպէս առաջին օրերուն՝ հրապարակ հանեցին ամբաստանեալներուն նկարները։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, որոշուած է փութացնել կարեւոր դատերը։

Մենտերէսի մէկ դատը վերջ գտաւ արդէն։ Նախկին վարչապետը անպարտ հռչակուեցաւ «մանկիկի դատին» մէջ։ Երբ կարդացուեցաւ վճիռը, «պրավօ» պոռացին շատեր, մինչ ուրիշներ կը յայտարարէին թէ «վստահ էին Թրքական արդարութեան վրայ»։

Նոյն արդարութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները Սեպտեմբերեան ծանօթ գիշերուան դէպքերուն մասին։

Ամբաստանեալները մասնաւորաբար Մենտերէս, պահանջեցին խորացնել քննութիւնները։

Երկուշաբթի օրուան դատավարութեան ընթացքին լսուեցան վկաներ, որոնք կը մեղադրէին Սելանիկի ռումբին լուրը տուող թերթերը, իսկ ուրիշներ կ'ըսէին թէ արտաքին քաղաքականութիւնը փողոց իջեցնելուն հետեւանքը կը կազմեն դէպքերը, զորս կարելի չէր այլեւս զսպել։ Այս առթիւ բացատրութիւն պահանջուեցաւ Սարոլէն, որ ըսեր է. «Եթէ զա՛րկ ըսես Թուրքին, կը սպաննէ»։ Սարոլ ուրացաւ անշուշտ։

Արդարեւ, ի՞նչ կարելի էր սպասել, երբ օրերով Թուրքիոյ արտօնուած էր պոռալ. «Եա Թաքսիմ, եա էօլիւմ»։ (Կամ Կիպրոսը կը բաժնենք Թուրքերուն եւ Յոյներուն միջեւ, կամ մահ)։

Մենտերէսի պաշտպան փաստաբանը խօսք առնելով ըսաւ.

— Պոլսոյ դէպքերը հետեւանք են զանգուածին հոգեբանութեան մէջ յանկարծական ձեւով յառաջ եկած հակազդեցութեան մը։ Ընդհ. դատախազութիւնը իրաւունք չունի Թուրք ազգը ցոյց տալու ճակատը արատաւորուած ձեւով։

Ցետոյ պահանջեց Ամերիկայի գաղտնի տեղեկատու կազմակերպութեան նախագահ Իլըն Տըլըսի վկայութիւնը, բերել Եւրոպայի խորհուրդին ատենագրութիւնները, ուր արձանագրուած է թէ Թուրք կառավարութիւնը պատասխանատու չէ։

Իր կարգին, Զորլու պահանջեց որ նկատի ունենան Անգլիոյ նախկին վարչապետ Իտընի տեսակէտը։ Արդարեւ, աւելցուց, 1959ին հրատարակած իր գիրքով՝ Իտըն կ'ըսէ թէ Թուրքերը յանցանք չունին այս գործին մէջ։ Ցանուն արդարութեան, պէտք է կարդալ գաղտնի հեռագիրներն ալ։ Ռումբը նախարարին գրպանին մէջ չի գտնուիր, այլ կ'առնուի գաղտնի կազմակերպութենէ մը,— այն օրերուն՝ գաղտնի կազմակերպութեան պետն էր Պէհճէթ Թիւրքմէն։

Պաշտպան փաստաբաններէն մին ալ յայտնեց թէ ռումբը Անգլիացւոց կողմէ հելլէն համայնավարներուն ձեռքով նետել տրուած է,— Աթենացի Եորկին կը վկայէ։

Ինչպէս կը տեսնուի, Թուրքերը անմեղ են,— ռումբը... Անգլիացիներն են նետեր, կը մնայ հաստատել թէ Սեպտեմբեր վեցին գիշերը, Պոլսոյ մէջ, կողոպտիչները Յոյներն էին։

ԹՐՔՈՒՀԻ ՄԸ ՇԱՆ ՁԱԳ ՄԸ ԱՇԽԱՐՀ ԲԵՐԱՒ

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ Սուլթան Էրտեշէն անուն քառասունամեայ կին մը Անգարայի Նիւմունէ հիւանդանոցին մէջ բնակարանի երախայի մը հետ աշխարհ բերաւ նաեւ շան ձագ մը։ Այս կինը, որ ծանօթ գողերէն Նիհատ Թիյեմին հոմանուհին է, 15 օր առաջ յղութեան ցաւեր զգալով՝ բժիշկ. քննութեան դիմեր էր։ Բժիշկը հաւանական նկատած էր որ երկուորեակ ունենար։

Մանկիկը եւ մայրը քաջառողջ ծնած են։ Շան ձագը մեռած ծնած է։

Ծնածնութեան այս լուրը հեռագրող գործակալութիւնը զարմանք չի յայտներ։ Մենք ալ։

ՔԻՒՐՏԵՐԷՆ ԳԻՐՔ

Թուրքիոյ Նախարարներու Խորհուրդը արգիլեց երկիր բերել եւ տարածել քիւրտերէն գիրք մը, «Թրքական Քիւրտիստանի մէջ Արարատ լերան գործողութիւնը», որ 1960ին հրատարակուած է Մատրիտի մէջ, ինչպէս նաեւ «Քիւրտիստան» անուն հանդէսը, որ լոյս կը տեսնէ Լոնտոնի մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ թերթերը գայթակղութիւն կը նկատեն գերմանացի զինուորներու ներկայութիւնը ֆրանսական հողին վրայ։ «Հունոսի ճիւաղը թշուառ կացութեան մատնած է Մարիանը» (Ֆրանսան)։ Կը ճաղկեն նաեւ գերման զինուորներու հաստատումը Անգլիոյ մէջ—«Հիթլերի եռաղը կ'իրականանայ»։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ փերոնական պետական հարուած մը ձախողած է, առջի օր։ Ռոզարիոյի մէջ խումբ մը ըմբոստներ յարձակած են հաւատարիմ մնացած ջոկատի մը վրայ, որ յաջողած է ետ մղել եւ զսպել յարձակողները։ Խլրտումներ տեղի ունեցած են նաեւ մայրաքաղաքէն 1100 քլմ. հեռու Թարթակալի մէջ։ Վերջին լուրերուն համաձայն տասը հոգի սպաննուած են եւ վիրաւորուած՝ յիսունի մօտ անձեր։ Կառավարութիւնը պաշարման վիճակ յայտարարած է։

ՔԱՐԱՔԱՍԻ մէջ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած է ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ։ Միւս կողմէ, Վենեզուէլայի պահանջով արտակարգ նիստ պիտի գումարէ Ամերիկեան պետութիւններու կազմակերպութեան խորհուրդը։ Վենեզուէլա կ'ամբաստանէ Տոմինիքեան Հանրապետութիւնը «որ օգտուելով Վենեզուէլայի խառնակութիւններէն կը պատրաստուի յարձակում գործել»։

ՂԱՆԱՅԻ վեց դիւանագիտական ներկայացուցիչներ ձերբակալուեցան Լէոփոլտվիլի օդակայանին մէջ։ Կարգ մը լուրերու համաձայն փախստական Լումումպա Լիւլուապուրկ պահուըտած է։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ համաձայնագիր մը ստորագրուած է Չինաստանի եւ Քուպայի միջեւ։ Չինաստան 240 միլիոն ռուբլի վարկ պիտի բանայ եւ պիտի գնէ մէկ միլիոն թոն շաքար, 1961ի ընթացքին։

ՔԱՌՆԸԿԻ ՀՈԼԻ (Նիւ Եորք) մէջ տեղի ունեցած ներկայացման մը ընթացքին, կռիւ ծագած է Թիթոյի կողմնակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ։

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Փարիզ կուգայ այս Կիրակի, հակառակ անոր որ առողջական վիճակը փայլուն չէ։ Գերմանիոյ վարչապետը կ'ուզէ խօսիլ տը Կոլի հետ, Ատլանտեան Ուխտի ներքին զօրացման մասին։

ՔԵՆԹԸՐՊԸՐԻԻ Արք.ը կը շարունակէ իր այցելութիւնները։ Պոլսոյ մէջ տեսնուած է Գեր. Աթենակորասի հետ, ինչ որ աւելի կը լարէ Մոսկուան որ չուզեր կորսնցնել իր ազդեցութիւնը։ Այդ պատճառով է որ ճամբայ ելած է նաեւ Ալեքսիս պատրիարքը։ 425 տարի ետքը, առաջին անգամ ըլլալով անգլիքան եկեղեցւոյ պետը պիտի ընդունուի Պապին կողմէ։ Վատիկան արգիլեց որ նկար հանուի երբ երկու կրօնապետները իրարու ձեռք կը սեղմեն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԻ ՀԱՐՑԸ

Ե.

Դաշնակցութեան հակառակորդները, լուն ուղտ շինելով, ձգտում են հաւատացնել, որ եթէ Վրացեանի այդ հեռագիրը չլինէր, Ա. Բէգզադեանին պիտի յաջողուէր եւ աւելի նպաստաւոր սահմաններ ապահովել Հայաստանի համար։

Առնուազն ծիծաղելի են այդ մարդիկը։

Հայաստանը գտնւում էր քաղաքացիական կռիւների մէջ՝ բաժանուած երկու հատուածի։ Մէկ կառավարութիւն, յանձին Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէի, գտնւում էր Երեւան, կտրուած ամբողջ աշխարհից։ Մի երկրորդ կառավարութիւն, յանձին Յեղկոմի, գտնւում էր Դաւալուի շրջանում, Հայաստանի հողի վրայ։ Այս կառավարութիւնը ճանաչուած էր Խորհ. Ռուսաստանից եւ վայելում էր նրա հովանաւորութիւնը։ Այս կառավարութեան արտաքին գործոց նախարարը — Ալ. Բէգզադեան — գտնւում էր Մոսկուայում, իբրեւ օրինական ներկայացուցիչ Հայաստանի Յեղկոմի։ Քանի՞ դրոշի արժէք պիտի ունենար խորհրդային իշխանութեան համար ինչ որ մի ըմբոստ Վրացեանի հեռագիրը՝ Թուրքերի հետ բանակցելու։ Եթէ Խորհրդ. Ռուսաստանը մտադիր էր լայնացնել Հայաստանի սահմանները, Վրացեանի հեռագի՞րը պիտի արգիլէր։ Ծիծաղելի է։ Եւ եթէ Բէգզադեանը Հայաստանի Յեղկոմի անունից դնէր Հայաստանի սահմանների ընդլայնման պահանջ եւ յաջողէր Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը ջնջել տալ, Վրացեա՞նը պիտի հակառակէր եւ պիտի չուրախանար Հայաստանի յաջողութեամբ. աւելի քան ծիծաղելի է։

Նոյնը պէտք է ասել եւ Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէի դիմումի մասին Անգարա, Ազգային Մեծ Ժողովին։ Այդ դիմումով Վրացեանը խնդրում էր Հայաստանին վերադարձնել գերի հայ սպաներին եւ ռազմամթերք՝ Կարսի բերդից եւ հարցում էր ուղղում, թէ ինչո՞վ կարող է օգնել Թուրքիան Հայաստանին։

Թուրքիան բանակցութեան մէջ էր մի կողմից Մոսկուայում Խորհրդ. Ռուսաստանի հետ, միւս կողմից Լոնդոնում՝ դաշնակիցների հետ։ Մեզի յայտնի էր այդ եւ մեզ համար կենսական էր, որ Թուրքիան մնայ խաղաղ՝ մեր սահմանի վրայ։ Բայց սուտ է այն հաւաստիացումը, թէ Դաշնակցութիւնը, Փետր. 18ի յեղաշրջումից առաջ, համաձայնութեան է եկել Թուրքերի հետ։ Մենք գիտակցում էինք, որ Թուրքերի համար հաճելի էր Հայերի կռիւը Ռուսների հետ։ Գիտէինք նաեւ, որ Թուրքերը կարող են օգտուել առիթից Հայաստան ներխուժելու համար։ Թուրքիան հանգիստ պահելը եւ ժամանակ շահելը կենսական էր Հայաստանի համար։

Այս պայմաններում կատարուած դիմում էր, որ, ինչպէս ասացի, Վրացեանի անձնական քայլը չէր, այլ երկրի ընդհանուր պահանջից էր բխում։ Պատմական անհրաժեշտութիւն էր։ Վրացեանի տեղ ով էլ լինէր, պիտի առնէր այդ քայլը։ Եւ յամենայն դէպս, ռամկավարներին չէ տրուած դատելու եւ դատապարտելու իրաւունքը։

Մեզ իրաւունք ունի դատելու հայ ժողովուրդը։ Մեզ կարող է դատել պատմութիւնը։ Մինչեւ այսօր պատմութեան եւ հայ ժողովրդի դատավճիռը մեզ՝ Դաշնակցութեան ի նպաստ է։ Ի՞նչ կը լինի վաղը, ապագան կը տեսնի։

Շարունակե՞նք։ Այնքան շատ են Դաշնակցութեան հակառակորդների սուտերն ու զրպարտութիւնները չարամիտ, որ հատորներ կարելի է լեցնել։ Իմաստ ունի՞ ժամանակ եւ թուղթ վատնել հերքելու համար չարախօսութիւնները. հասկանալ եւ համոզուիլ ուզողի համար այսքանը բաւական էր. հասկնալու անընդունակի համար այսքանն էլ շատ է։

Ռամկավար պաշտօնաթերթի դրածների մէջ, սակայն, նորութիւն էլ կայ, որ կարող է զարմացնել ընթերցողին։ Հայկ. Հանրապետութեան ներքին սահմանների մասին ռամկավար պաշտօնաթերթը սկսել է խօսել ... Դաշնակներէն. նոյն լեզուով եւ միեւնոյն փաստերով, որ ահա քառասուն տարի է մենք ենք խօսում։ Մխիթարական եւ ողջունելի երեւոյթ։

Մէկիկ մէկիկ թուելով — փոյթ չէ, թէ [illegible]եռով — ներքին սահմանների հարցը՝ ռամկավար պաշտօնաթերթը յոյս է յայտնում (չի պահանջում, ոչ), որ Ախալքալաք, Նախիջեւան, Ղարաբաղ ու նաեւ լեռնային Գանձակ կը միացուեն Հայաստանին։

Ռամկավար պաշտօնաթերթը հաշիւ է անում։

Նախիջեւան՝ 5400 քառ. քիլմ., 175 հազար բնակիչ։

Ղարաբաղ՝ 4600 քառ. քիլմ., 175.000 բնակիչ։։

Լեռնային Գանձակ՝ հինգ հազար քառ. քիլմ. 80.000 բնակիչ։

Ախալքալաք՝ 2400 քառ. քիլմ. 110.000 բնակիչ։

Ընդամէնը՝ 17.400 քառ. քիլմ. եւ 540 հազար բնակիչ։

Ո՞րտեղից է առել ռամկավար պաշտօնաթերթը այս երեւակայական թուերը, յայտնի չէ։ Իբրեւ ուխտեալ «Հայաստանասէր» նա կարող էր ունենալ պաշտօնական վիճակագրական տեղեկութիւններ երկրի տարածութեան եւ բնակչութեան թուի, մանաւանդ, վերջին մարդահամարի արդիւնքների մասին։

Յամենայն դէպս, առաւել կամ նուազ ճշդութեամբ, առնենք այս թուերը եւ աւելացնենք ներկայ Հայաստանի տարածութեան եւ բնակչութեան թուի վրայ։ Կլոր թուերով՝ կ'ունենանք մօտաւորապէս՝

47.500 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 2.300.000 բնակիչ։

Այս այն չէ ինչ որ հայ ժողովուրդը պահանջում է եւ ինչի որ իրաւունք ունի, բայց որոշ չափով հաւասարակշռում է Հայաստանի դիրքը Կովկասեան ազգերի համակեցութեան մէջ։

Իր այս բաղձանքը ռամկավար պաշտօնաթերթը երկիւղածութեամբ է ներկայացնում. նրբացուցիչ դէպք յանցանքներ է ցոյց տալիս. Թուրք-խորհրդային յարաբերութիւնները փափուկ են. միջազգային դրութիւնը վտանգաւոր է. Դաշնակցութեան հանդէպ այնպէս քաջ ու յախուռն ռամկավարը կատու է դառնում երբ հարցը բոլշեւիկների մասին է։

Այնուամենայնիւ, հաճելի է կարդալ ռամկավար պաշտօնաթերթի մէջ.

«Թէ Նախիջեւան, Ղարաբաղ եւ Ախալքալաք հայկական եւ հայապատկան են, թէ անոնց ներկայ օրինավիճակը արդար չէ եւ թէ անհրաժեշտ է անոնց վերադարձումը հայկ. պետութեան — այս բոլորի մասին ոչ մէկ կասկած։ Պատմական, ազգագրական եւ մշակութային անհամար ու անհերքելի փաստեր ցոյց կու տան, թէ այդ հողերը հայ ժողովուրդի սեփականութիւնն են։ Նոյնպէս չենք կարծեր, որ գտնուի լուրջ ու պարկեշտ մարդ, որ խորհի, թէ այդ գաւառներուն Ս. Հայաստանէն անջատեալ մնալը արդար է։ Մենք վստահ ենք, որ ամէն գիտակից հայ եւ ամէն արդարամիտ քաղաքագէտ կ'ընդունի, թէ ներկայ գոյավիճակը տարականոն է, անբնական եւ սրբագրութեան կարօտ... Մենք համոզուած ենք, թէ բոլոր Հայերը համաձայն են, որ այդ հողերը շուտով վերամիացուին հայկական հանրապետութեան հողամասին»։

Մենք էլ ենք համոզուած։ Համոզուած ենք, որ բոլոր Հայերը ոչ միայն «համաձայն» են, այլեւ պահանջում ու պնդում են, որ Հայաստանից խլուած հողերը վերադարձուեն իրենց օրինական տիրոջ։ Եւ քառասուն տարի է այդ ենք կրկնում։ Նշանակում է, որ այս հարցում՝ արդարանում են երգի բառերը. «Դուք հայ, մենք հայ, մեր մէջ չկայ խտրութիւն»։

Ռամկավար պաշտօնաթերթի տպաւորութիւնը այն է, որ քաղաքական ներկայ իրադրութեան լոյսին տակ իսկական անակնկալ մը պիտի ըլլայ, եթէ վիճելի գաւառները տրուին հայկական հանրապետութեան եւ որ այդ մեծ անակնկալին բանալին Մոսկուայէն աւելի կը գտնուի Թիֆլիսի եւ Բագուի ձեռքերուն մէջ։ Զարմանալի է, ինչո՞ւ Թիֆլիսի եւ Բագուի եւ ոչ Մոսկուայի ձեռքը։ Չէ՞ որ Մոսկուան էր, որ Սթալինեան Սահմանադրութեամբ հաստատեց Խորհրդ. Միութեան անդամ Հանրապետութիւններու սահմանները եւ Մոսկուայի որոշումով է մինչեւ այժմ տեղի են ունենում սրբագրութիւններ այդ հանրապետութիւններու սահմանների մէջ. Ռամկավարները ինչո՞ւ Հայաստանի վերաբերմամբ Մոսկուան ազատ են ձգում այդ պարտականութիւնից։ Սահմանների խնդիրը համամիութենական հարց է եւ մտնում է Մոսկուայի իրաւասութեան սահմանների մէջ։ Կասկած չկայ, որ Երեւանի ներկայ վարիչներն էլ ցանկանում են, որ «վիճելի գաւառները» վերադարձուեն Հայաստանին եւ հիմնական արգելքը Մոսկուայից է։ Կար ժամանակ, վերջին պատերազմից անմիջապէս վերջը, երբ Մոսկուան ի վիճակի էր ոչ միայն ներքին սահմանները սրբագրել, այլեւ Թուրքահայաստանից էլ որոշ հողամաս կցել Հայաստանին, բայց Կարմիր Բանակը փոխանակ Վան կամ Կարին գրաւելու, Սթալինի հրամանով մտաւ Պարսկաստան, որտեղից Անգլիայի եւ Ամերիկայի ստիպման տակ հեռացաւ ոչ-պատուաւոր ձեւով։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ Հայագիտական ուսումնաթերթ, հրատարակութիւն Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան։ Թիւ 7 – 9, Յուլիս – Սեպտեմբեր, 1960։

ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀԸ՝ ԵՒՐՈՊԱՆ Է

ԻՏԱԼԻԱ, ՀԻՒՍԻՍԷՆ ՀԱՐԱՒ՝ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աճիփը Մուսոլինիի փայլուն բայց ապարդիւն յղացումներէն մէկն էր։ Միլիոններով դրամ ծախսուած էր Իտալիոյ մէջ քարիւղի հանքեր գտնելու գործին, եւ արդիւնքը յուսահատական եղած էր։ Մաթթէի յանձնուած էր ուրեմն այդ կազմակերպութիւնը նուազագոյն ծախքերով լուծարքի ենթարկելու պաշտօնը։ Բայց Մաթթէի, ուզեց վերջին փորձ մը եւս ընել։ 1946ին պեղումներ կատարել տուաւ Քավլիաթա գիւղաքաղաքին մօտերը, Միլանոյի հարաւ–արեւելեան կողմը։ Քարիւղ չգտան, բայց փոխարէնը՝ բնական մեթանի (բնական կազ) հարուստ հանքի մը վրայ, որ երկինքէն ինկած մանանայի կը նմանէր հանքածուխ չունեցող եւ ցուրտէն սառող երկրի մը համար։ Այս յաջողութեան շնորհիւ, փոխանակ լուծարքի ենթարկելու Աճիփը, Մաթթէի շարունակեց փնտռտուքները։ 1949ին, իր ջանքերը յաջողութեամբ պսակուեցան, երբ Փօ գետի հովտին հարաւը քարիւղի հանք մը գտնուեցաւ։

Ամերիկեան քարիւղի ընկերութիւնները դիմում դիմումի վրայ սկսան ներկայացնել՝ փնտռտուքներուն մենաշնորհը ձեռք ձգելու համար։ Բայց Մաթթէի թոյլ չըտուաւ, որ կառավարութիւնը այս դիմումները ընդունի։

Քարիւղի հանքը խեղճուկ էր, բայց ասոր փոխարէն երեւան հանուեցան բնական կազի նորանոր հանքեր, 1956ին մէթանի արտադրութիւնը կը հասնէր 4465 միլիոն խորանարդ մեթրի, որ կը համապատասխանէ վեց միլիոն թոն հանքածուխի արտադրութեան։

Բնական կազի վաճառումին ձգած մեծ շահերով, Մաթթէի հիմնեց Վառելանիւթի Ազգային Ընկերութիւնը, որ ոչ միայն Իտալիոյ մէջ մենաշնորհ ունի, այլ նաեւ Եգիպտոսի եւ Իրանի հետ համաձայնութիւններ կնքած է՝ քարիւղի մարզին մէջ։ Այսօր, այս ընկերութիւնը այնքան աճած ու հարստացած է, որ արհեստական քաուչուկի, քիմիական արտադրութեանց մասնաճիւղեր բացած է, ունի նաւթատար իր նաւերը, ստեղծած է ինքնաշարժերու հրանիւթ ծախող կայաններու ցանց մը՝ նորաշէն պանդոկներու ցանցի մը զուգահեռ։ Այժմ ձեռնարկած է կառուղներու շինութեան ու հիւլէական ուժի արտադրութեան։ Եւ ըսել, որ Մուսոլինիի ձախողած Աճիփը լուծարքի ենթարկելու պաշտօնը եթէ Մաթթէին տարբեր մէկու մը յանձնուած ըլլար, այս հսկայական կազմակերպութիւնը այսօր գոյութիւն կրնար չունենալ։

Հիւսիսային Իտալիոյ բեղուն գործունէութեան եւ հարաւային Իտալիոյ խեղճութեան միջեւ հակասութիւնը անհերե-

---

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՔԱՒԱՐԱՆԻ ՀՈԳԻՆԵՐԸ

Զայրացած էր։ Հազար անգամ անէծք կարդալով Թերեզայի հասցէին գնաց շըրջագայելու Կուատալքիվիրի եզերքը, հոն յղանալու համար նոր միտք մը, իր ծրագրին գործադրութեան համար։ Եւ ահա թէ ինչի վրայ կանգ առաւ։

Նոթրը Տամ տը Ռոզէրի մենաստանը ամբողջ Սեվիլլայի մէջ համբաւաւոր էր, իր կրօնաւորուհիներուն կողմէ պատրաստուած պատուական անուշեղէններուն շընորհիւ։ Ներկայացաւ վանքին դռնապանին եւ ուզեց ունենալ իրենց ծախած անուշեղէններու ցանկը։

— Մանարայի կիտրոնով պատրաստուած անուշեղէն չունի՞ք, հարցուց Տոն Ժուան կատարեալ բնականութեամբ մը։

— Մանարայի կիտրոնո՞վ, օ՜հ, տէր ազնուական, առաջին անգամ է որ կ'իմանամ նման անուշեղէնի մը անունը։

— Մինչդեռ, շատ տարածուած է ան, պատասխանեց Տոն Ժուան, եւ կը զարմանամ որ ձեր հաստատութեան նման կարեւոր տան մը համար անծանօթ ըլլայ անոր անունը եւ երբեք չէք խորհած պատրաստել անոնցմէ։

— Մանարայի կիտրոն ...

— Այո, Մանարայի կիտրոն, կրկնեց Տոն Ժուան, շեշտելով իւրաքանչիւր վանկը։ Անկարելի է որ ձեր միանձնուհիներուն մէջ գոնէ մէկը չգիտնայ անոր պատրաստութեան եղանակը։ Կը խնդրեմ, հարցուցէք իրենց։ Վաղը կ'անցնիմ։

Քանի մը բոպէ ետք, ամբողջ մենաստանին մէջ կը խօսուէր միայն Մանարայի կիտրոնով պատրաստուած անուշին մասին։ Ամէնէն ճարտար անուշ պատրաստողներն իսկ չէին լսած անոր անունը։

Միայն Քոյր Ակաթ ծանօթ էր։ Պէտք էր իրար խառնել վարդը, մանիշակը, հասարակ կիտրոնը, եւն., ու յետոյ ...

Ինք ստանձնեց պատրաստել։

Երբ Տոն Ժուան վերստին ներկայացաւ, իրեն յանձնեցին աման մը Մանարայի կիտրոնէ անուշ ...

Իրականին մէջ, ասիկա, անհամ ու անբոյր, անճոռնի խառնուրդ մըն էր, եւ սակայն, ծրարին մէջ կար նամակ մը՝ ստորագրուած Թերեզային կողմէ։

Նոր թախանձանք մը կար հոն՝ զինքը վերջնականապէս մոռնալու։

Խեղճ աղջիկը կ'աշխատէր նոյնիսկ ինքզինքը խաբել։ Կրօնական զգացումը, որդիական պաշտամունքը եւ սէրը կռիւ կը մղէին այս տարաբախտ աղջկան սրտին մէջ, եւ սակայն, դժուար չէր նշմարել թէ այդ պայքարին մէջ ամէնէն ուժեղ տարրը սէրն էր։

Հետեւեալ օրը Տոն Ժուան իր ծառաներէն մէկուն հետ վանք ղրկեց սնտուկ մը լեցուն կիտրոն, յանձնարարելով որ այդ կիտրոնները տրուին նոյն այն կրօնաւորուհիին որ այնքան ճարտարութեամբ պատրաստած էր Մանարայի կիտրոնէ անուշը։

Սնտուկին մէջ վարպետօրէն թաղնուած էր պատասխան մը՝ Թերեզայի նամակին։ Տոն Ժուան կը գրէր.

«Դժբախտ մըն եմ ես։ Ճակատագիրն էր որ իմ բաղդակիս ուղղութիւն տուաւ։ Այդ աղիտալի գիշերէն ի վեր չեմ դադրած քու մասիդ մտածելէ։ Երբեք չէի յուսար որ զիս պիտի չատէիր։ Վերջապէս գտայ քեզ։ Մի խօսիր ինծի այլեւս կրօնաւորուհի դառնալու համար քու արտասանած երդումներուդ մասին։ Խորաններուն առջեւ քու ուխտդ կատարելէ առաջ ինծի պատկանած էիր։ Իրաւունք չունէիր ուզածիդ պէս վարուելու սրտիդ հետ որ ինծի կը պատկանէր... Եկած եմ պահանջելու այն որ ցկեանս ինծի կը պատկանի։ Կամ կը մեռնիմ, կամ քեզ կը վերադարձնեն ինծի։ Վաղը պիտի գամ՝ քեզ տեսնելու։ Չհամարձակեցայ գալ՝ առանց նախապէս քեզի տեղեկացնելու։ Վախցայ որ քու շփոթութիւնդ կրնայ մեզ մատնել։ Զինուէ քաջութեամբ եւ տեղեկացուր ինծի թէ կարելի՞ է կաշառել մենաստանին դռնապանուհին ...»։

ՓՐՈՍՓԵՐ ՄԵՐԻՄԷ

(28 Տար.)

տալիոյ չափանիշներու կը հասնի: Ի–տալիա որոշեց հիմնովին ուսումնասիրել այս ցաւը՝ դարման մը գտնելէ առաջ: 1951ին Երեսփոխանական ժողովը յանձնախումբ մը նշանակեց՝ քննութիւն կատարելու համար: Արդիւնքը՝ աններեւակայելի է եւրոպական երկրի մը համար: Երեւան եկաւ, որ Հարաւ. Իտալիոյ մէջ 92·000 ընտանիքներ կ՚ապրին քարայրներու մէջ. 232·000 ընտանիքներ՝ ստորերկրեայ մառաններու մէջ: 869·000 ընտանիքներ միս, շաքար ու գինի չեն սպառեր, 1·032·000 ընտանիքներու ստացածները սովամահութեան սահմանին վրայ կը գտնուի:

Իտալիոյ հարաւակողմը, հարիւր բնակիչի վրայ 28ը բոլորովին թշուառ են, մինչդեռ այս համեմատութիւնը 1·5 առ հարիւր է հիւսիսային շրջանին մէջ:

Հանրապետական Իտալիան որոշեց քաջաբար լուծել այս տխուր հարցը: 1950ին օրէնք մը քուէարկուեցաւ, որ նախ գործադրութեան դրուեցաւ Քալապրիոյ մէջ, բայց այժմ ի զօրու է շատ մը ուրիշ շրջաններու մէջ եւս. երեք հարիւր հեկտարէ աւելի տարածութիւն ունեցող հողերը կ՚առնուին իրենց տէրերուն ձեռքէն՝ 25 տարիէն վճարուելի հինգ առ հարիւր հատուցումի մը փոխարէն: Այդ հողերը՝ 5–7 հեկտար տարածութեամբ բաժիններու վերածուած, կը տրուին աղքատ գիւղացիներու՝ երեսուն տարիէն այդ հողը գնած ըլլալու պարտադրութեամբ:

1956ին, արդէն, 102·000 ընտանիքներու բաժնուած էր 550·000 հեկտար հող: Հողերու այս բաժանումը տակաւին կը շարունակուի: Ասոր հետ զուգահեռ, պետութիւնը կը քաջալերէ նոր արդիւնաբերութիւններու հաստատումը՝ Հարաւ. Իտալիոյ մէջ: Այս քաղաքականութիւնը սկսած է իր լաւ արդիւնքները ցոյց տալ: Հինգ տարուան մէջ, հողամշակութիւնը աւելցած է քառասուն առ հարիւր, արդիւնաբերութիւնը՝ յիսուն առ հարիւր: Ժողովուրդին կեանքի մակարդակն ալ բարձրացած է նոյն համեմատութեամբ: Սկսուած ճիգը կը շարունակուի:

Սակայն քաղաքական մեծ հարցական մը կը ծանրանայ Իտալիոյ վերակազմութեան վրայ: Այդ՝ համայնավարութիւնն է, որ խորհրդային ու չինական համայնավար կուսակցութիւններէն յետոյ, երրորդն է թիւի տեսակէտէն:

Պատերազմին յաջորդող քաոսին մէջ, ժողովուրդը կրցաւ իր հաւասարակշռութիւնը գտնել՝ շնորհիւ Եկեղեցիին, սակայն համայնավար Իտալացիներու թիւը օրէ օր կ՚աճի:

Կառավարութիւնը, ժողովուրդին կեանքի մակարդակը բարձրացնելու իր ճիգին մէջ, երկու մեծ նպատակ կը հետապնդէ. — Նախ, անշուշտ, ժողովուրդին բարօրութիւնը. ապա՝ համայնավարութեան ծաւալումին դէմ թումբ մը բարձրացնել:

Թարգմ. Շ. Ս.

ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԵՒ ԼԵԶՈՒՆԵՐ

ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ 800 ԼԵԶՈՒՆԵՐ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻՆ

Միացեալ Նահանգներու Տեղեկատու Գրասենեակը, Անգլիոյ հետ գործակցաբար, կը պատրաստէ ծրագիր մը՝ Ափրիկէի նորաղատ երկիրներուն անգլերէն սորվելու պահանջին գոհացում տալու համար: Այս երկիրներուն մեծ մասը նախապէս ֆրանսական գաղթավայր եղած են:

« Ալիանս Ֆրանսէզ » կազմակերպութիւնը իր կողմէ կը շարունակէ այդ երկիրներուն ֆրանսերէն սորվեցնելու առաքելութիւնը:

Կը կարծուի, թէ Ափրիկէի մէջ մօտ 800 լեզուներ եւ բարբառներ կը խօսուին, որոնց մեծ մասը աննկատ մնացած էր արեւմտեան մշակութային գործակալութեանց կողմէ: Այդ լեզուներէն շատեր կը խօսուին այնքան քիչ մարդոց կողմէ, որ անհրաժեշտ չէր նկատուած գրադիլ անոնցմով:

Կարգ մը վայրերու մէջ, տեղական լեզուն կ՚աւանդուի նախակրթարանի մէկ–քանի դասարաններուն մէջ միայն, ապա բոլոր դասերը անգլերէն կամ ֆրանսերէն կը կատարուին:

Նկատի ունենալով ժողովրդական մշակոյթի այս ցած աստիճանը, Ամերիկա մասնաւորաբար զօրացուցած է ձայնասփիւռի, շարժապատկերի եւ տեղեկատու գրասենեակներու միջոցով անհատական չփումներու ծրագիրը:

Միացեալ Նահանգները, ամէն օր, կարճ ալիքի վրայ, երկուքուկէս ժամ կը ձայնասփռեն յայտագրեր Ափրիկէի համար: Սակայն այս յայտագրերը շատ վար կը մնան Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Խ. Միութեան եւ Կարմիր Չինաստանի կատարած ձայնասփռումներէն:

Ամերիկա կարգ մը թեքնիք դժուարութիւններ ունի, եւ այժմ կը ջանայ իր յայտագրերը պատրաստել եռք, ափրիկեան հողերէ կրկին ձայնասփռել, մինչեւ շինութիւնը նոր ձայնասփիւռի կայանի մը, Լիպերիոյ մէջ:

Ամերիկա ցարդ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է իր պատրաստած «Ափրիկէն այսօր» շարժանկարի յայտագրով, որ Ափրիկեցիները իրարու կը ծանօթացնէ եւ կը խօսի անգլերէն, ֆրանսերէն եւ արաբերէն. կը ներկայացուի երկու հարիւր թատրոններու մէջ:

Ամերիկեան Տեղեկատու Գրասենեակներուն թիւը շարունակ կը բարձրանայ: Յառաջիկայ մէկ տարուան ընթացքին նոր գրասենեակներ պիտի բացուին հետեւեալ վայրերուն մէջ.

— Ապիճան, Լոմ, Թոկօ, Պրազաւիլ, Քոնկօ, Թանանարիւ, Մատակասքար, Պլենթայր, Նիաղաալանտ, Պամաքօ եւ Մալի:

Մինչեւ 1962, տասներկու նոր գրասենեակներ եւս պիտի բացուին:

Բոլոր նորաբաց ասպարէզութիւններէն լուր կը հասնի, թէ ափրիկեան ժողովուրդները մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան քաղաքական հարցերու մասին: Դաշնակցային հանրապետութեանց գործունէութեան մասին հարցումները առաջին տեղը կը գրաւեն:

Լէոփոլտվիլէն (Քոնկոյի մայրաքաղաքը), երկրին անկախութենէն անմիջապէս ետք, խնդրանք ստացուած է 15 օրինակ «Ֆետերալիստ» (դաշնակցային) գրքոյկէն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՆՈՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

Կիրակի օր, Նոյեմբեր 27ին Աղեքսանդրիոյ մէջ բացումը կատարուեցաւ Մխիթարեան նոր մանկապարտէզին՝ իր սեփական շէնքին մէջ, կառուցուած՝ ճարտարապետ Պ. Յովսէփ Գարակէօզեանի նախաձեռնութեամբ եւ կրթասէր հայրենակիցներու լայն օժանդակութեամբ:

« Իսկապէս լուսատուն մը պիտի ըլլայ այս մանկապարտէզը թէ նիւթական եւ թէ բարոյական տեսակէտէ » ,— կը գրէ մեզի Մխիթարեան վարժարանի արժանայարգ ու եռանդուն տեսուչը՝ Հ. Աւետիք վրդ. Թալաթինեան:

Կը հաւատա՛նք:

Կը հաւատանք Մխիթարեան Գերյարգելի Հայրերուն թէ եռանդին, թէ կորովին եւ թէ նուիրումին:

Կը հաւատանք նաեւ, որ Մխիթարեան վարժարանները, ոչ միայն Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի, այլեւ Սփիւռքի բոլոր հայահոծ գաղութներուն մէջ, լուսատուներ եւ լոյսի տուներ պիտի ըլլան, հայապահպանումի ամուր բերդեր, որոնք կը կռուին եւ պիտի կռուին օտարներու եւ օտար պատուաստին դէմ:

Դարձեալ Հայր Աւետիքն էր, որ կը գրէր մեզի. « Օտարներուն դէմ է մեր ազգային պայքարը. մենք կը սիրենք մեր արենակիցները »:

Դալար ու անթառամ մնայ միշտ Մխիթարեան դրօշը՝ մեր կրթական յարկերուն վրայ:

Ի սրտէ կը մաղթենք յաջողութիւն եւ բարգաւաճութիւն:

Միշտ աւելի վեր եւ միշտ աւելի յառաջ:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅՈԲԵԼԵԱՆ, ՕԾՈՒՄ, ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Նոյեմբեր 27ի Կիրակի օրը, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիին մէջ, եպիսկոպոսական մասնաւոր հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեցաւ Կաթող. Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի կողմէ, երջանկայիշատակ Եղիշէ Արք. Դուրեանի հարիւրամեայ եւ Պոլսոյ արդի պատրիարք Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի ութսունամեայ յոբելեաններուն առիթով:

Երգչախումբ եւ դպրախումբ հոծ կազմով փայլուն երգեցողութիւն կատարեցին ղեկավարութեամբ երաժշտ. Պ. Վ. Սարգսեանի: Պատարագին կը սպասաւորէին եկեղեցիին հովիւը՝ Խորէն քհնյ. եւ լուսարարապետը՝ Պ. Գաբրիէլ: Սրբազանը պերճախօս քարոզի մը մէջ վերլուծեց Արմաշի Դպրեվանքին հոգին՝ Եղիշէ Դուրեան Արք.ի կեանքը եւ եկեղեցական ու գրական գործունէութեան մեծածաւալ արժէքը, ինչպէս անոր սանին՝ Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի գրագէտ եկեղեցականի դերը հայ ժամանակակից կեանքին մէջ, երկու դէմքերուն ալ ձօնելով բարձրօրէն գնահատական ներբողներ, յիշելով նաեւ Խրիմեան Հայրիկի եւ Օրմանեան պատրիարքի մատենագրական եւ եկեղեցական ծառայութիւնները: Պատարագիչ Սրբազանը՝ Դուրեան Արք.ի յիշատակին կատարուած հանդիսաւոր հոգեհանգիստէն ետքը, օծեց Զարխափան Ս. Աստուածածնի նորակերտ մարմարեայ խորանը, որուն կնքահայր եւ կնքամայր եղան Տէր եւ Տիկին Արծրունի եւ Էլիզ Ջրբաշեան, ուխտի նուէրով: Պատարագի ընթացքին Սրբազանը կիսասարկաւագ ձեռնադրեց Յուսիկ Գարակէօզեան, Վրռամշապուհ Սիմոնեան եւ Մարգար Ղազիկեան դպիրները: Եկեղեցասէր խուռն բազմութիւնը երկիւղած պատկառանքով հետեւեցաւ հոգեշունչ արարողութիւններուն:

Դ.Է.Տ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պ. Գրիգոր Համբարձումեանի նոր տնօրէնութեամբ, Ֆրամոն Կալըրին կը շարունակէ իր արուեստի ծանօթ վարկը պահել՝ յաջորդական յաջող ցուցահանդէսներով: Ֆրանսական մամուլը լաւ ընդունելութիւն մը ըրաւ արդէն, նախապէս ցուցադրուած արդիական նկարիչ Պավիէրայի գործերուն: Ներկայիս Պ. Համբարձումեան կը ցուցադրէ աւելի դասական եւ հասուն՝ Թէյ նկարիչի գործերը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Եւ այդ միջոցին ահա, երբ ներսը խաղաղ ժամերգութիւն էր, իսկ դուրսը խմբուածները լսում էին եկեղեցուց հնչող աղօթքներն ու շարականները, դրանց հետ եւ զուսանների երգը, յանկարծ օդը պատռեց մի աղեկտուր ճիչ, կանացի մի սուր ճիչ, որ խլացրեց բոլոր միւս ձայները:

— Օգնութիւն ... Տարան ... Օգնութիւն ...

Ճիչը կրկնուեց նորից ու նորից, եւ դա որքան սուր, նոյնքան եւ ահաւոր էր:

Բազմութիւնը սարսափեց, բոլորը մէկէն լռեցին. լռեց երգ, նուագ, կանգ առաւ եւ ամէն շարժում:

Ի՞նչ էր պատահել ... Ո՞ւմ պէտք էր օգնել ... Ո՞ւմ էին տանում եւ ո՞ւր ...

Եւ ո՞վ էր կանչում «օգնութիւն»:

Ու բոլորը նայեցին կրկնուող կանչի կողմը:

Եւ ահա շուտով երեւաց ձիաւոր մի կին, ոչ թէ կին, այլ կարծես ձիաւոր մի հրդեհ, շէկ հագուստի փէշերը քամուն տուած, գլխի ծածանուող քօղով՝ նա, զարհուրած, ձեռքի մէկը գլխից վեր շարժելով, գալիս էր անտառի կողմից քառասմբակ նժոյգով.

— Օգնութիւն... Տարան... Սպանում են ...

Կանչում էր կինը ձիու վրայից եւ սլանում առաջ, իսկ խռնուած բազմութիւնը ետ – ետ էր գնում նրան ճանապարհ տալու, նրա ձիու տակ չընկնելու համար, եւ ամէնքը ծայր աստիճան հետաքրքիր էին, թէ ո՞վ է դա, ի՞նչ է ուզում եւ ո՞ւր է գնում այդպէս մոլեգին:

Իսկ կինը շարունակում էր առաջանալ եւ, ամէն պատշաճաւորութիւն ու համեստութիւն մոռացած, ճչալ.

— Օգնութիւն... Ո՞ւր է քահանայապետը: Ո՞ւր է վեհը... Ո՞ւր է արքան ...

Այնքան սարսափելի ու վեհ էր այդ կնոջ տեսքը եւ ձայնն այնքան վշտահար, որ նրան ճանապարհ տուող մարդիկ անխօս մատնացոյց էին անում եկեղեցին, չհամարձակուելով անգամ անել որեւէ հարցում: Իսկ երբ նա, ձիուց ցատկելով, նոյն աղաղակով ընկաւ եկեղեցի, իր թանկ հագուստները ծուատելով, ճչաց դարձեալ.

— Ո՞ւր է վեհը:

Եկեղեցու հանդիսաւոր, ներդաշնակ ժամերգութեան մէջ այնպէս սուր ու ցաւագին հնչեց նրա ձայնը, որ մարդիկ այստեղ ետ – ետ գնացին՝ ճանապարհ տալու, կաթողիկոսի տեղը մատնանշելով: Եղաւ աւելին, նրա ձայնից ժամերգութիւնն ընդհատուեց. ամէնքը նայեցին դէպի դուռը, անգամ Ներսէսը շրջուեց տարապայման կանչի կողմը: Իսկ մինչ այդ մետաքս հագած նորատի կինը արցունքն աչքերին նետուեց դէպի զգեստաւորուած կաթողիկոսը եւ մէկէն փռուեց գետնին, ոչ թէ փռուեց, այլ կարծես փլուեց նրա առաջ:

— Տէր քահանայապետ, փրկիր իմ Գնէլին: Նրան կամենում են սպանել...

Ներսէսն այլայլուեց. նրա խիտ յոնքերը բարձրացան եւ խոշոր աչքերը բացուեցին տենդափայլ:

— Ել, կին, եւ խօսիր որոշ,— ասաց նա, նշան անելով, որ բարձրացնեն այդ կնոջը:

Երկու վարդապետ հապճեպ մօտեցան եւ, կնոջ թեւերից բռնելով, բարձրացրին, եւ այդ ժամանակ միայն Ներսէսը, նայած կնոջ խռիւ մազերին ու անկարգ հագուստին, ճանաչեց Սիւնեաց իշխանի դստեր՝ Փառանձեմին:

— Ո՞վ, իշխանուհի, ո՞վ տարաւ քո ամուսնուն — ասաց նա դողացող ձայնով: — Ո՞վ է համարձակուել եւ ինչո՞ւ:

— Զիմացայ, քահանայապետ, Փառանձեմի դէմքն այրւում էր, խօսքերը հնչում էին բեկ – բեկ: Երբ մենք նժոյգներ հեծած մօտեցանք անտառին՝ դիմակով, զինուած մարդիկ յարձակուեցին Գնէլի վրայ. «Արքայի հրամանով» ասացին ... Եւ երբ կամեցան կապել ձեռքերը՝ ես ձիավազ եկայ օգնութեան ... Փրկիր, տէր, աղաչում եմ ... նոքա կը սպանեն իմ Գնէլին ...

Ներսէսի աչքերը դարձան աւելի տենդափայլ. նա նշան արաւ, որ վերցնեն իր շուրջառը, եւ երբ երկու վարդապետ կատարեցին հրամանը, նա արագ քայլեց դէպի դուռը՝ ժամաւորների բացած ճանապարհով. նրա հետ դուրս թափուեցին եւ շատ աղօթաւորներ ու հոգեւորներ՝ իմանալու թէ ինչ է լինելու:

Զայրագնաց դուրս գալով եկեղեցուց՝ Ներսէսը նախ կարգադրեց այդտեղ կանգնած զինուորականներին՝ « ական թօթափել ձիավազ գնալ աղէտի վայրը եւ փրկել անմեղին»... ապա յուզուած ու հապճեպ, այնպէս, որ երկար փէշերը խանգարում էին նրան ընթացքը, շտապեց Թագաւորի իջեւանած տունը, որ հեռու չէր եկեղեցուց եւ պահակներ ունէր մուտքի առաջ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵ

Շար.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պոմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի, ազգային հերոս՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

յիշատակին:

Գաղութը կը հրաւիրուի իր յարգանքի տուրքը մատուցանելու, ողբացեալին անմահ յիշատակին :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը, Լոնտոնարնակ իր պատուոյ անդամուհի՝

ՏԻԿԻՆ ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՊԷՆԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել պիտի տայ այս Կիրակի, Փարիզի եկեղեցիին մէջ, 15 Րիւ ժան Կուժօն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները — Պ. Յակոբ Տէր-տէրեան, (Տիթրոյիթ) երկու հարիւր տոլար, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Խաչեան 20 Ն. Ֆ. փոխան ծաղիկի՝ Տիկին Գայիանէ Մալաթեանի (Անվերս), եւ տասը Ն. Ֆ. Տիկին Ե. Դարբինեանի մահուան առիթով: Տիկին Պերճուհի Մազըրմեան տասը Ն. Ֆ. փոխան ծաղիկի՝ Տիկին Ե. Դարբինեանի մահուան առիթով, Հիւսնեան ընտանիք յիսուն Ն. Ֆ. փոխան ծաղիկի՝ Տիկին Հիւսնեանի մահուան առթիւ ::

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՅՈՎՍԷՓ ԷՄԻՆ

ԻՐ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Անգլերէն բնագրէն թարգմանեց

Յ. ԽԱՇՄԱՆԵԱՆ

Հայ ազատագրական շարժման առաջնորդ մեծ հայրենասէրին խառնակեալ կեանքին արկածալից դրուագները:

500 էջ,— Մաքուր տպագրութիւն, լաթակազմ: Գին՝ 12 Ն. Ֆ.:

Դիմել՝

Librairie H. SAMUELIAN

51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի, Անտիյի եւ Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան Տուներուն մէջ, մօտ ատենէն տրամադրելի անկողիններ պիտի ըլլան, բոլոր այն ծերերը որոնք ցարդ արձանագրուած չեն, պէտք է այժմէն ձեռնարկեն պաշտօնատանց մօտ կատարուելիք ձեւակերպութեանց :

Առ այդ դիմել Աղքատախնամի դրասենեակը, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), պէտք եղած տեղեկութիւնները եւ հրահանգները ստանալու համար եւ ճըշդելու ընտրուած հանգստեան տունը :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ (3 Դեկտեմբեր) ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Հ. Յ. Դ. 31րդ Շրջ. ժողովի օրակարգի խնդիրներու քննութիւն: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ նախորդ վարչութեան, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: Կիրակի, Դեկտեմբեր 11ին, ժամը 3ին:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ բարեկամներ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղ. Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի օր, Թաղիս Ս. Թադէոս եկեղեցւոյն անուան տօնախմբութեան առթիւ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, Թաղիս եւ շրջաններու բնակչութեան համօրէն ննջեցելոց հոգւոյն, մասնաւորապէս Թեմիս նախկին երջանկայիշատակ եւ շինարար Առաջնորդ Տէր Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, ինչպէս եկեղեցւոյս կնքամօր Օր. Նունիկ Տէր Ղեւոնդեանի ու եկեղեցւոյս շինարարութեան համար սատարողներու հոգւոյն :

Այս առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Սէն Ժերոմի նորընտիր հոգեւոր հովիւ Արժ. Տէր Եղիշէ Քհնյ. Փանոսեան, նաեւ յաւարտ Ս. պատարագի տեղի պիտի ունենայ աւանդական մատաղի օրհնութիւնն եւ բաշխումը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի կողմէ՝

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Ծնողաց Միութեան կազմակերպած տարեկան Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ՝

Կիրակի, 11 Դեկտեմբեր

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Նախկին Հայ Արիներու եւ Արենուշներու:

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս : ՔԼԻՒՊԻ շքեղ սրահին մէջ,

51, Rue Grignan

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի լաւագոյն նուագախումբին, ղեկավարութեամբ

EDDY TOURNELի

Հայկական տոհմիկ պարեր, հայ արենուշներու կողմէ:

Ծոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով եւ թօթիյօն:

Օրուան թագուհի պիտի ընտրուի ամենաշնորհալի եւ վայելուչ օրիորդը, քըւէարկութեամբ :

Զանազան հաճելի անակնկալներ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 12ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան տարեկան պարահանդէսը, Յունուար 29ին :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Որոնց ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկայէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. Յ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը :

Զաւարեան եւ Վարանդեան, այս Կիրակի կէս օրէ վերջ :

Վռամեան եւ Ընկեր Կարօ, այս Երկուշաբթի իրիկուն :

Անկնունի եւ Համազասպ, Երեքշաբթի, (Դեկտ. 6):

Հայաստան եւ Իշխան, Չորեքշաբթի, (Դեկտ. 7):

Կապոյտ Խաչ, Հինգշաբթի (Դեկտ. 8), կէսօրէ վերջ :

Նոր Սերունդ, Հինգշաբթի (Դեկտ. 8), իրիկուն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, այսօր Ուրբաթ, ժամը 16ին, Տիկին Աւետիսեանի բնակարանը : Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 15ին, Պուլվ. տ'Աթէն, Պար տիւ Կլոպի մէջ : Օրակարգ.— Ա) Հաշուեյարդար: Բ) Վարչութեան ընտրութիւն: Այս առթիւ պիտի քաշուի նաեւ Միութեանս կողմէ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը, ներկայութեամբ Միութեանս Բ. սան Պ. Համազասպ Կիւլեանի: Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ :

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 3 DÉCEMBRE 1960

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8966 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4767

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՆՈՒՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Արեւելեան խորամանկութիւնը մրցումի ելաւ Արեւմտեան դիւանագիտութեան հետ այն օրը, երբ բոլշեւիկեան վարչաձեւը ծնունդ առաւ ցարերու դարաւոր կայսրութեան փլատակներուն տակէն :

Վերջին քառասուներեք տարիներու պատմութիւնը կը վկայէ, որ առաջինը ամէն ճակատի վրայ յաղթած է վերջինին :

Փա՛ստ : Այն դիրքը, զոր Խորհրդային Միութիւնը ապահոված է այսօր աշխարհի մէջ :

Լենինէն վերջ Սթալին ձեռք առնելով իշխանութիւնը, իր խորամանկութեամբ յաջողեցաւ միլիոնաւոր զոհերու գնով նախ ներքին ճակատին վրայ ամրապնդել իր դիրքը, ասպարէզէն ընդ միշտ քշելով բոլոր մրցակիցները :

Յետոյ արտաքին ճակատին վրայ հետզհետէ ընդարձակեց իր սահմանները, տէր դառնալով աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի առաջին տարիներուն Մոսկուա դաշնակից դարձաւ Գերմանիոյ, գրաւելով Լեհաստանի կէսը, առանց գնդակ մը արձակելու :

Իսկ 1941 Յունիս 22էն սկսեալ դաշնակիցները օգնութեան փութացին իրեն՝ կռուելու համար հասարակաց թշնամիին դէմ :

Գերմանական բանակները հասան մինչեւ Ռուսիոյ սիրտը, սպառնալով մահացու հարուածը տալ բոլշեւիզմին :

Դաշնակիցներու, մասնաւորաբար Մ. Նահանգներու նիւթական ու ռազմական անվերապահ օգնութեան շնորհիւ է, որ Խորհրդային Միութիւնը փրկուեցաւ :

Եալթայի մէջ Սթալին յաջողեցաւ խաբել դիւանագիտութեան հին աղուէս Չըրչիլն ու բարեմիտ Ռուզվելթը, բացառիկ առաւելութիւններ ապահովելու համար իր երկրին :

Եալթան դարձաւ աղբիւրը այն բոլոր չարիքներուն, որոնք 15 տարիէ ի վեր ծանրացած են ազատատենչ մարդկութեան վրայ :

Եալթայի սխալներուն պատճառաւ է, որ Սթալինի բանակները հետզհետէ գրաւեցին Լեհաստանը, Ռումանիան, Պուլկարիան, Հունգարիան, Արեւելեան Գերմանիան, Ալպանիան եւ հուսկ ուրեմն Չեխոսլովաքիան :

Քաղաքակիրթ այս երկիրները ինկան կարմիր բռնակալութեան ծիրին մէջ : Ազատ աշխարհը անզօր եղաւ ազատագրելու զանոնք եւ վերականգնելու անոնց անկախութիւնը :

Շնորհիւ նոյն խորամանկ դիւանագիտութեան, բոլշեւիզմը իր ազդեցութիւնը տարածեց մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք : Ու եթէ Քորէայի մէջ սանձ չդրուէր խորհրդային աշխարհակալութեան դէմ, ամէն վտանգաւոր կացութիւն մը պիտի ստեղծուէր :

Խրուշչեւ, նկարագրով, խառնուածքով ու զարգացումով բոլորովին տարբեր Սթալինէն, դիւանագիտական մարզին մէջ արժանաւոր ժառանգորդն եղաւ «ժողովուրդներու առաջնորդ»ին :

Առանց ծամծմելու բառերը, Կրեմլինի նոր բռնատէրը տարիներէ ի վեր ասպարէզ կը կարդայ աշխարհի, կռթնած կարմիր բանակին ու նորագոյն զէնքերուն վրայ, որոնց գաղտնիքները կրցեր էր գողել Ամերիկացիներէն :

Արեւելք – Արեւմուտք մենամարտին մէջ, վերջին տարիներու ընթացքին արձանագրեց բազմաթիւ յաջողութիւններ դիւանագիտական ճակատին վրայ :

Այժմ ասպարէզ իջած է իբրեւ ախոյեան գաղթատիրութեան ենթակայ ժողովուրդներու ազատագրութեան : Եւ կը ջանայ բարեկամներ ու դաշնակիցներ ապահովել Ափրիկէի նորազատ ազգերուն մէջ :

Իր աչքին գերանը չի տեսներ, ուրիշներու աչքին շիւղը մատնանիշ կ'ընէ՝ իբրեւ աշխարհակալ ամբաստանելով Անգլիան ու Ֆրանսան, որոնք վերջին 15 տարիներու ընթացքին հարիւր միլիոնաւոր մարդոց անկախութիւն շնորհեցին Ասիոյ ու Ափրիկէի մէջ :

Ու մտածել թէ քանիերորդ դարու երկրորդ կիսուն տակաւին Եւրոպայի սրտին վրայ, դարաւոր մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան տէր բազմաթիւ ազգեր կան, որ կը հեծեն կարմիր բռնակալութեան տակ :

Ու «ազատ աշխարհ»ը սին յոյսեր ու հաւատքներ միայն կը շռայլէ անոնց : Յանո՛ւն խաղաղութեան :

Ահա՛ թէ ինչ օրերու ենք հասած :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ, Ֆրանսական ընկերութիւններէն եւ դրամատուներէն ետք, Նասըր պիտի դրամատուներն եւ ընկերութիւններն ալ ազգայնացնէ Եգիպտոսի մէջ :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ բանակցութիւններ կը տարուին Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ, լուծելու համար առկախ մնացած քաղաքական եւ տնտեսական հարցեր : Աթէնքի մէջ կուիւ ծագած է վեց հազար բանթողներու եւ 1500 ոստիկաններու միջեւ : Վիրաւորուած են վաթսուն հոգի եւ ձերբակալուած հարիւր բանթող :

ՎԵՆԹՈՒԼՐԱ ՀՈՐԻԱ հրաժարեցաւ Կոնքուրի մրցանակէն : Ծանօթ է որ կարգ մը հոսանքներ եւ թերթեր յիշեցուցած էին թէ Հորիա գերմանասէր եղած է եւ Նացիներու ի նպաստ յօդուածներ գրած 1940ին : Բաւական աղմուկ ելած էր, այս առթիւ : Իվերջոյ Հորիա նամակ մը գրած է Կաճառին նախագահին, շեշտելով թէ չուզեր որ ինք վէճի նիւթ դառնայ եւ անհամաձայնութիւններ ստեղծէ այն երկրին մէջ որ զինքը ընդունած է :

« ԹԱՍ » գործակալութիւնը հաղորդեց լակոնական զեկոյցով մը թէ վերջացած է « եղբայրական մթնոլորտի» մէջ գումարուած համայնավար կուսակցութիւններու վերջին ժողովը : Կրեմլին կը թուէ համայնավար 81 կուսակցութեանց անունը, առանց կարգին խորհրդայինէն ետք Բ. կարգը կը գրաւէ՝ ալժերականը :

ԱՐԱԲ. ՄԻԱՑԵԱԼ Հանրապետութեան պաշտպանութեան նախարարը եւ բանակին ընդհանուր հրամանատարը՝ մառեշալ Հաքիմ Ամէր Մոսկուայի մէջ տեսակցած է խորհրդային պաշտպանութեան փոխնախարար՝ մառեշալ Կրեչքոյի հետ : Ամէր պիտի փորձէ հաշտեցնել Ափրիկէի ընկերվարական պլօքին փափաքները եւ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան կարիքները :

ՔՈՆԿՈՅԻ կառավարութիւնը որոշեց խզել իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան հետ, առարկելով թէ կարգ մը ուրիշ երկիրներու նման՝ Եգիպտոսի դիւանագէտներն ալ միջամուխ եղած են ներքին խնդիրներուն, օժանդակելով ըմբոստներուն եւ իրենք զիրենք նկատելով կարծես գրաւուած երկրի մը մէջ :

ԺԱՆ ՓՕԼ ՍԱՐԹՐ, որ ստորագրողներէն մէկն էր «121»երու անհնազանդութեան կոչը, մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ յայտարարեց.— «Ստորագրողներէն մէկն ալ ես եմ, եթէ ուրիշներ յանցաւոր կը նկատուին եւ դատի կը կանչուին, ես ալ իմ կարգիս կը պահանջեմ որ ամբաստանուիմ» : Գրագէտը օգտակար կը գտնէ այդ կոչը որ «ձախը դէպի ձախ բերաւ» :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախկին նախարարը՝ Տին Աչիսըն պաշտպանած է համայնավար Չինաստանի ՄԱԿէն ներս մուտքը եւ առաջարկած որ դադրի Չան Քայ Չէքի եղած օժանդակութիւնը :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ հաւաստի աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Նեկիպ ազատ արձակուած է : 1954էն ի վեր հսկողութեան տակ էր : Ղեկավարած էր 1952ի պետական հարուածը, որ գահընկէց ըրաւ երկրին թագաւորը՝ Ֆարուք :

ԹՈՒՐՔԻԱ մամուլի նոր օրէնք մը մշակեց, որ պիտի փոխարինէ նախկինը, այնքան քննադատուած իր հակաժողովրդավարական տրամադրութիւններուն համար : Տնօրէնները պէտք է երկրորդական կրթութիւն ստացած ըլլան : Սպաները իրաւունք չունին քաղաքական յօդուածներ գրելու : Պետութեան ապահովութեան սահմաններուն մէջ կը դրուի մամուլի գաղտնապահութիւնը :

ՔՈՆԿՈՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, Փաթրիս Լումումպա ձերբակալուած եւ Լէոփոլտվիլ առաջնորդուած է :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ եւ Անգլիոյ դիւանագիտական յարաբերութիւնները որոնք այս օրերս պիտի վերսկսէին, յապաղում մը պիտի կրեն Գահիրէի առաջարկին վրայ :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Այուպ Խան Ռանկուն հասած է, պիտի այցելէ նաեւ Ինտոնեզիա, Փիլիպպեան կղզիները եւ Ճափոն :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութիւնը յաջողութեամբ արձակեց անջրպետային իր երրորդ «նաւը» : Նաւը կը կշռէ չորս թոն եւ կը փոխադրէ երկու էգ շուներ, բոյսեր եւ միջատներ :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ընդհ. քարտուղարը՝ Սփաք դասախօսութիւն մը ըրած է ազատ եւ համայնավար աշխարհներու յարաբերութեանց շուրջ : Սփաք շեշտած է թէ ստիպողական է բացատրել ազատ աշխարհի որ համայնավար վտանգը նոյնքան քաղաքական է որքան զինուորական : Յիշած է Կի Մոլէի խօսքը՝ «Համայնավարութիւնը ոչ աջ է, ոչ ձախ, այլ՝ արեւելք» :

ՆԱԽԱԳԱՀ Այզընհաուըր յայտարարեց թէ հանրապետական կուսակցութեան պետը՝ Ռիչըրտ Նիքսընն է :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ զինուորական ծառայութիւնը 18 տարեկանին պիտի ըլլայ փոխանակ 21ի եւ տեւէ երեք տարի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Թուրքիոյ Սահմանադիր Ժողովի նախագիծը հազիւ պատրաստուած՝ տեղի տուաւ նոր բարդութեանց :

Այս նախագիծը ունի «մայր օրէնք մը», ինչպէս կը գրեն Պոլսոյ թերթերը, որ կը վերաբերի քաղաքական կուսակցութեանց մասնակցութեան պայմաններուն :

Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն, այս հարցին մասին, կը մատնէ անհամաձայնութեան որոշ նշաններ,— կը թուի թէ ոմանք կը պահանջեն քաղաքական կուսակցութեանց մասնակցութիւնը սահմանափակել, մինչ ուրիշներ, ընդհակառակն, կ'ուզեն ընդարձակել :

Ուրիշ կէտ մը եւս, անոնք որ կուսակցութեան մը անունով կը մասնակցին սահմանադիր ժողովին՝ պարտաւոր են հրաժարիլ կառավարական կազմէն :

Այսպէս, զրոյց կը շրջի թէ ի մօտոյ դահլիճէն պիտի հեռանան արտաքին նախարար Սարփեր, ելմ. նախարար Ալիճան, ներքին նախարար Քըզըլօղլու, հաղորդակցութեանց նախարար Ուլայ, ինչպէս եւ Արթուս : Կը խօսուի թէ «պաշտօնանկ» պիտի ըլլան, ինչ որ կը հաստատէ «մաքրագործումի» նոր փորձ մը :

Միւս կողմէ, խորհրդակցութիւններ կը կատարուին հիմնելու համար նոր կուսակցութիւններ,— օրինակ՝ «Մեմլէքեթճի Տեմոքրաթ Փարթի», նաեւ «Հուրիյէթճի»

Հալքի շրջանակէն կը հաղորդուի թէ նախագահը Ինէօնիւ, քարտուղարը Աքսալ, ինչպէս եւ վարչական խորհուրդի անդամները պիտի չմասնակցին Սահմանադիր Ժողովին : Հալք կուսակցութիւնը կը խորհի իր երիտասարդ եւ գիտնական տարրերը ղրկել Սահմանադիր Ժողով :

Երկուշաբթի, երկարատեւ ժողով մը գումարեցին դահլիճին անդամները, վերջին անգամ մը եւս քննելու համար Սահմանադիր Ժողովին նախագիծը, որ կը համարուի այլեւս կառավարական նախագիծ : Այս ժողովին կը մասնակցէր, Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին կողմէ, Զօր. Մատաճօղլու : Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն ցանկութիւն յայտնած է որ նոյնութեամբ ընդունուի նաեւ նոր Սահմանադրութիւնը, զոր պատրաստած է Փրոֆ. Ֆէյզիօղլուի յանձնախումբը :

Պէտք է ըսել թէ կատարեալ գաղտնապահութիւն կը տիրէ այս խորհրդակցութեանց շուրջը : Այնպէս որ զրոյցներու շարքը այնքան երկարեցաւ, որ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն հարկադրուեցաւ հրատարակել պաշտօնական զեկոյց մը, յայտարարելու համար թէ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն հեռու կը մնայ բոլոր կուսակցութիւններէն, հին կամ նոր, աւելցնելով որ պէտք է Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէէն կամ նախարարութենէն հրաժարի ով որ կ'անդամակցի որեւէ կուսակցութեան :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ինչպէս գրեցինք, Զօր. Կիւրսէլ սրտի երակներու կծկում մը զգացած ըլլալով՝ բժիշկներու յանձնարարութեամբ պիտի հանգստանայ ժամանակ մը :

× Եասը Ատայի Բարձր. Ատեանին նախագահը, Պաշօլ, արձակուրդ ստացաւ հանգստանալու համար : Զինք կը փոխարինէ Սելման Եիւրիւք :

× Եասը Ատայի հիւանդանոցին մէջ մեռած է նախկին երեսփոխան Եուսուֆ Սալման, սրտի տագնապի հետեւանքով : Իր դատավարութեան օրը չտեսաւ :

Փաստաբան Քեմալ Թիլքիճիօղլու, երբ չոգենաւ նստաւ՝ Եասը Ատա երթալու համար, ճամբան յանկարծամահ եղաւ : Եղբայրը, Զեֆիք Թիլքիճիօղլու, օդանաւ նստաւ Պրուսայէն, ներկայ գտնուելու համար յուղարկաւորութեան, բայց յանկարծամահ եղաւ օդանաւին սանդուխին վրայ :

× Ամերիկեան զին. օդանաւ մը կրակ առաւ եւ ինկաւ Կեսարիոյ եւ Սվազի միջեւ՝ Քէօսէլէր գիւղին մօտ : Օդանաւին հետ այրած են ամերիկացի նաւուղիղ հազարապետը, թուրք ենթասպայ մը, երկու ամերիկացի քաղաք. պաշտօնատարներ :

× Անցեալ օր գրած էինք թէ եւրոպական պետութիւնները, Գերմանիա, Անգլիա, Ամերիկա, մեծ փութկոտութիւն ցոյց կուտային՝ նիւթական օգնութիւն հասցնելու համար Թուրքիոյ : Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Մոսկուայէն վերադարձած է Թուրք Առեւտրական Սենեակին պատուիրակութիւնը, նախագահութեամբ Օսմանաղաօղլուի, որ Ռուսիա մեկնած էր Խորհրդ. Առեւտրական Սենեակին հրաւէրով : Օսմանաղաօղլու յայտարարեց թէ ջերմ ընդունելութեան արժանացած են Մոսկուայի մէջ, ուր Խորհրդային իշխանութիւնը առաջարկած է օգնել Թուրքիոյ, յարմար պայմանաժամ տալով վերադարձուելիք գումարներուն համար եւ գնելով թրքական ... երկրագործական մեքենաներ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԻ ՀԱՐՑԸ

(Զ. եւ վերջին մաս)

«ԵԹԷ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ, ՎԵՐՋԱՊԷՍ, ԸՆԴՈՒՆԱԿ ԼԻՆԵՆ ԼՐԱՑՆԵԼՈՒ ԱՅՆ ԳՈՐԾԸ, ՈՐ ՄԵՆՔ ԿԻՍԱՏ ԵՆՔ ՁԳԵԼ, ՊԱՏԻՒ ՆՐԱՆՑ»

Ռամկավար պաշտօնաթերթը չի կարող չհամաձայնուել մեզ հետ, որ «վիճելի գաւառները» կամ Մոսկուայի համաձայնութեամբ կը վերադարձուին Հայաստանին կամ չեն վերադարձուիր, եթէ Մոսկուան չկամենայ:

Երէկ պարզ ու որոշ էր Մոսկուայի դիրքը· Ստալին – Բերիայի միահեծանութիւնը չէր ուզում ուժեղացնել Հայաստանը՝ չվտանգելու համար վրացական գերակայութիւնը Կովկասում: Ստալինի միահեծանութեան տապալումով եւ Խըրուշչեւի հաւաքական տիկտատուրայի հաստատումով, այսօր է՞լ ի զօրու է հակահայ քաղաքականութիւնը Մոսկուայում եւ ի՞նչ շահ այդ քաղաքականութիւնից Մոսկուային: Չէ՞ որ հայ համայնավարները, կարելի է ասել, միակ տարրըն են Խորհրդային Միութեան մէջ, որոնք անդաւաճան, հարիւր տոկոսով հլու հպատակ են Մոսկուային:

Օրուայ հարցը Հայաստանի ներքին սահմանների սրբագրութեան պահանջն է: Ռամկավար պաշտօնաթերթը ստիպեց մեզ հին դարմանը քամուն տալու: Թերեւս ժամավաճառութիւն է մեր արածը: Դըրուած հարցի լուծման տեսակէտից այսօր այլեւս կարեւոր չէ, թէ ինչպէս հաստատուած է ներկայ դոյավիճակը, ով ինչ դեր եւ պատասխանատուութիւն ունի ստեղծուած կացութեան մէջ: Էականը, ի վերջոյ, այն է, որ սրբագրուի անբնականոն դրութիւնը՝ հաստատելով հայ ժողովրդի եւ Հայաստանի իրաւունքը, որ ահա 40 տարի է մնում է անտեսուած:

Եթէ Հայաստանի հողերի ամբողջացման համար անհրաժեշտ է, որ Վրացեանը համարուի դաւաճան, համաձայն եմ, թող այդպէս լինի:

Եթէ կարեւոր է, որ Դաշնակցութիւնը նկատուի, յանցաւոր անցեալի համար, դրան էլ հակառակ չեմ: Ինձ համար Ծապըլվարը աւելի թանկագին է, քան գաղափարը:

Թող Հայաստանը մնայ կանգուն եւ զարգանայ: Թող հայ ժողովուրդը ապրի ու բարգաւաճի: Մեզ համար այդ է կենսական եւ ոչ թէ անձնական փառքն ու պատիւը:

Եթէ բոլշեւիկները, վերջապէս, ընդունակ լինեն լրացնելու այն գործը, որ մենք կիսատ ենք ձգել, պատիւ նրանց:

Անգամ եթէ ռամկավարները կարողանան անել մեր չկարողացածը՝ մենք յարգանքով մեր փափախը կը վերցնենք նրանց առջեւ:

Բայց համաձայն չենք զուր յոյսերով, դրախօսութիւններով եւ սուտերով խաբել հայ ժողովուրդին, չինծու եւ երեւակայական բաներով մեռցնել հայ ժողովրդի ազատութեան տենչը: Ռամկավարները մեզ ասած են. «Լռեցէք, թողէք, որ Երեւանը գործէ, Երեւանը գիտէ, թէ ինչ պէտք է անել: Մենք էլ գիտենք, թէ երբ պէտք է խօսել եւ երբ պէտք է լռել»:

Եւ ահա քառասուն տարի է լռել էին, այսօր, Դաշնակցութեան դրդումով կէս բերան ներքին սահմանների հարցը դնելու համար եւ, երեւի, քառասուն տարի էլ կը լռեն Կարսի կամ աւելի հեռուի պահանջ դնելու համար: Իսկ այդ միջոցին — երեք հարիւր հազար Հայեր Խորհրդ. Միութեան մէջ արդէն կորցրել են մայրենի լեզուն եւ ապահայանում են: Երեք հարիւր հազար Հայեր Եւրոպայի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաների մէջ կորցրել են իրենց մայրենի լեզուն եւ ապահայանում են:

Մենք այդքան համբերութիւն չունենք սպասելու համար քառասուն ու քառասուն տարիներ, մինչեւ որ Հայն ու Հայաստանը գոլորշիանան բոլշեւիկեան արեւի տակ: Մենք պիտի շարունակենք պոռալ ցաւից պիտի բողոքենք, պիտի պահանջենք: Երբ Քոնկոյի երէկուայ վայրենիները իրաւունք են ստանում ազատ ապրելու իրենց հայրենիքում, առաջին քրիստոնեայ հայ ժողովուրդը առաւել եւս իրաւունք ունի տէր լինելու իր հողերի եւ ազատ ապրելու իր հայրենիքում:

Այս հարցում էլ համաձա՞յն են մեզ հետ ռամկավարները: Դաշնակցականները չեն հիմա Հայաստանի վարիչները: Քառասուն տարի է հայ համայնավարներն են վարում Հայոց Աշխարհի ճակատագիրը: Դաշնակցականները «յիմարութիւններ» արին, Հայաստանի Հանրապետութիւն ստեղծեցին, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի Գաղափարը արմատացրին հայ ժողովրդի սրտում, հպատակ Հային քաղաքացի դարձրին, Հայաստանը հայացրին, անկախ մեծ ու փոքր պետութիւնների հետ դաշնագիր ստորագրեցին: Այդ բոլոր «անխելք» բաները խորտակեցին բոլշեւիկները Հայաստանը նորից մտցրին Ռուսաստանի փարախը եւ ահա քառասուն տարի է իշխում են Հայաստանում Դաշնակները այլեւս չկան, շատ բարի, այդ քառասուն տարուայ ընթացքում ռամկավարների ծրագրի ո՞ր կէտը իրականացրած են բոլշեւիկները, հայ ժողովրդին տուած խոստումների ո՞ր մասը կատարած են:

Ասում են՝ քառասուն տարի է խաղաղութիւն ենք վայելում: Սքանչելի խաղաղութիւն: Չորս միլիոն Հայութիւնից մէկ միլիոն հայ թափառական ծագաց ի ծագս աշխարհի, տարագրութեան մէջ: Մէկ միլիոն Հայ Խորհրդային Սփիւռքում ապահայացման դատապարտուած: Եւ Երեւանում՝ Հայաստանի Խորհրդային Սոցիալիստական Ռեսպուբլիքա՝ իր կոլխոզներով ու սովխոզներով: Սքանչելի խաղաղութիւն... կարելի է ասել՝ գերեզմանային խաղաղութիւն ...

Եւ վերջացնելու համար, ասենք:

Ռամկավար պաշտօնաթերթը յայտնում էր, թէ ինքը գիտէ երբ պէտք է խօսել, երբ պէտք է լռել: Քառասուն տարի լռեցուց յետոյ, հիմա որ խօսում է, նշանակո՞ւմ է այդ, որ մի բան գիտէ: Մենք կարծում ենք, որ քառասուն տարի լռել է, որովհետեւ խօսելիք չունի:

Մի ժամանակ ռամկավարներն էլ կուսակցութիւն էին, սեփական ծրագիր ունէին ու սեփական գործելակերպ: Եւ ծրագրի մէջ սեւով սպիտակի վրայ գրուած էին որոշ սկզբունքներ: Պահանջում էին— Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան դեմոկրատիկ, խորհրդարանական վարչաձեւով: Տնտեսական ազատութիւն սեփականատիրական հիմքերով: Խղճի, կրօնի, կուսակցութիւնների, առեւտրի ազատութիւն: Կատաղի հակառակորդ էին բոլշեւիզմի:

Եւ այս բոլորը Հայաստանի համար՝ պայմանով, որ իրենք Փարիզից կառավարեն Հայաստանը որովհետեւ Երեւանում ոջիլ կար:

Ի՞նչ են այժմ ռամկավարները — ո՞վ կարող է ասել:

Ի՞նչ է նրանց ծրագիրը: Նախկին ծրագիրը ի զօրո՞ւ է: Նոր ծրագիր ունե՞ն, ո՞վ կարող է ասել:

Ինչո՞ւ են բարկանում, երբ իրենց բոլշեւիկ են կոչում: Բոլշեւի՞կ են, թէ բոլշեւիկ չեն — ո՞վ կարող է ասել:

Քառասուն տարի է լռել են. քառասուն տարի էլ թող լռեն:

Մենք որ չգիտենք, թէ երբ պէտք է լռել եւ երբ պէտք է խօսել, պիտի խօսենք, պիտի պոռանք: Որովհետեւ ցաւի գիտակցութիւն ունեցողը միայն կը պոռայ — առանց Մոսկուայից հրամանի սպասելու ...

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՋՈՐ ԱՊՐԵՑԱՆՔ

Հարպիյէ վարժարանը վերածուած է ընդհ. բանակատեղիի, վերին հրամանատարութեամբ Ջօր. Հարինկթընի: Գաւառ մեկնելիք թարգմաններն ու սպաները չարուած են: Ամէն օր մանրակրկիտ քըննութիւն՝ հագուստ – կապուստի, մարզանք, ձիավարժութիւն, վարժարանի ընդարձակ դաշտին վրայ:

Արուշեալ առտուն, կանուխ, 20 – 25 թարգմաններէ, զինուորներէ եւ սպաներէ բաղկացած կարաւանը, հեծած ձիերու եւ ջորիներու վրայ, ճամբայ կ'ելլէ դէպի Նաւամատոյց: Ծովը յանկարծ կ'ալեկոծի: Լեռնակուտակ ալիքներ կը զարնուին նաւուն կողերուն, կը խուժեն ներս: Անկարելի է որ նաւը իր ընթացքը շարունակէ, առանց ընկղմելու վտանգին ենթարկուելու: Ճակատագրուած է կարծէք, որ ծովային բոլոր ճամբորդութիւններս կատարուին ալեկոծութեամբ: Թուրք նաւապետը խոհեմութիւն կը համարի ապաստանիլ ու խարսխել Ճանտրա Քէօրֆէզի կոչուած ծովախորշին մէջ: Ժամերով անշարժ կը սպասենք այնտեղ: Զինուորները կը ջղայնանան: Դիմացի բլուրներուն վրայ կը նշմարենք ոչխարի հօտեր: Անգլիացիները իրենց ձանձրոյթը փարատելու համար կը սկսին կրակել կենդանիներուն վրայ: Անոնց բարկութեան առարկան Թուրք նաւապետն է, որուն չեն կրնար հանդուրժել: Տարտանէլի կռիւները տակաւին չէին մոռցած: Նաւապետը կը գայրանայ, կը պաղատի: Սպաներու միջամտութիւններով միայն կարելի կ'ըլլայ դադրեցնել կրակը:

Պալըքէսիր: Ինծի հետ է Մաթթէոս Զարիֆեան, որ միշտ ընկողմանած կ'ըլլար մեր իբրեւ բանակավայր գործածուած տան պարտէզին ծառերուն տակ, ընթերցումի մէջ մխրճուած: Մաթթէոսը կը ճանչնայի ամերիկեան վարժարանէն, ուր կ'ուսանէինք միասին: Քաջառողջ տըղայ մըն էր, մտացի, անհանդարտ ու լաւ մարդիկ:

Երբեք չէր կրնար երեւակայել, թէ յետագային պիտի դառնար մեր քնքոյշ բանաստեղծներէն մէկը: Օր մը, Պարոն մը ներկայացաւ ինծի եւ ինքզինքը ներկայացուց իբրեւ Զարիֆեանին հայրը: Հարցումներ ուղղեց անոր ներքին, անհատական կեանքին վերաբերեալ: Խուսափեցայ իր հարցումներուն ուղղակի պատասխանելէ: Ինձ թուեցաւ, որ դժգոհ մեկնեցաւ ինձմէ: Մաթթէոսը երկար չմնաց այնտեղ: Վերջին հանդիպումն էր այդ: Հէք տղայ:

Ազգային խնդրի մը կարգադրութեան համար՝ մեր հրամանատարէն ժամադրութիւն խնդրած էր Պանտրմայի առաջնորդ Մաղըմեան Արք.: Ծանօթ հայ թարգմանի մը ներկայութիւնը՝ խնդրին բարւոք լուծումի մը յանգելու գրաւականը կը համարէր, այնչափ ուրախացած էր: Տարագրութենէ վերադարձի իր առաջին պատարագը մատոյց: Թուրքերէն քարոզ մըն ալ խօսեցաւ: Ափսոս, Յունաստանի իր առաջնորդութեան շրջանին, կըքոտ եւ իր դիրքին ոչ – վայել պայքար մը մղեց ազգ. իշխանութիւններուն, մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ: Անփառունակ վախճանեցաւ Պոլիս:

Թրքական բանակին մէջ ծառայած ըլլալու հանգամանքս առիթ կ'ընծայէր զին. իշխանութիւններուն, որպէսզի յանկարծական հրամանով մը զիս ուղարկէին թրքական հոծ բնակչութեամբ քաղաքներ: Այսպէս արտայայտուեցաւ, անգամ մը, սպայակոյտի անդամներէն մէկը, երբ կը դժկամակէի քիչ ժամանակի համար մեկնիլ Աֆիոն Գարահիսար: Մերժել չէինք կրնար, անշուշտ: Եռօրինակ պայմանագիր ստորագրած էինք, ըստ որում, իւրաքանչիւր թարգման յանձնառու կ'ըլլար, ծառայել անգլ. բանակին մէջ, ուր եւ ինչքան ատեն որ յարմար դատէին զին. իշխանութիւնները: (Կը կրէինք նոյն համազգեստը եւ ենթակայ զին. խիստ կարգապահութեան):

Այտընի մասին նախապէս գրած եմ: Օդը խիստ վատառողջ է այնտեղ, հեղձուցիչ տաք եւ անհամար մժեղներ: Բոյն մալարիայի: Անկարելի է կէս օրէ ետքը ոտքի մնալ: Ամէնքս ալ ջերմախտով վարակուած ենք: Սաստիկ ջերմը եւ անտանելի գլխու ցաւ մը մեզ կը գամէ անկողին, ուր կը մտնենք դողդղալով եւ մժեղարգելներով շրջափակուած: Իբրեւ դարման՝ քինին եւ առատ գաղջ թէյ, կաթով բարեխառնուած:

Մեր ձիերուն եւ ջորիին մաքրութեան պատասխանատուն Սկովտացի Չարլին էր: Նիհար, ջղուտ երիտասարդ մը: Նախաճաշին փորէճի (տեսակ մը ապուր) իր պնակը շուտով կը լափէր: Տապակին մէջ կը կոտրէր 12 հաւկիթ, խոզապուխտով եւ թարմ լոլիկով տապկելէ ետք, հանդիսաւորապէս սեղան կը նստէր ու մեզ ալ կոչունքին կը հրաւիրէր՝ միշտ կրկնելով. «եկէք եւ տեսէք առիւծին կերակուրը»: Կը զարմանայինք թէ իր վտիտ մարմնին ո՞ր մասին մէջ կը լեցնէր այդքան կերակուրը: Երբեմն կը հագնէր քիլթը (Սկովտացիներու յատուկ կարճ շրջազգեստը) ու ձիով պտոյտ կը կատարէր փողոցներուն մէջ, երախաներուն եւ կիներուն

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՔԱՒԱՐԱՆԻ ՀՈԳԻՆԵՐԸ

Թուղթին վրայ ճարտարօրէն սրսկուած քանի մը կաթիլ ջուրը այն տպաւորութիւնը կը թողուր թէ՝ նամակը գրուած ժամանակ անոր հեղինակը արտասուքով ողողած էր զայն ...

Քանի մը ժամ ետք, մենաստանին պարտիզպանը նամակ մը բերաւ Տոն Ժուանին եւ անոր առաջարկեց իր մեղսակցական ծառայութիւնը: Դռնապանուհին, կ'ըսէր ան, անկաշառելի էր: Քոյր Ակաթ յօժար էր տեսակցութիւն մը ունենալ Տոն Ժուանի հետ, պայմանաւ որ այդ տեսակցութիւնը ըլլար յաւիտենական հրաժեշտի վերջին պահը:

Տեսակցութեան օրը, խեղճ Թերեզան ներկայացաւ գրեթէ մեռելատիպ երեւոյթով մը: Ստիպուեցաւ կառչիլ երկաթեայ ձողերուն, որոնցմով բաժնուած էր իրեն այցելութեան եկող անձնաւորութենէն, որպէսզի վար չիյնար:

Տոն Ժուան, հանդարտ եւ անկարեկիր, հեշտութեամբ կ'ըմբոշխնէր թշուառ աղջկան այն անձկագին անդոհանքը, որուն մէջ ձգած էր զայն:

Սկիզբները, վստահութիւն ներշնչելու համար իրենց տեսակցութեան հսկող դռնապանուհիին, աղջկան հետ խօսեցաւ բոլորովին անտարբեր եղանակով մը: Ըսաւ թէ Սալամանքէն բարեկամներ իր միջոցով բարեւներ կը ղրկէին իրեն: Յետոյ, օգտուելով դռնապանուհիին անուշադիր մէկ պահէն, ցած ձայնով ըսաւ Թերեզային:

— Վճռած եմ ամէն բան փորձել քեզ այստեղէն դուրս քաշելու համար, եթէ նոյնիսկ պէտք ըլլայ, հրկիզելով ամբողջ մենաստանը: Ոչ մէկ բան մտիկ կ'ընեմ: Իմս ես դուն, եւ քանի մը օրէն կամ ամբողջովին ինծի կը պատկանիս, եւ կամ վերջ կուտամ իմ կեանքիս, ինծի հետ մահուան վիրկը տանելով նաեւ բազմաթիւ ուրիշներ:

Դռնապանուհին վերստին մօտեցած էր իրենց: Տոնա Թերեզան ամբողջովին շըշահեղձ եղած, անկարող էր բառ մը արտասանելու: Եւ սակայն, Տոն Ժուան, միշտ անտարբեր եղանակով մը կը շարունակէր խօսիլ անուշեղէններու մասին, կը հետաքրքրուէր կրօնաւորուհիներու ասեղնագործութիւններով, կը խոստանար դռնապանուհիին Հռոմէն նուէր ղրկել օրհնուած վարդարաններ:

Կէս ժամ նմանօրինակ նիւթերու մասին խօսելէ ետք, Տոն Ժուան Թերեզան յարգանօք բարեւելով հեռացաւ, զայն ձգելով աննկարագրելի յուսահատութեան մը մէջ:

Թշուառ աղջիկը վազեց իր խուցը, փակուեցաւ հոն, եւ իր ձեռքը՝ որ աւելի հընազանդ էր քան իր լեզուն, յանդիմանութիւններով, պաղատանքներով եւ հառաչանքներով լեցուն երկար նամակ մը արտադրեց: Միւս կողմէ սակայն չէր կըրնար խուսափիլ իր սէրը խոստովանելէ եւ ինքզինքը կը դատապարտէր այն մտածումին համար որ չէր կըրնար լքուիլ ընթացք տալ իր սիրահարին բոլոր թախանձանքներուն:

Պարտիզպանը, որ ստանձնած էր այս ոճրապարտ թղթակցութեան փոխանակութեան գործը, շուտով պատասխան մը բերաւ:

Տոն Ժուան միշտ կը սպառնար դիմել վերջին ծայրայեղութեանց: Հարիւր քաջեր ունէր իր տրամադրութեան ներքեւ եւ սրբապղծութիւնը զինքը չէր սարսափեցնէր: Երջանիկ պիտի ըլլար մեռնելով, միայն թէ կարենար անգամ մը եւս իր սրտահատորը սեղմել իր բազուկներուն մէջ:

Ի՞նչ կրնար ընել խեղճ ու տկար աղջիկը, որ արդէն վարժութիւնը ունէր իր սիրածին զիջաւ տեղի տալու:

ՓՐՈՍՓԵՐ ՄԵՐԻՄԷ

(29 Շար.)

հիացիկ ակնարկներուն առջեւ :

Տեղացի Թուրքերուն աղգ. տարազն էր չուխայէ կարճ բաճկոն մը : Երկար, լայն եւ բազմածալ գօտի մը մէջքին, որուն առջեւ, փորին վրայ՝ դուրս ցցուած դաշոյնի սատափապատ երախակալը : Նեղ շալվար մը՝ որ հազիւ կը ծածկէր գիստերը : Պղնձագոյն ու ժանտատեսիլ այս մարդիկը Այտընի «զէյպէկ»ներն էին :

Տասնապետ Արփհըրին հետ չուկայ կ'երթանք գնումի :

— Թուղին օխան քանի՞ է, կը հարցնեմ վաճառորդի մը :

Մարդը կը ցատկէ տեղէն, ջղային շարժումներ կ'ընէ, կաս – կարմիր է :

— Փառք տուր Աստուծոյ, որ այդ համազգեստը կը կրես, օտարական ես : Եթէ տեղացի ըլլայիր, սատկած էիր :

Ինչ գիտնայի, որ այդ երանելի քաղաքին մէջ, եէմիշ պէտք էր ըսէի Թուզին :

Կը փոխադրուինք Զմիւռնիոյ մեր յառաջացեալ բանակատեղին, որուն սպայակոյտին մաս կը կազմէ հարիւրապետս, պաշտօնի բարձրացումով : Հաստատուած ենք մեծահարուստ Սպարթալիի ծովափնեայ պալատանման շէնքին մէջ : Ըստ իրազեկներու՝ այստեղ իջեւանած են Սուլթանը եւ նախարարներ : Կը զբաղիմ գրաքննութեամբ, հետեւելով նաեւ «Արեւելեան Մամուլին», որ կը վերհրատարակուէր Մ. Մամուրեանի տղուն Հրանդին կողմէ :

Կ'այցելեմ Սպարթալիի կառուցած հիւանդանոցը : Մուտքին՝ իր կիսանդրին՝ կ'անմահացնէ բարերարին անունը : Բըժիշկ Մկրտիչ Մինասեան – Թէօլէօլեան գիս կը ծանօթացնէ հիւանդներուն : Անակնկալ կերպով այնտեղ կը գտնեմ մեր «Բամբիշին» տղան : Անունը մոռցած եմ : Կը տառապէր ծարաւախտէ : Ծննդավայրիս «Մեծ Աղբիւր»ին գլխաւոր յաճախորդըն էր ան : Պարտիզակի Ջրամոլը :

Ս. Մինաս : Դիւթական վայր : Մանկական որքան անքուն գիշերներ անցուցած եմ, երազելով անոր ծառերուն տակ գտնել զողերուն կողմէ թաղուած ոսկիի գանձերը, որոնց պատմութիւնները, մեր մեծերէն պատմուած՝ կ'ունկնդրէինք հետաքրքրութեամբ : Գիւղին ամարանոցն էր ան : Անհամբեր կը սպասէինք ամառուան տաք ամիսներուն, երբ Ազգ. վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը՝ իր ուսուցչական կազմով, պիտի երթար այնտեղ բանակելու եւ, իբր թէ դասերը շարունակելու, մեր իսկ շինած «ղուլէպէ»ներուն եւ պտերներու փափուկ սաւանին տակ : Բադել քաղցրաբոյր «կեմիշկէկ»ը, «վարդապետին փոս»էն : Ինչ ուրախ ժամեր վայելած են այնտեղ մեր մտաւորականները, Զօհրապէն, Զօպանեանէն մինչեւ Զարդարեան, Վարուժան, Ահարոն եւ ուրիշներ :

«Մեծ աղբիւր»ին ջուրը կուգար Ս. Մինասի բարձունքէն : Մատուռին մօտ, հսկայ չաղանակենիներու հովանիին ներքեւ կը գտնուէր ակը : Բառակուսի աւազան մը : Խոնարհէ, կախուէ վրան ու ախշուրթն ըմպէ, մաքուր, սառնորակ ջուրը : Այդ ջուրն էր որ գիւղ կուգար կազմելու համար Մեծ աղբիւրը, միշտ հոսուն, ինչպէս գիւղին բոլոր աղբիւրները : Աւազանին պատէն կախուած էր, պղնձէ երկար շղթայով, պղնձեայ լայնեզր թաս մը : Ահա այդ աղբիւրին առջեւն էր որ «բամբիշին» տղան, թասը ջուրին բռնած՝ կը խմէր անյագ ու անկուշտ : Սովորութիւն եղած էր «բամբիշի» տղայ կոչել անոր, որ շատ ջուր կը խմէր :

— Թարգման : Ռոտի պիտի մեկնիք գնդապետին հետ, ըսաւ մեր սպան, ցոյց տալով մօտը կեցող միականի գնդապետը :

— Ռոտի՞ : Ի՞նչ է այդ, ո՞ւր կը գտնուի :

Հռոդոսը այդ օրերուն մաս կը կազմէր Իտալական կայսրութեան : Այժմ վերադարձուած է Յունաստանի :

— Բայց ես իտալերէն չեմ գիտեր :

— Հոգ չէ, Թուրքերէն կը բաւէ :

Հռոդոսը Երկոտասան կղզիներուն ամենամեծն է, Իզմիրի դիմաց : Ունի պատմական փառաւոր անցեալ մը : Անոր բնակիչները աւելի քան հինգ դար առաջ, հերոսական կռիւներ մղեցին զիրենք պաշարող Սուլթան Սիւլէյմանի բանակներուն դէմ : Անվթար կը մնան համբաւաւոր բերդերը, մատենադարանը : Ծովեզերքը՝ սիրուն, ծաղկազարդ հրապարակը, «Փըլացա Մանտրաքի», ուր շաբաթը երկու անգամ սքանչելի նուագախումբ մը գեղեցիկ կտորներ կը նուագէ, ի ներկայութեան խուռն բազմութեան :

Մեր բնակութեան համար տրամադրուած է Եգիպտացի փաշայի մը ընդարձակ ապարանքը : Շուրջը արեւափառ պարտէզ, պտղաստան : Նարինջի, կիտրոնի, մանտարինի ծառեր՝ գլխիչ տեսքով, բոյրով : Քաղէ որքան որ կրնաս :

Գնդապետ Հեսքարտ երկայնահասակ, միականի զինուորական մըն է : Կը կրէ փոքր, զոգաձեւ սեւ պահպանակ մը փոխանակ աչքին՝ զոր կորսնցուցած է Տաշտանէլի կռիւներուն մէջ : Նախապէս ունեցեր է Թուրք թարգման մը որ ճամբեր է լրտեսական յանցանքով. (կարծեմ ի հաշիւ Թուրքիոյ) : Հոս տեղը չէ յայտնել մեր առաքելութեան բուն նպատակը : Գնդապետս դէզ մը քառակուսի փոքրիկ թուղթերու վրայ կը գրէր բառեր, եւ ատոնց հակառակ կողմը կը նշանակէի թարգմանութիւնը, Թուրքերէն : Վերջը սկսանք նախադասութիւններ կազմել : Ձեզ կը վստահեցնեմ, որ եռամսեայ մեր բնակութեան ընթացքին, ան արդէն բաւական լաւ կը հասկնար Թուրքերէնը : Իր սիրելի զբաղումը որսորդութիւնն էր : Ինքնաշարժին մէջ, ընկերակցութեամբ իտալացի որսորդի մը եւ երկու սքանչելի բարակներու, կը սուրայինք հեռաւոր դաշտերը կաքաւ որսալու : Սպաս լաւ նըշանառու էր. կը վերադառնայինք լեցուն տոպրակներով :

Հռոդոսի մէջ միայն մէկ հայ ընտանիք կար : Անդրանիկ աղան, տիկինը ու երկու շնորհալի աղջիկները : Ծնողքը ինծի անյայտ պատճառով, Համիտեան շրջանին այնտեղ աքսորուած են եղեր : Հայրենաբաղձ մարդ մըն էր Անդրանիկ աղան : «Ախ, Հայաստան» կ'ըսէրու կուրծքը կը ծեծէր, մինչ արցունքի կայլակներ կը թափէին աչքերէն վար, մանաւանդ երբ քիչ մը շատ կոնծած ըլլար : Ունէին նպարավաճառ – գինետուն մը : Ինքնաբաւ, հարուստ ըսելու չափ :

Քաղաքը կը պտըտիմ երբ անսպասելի կերպով դէմ յանդիման եկայ Օր. Ա.ին հետ, որ Պէյրութէն Պոլիս կը վերադառնար : Օր. Ա. քոյրն էր մեր անմոռանալի Միհրանին, որ հայանուն սրիկաներու գնդակներով սպաննուեցաւ Աթէնքի մէջ : Ցեղապաշտ օրիորդը հայանուէր գործ կատարեց Մարսէյլի շրջանին մէջ՝ ուսուցչական պաշտօններով :

Այս կղզին մէջ անցուցի թարգմանական կեանքիս ամենալաւ օրերը :

ՇԱՐԱ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՌԱԿՈՆ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱ՞Ն...

Տարաձայնութիւններ շրջան կ'ընեն Լուի Առակոնի Ֆրանսական Ակադեմիայի թեկնածութեան մասին :

Սակայն, կը թուի թէ «Կարմիր» բանաստեղծը, բոլորովին համաձայն չէ այս զրոյցներուն :

— Թեկնածու չեմ, յայտարարած է Լուի Առակոն, եւ բնաւ ալ պիտի չըլլամ :

Ակադեմականներէն ոմանց հանդէպ մեծ յարգանք ունիմ եւ անոնց հետ յաճախակի հանդիպումներ կ'ունենամ Կաճառէն դուրս : Սակայն, իմ գիրքերուս մէջ չափազանց դէշ արտայայտուած եմ Ակադեմիային մասին : Չափազանց դէշ, այնքան դէշ որ չեմ կրնար անոր անդամներուն քուէները խնդրել եւ ընդունիլ որ թեկնածութիւնս դրուի » :

Այս յայտարարութեամբ կը թուի թէ Լուի Առակոն կը ջանայ մարել այն լուրերու արձագանգները, որոնք կը ձգտին Ակադեմիայի իր մօտալուտ մուտքը հաղորդել :

Կարգ մը անձեր կը պնդեն նոյնիսկ թէ «Էլզայի Աչքերը» երկին հեղինակը Ֆըրանսական Ակադեմիայէն ներս իր մուտքին համար լաւագոյն քարոզիչը ունի յանձին Ժան Քոքթոյի :

Եւ սակայն Անմահները բացարձակապէս կը հերքեն այս զրոյցները եւ հարցնողին միաբերան կը պատասխանեն. — «Ձեզմէ է որ կ'իմանանք լուրը ...» : Եւ կ'աւելցնեն — ակադեմական տրամաբանութեամբ մը — «Ժամանակավրէպ է խօսիլ ընտրութեան մը մասին, երբ թեկնածուն գոյութիւն չունի» :

— Բանէ մը տեղեկութիւն չունիմ, յայտարարած է Ակադեմիային ցկեանս քարտուղարը՝ Մորիս Ժընըվուա : Շշուկներ միշտ կան : Գալով Առակոնի պարագային, կրնանք հարցը իր խորքին մէջ ուսումնասիրել երբ ան դնէ իր թեկնածութիւնը : Նորութիւններու հակառակ չեմ եւ չեմ խորհիր թէ Առակոնի համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին պատկանիլը ընտրաբեկ պարագայ մը ըլլայ այս առթիւ :

Այս խօսքերով, Մորիս Ժընըվուա եղբակացութիւն մը կուտայ հարցին : Արդարեւ, Ֆրանսական Ակադեմիային մէջ ոչ ոք կը խորհի թերագնահատել Առակոնի գրողի եւ բանաստեղծի տաղանդը : Իր քաղաքական հակումներն են միայն որ կրնան չփոթութիւն յառաջացնել միտքերու մէջ :

Միւս կողմէ, ստոյգ է որ Անմահները կ'ուզեն նոյնպէս իրենց կանաչ համազգեստներուն վրայէն թօթափել դարաւոր փոշին եւ ձանձրացած են այլեւս «աւանդապաշտ»ներ որակումէն :

Ֆրանսուա Փոնսէ, որ Անմահներու «պահպանողական» հոսանքին ներկայացուցիչը կը նկատուի, հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ հարցը.

— Մենք միշտ մտածած ենք թէ Առակոն մեր Ակադեմիան նկատած է որջ մը տխմար ու անհեթեթ ծերունիներու, որոնց հետ չի փափաքիր համակեցութիւն ունենալ : Իր գրական արժանիքները անուրանալի են : Գալով համայնավար կուսակցութեան հետ ունեցած իր կապին, մկրտուելով ատիկա չի կրնար իրեն համար յանձնարարական մը նկատուիլ : Այսուհանդերձ խնդիրը պէտք է քննել իր բոլոր երեսներով :

Փիէռ Կաքսոթ եւ Մորիս Կարսոն : ձեռնպահ մնալով հանդերձ, ընդդիմութիւն ցոյց չեն տար :

Գալով Փրոֆ. Մոնտորի, մեծանուն ակադեմականը, որ շատ կը սիրէ Առակոնը, յայտարարած է .

— Առակոնի կողմէ թեկնածութիւն մը՝ պիտի ըլլայ խոնարհութիւն մը, որուն Ակադեմիան չի սպասեր ...

Իսկ Հանրի տը Մոնթերլան, հարցին մասին որոշ գաղափար մը չունենալով հանդերձ, ըսած է .

— Երեք տարի միասին գտնուած եմ վարժարանը՝ Առակոնի հետ : Շատ լաւ ընկերներ էինք ...

Վերջապէս, կը թուի թէ Առակոնի թեկնածութիւնը կրնայ բախիլ փոքրամասնութեան մը ընդդիմութեան, որուն գլուխը կը գտնուին Ջօր. Վէյկան եւ Մառեշալ Ժուէն :

Ատոր հակառակ «Սուրբ շաբաթ»ին հեղինակը պիտի վայելէ Ակադեմիայի «բարեփոխական» խմբակին աջակցութիւնը, ուր կան՝ Մարսէլ Աշար, Մարսէլ Փանիոլ, Ռընէ Քլէր, Անտրէ Շամսոն, որոնց զօրավիգ պիտի կանգնին Ժան Քոքթօ եւ Ֆրանսուա Մօրեաք :

Մարսէլ Փանիոլ, կտրուկ կերպով յայտարարած է.

«Իր քաղաքական համոզումները մեզ չեն հետաքրքրեր ... ինչ որ մեզ կը շահագրգռէ, ատիկա իր մեծ տաղանդն է» :

Առակոն, սակայն, անդրդուելի կը մընայ եւ իր թեկնածութեան համար միշտ «ոչ» կը պատասխանէ :

Եւ սակայն, պէտք չէ մոռնալ որ ներկայիս քառասուն Անմահներէն մէկը եղող Մոնթերլանն ալ երկար ժամանակ եւ նոյնքան կտրուկ կերպով «ոչ» էր ըսած իր թեկնածութեան համար :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԽՄԲ.— Մխիթարեանց Մայրավանքէն, Ս. Ղազար, ստացանք հետեւեալ նամակը. —

Սրտագին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ ձեր թանկագին շնորհաւորութեանց եւ ջերմ մաղթանքներուն համար, զոր բարեհաճած էիք ուղղել ինծի՝ առիթով եպիսկոպոսական ձեռնադրութեանս :

Պատիւը, որ ինծի շնորհուեցաւ, անշուշտ Միաբանութեանս կ'երթայ եւ կը դառնայ խրախոյս եւ քաջալեր միշտ նոր ուժերով նուիրուելու մեր նուիրական առաքելութեան՝ հայ ազգին նուիրական աւանդները պահելու եւ զարգացնելու եւ անվթար աւանդելու սերունդէ սերունդ ի գին ամէն զոհողութեան :

Թոյլ տուէք ինծի, այս առիթով ձեզի արտայայտելու շնորհակալութեան ուրիշ պարտք մը հանդէպ այն ազնիւ վերաբերումին եւ քաջալերութեան, որով ամէն առիթով կը ջանաք գնահատել մեր ազգանուէր գործունէութիւնը գրական ու կըրթական ասպարէզներուն մէջ եւ ձեր թերթին մէջ լայն բաժին կը տրամադրէք անոնց :

Մաղթելով ձեզի անսպառ կորով եւ ամէն յաջողութիւն ձեր դժուարին, բայց յոյժ կարեւոր առաքելութեան հայ լեզուին ու ազգային նուիրական արժէքներուն պահպանութեան, մնամ հայրական սիրով եւ օրհնութեամբ :

Աղօթարար

ՍՐԱՊԻՈՆ ՈՒԼՈՒՀՕՃԵԱՆ

Արք. եւ Ընդհ. Աբբայ

Մխիթարեան Միաբանութեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Տեսնելով մօտեցող յուզուած կաթողիկոսին՝ պահակները ետ – ետ գնացին յարգանքով, իմանալով, որ նա անարգել մուտք ունի թագաւորի օթեւանը : Բայց միեւնոյն է, չլինէր անգամ այդ արտօնութիւնը : Նրանք չէին համարձակուի կանգնեցնել հրաբորբ աչքերով կաթողիկոսին, որ առանց շուրջը նայելու, գնաց ներս :

— Արքայ, տակաւին թագաւորի սրահի շեմից ձայնեց Ներսէսը, սակայն նկատելով թագաւորը պառկած է երեսը դէպի պատը, նա ձայնը բարձրացրեց, — Արքայ ...

Զգալով, որ թագաւորն իրեն չլսեց, մօտեցաւ աւելի եւ հրեց նրա ուսը, եւ մոռանալով ամէն պատշաճաւորութիւն, պոռաց.

— Ել, արքայ. ել... Սպանում են քո հարազատին ...

Թագաւորը շարժուեց սամոյրի տակ եւ նստեց սեւ մազերը խռիւ, քնատ աչքերը բացխփելով :

— Ի՞նչ սպանութիւն եւ ո՞րտեղ :— ընդոստ վեր թռաւ թագաւորը, — յարձակո՞ւմ է, կռի՞ւ ...

— Ոչ յարձակում եւ ոչ կռիւ, — դրեթէ ճչաց Ներսէսը :— Դիմակով մարդիկ կալանել են արքայազն Գնէլին եւ կամենում են սպանել քո հրամանով :

— Ի՞նչպէս — զարմանքից անշարժացաւ թագաւորը :— Ես կանչել եմ նորան տեսակցութեան ... Եւ ո՞վ է համարձակուել, ո՞վ ...

— Անյայտ է, արքայ. շտապիր եւ կանխիր ոճիրը, այլապէս ...

Ներսէսը չկարողացաւ շարունակել, իսկ թագաւորը հարցրեց.

— Սակայն ո՞վ է բերել այդ լուրը :

— Արքայազն Գնէլի կինը, իշխանուհի Փառանձեմը... Շտապիր, արքայ ...

Ցուղումից, բարկութիւնից Ներսէսը հեւում էր, նրա սեւ խոշոր աչքերը, բորբոք խաղում էին զոմաստուած երեսին :

Արշակը սակայն յանկարծակիի եկած, կամենում էր դեռ պարզել, հասկանալ, թէ ի՞նչ է կատարւում ... Նա զարմացած էր :

— Գնէլի՞ն : Ինչպէս : Ո՞վ է համարձակուել : Արդեօք թիւրիմացութիւն չէ՞, քահանայապետ :

— Ոչ, արքայ, — դրեթէ ճչաց Ներսէսը : — Իջեցրել են երիվարից եւ ձեռքերը կապանել ...

— Եւ անմիջապէս, — եւ Արշակն ուղեց կանչել սենեկապետ Վարդին . բայց այդ իսկ վայրկեանին ներս մտաւ նրա թիկնապահ գնդի պետը՝ երիտասարդ Վահան Խորխոռունին, թուրը կողքից կախ :

— Լսիր, իշխան : Քահանայապետը լուր է բերել, որ անյայտ դիմակով մարդիկ անտառում կալանել են արքայազն Գնէլին և կամենում են սպանանել... Շտապիր եւ կանխիր ոճիրը եւ... պատուհասիր չարագործներին :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ (3 Դեկտեմբեր) ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Հ. Յ. Դ. 31րդ Շրջ. ժողովի օրակարգի խնդիրներու քննութիւն:

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկուհի Իսկէնտէրեան, Այրի Տիկին Արաքսի Իսկէնտէրեան, Այրի Տիկին Աղաւնի Աբրահամեան, ինչպէս նաեւ Իսկէնտէրեան եւ Աբրահամեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակներով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ

ԿԱՐԱՊԵՏ – ԲԱՐԻ ԻՍԿԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

կսկծալի եւ արկածալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՈՄՆ Անկէնէն, իր ննջեցեալներուն նուիրական յիշատակին համար երեսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :

Տիկին Տիգրանուհի Կարապետեան *իր քրոջ՝ ՏԻԿԻՆ ԳՈՀԱՐ ՎՏԱՐԱՆԴԻԻ անմոռաց յիշատակին համար 25 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պոմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի, ազգային հերոս՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

յիշատակին:

Գաղութը կը հրաւիրուի իր յարգանքի տուրքը մատուցանելու, ողբացեալին անմահ յիշատակին :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը, Լոնտոնաբնակ իր պատուոյ անդամուհի՝

ՏԻԿԻՆ ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՊԷՆԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել պիտի տայ այս Կիրակի, Փարիզի եկեղեցիին մէջ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն :

ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ

Վաստակաւոր տպագրիչ ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ յոբելեանը կը կատարուի, այս Կիրակի ժամը 16ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Կը նախագահէ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ նախորդ վարչութեան, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: Կիրակի, Դեկտեմբեր 11ին, ժամը 3ին:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ բարեկամներ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Նախկին Հայ Արիներու եւ Արենուշներու:

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս ՔԼԻՒՊԻ չքեղ սրահին մէջ ,

51, Rue Grignan

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի լաւագոյն նուագախումբին, ղեկավարութեամբ

EDDY TOURNELի

Հայկական տոհմիկ պարեր, հայ արենուշներու կողմէ:

Ծոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով եւ քօթիյօն:

Օրուան թագուհի պիտի ընտրուի ամենաշնորհալի եւ վայելուչ օրիորդը, քըւէարկութեամբ :

Զանազան հաճելի անակնկալներ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը Սայաթ Նովա օփերէթը կը ներկայացնէ Յունուար 21ին, Շաբաթ գիշեր ժամը 21ին, Սահակ–Մեսրոպ սրահին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Սալոն տը լ'Ալամպրայի մէջ

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, այսօր Ուրբաթ, ժամը 16ին, Տիկին Աւետիսեանի բնակարանը : Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 15ին, Պուլվ. տ'Աթէն, Պար տիւ Կլոպի մէջ : Օրակարգ.— Ա) Հաշուեյարդար: Բ) Վարչութեան ընտրութիւն: Այս առթիւ պիտի քաշուի նաեւ Միութեանս կողմէ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը, ներկայութեամբ Միութեանս Բ. սան Պ. Համազասպ Կիւլեանի: Կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Ծնողաց Միութեան կազմակերպած տարեկան Տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ՝

Կիրակի, 11 Դեկտեմբեր

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Որոնց ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկայէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. Յ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը :

Զաւարեան *եւ* Վարանդեան, *այս Կիրակի կէս օրէ վերջ :*

Վռամեան *եւ* Ընկեր Կարօ, *այս Երկուշաբթի իրիկուն :*

Անկնունի *եւ* Համազասպ, *Երեքշաբթի, (Դեկտ. 6):*

Հայաստան *եւ* Իշխան, *Չորեքշաբթի, (Դեկտ. 7):*

Կապոյտ Խաչ, *Հինգշաբթի (Դեկտ.* 8), *կէսօրէ վերջ :*

Նոր Սերունդ, *Հինգշաբթի (Դեկտ.* 8), *իրիկուն :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի կողմէ՝

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 4 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 4 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8967 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4768

ԺՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՋՈՒԳԱԿՇԻՌ

Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ, փորձենք փոքրիկ զուգակշիռ մը, տեսնելու համար թէ ինչ էինք երէկ եւ ի՛նչ ենք այսօր :

1918 Մայիս 28ին հայ ժողովուրդի վերժառու բազուկը ստեղծեց անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Աւելի քան հինգ դարու ստրկութենէն վերջ, յաջողեցանք աշխարհի քարտէսին վրայէն կորզել փոքրիկ մասնիկ մը եւ վրան արձանագրեցինք Հայաստան ցանկալի անունը :

Մեր դարաւոր երազները վերջապէ՛ս իրականացան : Մեր պապերու պատմական հողերու մէկ մասին տիրացանք :

Ամէնէն առաջ մեր դարաւոր թշնամի Թուրքը ճանչցաւ մեր անկախութիւնը, 1918 Յունիս 4ի Պաթումի դաշնագրով, երբ տակաւին չէր վերջացած առաջին աշխարհամարտը :

Զինադադարին ընդարձակեցինք մեր սահմանները : Դաշնակիցներն ալ ճանչցան իրապէս (տը փաքթօ) եւ իրաւապէս (տը ժուրէ) ճանչնալ Նորաստ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

1920 Օգոստոս 10ին նոյն յաղթական դաշնակիցներն ու պարտուած Թուրքիան Սեւրի դաշնագրով պաշտօնապէս նուիրագործեցին անկախ եւ միացեալ Հայաստանը (յօդուած 88 եւ 89) :

Ի՞նչ չահեցանք Մայիս 28ով :

1. Հողամաս մը, որ կոչուեցաւ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» : Կորիզը պապայ միացեալ մեծ Հայաստանի :

2. Անկախ պետութիւն մը, ժողովրդավար կարգերով, ձեւուած արեւմուտքի ամէնէն յառաջադէմ երկիրներու վարչակարգին վրայ, առանց անտեսելու ընկերվարական սկզբունքները :

Ուրիշէն ստեղծուած Հանրապետութիւնը շուտով ունեցաւ անկախ պետութեան մը յատուկ բոլոր ստորոգելիները .

Ա. Ազգային դրօշակ, երեք գոյներով, կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն, իբրեւ նուիրական խորհրդանշանը մեր անկախութեան :

Բ. Ազգային բանակ, հայ զօրավարներու եւ սպաներու հրամանատարութեան տակ, ներքին խաղաղութիւնը պահովելու, հարեւաններու եւ թշնամիներու յարձակումներուն դէմ հայրենիքը պաշտպանելու համար :

Գ. Խորհրդարան, իբրեւ օրէնսդիր մարմին, ընտրուած ժողովրդական ընդհանուր եւ գաղտնի քուէարկութեամբ :

Դ. Հայկական դրամ եւ նամականիշ, փոխարինելու համար արժեզրկուած ռուսական րուբլիները եւ շեշտելու՝ մեր անկախ պետականութիւնը :

Ե. Դեսպանատուն եւ հիւպատոսարան : Փարիզի մէջ ունեցանք Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը, որ արտաքին աշխարհի առջեւ դիւանագիտական ամէնէն պատասխանատու աշխատանքները կը կատարէր, մեծ պետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ կողք կողքի նստած դաշնագիր կը ստորագրէր ու Հայկական Դատ կը հետապնդէր :

Զանազան մայրաքաղաքներու մէջ ունեցանք դեսպաններ, մեծ քաղաքներու մէջ ալ՝ հիւպատոսներ, որոնք կը պաշտպանէին բոլոր Հայոց շահերը :

Զ. Հայաստանի քաղաքացի : Հայաստանի Հանրապետութիւնը դարձաւ «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն» եւ իր պաշտպանութեան տակ առաւ ոչ միայն մայր հայրենիքի բնակիչները, այլ եւ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած բոլոր Հայերը : Արտասահմանի մէջ ամէնքս ալ դարձանք «Հայաստանի քաղաքացի» : Մեր ինքնութեան թուղթերուն մէջէն ջնջուեցաւ «Թրքական հպատակ» մակդիրը եւ հպարտութեամբ ներկայացանք օտարներուն առջեւ իբրեւ Հայ (տը Նասիոնալիթէ Արմէնիէն) :

Է. Հայկական անցագիր, իբրեւ հետեւանք մեր այս հանգամանքին, ճամբորդեցինք հայկական անցագրով երկրէ երկիր, իբրեւ քաղաքացի Հայաստանի Հանրապետութեան :

Ը. Ազատ երթեւեկ : Լայն բացուեցան Հայաստանի դուռները՝ ներս մտնողներուն եւ դուրս ելլողներուն առջեւ, առանց խտրութեան եւ առանց հաւատաքննութեան :

Ի՞նչ մնացած է այսօր այս բոլորէն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ի՞նչ հարցեր լուծուած են այսօր, Թուրքիոյ առաջին յեղափոխութենէն (Մայիս 27) վեց ամիս ետքը :

— Լուծուած է Մենտերէսի ապօրէն դաւերին մահուան պատասխանատուութեան դատը եւ անպարտ հռչակուած է ...անօրէն հայրը :

Իսկ ի՞նչ հարցեր լուծուած են այսօր, Թուրքիոյ երկրորդ յեղափոխութենէն (Նոյեմբեր 13) մէկ ամիս ետքը :

— Արտաքսուած են առաջին յեղափոխութեան գլխաւոր դերակատարները :

Եւ այսքան :

Երկիրը ոչ միայն գտած չէ դեռ օրինական դիմագիծ մը, այլ եւ կը գտնուի նոր բարդութեան առջեւ : Կը շարունակուին դատերը, իրաւունքներու վերահաստատում կը պահանջեն բանակէն վտարուած զինուորականները եւ պաշտօնանկ փրոֆէսէօրները, մինչ ակռայ կը կճրտեն արտաքսուած յեղափոխականները :

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ

Այս արտաքսուածներէն մին, որ Հոլանտա ճամբուեցաւ, յատկանշական խօսք մը ըսաւ օդանաւ նստելէ առաջ .— «Կ'երթանք եւ յեղափոխութիւնը միասին կը տանինք» : Դիտել տրուած է իրեն թէ «յեղափոխութի՛ւնն է որ կը տանի յեղափոխականները» :

Էրֆան Սոլմազէր կը մերժէ այս տեսակէտը եւ կը պնդէ . «Ո՛չ, մե՛նք կը տանինք յեղափոխութիւնը, միասին» :

Հոլանտա աղուոր կակաչներ կը մշակէ : Եւ Թուրքերը շատ կը սիրեն կակաչը, զոր լալէ կը կոչեն (ֆրանսերէն՝ թիւլիփ) : Օսմանեան կայսրութեան մէջ շրջան մը կայ, որ կակաչով կը խորհրդանշուի : Կակաչը Հոլանտա՞ն է որ ղրկած է Թուրքիա, թէ Թուրքիան է որ ղրկած է Հոլանտա,— պատմական այդ հարցով չէր զբաղէր Էրֆան Սոլմազէր, որ ըսաւ . «Միշտ կակաչ չի ղրկուիր Հոլանտա, կը ղրկուի նաեւ կոմիտաճի» :

Եւ այս առթիւ դիտել տուաւ թէ յեղափոխականներուն պաշտօնանկութիւնը եւ երկրէն արտաքսումը «մեծ կատակ» մըն էր, որու չէին սպասեր :

— «Մեր երկիրը ժամանակակից քաղաքակրթութեան մակարդակին բարձրացնելու համար, շարունակեց խօսքը, անհրաժեշտ է գաղափարի եւ իտէալի միութիւն : Մինչեւ այժմ, 37 տարիէ ի վեր, կարելի չեղաւ ստեղծել այդ միութիւնը : Բայց եւ այնպէս պիտի քալէ յեղափոխութիւնը : Մենք այդ յեղափոխութեան թափը կտրող դասակարգ մը նկատուեցանք : Երդում ըրինք ծառայել առանց փոխադարձութիւն սպասելու : Գտանք փոխադարձութիւնը, որու համար կը ցաւիմ :

Երբ կը հարցուի պաշտօնանկ յեղափոխականին թէ ծրագրա՞ծ էին միացնել իրկրին եւ արտասահմանի Թուրքերը, Սոլմազէր խելագարութիւն, առնուազն ցնորք կը համարի նման տեսակէտ մը :

Այսպէս կամ այնպէս, յեղափոխութեան առաջին հերոսները այժմ կ'ապրին արտասահմանի մէջ : Պիտի համակերպի՞ն այս կացութեան, թէ խլրտում մը պիտի ջանան կազմակերպել, յայտնի չէ :

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բարձր. Ատեանին անդամներէն ճահիտ Եօզտէն եւ ընդհ. դատախազին երկու օգնականները մեկնեցան Անգարա, խորհրդակցելու համար Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէի անդամներուն եւ դատական նախարարին հետ, Եասը Ատայի դատավարութիւնները արագացնելու նպատակով : Որոշուած է առաջնութիւն տալ կարեւոր դատերուն :

Որո՞նք են այդ կարեւոր դատերը :

Շունի, ապօրէն երախայի, Ջաղացքի դատերէն ետքը, ահաւասիկ Պոլսոյ թերթերը սկսան նկարագրել գեղանի Պարպարային դատավարութիւնը : Ազգ. Ժողովի անկեալ նախագահը, Քորալթան, տասը տարի առաջ, կը դիմէ ելմտական նախարարին եւ օտար դրամ կ'առնէ՝ իբր թէ դեղ բերելու համար Գերմանիայէն, իր հիւանդ կնոջ համար : Դեղին տեղ կը բերէ... գեղանի Պարպարան :

Քորալթան պնդեց թէ տոլար առած էր ելմտական նախարարութենէն՝ դեղ գնելու համար իր կնոջ, որ խլիրդ (քանսէր) ունէր : Բայց մասնագէտները յանձնարարեր են, որ Գերմանուհի մը բերէ իբրեւ հիւանդապահուհի :

Դատարանին նախագահը կը հարցնէ թէ գերմաներէն գիտէ՞ր հիւանդը : Ես գիտեմ, պատասխանեց Քորալթան : — Զինք գիտնալը կարեւոր չէ, ձեր կինը գիտէ՞ր : Օրէնքին հետ հա՞շտ է տոլար առնել կառավարութենէն՝ դեղ բերելու համար, ու դեղ բերելու փոխարէն գեղանի կին մը բերել :

Եւ նախագահը եզրակացուց .

— Պարպարան բերուած չէ դարմանելու համար, այլ միայն ուրիշ նպատակներով :

Ազգ. Ժողովին անկեալ նախագահը չկրցաւ պատասխանել :

Բայց եւ այնպէս պէտք չէ զարմանալ՝ եթէ անպարտ արձակուի այն որ դեղ գնելու համար տոլար կ'առնէ կառավարութենէն եւ կին կը բերէ Գերմանիայէն, մինչ հազարաւոր հիւանդներ, ոչ օտար դրամ կրնան ստանալ կառավարութենէն, ոչ ալ դեղ, ինչպէս ըսաւ ընդհ. դատախազը :

Դատավարութեան նպատակը դատապարտել չէ, այլ վարկաբեկել :

ՓՐՈՖԷՍԷՕՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐՑԸ

Միջհամալսարանական մարմին մը, Անգարայի մէջ, կը քննէ պաշտօնանկ փրոֆէսէօրներուն խնդիրը : Ինչպէս գրեցինք, այս պաշտօնանկ դասախօսներուն թղթածրարը անհետացած է : Պոլսոյ համալսարանին վերատեսուչը ծանր բառերով յարձակած է ամէն անոնց վրայ, որոնք գաղտնի տեղեկագիրներով մատնանշումներ կատարած են պաշտօնանկ դասախօսներուն մասին : Կարելի չէ եղած, սակայն, համաձայնութեան գալ, որովհետեւ կառավարութեան կողմէ ոչ մէկ տրամադրութիւն ցոյց կը տրուի . 147 փրոֆէսէօրներէն մէկ մասն անգամ վերստին պաշտօնի կոչելու : Ոմանք տարիքի բերումով, ոմանք այլ պատճառներով դժուար թէ կարենան մտնել համալսարան :

Այս ճակատին վրայ եւս, ինչպէս ըսած է Պոլսոյ համալսարանին վերատեսուչը, հետքը պիտի մնայ կոտրածին՝ հակառակ դարմանումի բոլոր փորձերուն :

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ամէնէն ուշը՝ Դեկտեմբեր 26ին պիտի գումարուի Սահմանադիր Ժողովը, այսինքն նախագիծը օրինական ձեւ ստանալէն քսան օր ետքը : Կը խորհին առաջին Սահմանադիր Ժողովը գումարել Անգարայի Ազգ. Մեծ Ժողովին շէնքին մէջ :

Բայց քաղաքական կուսակցութեանց մասնակցութեան հարցը կը մնայ դեռ անլոյծ :

Միլլէթճի կուսակցութեան պետը, Պէօլիւքպաշի, յայտարարութիւն մը տուաւ թերթերու.— «Եթէ իրողութիւնները անտեսելով, դարձ-դարձիկ ճամբաներով՝ գործնապէս ապահովուի կուսակցութեան մը գերակայութիւնը, ազգ. սահմանադրութիւն չի կրնար ըլլալ այն սահմանադրութիւնը որ պիտի պատրաստուի, եւ կարելի չըլլար նաեւ դարմանել քաղաքական տագնապը, որով կը տառապի ազգը տարիներէ ի վեր, ընդհակառակն նոր տագնապներու ծնունդ կուտայ» :

Այս ակնարկութիւնը ուղղուած է Հալք կուսակցութեան : Միլլէթճիները պիտի չմասնակցին Սահմանադիր Ժողովին՝ եթէ Հալքի հետ հաւասար ներկայացուցիչ ունենալու իրաւունք չտրուի իրենց : Միլլէթճիները շատ կը վախնան, որ Հալքը կը տիրապետէ դարձեալ : Որովհետեւ շատ առանձնաշնորհեալ կը թուի :

Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ «Մեմլէքէթճի Տէմօքրաթ» կուսակցութեան դէմ հետապնդումի ձեռնարկուեցաւ :

Իսկ այն կուսակցութիւնը որ նոր պիտի կազմուի Փրոֆ. Հիքմէթ Պէլպէզի առաջնորդութեամբ, կը թուի թէ կը մտնէ նոյն մտահոգութիւնը, Հալքի գերակայութեան վախը : Փրոֆ. Պէլպէզ, իր տան մէջ, Անգարա, խորհրդակցութեան հրաւիրելով բարեկամները, յայտարարեց թէ «ընտրութիւնները պիտի շահի Հալքը, ո՞վ պիտի կատարէ ընդդիմադիրի դերը, — այդ գործը կարելի չէ թողուլ Պէօլիւքպաշիի : Այս նոր կուսակցութեան անդամներուն մէջ երեւին թերեւս մեծ իրաւագէտներ եւ կարեւոր դէմքեր :

Ընդհ. այս տագնապին մէջ՝ մէկ բան միայն ստոյգ է : Թուրքիա կը տառապի հեղինակութեան եւ հմայքի տէր դէմքերու պակասէն, եւ երիտասարդները սկսած են գլուխ վերցնել, ըմբոստանալով ու ջանալով տէր դառնալ իշխանութեան :

Այս կացութեան մէջ կը նշմարուին օտար ազդեցութիւններ եւս, ինչպէս Թուրքերը իրենք կը մատնանշեն՝ երբ կը խօսին, Եասը Ատայի դատավարութեան բերած յայտնութեանց կարգին, տալով Անգլիոյ, Ամերիկայի, նոյնիսկ Գերմանիոյ անունները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԿԱԽՆԵՐՈՒ համագումարը վերջ գտաւ առջի օր : «Ֆրանսական Ալժերիոյ» կողմնակիցները լայն մեծամասնութիւն մը ապահովեցին, 1360 քուէով 1876 վճռական ձայնի վրայ : Կարգ մը պատգամաւորներ փորձեցին միջին ճամբայ մը գտնել և յայտնեցին թէ համաձայն են տը Կոլի ալժերական քաղաքականութեան, բայց փոքրամասնութեան մէջ մնացին : Խիստ քննադատութիւններ եղան վարչաձեւին դէմ, մանաւանդ Պառաշէնի եւ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար՝ Ռոժէ Տիւշէի կողմէ : Համագումարին քուէարկած բանաձեւով, յստակ է թէ «անկախները» ո՛չ պիտի պատասխանեն տը Կոլի :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ընդունեցաւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Մորիս Թորէզ :

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ առաջին անգամ ըլլալով խոստովանեցաւ թէ անջրպետային իր վերջին փորձը ձախողած է, արդարեւ Սպուտնիք Զ տարրալուծուեցաւ :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ հիւանդութիւնը պատճառ դարձաւ որ յետաձգուի Փարիզ իր ճամբորդութիւնը եւ «Վեցերու» խորհրդաժողովը : Արդարեւ, բժիշկներուն թելադրանքով ծերունազարդ վարչապետը Փարիզ պիտի չկարենայ գալ եւ ոչ ալ Լոնտոն պիտի կարենայ երթալ Դեկտեմբեր 12ին :

ԱՆՈՆՑ ՈՐ ԻՆՁՄԷ ՅՕԴՈՒԱԾ Կ'ՈՒԶԵՆ
ԱՌՕՐԵԱՅ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Պտըտուի՛ր, պտըտուի՛ր, կարուսել,
Ես քո երգը վաղո՛ւց եմ լսել:
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

Կրիայ մը, մեղանչումի կանչող աստուածութեան պատուանդանին վրայ: Աստուածուհին, Աստղիկ, շղարշի մը մէջ փաթթուած, կրիան՝ իր խեցեղէն տանիքին տակ կծկտած:

Ի՜նչքան շատ խօսեցուցած է հնօրեայ այս արձանը՝ յուզելով եւ ալեկոծելով գեղարուեստի իշխաններուն մտածման ծովը: Արդարեւ, ի՞նչ բան ունի կրիան՝ հրաշագեղ դիցուհիին ոտքերուն տակ:

Կրիային ընկերակցութիւնը, արձանին վրայ, նպաստ մըն է, կ՚ըսեն քննադատները, բացատրելու համար թէ կինը, նոյնիսկ ամէնէն ամբարիշտը, առարկայ մը չէ ցուցադրութեան՝ որպէսզի լոյսին բանար իր ամբողջ կախարդանքը կամ Կուպիդոնի նետերուն բացած վէրքը: Վայել է որ, ինչպէս կրիան, պահպանուած ըլլայ բարոյական տանիքով մը, — բառը գտնենք տեղը՝ ամօթխածութեամբ:

Դժուար է սահմանել ամօթխածութիւնը, ֆրանսերէն՝ փիւտէօռ: Ահա թէ ինչո՛ւ հին իմաստունները, ինչպէս եւ դերողները՝ որոնք մտերիմ կը մնան բառերու նրբերանգին, այս պատկերով կը ջանան սահմանել ամօթխածութիւնը, — հոգեբանական խոր ուսումնասիրութեանց առարկայ՝ ԺԶ. դարէն ի վեր(*), երբ այլեւս լքած արմատական իր նշանակութիւնը՝ կը կրէ իմաստի արագ աճում մը:

Այժմ, նոյն բառը կը բացատրէ թէ մարդուն մէջ ստեղծուած է զգացում մը, որ կը մղէ ծածկել, իր անձին վրայ, ոչ միայն մարմնական մասեր, այլ եւ հոգեկան արտայայտութիւններ, — այս ձեւով՝ անհատը կը մտնէ խորհուրդի մը տանիքին տակ: Սրբազա՜ն զգացում, խորհուրդը կը կազմէ անհատին տինիիթէն: Արդարեւ, ամօթխածութիւնը անհատական տինիիթէի ձեւ մըն է, ինչպէս Փրուտոն կ՚ըսէ:

Ժամանակէ մը ի վեր, շարունակաբար, կը մտածեմ այդ ամօթխածութեան մասին, որ սկսեր է նուազիլ, տակաւ առ տակաւ սրբուիլ եւ անհետանալ:

Ձեր աչքերը ուղղեցէք կրօնական կալուածէն ներս: Սինեմայի աստղ դարձած են հիմա ... պատարագիչ ու սարկաւագ, որոնք չաթալ-թագ ի գլուխ եւ բուրվառ ի ձեռին՝ կը զարդարեն օրաթերթերուն էջերը, տեղ չձգելով պագուլտուքի հերոսուհիներուն: Բա՛ն չէ մնացած, այսօր, եկեղեցական արարողութեանց սրբութենէն, ոչ ալ ամօթխածութիւն կամ պատկառանք՝ Աստուծոյ մարդոց առօրեային մէջ:

Ո՜ւր այն օրերը, երբ սարկաւագը բարձրաղաղակ կը հրամայէր խորանէն.

— «Մի՛ ոք յերախայից, մի՛ ոք ի թերահաւատից, եւ մի՛ ոք յապաշխարողաց եւ յանմաքրից մերձեսցի յաստուածային խորհուրդս»:

Խորհուրդը հեռու կը պահուէր աչքերէ, հետաքրքրութիւններէ, աւելորդ ուշադրութիւններէ: Ընդհակառակն, այժմ, ամէն բան ցուցադրելու մարմաջը կամ կռօ փլան երեւալու տենչը ոչ խորհրդաւորութիւն թողուց, ոչ ալ պատկառանք:

Մի՛ զարմանաք, ուրեմն, եթէ եկեղեցւոյ պաշտօնեան դարձած է կուսակցական գործիչի պէս բան մը, որ, ամբարշտօրէն խորտակելով տանիքը՝ զոր կրիան կը կրէ իր գլխուն վերեւ բարեպաշտօրէն, կ՚ելլէ կը ճառէ, ձեռքերը կը փարտէ կամ սեղանին կը զարնէ՝ յորում վայրի եւ իցէ: Մի՛ զարմանաք նաեւ, եթէ կը փորձուի օգտագործել նման տրամադրութիւն մը կամ ցանկութիւն մը: Ամէն ժողովուրդի մէջ, զոր ռամիկ կը կոչէ ակադեմական լեզուն՝ բառին մէջ դնելով յիշատակը որ կուգայ ստորնախաւէն, գոյութիւն ունի սատիք ձգտում մը, բարբարոս ու տըխուր, որ կը սիրէ քանդել դասակարգերու աստիճանաւորումը՝ նուաստացման տանելու համար վերնախաւի որեւէ՛ արժէք: Օրինակ, տնօրհնէքի քահանայ կը դարձնէ իր կաթողիկոսը:

Կը խոստովանիմ թէ ինծի համար չեն նման ընդվզումներ: Ես պարպած եմ հոգիս կրօնական հաւատալիքներէ, — այնքան էվոլիւէ՝ մտային տարիքով, որ պատուհանէս դուրս նետած եմ հնօրեայ այդ կարասիները: Աստուած անգամ կը համարիմ տեսակ մը վարժապետ, որու դերն է անհատը բարձրացնել եւ հասցնել մինչեւ իրեն՝ չհաւատալու եւ չհաւնելու աստիճանին, — եթէ ձախողեցաւ, ռաթէ Աստուած մըն է:

Այսուհանդերձ շատ կը սիրեմ ժողովուրդը, որու զաւակն եմ: Իր կեանքը իմ կեանքս է, իր մահը իմ մահս է: Կը յարգեմ իր զգացումները, առանց մոռնալու աշխատիլ անոնց յեղաշրջումին համար, ոչինչ զոհելով կամ զիջելով յառաջապահ մտաւորականի իմ տինիիթէէս:

Ահա թէ ուրկէ՛ ծնունդ առաւ ընդվզում մը, որ առաջնորդեց զիս՝ երթալ ըսելու համար Գարեգին կաթողիկոսին, ժամանակին.

— Վեհափա՛ռ, (այս բառին մասին՝ երբ կարգը գայ խօսելու Երեւան - Էջմիածին ծանօթ հակադրութեան մասին), սկիզբէն ի վեր, մեր մէջ, ամէն կրօնապետ միշտ բազմոցի ընկեր է ընտրեր հարուստը: Այս ընտրութիւնը կը հաստատէ աւանդութիւն մը թէ ունեւո՛րն է իմաստունը: Դար կար, — մնանք արդար, — որ ճիշդ էր այդ աւանդութիւնը, որու պատճառաբանութիւնը կապուած է ընկերային դասակարգերու պատմութեան՝ մեր մէջ, թերեւս օտարներու մէջ եւս: Այժմ, սակայն, ճիշդ չէ այդ աւանդութիւնը: Այսօր, իմաստունը այն չէ որ կուտ ունի գօտիին մէջ, այլ այն որ կուտ ունի իր կոտին(**) մէջ: Ահա թէ ինչո՛ւ կը մեղադրեմ մեր բոլոր կաթողիկոսները, որոնք, ներկայ ժամանակներուն մէջ՝ երբ ազգային մտահոգութիւնները բազմացած են ծայր աստիճան, մտաւորականներու հետ խորհրդակցութիւնը (***) զոհած են փայլուն սեղանակցութեանց:

Ժամանակ է որ պետք կամ առաջնորդի յաւակնութիւն ունեցողը, այս ժողովուրդին մէջ, նիւթական հանդանակութեան ձեռնարկելէ առաջ, խելքի եւ գաղափարի հանդանակութիւն կատարէ երբեմն, եթէ ոչ ամէն անգամ:

Կաթողիկոսը չի ճամբորդեր գաղութէ գաղութ՝ պատարագ մատուցանելու համար, — ատիկա կրնայ կատարել տէրտէրն ալ:

Հաճոյք չպատճառեց այս դիտողութիւնս: Գարեգին կաթողիկոս նման խօսքերէ չէր կրնար համ ու հաճոյք զգալ այլեւս՝ այն թուականին կամ տարիքին, երբ կը մեկնէր Անթիլիասէն, կը հասնէր Մարսէյլ, եւ յանկարծ կը փոխէր ուղեգիծը, կ՚երթար մտն գալու Նիսի ծիծղուն ծովափունքը, այնպէս որ Փարիզ հասած օրը՝ սկսած էր... արձակուրդը պետական պաշտօնատուներու մէջ եւ վերջ գտած ամէն առիթ, սեղան նստելու համար օտարներու հետ՝ որոճալու հրաւէրով քիչ մըն ալ ... հայկական ցաւերը:

Տխմար պէտք է ըլլալ հաւատալու համար թէ կաթողիկոսը աւելի բախտաւոր եղաւ՝ սեղան նստելով հայ հարուստներու հետ, Պուա տը Պուլոնեի փարթամ ճաշարաններուն մէջ, ուր, մտային սնունդ չգտնելով, իր տեղը՝ ուրիշ մը պիտի ըսէր երբայեցի վարդապետին բառերով. «Քաղցեայ, եւ ոչ ետուք ինձ ուտել» (Մատթ. ԻԵ. 42):

Քիչ մը ամօթխածութի՛ւն, քիչ մը հըպարտութի՛ւն, ո՛ եղբարք ի Քրիստոս: Ի՞նչ հարկ խաչ ու խաչվառ պտըտցնելու հարուստի տուներէ ներս, — Ուընանի նըկրագրած քոմփլէ՞քսն է որ կը քաջալերէ այդ վարժութիւնը, թէ հարուստներու բազմոցը վրէժխնդրական երանութիւն մը կը պարգեւէ իրենց՝ հին օրերու թշուառութեան ու թշնամութեան դէմ:

Հարո՛ւստ, — ահաւասիկ ապուշ բացատրութիւն մը: Հայ ժողովուրդը հարուստ չունի: Հարուստ ճանչցուածը, մեր մէջ, հարուստ երեւալու ... հէվէսիկ միայն ունի, ինչպէս պիտի ըսէր Իզմիրի առաջնորդը:

Ո՞վ չի յիշեր, իր մանկութենէն, սեղաններու վրայ բարձրանալու հերոսութիւնը՝ Աժդահար երեւալու ձեւով: Ո՞վ չի յիշեր, իր պատանեկութենէն, ծառերու եւ պատերու վրայ անուն փորագրելու վարժութիւնը՝ նոր Դարեհ մը երեւալու ձեւով: Ջափահասութեան շրջանին՝ այն որ գրող կ՚ըլլայ կամ արուեստագէտ, պէտք չունի գոհացնելու այդ լիպիտօն, — տաղանդը բաւական է մտնելու համար ապագայ ժամանակներու մէջ: Կայ սակայն դրկեալ մը, — հարուստը, որ... եկեղեցի կը շինէ՝ գոհացնելու համար հին լիպիտօն, փոյթ չէ թէ վստահ որ ապարդիւն է կատարուած զոհողութիւնը: Փաստ՝ Նոր Ջուղայի աւելի քան տասը եկեղեցիները, որոնք քարայրի պէս ամայի են այսօր:

Արդ, քաջալերել հարուստներու այս ցանկութիւնը, ի վնաս հայ դպրութեանց, մեղք մըն է զոր կը գործեն եկեղեցիին իշխանները: Եւ ըսել, կրկնել, յանկերգել, Մար Շիմոնի ժողովուրդին նմանցնելու ձեւով մեզ՝ իբրեւ «կրօնական համայնք», — ի՛նչ նախատինք, Հանճա՛րդ Հայկեան, — թէ եկեղեցին կը փրկէ մեզ, եղանակ մըն է զոր վաղուց եմ լսեր: Լըսեր եմ ու կը լսեմ դեռ, բայց կ՚ամըչնա՛մ:

Ո՛չ եւ ոչ, ես պետական ժողովուրդի զաւակ եմ: Ի՞նչ փոյթ թէ գերի է, այսօր, իմ պետութիւնս: Ապրինք եւ գործենք, սակայն, պետական ժողովուրդի վայելչութեամբ եւ պահանջներով:

Այլապէս մեզ շա՛տ պիտի քննադատեն ու պախարակեն՝ վաղը, կամ յիսուն տարի ետքը, երբ ոչինչ մնայ միսթիք հոգիներու ժամանցի ձեւերէն: «Ի՞նչ կ՚ընէիք, կ՚աղօթէի՞ք, — է՛հ, հիմակ ալ պարեցէք» պիտի ըսեն մեզի՝ ցոյց տալով աւերակները իբրեւ պարի բեմ:

Ահա թէ ինչո՛ւ այս ահազանգը:

Կամ ծրագիրը, զոր պիտի բերեմ փըշեղէն գրիչով, այս յօդուածաշարքով:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Իբրեւ աղբիւր՝ Ժ. տը լա Վեսիէր, Սերճի, Տիւկա:

(**) Կոտ կը նշանակէ գանկ՝ Վանեցիներու բարբառով:

(***) Ինծի պատմուեցաւ թէ Փարիզի մէջ խումբ մը հայ գրողներ ներկայացեր են Էջմիածնի կաթողիկոսին, — կաթողիկոսը հրաւիրած չէր զիրենք՝ լուր չունենալով, հարկաւ, որ ատանկ ապրանքներ ալ կան այստեղ, — եւ ընդունելութեան տեսարանը դարձեր է այնպէս՝ ինչպէս նկարագրած է Յ. Պարոնեան, բեմ հանելով աւանդական «հայ բանաստեղծը»:

ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Ա.

Պ. Մկրտիչ Պարսամեան Յառաջի Հոկտեմբեր 9 եւ 11ի թիւերուն մէջ հրատարակուած «Գրական - Գեղարուեստական խորհրդածութիւններ»ով անընդունելի եւ սխալ կը նկատէ այն առաջարկը, զոր ներկայացուցած էի «Մեր գրականութեան պատմութիւնը եւ նոր սերունդը» խորագրով յօդուածի մը մէջ: (Յառաջ, 9 Սեպտեմբեր):

Ընթերցողը Պ. Պարսամեանի երկու յօդուածներէն (եթէ չէ կարդացած իմս) պիտի հետեւցնէ որ ես կ՚առաջարկեմ արհամարհել ու մոռնալ 15 դարերու մեր գրականութեան մեծագոյն մասը եւ շահագրգռուիլ միայն քանի մը արուեստագէտ գրողներով: (Յիշած էի միայն մէկ մասը արուեստագէտ գրողներէն տալով անունները Յ. Պարոնեանի, Պ. Դուրեանի, Վարուժանի, Մեծարենցի, Թէքէեանի, Տէրեանի, Զարենցի, եւայլն: Այս տողերէն կարելի չէ հետեւցնել որ միայն բանաստեղծները արուեստագէտ կը նկատեմ, բայց Պ. Պարսամեան այդպէս հետեւցուցած է: Յ. Պարոնեանի անունը թերեւս վրիպած է իր ուշադրութենէն):

Ընթերցողը (մինչ եթէ չէ կարդացած յօդուածս) կրնայ ենթադրել որ ես արհամարհած կամ աւելորդ նկատած եմ ցարդ հրատարակուած գրականութեան պատմութիւնները, որոնց գրեթէ ամբողջական ցանկը տուած է Պ. Պարսամեան:

Անհրաժեշտ է աւելի յստակ կերպով ճշդել մեր տեսակէտները, քանի որ Պ. Պարսամեան ահազանգ կը հնչեցնէ գրելով հետեւեալ տողերը.

« Հիմա սակայն բացասական վերաբերում ունեցող ձայն մը կը լսուի դժբախտաբար, որ արդի մեր ունեցած աննպաստ պայմաններուն մէջ իր նշանակութիւնն ունի եւ հակազդեցութիւնը կրնայ հետզհետէ մեծ համեմատութիւններու հասնիլ »:

Յօդուածիս խորագրէն մինչեւ վերջին նախադասութիւնը քանիցս կրկնած եմ որ նոր սերունդն է խնդրոյ առարկան, բայց ինծի համար անբացատրելի պատճառով մը Պ. Պարսամեան կարծած է որ ամբողջ Հայութեան (մէջն ըլլալով Խ. Հայաստանը) կը վերաբերին տեսակէտներս:

Աւելի յստակ բացատրութիւններ տալէ առաջ, ստիպուած եմ պատասխանել հետեւեալ նախադասութեան, որուն զարմանքով հանդիպեցայ Պ. Պարսամեանի գրութեան մէջ:

« Իբրեւ թէ գրականութիւնը եւ գրական խնդիրները կերպասի, պտուղի կամ բանջարեղէնի պէս կշիռի զարնուէին»:

Մեր յարգելի բարեկամը այս խօսքը գրած է շեշտելու համար որ մեր գրականութեան մէջ արուեստագէտ գրողները կարելի չէ ընտրել, որովհետեւ գրական գործի մը արժէքը կշռել անկարելի է:

Պ. Մկրտիչ Պարսամեան տարիներէ ի վեր գրական գործեր կշիռի կը զարնէ եւ յարգելի անուն մը ունի իբրեւ քննադատ: Վերի տողերը ուրիշներ կրնային գրած ըլլալ, բայց ինք պէտք չէ գրէր: Եթէ գրականութիւնը, գրական խնդիրները կամ արուեստի գործերը կշիռի զարնել կարելի չէ, ոչ միայն քննադատութիւնը աւելորդ կը դառնայ, այլ նաեւ ամէն հրատարակուած գործ արուեստ կը նկատուի: Այդ պարագային, օրինակի համար ֆրանսական գրականութեան պատմութիւնը գրող մէկը պարտաւոր է խօսիլ հարիւր հազարաւոր հեղինակներու մասին:

Եթէ կարելի չէ կամ իրաւունք չունինք Նահապետ Ռուսինեանը անարուեստ իսկ Դանիէլ Վարուժանը արուեստագէտ նկատելու, նախընտրելի է տարբեր մոլորակ մը բնակիլ:

Կ՚ենթադրեմ որ վերի խօսքն ալ Պ. Պարսամեանի համոզումը չի ներկայացըներ որովհետեւ իր առաջին յօդուածին մէջ ըսած է արդէն ճիշդ հակառակը. «Ոչ ոք արուեստի գործ նկատած է 15 դարերու բովանդակ մեր գրականութիւնը: (էջ 3, սիւնակ 2, առաջին երկու տողեր): Որ թարգմանի պարզապէս որ գրականութիւնը կարելի է կշիռի զարնել:

Այս ճշդումէն ետք, կը փափաքիմ լրացուցիչ բացատրութիւններ տալ Սեպտեմբեր 9ի յօդուածիս մէջ յայտնուած տեսակէտներուն մասին:

Հիմնական հարցը հետեւեալն է. նոր սերունդին սորվեցնել մեր գրականութեան պատմութիւնը: (Խ. Հայաստանի նոր սերունդը խնդրոյ առարկայ չէ: Այդ սերունդը կանոնաւոր դպրոցներու մէջ հայերէն կը սորվի, հայ մշակոյթի պատմութիւն կ՚ուսանի եւ մշակոյթի ու գրականութեան կարեւորութիւն ընծայող պետութեան մը վարչութեան ենթակայ է):

Հարկ չկայ բացատրել թէ ով է այս նոր սերունդը, որուն մեր գրականութեան պատմութիւնը կ՚ուզենք սորվեցնել, բայց թերեւս աւելորդ չէ ճշդել անոր դիրքը հանդէպ հայ գրականութեան:

Սփիւռքի Հայութեան մէկ երրորդը կանոնաւոր նախակրթարաններ եւ երկրորդական վարժարաններ ունի (Պոլիս, Լիբանան եւայլն) մինչ երկու երրորդը զըրկուած է ատկէ: Հայկական կամ օտար վարժարաններու հայ ուսանողները առաւել կամ նուազ չափով կը սորվին հայերէն, կը կարդան, երբեմն ալ կը գրեն, բայց Աւստրալիայէն մինչեւ Հարաւային Ամերիկա կացութիւնը գոհացուցիչ չէ դժբախտաբար: Այս հարցը տեսական կերպով ծեծուած է մեր մամուլին մէջ եւ կ՚ենթադրեմ որ այլեւս Սփիւռքի մէջ չէ մնացած մէկը որ բաւական նկատէ նոր սերունդին սորված հայերէնը: Կրնայ ըլլալ որ Լիբանանցի երիտասարդ Հայը քիչ մը աւելի հայերէն սորվի Փարիզի Սեւրի վարժարանի ուսանողէն կամ Պոլսոյ կեդրոնականի շրջանաւարտ մը աւելի գիտնայ իր լեզուն արժանթինահայ իր տարեկիցէն, բայց ընդհանուր առմամբ Սփիւռքի հայ երիտասարդները կամ նոր սերունդը այլեւս չեն սորվիր այնքան հայերէն որ կարելի ըլլայ ըսել. տարեցներուն մեկնումէն ետք ալ մեր գրականութիւնը պիտի շարունակուի նոյն թափով:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՅՈՒՇԵՐ

ՄԵԾ ԳՐՈՂՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ

1909 թուականին, աւարտելով Թիֆլիսի արքունական դպրոցը, մեկնեցի Մոսկուա՝ հաղորդակցութեան ճանապարհների դպրոցում ուսումս շարունակելու: Հէնց առաջին ամսում՝ Սեպտեմբերին յայտնի դարձաւ, որ Թոլսթոյը երկար տարիների բացակայութիւնից յետոյ առաջին անգամ եկել է Մոսկուա եւ անցել իր մտերիմ Վ. Գ. Չերտկովի մօտ՝ Կրեկշինօ կալուածը: Այդ լուրը լսելով, ուսանողութիւնը անհամբեր սպասում էր նրա Մոսկուա վերադառնալուն:

Եւ ահա, Սեպտեմբեր 19ին լուր տարածուեց, որ Թոլսթոյ եկել է եւ երեկոյեան գնացքով մեկնելու է Եասնայա–Փոլեանա: Ուսանողութիւնը, երիտասարդութիւնը, բանուորներն ու մտաւորականները Մոսկուայի բոլոր կողմերից առանձին խմբերով, հոծ բազմութեամբ հաւաքուեցին Կուրսկի կայարանի հրապարակը, նրա շրջակայ փողոցները եւ կայարանի շէնքը՝ տեսնելու եւ ճանապարհելու սիրելի գրողին, որ ստոլիպինեան յետադիմութեան օրերին նշանաւոր «Այլեւս չեմ կարող լռել» յօդուածով իր կորովի ձայնը բարձրացրեց ի պաշտպանութիւն մահուան դատապարտուած յեղափոխականների:

Հրապարակում հաւաքուել էին բազմաթիւ ոստիկաններ: Բոլորն անհամբեր սպասում էին: Վերջապէս բերնէ–բերան մի շշուկ անցաւ.

— Գալի՛ս է, գալի՛ս...

Եւ բազմութիւնը խլրտաց անհամբեր ու անհանգիստ...

Լեւ Թոլսթոյ, հնարաւորութիւն չունենալով կառքով մօտենալ կայարանին, իր ուղեկիցների հետ իջել էր կառքից եւ քայլում էր դէպի կայարան: Մինչ այդ Թոլսթոյ իմ երեւակայութեան մէջ պատկերացնում էր յաղթանդամ, դիւցազնական հասակով, բայց այն վայրկեանին, երբ նա դանդաղ քայլերով անցաւ մեր մօտով, ես տեսայ մի միջահասակ, կորացած ծերունու:

Մտնելով շոգեկառք եւ հաւաքուած բազմութեան խնդրանքով կանգնելով բաց պատուհանի առջեւ, Թոլսթոյ յուզուած, հազիւ լսելի ձայնով ասաց.

— Ուրախ եմ, որ այսքան մարդ կայ շուրջս... չէի սպասում... Շնորհակալութիւն...

Յաջորդ օրը «Ռուսկիէ Վեդոմոստի» թերթը գրում էր. «Լ. Տ. Թոլսթոյի երէկուայ մեկնումը Մոսկուայից Կուրսկի երկաթուղիով, անկասկած, ամբողջ կեանքում կը մնայ այն հազարաւոր մարդկանց յիշողութեան մէջ, որոնց վիճակուեց տեսնել նրան»:

Եւ իրօք, ո՞վ կարող է մոռանալ այդ յուզիչ հանդիպումը...

Մէկ տարի անց, 1910 թուականին աշխարհով մէկ տարածուեց հոկտեմբերի լոյս 28ի գիշերը Թոլսթոյի Եասնայա–Փոլեանայից ծածուկ հեռանալու լուրը: Յետագայում յայտնի դարձաւ, որ նա սկզբում գնացել է Շամարդինոյի մենաստանը, ուր երկար տարիներ ապրում էր իր սիրելի քոյրը, մենակեցուհի Մարիա Նիկոլաեւնան, ու սրտագին զրոյց ունեցել նրա հետ: Նոյեմբեր 3ին Կոզելսկից նա մեկնում է Տոնի Ռոստով, այնուհետեւ Կովկաս ուղեւորուելու մտադրութեամբ: Գնացքում, երրորդ կարգի կառքում, Թոլսթոյ մրսում է եւ հիւանդանում: Ուղեկիցները նրան իջեցնում են մինչ այդ աշխարհին անյայտ Աստապովօ (այժմ Լեւ Թոլսթոյ) կայարանում, ուր կայարանապետ Օզոլինի բնակարանում իր կեանքի վերջին օրերն անցկացրեց մեծ գրողն ու մեծ քաղաքացին:

Նոյեմբեր 7ին Մոսկուայի առաւօտեան թերթերի համարները լոյս տեսան մեծ ուշացումով: Սպասւում էր ծանր լուր: Եւ ահա թերթերը գուժեցին Թոլսթոյի մահը: Բժիշկների պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ ասւում էր, որ Նոյեմբեր 7ին առաւօտեան 6ն անց 05 րոպէին Թոլսթոյ լուր հանդել էր:

Նոյեմբեր ութին թերթերի արտահերթ համարները ծանուցում էին Թոլսթոյի ընտանիքի ազդը, որի համաձայն հանգուցեալի դին Կուրսկի երկաթուղու Կոզլովօ–Զասեկա (այժմ Եասնայա–Փոլեանսկ) կայարանը պէտք է հասնէր Նոյեմբեր 9ի առաւօտեան եւ նոյն օրն էլ յանձնուէր հողին:

Ամբողջ աշխարհ յուզմունքի մէջ էր:

Մոսկուայի գրեթէ բոլոր բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները պատրաստւում էին մասնակցելու յուղարկաւորութեան: Կուրսկի երկաթուղու վարչութիւնը յատուկ գնացքների բազմաթիւ պատուէրներ էր ստանում:

Առաջին գնացքով մեկնեցին Մոսկուայի համալսարանի ուսանողները, երկրորդով՝ բարձրագոյն ուսումնարանի ուսանողները եւ մենք՝ բարձրագոյն ճարտարապետների ուսումնարանի՝ հաղորդակցութեան ճանապարհների դպրոցի ուսանողներս: Մոսկուայից պատուիրուած էր մօտ 25 գնացք: Բաւական պատուէրներ կային նաեւ Փեթերսպուրկից: Սակայն կառավարութիւնը, ցոյցերից երկիւղ կրելով, արգիլեց մնացած գնացքների առաքումը: Դրա հետեւանքով նոյնիսկ Մոսկուայի համալսարանի ուսուցիչների պատուիրակութիւնը չկարողացաւ մասնակցել թաղման:

Նոյեմբեր 9ին, լուսադէմին հասանք Զասեկա կայարանը, ուրտեղ հաւաքուել էին մեծ թւով ուսանողներ, մտաւորականներ, գիւղացիներ: Բոլորի խօսակցութեան առարկան Լեւ Թոլսթոյն էր:

Առաւօտեան ժամը 9ին կայարան հասաւ հանճարեղ գրողի աճիւնը տեղափոխող գնացքը, որ ուղեկցւում էր նրա ընտանիքի եւ մերձաւորների կողմից:

Դանդաղ բացուեցին շոգեկառքի դռները: Որդիներն ու մերձաւորները համրաքայլ դուրս բերեցին դագաղը:

Կայարանից մինչեւ Եասնայա–Փոլեանա, որ չորս–հինգ քիլոմեթր է, դագաղը հերթով ձեռքերի վրայ տանում էին ուսանողներն ու գիւղացիները: Վերջիններս սկզբում յայտարարելով, թէ Թոլսթոյ իրենցն է, իրենք պէտք է տանեն դագաղը, ոչ ոքի չէին ուզում դագաղին մօտ թողնել: Գիւղացիները բազմաթիւ պսակներ էին հիւսել ուշ աշնան դաշտային ծաղիկներից: Յիշում եմ պսակներից մէկի մակագրութիւնը՝ «Լեւ Նիկոլաեւիչ, քո բարի յիշատակը չի մեռնի մեր Եասնայա–Փոլեանայի գիւղացիներիս սրտերում»: Պակաս յուզիչ ու տպաւորիչ չէր մի այլ մակագրութիւն՝ «Ննջիր հանգիստ, կարմիր արեւ Ռուսաստանի»:

Դանդաղ, «Յաւերժ յիշատակ» երգի հնչիւնների տակ դագաղը հասցւում է Եասնայա–Փոլեանայի դաստակերտը եւ դրւում «կամարակապ» սենեակում: Բայց ոստիկանութեան եւ դաւառապետի պահանջով դաստակերտի եւ կալուածի մուտքը փակւում է: Ամենուրեք սկսում են վխտալ ոստիկաններն ու գաղտնիգործակալները: Տառացիօրէն ամէն ինչ հսկողութեան տակ է: Լուրեր էին պտտւում, թէ ժողովրդին չի թոյլատրուելու մօտենալ աճիւնին, թէ հանգուցեալը հողին է յանձնուելու ուշ գիշերով: Սպասողական վիճակում, տեղաւորուելով խարոյկների շուրջը, նախաճաշում ենք ու զրուցում:

Մենք մի քանի ընկերներով նստած ենք դաստակերտի սպիտակ սիւնազարդ մուտքի մօտ, որ այնքան ծանօթ է լուսանկարներից: Ընթերցում, վերընթերցում եւ աշխոյժ կերպով քննարկում ենք օրուայ թերթերում Թոլսթոյին նուիրուած յօդուածները:

Մէկ–մէկ երկիւղածութեամբ ու ակնածանքով անցնում էինք սիրելի գրողի դագաղի մօտով: Ոմանք մօտենում էին եւ համբուրում այն ձեռքը, որ կերտել էր գեղարուեստական խօսքի անզուգական նմոյշներ:

Թաղման թափօրը դանդաղ ուղղուեց դէպի Աֆոնինի պուրակը, ուր ըստ աւանդութեան թաղուած է եղել «կանաչ փայտիկը»՝ ճշմարտութեան գաղտնիքը եւ ուրտեղ Թոլսթոյ կտակել էր իրեն թաղել:

Ոմանք (որքան յիշում եմ մեր դասախօսներից Ա. Վ. Ջինդեր եւ ուրիշներ), փորձեցին ճառեր արտասանել, բայց ոստիկանութիւնը անմիջապէս արգիլեց:

Դագաղը դանդաղ իջեցւում է գերեզման: Զնայած ցրտին ու ձիւնին, բոլորը ծնրադրում են: Երկիցս երգւում է «Յաւերժ յիշատակը»: Տեսարանը յուզիչ էր, ցնցող եւ անմոռանալի: Այդ րոպէները անջնջելի են մնում յիշողութեանս մէջ:

Մեծ ու յուզիչ տպաւորութիւններով վերադարձանք Մոսկուա: Այստեղ տեղեկացանք, որ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնների մեծ մասում Թոլսթոյի թաղման օրը պարապմունքներ չեն եղել:

Շալեապին եւ Սոբինով յանկարծ հիւանդացել էին եւ Արքունական Թատրոնում իրենց մասնակցութեամբ կայանալիք ներկայացումը նոյնպէս յետաձգուեց:

Մի շարք յայտնի առեւտրական հաստատութիւններ ու գրասենեակներ մամուլի միջոցով յայտարարել էին, թէ այդ օրը չեն աշխատելու: Նոյնիսկ Մոսկուայի քաղաքային վարչութիւնը յայտարարել էր, որ թաղման օրը աշխատանքները կը սկսուեն ցերեկուայ ժամը 12ին: Աշխատանքն ընդհատուել էր Մոսկուայի եւ Փեթերսպուրկի մի շարք տպարաններում եւ գործարաններում:

ԳՐ. ՇԻՐՄԱԶԱՆ

ԿԱՐՈՒՍԵԼ

Պտըտուի՛ր, պտըտուի՛ր, Կարուսել,
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

Հէքեաթ էր, եւ հմայք, եւ անծիր
Խնդութիւն մշուշում վարդագոյն,
Դու ննջող քնքշութեամբ ժպտացիր
Արեւոտ ժպիտով իմ հոգուն...

Սիրոյ խօսք, եւ համբոյր, եւ խոստում..
— Արբեցէք այս անուշ համերգում, —
Արդեօք մե՞նք, թէ՝ խօսքե՞րն են ստում,
Արդեօք մե՞նք, թէ՝ աշխարհն է երգում:

Պտըտուի՛ր, պտըտուի՛ր, Կարուսել,
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

Կար հեռու մի երկիր, թովչական,
Արեւ էր ոսկեղէն աշխարհում,
Շողացին, ժպտացին — էլ չըկան,
Էլ չըկան պատրանքները սիրուն:

Ե՛ւ թախիծ, ե՛ւ տրտունջ, ե՛ւ տանջանք,
—Դո՞ւ ես այն, թէ՝ աշխա՞րհն է լացում–
Խաւարիր, խաբուսիկ անրջանք,
Հեռաւոր օրերի հիացում...

Պտըտուի՛ր, պտըտուի՛ր, Կարուսել,
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

Կար մի երգ հեռաւոր աշխարհում,—
Դու այն երգն ես կրկնում հեռաւոր —
«Ես սիրում եմ, դու ինձ չես սիրում»,
Եւ հին են քո խօսքերը բոլոր...

Եւ այն վայր՝ «Անդարձ ժամանակ»,
Ծառուղին՝ ամայի պուրակում,
Ե՛ւ գիշեր, ե՛ւ համբոյր, ե՛ւ լուսնեակ,
Տաղտկալի՛, ձանձրալի՛ պատմութիւն..

Պտըտուի՛ր, պտըտուի՛ր, Կարուսել
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

Պարում են խելագար խնջոյքում,
—Ով կ'ուզէ՝ թող զաղտնիքն իմանայ, —
Ոչ վե՛րջ կայ, ոչ ըսկի՛զբ այս երգում,—
Երէկ ես, այսօր՝ դու, վաղը՝ նա...

Պտըտուի՛ր, պտըտուի՛ր, Կարուսել,
Ես քո երգը վաղուց եմ լսել...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Դեկտեմբեր 9ին, Սէն Ժերմէն տը Փրէ եկեղեցիին մէջ, ժամը 21ին՝

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ
(Քոնթրալթօ)

Իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ Հէնտելի ՄԵՍԻԱՅԻՆ, որ պիտի տրուի իր բնագրին մէջ: Մեկնարկուները, երգչախումբը եւ նուագախումբը կը ղեկավարէ՝ Թրայան Փոփեսքօ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Խորխոռունին ձգուեց թրի գլուխը բռնած:

— Այլեւս ուշ է, արքայ, — ասաց նա խոշոր մարմնին համապատասխան բամբ ձայնով: — Նա սպանուած է:

Այդ ժամանակ կաթողիկոսը ձգուեց — շտկուեց կանգնած տեղը, յուզուած, բարկացած նայեց թագաւորին, կասկածով նայեց նրա թիկնապահ գնդի պետին եւ վրդով գնաց դէպի դուռը:

— Այս ոճիրը կայէնի գործ է, եւ ոճրապարտը կը ստանայ երկնային պատիժ: Ով սուր առցի՝ սրով անկցի...

Ու դուրս եկաւ առանց ետ նայելու:

×

Փոքր անց, երբ կաթողիկոսը հազիւ հասած լինէր եկեղեցի, թագաւորի օթեւանը մտաւ Վարդ իշխանը եւ, Խորխոռունու հետ, պատմեց սպանութեան հանգամանքները, նաեւ այն, թէ որքան ծանր տպաւորութիւն է թողել այդ սպանութիւնը ուխտաւոր բազմութեան վրայ:

— Դադարեց ամէն խաղ եւ ուրախութիւն, — աւելացրեց նա:

— Իսկ ո՞վ յանդգնեց կատարել այդ ոճիրը, ձեռքը բռունցք չինեց Արշակը:

— Պարզել կարելի չէ, արքայ: Ոճրագործները եղել են դիմակաւոր եւ անհետացել են իսկոյն:

— Եւ ուրե՞մն...

Արշակն ուզում էր հարցնել, թէ ճի՞շդ է, որ ոճրագործները գործել են իր անունով, բայց լռեց:

— Ամէնքը գնում են բերող դիակին ընդառաջ:

— Իսկ ո՞ւր են տանում նրա դին:

— Կամենում են թաղել Լիսին բլուրի վրայ:

Արշակը լռեց. նա երկու վայրկեան գլխիկոր անցաւ սրահի երկայնքով, ապա ձիգ կանգնեց Վարդի առջեւ.

— Կարգադիր եղիր, իշխան, որ ամէնքն անմիջապէս գնան եւ սուգ անեն արքայազն Գնէլի վրայ: Ամէնքը...

— Հրամանդ, արքայ:

Երկու ժամ յետոյ Շահապիվանից փոքր հեռու գտնուող անտառամիջի Լիսին բլուրը ծածկուած էր ամէն խաւի ու տարիքի բազմութեամբ՝ տեղացի եւ ուխտաւոր շինականներով, ռամիկներով, զինուորներով:

Բազմութեան մէջ երեւում էին նաեւ իշխանազուն երիտասարդներ, իշխաններ ու կրօնաւորներ: Խայտաբղէտ հագնուած բազմութեան մէջ զարմանալ զատւում էին զինուորներ՝ իրենց նիզակներով, լայնալիճ կամ հասարակ աղեղներով: Թւում էր՝ եկել են կարգ պահելու. սակայն միւսների, ոչ զինուորականների նման նրանք եւս ջանում էին առաջ գնալ եւ տեսնել, թէ ինչ է կատարւում այնտեղ՝ որսալգելոցի պատի տակ, ուրտեղից արդէն գալիս էին ողբի եւ կոծի ձայներ: Մի ձայն առանձնապէս հնչում էր շատ բարձր եւ այնպէս աղեկտուր, որ փշաքաղում էր լսողին:

— Ո՞վ է ողբում այդպէս անյոյս ու սարսափելի, — հարցնում էին իրար, բազմութեան մէջ:

— Սպանուածի այրին...

Եւ ամէնքը առաջանում էին հետաքրքիր, տեսնելու գէթ սպանուածի կնոջը՝ անծանօթ իշխանուհուն, որ ձիավազ հասել էր Շահապիվան՝ ամուսնու համար օգնութիւն խնդրելու եւ այժմ կոծում էր այնպէս, որ կանայք չէին կարողանում զսպել իրենց արցունքները: Մարդիկ շարունակում էին գալ անվերջ շարքերով ոչ այնքան թագաւորի հրամանով, որքան սպանութեան խորհրդաւոր հանգամանքներով հետաքրքրուած:

— Ճշմարի՞տ է, որ արքայազնին սպանել են աւազակները՝ կողոպտելու միտումով, — հարցնում էր մէկն իր հարեւանին:

— Ստոյգ չեմ կարող ասել: Ականջալուր եղայ, որ թիկնապահները մնացել են ետ եւ ինքը մենակ դիմագրաւել անկարող է եղել... Ու կինը ձիավազ գնացել է օգնութիւն խնդրելու:

Մի այլ խմբում խօսում էին այլ բան.

— Այո, այո, խորհրդաւոր սպանութիւն... Դիմակաւոր մարդիկ — ասում էր մէկը շուրթերը պտտելով: — Հաւանաբար ունեցել է թշնամիներ ոխերիմ:

Ը՛սս... Այդ տարքում թշնամինե՞ր, — խօսողը ձայնը իջեցրեց շշուկի: — Ոչ մի թշնամի... Զրուցում են, որ ամէնը կատարուած է թագաւորի հրամանով... Ը՛սս...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Լոնտոնի հայրենակիցներէն «Դաշնակ – ցութեան Օր»ուան հանդէսին հանգանակ– ուած 36 անգլ. ոսկի (որուն տասը ոսկին նուիրուած ընկեր Յովհ. Զալըգեանէ) :

ՅՈԲԵԼԵԱՆ
ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ

Վաստակաւոր տպագրիչ ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ յոբելեանը կը կա – տարուի , այս Կիրակի ժամը 16ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Կը նախագահէ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւ– ղի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ նախորդ վարչութեան, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհ – լիրեան սրահին մէջ: Կիրակի, Դեկտեմ – բեր 11ին, ժամը 3ին:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ բարեկամներ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ.Կ.Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհա– կալութեամբ ստացած է տասը Ն. Ֆ. Տոքթ. Դարբինեանէ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Որոնց ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկայէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. Յ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Վռամեան *եւ* Ընկեր Կարօ, *այս Երկու – շաբթի իրիկուն :*

Անկնունի *եւ* Համազասպ, *Երեքշաբթի,* (*Դեկտ.* 6) :

Հայաստան *եւ* Իշխան, *Չորեքշաբթի* , (Դեկտ. 7) :

Կապոյտ Խաչ, *Հինգշաբթի* (*Դեկտ.* 8) , *կէսօրէ վերջ :*

Նոր Սերունդ, *Հինգշաբթի* (*Դեկտ.* 8) , *իրիկուն :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը Սայաթ Նովա օփերէթը կը ներկայացնէ Յունուար 21ին, Շաբաթ գիշեր ժամը 21– ին, Սահակ–Մեսրոպ սրահին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ ե – րեկոյ , ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Սալոն տը լ'Ալամպրայի մէջ

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին :

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ԳՐԻԳՈՐ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ. ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԻՏԻ ՕԾՈՒԻ

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Ընտրեալ Տիտղոսաւոր Եպս. Ամաթուսայ
Եքսարքոս Ֆրանսայի Հայոց
Հայածէս Պատարագը եւ Ձեռնադրութիւնը պիտի կատարուի ,

ԿԻՐԱԿԻ 18 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 16ԻՆ

EGLISE SAINT-FERDINAND-DES-TERNES

27, Rue d'Armaillé, Paris (17ᵉ). Métro : Argentine et Ternes

Արարողութեանց աւարտին, Աջահամբոյր եկեղեցւոյ աւանդատանը մէջ :

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՆՈՅՆ ՕՐԸ, ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ, ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ՝

UNION INTERALLIÉE

33, Rue du Faubourg St.-Honoré. Paris (8ᵉ). Métro : Concorde

Պատուոյ ճաշասեղանին մասնակցիլ փափաքողները, պէտք է Դեկտեմբեր 12*էն առաջ արձանագրուին՝*
դիմելով Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Ընկերակցութեան.—

10 bis, Rue Thouin, PARIS (5ᵉ). Tél. : ODEon 02-12

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 40 Ն. Ֆ.

Grande Vente de Charité

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔ

կազմակերպուած
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄՆԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՇԱԲԱԹ, ԿԻՐԱԿԻ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ
Դեկտեմբեր 17, 18, 19

Կիրակի ամբողջ օրը: Շաբաթ եւ Երկուշաբթի՝ ժամը 14էն 20,

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՆ ՄԷՋ՝ 32 Rue de Trévise, Métro Cadet

ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէն տեսակ ապրանքներ, տրամադրուած փրանսական եւ հայկ. մեծ տու – ներու կողմէ :

ՄԱԿԻ ՌՈՒՖ, ՔՈՐԻԿԱՆ ԼԸԶԻԻՐ եւ ուրիշներ :

ԵԿԷ՛Ք ԵՒ ԳՆԵՑԷ՛Ք

Ձեր փոքր գնումներով՝ մեծ բարիք կրնաք ընել :

ՔԱՋԱԼԵՐԵՑԷՔ ԱՅՍ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — MARDI 6 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8968 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4769

ԺՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՋՈՒԳԱԿՇԻՌ

Բ.

Երեսուն ամիս միայն շնչեց Հայաստանի ազատ ու անկախ Հանրապետութիւնը:

Պատերազմը աւերակի էր վերածած մեր երկիրը :

Թրքահայաստանի կուռները խսկական քօրէշայի մը վերածած էին Վասպուրականի, Տարօնի եւ Բարձր Հայքի նահանգները: Գաղթականներ լեցուցած էին արեւելեան Հայաստանի քաղաքներն ու գիւղերը :

Համաճարակ հիւանդութիւններն ու համատարած թշուառութիւնը աւերներ կը գործէին ամէնուրեք: Այրիներ ու որբեր աւուր հացի կարօտ էին:

Օրհասական կռիւ կը մղէր հայ կառավարութիւնը, որ ստիպուած էր մէկ կողմէն բժշկելու հիւանդները, կերակրելու անօթիները, տեղաւորելու գաղթականները, գործ ճարելու անգործներուն : Միւս կողմէն ունէր աւելի կարեւոր առաքելութիւն մը, — միատարր դարձնել Հայաստանի հողամասը, օտար տարրերէն մաքրելով զայն: Մանաւանդ պաշտպանել սահմանները հարեւան Վրացիներու եւ Ազէրիներու անիրաւ յարձակումներուն դէմ :

Այսպիսի ծանր պարտականութիւններու էր լծուած կառավարութիւնը երկրէն ներս: Իսկ արտաքին աշխարհի առջեւ դիւանագիտական աշխատանքներ կը կատարէր երկու ճակատներու վրայ: Ա. Ահարոնեան՝ դաշնակիցներու մօտ, Լեւոն Շանթ՝ Մոսկուայի մէջ:

Ահա՛ ճակատագրական այդ օրերուն էր, որ Թուրքն ու բոլշեւիկը զինակցելով իր սաղմին մէջ խեղդեցին մանուկ Հանրապետութիւնը եւ փոքրիկ Հայաստանի հողերը բաժնեցին իրարու միջեւ:

Հայաստան կարմիր պատմուճան հագաւ 1920 Դեկտ. 2ին: Դաշնակցական – բոլշեւիկ խառն կառավարութիւնը հազիւ վարդի մը կեանքն ունեցաւ: Մոսկուա իր թաթը դրաւ Հայաստանի վրայ, որ ահա՛ քառասուն տարիէ ի վեր կորսնցուցած է իր անկախութիւնն ու ազատութիւնը :

Ի՞նչ մնաց ազատ Հայաստանէն .

1. Հողամաս մը միայն՝ նոր տէրերուն ժառանգ ձգուած Դաշնակցական կառավարութենէն: Հողամաս մը՝ կրճատուած, որուն կը զլացուի նոյնիսկ Հայաստան անունը եւ պաշտօնապէս կը կոչուի Հայկական Սոցիալիստական Սովետական ռեսպուբլիկա: Զօրս բառ՝ երեքը օտար: Հողամաս՝ որուն սահմաններուն վրայ չկրցան ցարդ թիզ մը անգամ աւելցնել :

2. Վարչաձեւ մը բռնատիրական, բոլորովին խորթ հայ ազատատենչ ու հայրենասէր ժողովուրդին, պարտադրուած օտարի սուիններով: Վարչաձեւ մը, որ կաշկանդած է մարդկային ամէնէն տարրական ազատութիւններն իսկ,— ազատութիւն մտածումի, խօսքի, մամուլի, հաւաքոյթի եւ երթեւեկի :

Զունինք այլեւս անկախ Հայաստան : Երեւանի կառավարութիւնը տէր չի կանգնիր սփիւռքի Հայութեան եւ պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ ինք «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չէ» :

3. Գաղթական : Դարձած ենք պետական ազգ եւ Հայաստանի քաղաքացի ըլլալէ: Դարձած ենք գաղթական, հայ – մաքրոս, Նանսէնեան: Զունինք դեսպան ու հիւպատոս՝ «գաղթական»ներուս, շահերը պաշտպանող: Զունինք ներկայացուցիչ ՄԱԿի մէջ:

Ամէն մարդ գլխուն ճարն է նայած: Դարձած ենք Ֆրանսայի, Ամերիկայի, Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, Յունաստանի՝ կամ այլ օտար երկրի քաղաքացի : Հայկական անցագրով չենք ճամբորդեր այլեւս: Զունինք ազգային դրամ ու դրոշմաթուղթ: Զրկուած ենք ազատօրէն Հայաստան երթալու, այնտեղ բնակութիւն հաստատելու եւ ուզած ատեն դուրս ելլելու հնարաւորութենէն :

Ունինք մէկ մխիթարութիւն միայն :

Խորհրդայնացման քառասուն տարիները չեն կրցած բոլշեւիկեան խորթ վարդապետութիւնը մարսել տալ հայ ժողովուրդին, որուն հոգիին խորը վառ կը մնայ ազատութեան ու անկախութեան կրակը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՄԷԿ ՔԱՅԼ ԱՌԱՋ, ՄԷԿ ՔԱՅԼ ԵՏ
ՆՈՅՆ ՀԻՆ ՊԱՐԸ ԿԸ ՊԱՐԵՆ

Այն շփոթութեան եւ վարանումներուն մէջ, զորս ցոյց կուտան Թուրքիոյ վարիչները... յանուն յեղափոխութեան, ամէն օր կը կրկնուի նոյն երեւոյթը : Որոշում կուտան, յայտարարութիւնը կը կատարուի, յաջորդ օրը կը բեկանեն որոշումը :

Գրուեցաւ թէ արտօնուած է քաղաքական գործունէութիւնը, եւ սկսան պատրաստութիւն տեսնել նոր կուսակցութեանց կազմակերպութեան համար : Յանկարծ կը լսուի թէ կառավարութիւնը հետապնդում կը կատարէ նոր կուսակցութեանց դէմ: Ահաւասիկ պաշտօնական զեկոյց մը Անգարայէն.—

Վերջին օրերուն, նոր կուսակցութեան մը կազմութեան մասին մամուլին մէջ լոյս տեսած լուրերուն հետեւանքով, Ներքին նախարար Մուհարրէմ Իհսան Քըզըլօղլու այսօր հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց .—

« Կը տեսնուի թէ վերջին 3 – 4 օրուան մէջ Անգարայի եւ Պոլսոյ մամուլին միջոցով նոր կուսակցութեան մը կազմութեան ձեռնարկներ կը կատարուին, այս նպատակով ժողովներ կը գումարուին եւ լայնածաւալ քաղաքական փրոփականտի մթնոլորտ մը կը ստեղծուի :

Տեսնուեցաւ , նոյնպէս, որ ոմանք մամուլին մէջ հրատարակութիւն կատարել կուտան իրենց անձին եւ անունին շուրջ, առանց պաշտօնական դիմումի եւ արտօնութեան, այսպէսով կը ձգտին իրենքզիրենք ծանօթացնել հանրութեան, որպէս հիմնադիրները նոր կուսակցութեան մը :

Երկրին զանազան շրջաններէն ստացած տեղեկութիւններս ցոյց կուտան թէ այս ընթացքը հաշտ չէ ժողովրդավար կարգերուն եւ անհանդստութիւն կը յառաջացնէ այն հայրենակիցներուն մէջ, որոնք անկեղծ ջանքեր եւ ձեռնարկներ պիտի կատարեն :

Ի զօրու է Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին թիւ 3 զեկոյցը, որ կ'արգիլէ այս կարգի գործունէութիւնները առանց պաշտօնական արտօնութեան: Կը խնդրեմ որ բոլոր հայրենակիցներն եւ մամուլը նկատի ունենան այս պարագան եւ խուսափին սխալ լուրեր տալէ եւ հրատարակելէ այնպիսի շրջանի մը՝ երբ երկիրը կը կարօտի անդորրութեան եւ խաղաղութեան »:

Միւս կողմէ ներքին նախարար Քըզըլօղլու հետեւեալը յայտարարեց Վաքթանի խմբագրապետին եւ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին անդամներուն միջեւ տարակարծութեան լուրերուն մասին .—

Թերթերը երաշ կը տեսնեն երեւի :Սահմանադիր ժողովի նախագիծը դեռ տեսակցութեան նիւթ չէ կազմած Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին մէջ, որպէսզի տարակարծութիւն մը խնդրոյ առարկայ ըլլայ: Եթէ լրագրողները վարժուին լուրերը ստուգելէ ետք տալ, շատ լաւ կ'ըլլայ: Սխալ լուրի մը ազդեցութիւնը միայն Անգարայի չի սահմանափակուիր , այլեւ կը տարածուի ամբողջ երկրին եւ կրնայ վարանումներ ստեղծել վարչութեան հանդէպ: Թերթերը թող ներողամիտ ըլլան, բայց կը կարծեմ թէ բաւական դաստիարակութեան կը կարօտին լուրերը ստուգելու տեսակէտով: Կը տեսնեմ թէ առանց պաշտօնական արտօնութեան քաղաքական լայնածաւալ քարոզութեան մթնոլորտ մը ստեղծուած է : Անհրաժեշտ է որ հայրենակիցներն ու մամուլը նկատի ունենան թէ այս շարժումները հաշտ աչքով պիտի չդիտուին : Ես անձնապէս կուսակցութեան հիմնադիր մը չեմ: Այսօր նպատակս է կուսակցութիւններէ վեր՝ չէզոք դիրքի մը բարձրացնել վարչութիւնը »:

ՇԱՀԵԿԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ Անգարա Փալասի սրահներուն մէջ, Ալպանիոյ ազգային տօնին առթիւ սարքուած ընդունելութեան ընթացքին, Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէի անդամ Սուպհի Քարամանի եւ Միլլէթ կուսակցութեան ընդհանուր նախագահ Օսման Պէօլիւքպաշըի միջեւ, կատարուած է հետեւեալ խօսակցութիւնը, որ շահեկան է :

Պէօլիւքպաշը շատ ոգեւորուած էր, եւ վիճաբանութիւնը հետաքրքրութիւն ըստեղծած՝ լրագրողներու ներկայութեան : Ներքին նախարար Քըզըլօղլուի լուր կուտան, որ անմիջապէս կը հասնի: Այս անգամ կը շարունակուի երեք հոգիի միջեւ: Պէօլիւքպաշը հետեւեալը ըսած է Մայիս 27ի նախորդող Ուս. Միութիւններու մասին.

— Օր մը Ինէօնիւին գացի: Փաշաս, ըսի, երիտասարդները կը սպաննուին ,ճիշդ չէ որ, մեզի նման, ազատութեան պայքարի ղեկավարներ ձեռնածալ նստինք: Միջամտենք: Բայց Ինէօնիւ կրաւորական դիրքի մէջ մնաց: Դուք Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէի անդամներդ նոր էք , կրնաք չգիտնալ քաղաքական պայքարին փուլերը այս երկրին մէջ:

Քըզըլօղլու.— Այո, նոր ենք մենք, բայց ի՞նչպէս կը պնդէք թէ մօտէն չենք հետեւիր երկրին խնդիրներուն :

— Ըսել ուզեցի թէ դուք զինուորական էք կրնաք չգիտնալ: Դուք ալ յաւիտենական չէք, փաշաս: Ատենօք ձեր նախորդին՝ Կեմիքի ալ կ'ըսէի ասիկա: Մենք պիտի չմեկնինք կ'ըսէր: Բայց մեկնեցան:

— Եւ թէ Եասը Ատա մեկնեցան :

ՕՐ ՄԸ ԴՈՒՔ ԱԼ ԵԱՍԸ ԱՏԱ Կ'ԵՐԹԱՔ

— Քաղաքականութիւն է, յայտնի չըլլար: Վաղը դուք ալ կրնաք Եասը Ատա գտնուիլ: Մեզի համար ալ նոյնն է պարագան: Ամբողջ խնդիրը այսպիսի սպառնալիք մը վերցնել է քաղաքական կեանքէն :

— Արդարութիւնը կը գործադրուի , անմեղները ազատ կ'արձակուին :

— Ատիկա կարեւոր չէ: Ազատ արձակուողներուն մեծ մասը Կեմիքին կուսակիցներն են: Ձեր գործն ալ պիտի դժուարանայ :

— Ատիկա յայտնի չըլլար: Բայց դուք, արդեօք աւելի յարմար չըլլա՞ր որ այս տեսակ վայրերու մէջ աւելի չափաւոր կերպով արտայայտուիք երկրին վերաբերեալ խնդիրներու շուրջ:Յարգելի Պէօլիւքպաշը, դուք ձեր կեանքին ո՞ր շրջանին այսպէս վայելեցիք ազատութիւնը , որուն մթնոլորտը կը շնչէք Մայիս 27էն ի վեր: Պէտք չէ չարաչար գործածել ազատութիւնները: Շատ լաւ կ'ըլլայ որ յարգէք ասիկա:

Ներքին Նախարարը այս խօսքին վրայ իր կնոջը հետ բաժնուած է Պէօլիւքպաշըէն եւ հեռացած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆԻ մէջ հինգ երախաներ կ'օգտագործուէին բժշկական փորձերու համար , ծնողքներուն համաձայնութեամբ, որոնք օրական երեք հարիւր իէն (500 Հ.Ֆ.) կը ստանային փոխարէն: Երախաները դեղին փոշի մը եւ կանաչ թէյ մը կը ստանային միայն իբրեւ սնունդ: Տղոց հիւանդութիւնը պատճառ դարձաւ որ գայթակղութիւնը վերջ գտնէ :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդի որոշումով 55 շէյխեր եւ աղաներ պիտի աքսորուին. արեւելեան Թուրքիոյ իրենց շրջաններէն : Յանկին մաս կը կազմեն Պուճաք ցեղի իլը, Էօզթիւրք ցեղի չորս եւ Քարթալ ցեղի երկու անդամները: Միւս կողմէ Անգարայէն կը հաղորդեն, թէ ծանր է Կիւրսէլի առողջական վիճակը: Հարվըրտ համալսարանի փրոֆէսէօր մը գացած է Անգարա, խնամելու համար: Արդէն շաքարախտաւոր, Կիւրսէլ ձախ կողմը կաթուած ունեցած է առջի օր :

ՄԱՒՐԻՏԱՆԻՈՅ անդամակցութիւնը ՄԱԿի, մերժուեցաւ: Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ Խորհրդ. Միութիւնը վեթոյի իր իրաւունքը գործածեց :

ՀԱՎԱՆԱՅԻ Արք.ը՝ Կարտինալ Արթէակա եւ ինը եպիսկոպոսներ բաց նամակ մը գրկած են Գասթրոյի: Կը մեղադրեն կառավարութիւնը որ շատ մը կէտերու մէջ մարքսեան տեսակէտներ ընտրած եւ համայնավարութեան կողմնակից դարձած է: Քուպայի եկեղեցիին առաջին հըրապարակային ելոյթն է: Քուպացիները հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւն մը ըրին ամերիկեան դեսպանատան առջեւ, այն կովին համար որ զոհ գացած էր ամերիկեան հրթիռին կտորներուն: Ներկայ եղած են մանաւանդ ուսանողներ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ համայնավար վերին ժողովին Խրուշչեւի տեսակէտները յաղթած են, ըստ երեւոյթին: Այս առթիւ համայնավար Զինաստանի նախագահը՝ Լիու Զաօ Զի եւ Լեհաստանի կուսակցական Ա. քարտուղար Կոմուլքա յայտարարեցին, թէ « ընկերվարութեան եւ դրամատիրութեան պայքարը պէտք է կարգադրուի խաղաղ մրցակցութեամբ »:

«ՊՕՏՈՒԷՆ թագաւորը սուրբ մըն է » յայտարարած է իր նշանածը՝ Տոնիա Ֆապիոլա որ աւելցուցած է . «չէք կրնար երեւակայել թէ ի՛նչպէս է, տեսնէք ի՛նչպէս կ'աղօթէ: Երբեք զարմանալի պիտի չըլլայ եթէ, մահուան ատեն, երկար տարիներ ետք, երկինք բարձրանայ»: Մինչ այդ, Պրիւսէլ հարմնիքի պատրաստութիւններ կը տեսնէ: Քաթակայի վարչապետը՝ Զոմպէ անձամբ պիտի բերէ իր նուէրը:

ԼԱՈՍԻ կացութիւնը վատթարացաւ : Երեք ուժեր՝ կառավարական, համայնավարամիտ Փանթեթ–Լաօ եւ հակահամայնավար Ֆուեթիստ իրարու դէմ կը կռուին: Հակահամայնավար ուժերը յարձակում գործած են կառավարական ուժերու դէմ եւ յաջողած են գրաւել կարգ մը շըրջաններ : Միւս կողմէ համայնավարամիտ Փանթեթ Լաոյի ուժերը պաշարած են թագաւորանիստ Լուանկ – Փրապանգը , որուն պահակազօրքը միացած էր հակահամայնավար ուժերուն: Իրերու այս կացութեան մէջ կառավարութեան ղեկավարը՝ վարչապետ իշխան Սուվաննա կ'աշխատի համաձայնութեան եզր մը գտնել հակամարտ ուժերուն միջեւ :

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱՅԻ ձերբակալութիւնը որոշ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Արդարեւ , Խ. Միութիւնը Համըրշըլտէն պահանջեց «մանրամասնութիւններ», միեւնոյն ատեն ամբաստանեց ՄԱԿի Քոնկոյի շրջանակները: Միւս կողմէ դժգոհ մնացած են Ափրիկեան կարգ մը երկիրներ : Գնդապետ Մոպիւթօ յայտարարութեամբ մը դիտել տուաւ, թէ նախկին վարչապետը բանտարկուած պիտի մնայ մինչեւ դատավարութիւն :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԵՆՆԵՏԻ, ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

«Նիւ Եորք Հերալտ»ի արտաքին քաղաքականութեան մասնագէտ թղթակիցները մի առ մի քննութեան կ'ենթարկեն այն հարցերը, որոնք անմիջականօրէն պիտի ներկայանան Քեննէտիի: Այսօր՝ Տոն Քուք, կը քննէ տարակարծութեան այն նիւթերը, որոնք կրնան ծագիլ Մ. Նահանգներու նորընտիր նախագահին եւ Ֆրանսայի ու Անգլիոյ միջեւ:

Վերջին տասը տարիներուն ընթացքին ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր մտահոգութիւնը եղաւ՝ Ատլանտեան Ուխտի ստեղծումն ու կազմակերպութիւնը եւ, ասոր զուգահեռ՝ Եւրոպական պետութիւններու միութիւնը:

Այժմ, թէ՛ Ատլանտեան Ուխտը, եւ թէ՛ Եւրոպական միութիւնը տագնապի շրջան մը կ'անցընեն: Ոչ այն իմաստով, որ քայքայուելու վտանգին ենթարկուած են, այլ այն իմաստով որ այս երկու կազմակերպութիւնները դէչ լարուած ձայնասփիւռ գործիքի մը նման, քովընտի անախորժ ձայներ կը հանեն: Այս գործիքէն մաքուր, առանց մակաբոյծի ձայն մը ստանալը, Ատլանտեան Ուխտին նոր նպատակ ու իմաստ տալը, Եւրոպայի միասնականութիւնը հաստատելը՝ ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր պարտականութիւնները պիտի ըլլան յառաջիկայ տարիներուն:

Բարեբախտաբար, հակառակ տիրող տարակարծութիւններուն, դարձեալ այս երկու խմբաւորումներէն ներս է, որ Ամերիկա կը հաշուէ իր ամէնէն հաւատարիմ դաշնակիցներն ու համայնավարութեան տարածման դէմ պայքարող պետութիւնները:

Տարակարծութեանց առանցքը կը կազմեն Ֆրանսան ու Անգլիան: Մէկ կողմէն՝ նախագահ տը Կոլն է, որ վճռած է վերահաստատել Ֆրանսայի մեծութիւնը, զայն դարձնելով ո՛չ միայն ռազմապէս ուժեղ ու տնտեսապէս կայուն երկիր մը, այլ նաեւ գերակշիռ դարձնելով իր ձայնը՝ ազատ աշխարհի ռազմավարութեան մէջ:

Միւս կողմէն՝ Անգլիան է, որ կ'ուզէ շարունակել Մ. Նահանգներէն անմիջապէս յետոյ եկող պետութեան իր դերը, արեւմտեան աշխարհի ինքնապաշտպանութեան ու արտաքին քաղաքականութեան հարցերուն մէջ պահել բացառիկ դաշնակիցի իր առաջնակարգ դիրքը, հակառակ անոր որ օրէ օր քիչ մը աւելի կը դադրի համաշխարհային ուժ մը եւ տնտեսապէս անկախ պետութիւն մը ըլլալէ: Անգլիա կը դժկամակի եւրոպական միութեան մէջ մտնալու, որովհետեւ այս՝ գրեթէ համապատասխան է հրաժարելու ցարդ իրեն վերապահած բացառիկ դիրքէն ու դերէն, որուն վրայ նախագահ տը Կոլ աչք ունի՝ Ֆրանսայի համար:

Մ. Նահանգներու համար ամէնէն աւելի դժուարութիւն յարուցող կէտը այն է, որ տը Կոլ կը մերժէ ի շարս ուրիշներու պարզ դաշնակից մը ըլլալ, այլ կ'ուզէ Ֆրանսայի հմայքն ու փառքը բարձրացնել: Այս հիման վրայ է, որ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին պարտադրեց քուէարկել հիւլէական զէնքերով օժտուած օդուժի մը ստեղծման հարցը: Տը Կոլի համար անհրաժեշտութիւն է արդիական զէնքերով օժտուած զինուորական անկախ ուժ մը ունենալ: Այս մտահոգութենէն մղուած է, որ տը Կոլ Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր հրամանատարութենէն անջատեց Միջերկրականի ֆրանսական նաւատորմիղը, եւ պարտադրեց որ ամերիկեան ռմբաձիգ օդանաւերը հեռանան ֆրանսական կայաններէն:

Ֆրանսական բանակին գրեթէ ամբողջութիւնը Ալժերիա կը գտնուի այժմ, բացի քանի մը միաւորներէ, որոնք Ատլանտեան կազմակերպութեան տրամադրութեան տակ դրուած են՝ աչքի փոշի ցանելու համար:

Ընդհանուր առմամբ, Զօր. տը Կոլի վերաբերմունքը հանդէպ Ատլանտեան Ուխտին, կարելի է որակել «հպարտ անտարբերութիւն» մակադրութեամբ:

Մինչդեռ, Մանշի միւս ափին, Անգլիացիները դժգոհ աչքով կը դիտեն տը Կոլի անկախութեան փորձերը եւ առիթ չեն փախցներ կրկնելէ Ամերիկացիներուն՝ «կը տեսնէ՞ք թէ ձեր միակ վստահելի դաշնակիցը մենք ենք»: Երբ ամերիկեան ռմբաձիգ օդատորմը ստիպուեցաւ հեռանալ Ֆրանսայէն, Անգլիա գրկաբաց ընդունեցաւ զայն իր կայաններուն վրայ: Եւրոպական առաջին երկիրն է Անգլիա, որ կայաններ տրամադրեց նաեւ ամերիկեան «Փոլարիս» ընդծովեաններուն, որոնք հիւլէական հրթիռներ կրնան փոյադրել ու նաեւ արձակել: Նմանապէս առաջին երկիրն է, որ իր հողամասին վրայ ամերիկեան Թոր հրթիռներ արձակող կայաններու ստեղծումը ընդունեցաւ:

Կասկածէ վեր է, որ անգլեւամերիկեան այս համաձայնութիւնները մեծ կարեւորութիւն ունի ազատ աշխարհի պաշտպանութեան եւ Ատլանտեան Ուխտին համար:

Ատլանտեան Ուխտէն ներս ծագած այս երկճղումին զուգահեռ, կայ նաեւ Եւրոպայի մէջ ծագած երկճղումը՝ Ֆրանսայի հովանաւորած Եւրոպական Միացեալ Շուկային եւ Անգլիոյ հովանաւորած Եւրոպական Ազատ-փոխանակութեան կազմակերպութեան միջեւ: Մասնագէտներու կարծիքով, այս հարցը կարելի է լուծել, գոնէ այն ինչ կը վերաբերի իր տնտեսական մասին. բայց պէտք է, որ նախապէս քաղաքական համաձայնութեան եզր մըն ալ գտնուի: Սակայն այստեղ ալ Ֆրանսա «հպարտ անտարբերութիւն» ցոյց կու տայ:

Այս հարցերուն հանդէպ Մ. Նահանգներու վերջին երկու տարիներուն ընթացքին բռնած դիրքը բոլորովին անտրամաբանական կարելի է նկատել: Եւրոպական տնտեսական հարցերու մարզին մէջ Ֆրանսայի կողմը կը բռնէր, իսկ Ատլանտեան Ուխտի սահմաններէն ներս՝ ինքնապաշտպանութեան եւ արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ՝ Անգլիոյ տեսակէտները կը պաշտպանէր: Ասկէ յետոյ կարելի պիտի չըլլայ Եւրոպայի մէջ երկու լարի վրայ խաղալ. կարելի չէ նաեւ ձգել, որ Եւրոպան իր հարցերը առանձին լուծէ, առանց ամերիկեան միջամտութեան:

Կէտ մը, որուն շուրջ կրնան կեդրոնանալ ու լուծում մը գտնել այս բոլոր հարցերը՝ 1958ին Զօր. տը Կոլի այն առաջարկութիւնն է, որ կը պահանջէր եռրորդութիւն մը կազմել Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ ու Ֆրանսայի մասնակցութեամբ՝ համաշխարհային չափանիշներով կազմակերպելու Արեւմուտքի ինքնապաշտպանութիւնն ու պայքար մղելու համայնավարութեան տարածման դէմ: Ատենին՝ Մ. Նահանգներն ու Անգլիան անտարբերութեամբ ընդունեցան այս առաջարկը. սակայն այժմ այնպէս կը թուի թէ համաձայնութեան եզր մը գտնելու միակ միջոցը այս է, քանի որ իր այս առաջարկին մերժումին վրայ է, որ տը Կոլ ֆրանսական նաւատորմը հանեց Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. հրամանատարութեան իրաւասութենէն դուրս, պահանջեց որ ամերիկեան ռմբաձիգ օդանաւերը հեռանան Ֆրանսայէն, հիւլէական ռումբ շինելու ձեռնարկեց ու յաջողեցաւ, հիմա կ'ուզէ հիւլէական զէնքերով օժտուած ազգային օդուժ մը ունենալ, վերապահ դիրք մը բռնած է հանդէպ Ատլանտեան Ուխտի Կազմակերպութեան եւ Անգլիոյ հետ ալ ունեցած իր յարաբերութիւնները թէեւ թշնամական չեն, բայց անկեղծ համագործակցութեան ալ հիմքերու վրայ չեն գտնուիր:

Եթէ Քեննէտի կ'ուզէ լուծել Ատլանտեան Ուխտէն ու Եւրոպայէն ներս ծագած հարցերը, պէտք է ամէնէն առաջ ջանայ լրջօրէն քննել թէ ի՞նչ է տը Կոլի ուզածը, եւ ի՞նչ ձեւով կարելի է գոհացնել զայն: Գոյութիւն ունեցած տարակարծութիւնները վստահաբար շատ երկրորդական են համեմատած համայնավար վտանգին, որ այսօր ոչ միայն ուղղուած է Ատլանտեան Ուխտին դէմ, այլ նաեւ կը ճնշէ Ափրիկէի, Հարաւային Ասիոյ ու Միջին Արեւելքի վրայ:

Անհրաժեշտ է, որ Մ. Նահանգներն ու Անգլիա օր առաջ գտնեն թէ Ֆրանսա ի՞նչ կ'ուզէ իրենցմէ եւ ի՞նչ ձեւով կրնան այդ պահանջներուն գոհացում տալ: Լուծումը որքան ձգձգուի, այնքան կ'ուշանայ ազատ աշխարհի ինքնապաշտպանութեան վերակազմակերպումը:

Շ. Ս.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անշուշտ Պոլսեցի կամ Լիբանանցի հայ երիտասարդը անբաղդատելի կերպով աւելի Հայ է քան Ամերիկացի Հայ տղան, բայց այդ ալ բաւական չէ մեր փափաքածին պէս հայ գրականութիւն մշակելու կամ գրականութեան պատմութեամբ շահագրգռուելու համար:

Դժուար չէ տեսնել իրականութիւնը որ հետզհետէ աւելի աննպաստ կը դառնայ:

Երբ կը փափաքինք նոր սերունդին մեր գրականութեան պատմութիւնը սորվեցնել, ու կը տեսնենք որ ան թէ իր լեզուն անկատար կերպով կը սորվի եւ թէ օր ըստ օրէ կը հեռանայ Հայութենէն (մանաւանդ կերպով Եւրոպայի եւ Ամերիկաներու մէջ) պարտաւոր ենք լաւագոյն եւ ամէնէն ազդեցիկ միջոցը փնտռել:

Ցարդ հրատարակուած գրականութեան ամբողջական պատմութիւնները մեծարժէք գործեր են մեծ մասամբ, օգտակար՝ մասնագէտներուն, տարէց սերունդին եւ նոր սերունդի այն բացառիկ անդամներուն, որո՛նք լաւ սորված են իրենց լեզուն ու կը փափաքին լաւ սորվիլ նաեւ հայ գրականութիւնը: Այս գործերը դժբախտաբար օգտակար չեն նոր սերունդի անդամներուն ջախջախիչ մեծամասնութեան որ չէ կրցած, չէ ուզած կամ առիթը չէ ունեցած հայերէնը կատարեալ կերպով սորվելու: Օգտակար չեն, որովհետեւ ընդարձակ ու բազմաթիւ ծանօթութիւններ կը պարունակեն: Դժբախտաբար այս արժանիքը դժուարութեանց դուռ կը բանայ: Ոչ ոք կրնայ պնդել որ նոր սերունդը ցարդ գոհացուցիչ կերպով մեր գրականութեան պատմութիւնը սորված է այս գիրքերէն: Իր ծանօթութիւնները կը սահմանափակուին քանի մը անուններու եւ գործերու նիհար շրջապատին մէջ: Ու, դժուար չէ հաստատել որ այդ անունները կը պատկանին մեր արուեստագէտ գրողներուն միայն:

Այս կացութիւնը նկատի առնելով եւ հիմնուելով ուսուցչական փորձառութեան մը վրայ առաջարկեցի հետեւեալը:—

Քանի որ նոր սերունդը չի սորվիր մեր գրականութեան պատմութիւնը կամ շատ քիչ ժամանակ կը յատկացնէ զայն սորվելու, նախընտրելի է ընտրողական դրութեամբ պատմութիւն մը տալ ձեռքը, որպէսզի գոնէ կարեւորագոյն ծանօթութիւնները ստանայ: Կը կարծեմ որ գրականութեան մը պատմութեան կարեւորագոյն մասը իսկական արուեստագէտ գրողներու գործունէութիւնն է:

Մեր գրականութեան արուեստագէտ դէմքերու ընտրութիւնը ոչ միայն դժուար չէ, այլ նաեւ գրեթէ ինքնաբերաբար կատարուած է: Օտար քաղաքակիրթ ազգերու գրականութեանց քիչ շատ ծանօթ ոչ մէկ հայ իրաւունք ունի ընդվզելու երբ

ՕՍՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՔԱՒԱՐԱՆԻ ՀՈԳԻՆԵՐԸ

Գիշերները անցուց լալով, իսկ ցերեկները չէր կրնար աղօթել, վասնզի Տոն Ժուանի պատկերը շարունակ կը հետապնդէր զինքը ամենուրեք: Նոյնիսկ երբ կ'ընկերանար իր ընկերուհիներուն ջերմեռանդ աղօթքներուն, իր մարմինը մեքենաբար կը կատարէր աղօթողի մը յատուկ բոլոր շարժումները, եւ սակայն իր սիրտը ամբողջովին գրաւուած էր իր անիծապարտ կիրքով:

Քանի մը օր ետք, դիմադրելու կարողութիւնը բոլորովին պակսեցաւ իրեն:

Տեղեկացուց Տոն Ժուանին թէ պատրաստ էր ամէն բանի:

Կը խորհէր թէ կորսուած էր ինք, ամէն կերպով, եւ սակայն կ'ուզէր վերջին անգամ մը գոնէ վայրկեանի մը երջանկութիւնը ունենալ:

Տոն Ժուան, ուրախութեան դաղաթնակէտին հասած, ամէն պատրաստութիւն տեսաւ Թերեզան առեւանգելու համար: Ընտրեց մութ ու անլուսին գիշեր մը:

Պարտիզպանը Թերեզային տուաւ մետաքսեայ սանդուխ մը, որ անոր պիտի ծառայէր մենաստանին պատը անցնելու:

Պարտէզին որոշուած մէկ վայրին մէջ պահուած պիտի ըլլար ձեռք մը աշխարհական զգեստ, որովհետեւ պէտք չէր որ Թերեզան վանքէն դուրս ելլէր կրօնաւորուհիի տարազով: Տոն Ժուան անոր պիտի սպասէր վանքին պատին տակ: Քիչ մը անդին, հուժկու ջորիներով լծուած կառք մը կազմ ու պատրաստ պիտի սպասէր, շուտով աղջիկը փոխադրելու համար նախապէս պատրաստած տուն մը: Հոն, հեռու ամէն տեսակի հետապնդումէն, Թերեզան պիտի կրնար հանգիստ ու խաղաղ ապրիլ իր սիրականին հետ:

Այս էր Տոն Ժուանի նախագծած ծրագիրը: Պատրաստել տուաւ պատշաճ հանդերձանքներ, փորձեց մետաքսեայ չուանով պատրաստուած սանդուխը, եւ մանրամասնօրէն վերաքննութեան ենթարկեց առեւանգման բոլոր կէտերը, զայն յաջողութեամբ պսակելու համար:

Պարտիզպանին հաւատարմութիւնը կասկածէ վեր էր: Եւ սակայն, Տոն Ժուան այնպէս մը կարգադրեց որ պարտիզպանը իր մեղսակիցներուն արարքէն ետք, երբ առեւանգումի գործը վերջանար, յաջորդ գիշերը պիտի սպաննուէր իր մարդոց կողմէն...

Վերջապէս, կը թուէր թէ այս ծրագիրը կը նմանէր հաստատուն հիւսքերով բանուած չուանի մը, որուն խզումը անկարելի էր:

Որպէսզի իր անձին շուրջ կասկածներ չյարուցուին, Տոն Ժուան առեւանգումին համար որոշուած օրէն երկու օր առաջ մեկնեցաւ Մանարայի իր դղեակը: Թէեւ այս դղեակին մէջ էր անցուցած իր մանկութիւնը, եւ սակայն Սեվիլլա վերադառնալէն ի վեր ոտք չէր դրած հոն:

Գիշերը իջած էր երբ հասաւ հոն եւ իր առաջին գործը եղաւ լաւ մը ընթրել: Այնուհետեւ հանուելով մտաւ անկողին: Ննջասենեակին մէջ վառել տուած էր երկու մեծղի ջահեր եւ սեղանին վրայ կար Եպիկուրեան պատմութիւններու հատոր մը: Քանի մը էջ կարդալէ ետք, զգալով որ աչքերը կը գոցուէին եւ քունը կը ծանրանար անոնց վրայ, գոցեց գիրքը եւ մարեց ջահերէն մէկը: Նախ քան երկրորդը մարելը, հայեացքը զգալի բաւականութեամբ մըրտորեցուց ննջասենեակին չորսդին եւ յանկարծ դիմացի պատին վրայ տեսաւ այն նկարը որ կը ներկայացնէր քաւարանի չարչարանքները եւ որ իր երախայութեան ատեն յաճախ դիտած էր:

Ակամայ, իր աչքերը ինկան նկարին մէջ գտնուող այն անձին վրայ, որուն աղիքները կը յօշոտէր խոշոր օձ մը, եւ հակառակ որ այս նկարը հիմա իրեն աւելի մեծ սոսկում կը պատճառէր քան առաջ, իր աչքերը չէր կրնար հեռացնել անկէ: Միեւնոյն ատեն մտաբերեց հրամանատար Կոմարէի դէմքը, որուն վրայ մահը ահաւոր ծամածռութիւններ էր յառաջացուցած: Այս միտքը սարսուռ պատճառեց իրեն եւ զգաց որ գլխուն մազերը կը փշաքաղուէին:

Այսուհանդերձ, կոչ ընելով իր բովանդակ քաջութեան, մարեց երկրորդ ջահին վերջին մոմը, յուսալով որ խաւարը պիտի անէացնէր այն բոլոր սահմռկեցուցիչ պատկերները որոնք կը հալածէին զինքը:

Խաւարը աւելի եւս սաստկացուց իր սոսկումը:

Աչքերը միշտ կ'ուղղուէին դէպի նկարը, որը թէեւ այլեւս չէր կրնար տեսնել, եւ սակայն անիկա այլեւս այնքան ընտանի էր դարձած իրեն, որ հոն ներկայացուած դէմքերը իր երեւակայութեան մէջ կ'երեւային այնքան յստակ, որքան պիտի տեսնէր օր ցերեկով:

Երբեմն իրեն այնպէս կը թուէր որ դէմքերը կը պայծառանային ու կը դառնային լուսաւոր, նման քաւարանի հուրին՝ զոր արուեստագէտը վրձինած էր այնքան իրականօրէն:

Իր սոսկումն ու ահը հասաւ այն աստիճանին, որ սկսաւ ահռելի աղաղակներ արձակելով կանչել իր ծառաները հրամայելու համար անոնց որ պատին վրայէն վերցնէին այդ նկարը որ իրեն այդքան սարսուռ կը պատճառէր:

ՓՐՈՍՓԵՐ ՄԵՐԻՄԷ

(29 Շար.)

իրեն ըսել որ արուեստագէտ գրողներու ցանկէն դուրս թողուած են Տէրոյեանցնե-րը, Չերազները, Խուսիկեանները եւն., եւն.: Այսքան մը զարգացած ամէն հայ առանց տատամսելու կրնայ կարգաւ թը-ւել մեր արուեստագէտ գրողները. արձա-կագիր եւ քերթող:

Արուեստներու մէջ ազգայնականութիւ-նը տեղքայլ եւ յետադիմութիւն կը նշա-նակէ այսօր:

Ի գին ամէն բանի մեր գրականութեան ամբողջական պատմութիւնը նոր սերուն-դին սորվեցնելու տեսակէտը, որ ցարդ կիրարկուած է, մեզ կ՚առաջնորդէ ամ-բողջական ձախողանքի մը:

Երկու չարեաց փոքրագոյնը պէտք է ընտրենք:

Նոր սերունդը կամ բնաւ պիտի չսորվի մեր գրականութեան պատմութիւնը եւ կամ պիտի սորվի միայն արուեստի տե-սակէտով կարեւորագոյն մասը:

Պ. Մկրտիչ Պարսամեան մեծագոյն չա-րիքը կը նախընտրէ փոքրագոյնէն:

Կը յարգեմ իր տեսակէտը, բայց ես փոքրագոյնը կը նախընտրեմ:

Եթէ Միջին Արեւելքի մեր նոր սերուն-դը Պոլսոյ, Եւրոպայի եւ Ամերիկաներու նոր սերունդներէն իսկապէս շատ աւելի վեր է իր լեզուական ծանօթութիւններով եւ եթէ Միջին Արեւելքի մեր վարժարան-ներուն մէջ իսկապէս բաւարար ժամանակ տրամադրուած է հայ գրականութեան դասերուն, անտարակոյս պէտք է սորվի ամբողջական պատմութիւնը: Այդ պարա-գային ալ աւելորդ չէ արուեստագէտ գը-րողներուն վրայ շատ աւելի ծանրանալ քան միւս գրողներուն վրայ, որոնք ազ-գային ու պատմական մեծ դեր կատարած ըլլալով հանդերձ արուեստի կարեւոր ըս-տեղծագործութիւններ չեն ստորագրած:

Միջին Արեւելքի նոր սերունդին բա-ցարձակ առաւելութիւնը հաստատող շատ փաստ չեմ տեսած անձնապէս, բայց ըր-տանց կը բաղձամ որ այդպէս ըլլայ: Պո-լսի, Եւրոպայի եւ Ամերիկաներու նոր սերունդները որոշ չափով կը ճանչնամ եւ առաւելապէս անոնց համար կը գրեմ այս տողերը: Վստահ կերպով գիտեմ որ ա-նոնք ոչ մէկ չահագրգռութիւն ցոյց կու-տան մեր գրաբար գրականութեան հան-դէպ եւ չափազանց անբաւական չահա-գրգռութիւն մը ցոյց կուտան աշխարհա-բար գրականութեան հանդէպ: Այս կա-ցութեան մէջ ամէն գրող, հրապարակա-գիր կամ մշակոյթի նախանձախնդիր ան-հատ պարտաւոր է միջոց մը փնտռելու: Փորձառութեան մը վրայ հիմնուած ա-ռաջարկ մը մերժելէ առաջ, աւելի օգտա-կար է ուրիշ միջոցներ ցոյց տալ:

Կը հաւատամ որ մեր գրականութեան ամբողջական պատմութիւնը ամբողջու-թեամբ անգիտացող սերունդէ մը նախա-պատիւ է սերունդ մը, որ գոնէ կը սորվի մեր գրականութեան այն դէմքերն ու գործերը, որոնք օտարներուն ալ կրնանք ներկայացնել առանց վախնալու հաւանա-կան արհամարհանքէ մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԶԷՅԹՈՒՆ

Արեւը հազիւ թզաչափ բարձրացած էր ծառերէն եւ թուփերէն եւ իր շողերը սփ-ռած էր չորս կողմ, երբ անհանգիստ շար-ժումով տեղէն վեր թռաւ Սիմոն պապը, նայեցաւ ժամացոյցին եւ տխրօրէն նստաւ անկողինին մէջ: Արդէն կէս ժամ է որ իր ընկերները գործի անցած են, իսկ ինք դեռ անկողինին մէջն է: Տեսակ մը ցաւ զգաց, որ վաթսունը անցած ըլլալով ըս-տիպուած էր տունը նստիլ եւ թոշակ ըս-տանալ:

Հագուեցաւ, թէյը խմեց եւ դուրս ելաւ տունէն: Ո՞ւր երթար: Անշուշտ, երթա-լու տեղ շատ կար, բայց չէ՞ որ վար-ժուած էր աշխատելու:

Սիմոն պապը սկսաւ թափառիլ փողոց-ներուն մէջ, վերջապէս բարձրացաւ աւա-նին վերը գտնուող ընդարձակ – տափա-րակ տարածութիւնը եւ նստաւ քարի մը վրայ: Եւ ահա իր աչքերուն առջեւ պարզուեցաւ Նոր Զէյթունը, կանաչ ծա-ռերու արանքէն երեւցող երկյարկանի տուներուն կարմիր տանիքները, ճերմակ պատուհանները եւ դուռները:

Կը նայի պապը եւ սիրտը կը լեցուի անխառն հրճուանքով: Չէ՞ որ այս ամէնը 15 տարուան պատմութիւն ունի: Կար-ծես երէկ էր, երբ հարիւրաւոր հայրե-նակարօտ Հայերու հետ Սիմոն պապն ալ ոտք դրաւ հայրենի հողին վրայ: 1946-ին էր:

— Վերջապէս գտայ տունս եւ բոյնս, ըսաւ՝ համբուրելով Հայոց հողը եւ ար-տասուելով, հերիք է, որքան աշխատե-ցանք ուրիշներուն համար, հիմա կ՚աշ-խատիմ եղբայրներուս եւ քոյրերուս հա-մար, իմ սիրելի եւ երազած հայրենիքիս համար:

Սիմոն պապը եւ տասնեակ մը հայրե-նադարձ ընտանիքներ տեղաւորուեցան Քանաքեռի շրջանին մէջ՝ պետութեան կողմէ արդէն շինուած շէնքերու մէջ: Զէյթունէն գաղթած եւ աշխարհի չորս կողմը ցրուած տարագիր Հայերը, մայր հայրենիք վերադառնալով, թաղամասին առաջին բնակիչները դարձան եւ թաղա-մասն ալ Նոր Զէյթուն անուանեցին:

Տարի մը ետք եռապատկուեցան շէնքե-րը, տուներուն շուրջը ծառեր եւ թուփեր տնկուեցան, իսկ երկու տարի ետք հան-րակառքերը արդէն վեր – վար կ՚երթային սալայատակուած փողոցներէն:

— Աչքերուս առջեւ շինուեցան այս բո-լորը, սունկի պէս բուսան, ուրախացած կ՚ըսէ Սիմոն պապը:

Պատմութեան համար անկնթարթ նկատ-ուող այս 15 տարիներու ընթացքին ո՛ր-քան շատ բան շինուած է աւանին մէջ եւ դեռ ո՛րքան ալ պիտի շինուի:

Անճանաչելի դառնալու աստիճան փոխ-ուած է Նոր Զէյթունը: Կպրապատ լայն փողոցը, որ կ՚երկարի դէպի աւանին կեդ-րոնը: Ձախին՝ դպրոցն է, դարմանա-տունը, մանկապարտէզը, իսկ աջին՝ մը-շակոյթի տունը եւ հիւանդանոցը: Աւանը երեք դպրոց ունի, մէկ – երկու մանկա-պարտէզ, արհեստանոցներ, դեղարան, չարժանկարի սրահ: Հոս կառուցուած են տասնէ աւելի արդիւնաբերական ձեռ-նարկութիւններ, ճկուած աթոռներու գործարան, ինքնաշարժի մասեր արտա-դրող գործարան, եւայլն: Արտադրու-թիւններէն շատերը կ՚արտածուին՝ Ուկ-րանիա, Վրաստան, Ազրպէյճան եւ ուրիշ երկիրներ:

Քանաքեռի բարձունքէն կը շարունակէ նայիլ Սիմոն պապը եւ կը վերյիշէ իր հին օրերը, օտարութեան մէջ:

Ժ. ՉՐԲԱՇԵԱՆ

×

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Հեռագրական Գործակա-լութիւնը կը հաղորդէ.— «Հայերէն նոր, կատարելագործուած, գեղեցկացուած բազմաթիւ տպագրական տառատեսակնե-րու հեղինակ Մանուէլ Կափլանեան հայ-կական տպագրական արուեստը հարստա-ցուց նոր յայտնագործութեամբ մը: Ստեղծեց քիմիական զանազան տարազնե-րու մէջ օգտագործուող բազմատեսակ օ-ղակներու տպագիր նիշեր, որոնք կը դիւ-րացնեն ոչ միայն հայկական, այլեւ օ-տար գրականութեան տպագրութեան ա-ռանձին փուլերու գործը:

Ներկայիս օղակներ ունեցող տարազնե-րը նախ կը լուսանկարուին, յետոյ կը պատրաստուին նախանկարները (քլիշէ-ները), կը շարուին շարուածքներուն մէջ, նորէն կը լուսանկարուին նախանկարնե-րու համար եւ անկէ ետք միայն կը սկսին տպագրութիւնը: Այս ձեւի տարազներ ու-

Ու տրամաբանական կը գտնեմ ամբող-ջական ծանօթութիւնը վերապահել մաս-նագիտութեան ուսանողին եւ ընտրողա-կան ծանօթութիւնը տարածել շատ աւելի դիւրութեամբ՝ բոլորին:

Կայ նաեւ տարբեր պարագայ մը: Թե-րեւս առարկուի որ առանց հայերէնը կա-նոնաւոր կերպով սորվելու հայ գրակա-նութիւն ուսանիլ աւելորդ կամ անկարե-լի է: Կարելի է անշուշտ բնաւ չսորվիլ լեզու մը, բայց ծանօթանալ այդ լեզուով ստեղծուած գրականութեան: Եթէ նոյն-իսկ այս կերպով միայն սորվեցնենք մեր գրականութեան պատմութիւնը, արդիւն-քը արհամարհելի չըլլար: Այս պարագա-յին ալ ընտրողական դրութիւնը աւելի հաստատուն արդիւնք կրնայ տալ:

Կ՚ենթադրեմ որ նոր սերունդը ինչ դիր-քի վրայ ալ գտնուի (հայերէնի տեղեակ, քիչ տեղեակ կամ անտեղեակ) ամէն բանէ առաջ կարեւորագոյնը պէտք է սորվի, եթէ չենք ուզեր որ շարունակուի ներկայ կացութիւնը, որ արդիւնքն է ամբողջա-կան ծանօթութիւն ջամբելու մեր աւան-դական սովորութեան:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

ԹՈՔԱՏՑԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

Թոքատի Հայրենակցական Միութիւնը այս տարի եւս կազմակերպած էր իր ըն-տանեկան խնջոյքը՝ Իսի լէ Մուլինոյի «Երիմեան» սրահը: Կոկիկ բազմութիւն մը գրաւած էր սեղանները: Օրուան նա-խագահ՝ Պ. Յ. Յակոբեան ժամը 18ին բացուած յայտարարեց հանդէսը: Բաց-ման խօսքին մէջ ծանրացաւ Թոքատի Հայր. Միութեան անհրաժեշտութեան վրայ, մանաւանդ իր ազգօգուտ գոր-ծունէութեանը եւ մաղթեց որ ան միշտ շարունակէ հայրենակիցներու օգտակար ըլլալու ազնիւ գործը: Իրմէ վերջ խօսքը տուաւ օրուան բանախօս Յակոբ Հիսայ-եանի, որ հակիրճ կերպով պատմականը ըրաւ Թոքատի ծագումին ու փառահեղ անցեալին, մանաւանդ հայ ժողովուրդին տուած անոր այն մտաւորական զաւակնե-րուն, որոնք մեծ դեր ունեցան մեր ազ-գին, հանրային կեանքին մէջ: Իր կար-գին մաղթեց որ Թոքատի Հայր. Միու-թիւնը շարունակէ իր գոյութիւնը, որպէս զի ազգային ոգին միշտ վառ պահէ:

Ներկաներուն առաջարկով սեղանա-պետ ընտրուեցաւ Պ. Հայթայեան, որ ձեռնհասութեամբ վարեց գեղարուես-տական բաժինը՝ որուն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին, Իսիցինե-րու սոխակը Տիկ. Շաքէ Գալայճեանն եր-գելով օրօր մը, Պ. Գարակէօզեան եր-գելով «Լեցնենք բաժակները», Սերոբեան արտասանեց Ահարոնեանի «Յարգանք հայ ժողովուրդի» եւ Սմբատ Յակոբեան՝ բա-նաստեղծութիւն մը Սիլվա Կապուտիկեա-նէ: Մոմճեան երգեց «Սազունազ», Նա-հապետեան քոյրերու երկձայն երգերը եւ ամբողջ գեղարուեստական բաժինը իրա-կան վայելք մը եղան ներկաներուն հա-մար եւ արժանացան բուռն ծափերու:

Ապա խօսք տրուեցաւ Միութեան նա-խագահ Եր. Գրիգորեանի, որ տեղեկու-թիւն տուաւ Հայրենակցական Միութեան հինգ տարուան գործունէութեան: Ներ-կաներու փափաքին գոհացում տալու հա-մար, Արիս Գարայեան երգեց Օմար Խայ-եամէն կտորներ, մէջ ընդ մէջ խօսք տը-րուեցաւ Պ. Պ. Եղոյի, Շիրվանեանի, Մեսրոպ Տէր – Գրիգորեանի, ապա եր-գեցին Տիկիններ Շէրպէթճեան, Գարա-կէօզեան, Օր. Պապիկեան, Յ. Գալամ-տարեան, Օր. Հ. Ժամկոչեան, Գալան-տարեան եւայլն: Յետոյ ներկայացուե-ցաւ զաւեշտ մը, մասնակցութեամբ՝ Տիկ. Գալայճեանի, Ս. Յակոբեանի եւ Զօրքուրի:

Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 11ին:

ՆՈՒԱՐԴ

նեցող գիրքերու հրատարակութիւնը կը ձգձգուի, կը ծախսուին հսկայական մի-ջոցներ, գրաշարներէն կը խլեն շատ ժա-մանակ:

Մանուէլ Կափլանեան ստեղծած է 53 տպանիշ, որոնցմով կարելի է շարել օ-ղակներ ունեցող հարիւրաւոր եւ հազա-րաւոր տարազներ: Ասիկա տեսակ մը այ-բուբեն է քիմիական տպագիր տարազնե-րու համար: Այդ տպանիշերը կը ձուլ-ուին եւ շատ շուտով գործածութեան կը մտնեն, որու շնորհիւ քանի մը անգամ կը բարձրանայ տպագրական աշխատանքին արտադրութիւնը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

— Բայց… բայց եթէ լինէր այդպէս — շշնջաց միւսը,— Եթէ լինէր այդպէս՝ Թագաւորը չէր հրամայի սուգ անել դժ-բախտի համար:

— Զրուցում են: Այնտեղ տեսել են ար-քունի մարդոց:

— Գնացել են անշուշտ սպանիչներին կալանելու: Քահանայապետը նոյնպէս մարդ է ուղարկել աղէտի վայրը:

— Ինչպէս եւ լինի՝ ոճիրը սարսափելի է… Երիտասարդ. նոր ամուսնացած եւ… սպանում են նորատի կնոջ աչքի առ-ջեւ…

Այդ միջոցին, խօսողների ետեւ, բազ-մութիւնն անձայն տագնապով իրար ան-ցաւ. լսուեցին հրամայական ու երկիւ-ղած հնչիւններ.

— Ճանապարհ… ճանապարհ…

— Թագաւորը… ճանապարհ…

Բազմութիւնը ոչ թէ գիտակցաբար կամ հրամանով, այլ ասես բնազդաբար բա-ժանուեց երկու մասի եւ, երկու պատնէշ գոյացնելով, ուղի բացեց նիզակաւոր զին-ուորների առաջ:

— Ճանապարհ… Թագաւորը…

— Ճանապարհ…

Լսելով այդ խօսքերը եւ մանաւանդ բազմութեան իրարանցումը՝ բլուրի գըլ-խին գտնուողները նայեցին ցած եւ մարդկային երկու պատնէշի արանքով տեսան իրօք, որ բլուրի ստորոտից վեր է բարձրանում Թագաւորն իր շքախումբով: Նրա հետ եւ Թագուհին:

Ինչպէս միշտ, նրանց առջեւից գալիս էին տեղաւոր եւ նիզակաւոր զինուորներ՝ թիկնապահ գնդի հագուստներով ու սա-ղաւարտներով: Արշակ Թագաւորը հագ-նուած էր պարզ, գլխին միայն թագաձեւ գդակ, ուսերին՝ մի թուխ թիկնոց, որ առնում էր վրան ոչ տօն եւ ոչ հանդիսա-ւոր օրերին, որեւէ տեղ մեկնելիս: Իսկ Թագուհին դրել էր նուրբ բանուած մի գլխանոց, որ ծածկում էր միայն մազե-րը, եւ ուսերին առել էր նոյնպէս մի պարզ մեկնոց, որի կուրծքը ամրացած էր բիւզանդական ճարմանդներով:

Բազմութիւնը, երկու մասի բաժան-ուած, նայում էր անխօս եւ ոք չէր հա-մարձակւում խօսել կամ ձայն հանել:

Թագաւորի եւ Թագուհու մէջ մի չար-ժումը, քայլը, նայուածքը գրաւում էր գիւղերից, աւաններից եւ հեռու քա-ղաքներից եկած շինականներին, ազատ-ներին ու զինուորներին, որ երբեք Թա-գաւոր Թագուհի չէին տեսել ուստի, ըս-պասումը մոռացած, ագահ աչքերով նայում էին նրանց գլխանոցներին, թիկ-նոցներին. շատերին կարծես գրաւում էին աւելի Թագաւորի դեղին՝ ոսկեփայլ մոյ-կերը եւ նրա թիկնոցի տակից երեւող կա-պոյտ արծաթերիզ քղանցքները:

Թագաւորը գալիս էր հանդարտ, քայ-լերը շատ կամաց փոխելով, ասես նրա համար, որ Թագուհին ետ չմնայ իրենից, որովհետեւ Թագուհին քայլում էր դան-դաղ, ծայր զգուշութեամբ, երեւի վախե-նալով սայթաքել:

Մարդիկ, սովորաբար, Թագաւորի երթ տեսնելիս, ուրախ կամ հարկադըր-ուած բացականչութիւններ էին անում… Այժմ սակայն ամէնքը լուռ էին:

Երբ սգաւոր կանայք լսեցին Թագաւորի գալու լուրը՝ ողբի ձայնը սաստկացաւ եւ լաց ու կոծի միջից լսուեցին.

— Իմ ցերեկի արեւ, իմ գիշերի լուսին, իմ պայծառ Գնէլ, քեզ ո՞վ խաւարեց…

Այս խօսքերին հետեւեց ընդհանուր խմ-բական ողբ, որը դադարեց թէ չէ՝ լռու-թեան մէջ հնչեց նորից նոյն ձայնը.

— Իմ անմեղ Գնէլ, քեզ ո՞վ նախանձեց եւ… ինչո՞ւ ինձ արեւից զրկեց:

Երբ Թագաւորն իր փոքրաթիւ շքա-խումբով վերջապէս մօտեցաւ սգատեղին եւ կանգնեց լացողներից մի երկու քայլ հեռու, լացն ու կոծը կրկնապատկուեցին: Սգաւորների մէջ Թագաւորը նկատեց մի նորատի կին, որ ճերմակ թեւերը կոտ-տելով ու դրեթէ հերարձակ գլուխը տա-տանելով, լալիս էր աղիողորմ եւ լացա-ցնում շրջապատողներին, նրաողբն այնքան յուսահատ էր ու սրտայոյզ, որ Արշակը գլուխը կախեց ակամայ, իսկ Թագուհու եւ շքախմբի մարդկանց աչքերում ար-ցունքներ երեւացին: Արշակը կռահեց, որ նորատի կինը Փառանձեմն է որ յօն-քերի տակից դիտեց նրան. Փառանձեմի հագինը մի կերպաս հագուստ էր, որը նա պատռել էր վզից…

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

Շար. 1

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառ Մանուկներու Համար

Ներկայութեամբ

ԳԵՐՊ. ՍՐԱՊԻՈՆ ԱՐՔ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆԻ

Ընդհ. Աբբայ Մխիթարեան Միաբանութեան

Կազմակերպուած

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան

ժրաջան անդամուհիներուն կողմէ: Այս Կիրակի, կէսօրէն ետք ժամը 16.30էն մինչեւ 22 :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ծիծաղաշարժ ներկայացումներ փոքրիկներու կողմէ, արտասանութիւններ, երգեր, զանազան պարեր, խաղեր եւ անակնկալներ :

Կաղանդ Պապայի ժամանում, առատ եւ օգտակար նուէրներ :

ՇՔԱՍԵՂԱՆ ԵՒ ԸՆԹՐԻՔ

Սիրով հրաւիրուած են բոլոր ծնողքները, բարեկամներ եւ համակիրներ :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, չրջանիս դպրոցի սրահին մէջ :

Սիրով կը հրաւիրուին Ժանթիյիի, Պիսէթրի, Իվրիի, Փորթ տ'Իթալիի եւ չրջաններու բոլոր ընկերուհիները ու համակիր հայրենակիցները:

Մուտքը ազատ է :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սեւրանի մասնաճիւղը թէյասեղան մը կազմակերպած է, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները եւ ընկերները, ինչպէս նաեւ բոլոր համակիրները: Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. վարչութենէն ներկայացուցիչներ :

Քաֆէ Հախուտ, Փլաս տը լա Կառ, *(Սեւրան)* :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանական յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին՝ Քաֆէ Քաւէի վերնայարկը:

Պիտի խօսի Պ. Ս. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Նիւթն է՝ «Ժամբորդութեան տպաւորութիւններ Մերձաւոր Արեւելքէն» :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լ. Գարագոչ, Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Գարագոչ, Տէր եւ Տիկին Վահէ Գարագոչ եւ զաւակները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ԳԱՐԱԳՈՉԻ

մահուան առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Որոնց ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկայէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. Յ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Անկնունի եւ Համազասպ, *Երեքշաբթի, (Դեկտ. 6) :*

Հայաստան եւ Իշխան, *Չորեքշաբթի, (Դեկտ. 7) :*

Կապոյտ խաչ, *Հինգշաբթի (Դեկտ. 8), կէսօրէ վերջ :*

Նոր Սերունդ, *Հինգշաբթի (Դեկտ. 8), իրիկուն :*

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին: Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը Սայաթ Նովա օփերէթը կը ներկայացնէ Յունուար 21ին, Շաբաթ գիշեր ժամը 21ին, Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ :

ԿՈՉ

Ալֆորվիլի եւ Շրջակայքի Հայութեան

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան՝ «Սողոմոն Թէհլիրեան» սրահին օժանդակ մարմինն երախտագիտական զգացումներով կը յայտարարէ թէ «Յառաջ»ի միջոցաւ եղած մեր «կոչ»ը արդէն իսկ արձագանք գտած է հանրութեան մէջ: Եւ առաջին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեան՝ իրենց հիւրանոցին զարդն եղող մեծարժէք եւ թանկագին հնագիտական իրերն ամբողջական կազմածով միասին կը նուիրեն «Սողոմոն Թէհլիրեան» սրահին :

Ի գիտութիւն Ալֆորվիլի եւ շրջակայքի Հայութեան, ուրախութեամբ կը յայտնենք թէ օժանդակ մարմնին անդամներուն թիւը կրկնապատկուած ըլլալով հետեւեալ ստորաբաժանումները կատարուած են որպէսզի կարենանք յաջողութեամբ պսակել այս նուիրական պարտականութիւնը :

ԻՒ ՍԷՆ ՓԻԷՌԻ ՇՐՋԱՆ

Պ. Պ. Պօղոս Դաւիթեան, Խաչիկ Թիւյսիւզեան, Դաւիթ Մուրատեան, Մկրտիչ Պէրպէրեան, Յովհ. Թիւյսիւզեան :

Քաղաքապետարանի շրջան

Պ. Պ. Ստ. Թիրեաքեան, Կար. Սօֆեան, Փ. Ուստուլիկեան, Վարդգէս Գոստիկեան, Անանիկ Անմեան, Պետրոս Ոսկանեան :

ՓԼԱՍ ՔԱՐՆՈՅԻ ՇՐՋԱՆ

Տիկին Արաքսի Մուրատեան, Օր. Լուսս Մութաֆեան, Պ. Պ. Խաչիկ Ոսկանեան, Կարպիս Բարունեան, Բաբգէն Մութաֆեան :

Ուրեմն տուէք ինչ որ կը բխի ձեր սրտէն :

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան «Սողոմոն Թէհլիրեան» սրահին օժանդակ մարմին՝

Նախագահ՝ ՅԱՐ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ,

Քարտուղար՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ :

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ԳՐԻԳՈՐ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ. ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԻՏԻ ՕԾՈՒԻ

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Ընտրեալ Տիտղոսաւոր Եպս. Ամաթուսայ

Առաքելական Եէսարքոս Ֆրանսայի Հայոց

Հայածէս Պատարագը եւ Ձեռնադրութիւնը պիտի կատարուի,

ԿԻՐԱԿԻ 18 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 16ԻՆ

EGLISE SAINT-FERDINAND-DES-TERNES

27, Rue d'Armaillé, Paris (17e). Métro : Argentine et Ternes

Արարողութեանց աւարտին, Աչհամբոյր եկեղեցւոյ աւանդատրահին մէջ :

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՆՈՅՆ ՕՐԸ, ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ, ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ՝

UNION INTERALLIÉE

33, Rue du Faubourg St.-Honoré. Paris (8e). Métro : Concorde

Պատուոյ ճաշասեղանին մասնակցիլ փափաքողները, պէտք է Դեկտեմբեր 12էն առաջ արձանագրուին՝ դիմելով Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Ընկերակցութեան.—

10 bis, Rue Thouin, PARIS (5e). Tél. : ODEon 02-12

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 40 Ն. Ֆ.

Կարելի է արձանագրուիլ նաեւ Յառաջի մօտ, Téléph. : **PRO. 86-60**

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ նախորդ վարչութեան, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: Կիրակի, Դեկտեմբեր 11ին, ժամը 3ին:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ բարեկամներ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 10ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Սալոն տը լ'Ալամպրայի մէջ

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ — ՍՐԱՀ ՓՕԼ ՖԱԼԱՐԻՔ

21, Rue Yves Toudic, Paris (10e) Métro : République

14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 9ԻՆ

Հովանաւորութեամբ՝ ՀԱՅԿ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆԻ

Թատերգութիւն 4 արար եւ 5 պատկեր, որ 40 հայ հեղինակութիւններու մէջ

ՇԱՀԱԾ Է ԱՌԱՋՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նիւ-Եորքի Կեդր. Մարմնոյն ձեռնարկած «Արտաւազդ Գույումճեան» թատերագրական մրցումին

Մասնակցութիւն՝ Տիկին Հ. Խտըշեան - Լա Շասանյեր, Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Պ. Պ. Գէորգ Տէրվիշեան, Նուրիան Մարգարեան, Միհրան Մ. Եփրեմեան, Աշոտ Մարտինեան :

Բեմադրութիւն՝ ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ խօսքը՝ պարզեւատրուած «ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ» թատերգութեան մասին :

ՄՈՒՏՔԻ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ.— Տոմսերը ապահովել սովորական վայրերէն :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 7 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8969 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4770

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԳՈՅԱՄԱՐՏ,, ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Արդէն իսկ հրապարակ ելած է 1961ի գոյամարտ Օրացոյցը :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Մարսէյլի մասնաճիւղը, իբրեւ արժանաւոր ժառանգորդը տեղւոյն Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան, հաւատարմօրէն կը շարունակէ աւանդութիւնը, ամէն տարի լոյս ընծայելով «Գոյամարտ»ը :

Այս տարի եւս Օրացոյցին տպագրութիւնը ստանձնած է Ջաւէն, որ յաջողած է գեղարուեստական գործ մը արտադրել, ընկեր Յակոբ Պապիկեանի անմիջական հսկողութեամբ :

Օրացոյցին կողքը կը զարդարէ գունաւոր գեղեցիկ նկար մը, որ կը ներկայացնէ հայկական հին եկեղեցի մը, զոյգ Մասիսներու հովանիին տակ, գործ նկարիչ ընկեր Ժիրայր Փալամուտեանի :

Մարսէյլի մեր երիտասարդները ուզած են երախտագիտութեան տուրք մը տալ Միջերկրականի մեծ նաւահանգիստին երկարամեայ քաղաքապետ, ծերակուտական Կաստոն Տէֆէրի, որ ամէն առթիւ իր բարեացակամ օժանդակութեամբ օգտակար եղած է մեր հայրենակիցներուն :

Հայոց եւ Ֆրանսացիներու դարաւոր յարաբերութեանց մասին պատմական հակիրճ տեսութիւն մը՝ Ֆրանսերէն լեզուով՝ կը վերջանայ Պ. Տէֆէրի միջոցաւ հիւրընկալ Ֆրանսայի ուղղուած ողջոյնով մը :

Փետրուար ամսուան էջը զարդարուած է Վարդան Մամիկոնեանի եւ Ղեւոնդ Երէցի նկարով, ի յիշատակ Աւարայրի դաշտին վրայ 451ին մղուած պատմական ճակատամարտին, որուն տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ այդ ամսուն :

Իբրեւ զուգահեռ ոգեկոչուած է 1921ի փետրուարեան ապստամբութիւնը, որ նոր օրերու Վարդանանց մըն է եղած ու կը խորհրդանշէ հայ ազատատենչ ժողովուրդին ըմբոստացումը օտար բռնակալութեան դէմ :

Ազգային հերոս Սողոմոն Թէհլիրեանի մեծադիր նկարով կը բացուի Մարտ ամիսը : Մեր ողբացեալ ընկերը արդէն իր արժանաւոր տեղն է գտած Հայոց նորագոյն պատմութեան մէջ :

Ապրիլեան Եղեռնը կ'ոգեկոչուի Գրիգոր Զօհրապի եւ Վարդգէս Սէրէնկիւլեանի նկարներով :

Իսկ Մայիս 28ը կը խորհրդանշէ Աւետիս Ահարոնեան :

Յեղափոխական դէմքերու ներկայացուցիչներն են այս տարի Քեռի, Վարդան եւ Համազասպ :

Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի պատրիարքները եւ Պէյրութի առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան կը ներկայացնեն «Հայ եկեղեցւոյ իշխանները» :

Օրացոյցին միւս էջերը կը զարդարեն Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանները, Հ. Յ. Դաշնակցութեան գերագոյն մարմնի հանգուցեալ երկու անդամները, — Գ. Լազեան եւ Հրաչ Փափազեան, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի շրջանին մէջ վերջին տարիներուն մեր կորսնցուցած կարգ մը ընկերները :

Վերջացող տարուան ընթացքին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մեծ յաղթանակ մը տարաւ Լիբանանի մէջ : Խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ շահեցան իր չորս թեկնածուները, Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան, Վարդգէս Շամլեան եւ Գեղամ Խանամիրեան : Ասոնք եւս իրենց պատուոյ տեղն ունին նոր օրացոյցին մէջ, Լիբանանի Հայութեան մասին տրուած վիճակագրական տեղեկութիւններու հետ :

Շնորհաւորելի են Նոր Սերունդի մեր տղաքը, որ ամէն տարի մեզի կուտան գեղեցիկ օրացոյց մը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԵԱՍԸ ԱՏԱ ԱԽՈՅԵԱՆ... ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐՈՒՆ

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ ամերիկացի քսան ծերակուտականներ ի մօտոյ կը հասնին Թուրքիա, ուր քննութիւն պիտի կատարեն ամերիկեան օժանդակութեան կազմակերպութեան, ինչպէս եւ հիւլէական ու զինուորական պատրաստութեանց մասին :

Շատ հասկնալի է այս... փութկոտութիւնը : Թէ Թուրքիա ի՛նչպէս կը մսխէր դրամը, վկայութիւնը տուին վերջին դատավարութիւնները :

Մարդիկը ջուրի պէս կը սպառէին երկրին նիւթական բոլոր աղբիւրները, նոյնիսկ երկրին պաշտպանութեան յատկացուած վարկերը : Օրինակ, Հինգշաբթի, Եասը Ատայի դատարանը զբաղեցաւ գաղտնի վարկերու գումարներուն յատկացումով : Եւ յայտնուեցաւ որ Փարիզի դեսպանը, Նուման Մենեմէնճիօղլու, ութ միլիոն ֆրանք կորսնցնելով բախտախաղի մէջ, կը դիմէ իր կառավարութեան : Այդ գումարը կը վճարուի Թուրքիոյ գաղտնի վարկերէն : Մենտերէս պատճառաբանեց թէ վճարուեցաւ՝ որովհետեւ պետութեան պատիւը խնդրոյ առարկայ էր : Իր կարգին Քորուր հաստատեց թէ Մենեմէնճիօղլու երկու անգամ պարտքի տակ կը մնայ բախտախաղի եւ զուարճութեան հետեւանքով, ու Թուրք կառավարութիւնը կը վճարէ 70.000 ոսկի, յետոյ 35.000 ոսկի :

Քորուր աւելցուց թէ Մենեմէնճիօղլու դեսպանատան բաւապաններուն թօշակներն ալ կերած է :

Այս անհաշիւ վեղծումներու առիթով կը պարզուի որ Մենտերէս, իբրեւ նախկին պաշտօնատար, հանգստեան թոշակ կը ստանար պետութենէն՝ վարչապետի իր ամսականէն զատ, թէեւ կը տարաձայնէր թէ կ'ապրի իր ագարակներուն հասոյթով՝ առանց ամսական առնելու պետութենէն :

Այս յայտնութիւններուն վրայ աւելցուցէք երկար շարքը այն վկայութեանց, զորս կատարեցին երեսփոխանուհիներ, խմբագիրներ, փրոֆէսէօրներ, փաստաբանուհիներ, պետական բարձր պաշտօնատարներ, որոնք Թոջանով (hելիքոփթէր) կղզի բերուած էին իբրեւ վկայ :

ԵԱՂՄԱ՛...

Այսպէս Ֆահամէթ Կէօքէր դրամ առած է «տունը ազատելու համար գրաւէ», իսկ «Սոն Թէլէկրաֆ» ու «Զաֆէր» թերթերուն խմբագիրները դրամ առած են «սիրաշահուելով», Քլըսաքիւրէք դրամ առած է «Պիւյիւք Տողու» հրատարակելու համար, Հիճապի Տինչ դրամ առած է դարմանուելու համար Եւրոպայի մէջ, — այսպիսի «դարմանումներու» համար դրամ առած են նախկին դատախազ Նայիլ Էօզքան, երեսփոխան Մունիր Էօզէր, եւ դեռ ի՛նչ պայեր ու պայաններ, հանըմներ ու էֆէնտիներ :

ԵՈՒՀԱ՛...

Պուրհան Պէլկէ խոստովանեցաւ որ գաղտնի վարկէն դրամ առած է՝ ծախսելու համար օտար պաշտօնակիցներու հետ տեսակցութեանց ընթացքին :

Ընդհ. դատախազը միջամտեց եւ ըսաւ թէ սուտ կը խօսի վկան, եւ աւելցուց. — «Պուրհան Պէլկէ դրամ առած է գաղտնի վարկէն, այսինքն՝ ազգէն, հայհոյելու համար ազգին՝ պետական ձայնասփիւռէն» : Ունկնդիրները ծափահարեցին : Պուրհան Պէլկէ ուզեց արդարացնել ինքզինք. «Ես չեմ հայհոյած ազգին» :

Սրահէն բարձրացաւ ընդհանուր աղաղակ մը.

— Եո՛ւհ, եուհա՛... :

Վերջ չունէին վկայութիւնները : Պոչ կապած էին մարդիկ, կարծես, հաստատելու համար թէ իրենց պաշտօնն էր պարպել գաղտնի վարկերու սնտուկը, որ չէր պարպուեր՝ որովհետեւ, փա՛ռք Ալլահին, Անգլիացին յոդնէր՝ Ամերիկացին կը սկսէր, Գերմանացին յոդնէր՝ Ռուսիան կը փորձէր լեցնել ծակ կարասը :

ՊԻՏԻ ՍՊԱՆՆԷԻ՛Ն ԸՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻՒՆ

Զանձրացուցիչ է շարունակ լսել պաշտօնական կոլոպուտի այս պատմութիւնները : Ուստի Եասը Ատայի դատավարութեան վարագոյրը այս անգամ կը բացուի, Ուրբաթ առաւօտ, տարբեր տեսարանի մը վրայ :

Ահաւասիկ նիւթը : Թոփ Գափուի դէպքերը, այլ խօսքով՝ Ըսմէթ Ինէօնիւն սպաննելու ձախողած ծրագիր մը :

Ամբաստանեալներն են Պայար, Մենտերէս, Այկիւն, Եթքինէր, Քոսովա, Արկիւչ, Պաշթիմուր (ըմբիշ՝ Թրքական ազգ. խումբէն), ընդամէնը վաթսուն հոգի :

Ընդհ. դատախազը կը պահանջէ մահապատիժ եւ երկարատեւ բանտարկութիւն :

Հարցաքննիչ Բարձր. Մարմինը ձեռք ձգած է փաստաթուղթեր, մասնաւորաբար շրջաբերականներ, իբրեւ հրահանգ՝ խռնուելու համար Թոփ Գափուի մէջ, որոշուած օր մը :

Այս դատավարութիւնը կը շարունակուի :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ ծանր տպաւորութիւն գործած է Սուրիոյ ներքին նախարար Սարաճի ճառը, որ արտասանուեցաւ վերջերս Դամասկոսի մէջ : Այդ ճառին մէջ Սարաճ կ'ըսէր. — «Ուշ կամ կանուխ՝ Սուրիոյ պիտի կցուի Հաթայը» (Ալեքսանտրէթի սանճաքը, զոր Թուրքերը յափշտակեցին՝ օգտագործելով պատեհ առիթ մը) :

ԹՐՔԱԿԱՆ համալսարաններու պաշտօնանկ 147 փրոֆէսէօրներու թնճուկին մասին խօսելով վերատեսուչ Օնար «անբարոյ» կոչեց անոնք որ մատնչութիւն կատարած են՝ գաղտնի տեղեկագիր տալով համալսարանի պաշտօնանկ դասախօսներուն մասին :

ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ մէջ մեռնող ալ կ'ըլլայ, ծնող ալ կ'ըլլայ : Մահերէն ետք, որոնց արձագանգ տուինք, Եասը Ատայի մէջ բանտարկուած երեսփոխանուհիներէն մէկը, Նեճլա Թեքինէլ, յղութեան նշաններ ցոյց տուած է եւ աղերսագիր ներկայացուցած : Պոլսէն ղրկուած է մասնագէտ մը, որ քննած եւ հաստատած է թէ ծննդաբերութիւնը հաւանաբար տեղի ունենայ երկու ամիս ետքը : Ծննդաբերութեան համար ո՛ւր պիտի ղրկուի երեսփոխանուհին, որոշուած չէ դեռ :

ՊԱՅԱՐ, արտօնուած ըլլալով հանդերձ թէ կրնայ տեսութեան ընդունիլ իր կինը, մերժած է՝ պատճառաբանելով թէ շատ ծեր է իր կինը :

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ, որոնք տեղի չգոյութեան պատճառով, չեն ընդունուած համալսարան եւ բողոքի ցոյցեր կը կատարեն, անցեալ օր համալսարանին մէջ բանտարկեցին Փրոֆ. Վահիտ Թուրանը : Միւս կողմէ, ուսանողները ուտելիք եւ անկողին չալկած, դիրք գրաւեցին համալսարանին պարտէզին մէջ, ուր պիտի գիշերեն մինչեւ իրենց պահանջներուն գոհացումը :

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ երկու արկածներ : Թրքական օդանաւ մը կը մեկնի Գոնիայէն եւ Կեսարիոյ մէջ կանգ առնելէ ետք պահ մը՝ կ'ուղղուի դէպի Տիյարպէքիր, բայց ճամբան կը կորսնցնէ հաղորդակցութիւնը իր կայանին հետ ու կը զարնուի Բաբերդի լեռներուն : Նաւազախումբը կ'ազատի թեթեւ վէրքերով, բայց ջարդուփշուր կ'ըլլայ օդանաւը : Ուրիշ օդանաւ մը ճամբայ կ'ելլէ Աքհիսարէն, բայց կը կորսուի, — ոչ օդանաւէն լուր կայ, ոչ ալ նաւազախումբէն :

ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ ԱՐՔ. ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ). — Շաբաթ օր Վենետիկէն Փարիզ կը հասնի, Մխիթարեան Մայրավանքի Աբբահայր՝ Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեան :

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի, Դեկտեմբեր 11ի Տօնածառի հանդէսը մասնաւոր փայլ պիտի ստանայ Աբբահօր ներկայութեամբ :

Դեկտեմբեր 18ին, Հ. Կարապետ Վ. Ամատունիի եպիսկոպոսական օծումի արարողութեանց, Կարդինալ Աղաճանեանի առընթերակայ պիտի ըլլայ Մխիթարեան Արք. Աբբահայրը :

Մեծարգոյ հիւրը Փարիզ պիտի մնայ երկու շաբաթ եւ պիտի բնակի Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը :

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՀՈԳԵՐ

ՄԻՇՏ ԱԼԺԵՐԻԱՆ

Մինչ ՄԱԿի օրակարգին վրայ էր Ալժերիոյ հարցը եւ Թունուզի պատուիրակը՝ Մոնճի Սլիմ կը բացատրէր իր տեսակէտը, անդին Փարիզի մէջ մեծ անակնկալ մը բաւական յուզում յառաջ կը բերէր. — Լակայառտ, Ծեմառքէ, Ռոնտա, Սիւզինի եւ Ֆերալ մեկնած էին անյայտ ուղղութեամբ : «Պատնէշներու դատավարութեան» հինգ ամբաստանեալները որոնց 4ը առժամեայ ազատութիւն ստացած էին իսկ հինգերորդը առաջին օրէն ազատ էր, ներկայ չէին ըլլար դատավարութեան :

Վերջին լուրերու համաձայն, հինգ փախստականները Սպանիա անցած են ուր է նաեւ զօրավար Սալան : Այս լուրը կը հաստատուէր երեքշաբթի օր, նկատի առնելով որ մեթր Թիքսիէ - Վինեանքուր Մատրիտ կ'երթար օդանաւով եւ անմիջապէս կը վերադառնար : Կարգ մը լուրերու համաձայն անհետացած են նաեւ զօրավարներ Ֆոր եւ Միռապօ : Երկուշաբթի օր, հակառակ պաշտպան փաստաբաններու ջանքերուն, դատարանը կ'որոշէր ձերբակալման հրամանագիր հանել չորս փախստականներու համար, Ազգ. Ժողովին ձգելով Լակայառտի պարագան : Ալժէի երեսփոխանը հետապնդելու համար, նախ պէտք է վերցնել խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը :

Ալժէի մէջ, կացութիւնը հանդարտ է, ոմանք ուրախ են եւ կ'ըսեն «Փիէռօն (Լակայառտ) յաղթեց», իսկ ուրիշներ հաստատուած կը տեսնեն այս նախատեսութիւնները թէ «ծանր դէպքեր պիտի պատահին Դեկտեմբերին» :

Նիւ Եորքի մէջ, ի բացակայութեան ֆրանսական պատուիրակութեան, ՄԱԿն ալ Ալժերիայով զբաղեցաւ : Մոնճի Սլիմ որ Համըրշոլտի աջ բազուկը կը նկատուի Քոնկոյի խնդրէն ի վեր պաշտպանեց այն տեսակէտը թէ Ալժերիան միջազգային հարց մըն է այլեւս եւ կարելի չէ միայն Ֆրանսայի ձգել այդ հարցին լուծումը : Թունուզի պատուիրակը կ'ուզէ որ ինքնորոշման հանրաքուէն կատարուի ՄԱԿի հսկողութեան տակ :

× Տը Կոլ Թլեմսէն կը հասնի Դեկտեմբեր 9ին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՂԱՆԱ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Պելժիոյ հետ : Պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը՝ Աքրա ճշդեց պատճառները. — «Պելժիա պատասխանատու է Քոնկոյի քաոսին» : Մէկ Շաբաթ առաջ եւ նոյն պատճառներով Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւնն ալ խզած էր իր դիւանագիտական կապերը՝ Պրիւքսէլի հետ :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՄԱՍԻՆ

(ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Ի ձայն փողոյ եւ ցնծութեան Հայ բոլշեւիկները եւ իրենց ռամկավար – հնչակ–յառաջդիմական երանելիները կը տօնեն իրենց յաղթանակի քառասնամեակը ։

Կը ճառեն ու կը գրեն, թէ այսքան առու փորած են, այսքան ծառ տնկած են, այսքան շէնք կառուցած են, այսքան գործարան շինած են, այսքան այս, այսքան այն ։

Չեն ճառեր ու չեն գրեր, թէ քանի՞ մարդ սպաննած են Սիպերիոյ եւ Ռուսաստանի ուրիշ «ամարանոց»ներու մէջ ։ Չեն պարծենար իրենց կառուցած բանտերով ու գերութեան ճամբարներով ։ Կը քաշուին խօսելէ, թէ ի՞նչ զոհեր տուին եւ տուին ներքին ճակատի վրայ, ի՞նչ զրկանք, նեղութիւն եւ չարչարանք պատճառեցին ժողովրդին ։ Բայց բոլշեւիկին համար մարդը արժէք չէ, արժէքը մեքենան է, կովը՝ որ կաթ կուտայ, զէնքը՝ որ մարդ կը սպաննէ ։

Քառասնամեակի առթիւ, սակայն, պէտք է խօսիլ եւ այս մասին ։ Առու փորեցիք, այո, շէնք շինեցիք, բայց ի՞նչ գնով ։

Հայ մարդը ամէն Ապրիլ 24ի կ՚ողբայ Մեծ Եղեռնի զոհերը ։ Կ՚ողբայ եւ չուզեր մոռնալ ու հաշտուիլ կորուստին հետ ։ Կարելի՞ է մոռնալ եւ հաշտուիլ Խորհրդային Մեծ Եղեռնի զոհերուն հետ ։

Ի՞նչ է թիւը Խորհրդային Մեծ Եղեռնի զոհերուն, ո՞վ կարող է ըսել ։ Ո՞վ գիտէ, թէ քանի հոգի մեռան ու կորան բոլշեւիկեան զնտաններու եւ աքսորավայրերու մէջ ։

Այստեղ առաջ կը բերենք քանի մը անուններ միայն Չեկայի եւ անոր յաջորդներու զոհերէն ։ Ծանօթ անուններ, շատերը տաղանդաւոր անձեր, ոմանք փառքը կազմող Հայութեան ։

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ — Հանրածանօթ բանաստեղծ, «խելագարուած ամբոխներու» համայնավար երգիչ ։ մահացաւ խորհրդային բանտին մէջ ։

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ — Արեւելահայ տաղանդաւոր արձակագիր ։ Կորաւ աքսորի անյայտութեան մէջ ։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ — Արեւմտահայ տաղանդաւոր գրագիտուհի ։ Կորաւ աքսորի անյայտութեան մէջ ։

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ — Տաղանդաւոր գրագէտ ։ գնդակահարուած ։

ԼԵՒՈՆ ԿԱՐԱԽԱՆ — Խորհրդային Միութեան արտաքին գործոց փոխ – նախարար ։ գնդակահարուած ։

ԱՂԵՔՍ ԲԷԿԶԱՏԵԱՆ — Խորհրդային Միութեան դեսպան ։ գնդակահարուած ։

ԴԱՒԹԵԱՆ — Խորհրդային Միութեան դեսպան ։ գնդակահարուած ։

ՏԷՐ – ՎԱՀԱՆԵԱՆ — Տեսաբան ։ գնդակահարուած ։

Գ. ԲՈՐԵԱՆ — Պատմագէտ ։ գնդակահարուած ։

ԱՂԱՍԻ ԽԱՆՋԵԱՆ — Հայկոմկուսի հանրածանօթ քարտուղար ։ գնդակահարուած ։

ՍԱՐԳԻՍ ՍՐԱՊԻՈՆԵԱՆ–ԼՈՒԿԱՇԻՆ — Հայաստանի վարչապետ եւ ականաւոր համայնավար ։ գնդակահարուած Երեւանի բանտում ։

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ – ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ — Հայաստանի վարչապետ եւ ներկայացուցիչ Մոսկուայի մէջ ։ գնդակահարուած ։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ԵՐԶՆԿԵԱՆ — Հին յեղափոխական, Երեւանի քաղաքապետ, Հայաստանի նախարար ։ գնդակահարուած ։

ԱԲՐԱՀԱՄ ԳՈՒԼՈՅԵԱՆ — Հայաստանի վարչապետ ։ գնդակահարուած ։

Ց. ԱԴՈՅԵԱՆ — Հայաստանի Կարմիր բանակի պետ ։ գնդակահարուած ։

ՊՕՂՈՍ ՄԱԿԻՆՑԵԱՆ — Բարձր մտաւորական, գրող, գնդակահարուած ։

ԴԱՆՈՒՇ ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆ — Դիւանագիտական ներկայացուցիչ ։ գնդակահարուած ։

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ — Հին մտաւորական, յեղափոխական ։ գնդակահարուած ։

ԵՂԻԱ ՉՈՒԲԱՐ — Գրագէտ, խմբագիր ։ գնդակահարուած ։

ԴՐԱՍՏԱՄԱՏ ՏԷՐ – ՍԻՄՈՆԵԱՆ — Նախարար, գրող ։ գնդակահարուած ։

ԵՍԱՅԵԱՆ — Նախարար ։ գնդակահարուած ։

ԱՒԻՍ ՆՈՒՐԻՋԱՆԵԱՆ — Ցեղկոմի անդամ ։ գնդակահարուած ։

ՍԻՄՈՆԻԿ ՓԻՐՈՒՄԵԱՆ — Ցայտնի գործիչ ։ գնդակահարուած ։

ԵՐ. ԹՈԼԱՅԵԱՆ – ԿԱՎՌՕՇ — Խմբագիր, երգիծաբան ։ գնդակահարուած ։

Մ. ՋԱՆԱՆ — Դերասան ։ գնդակահարուած ։

Ա. ԱՆԱՆԵԱՆ — Հայ կենտգործկոմի նախագահ ։ գնդակահարուած ։

ՀԱՅԿ ԱԶԱՏԵԱՆ — Հայ կենտգործկոմի նախագահ ։ անհետ կորած ։

Ա. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ — Նախարար ։ գնդակահարուած ։

ՍՏ. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ — Հին համայնավար ։ գնդակահարուած ։

ԱՐՇԱՒԻՐ ՄԵԼԻՔԵԱՆ — Լենինի զինակից, հին մտաւորական, անհետ կորած ։

ՍԻՄՈՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ — Գրական քննադատ ։ անհետ կորած ։

Գ. ՎԱՆԱՆԴԵՑԻ — Գրական քննադատ ։ անհետ կորած ։

ՅՈՎՀ. ՔԱՋԱԶՆՈՒՆԻ — Հայաստանի Հանրապետութեան անդրանիկ վարչապետ ։ մահացած աքսորավայրում ։

ԲԺ. Ա. ՂԱԶԱՐԵԱՆ — Գրող, խմբագիր ։ մահացած աքսորավայրում ։

ԴԱՒԻԹ ԱՆԱՆՈՒՆ — Ցայտնի հրապարակախօս ։ մահացած աքսորավայրում ։

ՍԱՀԱԿ ԹՈՐՈՍԵԱՆ — Ուսուցիչ, գրող, փայլուն մտաւորական ։ մահացած աքսորավայրում ։

ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԷՆԻ — Խմբագիր, գրող, փայլուն մտաւորական ։ սպաննուած բանտում ։

ԽՈՐԷՆ Ա. ՄՈՒՐԱԴԲԷԿԵԱՆ — Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ։ սպաննուած ։

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ — Ցայտնի մտաւորական, Հայաստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչ Բագւում ։ գնդակահարուած ։

ՊՕՂՈՍ ԶՈՒԲԱՐԵԱՆ — Փաստաբան, յայտնի գործիչ ։ գնդակահարուած ։

ԽՈՐԷՆ ՀԱՄԱՍՓԻՒՌ — Փաստաբան, Ազրբէջանի Խորհրդարանի անդամ ։ գնդակահարուած ։

ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՆԱՍԵԱՆ — Հայաստանի նախարարի օգնական ։ գնդակահարուած ։

ՍՈՒՐԷՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆ — Փայլուն մտաւորական, սպայ ։ գնդակահարուած ։

Մենք չենք յիշեր այստեղ եպիսկոպոսներու վարդապետներու, քահանաներու, մանաւանդ բոլշեւիկեան յեղաշրջման առաջին տարիներու նահատակներու անունները ։

Չենք յիշեր գաւառներու մէջ սպաննուած ուսուցիչներու, տեղական մտաւորականներու, հանրային գործիչներու անունները, որոնք հարիւրներով կը հաշուուին ։

Չենք յիշեր հազարաւոր ապակուլակացման զոհերը, զանազան առիթներով զանգուածային եւ անհատական աքսորները դէպի Մուրմանսկ, Սիպերիոյ սառուցեալ վայրերը, դէպի Միջին Ասիա եւ Անդրկասպեան երկիրները ։

Չենք յիշեր ասիական «խոպան դաշտերու» «կամաւոր» հերոսները, որոնցմէ շատերը քշուեցան հայրենիքէն՝ այլեւս չվերադառնալու համար ։

Չենք յիշեր Հայաստանի լաւագոյն զաւակները, որոնք կը տարուին կամ կ՚երթան, նոյնպէս անվերադարձ ։ Ռուսաստանի ներսերը պաշտօնավարելու համար, որովհետեւ Ռուսաստան աւելի պէտք ունի իրենց շինարար բազուկին ու հանճարին ։

Կը ցաւինք յոյժ, որ հայ բոլշեւիկներու գինարբուքի օրերուն այս տխուր յիշեցումը կ՚ընենք ։

Առուներ եւ ջրանցքներ փորած էն. լաւ ։ Գործարաններ եւ ելեկտրակայաններ կառուցած են. գեղեցիկ ։ Մշակոյթին զարկ կուտան. հիանալի ։ Այդ բոլորի համար երախտապարտ ենք ։ Բայց ատո՞ր համար — ատո՞ր համար միայն — Թուրքերու եւ Ռուսներու սուիններու օգնութեամբ խորտակեցիք Հայի արիւնով ձեռք բերուած Հայաստանի Հանրապետութիւնը ։ Ա՞յդ է միայն ձեր գործը քառասուն տարուան ընթացքին ։ Դաշնակները ապիկար էին. դո՞ւք ինչ ըրիք Հայաստանը մեծցնելու եւ աշխարհացրիւ Հայութիւնը հաւաքելու եւ պաշտպանելու համար ։ Ո–րո՞ւ ձեռքին են Նախիջեւանը, Ղարաբաղը, Ախալքալաքը ։ Ո՞վ նստած է Կարսի, Արտահանի, Կաղզուանի, Սուրմալուի մէջ ։ Ի՞նչ եղան ձեր խոստումները Թըրքահայաստանի մասին ։ Առու փորելով եւ Ռուսաստանի գործարաններուն պղինձ, կաուչու եւ տուֆ հասցնելով դուք չէք կրնար ձեր օձիքը ազատել պատմութեան առջեւ ։

Աւելցնե՞նք եւ ձեր վերջին մարդահամարի ահաւոր տուեալները ։ Խորհրդ. Միութեան սահմաններուն մէջ գտնուող Հայերու տասը տոկոսէն աւելին, այսինքն՝ մօտ երեք հարիւր հազար Հայեր իրենց մայրենի լեզուն չեն համարեր Հայերէնը ։ ուրիշ խօսքով՝ ռուսացած են արդէն կամ կը գտնուին ռուսացման ճանապարհի վրայ ։

Եթէ աւելցնենք եւ Խորհրդ. Միութենէն դուրս գրեթէ նոյնքան համրանք կազմող օտարացած կամ օտարացող Հայերը — շուրջ կէս միլիոն Հայեր արդէն կորուած են կամ կորուելու վրայ են Հայութեան մարմինէն ։ Ի՞նչպէս ուրեմն չըսել Ապրիլ 24 — Խորհրդային Մեծ Եղեռն ։

Ի ձայն փողոյ եւ թմբուկի տօնեցէք ձեր յաղթանակի օրը, բայց չմոռնաք, որ օտար սուիններու վրայ հաստատեցիք ձեր իշխանութիւնը Հայաստանի մէջ եւ օտար սուիններով կը պահէք ձեր գոյութիւնը ։

Մի մոռնաք նաեւ, որ նոր Ապրիլ 24 բերիք Հայութեան, — Խորհրդային Մեծ Եղեռնը ։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ԾԵՐԱՑԵՐ ԵՆ

(ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԵՆԹԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահ Շարլ տը Կոլ 70 տարեկան է ։ Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետ Քոնրատ Ատընաուըր՝ 84, Անգլիոյ վարչապետ Հարոլտ Մաքմիլըն՝ 66, Ռուսաստանի վարչապետ Նիկիտա Խրուշչեւ՝ 66 ։

Ասիոյ մէջ, Ազգայնական Չինաստանի նախագահ Չանք Քայ Շէք 72 տարեկան է, Հնդկաստանի վարչապետ Նեհրու՝ 70, Համայնավար Չինաստանի Համայնավար կուսակցութեան պետ Մաօ Ցէ Թունկ 66 տարեկան, իսկ Ինտոնեզիոյ նախագահ Սոքառնօ համեմատաբար երիտասարդ է, 59 տարեկան ։

Բացի Միացեալ Նահանգներէն, ուր 70 տարեկան նախագահ Այզընհաուըրի յաջորդ ընտրուեցաւ 43 տարեկան Ճոն Քենետին, միւս բոլոր երկիրներու ղեկավարները տարիքոտ մարդիկ են ։

Յառաջիկայ տասը տարիներուն, թերեւս աւելի կանուխ, այս ղեկավարները ծերութեան կամ մահուան պատճառով պիտի ստիպուին քաշուիլ քաղաքական կեանքէ, իրենց աթոռները յանձնելով ուրիշներու ։

Որո՞նք պիտի ըլլան անոնց յաջորդները ։ Այս հարցումին կը պատասխանն

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՔԱՒԱՐԱՆԻ ՀՈԳԻՆԵՐԸ

Երբ ծառաները մտան ննջասենեակ, առաւօտ մը զգաց իր տկարութեան համար ։ Խորհեցաւ թէ՝ այս մարդիկը պիտի մտածէին թէ այդքան զարհուրած էր նկարէ մը ։ Ուստի, գոհացաւ քաղցր ձայնով մը անոնց ըսելու որ վերստին վառեն ջահերը եւ մինակ թողուն զինքը ։

Յետոյ, վերստին ձեռք առնելով գիրքը, փորձեց կարդալով զբաղիլ, եւ սակայն, ի զուր անցան իր բոլոր ջանքերը, միտքը ամբողջովին կլանուած էր նկարով ։

Անտեղիտալի անձկութեան մը մատնըւած, այսպէս անցուց ամբողջ գիշերը, առանց կարենալու վայրկեան մը իսկ փակել աչքերը ։

Անմիջապէս որ լոյսը ծագեցաւ, աճապարանքով թողուց իր անկողինը եւ հագուելով դուրս ելաւ տունէն, որսի երթալու համար ։

Իր նոր զբաղումը եւ առաւօտեան թարմ օդը տակաւ հանդարտեցուցին զինքը, եւ երբ վերադարձաւ դղեակ, նկարին իր վրայ գործած աղետալի տպաւորութիւնը անհետացած էր ։

Սեղան նստաւ եւ սկսաւ խմել ։ Շատ խմեց, եւ գրեթէ բոլորովին թմրած վիճակի մը մէջ էր երբ գնաց ննջելու ։

Իր հրահանգով նոր անկողին մըն էին սարքած ուրիշ սենեակի մը մէջ, եւ աւելորդ է ըսել թէ՝ նկարը հոն չէր գտնուէր այս անգամ ։

Եւ սակայն, այնքան խորունկ զարհուրանքի դրոշմ մըն էր թողուցած այդ նկարը իր երեւակայութեան մէջ, որ այս գիշերն ալ Տոն Ժուան գրեթէ անքուն անցուց ։

Դժբախտաբար, այս զարհուրանքները որեւէ զղջումի զգացում չէին արթնցուցած իր մէջ, իր անցուցած մեղաւոր կեանքին առընչութեամբ ։

Կը զբաղէր միշտ առեւանգումի հարցով որ ծրագրած էր, եւ այդ ուղղութեամբ պէտք եղած բոլոր հրահանգները վերջին անգամ մը եւս հաղորդելով իր ծառաներուն, մեկնեցաւ դէպի Սեվիլլա, ուր հասաւ երբ գիշերը հասած էր արդէն ։

Լորոյի աշտարակին մօտ իրեն կը սպասէր ծառայ մը որուն յանձնեց իր ձին ։

Ամէն ինչ պատրաստ էր, իր հրահանգները կէտ առ կէտ գործադրուած էին ։

Նկատեց որ տակաւին ժամ մը ունէր առեւանգումի ազդանշանը տալու համար ։ Թողուց իր ծառան եւ այս անգամ, թըրիանայի դուռէն յառաջանալով մտաւ Սեվիլլայի կեդրոնը, միշտ կիսով ծածկած իր դէմքը, չճանչցուելու համար ։

Տօթակէզ օդը եւ յոգնութիւնը ստիպեցին զինքը պահ մը նստիլ նստարանի մը վրայ, ամայի փողոցի մը մէջ ։

Սկսաւ ակռաներուն արանքէն սուլել իրեն ընտանի եղանակներ ։ Մերթ ընդ մերթ կը նայէր իր ժամացոյցին եւ ցաւով կը հաստատէր թէ սլաքները չէին դառնար իր անհամբերութեան համապատասխան ։

Ցանկարծ խորհրդաւոր նուագի մը արձագանգները հասան իր ականջներուն ։

Որոշակի կերպով իմացաւ երգի եղանակներ, զորս եկեղեցին կ՚երգէ թաղմանական արարողութեանց առթիւ ։

Շուտով փողոցին ծայրը երեւցաւ թափօր մը որ կը յառաջանար դէպի իր կողմը ։

Դագաղ մըն էր որ կը բերէին ։ Այդ դագաղը շրջապատուած էր հինաւուրց ժամանակներու զգեստներ հագած սպիտակամորուս անձերէ, որոնց իւրաքանչիւրին կողքէն կախուած էր սուր մը ։ Ասոնց կը հետեւէին սպասաւորներու շարան մը, բոլորն ալ սեւազգեստ, մէկ մէկ մոմ բռնած ։

Այս ամբողջ թափօրը կ՚ընթանար դանդաղօրէն, խորհրդաւոր լռութեամբ մը ։

Սալայատակին վրայ թափօրին հետեւող դէմքերուն ոտնաձայները չէին լըսուեր, եւ այնպէս կը թուէր թէ այդ մարդիկը կը սահէին, առանց քալելու ։

Անոնց հագուստներուն երկար ծալքերը այն տպաւորութիւնը կը ձգէին, իբր թէ ըլլային մարմարէ արձաններու հանդերձանքները ։

Այս տեսարանին հանդէպ Տոն Ժուան զգաց այն զարշանքի զգացումը որ եպիկուրեան մը կ՚ունենայ մահուան հանդէպ ։

Ոտքի ելաւ եւ ուզեց հեռանալ, սակայն թափօրին մեծ բազմութիւնը եւ ճոխութիւնը իր մէջ յառաջացուց ծայրայեղ հետաքրքրութիւն մը ։ Հիմա անոնք կը յառաջանային դէպի մօտակայ եկեղեցի մը, որուն դուռները յանկարծ բացուեցան ինքնիրեն եւ առանց աղմուկի ։

Տոն Ժուան բռնեց թափօրին դէմքերէն մէկուն թեւէն եւ մեծ քաղաքավարութեամբ հարցուց թէ՝ ո՞վ էր այն անձը որ կը թաղէին ։

Այս վերջինը վերցուց իր գլուխը ։ Անոր դէմքը տժգոյն էր ու քայքայուած, նման մէկուն որ երկարատեւ ու յամառ հիւանդութենէ մը կ՚ելլէ ։ Եւ անդըշխրիմեան ձայնով մը, պատասխանեց ։

— Կը թաղենք կոմս Տոն Ժուան տը Մանարան ։

Այս պատասխանը պատճառ եղաւ որ Տոն Ժուանի մազերը ցցուին իր գլխուն վրայ, բայց իսկոյն գտնելով իր պաղարիւնութիւնը, սկսաւ ծիծաղիլ ։

— Անպայման սխալ լսեցի, խորհեցաւ, եւ կամ այս ծերունին սխալեցաւ ։

ՓՐՈՍՓԵՐ ՄԵՐԻՄԷ

(31 Շար.)

ճուանայքըստ Փրեսի քաղաքական մասնագէտները :

ՖՐԱՆՍԱ

Նախագահ տը Կոլ յաջորդ չունի : Շատ ֆրանսացիներ կը կարծեն, թէ լուրջ պատճառներ կան, նախագահին հեռացումէն ետք վախնալու զինուորական կամ աջակողմեաններու պետական հարուածէ մը : Ժագ Սուսթէլ 48 տարեկան է այսօր : երկար ատեն եղած է աջակիցը զօրավար տը Կոլի, որուն հետ անցեալ Փետրուարին վէճ ունեցաւ, նախագահին կողմէ ալժերացի հայդուկներուն հանդէպ որդեգրուած զիջումի քաղաքականութեան պատճառով : Ֆրանսական կառավարութիւնը մեծ մասամբ կը բաղկանայ «մասնագէտ»ներէ : Վարչապետ Միշէլ Տըպրէ 48 տարեկան է, արտաքին գործոց նախարար Քուվ տը Միւրվիլ՝ 53, ելմտական նախարար Վիլֆրիտ Պոմկառթնէր՝ 58 : Անոնցմէ իբրեւ նախագահի յաջորդ միակ քաղաքագէտը, որ պահանջուած վարկը պիտի ունենար՝ ելմտական նախկին նախարար Անթուան Փինէն է, բայց ան ալ 69 տարեկան է :

ԱՆԳԼԻԱ

Վարչապետ Հարոլտ Մաքմիլընի յաջորդելու համար ամէնէն շատ հաւանականութիւն ունեցողը ներքին գործոց նախարար Ռիչըլտ Պաթլըրն է, 57 տարեկան է : Պաթլըր միեւնոյն ատեն նախագահն է Պահպանողական կուսակցութեան եւ պետը՝ Համայնքներու Տան, այսինքն Մաքմիլընէն ետք երկրին երկրորդ ազդու դէմքը : Վերջերս զրոյցներ շրջեցան, թէ վարչապետը իր յաջորդը կը նկատէ ելմտական նախարար Սելուին Լօյտը, որուն հետ, իբրեւ արտաքին գործոց նախարար, ներդաշնակ կերպով գործակցեցաւ հինգ տարի : Իբրեւ վարչապետի յաջորդ, բաւական հաւանականութիւններ ունի նաեւ գաղթավայրերու նախարար Մաքլէոտ, որ պահպանողական ճակատի ծագող աստղն է եւ 46 տարեկան է : Ուրիշ թեկնածու մըն ալ կնքապահ լորտ Խտուարտ Հիթն է, 44 տարեկան :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Ատընաուըրին յաջորդելու համար ամէնէն շատ հաւանականութիւններ ունեցողը Լուտվիկ Էրհարթն է, 63 տարեկան : Գաղտնի տեղեկութեանց համաձայն, Ատընաուըր կը մերժէ պաշտօնապէս իբրեւ իր յաջորդը առաջարկել Էրհարթը, սակայն, եթէ Քրիստոնեայ Հանրապետական կուսակցութիւնը փափաքի, վարչապետը պիտի ընդունի կուսակցութեան որոշումը : Կուսակցութեան մէջ կարգ մը ուրիշ պետեր կը կարծեն, որ եթէ աթոռը թափուր մնայ, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի յարաբերութեանց լարուած շրջանին, Ատընաուըրի պիտի յաջորդէ ազդեցիկ անձ մը, ինչպէս՝ պաշտպանութեան նախարար Ֆրանց Եոզէֆ Շթրաուս, 45 տարեկան : Ատընաուըրի գլխաւոր մրցակիցը Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետ ընկերվարական Վիլի Պրանտն է : Սակայն խորհրդարանին մէջ քրիստոնեայ հանրապետականներու բացարձակ մեծամասնութեան պատճառով՝ Պրանտ Ատընաուըրի պիտի կրնայ յաջորդել միայն այն ատեն, երբ յառաջիկայ տարի տեղի ունենալիք ընդհանուր ընտրութեանց մէջ յաղթէ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՆԾԱԼԻ 70ԱՄԵԱԿԸ

—o—

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ) — Սփիւռքի Հայութիւնը ամէն տեղ տօնեց Դաշնակցութեան Եօթանասնամեակը եւ իր ուխտը նորոգեց : Լոնտոնի Հայութիւնը եւս տօնեց պանծալի 70ամեակը առաւել խանդավառութեամբ, որուն կազմակերպիչն էր՝ Հ. Յ. Դ. Լոնտոնի «Նաւասարդեան» խումբը :

Օրը՝ Կիրակի, 27 Նոյեմբեր : Եկեղեցական արարողութենէն ետք, հաւատաւոր ազգայիններ խումբ – խումբ ուղղուեցան տօնակատարութեան վայրը : Սրահին ճակատը ամբողջութեամբ ծածկուած էր օրուան ոգին բացատրող խորհրդապատկերով մը, որ կը ներկայացնէր երկու Մասիսները, բոնկած բոցերով, իսկ կապոյտ ու պարզունակ երկինքին վրայ գրուած էր ցցուն գիրերով Հ. Յ. Դ. : Մասիսներու կողքին գծուած էր հաւատքի տուն մը, իսկ պատկերին երկու կողքերը, շրջանակներու մէջ կը փայլէր մեր զինանշանը : Խորհրդապատկերին զոյգ կողքերուն՝ եռագոյնը եւ Անգլիոյ դրօշը : Այս գեղեցիկ գործը, որու մասին իրենց գնահատանքին խօսքը ըրին ներկաները անխտիր, կը պարտինք ընկ. Ա. Դաւիթեանին :

Հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր : Ճաշկերոյթի պահուն ժողովրդական եւ ազգային քաղցր երգերը կը հնչեցնէին խանդավառ երիտասարդները եւ երէց ընկերները, — կը յիշատակենք ընկեր Յ. Զալըղեանը եւ ընկեր Ռ. Մթրիպեանը : Օրուան յատուկ բանախօսը հրաւիրուած էր Փարիզէն, ընկեր Յովիկ Եղիազարեանը : Բախտաւորութիւն մըն էր մեր սիրելի ընկերոջ ներկայութիւնը՝ ոչ միայն կուսակցականներուս համար, այլ եւ բոլոր ներկայ հասարակութեան :

Ժամը ճիշդ 3·30ին, օրուան նախագահը ընկեր Ն. Թարայեան անցաւ գեղարուեստական կոկիկ յայտագրին գործադրութեան : Ընկեր նախագահը իր բացման խօսքին մէջ անդրադարձաւ Դաշնակցութեան ծնունդին եւ գաղափարականին, եւ բացատրեց 70ամեակին խորհուրդը համառօտօրէն : Ետքը հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս երգել «Յառաջ Նահատակ»ը : Ապա արտասանեցին՝ ընկերուհի Թամարա Գրիգորեան «Մեռան Զկորան», ընկեր Արթօ Դաւիթեան՝ «Մենք», իսկ ընկեր Գէորգ Մահտէսեան մեներգեց «Ծիծեռնակ» երգը եւ «Երազ»ը, ընկերակցութեամբ ընկեր Ա. Դաւիթեանին՝ կիթառի վրայ : Ունեցանք նաեւ զուգերգ «Եար սիրուն» երկու ընկերներուն կողմէ եւ կիթառի ընկերակցութեամբ : Թէ արտասանութիւններն եւ թէ երգերը բուռն ծափահարութեան արժանացան : Օրուան բուն բանախօսէն՝ անջատ խօսք առին երկու ընկերներ — առաջինը՝ ընկեր Հայաստան Վարդանեան, որ տուաւ «Դաշնակցութեան պատմականը» իր ծնունդէն մինչեւ ներկայ օրերը, ծանրացաւ այն թուականներուն վրայ՝ երբ Դաշնակցութիւնը կը գործէր իր ուժերով, իր կողքին ունենալով միշտ մարտնչող եւ ազատասէր հայ ժողովուրդը : Երկրորդը՝ ընկեր Ժիրայր Ղարիպեան, որ իր խօսքը ուղղեց Նոր Սերունդին, ծանրացաւ Դաշնակցութեան Գաղափարականին իրականութեան վրայ : Երկու երիտասարդ ընկերներուն խօսքերը ողջունուեցան ծափահարութիւններով եւ կոչերով : Ապա ընկեր նախագահը հրաւիրեց օրուան բուն բանախօսը, ընկեր Յովիկ Եղիազարեանը, զոր ներկաները ողջունեցին ուրախութեան ծափերով : Ընկեր բանախօսը վարպետօրէն տուաւ Դաշնակցութեան գաղափարականին իրականութիւնը, բացատրեց հայ ժողովուրդին անխախտ հաւատքը ազատ եւ անկախ ապրելու՝ հայրենի հողին վրայ, անդրադարձաւ մեր երկրի բաժանման՝ համայնավարութեան իսկ ձեռքով· ապա պարզեց օրուան խորհուրդն ու ոգին : Ընկերը փաստացի խօսեցաւ, յուզեց եւ խանդավառեց : Իր խօսքերը կը հնչէին յստակ եւ ուժեղ որոնք չարունակ, կ'ընդհատուէին ներկաներու երկարատեւ ծափահարութիւններով եւ կոչերով : Ընկ. բանախօսէն ետքը, ընկեր նախագահը ընդառաջելով ներկաներու բուռն փափաքին՝ հրաւիրեց մեր սիրելի ընկեր Յ. Զալըղեանը արտասանութեան համար : Ընկերը արտասանելէ առաջ իր խօսքը ուղղեց ներկաներուն, ըսելով.— Կ'արտասանեմ «Պուտ մը Ջուրը» ի յիշատակ մեր մեծ հերոս Սողոմոն Թէհլիրեանի, որ արդարօրէն լուծեց վրէժը հայ ժողովուրդի մէկ միլիոն նահատակներուն : Ապա ընկերը խոր ապրումով արտասանեց «Պուտ մը Ջուրը» եւ արժանացաւ ներկաներու գնահատանքին :

Յետոյ ազատ բեմի եւ խրախճանքի պահը սկսաւ : Հայկական տոհմիկ երգերն ու պարերը կը հնչէին ամէն սեղանէ : Պարող զոյգերը կը դառնային, իսկ հայկական շուրջպարերը կը խանդավառէին բոլորին հոգիները : Ազատ բեմին իրենց մասնակցութիւնը բերին մեր ուսանողներէն՝ Շահէն Մովսէսեանը երգով, ընկեր Մասիս Ալեքսանդրեանը եւ ուսանողուհի Թամարան մենապարով, տիկին Ալիս Նազիկեան արտասանութիւնով : Յետոյ վիճակահանութիւն եւ աճուրդ : Վիճակահանութեան համար նուիրեցին՝ ընկեր Ն. Թարայեան ընտիր քաղցրեղէնի տուփեր, ընկեր Գ. Խրտմեան՝ կանացի գիշերանոց մը, եւ ընկեր Վ. Շահպազեան շիշ մը ընտիր ըմպելի : Հայ ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ ներկաներուն բաժնեցին անմահ Սողոմոն Թէհլիրեանին պատկերները : Ընկեր Յ. Զալըղեան նուիրեց տասը ոսկի, եւ Պ. Քէյ Մթրիպեան վեց ոսկի : Պատկերներէն գոյացաւ 35 ոսկի եւ ղրկուեցաւ Ս. Թէհլիրեանի Մշակութային Տան՝ Փարիզ :

Այստեղ մեր գնահատանքի խօսքը այն բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն, որոնք օժանդակեցին մեզի եւ քաջալերեցին կազմակերպուած հանդէսը, մանաւանդ ընկ. Ն. Թարայեանի, իր նիւթական այն աջակցութեան համար : Հանդէսը տեւեց մինչեւ ժամը ութ, բոլոր ներկաները հոգեկան մեծ գոհունակութեամբ եւ անսահման ուրախութեամբ յոտնկայս երգեցին «Մեր հայրենիքը» եւ ապա բաժնուեցան իրարմէ :

Այսպիսով ահա անգամ մը եւս Լոնտոնի հայ ժողովուրդը եկաւ իր յարգանքը մատուցանելու եւ իր ուխտը նորոգելու Դաշնակցութեան գաղափարականին : Եկաւ անգամ մը եւս խանդավառուելու հայ ոգիով : Հոծ բազմութեան ներկայութիւնը ինքնին ապացոյց մըն է ժողովրդային խոր համակրանքին հանդէպ մեր կուսակցութեան : Ահա այսպէս հայ հաւատաւոր ժողովուրդին ձայնը հեռաւոր Լոնտոնէն կը հնչէ — Փառք Դաշնակցութեան պանծալի 70ամեակին : Փառք հայ ժողովուրդի հաւատաւոր սերունդին :

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՓԵՐԱՅԻ եւ դասական երաժշտութեան 1960 – 61 տարեշրջանի եղանակը բացուեցաւ, Երեւանի մէջ : Առաջին համերգը՝ հայ եւ եւրոպացի երգահաններու համանուագներ, տրուած է Հայֆիլհարմոնիայի մեծ սրահին մէջ, պետական Համանուագախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ խմբավար՝ Օհան Դուրեանի :

— Յառաջիկայ երկու ամիսներու ընթացքին, ըսած է Օհան Դուրեան պիտի նուագուին հայ երգահաններու նոր գործերէն կարեւորները : Հանդէս պիտի գան ծանօթ արուեստագէտներ Արամ Խաչատուրեան, Լիսիցեան եւ խմբավար Մելիք – Փաշայեւ : Հայաստանի երաժշտասէրները պիտի ծանօթանան զանազան երկիրներէ եկած համբաւոր արուեստագէտներուն, ինչպէս օրինակ փերուցի երգչուհի Իմա Սումակին, Իտ. Շթրաուսին եւ ուրիշներու :

Օփերայի եղանակը սկսած է «Ալմաստ»ով : Յաջորդաբար պիտի ներկայացուին «Խանդութ»ը, Յարօ Ստեփանեանի «Լուսաբացին» եւ Գէորգ Արմենեանի «Խ. Աբովեան» օփերաները, ֆրանսացի երգահան Ատանի «Ժիզել» պարախաղը եւայլն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Բաւական ժամանակ անցաւ, երբ գլխիկոր սգացող Փառանձեմը գլուխը բարձրացրեց յանկարծ եւ ձեռքերը կրծքին տրորելով ու երկինք նայելով, ողբաց իր կորուստը — Արշակը զարմանքից նայեց Թագուհուն ու շքախմբի անդամներին — նա առաջին անգամն էր տեսնում Գնէլի հարսին, ինչ դէմք, ինչ գեղձան մազեր եւ ինչ բարձրաթռռ յօնքեր ... եւ Թագաւորն ակամայ համեմատեց նրան իր Ոլիմպիայի հետ, որ միշտ սառն էր, ձիգ ու հանդիսաւոր, իսկ այժմ, թէեւ յուզուած, բայց օտարի պէս էր կանգնել իր կողքին :

Այնինչ Փառանձեմը թւում էր բոլորուած կրակ, աչքերը հրացայտ, մազերը բոց ... Արշակը լսել էր, որ, այո, Գնէլի հարսը գեղանի է, բայց երբեք չէր կարծել այդչափ ...

Մինչ Թագաւորը խորհրդածում էր այդպէս՝ ողբասաց կանայք ընդհատեցին իրենց լացն ու կականը, իսկ Փառանձեմը, ճերմակ ձեռքը ճակատին, օրօրուեց մի երկվայրկեան, ապա, ձեռքերը կրծքին խաչելով, նորից սկսեց .

— Իմ լոյս Գնէլ, իմ յոյս Գնէլ, քո մահը ... քո մահը իմ պատճառով եղաւ ... իմ պատճառով ... ու հեկեկալով նա ձեռքերը պարզեց վեր՝ դէպի երկինք : Թող ամէնքը լսեն, թող ամէնքը լսեն, որ իմ ազնիւ Գնէլի մահը իմ պատճառով եղաւ ... իմ պատճառով ... Մէկը աչք դրեց վրաս ու նիւթեց այս սպանութիւնը ... մէկի խօսքերը հասան ականջիս, թէ «մի տանջիր քեզ, կ'ունենաս առաւել լաւ ամուսին» ...

Այս խօսքերի հետ նա, արձակ մազերը բռնած, սրտապատառ հեկեկանքով ընկաւ ամուսնու դիակի վրայ :

— Սպանեց քեզ եւ ... այժմ ցանկանում է, որ չլամ, չսգամ քեզ ...

Արշակը, որ մինչ այդ զարմացած, կարեկցանքով էր նայում Փառանձեմին, նրա վերջին խօսքերից սթափուեց եւ ակամայ շուրջը նայեց տարակոյսով. Նրա նայուածքն ասես հարցնում էր շրջապատողներին, թէ ի՞նչ էին նշանակում սգաւորի խօսքերը ... Բազմութեան մէջ Արշակը նկատեց մի քանի ծանօթ դէմքեր, սեպուհներ, հոգեւորներ, դրանց հետ եւ արքայազն Տիրիթին, որ գլուխը կախել էր վշտահար :

« Ահա Տիրիթը նոյնպէս այստեղ է, — մտածեց Արշակը : — Իցիւ օգնի պարզելու այս առեղծուածը » ...

Արշակը կանգնեց մի փոքր եւս, ապա մօտեցաւ սգաւորների խմբին · կռանալով Գնէլի ճերմակ սաւանով ծածկուած դիակին վրայ՝ երեք անգամ խաչակնքեց այն ու դանդաղ դարձաւ եկած ճանապարհով : Շքախումբը հետեւեց նրան :

Վերադարձի ամբողջ ճանապարհին Թագաւորը չարտասանեց եւ ոչ մի բառ : Նոյնը եւ շքախմբի անդամները : Միայն հիւրընկալ օթեւանի առաջ, երբ Թագուհին ասաց «որքա՜ն սարսափելի էր, բագիլեւս», — Արշակը պատասխանեց :

— Այո, բազիլէյեա ...

— Դէմ չես լինի, բազիլեւս, եթէ սգաւոր իշխանուհուն տանենք պալատ, քանի նորա ծնողներն այստեղ չեն, եւ նա մնում է միայնակ, — ասաց խղճահարուած Թագուհին, նայելով րԱշակի մռայլած դէմքին :

— Կարելի է ... այո, — պատասխանեց Արշակը մտացրիւ, եւ ամուսինները բաժանուեցին՝ իւրաքանչիւրն իրեն յատկացուած սրահը գնալու :

Երբ Արշակը մտաւ օթեւանը՝ կարգադրեց իրեն հետեւող Վարդ իշխանին :

— Թող միայնութիւնս չխանգարի ոչ ոք, անգամ Թագուհին :

— Հրամանդ, արքայ, — եւ Վարդը հեռացաւ տարակոյսով :

Իսկ Թագաւորը, ներս մտնելով, սկսեց գնալ – գալ սրահի երկայնքով : Նրան խռովել էին երկու հանգամանք · Փառանձեմի տեսքը եւ նրա վերջին խօսքերը ... Ի՞նչ էին նշանակում այդ խօսքերը · ո՞վ է աչք դրել Փառանձեմի վրայ, ո՞վ է ասել՝ կ'ունենաս առաւել լաւ ամուսին ... Ո՞ւմ էր ակնարկում Փառանձեմը ...

Արշակը շփոթուած էր, նա մտածում էր միաժամանակ, թէ այս սպանութեան լուրը շուտով կը տարածուի ամբողջ Հայոց Աշխարհում եւ ամէն տեղ կ'ասեն, թէ սպանութիւնը կատարուել է «արքայի հրամանով» ... ու ամէն տեղ պիտի խորհեն, թէ Թագաւորն ինքն է վերացրել Գնէլին՝ թագապահանջ չունենալու համար ... Եւ ո՞ւմ կարող ես ապացուցել հակառակը ....

Բայց ահա Փառանձեմն ասաց, թէ ըսպանութիւնը եղել է իր պատճառով, եւ դա ասաց բարձրաձայն ... ամէնքի առաջ, ժողովրդական առաջ ... Ոճրագործները Գնէլին կալանել են իբր «արքայի անունով» սակայն Փառանձեմը կրկնում է, որ սպանութիւնը «եղաւ» իր պատճառով ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

Շար. 1

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ֆրանքը 600 տարուան է, արդարեւ 1360, Դեկտ. 5ին Բարին Յովհաննէս Թագաւորը այդ նոր դրամը հրապարակ հանել տուաւ որուն արժէքը 3 կրամ 885 ոսկի էր: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, իրենց փրկագինը վճարելու եւ ազատ (փռան) արձակուելու համար է որ այդ դրամը հրապարակ ելաւ, ուրկէ եւ իր անունը, բայց աւելի հաւանական է որ անունը գայ Թագաւորին փորագրուած նկարէն «Եոհաննէս տէի Կռասիա ֆրանքորում ռեքս»: Հինգ տարի ետք արդէն, ֆրանքը իր առաջին արժեզրկումը կ'արձանագրէր:

ԼՐԱԳՐՈՂԻ մը առաքինութիւնները թըւած է Յովհաննէս ԻԳ. Պապը իտալական մամուլի ընկերակցութեան առջեւ.— «Լրագրողը պէտք է բժիշկի մը փափկանկատութիւնը, գրագէտի մը մտքի ճկունութիւնը, օրէնքի մարդու մը խոհեմութիւնը եւ դաստիարակի մը պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը ունենայ»:

33 **ՔԻՒՐՏԵՐ** որոնք ուզած են «քրտական պետութիւն» մը հիմնել Սուրիոյ մէջ, այդ ամբաստանութեամբ դատարան քաշուած են: Դամասկոսի զինուորական ատեանը ցկեանս բանտարկութիւն պահանջած է 13ին համար եւ 5էն քսան տարի արգելափակում միւսներուն համար:

ՔՈՆԿՈՅԻ արեւելեան նահանգը անջատուեցաւ Լէոփոլտվիլի կառավարութենէն: Որոշումը տուաւ Լումումպայի նախկին քարտուղարը՝ Պիրհար Սալիւմիւ: Գնդապետ Մոպիւթիւ սպառնաց Նեղոսի ջուրերը կտրել, եթէ երբեք Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւնը զինուորական օժանդակութիւն ընծայէ անջատեալ գաւառին:

ԿՈՆՔՈՒՐԻ կաճառը որոշեց մրցանակ չյանձնել 1960ի համար: Ինչպէս գրած էինք, Վենթիլա Հորիա հրաժարած էր մրցանակէն, իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններուն առթիւ:

ԷՆԹԵՌԱԼԻԷ մրցանակը տրուած է երկու գրագէտներու Հանրի Միւլըր՝ եւ Ժան Փորթիլ, որոնք տասը քուէարկութենէ ետք նոյնքան ձայն ստացան (5 եւ 5):

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պ. Ժիրայր Սերգոյեան պիտի մասնակցի, Մարսէյլի օփերային, «Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ»ի երկու ներկայացումներուն, այս Ուրբաթ երեկոյ եւ այս Կիրակի:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սեւրանի մասնաճիւղը թէյասեղան մը կազմակերպած է, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները եւ ընկերները, ինչպէս նաեւ բոլոր համակիրները: Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. վարչութենէն ներկայացուցիչներ:

Քաֆէ Հաիուտ, փլաս տը լա Կառ, (Սեւրան):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանական յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին՝ Քաֆէ Քատէի վերնայարկը:

Պիտի խօսի Պ. Ս. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Նիւթն է՝ «Ժամբորդութեան տպաւորութիւններ Մերձաւոր Արեւելքէն»:

Հ. Յ. Դ.

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Որոնց ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկայէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. Յ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Հայաստան եւ Իշխան, Չորեքշաբթի, (Դեկտ. 7):

Կապոյտ խաչ, Հինգշաբթի (Դեկտ. 8), կէսօրէ վերջ:

Բոլոր Կապոյտ Խաչուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս շատ կարեւոր ժողովին:

Նոր Սերունդ, Հինգշաբթի (Դեկտ. 8), իրիկուն:

Բոլոր Նոր Սերնդականներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս շատ կարեւոր ժողովին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնս թելադրուած իր 17րդ պատգամ. ժողովէն, ձեռնարկած է իր շարքերը երիտասարդացնելու կարեւոր գործին, առ այդ տեղի պիտի ունենան մօտ ժամանակէն շարք մը դասախօսութիւններ Մշակոյթի Տան մէջ, Տիկին ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ-ՊՈՒՏԱՔԵԱՆԻ կողմէ հայ երիտասարդուհիներու համար:

Փափաքողները այժմէն կրնան արձանագրուիլ:

Դիմել՝ 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 16–19:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը Սայաթ Նովա օփերէթը կը ներկայացնէ Յունուար 21ին, Շաբաթ գիշեր ժամը 21ին, Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ:

ԿՈՉ

Ալֆորվիլի եւ Շրջակայքի Հայութեան

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան՝ «Սողոմոն Թէհլիրեան» սրահին օժանդակ մարմինն երախտագիտական զգացումներով կը յայտարարէ թէ «Յառաջ»ի միջոցաւ եղած մեր «կոչ»ը արդէն իսկ արձագանք գտած է հանրութեան մէջ: Եւ առաջին առիթով, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեան՝ իրենց հիւրանոցին զարդն եղող մեծարժէք եւ թանկագին հնագիտական իրերն ամբողջական կազմածով միասին կը նուիրեն «Սողոմոն Թէհլիրեան» սրահին:

Ի գիտութիւն Ալֆորվիլի եւ շրջակայքի Հայութեան, ուրախութեամբ կը յայտնենք թէ օժանդակ մարմնին անդամներուն թիւը կրկնապատկուած ըլլալով հետեւեալ ստորաբաժանումները կատարուած են որպէսզի կարենանք յաջողութեամբ պսակել այս նուիրական պարտականութիւնը:

ԻՆ ՍԷՆ ՓԻԷՌԻ ՇՐՋԱՆ

Պ. Պ. Պօղոս Դաւիթեան, Խաչիկ Թիւլսիւզեան, Դաւիթ Մուրատեան, Մկրտիչ Պէրպէրեան, Յովհ. Թիւլսիւզեան եւ Տիկին Ժանեթ:

Քաֆաղա․․․ դպրոցի շրջան

Պ. Պ. Ստ. Թիրեաքեան, Կար. Սօֆեան, Փ. Ուստուպիկեան, Վարդգէս Գոստիկեան, Անանիկ Անանեան, Պետրոս Ոսկանեան:

ՓԼԱՍ ՔԱՐՆՈՅԻ ՇՐՋԱՆ

Տիկին Արաքսի Մուրատեան, Օր. Լուսա Մութաֆեան, Պ. Պ. Խաչիկ Ոսկանեան, Կարպիս Բարուճեան, Բարգէն Մութաֆեան:

Ուրեմն տուէք ինչ որ կը բխի ձեր սրտէն:

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան «Սողոմոն Թէհլիրեան» սրահին օժանդակ մարմին՝

Նախագահ՝ ՅԱՐ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, Քարտուղար՝ Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ նախորդ վարչութեան, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: Կիրակի, Դեկտեմբեր 11ին, ժամը 3ին:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ բարեկամներ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ նախկին վարչութեան, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին Պ. Մկրեանի սրճարանը, Րիւ Էթիէն Տոլէ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հրջանիս դպրոցի սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին Ժանթիյիի, Պիսէթրի, Իվրիի, Փորթ տ'Իթալիի եւ շրջաններու բոլոր ընկերուհիները ու համակիր հայրենակիցները:

Մուտքը ազատ է:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 18 Դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ համակիրները:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

Օրաթերթ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. վեց. 22Ն. Ֆր

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 8 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8970 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4771

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼՈՒԾՈՒՄԸ ԴԺՈՒԱՐ Է

Ալժերիոյ հարցը այս շաբաթ կը ստանար աւելի կարեւոր հանգամանք մը, ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ, երբ երրորդ դէպք մը որոշ մտահոգութեանց դուռ բացաւ :

Ներքին ճակատի վրայ՝ կարեւոր դէպքն էր նախագահ տը Կոլի ճամբորդութիւնը : Արտաքին ճակատի վրայ՝ ՄԱԿի ժողովը : Ասոնց կողքին աւելցաւ, «պատերազմի» ամբաստանեալ Լակայարդի եւ իր ընկերներուն փախուստը :

Առաջին առթիւ, կարելի չէ չընդունիլ թէ Ալժէի երեսփոխանը եւ առժամեայ, ազատութիւն վայելող միւս ամբաստանեալները շարաշար պարծանեցին դատարանին փառահութիւնը : Պատնէշներու դատավարութիւնը, ամբաստանեալներու եւ փաստաբաններու յայտարարութիւնները պաստառ մը հանրային կարծիքին մօտ : Այսօր կարծիքները կը փոխուին :

Ֆրանսայի եւ Զօր. տը Կոլի հոգերը բազմազան են եւ այլազան : Գտնել Ալժերիոյ հարցին լուծումը, պէտք նշանակէր կատարել հրաշք մը որմէ պիտի օգտուէր նախ Մայր Երկիրը, ապա Ալժերիան եւ իր ժողովուրդը : Նախագահը իշխանութեան գլուխ եկած օրէն իսկ, աշխատեցաւ մանաւանդ ժամանակ շահիլ, մինչ շատերու համար, որոնք կը հաւատային եւ ցարդ կը հաւատան «Ֆրանսական Ալժերիոյ», նախագահը ժամանակ կորսնցուց : Ասոնց համար Մայիս 13ը բացառիկ պատեհութիւն մըն էր փրկելու համար « Ֆրանսական Ալժերիան » : Այդ առիթը զոր կորսնցուցին ղեկավարները, յուսախաբ ըրաւ Ալժերիոյ Եւրոպացիները եւ մահմետականները : Աջակողմեաններուն կռթնած՝ նախագահը ձախակողմեան քաղաքականութեան ճամբու մը վրայ է, կ՚ըսեն ոմանք, դժգոհ ձգելով ծայրայեղ աջը եւ ծայրայեղ ձախը : Անոնք կ՚ուզեն ժամ առաջ բանակցիլ, պատրաստ ամէն զիջումի. անոնք, գլխաւորութեամբ կարգ մը զինուորականներու, կ՚ուզեն Ալժերիան պահել Ֆրանսայի մէկ անբաժանելի հողամասը : Այս պայմաններու տակ, տը Կոլ կ՚ուզէ միջին ճամբայ մը գտնել, ճամբայ մը զոր դժուար է գտնել եւ մանաւանդ դժուար է նախատեսել թէ ո՞ւր կը տանի ան :

Ամէն պարագայի մէջ, իւլթրաներու փախուստը չէ որ կրնայ միտքերը հանդարտեցնել, մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ «Ֆրանսական Ալժերիոյ» բոլոր հեղինակաւոր ջատագովները երկրէն դուրս են, այս միջոցին : Զօր. Սալան քանի մը շաբաթէ արդէն որ Սպանիա կը գտնուի, մինչ Սուսթէլ՝ Նիւ Եորք, իսկ Ժորժ Պիտօ՝ Իտալիա : Այս պայմաններուն տակ կարելի է վերյիշել թէ Սուսթէլ «Ֆրանսական Ալժերիոյ» կառավարութեան մը կազմութեան մասին խօսած էր, եթէ կազմուի «ալժերական Ալժերիոյ» կառավարութիւն մը :

Կայ նաեւ տարբեր կարծիք մը : Լակայարդ եւ ընկերները ուզած են խոյս տալ արդարութենէն կամ հեռանալ վկաներու ամենադրութենէն առաջ : Եթէ այս տեսակէտը ճիշդ է, այն ատեն կարելի է հետեւցնել թէ վկաները պիտի կարենային ապացուցանել թէ Ալժէի ամբաստանեալները այնքան ալ անմեղ չեն եւ Յունուար 24ը պետական հարուած մըն էր, որուն մէջ պատասխանատու դեր ունէին : Յստակ է թէ ամբաստանեալները իրենց դատը կորսնցուցին ոչ թէ Փարիզի զինուորական ատեանին առջեւ այլ՝ երկրին դատողութեան առջեւ, եւ աւելի ծանր է :

Լուծումը դժուար է եւ տը Կոլ պէտք է բովանդակ երկիրը համոզէ իր համոզումներով որպէսզի յաջողի :

ՅԱՌԱՋ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ «պարտադիր բնակութեան» դատապարտուած են, այլ խօսքով՝ տեղահան եղած են 55 Քիւրտեր, որոնք արտօնուած են իրենց հետ տանելու միայն տնական անմիջական գործածութեան յատուկ առարկաներ, իրենց ասպարէզին յատուկ գործիքներ եւ մարդ գլուխ հարիւրական քիլօ ուտելիք, փոխադրութեան ծախքը անձնապէս վճարելու պայմանով : Տեղահանուած այս անձերը պիտի չկարենան միասին տանիլ իրենց անասունները, սայլերը, կառքերը եւ փոխադրական այլ միջոցներ, նաեւ արմտիքը, իւղը, բամպակը, հողային ու կենդանական ամէն արտադրութիւն, եւ հողագործական որեւէ գործիք :

Այս անձերուն բոլոր շարժուն եւ անշարժ ստացուածքները պիտի ծախուին կանխիկ վճարումով : Գոյացած գումարները ի պահ պիտի դրուին կառավարութեան մօտ : Եթէ տէրերուն պարտքը աւելի է գոյացած գումարներէն, պատկան իշխանութիւնները իրենց գրաւ պիտի պահեն այն կալուածին դէմ, որ պիտի տրուի իրենց՝ հոն ուր պիտի բնակին պարտադրաբար : Իսկ եթէ գոյացած գումարը աւելի է պարտքէն, աւելին պիտի վճարուի իրենց տէրերուն :

Այս Քիւրտերէն ինը հոգի կը պատկանին Ֆրաթ ցեղին, 8ը՝ Պուճաք ցեղին : Պարտադիր բնակութեան ենթակայ են նաեւ երկու եղբայրները Աղըրի անկեալ երեսփոխան Քասըմ Քիւֆրեւիի, որ այժմ Եասը Ատա կը գտնուի :

ԶՕՐ. ԿԻՒՐՍԷԼԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Գրած էինք թէ Թուրք պետութեան նախագահը, Զօր. Կիւրսէլ ձախ կողմէն անդամալուծուած է, «երակային կծկումի եւ ջղային տագնապի հետեւանքով» ըստ բժշկ. տեղեկագրին :

Հարվըրտ համալսարանին դասախօսներէն Տոքթ. Ռէյնոլտս Խտըմս ստիպողաբար հրաւիրուած է Անգարա : Ամերիկացի բժիշկը օդանաւով Անգարա հասաւ Կիրակի երեկոյ : Օդանաւային կայանին մէջ դիմաւորուեցաւ հանրապետութեան նախագահութեան աւագ թիկնապահ գնդապետ Աւնի Շէնի, հիւրամեծար կարգուած Փրոֆ. Ֆէվզի Ռենտայի եւ Հարվըրտի մէջ աշխատած Թուրք բժիշկներէն Ըմէթ Քարաճանի կողմէ :

Ամերիկացի բժիշկը օդանաւային կայանէն ուղղակի առաջնորդուեցաւ Չանգայա, ուր իր բնակութեան յատկացուած է Ճամլը Քէօշկը : Երեկոյեան ուշ ատեն նախնական քննութիւն մը կատարելէ ետք՝ ամբողջական քննութեան համար հարկ տեսած է խորհրդակցութիւն մը Թուրք բժիշկներուն հետ, յաջորդ առաւօտ :

Լոնտոնի Թրքական դեսպանատունէն թելադրուած է հրաւիրել նաեւ անգլիացի մասնագէտ մը :

Ամերիկացի բժիշկը կը համարուի առաջնակարգ հեղինակութիւն մը երակային ու ջղային հիւանդութեանց :

Առողջապահական Նախարարութիւնը ղեկոյց մը հրատարակելով կը հաղորդէ Փրոֆ. Խտըմս երեք օր պիտի մնայ Անգարայի մէջ :

× Զօր. Կիւրսէլի հիւանդութեան պատճառով՝ փոխանորդաբար պետութեան գործերը կը վարէ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէի երիցագոյն անդամը, Զօր. Խօզտիւրք :

Եթէ Կիւրսէլ մեռնի, կը գրեն արտասահմանեան թերթեր, փափուկ կացութեան մը պիտի մատնուի Թուրքիա, որովհետեւ առժամեայ սահմանադրութեան տրամադրութեանց համաձայն, Հանրապետութեան Նախագահը ընտրելու համար, պայման է Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէի անդամներուն 6/7ի ներկայութիւնը եւ 2/3ի մեծամասնութիւն, բայց 37 անդամներէն 14ը արտաքսուած են երկրէն :

ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՍԱՆՃԱՔԸ ԹՈՒՐՔԵՐԸ — «ԶԵՆՔ ՏԱՐ»

Ալեքսանտրէթի Սանճաքը, կամ Թըրքական նոր անունով՝ Հաթայը անգամ մը եւս կռուախնձոր կը դառնայ Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ վարիչներուն միջեւ :

Գրած էինք թէ Սուրիոյ ներքին նախարարը, բուռն ճառ մը խօսելով Դամասկոսի մէջ, կը յայտարարէր թէ ուշ կամ կանուխ Թուրքերուն գրաւած այս հողամասը պիտի վերադարձուի Սուրիոյ :

Անգարայէն հասած լուրերու համաձայն, Թուրքերու զարմանք պատճառած է որ Սուրիացիները յանկարծ սկսան պահանջել Ալեքսանտրէթը, ճառեր արտասանել եւ ցոյցեր սարքել : Թուրքիոյ արտաքին նախարարութիւնը, այս ցոյցերուն եւ ճառերուն ի պատասխան, հրահանգ տուած է Գահիրէի Թուրք դեսպանին, որ բողոք ներկայացնէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեանց կառավարութեան մօտ :

Պոլսոյ Թրքական թերթերուն մէջ կը կարդանք, այս առթիւ.—

Մասնաւորաբար վերջին օրերս Արաբները այս տարօրինակ հողային պահանջները ներկայացնելով՝ կը հրահրեն հին վէճ մը : Արդարեւ Դամասկոսի ձայնասփիւռը, 28 Նոյեմբերին, Հաթայի Թուրքիոյ կցումին վրայ ծանրացած եւ ըսած է. «Երբ գաղթարարները այս ոճիրը կը գործէին, նոյն իսկ հարկ չտեսան այս երկրին ժողովուրդին հաւանութիւնը առնել : Մեր պայքարը չէ լրացած : Բռնագրաւուած են մեր երկու սիրելի արաբ հայրենիքները, այսինքն Պաղեստինն ու Ալեքսանտրէթը : Բայց բռնագրաւողներէն առնելով արաբական մայր հայրենիքին կցելու պիտի չյապաղինք » :

Դամասկոսի եւ Արաբական Ձայնասփիւռներն ալ 29 Նոյեմբերին յայտնեցին թէ բարձր. ուսանողութիւնը Դամասկոսի փողոցներուն մէջ ցոյցեր ըրած է գոչելով. «Ով Արաբներ, Պաղեստինի եւ Ալեքսանտրէթի ազատագրման համար ձեր օժանդակութեան կը սպասենք » :

Միացեալ Արաբ Հանրապետութեան Սուրիոյ շրջանային կառավարութեան նախագահ Ապտիւլ Համիտ Սարաճ ալ Հասէքիի մէջ կայացած Միլլի Իթթիհատ կուսակցութեան հաւաքոյթին ընթացքին այս խնդրոյն վրայ ծանրացած է եւ ըսած. «Բռնագրաւուած հայրենիքի նուիրուական հողին համար հսկայական զոհողութիւններ ընելէ եւ արիւն թափելէ տարբեր միջոց չունինք » :

Կրթական նախարարն ալ Դամասկոսի համալսարանին մէջ հետեւեալը ըսած է .

« Մեր յարաճուն ուժը կը պատրաստենք այս դատին համար : Արաբ հայրենիքէն բռնագրաւուած հողերը ետ առնելու համար բոլոր արաբ պետութիւնները պէտք է հաւատան որ մէկ ազգ են եւ այս հողային դատն ալ մէկ դատ է » :

Թուրք արտաքին գործավարութեան բանբեր Հասան Իսթինյէլի Եգիպտոսի կողմէ ալ քաջալերուած այս տարօրինակ պնդումներուն մասին յայտարարեց.—

« Հաթայի այս խնդիրը քանի մը ամիս առաջ ալ խնդրոյ առարկայ եղած էր եւ այն ատեն մեր պետութեան եւ կառավարութեան նախագահը Ալեքսանտրէթի մէջ ճառախօսելով Միացեալ Արաբ Հանրապետութեան գեղեցկագոյն պատասխանը տուած էր : Այս անգամ ալ կառավարութիւնս մեծ աչալրջութեամբ կը հետեւի այս խնդրոյն :

« Մեզի համար արդէն Հաթայի դատ կոչուած դատ մը չկայ : Հաթայի խնդիրը շատոնց լուծուած է : Եւ ազգ. ուխտին մաս կը կազմէ : Բնականաբար մէկ թիզ մը հող տալն իսկ խնդրոյ առարկայ չէ» :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

''ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՅԱՂԹԷ'' Կ'ԸՍԵՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

81 կուսակցութեանց պատուիրակները որ աւելի քան երեք շաբաթ է ժողովի նստած էին Կրեմլինի մէջ, հրապարակեցին երկար տեղեկագիր մը որուն մէջ կը շեշտուի թէ «ընկերվարութիւնը անպայման պիտի յաղթէ», «պատերազմը անխուսափելի չէ» եւ «խաղաղ համակեցութիւնը դասակարգերու պայքարի լքում չի նշանակեր » :

Այս տեղեկագիրը Փրաւտայի երեքուկէս էջերը կը գրաւէ (չորս էջ Իզվեսթիայի մէջ) : Ծիշելէ ետք թէ աշխարհի ամէնէն «աշխարհակալ երկիրը Ամերիկան է», կը թուեն անոր մեղսակիցները՝ Անգլիա, Ֆրանսա, Ճափոն եւ Արեւմտեան Գերմանիա :

Կը դատապարտեն Եուկոսլաւիոյ «պատեհապաշտ» քաղաքականութիւնը : «Համայնավար կուսակցութիւնները միաձայնութեամբ դատապարտեցին միջազգային պատեհապաշտութեան եուկոսլաւ տարբերակը » :

Ֆրանսայի համար դիտել կուտան.— « Ի խնդիր ժողովրդավարութեան, կը ծաւալի պայքարը ընդդէմ յետադիմական վարչակարգին եւ անձնական իշխանութեան » :

Վերջապէս, վերջին գլուխով կը շեշտուի թէ կենսական սկզբունքն է՝ միութիւն եւ կարգապահութիւն, համայնավար աշխարհի ամէնէն ներկայացուցչական պետութիւնն ալ Խորհրդ. Միութիւնն է : Կը շեշտեն նաեւ թէ «Մարքս-Լենինեան բոլոր երկիրները անկախ են, հաւասար եւ կը գործեն համաձայն իրենց երկիրներուն պայմաններուն » :

Համայնավար աշխարհին համար, պատերազմի մեծագոյն վտանգը կը ներկայացնէ դրամատիրական աշխարհը «մանաւանդ գերման աշխարհակալութիւնը որ կը սպառնայ Եւրոպայի », բարեբախտաբար, կ՚աւելցնէ տեղեկագիրը.— « Արեւելեան Գերմանիան իր խաղաղասէր ձգտումներով հոն է » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ՀԱՐՈՒԱԾԵԼՈՒ ՈՒԺԸ» վերջնականապէս ընդունուեցաւ Ազգ. Ժողովին կողմէ : Պարսաւի բանաձեւը (Մօսիոն տը Սանսիւր) մերժուեցաւ, միայն 215 ձայն ստացած ըլլալով մինչ հարկ եղած մեծամասնութիւնը 277 է : Նիստին ընթացքին 23 տարեկան երիտասարդ մը, ամպիոններէն մէկէն պոռաց.— «Յանուն Քրիստոսի, հիւլէական ռումբէն հրաժարեցէք » : Կ՚ըսուի թէ աստուածաբանական ուսանող մըն է, ազգական վարչապետ Տըպրէի :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ երեւան ելաւ գաղտնի հրատարակչական մը : Կառավարութեան մամուլներուն վրայ աղօթարաններ կը տպէր : Կողքին վրայ գրուած էր՝ «Ալէլուիա հրատարակչական » :

ՀԻՐՈՇԻՄԱՆ ռմբակոծող օդանաւորդը՝ Իթըրլի փախաւ այն բուժարանէն ուր պատսպարուած էր 1959 Ապրիլէն ի վեր : 25 տարեկան էր երբ օդանաւին մէջ հրամայեց ռումբեր ձգել առանց գիտնալու թէ ինչ ռումբ է ձգածը : Երբ հասկցաւ, Իթըրլի չկրցաւ հանդուրժել իրողութեան « 150.000 դիակ ունիմ խղճիս վրայ» կ՚ըսէր, «կարելի բան չէ, ըսէք որ սուտ է, որ երազ է» : Այսօր 42 տարեկան, Իթըրլիի ջղային դրութիւնը խանգարուած է եւ կը կարծուի թէ անձնասպան եղած է :

ԱԼԺԵՐԻԱ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐ ՄԱՐՈՆԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ

Հարիւր տարի առաջ, Լիբանանի դէպքերուն առիթով, Ֆրանսացի մը 64 էջնոց գրքոյկ մը հրատարակած է Ալժէի մէջ առաջարկելով Մարոնիները Ալժերիա փոխադրելու: «Օրիան» օրաթերթը «գրական յաւելուած»ին մէջ (թիւ 3) հրատարակած էր ամփոփումը :

Առաջարկը նոր չէր արդէն, ծրագիր մը ներկայացուած էր 1847ին արտաքին նախարարութեան եւ Օմալի դուքսը սիրով ընդունած էր առաջարկը: Մարսէյլի մէջ կը կազմուէր առեւտրական ընկերութիւն մը իր հաշիւին մարոնի ընտանիքներ հաստատելու համար ափրիկեան հողին վրայ: Ընկերութեան դրամագլուխն էր երկու հարիւր հազար ֆրանք, բաժնուած երկու հարիւր բաժնեթուղթերու :

Երկրորդ Հանրապետութիւնը մէկ կողմ թողուց դուքսին ծրագիրը եւ Ազգ. ժողովը որոշեց փարիզեան երկրագործական գաղութներու կազմութիւնը: Ժողովին ներկայացուած յուշագրին համաձայն Հրեաները ձեռք ձգած են առեւտուրը եւ մինչդեռ ասոնք «անգլիական գործակալներ» են, Մարոնիները Ֆրանսայի հաւատարիմ առեւտրականներ են եւ կրնան լուրջ մրցակցութեան մտնել Հրեաներու հետ: Պատերազմական Նախարարութիւնը համաձայն գտնուեցաւ փոխադրութեան, Ծովային Նախարարութիւնը հրաւիրուեցաւ փոխադրանաւեր տրամադրել, իսկ Արտաքին Նախարարութիւնը, Օսմ. կառավարութեան դիմեց փոխադրութեան արտօնութեան համար:

Սուլթան Մեճիտ մերժեց Մարոնիներու փոխադրութիւնը :

1854ին կրկին հետաքրքրութիւն փոխադրութեան հարցին: Կացութիւնը փոխուած էր: «Կարելի էր Սուլթանէն արտօնութիւն ստանալ, բայց Ֆրանսա ոչ մէկ շահ ունէր Լիբանանը դատարկելու» :

Գրքոյկին հեղինակը կը քննէ հարցը եւ միակ լուծումը կը գտնէ փոխադրութեան մէջ, որովհետեւ «երկու ցեղեր միեւնոյն հողամասին վրայ չեն կրնար խաղաղ ապրիլ»: Փոխադրութեամբ կը փրկուին Մարոնիները, կը շահի Ֆրանսան եւ ամէնէն աւելի կը նպաստաւորուի Ալժերիան, ուր Ֆրանսա հաւատարիմ կռուան մը կ'ունենայ :

Ալժերիա ընդարձակ, անմշակ հողեր ունի, Մարոնիները ժուժկալ, աշխատասէր են, հաստատուելով այդ հողերուն վրայ երկիրը պիտի շէնցնեն: «Պիտի հարցուի թէ բաւական հող ունի՞նք: Մշակելի երեսուն միլիոն հեկթար հողին վրայ 2.600.000 բնակիչ կայ, մինչդեռ Ալժերիան կրնայ ինը միլիոն բնակիչ ընդունիլ: Եւրոպացիներէն, Ֆրանսացիներէն ալ նախընտրաբար՝ հող տալու է Մարոնիներուն »:

Մարոնիները պիտի ուզե՞ն լքել իրենց բնագաւառը, ահա «հարցերուն կարեւորագոյնը»: Հաւանական է որ աղէտէն անվնաս մնացողները չուզեն փոխադրուիլ, բայց աղէտեալները կը խնդրեն արդէն հեռանալ այդ երկրէն, ապահով վայր մը գտնել իրենց օրապահիկը ճարելու համար :

Գրքոյկին հրատարակութենէն քիչ ետք, 28 Փետրուար 1861ին Նափոլէոն Լիբանանէն կը ստանար խնդրագիր մը. «Եթէ չէք կրնար մեզ ազատագրել մեր թշնամիներուն բռնութենէն, ձեր կայսրութեան մէջ տեղ մը տուէք մեզի, ուր կարենանք խաղաղօրէն վերջացնել մեր օրերը ».

Դիմումնագիրը լրջօրէն նկատի կ'առնուի նախարարութեանց կողմէ: Ալժերիոյ Ընդհ. Կառավարիչը Մառեշալ Փելիսիէ, կը յայտարարէ թէ պատրաստ է հազար ընտանիք մը ընդունելու, պայմանով որ մէկ միլիոն Ֆրանքի վարկ մը յատկացուի: Քիչ վերջ տնտեսական տագնապը Ալժերիան թշուառութեան մէջ ձըգեց եւ փոխադրութեան հարցն ալ մոռցուեցաւ :

Մարոնիները 1880էն սկսեալ զանգուածային գաղթ մը կազմակերպեցին դէպի Նոր Աշխարհ, ուր կը գրաւեն տնտեսական, ընկերային լաւագոյն դիրքեր: Հարաւ. Ամերիկայի մէջ կը գատորոշուին ծէսով, Հիւսիսայինին մէջ դաւանանքով, բայց իրենց ինքնութիւնը կը պահեն ակումբներով: Վերջերս գումարուած ժողովին մէջ յայտնեցին թէ երկու ցամաքամասերու մէջ ունին երկու հարիւր ակումբներ: Դաւանանքը կրնայ բաժնել նոյն երկրին, նոյն ծագումը ունեցող ժողովուրդներէն, ակումբները կրնան միացնել՝ եթէ գիտնան հատուածական հաշիւներէ վեր բարձրանալ :

1855ին Պարլիէ տիւ Պոքաժ հրապարակագիրը հրատարակած էր գրքոյկ մը՝ « Հովմէական Հայոց մուտքը Ալժերիա», թարգմանուած «Մասեաց Աղաւնի» պարբերականին մէջ նոյն տարին :

Հեղինակը կը նկարագրէր Ալժերիոյ դիրքը, բարեբեր հողը որ «կրնար Ֆրանսայի շտեմարանն ըլլալ ինչպէս որ էր Հռոմի»: Կը քննէր շահ բերելուն պատճառները՝ որովհետեւ աշխատողներ չըկան, ընդարձակ հողեր դատարկ մնացած են: Փորձեր կատարուած են Ֆրանսացիներ գաղթեցնելու, բայց աշխատանքը ապարդիւն եղած է: Կ'ուսումնասիրէ կլիմայի տարբերութիւնը, կառավարական արգելքները, յարատեւութեան պակասը :

Գաղթելու համար անհրաժեշտ են կլիմայի յարմարութիւն, գաղթողներն ըլլալու են կրօնասէր, ճարտար եւ երկրագործ, ստիպուած ըլլալու են երկրէն դուրս գալու: Այս պայմանները կը լրացնեն Հայերը, որոնց հայրենիքը բաժնուած է երեք պետութեանց միջեւ: «Հայերուն կրօնքն բնաւորութիւնը, պատմութիւնը վերին աստիճանի ուշադրութեան արժանի են »:

Հեղինակին համաձայն Հայերը չեն կրցած թշնամիներուն դիմադրել ներքին բաժանումներուն, կրօնական անհամաձայնութեանց պատճառով: Շատ անգամ ալ «քաղաքացիական կռիւներու ատեն կողմերէն մէկը կը հրաւիրէր արշաւանքը: Հայերու ներքին կռիւները տեւական եղած են եւ հող փնտռելու է իրենց ներկայ վիճակին պատճառը: Ցողնած այնքան տառապանքներէն շատերը լքեցին իրենց հայրենիքը եւ ցրուեցան եւ դեռ կը ցրուին աշխարհի ամէն կողմ» :

Հայերը կը լրացնեն գաղթի բոլոր պայմանները, լաւ երկրագործ են, ճարտար արհեստաւոր, ուշիմ վաճառականներ, կրօնասէր են եւ կը յարմարին Ալժերիոյ կլիմային: Հայերու շինարար կարողութեան համար վկայութեան կը կոչէ Քեմպրինի Տանիէլ Քլարք ուսուցիչը. «Խրիմէն գաղթող Հայերը քսան տարուան մէջ ծաղկեցուցին Նոր Նախիջեւանը »: Կը յիշէ ժաղ Մորիէի «Երկրորդ Ճամբորդութիւն» գործը, ուր ճամբորդը կը նկարագրէ Մեղրի հովիտը, երեք հազար մղոն երկար, չորս հազար մղոն լայն, կը բացուի Արաքսի վրայ, երկու հայ գիւղեր մըշակուած են պարտէզի նման, կուտան բամպակ եւ ործատունկ :

Հեղինակը կ'անցնի պատմութեան եւ Հայկի վէպէն կ'ենթադրէ թէ Հայերը Ասորեստանի գաղթականներէն սերած են: Կը յիշէ Հայաստանի հատուածական կտրատումները, որոնց հետեւանքով անջատ ընկերութիւններ կազմուած են եւ ժողովուրդը սպառած է աւատապետական պայքարներով, կրօնական պառակտումներով, բարբարոսներու, տեւական արշաւանքներով:

Ֆրանսայի կը մնայ փրկել այս ժողովուրդը, աւելի իր դաւանակիցները: Հայերու ժրկութեան յարմարագոյն վայրըն ալ Ալժերիան է, Ֆրանսայի հովանիին տակ : Հայերը ձուլուած եւ նուաղած են տարբեր երկիրներու մէջ: 15էն 20 միլիոն Հայերու նուազելուն պատճառը արտագաղթն է: Հեղինակը կը հարցնէ. « Ո՞ւր են Խրիմի բազմաթիւ եկեղեցիները, Լեհաստանը շէնցնող հարիւր հազար Հայերը, Հունգարիոյ, Թրանսիլվանիոյ, Վենետիկի, Լիվորնոյի, Ամսթերտամի, Մարսիլիոյ գաղութները: Նոր Նախիջեւանն ալ կիսովին ռուս է: Գաղթերը վնասակար եղած է Հայուն»: Հեղինակը կը յուսայ որ Ալժերիոյ մէջ կրնան ապրիլ, չձուլուիլ, չանճիտուիլ, այսինքն թուած վայրերու գաղութներէն տարբեր ճակատագիր պիտի ունենան :

Հեղինակը կը յուսայ որ Հայերը կը լըրացնեն երրորդ պայմանը՝ կը փափաքին հեռանալ Թուրքիայէն եւ «Օսմ. Տէրութիւնը կը թողու որ Հայերը գաղթեն» :

Այս առաջարկն ալ անհետեւանք մնացած է:

Հայութեան բարեկամ, Սորպոնի գրականութեան ուսուցիչ Սէն Մարք Ժիրարտէն, անդամ Ֆրանսական Կաճառին, կը պատասխանէ հեղինակին «Տեպա»ի մէջ. (16 Դեկտեմբեր 1855). «Հայոց Արեւելքէն հեռանալը մեծ դժբախտութիւն մը կ'ըլլայ Արեւելքին, որուն ապագայ վիճակը Հայոց պէս գործունեայ եւ ճարտար ժողովուրդներու կարօտ է : Արեւելքի ապագան Եւրոպայի համար կարեւոր է: Ինչո՞ւ Արեւելքը աղքատացնենք : Հայերը շատ աւելի ապահով կերպով պիտի պահեն իրենց կատարելութիւնները բարեկարգուած Արեւելքի մէջ քան Ալժերիոյ մէջ»: Ժիրարտէն լաւատես է, քանի մը տարի վերջ պիտի քննադատէ Լորտ Փալմերսթընի յայտարարութիւնը, թէ Օսմ. պետութիւնը վերջին քսան տարիներուն մէջ շատ աւելի յառաջդիմութիւն ըրած է քան եւրոպական ոեւէ երկիր :

Այս առիթով Ալթուն Տիւրրի «Տեպա»ի մէջ կը գրէ, « Մասեաց Աղաւնի » կը թարգմանէ (1856 էջ 15–16). « Լուսաւորչական Հայերու Օսմ. պետութենէն դժգոհ ըլլալը արձակ համարձակ գրելը մեզի շատ մեծ զարմանք կը պատճառէ : Այս մեր խղճալի ազգին անհիմն պատճառներով իրարմէ անջատելէ աւելի՝ կըտորները միացնելու հնարաւոր միջոց մը ցոյց տալու է »:

Տիւ Պոքաժ, Ժիրարտէն, Տիւրրի մարգարէներ չեն :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԵՆՆԷՏԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Շարունակելով ներկայացնել Նիւ Եորք Հերալտի արտաքին քաղաքականութեան մասնագէտ թղթակիցներու յօդուածաշարքը, այսօր կուտանք Կասթոն Քոպլենցի յօդուածին գլխաւոր մասերը, որուն մէջ գերմանական հարցերու մասնագէտ լրագրողը կը քննէ մասնաւորաբար Պերլինի եւ ընդհանրապէս՝ Գերմանիոյ հարցը :

Պերլինի հարցը միջազգային հրատապ խնդիրներէն առաջինն է, որ պիտի ներկայանայ Մ. Նահանգներու նորընտիր նախագահին, եւ չափազանցութիւն չըլլար ըսել, թէ այս հարցին հանդէպ Քեննետիի բռնած ընթացքէն ու գտնելիք լուծումէն է որ աշխարհը պիտի դատէ քաղաքական մարդու իր ձեռնհասութիւնը :

Ի՞նչ է սակայն Պերլինի հարցը, եւ ո՞րոնք են այն ելքերը որոնք կրնան բացուիլ Քեննետիի առջեւ :

Խրուշչեւ կը պահանջէ, որ Արեւմտեան Դաշնակիցները իրենց գրաւման բանակները հեռացնեն Պերլինէն, եւ գերմանական նախկին մայրաքաղաքին ամերիկեան, անգլիական ու ֆրանսական գօտիները վերածուին անպաշտպան «ազատ քաղաք»ի մը: Ասիկա համապատասխան պիտի ըլլայ Պերլինը ենթարկել զինքը

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՔԱՒԱՐԱՆԻ ՀՈԳԻՆԵՐԸ

Թափորին հետ մտաւ եկեղեցի: Մեռելական երգերը սկսան, բարձրացուեր դեհոնի ընկերակցութեամբ :

Հակառակ պաղարին մնալու իր ճիգերուն, Տոն Ժուան զգաց որ արիւնը կը սառէր իր երակներուն մէջ:

Մօտենալով ուրիշ դէմքի մը, հարցուց.

— Ո՞վ է այն որ կը թաղէք ...

— Կոմս Տոն Ժուան տը Մանարան, պատասխանեց այս վերջինն ալ, նոյն ահասարսուռ եւ գերեզմանային ձայնով :

Տոն Ժուան կոթնեցաւ սիւնի մը, գետին չիյնալու համար: Հետզհետէ կը տըկարանար եւ իր քաջութիւնը զինքը լքած էր :

Այսուհանդերձ արարողութիւնը կը շարունակուէր եւ եկեղեցիին կամարները խոր արձագանգ տալով երգեհոնի հընչիւններուն, կը սաստկէին բարձրացող ձայներ որոնք կ'երգէին ահարկու եղանակը՝ «Ցասումի Օր»ը : Տոն Ժուանին կը թուէր թէ կը լսէր երգչախումբը հրեշտակներու որոնք կ'երգէին վերջին դա[illegible] օրը: Վերջապէս, ճիգ մը ընելով, բռնեց ձեռքէն իր մօտէն անցնող քահանայի մը: Այդ ձեռքը պաղ էր՝ մարմարիոնի մը նման :

— Ցանուն երկնից, հայր իմ, որո՞ւն համար կ'աղօթէք, ո՞վ էք դուք, բացագանչեց Տոն Ժուան :

— Կ'աղօթենք Կոմս Տոն Ժուան տը Մանարայի համար, պատասխանեց քահանան, դիտելով զայն խորունկ վշտի արտայայտութեամբ մը: Կ'աղօթենք իր հոգիին համար, որ մահացու մեղքի մը մէջ կը գտնուի, եւ մենք այն հոգիներն ենք որ իր մօր աղօթքներն ու մատուցած պատարագները դուրս բերաւ քաւարանի բոցերէն: Մենք այժմ տղուն կը հատուցանենք իր մօր հանդէպ ունեցած մեր պարտքը: Սակայն, այսօրուան մեր պատարագը վերջինն է որ մեզի թոյլ տրուած է մատուցանել Տոն Ժուան տը Մանարայի հոգւոյն համար ...

Այս միջոցին եկեղեցիին ժամացոյցը հնչեց : Թերեզային առեւանգումին պահը հասած էր :

— Ժամը եկած է, գոչեց յանկարծ ձայն մը, որ կուգար եկեղեցիին խաւարտչին մէկ անկիւնէն: Ժամը եկած է. Մե՞րն է ան ...

Տոն Ժուան իր գլուխը դարձուց ձայնին կողմը եւ տեսաւ ահաւոր տեսարան մը...

Տոն Կարսիան, տժգոյն եւ արիւնաթաթախ, կը յառաջանար դէպի իր կողմը, ընկերակցութեամբ հրամանատար Կոմս Ոչ ոք կը սիրէր զայն՝ Սեվիլլայի մէջ, եւ ամէն ոք իր գիտցածին պէս կը խօսէր

րէի, որուն դէմքին մկանունքները պըրկուած էին ահաւոր ցաւի մը ազդեցութեան ներքեւ :

Երկուքը մէկանց յառաջացան դէպի դագաղը եւ Տոն Կարսիա մէկդի քշելով անոր կափարիչը եւ զայն բրտօրէն գետին նետելով, կրկնեց .

— Մե՞րն է ան...

Նոյն ատեն, հսկայ օձ մը բարձրացաւ ետեւէն եւ յառաջանալով դէպի դագաղը, ուզեց հոն նետուիլ ...

— Յիսուս Քրիստոս ... աղաղակեց Տոն Ժուան ու խկոյն ինկաւ սալայատակներուն վրայ՝ նուաղած ...

Գիշերը բաւական յառաջացած էր երբ գիշերապահներու խումբ մը եկեղեցիի մը դրան առջեւէն անցած պահուն, հոն նըշմարեց մարդ մը՝ որ անշարժ պառկած էր գետնին վրայ :

Գիշերապահները մօտեցան, խորհելով թէ սպաննուած մարդու մը դիակն էր հոն: Եւ սակայն, խկոյն ճանչնալով Մանարայի կոմսը, փորձեցին զայն ուշքի բերել, անոր երեսին պաղ ջուր սրսկելով : Բայց, տեսնելով որ անկարելի էր կոմսը ուշքի բերել, փոխադրեցին զայն իր բնակարանը :

Ոմանք կ'ըսէին թէ կոմսը հարբած էր, ուրիշներ կը պնդէին թէ անպայման խաբուած ամուսինէ մը քանակոծուած էր : անոր մասին: Մէկը՝ կ'օրհնէր զայն ծեծող գաւազանը, ուրիշ մը՝ կը հարցնէր թէ այս անշարժ մարմինը քանի՞ չէ կըրնար պարփակել իր մէջ...

Տոն Ժուանի ծառաները փութացին բըժիշկ մը կանչել : Այս վերջինը խկոյն սկսաւ պէտք եղած խնամքները տալ, որոնց հետեւանքով հիւանդը կամաց կամաց սկսաւ ուշքի գալ :

Սկիզբները իր շրթունքներէն դուրս ելան անկապակից խօսքեր եւ շարունակական հեծկլտանքներ եւ հառաչանքներ :

Տակաւ սկսաւ ուշադրութեամբ քննել զինք շրջապատող բոլոր իրերն ու առարկաները եւ հարցուց թէ ո՞ւր կը գտնուէր եւ ի՞նչ եղած էին հրամանատար Կոմսէն, Տոն Կարսիան եւ մանաւանդ մեռելական թափօրը :

Իր մարդիկը կարծեցին թէ խենթեցած էր: Այսուամենայնիւ, համոզել կը փորձէին ունեցած մեռելը ...

(31 Շար.)

հրճապատող համայնավար բանակներու քմահաճոյքին :

Քեննէտիի ներկայացող առաջին ելքը կրնայ հետեւեալը ըլլալ.— Հաստատ կենալ այն տեսակէտին վրայ, որ դաշնակիցները անխախտելի իրաւասութիւններ ունին արեւմտեան Պերլինի մէջ մնալու, հետեւաբար՝ առանց այլեւայլի մերժել այս հարցին շուրջ որեւէ բանակցութիւն վարել Խ. Միութեան հետ : Այս ծայրայեղ տեսակէտը անցեալ տարի բանաձեւուած էր Դեմոկրատ նախկին արտաքին նախարար Տին Էչիսընի կողմէ : Այս վերջինը կը պնդէր, թէ Խրուշչեւի հետ բանակցութեան մէջ մտնելով, Մ. Նահանգները ոչ մէկ շահ կրնան ակնկալել, այլ միայն նորանոր զիջումներու դուռ բանալով, արեւմտեան Պերլինի մէջ Դաշնակիցներու դիրքը վերջնականապէս խախտել :

Եթէ Քեննէտի որդեգրէ այս տեսակէտը, կրնայ ըլլալ որ Խրուշչեւ գործադրութեան դնէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ խաղաղութեան դաշինք կնքելու իր սպառնալիքը : Հետեւանքը այն կ'ըլլայ, որ դէպի արեւմտեան Պերլին տանող ճամբաները կ'իյնան Արեւելեան Գերմանիոյ հսկողութեան ներքեւ : Ասիկա կրնայ զինեալ բախումներու տեղի տալ Արեւմտեան Դաշնակիցներու եւ Արեւելեան Գերմանիոյ միջեւ : Բախումները կրնան սահմանափակուիլ տեղական կռիւներով, բայց նաեւ կրնան պատճառ դառնալ համաշխարհային նոր պատերազմի մը :

Երկրորդ ելքը այն է, որ Քեննէտի շարունակէ Այզընհաուըրի քաղաքականութիւնը. այսինքն՝ սկզբունքով չմերժել բանակցութիւններ վարելու գաղափարը, այն փոքր յոյսով, թէ ի վերջոյ կարելի պիտի ըլլայ երկուստեք ընդունելի համաձայնութեան մը յանգիլ : Այս քաղաքականութիւնն ալ վտանգաւոր է, քանի որ կարեւորը առաջին քայլը ըլլալով՝ զիջումէ զիջում կրնայ առաջնորդել արեւմտեան պետութիւնները : Այս ուղղութեամբ, Մ. Նահանգներու հիմկուան արտաքին նախարարը եւ Անգլիոյ ու Ֆրանսայի արտաքին նախարարները կարգ մը շատ վտանգաւոր զիջումներ առաջարկած էին արդէն Խ. Միութեան՝ Ժընեւի մէջ, մէկուկէս տարի առաջ :

Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Ատընաուըր եւ Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետ՝ կորովի եւ ծանօթ, Վիլի Պրանտ բաւական իրար անցած էին ատենին՝ արեւմտեան այս զիջումներուն պատճառով : Քեննէտի դարձեալ պիտի առաջարկէ՞ այս նոյն զիջումները կատարել : Միւս կողմէ, եթէ համաձայնի վերսկսիլ բանակցութիւնները եւ չկարենայ Խրուշչեւը գոհացնող առաջարկութիւններ ներկայացնել, Խրուշչեւ դարձեալ կրնայ վերադառնալ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ առանձին դաշինք կնքելու իր սպառնալիքին. կացութիւնը կ'ըլլայ ճիշդ այն, ինչ որ է այսօր :

Երրորդ ելք մըն ալ այն է, որ Քեննէտի ընդունի, թէ Արեւմտեան Պերլինի մէջ դաշնակից ուժերու գոյութիւնը այլեւս անկարելի դարձած է, եւ բանակցութիւններ վարէ Արեւմտեան Պերլինի ապահովութիւնը ՄԱԿի հոգատարութեան յանձնելու ձգտող լուծում մը գտնելու ուղղութեամբ : Ասիկա՝ շատ մեծ զիջում մը պիտի ըլլայ Խրուշչեւի. սակայն Քեննէտիի պահպանողական գլուխով կարգ մը խորհրդականները կրնան դուցէ համոզել զինքը, թէ այս ձեւի «կազմակերպուած նահանջ» մը ինչ ալ ըլլայ աւելի նախընտրելի է, քան նոր պատերազմի մը վտանգը :

Ինչ ուղին ալ հետեւի, պարզ է թէ Պերլինի հարցին լուծման մէջ Քեննէտի շատ մեծ դժուարութիւններու պիտի բախի : Բարեբախտաբար, սակայն, իր գերմանացի երկու խօսակիցներն ալ, Ատընաուըր եւ Վիլի Պրանտ, խոհեմ եւ հարիւրին հարիւր արեւմտասէր մարդիկ են, հակառակ անոր որ երկու տարբեր եւ իրարու մրցակից կուսակցութեանց պարագլուխներն են : Վարչապետ Ատընաուըր, մանաւանդ, այնքան ամերիկասէր է, որ պատրաստ է նոյնիսկ յարաբերութիւնները թուլցնել Զօր. տը Կոլի հետ, եթէ այս վերջինը շարունակէ պնդել Արեւմտեան Եւրոպան Մ. Նահանգներու գերիշխանութենէն ազատելու իր քաղաքականութեան վրայ :

Այս չի նշանակեր սակայն, որ Ատընաուըր պատրաստ է կապը խզել Ֆրանսայի հետ. ընդհակառակն, նախկին թշնամի երկու երկիրներու մերձեցումը Ատընաուըրի ամէնէն սիրելի նպատակներէն մէկն էր ու կը շարունակէ մնալ : Իր ճիգերը պիտի կեդրոնացնէ Ֆրանսան կարելի եղածին չափ մասնակից դարձնելու Ատլանտեան Ուխտի կազմակերպութեան գործունէութեանց : Նախագահ տը Կոլի հետ ստեղծուած պաղութեան հետեւանքով, Ատընաուըր ու Անգլիոյ վարչապետը՝ Մաքմիլըն վերջերս բաւական մօտեցան իրարու : Ասոր որպէս հետեւանք, Ատընաուըր սկսած է պնդել, թէ բան մը պէտք է ընել Վեցերու, Եւրոպական Միացեալ Շուկային ու Անգլիացիներու հովանաւորած Ազատ Փոխանակութեանց Գօտիին («Եօթերու Եւրոպա») միջեւ վերջնական խզումի մը առաջքը առնելու համար : Ատընաուըր գրեթէ բացայայտօրէն կ'ամբաստանէ տը Կոլը, թէ ցարդ լուծում մը գտնուած չըլլալուն պատասխանատուն է :

Այս բոլորը աւելի եւս կը բարդացնեն Քեննէտիի գործը՝ Գերմանիոյ, Ատլանտեան Ուխտի, Արեւմտեան Եւրոպայի ու Եւրոպայի տնտեսական հարցերուն լուծում մը գտնելու մարզին մէջ :

Շ. Ս.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, ամսաթերթ, Հոկտեմբեր 1960, Ս. Ղազար, Վենետիկ :

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ

Չարաղէտ Թուականին հետ եւ իբրեւ հետեւանք անոր՝ ստեղծուեցաւ սերունդ փրկելու մտահոգութիւնը : Ուրիշ խօսքով քառասուն տարիներու պատմութիւն ունի արտահայաստանի նոր սերունդը տոհմիկ դիմագիծով օժտելու մեր ազգային մտահոգութիւնը : Մտահոգութեան չափ հին չեն սակայն ձեռք առնուած գործնական միջոցները : «Ժամանակաւոր կ'ապրինք այստեղ» տրամադրութիւնը, որքան ալ բնական եւ գովելի իբրեւ հոգեբանութիւն, ջլատեց մեր գործունէութեան ջիղը : Բայց սերունդները կը փրկուին ոչ թէ ճառերով եւ կիրակնօրեայ խմբագրականներով, այլ առաջին հերթին դաստիարակութեամբ, այսինքն կրթարաններով : Ու այսպէս կորսնցուցինք ժամանակ մը, այնքան սուղ՝ մեր ժամանակներուն մէջ : Անշուշտ կը գիտակցինք կրթարաններ հիմնելու, նոր սերունդը ամէն միջոցներով Հայ պահելու ուղղութեամբ թափուած ճիգին, աշխատանքին եւ զոհաբերութեան արժէքը. կոյր չենք չտեսնելու աստիճան արդիւնքը, յատկապէս որոշ գաղութներու մէջ :

Եթէ ճիշդ է եւ անշուշտ ճիշդ է այն իրողութիւնը թէ Մերձաւոր Արեւելքի եւ Ցամաքամասի մէջ որակով եւ քանակով պատկառելի կրթարաններու ցանց մը ստեղծուեցաւ, ապա նոյնքան ճիշդ է, թէ ամուլ հոգեբանութեամբ մը ոչ մէկ ճիգ եւ աշխատանք թափուեցաւ նոյն ուղղութեամբ, Արեւմտեան Եւրոպայի եւ յատկապէս Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ : Ու այսօր դէմ յանդիման կը գտնուինք դառն այլ ողբերգական իրականութեան մը : Սերունդ մը, որ պարծանք եւ հպարտութիւն պիտի ստեղծէր որեւէ մէկ ազգային հաւաքականութեան մէջ, կապուած կը մնայ իր մայր երակին՝ դիւրաբեկ ջիղով մը :

Մենք ստեղծեցինք այս ողբերգութիւնը, ողբերգութիւն մը՝ որուն լուռ ու յանցապարտ հանդիսականներն ենք դարձեր ահա :

Որովհետեւ, կրկնենք անգամ մը եւս, հետեւեցանք մեր սրտի կանչին եւ ոչ մեր մտքի դատողութեան :

« Հայրենադարձութիւն, ազատութիւն, անկախութիւն, արդար հողերու վերադարձ » այս բոլորը՝ սերունդներու երազն ու պատգամը ըլլալով հանդերձ, մտածել պիտի տար մեզմէ ամէն մէկուն, որ մինչեւ ազգային սրբազան խտէալին իրականացումը, դժուար այլ նուիրական գործ կար կատարելիք նաեւ այս վայրերուն մէջ :

Անմիջապէս դիտել տանք, թէ պայմանները, միջավայրի ջլատիչ ազդեցութիւնը եւ այլ դժուարութիւններու գոյութիւնը, որքան ալ ընդունելի պատճառաբանութիւններ նկատուին, դարձեալ չենք կրնար փրկուիլ ահաւոր պատասխանատուութենէն, քանի որ հրապարակի վրայ դրուած էր սերունդի մը փրկութեան յոյժ կարեւոր հարցը :

Կան պարագաներ, ուր աւելի քան անհրաժեշտութիւն կը նկատուի ունենալ հաւաքական պատասխանատուութեան գիտակցութիւն, եւ լարելով գաղութի մը բոլոր ուժերը՝ ձեռք առնել անհրաժեշտ դասուած գործնական քայլերը :

Ահա թէ ինչ պակսեցաւ Արեւմտեան Եւրոպայի եւ Հիւսիսային Ամերիկայի մեր գաղութներուն :

Կազմակերպեցինք ամէն ինչ : Թաղականութիւն, ազգային – թեմական մարմիններ, հայրենակցականներ, մշակութային միութիւններ, հիմնեցինք մամուլ եւ լայն գործունէութեան լծուեցան քաղաքական կազմակերպութիւնները, սակայն մոռցանք հիմնականը՝ Հայ դպրոցը :

Չմոռցանք նաեւ եւ մանաւանդ եկեղեցին :

Չկայ թաղ մը, վայր մը, քաղաք մը ուր բարձրացուցած չըլլանք Լուսաւորչի գմբէթը՝ փաստելու համար անշուշտ թէ ջերմեռանդ հաւատացեալներ ենք :

Ոչ մէկ խօսք հոգեւոր տուներու կերտումի մեր այս ճիգին համար, մանաւանդ որ կը հաւատանք Հայ եկեղեցիին կատարած հայապահպանման դերին, թէեւ ժամանակաւոր : Դեռ վերջերս, Հայ մամուլը հպարտութեամբ կը մատնանշէր գաղութի մը զոհաբերութեան համբաւը՝ քառասուն հազար տոլար իբրեւ հիմնադրամ եկեղեցիի մը շինութեան : Ուրեմն գաղութը պիտի շարունակէ քսակը բանալ եւ հարիւր հազարներ թափել, ու այս պիտի շարունակուի գաղութէ – գաղութ, անկասկած : Կրկնենք՝ փարատելու համար ամէն թիւրիմացութիւն, թէ գնահատելի է առատաձեռնութեան տրամադրութիւնը եւ զոհաբերութեան ոգին : Այսու հանդերձ, սեղանի վրայ դնելու է չարչրկուած միտքը.— Ի՞նչ կ'արժէ հայ եկեղեցին՝ առանց հայ կրթարանին, կամ աւելի պարզ, վաղը – միւս օր ի՞նչ լեզուով պիտի կատարուին մեր եկեղեցական պաշտամունքները, ու մանաւանդ ի՞նչ դիմագիծ պիտի ունենան վաղուան հաւատացեալները :

Աւելորդ հարցում անկասկած, քանի որ ականատեսներ կը վկայեն, թէ արդէն անգլերէնով կը դասաւանդուին — վաղը հոս՝ ֆրանսերէնով — կիրակնօրեայ կրօնական – բարոյախօսութեան դասընթացքները :

Ըլլանք իրատես ու հետեւինք մտքի դատողութեան, առաւել քան սրտի կանչին : Որովհետեւ եթէ կ'ուզենք որ նորերը հարազատ մասնիկները կազմեն երէցներուն՝ ազգութեան ու հայրենիքի հասարակաց տենչերով ու հոգերով եւ ապագայի տեսիլքներով, ապա առաջին առթիւ եւ ամէն բանէ առաջ դէպի դասարան հրաւիրող հայ դպրոցի զօղանջն է որ լսելի պէտք է դառնայ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ

Ծագում էին անվերջ հարցեր, հարցեր՝ մէկը միւսից առեղծուածային ու մթին : Եւ Արշակը, չգտնելով ոչ մէկի պատասխանը, իրեն զգում էր նուաստացած եւ ... կատարուած ոճիրի ակամայ մասնակից : Չէ՞ ինքն էր հրաւիրել Գնէլին Շահապիվանի տօնին ...

Որքան էլ մտածում էր Արշակը՝ պարզել չէր կարողանում հանելուկը, եւ չգիտէր ո՞ւմ հետ խօսի այդ մասին, եւ ո՞վ կը տայ իրեն պատասխան... Ամէնքն իմացան Փառանձեմի խօսքերը, իմացան եւ հքախմբի անդամները, բայց ո՞վ կարող է պարզել կատարուածը ... եւ մի՞թէ սըխալ էին Փառանձեմի խօսքերն... կարո՞ղ է պատահել, որ նա այդ խօսքերն ասէր առանց մի բան լսելու... Ոչ, Արշակը գիտէր, որ մարդիկ վշտի մէջ անկեղծ են լինում, առանձնապէս խոր վշտի ...

« Հետեւաբար այդ կինը ճշմարիտ էր», — մտածեց նա եւ որոշեց՝ հետաքրքրուել ու պարզել, թէ ո՞վ է արդեօք աչք դրել Փառանձեմի վրայ, եւ ո՞վ է ասել այդ խօսքերը առաւել լաւ ամուսնու մասին : Այդ կ'իմանայ անշուշտ ինքը՝ Փառանձեմը :

Այստեղ Արշակը յիշեց Փառանձեմին, նրա անփոյթ, շռայլ գեղեցկութիւնը՝ անգամ սուգի մէջ, եւ մտածեց, թէ անհաւանական չէ, որ նրա գեղեցկութեան համար ոճիր գործէին :

Մտածելով նա միաժամանակ յիշեց Թագուհու ցանկութիւնը եւ, կանգ առնելով սրահի մէջտեղը, ծափ զարկեց :

Ներս մտաւ ծերունի սենեկապահը :

— Կանչիր Վարդ իշխանին : Անյապաղ :

Անցաւ քանի մը վայրկեան՝ ներս մըտաւ Վարդ իշխանը եւ, ըստ սովորութեան, կանգնեց ձգուած : Նա շատ զարմացած էր. թէ ինչո՞ւ է Թագաւորն այդպէս անակնկալ կանչել իրեն : Սովորաբար, մի տեղից վերադառնալիս Թագաւորն ինքը հանգստանում էր երկար եւ իրեն՝ Վարդին նոյնպէս թողնում էր հանգիստ առնելու :

Այսօր այլ էր. Արշակն այժմ պարզապէս մի անդիմադրելի ցանկութիւն էր զգում խօսել նրա հետ եւ հարցուփորձել, թէ ի՞նչ էին նշանակում Փառանձեմի խօսքերը. դուցէ Վարդը կարողանայ մեկնել ... Ո՞վ է արդեօք աչք դրել այդ կնոջ վրայ... Նա կամենում է, այո, խօսել եւ պարզել, թէ ո՞վ նիւթեց այս ոճիրը եւ իրեն դարձրեց մեղապարտ աստծու եւ մարդկանց առաջ... Սակայն, նայելով Մամիկոնեան իշխանի յոգնած դէմքին, մտածեց, որ նա թերեւս չտապում է ... Մտածեց եւ իսկոյն էլ որոշեց՝ չասել ոչինչ, այլ սպասել առժամ, դուցէ առեղծուածը պարզուի ինքնին ...

Եւ Թագաւորը, նայելով դարձեալ Վարդ իշխանի ձիգ հասակին ու յոգնած դէմքին, դանդաղում էր յայտնել ասելիքը :

Հրամայեցիր ներկայանալ, արքայ :

— Այո, իշխան, եւ ահա ինչ,— Արշակը կանգ առաւ.— Ես մտադիր էի,— այդ ինքդ գիտես, իշխան, — մնալ աստ քանի մը օր, դիտել զօրանոցները եւ զօրաց վարժութիւնը : Սակայն այժմ, այս ամէնից յետոյ, դերադաս եմ համարում՝ մեկնել : Ուրեմն եւ կարգադրիր եղիր, որ պատրաստեն ամէնը՝ վաղը մեկնելու համար :

Թագաւորը լռեց եւ նորից նայեց Վարդի դէմքին որ զարմացած էր լսածից :

— Ինձ հետ, հարկաւ, մեկնում է եւ Թագուհին : Իմացիր նաեւ, իշխան, հարկ չկայ պատմել նորան արքայազնի սպանութեան հետ կապուած ամէն հանգամանք եւ յուզել ի զուր :

Վարդը չհասկացաւ, թէ ինչո՞ւ համար է ասում այդ Թագաւորը, բայց խոնարհում արաւ.

— Հրամանդ, արքայ :

— Կարգադրիր եղիր նաեւ սգաւոր Փառանձեմին տեղափոխել Վաղարշապատ՝ արքունի պալատը, Օլիմպիա Թագուհու հետ միասին : Չպէտք է թողնել դժբախտ իշխանուհուն մենակ. հարազատները բացակայ են եւ չունի ոչ մի մխիթար : Իսկ պալատում նրան կը հրճապատեն, կը սփոփեն իշխանուհիները ... եւ Թագուհին նոյնպէս, ինչպիսի ցանկութիւն յայտնեց ինքը : Հասկանալի՞ է :

Վարդը նորից խոնարհում արաւ :

— Բերել խնամով եւ մեծ զգուշութեամբ,— շարունակեց Թագաւորն արդէն քայլելով :— Ոչ թէ երիվարներով, այլ թերեւս ժամուարով ...

Արշակը մի վայրկեան լռեց խոհերի մէջ, ապա աւելացրեց.

— Բայց լաւագոյնս կը լինի տրամադրել նրան արքունի կառքերից մէկը ... Թերեւս Թագուհին նրան, առնի իր կառքը ...Գնէլը մեր հարազատն է. նրա այրիին պէտք չէ թողնել միայնակ՝ ծանր սուգի մէջ...

Ուրախութիւնը հանգաւ Շահապիվանում... դադարեցին երգ, նուագ, պար, աղօթք ու առեւտուր... Եւ դա ոչ թէ մէկի հրամանով, այլ ինքնաբեր. սպանուել էր մարդ — եւ ամէնքը մարդ էին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառ Մանուկներու Համար

Ներկայութեամբ

ԳԵՐՊ. ՍՐԱՊԻՈՆ ԱՐՔ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆԻ

Ընդհ. Աբբայ Մխիթարեան Միաբանութեան

Կազմակերպուած

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան

Ժրաջան անդամուհիներուն կողմէ:
Այս Կիրակի, կէսօրէն ետք ժամը 16·30էն մինչեւ 22:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ծիծաղաշարժ ներկայացումներ փոքրիկներու կողմէ, արտասանութիւններ, երգեր, զանազան պարեր, խաղեր եւ անակնկալներ:

Կաղանդ Պապայի ժամանում, առատ եւ օգտակար նուէրներ:

ՇՔԱՍԵՂԱՆ ԵՒ ԸՆԹՐԻՔ

Սիրով հրաւիրուած են բոլոր ծնողքները, բարեկամներ եւ համակիրներ:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ:

(*Շրջ. նախորդ ժողովին*):

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Ց. Կ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, շրջանիս դպրոցի սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին Ժանթիյիի, Պիսէթրի, Իվրիի, Փորթ տ'Իթալիի եւ շրջաններու բոլոր ընկերուհիները ու համակիր հայրենակիցները:

Մուտքը ազատ է:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը թեյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ նախկին վարչութեան, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին Գ. Մկրեանի սրճարանը, Րիւ Էթիէն Տոլէ:

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի քահանայական ձեռնադրութիւն պիտի կատարուի, յանձին Պ. Սարգիս Վարդանեանի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի ձեռամբ եւ մասնակցութեամբ երեք քահանայ հայրերու:

Ժամը 8ին առաւօտեան ժամերգութիւն:
10ին *Ս. Պատարագ:*
10·30ին *Օծում:*

Այս հանդիսաւոր Օծումին կը հրաւիրուին գաղութիս եւ շրջակայից բոլոր հայրենակիցները:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Օպոնէն Պ. Ժամկոչեան տասը Ն. Ֆ.:

Հ. Յ. Դ.

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Որոնց ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկայէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. Յ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Հայաստան եւ Իշխան, *Զորեքշաբթի*, (Դեկտ. 7):

Կապոյտ Խաչ, *Հինգշաբթի* (*Դեկտ.* 8), *կէսօրէ վերջ:*

Բոլոր Կապոյտ Խաչուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս շատ կարեւոր ժողովին:

Նոր Սերունդ, *Հինգշաբթի* (*Դեկտ.* 8), *իրիկուն:*

Բոլոր Նոր Սերնդականներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս շատ կարեւոր ժողովին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 18 Դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ համակիրները:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ց. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ նախորդ վարչութեան, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: Կիրակի, Դեկտեմբեր 11ին, ժամը 3ին:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ բարեկամներ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս

Salons de l'Alhambra

340, Bd. Chave

Նուագախումբ.—

Robert Gonzalez

Պիտի ընտրուի երեկոյեան գեղեցկուհին որ պիտի կոչուի «Հ. Մ. Ը. Մ.ի գեղեցկուհի» եւ պիտի արժանանայ կանանց սափրիչի միջազգ. ախոյեան տիրացած Պ. ՌԸՆԷ ԱԹՈՅԵԱՆԻ վարսայարդարումին:

Կանխաւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամներէն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԳՐԻԳՈՐ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ. ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԻՏԻ ՕԾՈՒԻ

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Ընտրեալ Տիտղոսաւոր Եպս. Ամաթուսայ
Առաքելական Էքսարքոս Ֆրանսայի Հայոց

Հայածէս Պատարագը եւ Ձեռնադրութիւնը պիտի կատարուի,

ԿԻՐԱԿԻ 18 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 16ԻՆ

ECLISE SAINT-FERDINAND-DES-TERNES

27, Rue d'Armaillé, Paris (17ᵉ). Métro : Argentine et Ternes

Արարողութեանց աւարտին, Աջհամբոյր եկեղեցւոյ աւանդատահին մէջ:

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՆՈՅՆ ՕՐԸ, ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ, ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ՝

UNION INTERALLIÉE

33, Rue du Faubourg St.-Honoré. Paris (8ᵉ). Métro : Concorde

Պատուոյ ճաշասեղանին մասնակցիլ փափաքողները, պէտք է Դեկտեմբեր 12էն առաջ արձանագրուին՝

դիմելով Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Ընկերակցութեան.—

10 bis, Rue Thouin, PARIS (5ᵉ). Tél. : ODEon 02-12

C. C. P. Paris 8351-30

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 40 Ն. Ֆ.

Կարելի է արձանագրուիլ նաեւ Յառաջի մօտ, Téléph. : **PRO. 86-60**

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր

ՈՒՐԲԱԹ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 9 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8971 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4772

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱԹՈՌԻՆ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻ ՓԱՌԱՒՈՐ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՍՐՏԱԳԻՆ ԿՈՉԸ՝ ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ

Անցեալ Կիրակի, Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռի Անթիլիաս հաստատման եւ Դպրեվանքի հիմնադրութեան երեսնամեակին եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ արժանընտիր Գահակալ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի քահանայական ձեռնադրութեան քսանեւհնգամեակին առթիւ:

Յանուն Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ Զօր. Ֆուատ Շեհապի՝ ներկայ գտնուեցաւ փոխ-վարչապետ եւ Արդարութեան նախարար Նէսիմ Մէժտէլնի: Ներկայ եղան նաեւ պետական նախարար Պ. Մօրիս Ճեմայէլ, բարեկարգութեան պետական նախարար Պ. Խաչիկ Պապիկեան, տեղեկատուութեան նախարարութեան ընդհանուր տնօրէն Պ. Փեթրօ Տիպ, պետական երեսփոխաններ՝ Զօր. Ճէմիլ Լահուտ, Պ.Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան, Սուրէն Խանամիրեան եւ Վարդգէս Շամլեան, Արտաքին նախարարութեան փրոթոգոլի պատասխանատու Պ. Նասրի Լահուտ եւ Մեթնի գայմագամը՝ Պ. Ֆաուզի Համատի:

Լիբանանի կրօնական բոլոր համայնքները ղրկած էին իրենց ներկայացուցիչները: Մարոնի պատրիարքին կողմէ եկած էր բարձրաստիճան եկեղեցական մը, Հայ կաթողիկէ պատրիարքարանի կողմէ Գերապայծառ Պաթմանեան, ինչպէս նաեւ յոյն-օրթոտոքս, յոյն-կաթողիկէ, սուրիան-օրթոտոքս, սուրիան-կաթողիկէ եւ քաղդէական համայնքներու կրօնական ներկայացուցիչները:

Հանդիսաւոր այս տօնակատարութեան մասնակցելու համար յատկապէս եկած էին Բերիոյ Թեմի առաջնորդ Ղեւոնդ Արք. Չէպէեան, Իրանահայ Թեմի առաջնորդ Արտակ Եպիսկ. Մանուկեան, Յունաստանի Թեմի առաջնորդ Սահակ Եպիսկ. Այվազեան, Ճէզիրէի առաջնորդական փոխանորդ Տաճատ Եպիսկ. Ուրֆալեան եւ Կիպրոսի Թեմի կաթողիկոսական փոխանորդ Երուանդ Վրդ. Աբէլեան:

Եկեղեց. արարողութիւններէն ետք, Վեհարան եկան եւ Ն. Սրբութիւնը շնորհաւորեցին Լիբանանի իսլամական Շէրիէ Գերագոյն Ատեանի նախագահ Շէյխ Շէֆիք Եամմուտ, նոյն ատեանի քարտուղար Շէյխ Սաատի Եասին եւ Պէյրութի Շէրիէ դատարանի նախագահ Շէյխ Ահմէտ Ղարպէլ:

Պատարագիչն էր Կաթողիկոսը, շրջապատուած Թեմերու առաջնորդներով, Կիլիկեան Միաբանութեան Ուխտի անդամներով եւ քահանայ հայրերով:

Ժամը 9-10.30ին, Լիբանանեան պետական կայանը ձայնասփռեց երգեցողութիւնները եւ Վեհափառին քարոզը:

ՎԵՀԱՓԱՌԻՆ ՔԱՐՈԶԸ

«Մեծի Տանն Կիլիկիոյ առաքելահաստատ Աթոռին Լիբանանի այս գեղածիծաղ եւ սքանչելի ափերուն վրայ հաստատման եւ անոր պտղաբեր Դպրեվանքին հիմնադրութեան 30ամեակին առթիւ, Կաթողիկոսարանիս Մայր Տաճար Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, սրտագին եւ ջերմ ողջոյն առաքելական Հայց. Եկեղեցիին նուիրապետական աթոռներուն. Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին, մեր բոլորի մօրն, մեր բոլորի հոգիին խորը իր առանձին պատուաւոր տեղը ունեցող Ս. Էջմիածնին, որուն Հայց. Եկեղեցւոյ խորհրդական կեդրոն դառնալուն համար այս տաճարին մէջ, սրտեռանդն եւ ջերմապէս կ'աղօթենք Աստուծոյ, աղերսելով՝ որ ըլլայ Ամենայն Հայոց Հայրապետութիւնը, հեռու՝ այն բոլոր վտանգներէն, որոնք կրնան իր ճամբուն վրայ գտնուիլ եւ դառնայ գործօն Հայց. Եկեղեցիին մէջ, դառնայ մեր բոլորին սրբութիւն սրբոցը դարձեալ:

«Ողջոյն՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութենէն Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց Պատրիարքութեան եւ անոր միաբանութեան, սկսեալ Պատրիարքէն, որպէսզի դառնայ առաւել գործօն արտասահմանի մեր եկեղեցական կեանքին ներս եւ այս Աթոռին գործակցութեամբ, ըլլայ Հայց. եկեղեցւոյ կանգուն սիւներէն մէկը եւ անոր զաւակներուն հոգեւոր ու բարոյական դաստիարակութեան գլխաւոր սատարողներէն:

«Ողջոյն Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան, որուն կը մաղթենք իր նախկին փայլը եւ նախկին դերը հայ կեանքին եւ Հայց. Եկեղեցիէն ներս:

«Ողջոյն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ բոլոր Թեմերուն, անոնց պաշտօնական ժողովներուն, անոնց հոգեւոր դասուն եւ համայն ժողովուրդին, եւ ի սրտէ աղօթք առ Աստուած, որ ոչ միայն մեր Թեմերու զաւակները, այլեւ արտասահմանի բոլոր մեր զաւակները եւ հարազատները ըլլան ի շինութիւն, ի բարեկարգութիւն՝ սիրով եւ համերաշխութեամբ, եղբայրական զգացումով, իրարու հանդէպ յարգանքի ոգիով:

«Ողջոյն Հայց. Եկեղեցւոյ բոլոր զաւակներուն եւ աղօթք առ Աստուած, որպէսզի անոնք ըլլան պարկեշտ, գիտակից եւ ապրին իրարու հետ սիրով եւ համերաշխութեամբ, եւ զգան թէ այս եկեղեցւոյ զաւակներն են, նոյն հաւատքով, նոյն անցեալով, նոյն ներկայով եւ նոյն ապագայով:

«Արդարեւ, երեսուն տարի անցաւ այն օրէն, երբ Անթիլիասի որբանոցը, պատսպարանը հայ ժողովուրդի մնացորդին, դարձաւ այս անգամ պատսպարանը Հայց. Եկեղեցիի հոգիի մշակներուն եւ դպրանոցը անոր հոգեւոր եւ մտաւոր առաջնորդներուն:

«Մեզի համար, այսօրուան պատարագը գոհաբանական պատարագ մըն է եւ փառաբանութիւն է Աստուծոյ, որ պահեց մեր ժողովուրդը ահաւոր կոտորածէն եւ առիթ ընծայեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան, աստանդական եւ թափառական կեանքէ մը յետոյ, Լիբանանի բարեխնամ կառավարութեան հովանիին ներքեւ, հաստատուիլ այս ափերուն վրայ, վերակազմուիլ, դարմանել իր վէրքերը, խեղճուկ տաղաւարներու ներքեւ իսկ պատրաստել Հայուն հոգին կերտելու կոչուած սերունդ մը, Հայուն առաջնորդութեան ջահը իր նախնիքներէն առնող եւ նոր սերունդներուն փոխանցող հոյլ մը մտաւորականներու, հոյլ մը ուսուցիչներու, որոնք, փառք Աստուծոյ, արտասահմանի մէջ իրենց լաւ եւ պատուաւոր դերն ու դիրքը ունին՝ Հայց. Եկեղեցւոյ ծառայութեան դաշտին մէջ եւ հայ ժողովուրդի մշակութային կեանքէն ներս:

«Մեր շնորհակալութիւնները բոլոր անոնց, որոնք 1930էն ասդին, ամէն մարզի մէջ, զգացական համակրանքներէն մինչեւ գործակցութիւն, նիւթական եւ բարոյական տեսակէտներէ, այս Աթոռին զօրավիգ հանդիսացան եւ անոր առաջին քայլերուն իրենց ուրախութիւնը յայտնեցին եւ ուրեմն այսօր, մեզի հետ ուրախանալու առիթ ունին»:

Վեհափառը ապա աղօթեց իր երջանկայիշատակ նախորդներու՝ Սահակ, Բաբգէն, Պետրոս եւ Գարեգին կաթողիկոսներու, ինչպէս նաեւ Շահէ Արք.ի հոգիին համար, եւ շարունակեց.

«Կեցած այս երեսնամեակի բացման հանդիսութեան սեմին, կ'ուզէինք անգամ մը եւս յիշատակել եւ շեշտել դերը մեր կաթողիկոսութեան, դեր՝ որու մասին այժմ թիւրիմացութիւններ ստեղծուած են դժբախտաբար եւ գիտակցօրէն: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը Հայց. Եկեղեցւոյ կաթողիկոսական երկրորդ եւ համահաւասար Աթոռն է Ս. Էջմիածնի, եղբայրը Ս. Էջմիածնի: Նոյնքան պատասխանատուութիւն եւ պարտականութիւն ունեցող Հայց. Եկեղեցիէն ներս, հայ ժողովուրդի հոգեւոր առաջնորդութեան մէջ: Եւ այս եղբայրութիւնը սխալ է մեկնել հակառակութեամբ: Դաւաճանութիւն է ազգին եւ եկեղեցիին հանդէպ՝ եղբայրական մեր զգացումը եւ գործակցութեան մեր հրաւէրը մեկնել Թեմերու յափշտակութեամբ: Մենք նոյն եկեղեցին ենք, մենք նոյն ժողովուրդն ենք: Հայց. Եկեղեցւոյ այս աթոռին զաւակները իրաւունք եւ պարտականութիւն ունին մասնաւորաբար՝ հասնելու հոն, ուրկէ կոչ կայ իրենց: Հասնելու Հայց. Եկեղեցւոյ այն զաւակներուն, որոնք իրենց հոգեւոր օժանդակութեան պէտք ունին: Պիտի հասնինք բոլորին՝ ուրկէ որ կանչուինք: Եւ պիտի հասնինք ոչ թէ հակառակութեան ոգիով, այլ Ս. Էջմիածնի եւ կամ նուիրապետական միւս աթոռներուն օգնելու, մեր բարոյական պարտականութիւնները մեր ժողովուրդին, մեր եկեղեցիին եւ մեր Աստուծոյն հանդէպ կատարելու գիտակցութեամբ: Ուստի, այս երեսնամեակի հանդիսութեանց առթիւ, իմ խնդրանքս է բոլորէն, իմ պահանջքս է բոլորէն, որ հասկնան մեզ, հասկնան մեր Աթոռին դիրքը, հասկնան մեր կաթողիկոսութեան պարտաւորութիւնները, եւ այս Աթոռին ու կաթողիկոսութեան վարչական մարմիններուն եւ միաբանութեան վերագրումներ չընեն:

«Պարզ, յստակ, բոլորին համար եւ միանգամայն ընդմիշտ կ'ըսենք, թէ մենք եկեղեցականներ ենք, կրօնքի եւ Աստուծոյ սպասաւորներ ենք եւ մեր այս ծառայութեան եւ Աստուծոյ հանդէպ մեր սպասաւորութեան գիտակցութեան մէջ, պատրաստ ենք ծառայել մեր ժողովուրդին, ուր որ պէտք ըլլայ ծառայել: Եւ առիկա՝ սիրով, զոհողութեան ոգիով, գիտակցութեամբ, ի սէր Էջմիածնին, ի սէր նուիրապետական միւս Աթոռներուն»:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք, Կաթողիկոսը առաջնորդուեցաւ Վեհարան, ուր իր կողքին տեղ գրաւեցին պետական եւ ազգային պաշտօնական անձնաւորութիւնները եւ հիւրասիրուեցան շամպանիով ու կարկանդակներով: Եղան մաղթանքներ եւ շնորհաւորական արտայայտութիւններով:

«ԱԶԴԱԿ»

ՆԱԽԱԳԱՀ ԿԻՒՐՍԷԼԻ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկեան Հարվըրտ համալսարանին ջղային հիւանդութեանց մասնագէտը, Փրոֆ. Էտըմս, մանրակրկիտ քննութեան մը ենթարկեց Թուրքիոյ պետութեան նախագահը, Զօր. Կիւրսէլ: Քննութեան ներկայ էին Թուրք բժիշկներ, Շիւքրիւ Սարըպաշ, Ֆէվզի Րենտէ, Ֆահիր Իրեյէթիչեր, Սալահէտտին Տողրուլու, Մուսթաֆա Պիլհան եւ Րէշատ Էսէր:

Քննութենէն ետք, մամուլին տրուեցաւ զեկոյց մը, որ ապահովութիւն կու տայ երկրին՝ զօրավարին առողջութեան մասին, ինչպէս եւ կ'աշխատի քաղցրացնել դառնացող Թուրք մասնագէտներուն սիրտը.—

«Բարեկամ եւ դաշնակից Ամերիկացի ազգը, թուրք ազգին ու մեր մեծայարգ պետութեան նախագահին հանդէպ մօտիկ շահագրգռութեան իբրեւ ապացոյց, ուղարկած է Հարվըրտ համալսարանի եւ Մասս հիւանդանոցի ջղաբան Փրոֆ. Ռէյմոնտս Էտըմսը, որ մեր մեծայարգ պետութեան նախագահը դարմանող բժիշկներուն հետ քննեց զայն: Յետ կարծիքի փոխանակութեան, հետեւեալ համոզումին յանգած են հաւաքաբար:

Պետութեան եւ կառավարութեան նախագահ Զօր. Ճէմալ Կիւրսէլ ջղային դրութեան առընչութեամբ արեան շրջանի թեթեւ անբաւարարութիւն մը անցուցած է: Այս անհանգստութեան հետեւանքով՝ ձախակողմը ուժի թեթեւ տկարութիւն մը հաստատուած է: Բացի այս հաստատումներէն, նախագահ Կիւրսէլի միւս գործարանները կատարելապէս բնականոն են եւ անպատեհութիւն մը չէ տեսնուած պետական գործերով զբաղելուն մէջ:

Եւ սակայն յարմար դատուած է որ նախագահը ատեն մը եւս շարունակէ հանգիստը»:

Նախագահը դարմանող բժիշկներէն մին յայտարարեց թէ Կիւրսէլի առողջական վիճակը բարւոքած է եւ արդէն սկսած է քալել յամրաբար:

Փրոֆ. Էտըմս, երեքշաբթի, դասախօսութիւն մը տուաւ Անգարայի բժշկ. համալսարանին մէջ, «Ջղա-երակային հիւանդութեանց մասին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԳՈԼ Ազգ. ժողովին առջեւ պարզեց կառավարութեան Ալժերիոյ նոր ծրագիրը: Բացատրեց հանրաքուէն որ տեղի պիտի ունենայ Յունուար ութին: Ինքնորոշման ատեն Ալժերիոյ համար երեք լուծում կը նախատեսուի, երեքն ալ կախում պիտի ունենան Ալժերացիներու կամքէն: Անոնք են՝ անջատում, ֆրանսացում եւ Ալժերացիներէ կառավարուած եւ Ֆրանսայի կապուած Ալժերիա մը: Յամենայն դէպս, կառավարութիւնը տէր պիտի կանգնի անոնց որոնք կ'ուզեն ֆրանսացի մնալ:

ՓԱՍՏԱԲԱՆ ԿԱԼՕ յայտնեց թէ կը հրաժարի Լակայարտը պաշտպանելէ.— «Լակայարտը կը թողում հայրենիքի սիրահարի իր արկածախնդիր ճակատագրին»: Մեթր Թիքսիէ-Վինեանքուր որ Մատրիտ գացած էր Ալժէի փախստական երեսփոխանը տեսնելու, վերադարձին յայտարարեց թէ Լակայարտ իր կամքով չէ մեկնած: Ազգ. ժողովը 424 ձայնով, (55 ձեռնպահ եւ 21 դէմ) զրկեց Լակայարտը խորհրդարանական անձեռնմխելիութենէն: Կ'ըսուի թէ միւս չորս ամբաստանեալները ֆրանսական հողամասի վրայ են, արդէն Փերալ յանձնուեցաւ: Դատավարութիւնը կը շարունակուի դռնփակ:

ԱԼԺԷԻ մթնոլորտը ծանր է: Թռուցիկներ կը բաժնուէին Հինգշաբթի օր, ուր կ'ըսուէր «պատրաստ եղէք կռուելու»: Կ'ըսուի նաեւ թէ տը Կոլի ժամանման օրը ընդհանուր գործադուլ պիտի ըլլայ:

ԱՐԱԲ Միացեալ Հանրապետութեան փոխ-նախագահը յայտարարած է, Մոսկուայի մէջ, թէ պիտի պայքարին աշխարհակալութեան դէմ ուր որ ալ ըլլայ: Այս միջոցին աւելցուցած է մառեշալ Ամէր, «ան առաւելագոյնս կ'արտայայտուի, արաբական Ալժերիոյ եւ Քոնկոյի մէջ»:

ՀԱՎԱՆԱՅԻ համալսարանին եւ երեք կրթարաններու մէջ 11 ռումբեր պայթած են, մեծ վնասներ հասցնելով: Վերջին 10 օրերուն 63 ռումբեր պայթած են:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ յաջողութեամբ, արձակեցին արուեստական նոր արբանեակ մը: Արբանեակին մէջ զետեղուած են մարդկային ծուծեր, ջրային խոտեր եւն.:

ՏԵՐՈՒՆԱԶԱՐԴ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏՆ ՈՒ ԱՐԻՒՆԱՐԲՈՒ

ԲՌՆԱԿԱԼ ԼԷՆԿԹԻՄՈՒՐԸ

Թաթար արիւնարբու եւ մարդակեր բռնակալ լէնկթիմուրի (Ամիր Թէյմուր, Թիմուրլէնկ, Թամէրլան, Լանկթամուր) մասին հայ ժողովրդի մէջ մնացել են բազմաթիւ ժողովրդական զրոյցներ եւ ազգային աւանդութիւններ, որոնցից մէկն էլ այս է.—

Վան քաղաքի բնակչութիւնը կոտորելուց յետոյ Լէնկթիմուրը իւր արիւնկզակ բանակներով՝ Վանի ծովու հիւսիսային ափերից առաջանալով մօտեցաւ ծովափնեայ Արճէշ քաղաքին եւ բանակ զարկեց։

Բռնակալի երիտասարդ որդին՝ Շահբուխը ծանր հիւանդացել էր եւ տառապում էր տաքութեան մէջ։ Բանակի հէքիմները անկարող են լինում բժշկել նըրան։

Լէնկթիմուրին յայտնում են որ զաւակը կարող է բժշկել միայն Մեծոփայ վանքի ծերունազարդ եւ սրբակենցաղ վանահայրը, որին գնում ու բերում են մեծ բռնակալի վրանը, ուր գահի վրայ բազմած Լէնկթիմուրը երբ տեսնում է սպիտակամօրուք եւ պատկառելի վանահօր, ոտքի կանգնում է, մօտենում եւ համբուրում է նրա աջը, իսկ վանահայրն էլ համբուրում է Լէնկթիմուրի կուրծքի ձախակողմը։ Բռնակալը ժպիտը դէմքին եւ երկիւղած՝ հարցնում է.

—Ո՛վ սուրբ մարդ, ինչո՞ւ համբուրեցիք իմ կուրծքը» ։

Վանահայրը պատասխանում է.

— Ո՛վ Արքայ զօրաւոր, ես համբուրեցի քո սիրտը, վասնզի մեր սուրբ գրքերի մէջ գրուած է որ «Սիրտք թագաւորաց ի ձեռին Աստուծոյ են»։

Այս պատասխանը մեծ հաճոյք է պատճառում բռնակալին, որ ասում է.

— Ո՛վ սուրբ մարդ, ես քեզ կանչել եմ, որ քո աղօթքով բժշկես իմ երիտասարդ որդուն։ Նա մի քանի օր է, որ հիւանդ է եւ տաքութեան մէջ տառապում է։

— Ո՛վ Արքայ զօրաւոր, եթէ զաւակդ հաւատում է Աստուծոյ զօրութեան եւ յոյս ունի, որ իմ աղօթքով կ՚առողջանայ՝ ես պատրաստ եմ կատարել նախ իմ մարդկային պարտականութիւնը եւ ապա Արքայի հրամանը։

Պատկառելի վանահօր տանում են այն վրանը, ուր հիւանդ պառկած էր Լէնկթիմուրի որդին՝ Շահրուխը, որ վանահօր տեսնելուն պէս նստում է անկողնում եւ փորձում է բարձրանալ՝ նրա աջը համբուրելու համար, բայց վանահայրը մօտենում, նրան գրկում է գորովանքով եւ պառկեցնում է։

Ապա գրպանից հանում է մագաղաթի վրայ գրուած փոքրադիր Նարեկը («Մատեան Ողբերգութեան»)եւ սկսում է կարդալ բժշկութեան յատուկ եօթն գըլուխները։

Լէնկթիմուրն ու աւագանին խորին երկիւղածութեամբ դիտում էին այս արարողութիւնը, որ խոր տպաւորութիւն էր թողել ամէնքի վրայ։

Վերջացնելուց յետոյ վանահայրը հիւանդին ասում է խոր ներշնչումով ու վստահութեամբ.

— Զաւակս, այս գիշեր տաքութիւնդ իջնելու է վաղ առաւօտ կը նստես անկողնումդ եւ այս Սուրբ Գիրքը օրուան մէջ եօթն անգամ կը համբուրես ու կը դնես բարձիդ տակ։ Երկրորդ օրը վրանում ման կը գաս եւ դարձեալ օրական եօթն անգամ կը համբուրես այս Սուրբ Գիրքը եւ կը դնես բարձիդ տակ։ Երրորդ օրը, ես կը գամ եւ քեզ կը տեսնեմ ձիու վրայ նստած՝ առողջ եւ ուրախ։

Վանահայրը գնում է վանքը եւ երրորդ օր կէսօրին վերադառնում է։ Շահրուխը ոտքի վրայ էր։ Վազում ընդառաջում եւ համբուրում է վանահօր ձեռքը։ Ապա ձիու վրայ նստած զբօսնում է վրանի մօտակայքում, մինչ Լէնկթիմուրը տեսնում էր այս բոլորը եւ յուզումից չէր կարող խօսել։ Շահրուխն եկաւ, ձիուց իջաւ եւ կանգնեց հօր կողքին։ Ապա գնաց վրանի տակից բերեց Նարեկը եւ յանձնեց վանահօր։

Լէնկթիմուրը հրամայեց, որ մէկ տոպրակ ոսկի բերեն եւ տան վանահօր՝ իբր վարձատրութիւն իր կատարած ծառայութեան։

Երբ վանահայրը ոսկու անունը լսեց՝ յուզումով եւ դառնացած ասաց.—

« Ի՞նչ եմ անելու ես անմեղ մարդկանց արիւնով ներկուած ոսկիները։ Ես զաւակիդ բժշկեցի՝ կատարելով իմ մարդկային պարտականութիւնը։ Տէ՛ր Արքայ, ես գնահատում եմ քո հայրական սէրն ու պաշտամունքը զաւակիդ հանդէպ, սակայն, ես՝ ծառայ Աստուծոյ եւ մարդոց՝ ուխտի հարց տամ քեզ, ի՞նչպէս քո խիղճը թոյլ է տալիս, որ դու միլիոնաւոր մարդկանց եւ նրանց զաւակներին կոտորել ես։ Չէ՞ որ նրանք էլ քեզ նման հայրեր են եղել եւ քո զաւակի նման՝ զաւակներ են ունեցել։ Մի՞թէ քո սիրտը քար ու երկաթ է։ Ահա թէ ինչու համբուրեցի ես քո սիրտը։

« Դու եթէ հաւատացիր ինձ եւ ես էլ բժշկեցի քո սիրասուն զաւակին՝ աղօթելով առ Աստուած եւ կարդալով այս Սուրբ Գիրքը, ասացէք Տէր Արքայ, դու ինչո՞ւ կոտորեցիր, նահատակեցիր ինձ նման բիւրաւոր անզօր եւ անմեղ հոգեւորականներին, ինչո՞ւ թալանեցիք ու քանդեցիք մեր հազարաւոր եկեղեցիներն ու վանքերը եւ տարաք նրանց սուրբ մատեանները։

« Ահա այժմ, ես 85 տարեկան ծերունի վարդապետս ձեր առջեւ կանգնել եմ եւ խօսում եմ հայրաբար ու համարձակ, վասնզի ես վախենում եմ միայն Աստուծուց, ես քեզնից չեմ վախենում։ Կեանքըս անցել է. կարող ես հիմա, քո վրանի առջեւ, քո սիրասուն զաւակի աչքի առջեւ՝ գլուխս կտրել, նահատակել ինձ եւ թող իմ արիւնով ներկուի այս Սուրբ Գիրքը, որի աղօթքներով ես բժշկեցի քո որդուն »։

Վանահօր այս խօսքերի ազդեցութեան տակ կուչ էր եկել, ամքել ու խեղճացել էր աշխարհաասասան արիւնարբու բռնակալը, երբ յանկարծ Շահրուխը աղիողորմ ձայնով բացագանչեց եւ վազելով գրկեց հօրն ու ասաց.

— Հա՛յր... հա՛յր... նա ճիշդ է ասում... նա սուրբ մարդ է ... Նրա վրայ ձեռք չբարձրացնես եւ ծանր խօսքեր չասես...

Անյաղթ եւ անպարտելի Լէնկթիմուրը իրեն յաղթուած զգաց, եւ շշմել ու զգածուել էր վանահօր խօսքերից։ Իր կաղ ոտքով կամաց կամաց մօտեցաւ վանահօր, լռութեամբ համբուրեց նրա ձեռքը, վանահայրն էլ համբուրեց նրա սիրտը եւ դանդաղ ու հանդիսաւոր կերպով սկսեց հեռանալ, երբ բռնակալը մեղմ ձայնով կանչեց.

— Ո՛վ սուրբ մարդ, ես Հայոց եկեղեցիներից ու վանքերից 65 ջորաբեռ սուրբ մատեաններ եմ թալանել։ Այդ բոլորն էլ կը տամ քեզ, որ տանես քո վանքում պահես։ Է՛յ քարվան բաշի, Հայոց վանքերի եւ եկեղեցիների սուրբ գրքերի պարկերը բարձէք ջորիների վրայ եւ այս սուրբ մարդու հետ տարէք իր վանքը։

Վանահայրն ուրախացաւ։ Ինքն էլ նըստեց մի ջորու վրայ եւ Հայ արցունքով ու արիւնով օծուած մագաղաթեայ սուրբ մատեանների կարաւանը շարժուեց դէպի Մեծոփայ վանքը։ Երբ կարաւանը մօտեցաւ վանքին, զանգակները ղօղանջեցին եւ եկեղեցական թափորը «Հրաշափառ» շարականը երգելով ընդառաջ ելան Հայոց գրչագիր, մագաղաթեայ սրբազան մատեանների կարաւանին եւ սրբակենցաղ վանահօր, որ վարձատրեց քարվան բաշիին եւ ջորեպաններին եւ օրհնելով ճանապարհ դրեց։

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԵՆՆԷՏԻ ԵՒ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

« Նիւ Եորք Հէրալտ»ի Միջին Արեւելեան հարցերու մասնագէտ թղթակիցը, Ճօ Ալէք Մոռիս, կը մատնանշէ Քեննէտիի սպասող պարտաւորութիւնները՝ Միջին Արեւելքի մէջ։

Գրեթէ գերմարդկային պարտաւորութիւններ կը սպասեն Քեննէտիի ու իր գործակիցներուն՝ Միջին Արեւելքի մէջ. — Վերահաստատել Մ. Նահանգներու եւ Արեւմուտքի ինկած վարկը, թումբ կանգնել համայնավարութեան տարածման դէմ, եւ կասեցնել Արեւմուտքէն հեռանալով Արեւելքին մերձենալու միտումը։

Վերջին 12 տարիներուն ընթացքին, օրէ օր աւելի ինկաւ Արեւմուտքի վարկը Մերձ. Արեւելքի ոչ միայն արաբական, այլ նաեւ միւս բոլոր երկիրներուն մէջ։ Իրերու այս կացութենէն օգտուողը անկասկած Ռուսերը եղան, եւ թերեւս ամէնէն զարմանալին այն է, թէ ինչո՞ւ աւելի եւս չկրցան օգտագործել այս պարագան։

Հակառակ Եգիպտոսի, Իրաքի, Լիբանանի մէջ տեղի ունեցած հակարեւմտեան յեղափոխութիւններուն, եւ Փաքիստանի, Թուրքիոյ ու Սուտանի մէջ տիրող արեւմտասէր կառավարութիւններուն դէմ կազմակերպուած շարժումներուն, Խ. Միութիւնը արբանեակ երկիր մը չունի Միջին Արեւելքի մէջ — գոնէ ոչ առայժմ։ Սակայն ամբողջ այս շրջանը քաղաքական անկայուն եւ վտանգաւոր կացութեան մէջ է, եւ բաւական է, որ Յորդանանի մէջ յեղափոխութիւն մը ծագի կամ քաղաքական ոճիր մը գործուի, որպէսզի Միջին Արեւելքը մէկ օրէն միւսը պատերազմի մէջ մխրճուի։

Միջին Արեւելքի մէջ գոյութիւն ունեցող խնդիրները բազմաթիւ են, այլազան, ու կը կարօտին անմիջական լուծման. սակայն դիւրին չէ գտնել անոնց լուծումը։ Հակառակ կատարուած մեծ ճիգերուն, Արեւմուտքն ու ՄԱԿը չյաջողեցան շօշափելի արդիւնքներու հասնիլ ամէնէն հրատապ հարցերուն լուծում մը գտնելու գործին մէջ. արաբեւիսրայէլեան ատելութիւնը, զոր օրինակ, ոչ մէկ մեղմացում արձանագրած է վերջին բախումներէն ի վեր. ու երկու կողմերն ալ այս կացութեան պատասխանատուն Արեւմուտքը կը նկատեն։

Միջին Արեւելքը այսօր քաղաքական, կրօնական ու անհատական մրցակցութիւններու խառնարան մըն է, ուր մէջ « ազատութեան » կամ « ժողովրդավարութեան » նման բառերը բոլորովին՝ այլ իմաստով կը մեկնաբանուին։ Այս իրողութեան ամէնէն ընթացիկ ձեւը հետեւեալն է.— Նոր պետութիւններ կը կազմուին, անկախութեան կը տիրանան, ատեն մը մեծ դժուարութիւններով կը պահեն արեւմտեան ձեւի ժողովրդավարութեան արտաքին պիտակը կրող վարչակարգ մը, ապա տկար հիմքերու վրայ բարձրացած ամբողջ շէնքը ամուլով կը փլչի ու իշխանութիւնը կ՚անցնի զինուորականներու ձեռքը, որոնց ստեղծած վարչակարգը ժողովրդավարութեան արտաքին պիտակն ալ կը թօթափէ երկրին վրայէն։

Եգիպտոսի ներկայ նախագահը, Նասր, այս ձեւով գործի գլուխ եկող զինուորականներէն առաջինն ու ամէնէն կարեւորն է։ Իր օրինակին հետեւողները այժմ կը վարեն Իրաքի, Փաքիստանի, Սուտանի ու Թուրքիոյ ղեկերը։ 1950ին, Իրանի ու Յորդանանի մէջ ալ թագաւորութիւնը տապալելու փորձեր կատարուեցան, անյաջող կերպով. բայց իրողութիւնը այն է, որ այս երկու երկիրներուն մէջ ներկայ վարչակարգերը դժուարաւ կը պահեն իրենց գոյութիւնը՝ շնորհիւ տեղա-

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՔԱՒԱՐԱՆԻ ՀՈԳԻՆԵՐԸ

Պահանջուած քահանաները գրեթէ բոլորն ալ մերժեցին հիւանդին այցելել, վախնալով որ այս վերջինը չար կատակ մը միայն վերապահած էր իրենց։ Ի վերջոյ Տոմինիքեան կրօնաւոր մը համաձայնեցաւ։

Տոն Ժուան գլուխ գլխի մնաց Աստուծոյ պաշտօնեային հետ, պատմեց անոր իր տեսիլքը, ապա սկսաւ խոստովանութեանց շարք մը։ Իր գործած բոլոր ոճիրներուն նկարագրութիւնը ըրած պահուն, յաճախ կ՚ընդհատէր իր խօսքերը եւ կը հարցնէր կրօնաւորին թէ՝ այսպիսի մեծ մեղքեր կրնայի՞ն արդեօք արժանալ երկնային ողորմածութեան։ Կրօնաւորը կը պատասխանէր թէ Աստուծոյ ներողամտութիւնը անսահման էր։

Կրօնաւորը ըսաւ նոյնպէս թէ՝ պէտք է շարունակէր հաստատամտօրէն իր ողջումի արարքը որ իրեն պիտի պարգեւէր մեծ մխիթարութիւն եւ որ ամենամեծ ոճրագործներուն անգամ երկինքը չէ գոցած իր ներումը։ Հեռանալէ առաջ, Տոմինիքեան հայրը խոստացաւ երեկոյեան վերստին այցելել իրեն։

Տոն Ժուան ամբողջ օրը անցուց աղօթելով։ Երբ կրօնաւորը վերստին եկաւ, անոր յայտնեց իր մտադրութիւնը հեռանալ այն աշխարհէն ուրտեղ պատճառ դարձած էր այնքան գայթակղութիւններու եւ մտնել վանք մը, աղօթքի եւ ապաշխարութեան մէջ քաւութիւն գտնելու այն բոլոր մեղքերուն համար որոնցմով ծանրաբեռնուած էր ինք։

Քահանան, մեծապէս յուզուած անոր թափած արցունքներէն, խրախուսեց զայն իր մտադրութեան համար։ Ապա, փորձելու համար Տոն Ժուանի անկեղծութիւնը, սկսաւ մի առ մի նկարագրել մենաստաններու խստակեաց կեանքը։ Իր իւրաքանչիւր խօսքին, որ նկարագրութիւնն էր Վանականներու ժուժկալ, խստամբեր եւ դառնութիւններով լեցուն կենցաղին, Տոնժուան կը պատասխանէր թէ այդ բոլորը այնքան ծանր չէին որ կարենային իր մեղքերը քաւել, վասնզի այդ մեղքերը արժանի էին աւելի ծանր պատիժներու։

Հետեւեալ օրը իր ամբողջ հարստութեան կէսը բաժնեց իր աղքատ ազգականներուն եւ մաս մըն ալ յատկացուց կառուցանելու համար հիւանդանոց մը եւ մատուռ մը։ Կարեւոր գումարներ բաշխել տուաւ չքաւորներուն եւ մատուցանել տուաւ բազմաթիւ պատարագներ քաւարանի հոգիներուն, մասնաւորաբար հրամանատար Կոմարէի եւ այն բոլոր դժբախտներուն հոգիներուն համար, որոնք մենամարտներու ընթացքին սպաննուած էին իր ձեռքով։

Ի վերջոյ իր մօտ հրաւիրեց իր բոլոր բարեկամները եւ անոնց ներկայութեան ինքզինքը ամբաստանեց եւ խոստովանեցաւ իր բոլոր մեղքերը։ Կշտամբեց զանոնք որ գէշ օրինակ հանդիսացած էին իրեն եւ նկարագրեց այն բոլորը ինչ որ կը սպասէր երկնային ողորմածութենէն։

Իր անառակ ու ցոփ բարեկամներէն ոմանք չափազանց զգացուեցան Տոն Ժուանի այս յայտարարութիւններէն, իսկ ոմանք, բոլորովին անուղղայ, հեռացան իր քովէն սառն անտարբերութեամբ մը եւ արհամարհանքով։

Նախ քան մտնելը այն վանքը ուր որոշած էր նախապէս, Տոն Ժուան գրեց Տոնա Թերեզային։ Խոստովանեցաւ իր յանցապարտ արարքները, պատմեց իր ամօթապարտ կեանքը, յայտնեց իր զղջումը եւ խնդրեց անկէ իր ներումը։ Այս նամակը յանձնեց Տոմինիքեան հօր, կարդալով նախապէս անոր պարունակութիւնը։

Խեղճ Թերեզան վանքին պարտէզին մէջ երկար ատեն սպասած էր առեւանգումի ազդանշանին, անձկութեան պահեր ապրելով։ Տեսնելով արշալոյսին ծագումը, խեղճ աղջիկը յուսահատ վերադարձած էր իր խուցը եւ հոն յանձնուած էր վշտի եւ ցաւի աչաւոր տանջանքներու ու հազարաւոր պատճառներու։

Այսպէս անցան բազմաթիւ օրեր, առանց որեւէ նոր լուրի եւ առանց որեւէ նամակի, որ պիտի կրնար մեղմացնել իր յուսահատ վիճակը։

Վերջապէս, Տոմինիքեան հայրը, խորհրդակցելէ ետք վանքին մեծաւորուհիին հետ, թոյլտուութիւն ստացաւ տեսակցիլ Տոնա Թերեզային հետ եւ անոր յանձնեց Տոն Ժուանի նամակը։

Նամակը կարդացած պահուն թշուառ աղջկան ճակատը ողողուած էր քրտինքի կայլակներով եւ դէմքը յաճախակի փոփոխականութեամբ մը մերթ կը ստանար մեռելատիպ տժգունութիւն մը եւ մերթ ալ կը շառագունէր։ Եւ սակայն կրցաւ վերջացնել նամակին ընթերցումը, գործ դնելով արտակարգ քաջութիւն մը։

Տոմինիքեան հայրը իր կարելին ըրաւ մեղմացնելու համար երիտասարդուհիին վիշտը, նկարագրելով անոր Տոն Ժուանի զղջումէն յառաջանալիք բարիքները, աւելցնելով որ առեւանգումի ծրագրին գործադրութիւնը աղիտաբեր կրնար ըլլալ թէ իրեն եւ թէ Տոն Ժուանին համար։ Բայց քահանային բոլոր յորդորներուն Թերեզան շարունակ կը պատասխանէր ըսելով. «Ոչ, զիս բնաւ չէ սիրած...»

Թշուառ աղջիկը ենթարկուեցաւ զօրաւոր ջերմի մը։

(32 Շար.)

կան բանակներուն եւ ամերիկեան տոլարներուն :

Մ. Նահանգներու նորընտիր նախագահին փոխանցուելիք ժառանգութեան մաս կը կազմեն քաղաքական ծանր սխալներ ու ձախողութիւններ, որոնք մեծ մասամբ անխուսափելի էին, դժբախտաբար :

Փաստերը այնպէս բերին, որ Մ. Նահանգները պարտաւոր եղան թեւ թիկունք հանդիսանալ Մերձ. Արեւելքի բոլոր յետադիմականներուն, աւատապետներուն ու մենատէրներուն՝ այսպէս կոչուած «Այզընհաուըրի վարդապետութեան» հիման վրայ, որ իբր թէ հակահամայնավար խմբակէն ներս պիտի առնէր ենթակայ երկիրները. բայց իրականին մէջ, միայն աւատապետներն ու մենատէրներն են, որ իրենց անձնական շահուն համար յարած կը մնան հակահամայնավարութեան, մինչդեռ իրենց հպատակները յարմար առիթի կը սպասեն իրենց ղեկավարներէն ազատելու :

1958ին, Իրաքեան յեղափոխութենէն յետոյ, Այզընհաուըրի կառավարութիւնը որոշեց օգնել Զօր. Քասըմին, որպէսզի Իրաք չնետուի Խ. Միութեան գիրկը :

Այդ թուականէն ի վեր, ամերիկեան քաղաքականութիւնը հակասութիւններու բարդոյթ մը դարձած է Միջին Արեւելքի մէջ. ամէն տեսակի մարդոց պաշտպանը հանդիսացած է. այս «ամէնքին» մաս կը կազմեն մահմետական աշխարհին յետադիմականները, յառաջդիմականները, զինուորական ղեկավարները եւ, անշուշտ, Իսրայէլը :

Հարց կը ծագի, թէ Քեննէտի պիտի շարունակէ՞ համայնատարած այս պաշտպանութիւնը — առանց տեղացիներու սրտին մէջ մեծ համակրանք պահելու Մ. Նահանգներու հանդէպ — թէ՝ փոփոխութիւն պիտի մտցնէ միջին արեւելեան իր քաղաքականութեան մէջ :

Քեննէտիի անմիջական դժուարութիւնները պիտի ծագին ոչ թէ Միջին Արեւելքէն, այլ՝ ամերիկեան Քոնկրէսէն : Արդարեւ, Քոնկրէսին մէջ զօրաւոր հոսանք մը կայ, որ կ'ուզէ Նասրէն պահանջել Իսրայէլեան նաւերու ազատ անցքը՝ Սուէզէն : Միւս կողմէ, Քոնկրէսը դժկամակութիւն ցոյց կուտայ դարձեալ քուէարկելու : Տարեկան միլիոնաւոր տոլարներու հասնող պիւտճէն, որ ցարդ կը յատկացուէր մէկ միլիոնի հասնող պաղեստինցի գաղթականներուն :

Այս խնդիրներն ալ գոհացուցիչ լուծումի մը կը կարօտին, քանի որ բացորոշ է Մերձ. Արեւելքի ռազմագիտական, քաղաքական ու տնտեսական կարեւորութիւնը՝ Արեւմտեան աշխարհին համար : Ռազմագիտական տեսակէտէն, Մերձ. Արեւելքը կրնայ կենսական թումբ մը ըլլալ Խ. Միութեան հարաւային սահմաններուն վրայ. քաղաքական տեսակէտէն, Մերձ. Արեւելքը Ասիոյ ու Ափրիկէի թերաճ բայց շատ կարեւոր անծայրածիր տարածութիւններուն միացման կէտը կը ներկայացնէ. իսկ տնտեսական տեսակէտէն, քարիւղի ընդարձակ հոր մըն է, որ կը պարունակէ ոչ-խորհրդային աշխարհի քարիւղի պահեստներուն երկու երրորդը :

Արեւմտեան աշխարհին համար այսքան կենսական եղող այս շրջանը հրաբուխի բերանի կարելի է նմանցնել. քաղաքական, կրօնական, ցեղային ու անհատական խնդիրներու բարդոյթ մը ներկայացնելէ զատ, ընկերային պայքարի խառնարան մըն ալ է՝ այնտեղ տիրող աղքատութեան ու հիւանդութեանց պատճառաւ :

Այս բոլորը խորհրդային քարոզչութեան համար հրաշալի ասպարէզ են : Մերձ. Արեւելքի երկիրներուն մեծ մասը շատ վէչ յիշատակներ պահած են արեւմտեան գաղթատիրութեան օրերէն ու Արեւմուտքին ենթակայ խամաճիկ տեղական կառավարութիւններէն : Արեւմտեան ճնշումներուն ու օգնութեան շնորհիւ Իսրայէլեան պետութեան մը ստեղծումը, Սուէզի արշաւանքն, ու հակառակ իրենց կամքին հակա-համայնավարական ռազմական զինակցութիւններու մասնակցելու պարտադրանքը, ստարատեացութեան եւ հակարեւմտականութեան զօրաւոր հոսանք մը ստեղծած են աշխարհի այս մասին մէջ :

Այս բոլորէն օգտուողը անշուշտ Խ. Միութիւնն է, որուն հմայքը, խորհրդային առաջին Սպուտնիկին նետուելէն ի վեր, մեծ չափանիշներու հասած է :

Միւս կողմէ, Ռուսերը խոստացած են շինել Ասուանի ամբարտակը՝ Եգիպտոսի մէջ, եւ առիթ չեն փախցներ յիշեցնելէ, թէ Ամերիկացիները այս խնդրին մէջ զլացան իրենց օգնութիւնը : Դարձեալ Ռուսերն են, որ գործարաններ կը կառուցանեն Սուրիոյ ու Իրաքի մէջ, զէնք կը հայթայթեն Իրաքի ու Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան : Ռուսական առեւտուրը, ամբողջ Մերձ. Արեւելքի հետ, ծաղկումի շրջան մը կ'ապրի, քանի որ Խ. Միութեան պայմանները ծանր չեն :

Մէկ խօսքով, Ռուսերը ամէն պատճառ ունին գոհ ըլլալու կենսական այս շրջանին մէջ իրագործած իրենց յառաջդիմութիւններէն, իսկ Մ. Նահանգներու նոր կազմուելիք կառավարութիւնը ամէն պատճառ ունի չափազանց մտահոգուելու :

Շ. Ս.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Մեր գաղութն ալ, թէեւ քիչ մը ուշ՝ սակայն արժանավայել շուքով, տօնեց Դաշնակցութեան եօթանասնամեակը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի : Քաղաքապետարանի սրահը փութացած էին գաղութիս հայրենասէր եւ ազատատենչ հայրենակիցները, մեծով-պզտիկով :

Բեմը զարդարուած էր զոյգ եռագոյններով, Հ. Յ. Դ. Երրորդութեան եւ ծանօթ ֆրանսացի ընկերվարական հայասէր Ժան Ժոռէսի դիմանկարներով :

Հանդէսը բացուեցաւ Ֆրանսական փառերգով եւ Դաշնակցութեան քայլերգով, որոնք երգուեցան Կրընոպլի եւ Վալանսի Նոր Սերնդականներու կողմէ :

Նախագահը՝ ընկեր Մ. Պօյաճեան օրուան պատշաճ քանի մը խօսքերով դըրուատեց Դաշնակցութեան գաղափարական եւ մարտական ուժը, մանաւանդ հայրենանուէր զոհաբերութիւնը : Ներկաները յոտնկայս յարգեցին զէնքի եւ գրչի հերոսները :

Գեղարուեստական բաժինը յաջող էր : Պատրաստուած էր Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի սանուհիներէն, ղեկավարութեամբ Տիկին Ա. Սիսլեանի :

Յաջորդաբար արտասանեցին օրիորդներ Մ. Աւճեան՝ «Մասեաց Սարը», Օտէթ Քէչէճեան՝ «Առ կայծը», Ս. Սիսլեան՝ Իսահակեանի «Հէքեաթը», Էլիզ Մուրատեան՝ «Իմ անուշ Հայաստանը», ֆրանսացի օրիորդ մը՝ «Մի խառնէք մեր լեզուն» : Ընկեր Բաբախեան երգեց՝ «Նազեր» Գ. Մ. Ալէմշահի, «Բարձր սարեր» Կոմիտասի, եւ իր կարգին ընկեր Մարաշլեան՝ «Պանք Օթոմանը» : Հուսկ ուրեմն ներկայացուեցաւ «Դաշնակցութեան ծնունդը» կենդանի պատկեր մը :
կեր մը :

Բեմ հրաւիրուեցաւ ընկերուհի Օտէթ Միքայէլեան, որ նախ Ֆրանսերէն, ապա Հայերէն ուղերձներ կարդաց.— «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եօթանասուն տարիներու ընթացքին արթուն պահակը եղած է հայ ժողովուրդի մտքին, խղճին եւ մարտական կորովին : Հայը՝ շատ աւելի բարձր եւ առաջինի քան իր շրջապատի ժողովուրդները, հակառակ Թուրքին եւ Քիւրտին հալածանքներուն ու կոտորածին : Դաշնակցութիւնը նուիրական պարտականութիւն համարեց պայքարիլ եւ պաշտպանել Հայը եւ Հայ հայրենիքը : Միեւնոյն ատեն իր երրորդութեան շունչով ջահակիր դարձաւ ընկերվարութեան եւ ազգերու եղբայրակցութեան գաղափարին, ի խնդիր արդարութեան, երջանկութեան եւ ազատութեան» :

Ծափերու մէջ բեմ ելաւ Ֆրանս. Ընկերվարականներու ներկայացուցիչը եւ քաղաքապետին տեղակալը՝ Պ. Փոմիէ, որ յայտարարեց.— «Կապուած ենք ձեր գաղափարին եւ կը մաղթենք որ ձեր հայրենիքը դառնայ ազատ եւ անկախ, ընկերվարական վարչաձեւով» :

Կարճ դադարէ մը ետք, գործադրուեցաւ յայտագրին երկրորդ բաժինը, գեղջկական պարեր՝ Կրընոպլի սանուհիներուն կողմէ :

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, Մարսէյլէն՝ ընկեր Յ. Պալիկեան :

Նախ պատկերացուց հայ ժողովուրդի դժնդակ կեանքը՝ 1890էն առաջ, որուն պատճառով եւ դարմանելու յոյսով հրապարակ նետուեցաւ 70 տարի առաջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը : Ապա դրուատեց ֆրանսացի եւ հայ ժողովուրդներու դարաւոր բարեկամութիւնը, յատկապէս 1914ի մեծ պատերազմին : «Ոչ մէկ ժողովուրդ իր դուռները բացաւ Հայութեան առջեւ, այնքան սիրով եւ գուրգուրանքով, որքան ֆրանսացի ժողովուրդը» :

Ընկեր Յ. Պալիկեան, անցնելով օրուան նիւթին, պատկերացուց Դաշնակցութեան ծնունդը եւ անոր տարած աշխատանքները, «Ան էր որ կերտեց Հայուն նկարագիրը՝ մարտունակ եւ ազատասէր» :

Գեղարուեստական բաժնին վերջին մասը վերապահուած էր Պ. Ս. Քէփէնէկեանի փոքրիկ թատերախումբին (Ռոմանէն), որ յաջողութեամբ ներկայացուց «Խեչոյի Թուղը» : Հակառակ իրենց փոքր տարիքին, յաջող էին երեք դերակատարներն ալ :

Հանդէսը վերջացաւ ուշ գիշերին :

Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

1921ին բաղկացած էր երկու բաժանումներէ, այսօր՝ 12 :

Վերջին չորս տասնամեակներուն՝ շըրջանաւարտ եղած են մօտ տասը հազար երիտասարդներ : Ըստ մասնագիտութեան՝ 1054 բնագէտ եւ թուաբանագէտ, 766 քիմիագէտ, 798 պատմաբան, 2507 բանասէր եւ լեզուաբան, 813 իրաւաբան, 1511 տնտեսագէտ, 842 կենսաբան, 502 աշխարհագէտ, 713 երկրաբան, 137 բըժիշկ, 279 փիլիսոփայ :

Կը դասախօսեն չորս հարիւր ուսուցիչներ, որոնց 17 ակադեմիայի անդամ եւ թղթակից անդամ, 49 տոքթէօր եւ փրոֆէսէօր եւ գիտութիւններու 215 թեկնածու կամ դոցենտ : Այս դասախօսներէն 253ը ճախկին սաներ են :

Գրադարանը ունի 650.000 գիրք եւ գիրքի փոխանակութիւն կը կատարէ արտասահմանի քան երկիրներու գրադարաններուն հետ :

Տնտեսագիտութեան ճիւղէն շրջանաւարտ եղած են 2500 տնտեսագէտներ : Այժմ կ'ուսանին 1800 ցերեկեայ եւ երեկոյեան դասընթացքներու հետեւող եւ թղթակցութեամբ ուսանող երիտասարդներ :

Համալսարանի ուսանողներուն ընդհանուր թիւն է 5700 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերակցութեան հովանիին ներքեւ եւ անոր վարչութեան հաւանութեամբ կազմուած է Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սանուհիներու ծընողաց յանձնաժողով մը :

Հայ աղջիկներու այս գիշերօթիկ վարժարանը պէտք է ունենար նման յանձնաժողով մը, որ իրականացած է այսօր եւ, այս ուղղութեամբ, մշակուած է ծրագիր մը, վարժարանին ընծայելու համար նիւթական ու բարոյական ամէն աջակցութիւն եւ, կարելի բոլոր միջոցներով, օժանդակելու Դպրոցասէրի անձնուէր Տիկիններուն գործունէութեան :

Ծնողաց Յանձնաժողովին առաջին վարչութիւնը կազմուած է հետեւեալ կերպով.—

ՊԱՏՈՒՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀ՝ Պ. Գէորգ Մարանկօզեան,

ՆԱԽԱԳԱՀ՝ Պ. Նշան Հայթայեան,

ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀ՝ Պ. Տիրան Յարութիւնեան,

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ՝ Պ. Լեւոն Սոփոկլեան,

ՓՈԽ-ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ՝ Պ. Գալուստ Գարաօղլանեան,

ԳԱՆՁԱՊԱՀ՝ Պ. Նշան Հայթայեան :

Խորհրդական անդամներ.— Տիկիններ՝ Լիւսի Սալմասլեան, Ազատ Քէօշկէրեան, Նոէլ Գէորգեան : Պ. Պ. Արշակ Պադըրճեան, Խորէն Քէպապճեան, Պետրոս Քիւրքճեան, Վահէ Պալթայեան :

Վարչութիւնը արդէն իսկ անցած է եռանդուն գործունէութեան եւ շուտով իր կարեւոր նպաստը պիտի բերէ Հայուհիներու փարիզեան այս միակ հայ վարժարանին :

ՏՆՕՂԱՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Պատմենք այժմ, թէ ինչ եղաւ Շահապիվանից յետոյ :

Որքան էլ Արշակ թագաւորը կարծում էր, թէ Շահապիվանի տօնից յետոյ եւ մանաւանդ Գնէլին հանդիպելուց եւ բարեկամանալուց յետոյ, կ'երթայ Նոր Աւանի աշխատանքները դիտելու եւ նոր կարգադրութիւններ անելու, բայց նորից խանգարուեց նրա ուղեւորութիւնը ... Ի դէպ. Գնէլի սպանութիւնը նրան չփոթեց այն աստիճան, որ նա տրամադրութիւն ու ժամանակ չունեցաւ անգամ վրաց թագաւորի նուէրները նայելու, որ ուղարկել էր նա Նաւասարդի տօնի առթիւ, ինչ հաւեան երկու թագաւորները անում էին աւանդաբար՝ միմեանց նոր տարին շնորհաւորելու համար :

Արշակը չկարողացաւ ոչ միայն նուէրները դիտել, այլեւ կարգադրել պատշաճը՝ բերողներին վարձատրելու : Ոչ միայն այս. նա չէր կարող մտածել անգամ իր Աւանի մասին, ստիպուած էր մնալ Վաղարշապատում եւ պարզել Գնէլի սպանութեան հանգամանքները : Սպանութը հասարակ մէկը չէր, ոչ էլ սպանութիւնն էր հասարակ, կատարուեց այնպիսի պարագաներում, որ կարող էր դուռ բանալ ամէն տեսակ կասկածի :

Եւ իրօք, արքայազն Գնէլի սպանութեան լուրը նոյն օրը տարածուեց ամէն կողմ, տօնից վերադարձող ուխտաւորները սրարշաւ տարան այն իրենց գիւղերը, քաղաքները, ամրոցներ, եւ դա ամենուրեք յարուցեց անասելի հետաքրքրութիւն. ո՞վ սպանեց, ի՞նչ պարագաներում եւ ինչո՞ւ... Առաջիններից մէկը, ով ըստացաւ Գնէլի սպանութեան լուրը, եղաւ Կամսարական Նար իշխանը, նրա երեք որդիները եւ երկու եղբայրները, որ ներկայ էին եղել Շահապիվանի տօնահանդէսին, այ դլուրը ամենայն արագութեամբ, ինչպէս իրենք էին ասում, «ական թօթափել» հասցրին տոհմապետին : Երբ նրանք, իրար ընդմիջելով ու լրացնելով, պատմեցին դէպքը, Նար իշխանն ասաց առանց այլեւայլի.

— Ոճիրը Արշակ թագաւորից է :

Ապա, երբ պատմեցին, թէ ի՛նչ պարագաներում է կատարուել սպանութիւնը եւ սպանողները եղել են դիմակաւորուած՝ նա ձեռը թափ տուեց միայն.

— Միեւնոյն է. ոճիրը նիւթել է Արշակը՝ թագաժառանգ ունենալու երկիւղից ...

Զրոյցից այս պահին յայտնեցին, թէ հարեւան նախարարներ են եկել, երբ Նար իշխանը կարգադրեց հրաւիրել, իրար ետեւից ներս մտան Ծոաքիթ, անդրադէմ ծեր Վահեւունին, Կարուց տէր Զաքարէն եւ Կամսարականի փեսայ Դաւիթ Համունին :

— Աճապարեցինք, իշխան, հաղորդելու ... իմացա՞ր ինչեր եղան,— կոչնչաց Վահեւունին դեռ սեմից : — Արշակը չարագործում է ոչ միայն մեր դէմ ...

— Առաւել լաւ, առաւել լաւ,— կրկնեց Կամսարականը :— Սոյն ոճիրը կ'արագացնի զահավիժումը նորա. ամէնքը կը ճանաչեն, թէ ինչ ծնունդ է թագաւորնիս :

Ու սկսուեց ընդհանուր, երկարատեւ մի զրոյց, թէ ի՞նչ կը լինի այսուհետեւ : Վահեւունին այն կարծիքը յայտնեց, թէ Արշակը յաւիտենապէս արատաւորեց իրեն. այժմ ամէնքը երես կը դարձնեն նըրանից :

— Եւ յուսամ սորանից յետոյ նա հանգիստ կը թողնի մեզ,— ուրախացաւ Դաւիթ Համունին :

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ:

(Շրջ. նախորդ ժողովին):

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառ Մանուկներու համար

Ներկայութեամբ

ԳԵՐՊ. ՍՐԱՊԻՈՆ ԱՐՔ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆԻ

Ընդհ. Աբբայ Մխիթարեան Միաբանութեան

Կազմակերպուած Վարժարանի Ծնողաց Միութեան

Ժրաջան անդամուհիներուն կողմէ: Այս Կիրակի, կէսօրէն ետք ժամը 16·30էն մինչեւ 22:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ծիծաղաշարժ ներկայացումներ փոքրիկներու կողմէ, արտասանութիւններ, երգեր, զանազան պարեր, խաղեր եւ անակնկալներ:

Կաղանդ Պապայի ժամանում, առատ եւ օգտակար նուէրներ:

ՆՓԱՍՏԵՂԱՆ ԵՒ ԸՆԹՐԻՔ

Սիրով հրաւիրուած են բոլոր ծնողքները, բարեկամներ եւ համակիրներ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է շնորհալի պարուհի, Օր. Ալիս Փօյաճեանէ տասը գեղեցիկ ու արժէքաւոր հայկական պարի հագուստներ, գլխարկներով, կօշիկներով եւ սափորներով միասին:

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան Ն. Ֆ. Տիկին Վարդանուշ Մանուկեանէ իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ:

ԿՈՉ
ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՀԱՐՁԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս յայտնի է, Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ Փարիզ — Պանեէօյի գերեզմանատան մէջ դամբարան մը հաստատուած է հայ մտաւորականներու համար, ուրնցմէ ցարդ 17ի մարմինները թաղուած են այնտեղ: Այս դամբարանին վրայ պիտի կառուցուի պրոնզեայ մահարձան մը, որ արդէն պատրաստութեան մէջ է:

Այս պատուաբեր ձեռնարկը, որուն համար Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ըրած է կարեւոր յատկացումներ, պէտք է որ նկատուի համազգային ձեռնարկ մը, եւ այդ պատճառով փափաքելի է որ հրապարակային հանգանակութեամբ մը մեր ժողովուրդն ալ մասնակցի անոր իրագործման:

Ուստի կոչ կ'ընենք մեր հանրութեան որպէսզի նուէրներ կատարեն դիմելով Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11, Սքուար Ալպոնի (16):

Դրամական առաքումները կարելի է նաեւ ընել չէք փոստալով (Թիւ չէք փոստալի,

U. G. A. B. - C. C. P. 8019-72

կտրօնին վրայ յիշատակելով յուշարձանին համար, եւ կամ դրամատան չէքով:

Այս նպատակով ստացուած են հետեւեալ գումարները.—

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. վարչութիւն (Նիւ Եորք) հազար տոլար:

Կիւլպապի Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւն (Նիւ Եորք) հազար տոլար:

Հ. Բ. Ը. Միութիւն Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողով հազար Ն. Ֆ.:

Պ. Վ. Խանճեան, ի յիշատակ համազգեստ Տիկ. Էլիզ Խանճեանի հինգ հազար Ն. Ֆ.:

Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովի ատենապետ Պ. Ն. Ֆրէնկեան 3 հազար Ն. Ֆ.:

Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովի անդամներէն Պ. Կարապետ Գալաչեան հազար Ն. Ֆ.:

Ընդամէնը 1250 Ն. Ֆ.:

Դիւան Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի (ԿՆԻՔ)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ ՓԱԿԵՑԷՔ ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի Նոր Բաժնեգին

Շնորհակալութեամբ.

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 21ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 18 Դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ համակիրները:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ նախորդ վարչութեան, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: Կիրակի, Դեկտեմբեր 11ին, ժամը 3ին:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ բարեկամներ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս

Salons de l'Alhambra

340, Bd. Chave

Նուագախումբ.—

Robert Gonzalez

Պիտի ընտրուի երեկոյեան գեղեցկուհին որ պիտի կոչուի «Հ. Մ. Ը. Մ.ի գեղեցկուհի» եւ պիտի արժանանայ կանանց սափրիչի միջազգ. տիտղոսին տիրացած Պ. ՌԸՆԷ ԱԹՈՅԵԱՆԻ վարսայարդարումին:

Կանխաւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներէն:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ նախկին վարչութեան, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին Պ. Մկրեանի սրճարանը, Րիւ Էթիէն Տոլէ:

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - ՊԱՏՐԻԱՐՔ
ԳՐԻԳՈՐ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ. ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԻՏԻ ՕԾՈՒԻ

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Ընտրեալ Տիտղոսաւոր Եպս. Ամաթուսայ
Առաքելական Եքսարքոս Ֆրանսայի Հայոց

Հայածէս Պատարագը եւ Ձեռնադրութիւնը պիտի կատարուի,

ԿԻՐԱԿԻ 18 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 16ԻՆ

ECLISE SAINT-FERDINAND-DES-TERNES

27, Rue d'Armaillé, Paris (17e). Métro : Argentine et Ternes

Արարողութեանց աւարտին, Աջհամբոյր եկեղեցւոյ աւանդատան մէջ:

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՆՈՅՆ ՕՐԸ, ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ, ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ՝

UNION INTERALLIÉE

33, Rue du Faubourg St.-Honoré. Paris (8e). Métro : Concorde

Պատուոյ ճաշասեղանին մասնակցիլ փափաքողները, պէտք է Դեկտեմբեր 12էն առաջ արձանագրուին՝ դիմելով Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Ընկերակցութեան.—

10 bis, Rue Thouin PARIS (5e). Tél. : ODEon 02-12

C. C. P. Paris 8351-30

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 40 Ն. Ֆ.

Կարելի է արձանագրուիլ նաեւ Յառաջի մօտ, Téléph. : **PRO. 86 - 60**

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի գիտութիւն ողբացեալին բարեկամներուն եւ ծանօթներուն կը ծանուցուի թէ Պոլսոյ նոր դպրոցի հիմնադիրներէն Գալուստ Մալաթեանի այրիին Տիկին Եփիմէ Մալաթեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԽՄԲԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հրջանիս դպրոցի սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին Ժանթիյիի, Պիսէթրի, Իվրիի, Փորթ տ'Իթալիի եւ շրջաններու բոլոր ընկերուհիները ու համակիր հայրենակիցները:

Մուտքը ազատ է:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սեւրանի մասնաճիւղը թէյասեղան մը կազմակերպած է, այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները եւ ընկերները, ինչպէս նաեւ բոլոր համակիրները: Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. վարչութենէն ներկայացուցիչներ:

Քաֆէ Հաիուտ, Փլաս տը լա Կառ, *(Սեւրան)*:

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի քահանայական ձեռնադրութիւն պիտի կատարուի, յանձին Պ. Սարգիս Վարդանեանի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի ձեռամբ եւ մասնակցութեամբ երեք քահանայ հայրերու եւ կնքահայրութեամբ Պ. ԹՈՒՐԲԷՆ ՏԱԼՔՐԻՓԷՅԵԱՆԻ:

Ժամը 8ին առաւօտեան ժամերգութիւն:

10ին Ս. Պատարագ:

10·30ին Օծում:

Այս հանդիսաւոր Օծումին կը հրաւիրուին գաղութիս եւ շրջակայից բոլոր հայրենակիցները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութեանց ներկայացուցիչները այս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին մէջ: Ջերմութիւնը ապահովուած է:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1961 "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ - ԱԼՊՈՄԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջանին

Շքեղ նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն:

Ընտիր թուղթով — 13 էջ

ԳԵՂԱՁԱՐԴ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս ՕՐԱՑՈՅՑ - ԱԼՊՈՄԸ պիտի կազմէ ամէն հայ տան զարդը:

Գին 5 Ն. Ֆրանք

ԴԻՄԵԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9'

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ տարե 40 Ն. Ֆր. վեց 22Ն Ֆ.

Արտասահման՝ տարե 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 10 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8972 — 36EME ANNEE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4773

ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆԷՕՆԻՒԻՆ ՍՊԱՆՆԵԼՈՒ ՓՈՐՁ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Թոփ Գափուի դէպքերուն մասին, որոնք կազմակերպուած էին՝ Ինէօնիւն սպաննելու նպատակով :

Դատասրահ բերուած էին վաթսուն հոգի, աննախընթաց թիւ մը, իբրեւ ամբաստանեալ : Ասոնց շարքին մէջ կը գտնուէր համր մը, որ երբ բարձրախօսին առջեւ եկաւ՝ ձեռքի նշաններով հասկցուց թէ կը լսէ, բայց չի կրնար խօսիլ :

Ըստ ամբաստանագրին, կառավարութիւնը հրամայած էր մէկ զօրաբաժին բերել Պոլիս, իբրեւ նախազգուշութիւն՝ Ինէօնիւի այցելութեան առթիւ : — Ինչո՞ւ այդքան զինուոր բերած էիք, հարցուց նախագահը :

Նախկին կուսակալը պատասխանեց թէ մթնոլորտը ձգտուած էր ու կը վախցուէր որ ժողովուրդը պոռթկում մը կ'ունենայ Ինէօնիւի դէմ :

Իսկ ամբաստանագիրը կ'ըսէր թէ Մենտերէս ուզած է ցոյց տալ Դեմոկրատ կուսակցութեան ուժը, իբրեւ պատասխան Հալքի կազմակերպած զանգուածային հաւաքոյթին :

Այկին յայտնեց թէ ինք դէմ արտայայտուած է «ուժի ցոյցին» եւ հրաւիրած Պայարը, որ միջամտէ :

Հանրապետութեան նախկին նախագահը, Պայար, որ կանգնած էր բարձրախօսին առջեւ՝ ձեռքերը գրպանին մէջ, խօսքը բերանը մնաց ու չկրցաւ խօսիլ, որովհետեւ դատարանին նախագահը հրամայեց յանկարծ .

— Ձեռքերը հանեցէք գրպանէն :

Յետոյ Պաշըլ բարձրախօսին առջեւ կանչեց Մենտերէսը, աջ կողմը՝ Եթքինէրը, ձախ կողմը՝ Այկինը, եւ սկսաւ հարցաքննել երեքը միաժամանակ :

Մենտերէս կ'աշխատէր արդարացնել «ուժի ցոյցը», յայտնելով թէ լուր առած էր որ Հալքը մեծ ցոյց մը պիտի կատարէ, ուստի նախ թելադրած է որ հրաժարին այդ ցոյցէն, եւ երբ չէ յաջողած, թոյլ տուած է որ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը եւս ցոյց տայ իր ուժը :

Հարցաքննութիւնը հաստատեց որ Դեմոկրատները մեծ ուժեր բերած ենՊէյքոզէն, մինչեւ 1150 հոգի : Ամբաստանեալները պնդեցին թէ ուռեցուցած են այդ թիւը :

Ապահովութեան տնօրէն Օքթայ հրահանգ կուտայ Քոսովայի, որ Ինէօնիւն իջեցնէ կառքէն եւ տարբեր կառքով մը, Էյուպ – Ունքափան ճամբէն, տանիլ Թաշլըքի տունը : Ինէօնիւ կը մերժէ : Քոսովա կառքով կը հետեւի Ինէօնիւի : Դեմոկրատները, իրենց ցուցատախտակները շարժելով, կը դիմաւորեն Ինէօնիւի կառքը եւ կը կեցնեն :

Այս պահուն է որ կը պատահի դէպքը :

Եթքինէր կ'ըսէ թէ չէր ուզեր որ Ինէօնիւ անցնի Դեմոկրատներու եւ Հալքեաններու շարքերուն մէջէն, ուստի կը փորձէր որ ինքնաշարժը փոխէ ճամբան :

Պայար կը պնդէ թէ լուր չունէր, ետքէն կը տեղեկացնեն իրեն թէ դէպք մը պատահեր է Թոփ Գափուի մէջ եւ սպայ մը փրկեր է Ինէօնիւն :

Նախագահը կը հարցնէ թէ «ըսե՞ր էք որ ընդդիմացողները պիտի ճզմէք ձեր ոտքերուն տակ » :

Այս խօսքը լսեր է Ինէօնիւ եւ տուեր է պերճախօս պատասխան մը :

Պայար .— Ընդհանուր խօսք մըն էր ըսածս, Ինէօնիւի ուղղուած չէր :

Նախագահը .— Զօրավար մը ձեզի կը յայտնէ թէ բանակը ձեզի հետ չէ, իսկ դուք պատասխաներ էք թէ դուք բանակ ունիք :

Միւս ամբաստանեալները եւս կը խոստովանին թէ դեմոկրատները ռոզէթ պիտի կրէին, որպէսզի ոչ ոք դպի անոնց : Եւ ձեռնարկուած էր այնպիսի միջոցներու, որ կարծես թէ «թշնամի մը կու գար » :

Կը յանդիմանեն Քոսովան . « Մե՛զք որ այս գործը չըրիր» (Ինէօնիւի սպանութիւնը) :Քոսովա կը պատասխանէ . «Կառքը կեցուցի, դուռները կղպուած էին , գետնէն քար մը առի, զարկի ապակիին , բայց եւ այնպէս չբացին դուռը :

Քոսովայի շարժավարը կը յայտնէ թէ «քոփուզներով զինուած երեք հոգի կուգային կառքին վրայ, ատրճանակս հանեցի եւ ցրուեցի զանոնք » :

Չէքի Շահին, իր կարգին, կը յայտնէ թէ «իմ ատրճանակս, լաւ նշանառու ըլլալուս, նուէր տրուած էր ինծի, բայց Թոփ Գափուի դէպքէն առաջ, առած էին ձեռքէս, այնպէս որ սուտ է թէ ատրճանակով սպաննացած եմ հազարապետ Սոյուճէին » :

Նախագահը ցոյց տուաւ նկար մը, որու վրայ կ'երեւէր Ինէօնիւ, կառքին վրայ նստած :

Մենտերէս .— Մարդը քափութին վրայ նստեր է, ուրեմն մահափորձի դաւ չկայ :

Նախագահը .— Ատիկա լուսանկարը չէ որ պիտի հաստատէ, այլ դատավարութիւնը :

Դատավարութիւնը կը շարունակուի :

×

ՀՐԹԻՌԻ ԱՐՁԱԿԱՐԱՆՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ կարգ մը վայրերուն մէջ պիտի հիմնուին հրթիռի նոր արձակարաններ, որոնք պիտի գործեն կարճ հեռաւորութիւններու վրայ : Շինութիւնը յանձնուած է Ամերիկացիներուն : Իրանէն եւ Յունաստանէն Թուրքիա հասած են ճարտարագէտներու երկու խումբեր, այս ծրագիրներուն համար : Ամերիկայէն եւս Անգարա հասած են 16 ծերակուտականներ եւ փորձագէտներ, աչքէ անցընելու համար հիմնուած ու հիմնուելիք ռազմագիտական պատրաստութիւնները :

Բոլոր այս շինութեանց ծախքը ստանձնած է Նաթօ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԳՈԼ ԱԼԺԵՐԻԱ ՀԱՍԱՒ

•

ԳԼՈՒԽՆԵՐԸ ՏԱՔՑԱԾ ԵՆ

ԽՕՍՔԸ՝ ԲԱՆԱԿԻՆ Է

16 ժամ տեւեց Ազգ. Ժողովի ալժերական նիստը : Արձանագրուած 52 խօսողներուն մեծ մասը դէմ արտայայտուեցաւ Նախագահին ծրագրած եւ վարչապետին բացատրած ալժերական նոր քաղաքականութեան : Մանր խօսքեր փոխանակուեցան եւ պաշտօնեաները հազիւ կրցան բաժնել երեսփոխաններ , որոնք զիրար ծեծելու լուրջ փորձերու դիմած էին : Նման պատկեր մը կարծել պիտի տար թէ կառավարութեան կողմնակիցները քիչ են, արդարեւ աղմուկը մեծ էր, տը Կոլի եւ Տըպրէի դէմ արտասանուած եւ երբեմն ծափահարուած խօսքերը վիրաւորական, խիստ եւ նախատական էին : Բայց կառավարութեան ծրագիրը քուէարկութեան չդրուեցաւ եւ այդ թերացումը պատճառ է որ նիստին պատկերը սխալ տպաւորութիւն մը թողու : Հաւանական կարելի է նկատել որ հակառակ պարագային Տըպրէ պիտի ստանար հանգիստ մեծամասնութիւն մը : Ի՞նչ ըսին խօսողները : Շատ բաներ, ծանր բաներ : Վըռէթը անշուշտ ժորժ Պիտօն էր : Պատմութեան եւ փիլիսոփայութեան հմուտ դասախօս , ճարտասան, սրամիտ եւ խիստ, յառաջ բերաւ ծիծաղներ, ծափահարութիւններ եւ համակրութիւն : Միշտ տրամաբանական, նախկին վարչապետը, շեշտեց .— « Մեր վարչաձեւին մէջ, կը թուի թէ վարչապետը ինքնորոշման իրաւունքէն զրկուած է : Ինք ալ չի գիտեր թէ վաղը ի՞նչ պիտի ըլլայ, ուրեմն գերագոյն պատասխանատուին խօսքերուն պէտք է սպասէինք : Այնպէս ըսուեցաւ թէ ալժերական հարցը 130 տարի է կայ, հապա ֆրանս. հա՞րցը ,չէք կարծեր որ 1500 տարի է գոյութիւն ունի : Ոչ մէկ բան եւ ոչ ոք կրնայ Ֆրանսական Նահանգները Ալժ. Ապտ. Ծակատին յանձնել, ոչ մէկ բան եւ ոչ ոք կրնայ ստիպել բանակը որ դրժէ իր երդումը » :

Ալժերական հարցերու նախարարը ժոքս օժանդակած էր Տըպրէի եւ պնդած թէ լքումի հարց չկայ բայց Անկախներու ամէնէն ընդդիմադիր երեսփոխանը՝ Թրեմոլէ Տը Վիլէ չի հաւատար : «Պետութեան ղեկավարին քաղաքականութիւնը այլեւս ոչ մէկ մարդկային հակակշռի ենթարկուած է : Իշխանը միջնորդ չի հանդուրժեր այլեւս, իր եւ իր հպատակներու միջեւ : Վարչապետը, առանց հեղինակութեան, կը խօսի առանց իրաւասութեան Ազգ. Ժողովի մը առջեւ : Ֆըրանսան անկումի մէջ չէ, միայն իր ղեկավարները ծերացած, յոգնած եւ տխուր են...», անմիջապէս մէկը կը միջամտէ. «Ինչ որ կ'ըսէք ամօթ է, մի մոռնաք որ երբեմնի մառեշալ մը պաշտպանած էք », նախագահը վերջ կը դնէ միջադէպին : Ուրիշ միջադէպեր կը յաջորդեն իրարու եւ խօսք կ'առնէ հին կոլիստ մը .— «Պ. Վարչապետ ,քաջութիւնը չունիք ճշմարտութիւնը ըսելու :Չէի հաւատար այն երեսփոխանին որ ինծի ըսած էր «Մայիս 13ի խարուածները պիտի ըլլաք» (ԽՄԲ. — Ճառախօսը fo‍ᴜ‍tᴜ բառը կը գործածէ) : Իրաւունք չունիք ոտքի դնելու գործադիր իշխանութիւն մը որ անկախութեան կ'առաջնորդէ» :

Փիք, կը խօսի յանուն ընկերվարականներուն որոնք կ'ուզեն վստահ ըլլալ թէ հանրաքուէն բանակցութեանց դուռ պիտի բանայ :

Առաւօտեան 7ն է երբ նիստը կը փակուի :

ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ

Խօսքը բանակին է Ալժերիոյ մէջ : Լուռ ցոյցեր կը պատրաստուէին օրերէ ի վեր, բացառիկ միջոցներ ձեռք կ'առնուէին պաշտպանելու համար տը Կոլը, ի հարկին, անդին Թռուցիկներ կը բազմանային «կիներ, երախաներ, ծերեր, բոլորդ փողոց իջէք եւ անձայն բողոքեցէք » :

Կառավարութիւնը օգտագործելով այն արտակարգ իրաւասութիւնները զորս ունի Ալժերիոյ համար կ'որոշէր 15էն 30 օր փակել այն հաստատութիւնները որ կը հետեւին ընդհանուր գործադուլի հրամանին : Բացառիկ գրաքննութիւն կը հաստատուէր նաեւ մամուլին համար, կարգ մը աքթիվիսթներ պարտադիր արձակուրդի կը տարուէին, ինչպէս օտարներ տարուեցան երբ Խրուշչեւ Փարիզ եկաւ, այս անգամ եկողը տը Կոլն էր եւ հողը՝ ցարդ ֆրանսական նահանգ եւ տարուողները՝ Ֆրանսացի :

Նախագահը ճամբայ ելաւ առաւօտեան 8ին, պատրաստուած էին երկու fᴀᴜx-վէյմեր եւ մինչեւ վերջին վայրկեանը ծանօթ չէր թէ որը տը Կոլին տրամադրուած է : Նոյն արտակարգ միջոցները ձեռք առնուած են Ալժերիոյ մէջ, ուր կ'անձրեւէ եւ կը ձիւնէ մինչ մօտ հազար հոգի հաւաքուած «Ֆրանսական Ալժերիա» եւ առաջին անգամ ըլլալով « տը Կոլ՝ կառափնատ » կը պոռան :

Ժամը 10ն է, քաղաքը լուռ է, հանրակառքերը ճամբաները կը կտրեն որպէսզի ժողովուրդը չհաւաքուի :

× Նախարարաց Խորհուրդը ճշդեց թէ հանրաքուէն պիտի կատարուի Յունուար 8ին եւ տը Կոլի հարցումն է .— «Համաձա՞յն էք այն օրէնք – ծրագրին որ կ'առաջարկուի Ֆրանսացի ժողովուրդին Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ ալժերական բնակչութիւններու ինքնորոշման եւ ինքնորոշումէն առաջ հանրային իշխանութեանց կազմակերպութեան վերաբերեալ » :

Մինչեւ հանրաքուէ թեր ու դէմ պայքար կրնան տանիլ միայն այն կուսակցութիւնները կամ խմբակցութիւնները որոնք «խորհրդարանական խումբեր » ունին Ծերակոյտի կամ Ազգ. Ժողովին մէջ, այլ խօսքով ութ խմբակցութիւններ կան միայն :

Տը Կոլ ժողովուրդին պիտի խօսի Դեկտեմբեր 20ին :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ուրբաթ ժամը 11ին, ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ Օռանի մէջ կռիւներ եւ բախումներ սկսած են, յիշելով որ հոնկէ սկսաւ նաեւ Յունուար 24ի շարժումը : Ոստիկանական ուժերը արտասուաբեր ռումբեր կը նետեն եւ ժողովուրդը կը ցրուեն : Ոչ մէկ լուր կը տրուի տը Կոլի ճամբորդութեան եւ ժամանման մասին :

Ալժէի մէջ շարժումներ կան համալսարանին շրջանները երիտասարդներ եւ ուսանողներ կառքերու անիւները կը պայթեցնեն : Գործադուլը հարիւրէն 90 գործադրուած է ,ոչ մէկ կառախումբ մեկնած է Ալժէէն : Անձրեւը կը շարունակուի , բայց ցուցարարները կը փորձեն համախմբուիլ եւ բողոքել : Կացութիւնը անորոշ է :

Ժամը 12ին կը հաղորդուէր թէ տը Կոլ Թլեմսէն հասած է ժամը 10.50ին եւ դիմաւորուած համակրական եւ հակակրական ցոյցերով : Մէկը կը պատէր այն պաստառը ուր «կեցցէ՛ տը Կոլ» գրուած էր, ուրիշներ «Ֆրանսական Ալժերիա» կը պոռային : Քաղաքը ունի 80 հազար բնակիչ , որուն 10 հազարը՝ Եւրոպացի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ հարցին քննութեան առթիւ՝ ՄԱԿի վերջին նիստին խօսք առած է Սենեկալի վարչապետը՝ Մամատու Տիա : «ՄԱԿի դերը պիտի ըլլայ օգնել որպէսզի լուծուի հարցը եւ ոչ թէ բորբոքել խնդիրը » : Ափրիկէի եւ Ասիոյ երկիրները պիտի առաջարկեն հանրաքուէ՝ ՄԱԿի հսկողութեան տակ : Ալժէի երեսփոխանը՝ Ապտեսլամ որ երկու օր Նիւ Եորք է, մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ յայտնեց թէ դէմ է տը Կոլի ալժերական ծրագրին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ երկու կարեւոր տեսակցութիւններ ունեցաւ, առաջինը՝ Ժող. Չինաստանի նախագահ՝ Լիուշաօ Չիի հետ, որ Փեքին կը վերադառնար եւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան փոխ – նախագահ եւ ընդհ. հրամանատար՝ մառեշալ Հաքիմ Ամէրի հետ : Միկոյեան հաղորդեց, թէ «նպաստաւոր պայմաններով» տնտեսական օժանդակութիւն պիտի տրուի, Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան :

ՔՈՒՊԱՅԻ հիւսիսային նահանգ՝ Լաս Վիլյասի շրջանին մէջ, բուռն եւ արիւնահեղ կռիւներ տեղի ունեցած են ոստիկանութեան եւ ըմբոստներուն միջեւ : 16 ոստիկաններ սպաննուած են :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ հարցերու մասնագէտ , իտալական՝ «Աճենցիա Քոնթինէնթալէ » գործակալութիւնը հաղորդեց , թէ մառեշալ Նետիլին սպաննուած է խորհրդային հրթիռի մը վրայ կատարուած փորձի մը ընթացքին : Իրեն հետ սպաննուած են մօտ հարիւր զինուորականներ եւ գիտնականներ : Ըսուած էր թէ մառեշալը «արկածի» զոհ գացած էր Հոկտեմբեր 21ին :

"ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ"

Ա.

Այս տարի Ֆրանսացի դպրոցականներու տարեկան ընդհանուր մրցումին (քոնքուռ ժէնէռալ) առթիւ փիլիսոփայութեան վերաբերեալ հարցումը հետեւեալն էր.—

«Մարդու մը ճակատագիրը ենթակա՞յ է արդեօք անոր նկարագրին»։

Տակաւին պատեհութիւնը չունեցայ կարդալու առաջնութիւնը շահող դեռատի օրիորդին շարադրութիւնը, ծանօթանալու համար անոր տեսակէտին՝ խնդրի մը մասին, որուն էական կարեւորութիւնը հետզհետէ աւելի ակներեւ կը դառնայ։

Արդարեւ հին դարերէ ի վեր եւ մանաւանդ վերջին կէս դարու ընթացքին կատարուած բազմաթիւ ուսումնասիրութիւնները կը հաստատեն այն հիմնական եղելութիւնը, թէ մարդու մը կազմը եւ անոր համապատասխանող խառնուածքն ու նկարագիրն են որ կը պայմանաւորեն կեանքին մէջ անոր վարուելակերպը, հետեւաբար որոշ ուղղութիւն կուտան անոր ապագային, այսինքն ճակատագրին։

Մարդկային մարմինը սաղմին կազմութեան վայրկեանէն սկսած կը ժառանգէ մասնայատուկ կերտուածք մը, որուն կը համապատասխանեն արտաքին ձեւ մը եւ ներքին կազմ մը, որոնք անդադար կը հակազդեն թէ ներքին միջավայրէն (ներքին գործարաններ, գեղձեր, հիւսուածային եւ այլ դրութիւններ) եւ թէ արտաքին միջավայրէն (կլիմայ, սնունդ, աշխատանք, դպրոց, ընտանիք, ընկերութիւն, եւայլն) եկած անհամար գրգիռներուն, մղոններուն (սթիմիւլիւս)։ Այդ մշտական հակազդեցութիւններուն շնորհիւ՝ ան կը ջանայ պահել իր ներքին եւ արտաքին հաւասարակշռութիւնը, պարագային համեմատ պայքարելով այդ մղոններուն դէմ կամ յարմարելով անոնց։ Այդ հակազդեցութիւններու ձեւն ու արտայայտութիւններն են զորս կը կոչենքխառնուածք (թանփերամա), երբ կազմաբնախօսական են եւ նկարագիր (քառաք-թեռ) կամ բնաւորութիւն երբ հոգեկան-զգածական են։ Խառնուածք եւ նկարագիր անբաժան են որպէս թուղթի մը երկու էջերը, եւ այդ պատճառաւ ալ յաճախ միեւնոյն իմաստով կը գործածուին։

Սեռային պատահականութեամբ ժառանգուած հողը եւ միջավայրին պարտադրած կաղապարումները անհունօրէն այլազան ըլլալով, աշխարհի մէջ չկայ անհատ մը որ յար եւ նման ըլլայ ուրիշ անհատի մը։ Իւրաքանչիւր մարդ ունի իրեն յատուկ արտաքին ձեւ մը եւ ներքին կազմ մը, նաեւ համապատասխան խառնուածք եւ նկարագիր, որոնք կը յատկանշեն անոր անհատականութիւնը, կը զանազանեն զայն ուրիշներէ, կը սահմանեն անոր վարուելակերպը եւ իր ընդհանուր գիծերուն մէջ կը կանխորոշեն անոր ապագան։

Անհատականութիւններու այս անհամար զանազանութեան մէջ կարելի՞ է թափանցել անձի մը խառնուածքին եւ նկարագրին խորը եւ ծանօթանալով անոր վարուելակերպին, ենթակային համար հետեւցնել կեանքի մէջ գործնական եւ օգտակար տուեալներ։

Այս հարցումներուն պատասխանն է որ կուտան Ռ. Տընի եւ Օր. Ս. Թորգոմեան, դուստրը ողբացեալ Տոքթ. Վ. Թորգոմեանի, «որ հմուտ եւ նրբամիտ մանկավարժուհի մըն է» (Տոքթ. Մարթինի), իրենց «կիրառական նկարագրաբանութիւն (*) գրքին մէջ, լուրջ աշխատութիւն մը, որ քանի մը ամիս առաջ լոյս տեսաւ։

Գրքին առաջին մասը տեսական է եւ մասնագիտական։ Անկարելի է մանրամասնութիւններու մէջ մտնել։ Ըսենք միայն որ հեղինակները կը հիմնուին արդի նկարագրաբաններու, մասնաւորաբար Լըսէնի տեսութիւններուն եւ դասաւորումին վրայ, զոր կ'ընդլայնեն ութէն տասներչորսի բարձրացնելով նկարագրային հիմնական տրամադրութիւններու թիւը (յուզականութիւն, ժրութիւն, զգածականութիւն, ընկերականութիւն, եւն.)։ Այս տրամադրութիւններուն յատուկ հազրէն աւելի դրական եւ բացասական գիծերը որոնելէ, անոնց ուժգնութեան աստիճանը թուագրելէ եւ դիմագիտութեան (լուսանկարի վրայ), երկար հարցարանի մը տրուած պատասխաններուն, ինչպէս նաեւ գրաճանաչութեան հայթայթած տուեալներու վրայ հիմնուելով՝ զանոնք դասաւորելէ ետք, իւրաքանչիւր անհատի համար երեք նկարագրագիրներ (քարաք-թէռօկրամ) կը պատրաստեն։ Իւրաքանչիւր նկարագրագիր վերոյիշեալ երեք մեթոտներէն (դիմագիտութիւն, հարցարան, գրաճանաչութիւն) մէկուն միջոցով նկարագրաբանական հետազօտութեան արդիւնքին գծապատկերը (կրաֆիք) կուտայ եւ նկարագրի մը կազմաբնախօսական, հոգեզգածական եւ մտագործունէական խոր ծալքերը կը յայտնաբերէ։ Իսկ երեքին համադրութիւնը, որոշ սահմաններու մէջ, ենթակայի մը ամբողջական նկարագիրը կը պատկերացնէ։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

1) R. Denis et S. Torkomian: La Caractérologie appliquée, Paris 1960.

ԾԵՐՈՒՆԱԶԱՐԴ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏՆ ՈՒ ԱՐԻՒՆԱՐԲՈՒ ԲՌՆԱԿԱԼ ԼԷՆԿԹԻՄՈՒՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աւանդութիւնն ասում եւ մեր ազգային պատմութիւնն էլ արձանագրել է, որ Լէնկթիմուրի որդին Շահրուխը հօր մահից յետոյ (1405) թագաւորեց Հայաստանի վրայ, կոչուեց Շահ Արմէն (Հայոց թագաւոր) որ շատ բարի գործեր կատարեց։ Սակայն երկարատեւ չեղաւ նրա իշխանութիւնը, վասնզի Թուրք, Թուրքմէն Գարագոյունլի ցեղերը եւ Ղարա Եուսուֆ բռնակալը վերջ տուին Շահրուխի իշխանութեան եւ սպաննեցին նրան։

Վերոյիշեալ ազգային աւանդութիւնը շատ տարածուած էր Վասպուրականի Արճէշ (Բաջբերունիք) գաւառի Հայութեան մէջ։

Այս աւանդութեան մասին Հայր Ներսէս Սարգիսեանը իր Ճանապարհորդութեան մէջ այսպէս է գրում.

«... Ի կամարս եկեղեցւոյն են գաղտնի դարանք, ի նոսա թերեւս ամբարեալ կային Գրչագիրքն, զորոց գրեալ կայ ի կողակին Վանացն եւ ցայսօր իսկ գոյութեամբ հռչակի ռամկէն» (Տեղագրութիւնք, էջ 267, Վենետիկ)։

Այս տողերի մասին Հայր Համազասպ Ոսկեանը իր «Վասպուրական – Վանի վանքեր» գործի Բ. հատորի էջ 421ի վըրայ դնում է հետեւեալ ծանօթութիւնը.

«Կ'աւանդուի թէ վանահայրը Լէնկ–թիմուրի մահամերձ որդին բժշկած ըլլայ եւ 65 բեռ գրչագիր ստացած՝ շնորհակալութեան ցոյցի համար»։

Վանահայրն է եղել Յովհաննէս Վարդապետը, որի մասին հետեւեալ տողերն արձանագրում է վանեցի բանահաւաք Ղեւոնդ վարդապետ Փերդալէմեանը իր «Նօտարք»ի մէջ, էջ 30–31.

«Թուին ՊԾԸ ես Յովհաննէս Վարդապետս վերջինս եկեղեցւոյ եւ առաջնորդ աստուածաքնակ սուրբ ուխտիս Մեծոփայ՝ միաբանութեամբ ամենայն եղբարցըս ապաստան եղեալ ի նոյն, որ զօրացոյց զտկարս, ձեռն ի գործ արկեալ շինեցաք զսուրբ տաճարս Մարիամայ Աստուածածնին, յիշատակ հոգւոյ իմոյ մեղապարտի եւ ծնողացս կրկնակի, հոգեւորի եւ մարմնաւորի, եւ որք մասն ինչ տրոց նուիրեալ են ի սուրբ եկեղեցիս։ Արդ, յերես անկեալ պաղատիմ մանկանցդ Սուրբ Սիովնի, որք ընծայէք զսուրբ հացն կենաց՝ յիշեսջիք զմեզ առաջի անմահ գառին Յիսուսի Քրիստոսի, զի եւ ձեզ յիշողացդ, եւ մեզ յուսացողացս, եւ համօրէն միաբանիցս առ հասարակ աշխատաւորացս ողորմեսցի Քրիստոս Աստուած։ Ի Կաթուղիկոսութեան Տէր Յակոբին, ի վարդապետութեան քաջ հռետորին Գրիգորի Տաթեւացոյն, յորմէ ազատեցաք ի կապանաց եւ անիծիցն Աղթամարայ։ Ի բռնակալութեան Լանկթամուրին հիմնարկեցաւ եւ ի պարոնութեան Ղարա Ուսուփին աւարտեցաւ ձեռամբ ու(ս)թայ Ֆարաճին, Ատոմին, Սիրունին, Դաւթին, Տիրատրուն, Մկրտչին, Յովհաննէսին, Յովսէփին, Ղազարին, Ատոմին, Մարտիրոսին, Ջաքար Բէկին, Կիրակոսին եւ այլ ամենայն աշակերտացն»։

Ուրեմն Մեծոփայ վանքը աւերակ կամ հիմնայատակ քանդուած է եղել եւ կամ շատ խեղճուկ վիճակ է ունեցել, որ Յովհաննէս Վարդապետը՝ վանքի Առաջնորդն ու վանահայրը՝ համարձակուեց «ի բռնակալութեան Լանկթամուրին» վերանորոգել եւ կամ նորի նորոյ հիմնարկութիւն կատարել Մեծոփայ վանքին, երբ արիւնարբու բռնակալի վայրագ բանակները 1390ական թուերին աւերում էին Հայաստանը եւ ամէնուրեք կոտորում էին ժողովրդին։

Եթէ ենթադրաբար կամ բռնազբօսիկ եզրակացութեան դիմենք պիտի ասենք, որ հաւանաբար կարող է ճիշդ լինել ազգային կամ ժողովրդական այն աւանդութիւնն ու զրոյցը թէ Մեծոփայ վանքի վանահայր Յովհաննէս Վարդապետը Լէնկթիմուրի որդուն՝ Շահրուխին բժշկած լինելու հանգամանքով վայելում էր Լէնկթիմուրի եւ ապա նրա մահից յետոյ (1405ին, 71 տարեկան հասակում) Շահրուխի բարեացակամութիւնն ու պաշտպանութիւնը, որ վստահութեամբ ձեռնարկեց Մեծոփայ վանքի նոր հիմնարկութեան, երբ Հայաստանի ամէն կողմերում թաթար վայրագ բանակները թալանում, աւերում եւ քարուքանդ էին անում Հայոց վանքերը եւ սպանում էին վանականներին, իսկ վանքերի ոսկի եւ արծաթ սպասները, եկեղեցական թանկագին հանդերձեղէնները, ինչպէս նաեւ Գրչագիր մատեանները տասնեակ բեռներով տանում էին Լէնկթիմուրի մայրաքաղաքը — Սամարղանդ։

Ըստ վերոյգրեալ արձանագրութեան՝ եթէ Մեծոփայ վանքի հիմնարկութիւնը կատարուել է ի ժամանակս «բռնակալութեան Լանկթամուրին» ապա ուրեմն պիտի ընդունինք պատմութեան մէջ արձանագրուած այս փաստը թէ, 1402 թուին ձեռնարկուել է տաճարի շինութեան, որ աւարտուել է 1409 թուին՝ «ի պարոնութեան Ղարա Եուսուֆին», եօթն տարիների ընթացքում։

Մեծոփայ վանքի վանահայրը — մատենագիր և պատմագիր Թովմա Վարդապետ Մեծոփեցին իր պատմագրութեան մէջ արձանագրում է թէ (էջ 52) վանքի հիմնաքարը բերել է Թաթար մեծ բռնակալ Ջաղաթայ Խանը։

Այս մի քանի ծանօթութիւնները մէջ բերինք հաստատելու համար, որ Մեծոփայ վանքի Առաջնորդն ու վանահայր Յովհաննէս Վարդապետը վայելել է Թաթար բռնակալներ Լէնկթիմուրի, սրա որդի՝ Շահրուխի, Ջաղաթա Խանի եւ ապա Թուրքմէն բռնակալ Ղարա Եուսուֆի հովանաւորութիւնն ու պաշտպանութիւնը եւ յաջողել է եօթն տարիների մէջ (1402–1409) վերջացնել վանքի կառուցումը եւ փորագրել տալ մեր մէջ բերած արձանագրութիւնը։

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՔԱՒԱՐԱՆԻ ՀՈԳԻՆԵՐԸ

Բոլոր բժշկական միջամտութիւնները ի զուր անցան։ Ուզեցին կրօնաշունչ խորհուրդով մեղմացնել ցաւը հէք աղջկան։ Մերժեց ան թէ մին եւ թէ միւսը։

Եւ քանի մը օր ետք, ահաւոր տառապանքներու մէջ, Տոնա Թերեզան աւանդեց իր հոգին, չարունակ կրկնելով.— «Ոչ գիս բնաւ չէ սիրած ...»։

Վանականի խուրձերը հագնելէ ետք, Տոն Ժուան ցոյց տուաւ այնպիսի անկեղծ ապաշխարանք մը, որ ուշադրութիւնը գրաւեց վանքին մեծաւորին։ Այս վերջինը սկսաւ մտահոգուիլ, որովհետեւ նորընծայ վանականը չէր վարաներ ինքզինքը յանձնելու այնպիսի զրկանքներու, որոնք կրնային մօտ ժամանակի մը մէջ խզել իր կեանքին թելը։ Ճիշդ այդ պատճառով ալ մեծաւորը Տոն Ժուանի ուշադրութիւնը հրաւիրեց այն հանգամանքին վրայ թէ՝ անկեղծ ապաշխարով մը պարտաւոր էր իր կեանքը երկարել լաւագոյնս քաւած ըլլալու համար իր մեղքերը, փոխանակ [illegible]էկ անգամէն վերջ տալով իր կեանքին՝ [illegible]պրծելու բոլոր դժուարութիւններէն։

Նորընծայի փորձառական շրջանը աւարտելով, Տոն Ժուան արտասանեց իր ուխտը եւ Եղբայր Ամպրուազ անունին տակ սկսաւ կարգ ու կանոն հաստատել իր ծառայած մենաստանին մէջ, կրօնաշունչ հաւատարմութեամբ մը։

Հագած էր կարծր ու կոպիտ խուրձեր՝ որոնք հիւսուած էին ձիու մազերով։ Տեսակ մը նեղ տուփ՝ որ աւելի կարճ էր քան իր հասակը, կը ծառայէր իրեն իբրեւ անկողին։ Խաշած բանջարեղէնը միայն կը կազմէր իր ամբողջ սնունդը, եւ միայն տօնական օրերուն, նոյնն ալ անսալով իր մեծաւորին խիստ հրահանգին, կը համաձայնէր պատառ մը հաց ուտել։

Իր գիշերներուն մեծ մասը կ'անցընէր հսկումով եւ աղօթքով, բազուկները խաչաձեւած կուրծքին վրայ։

Վերջապէս, ամբողջ վանքին մէջ դարձած էր ճշմարիտ հաւատացեալի օրինակելի տիպար մը, նման այն օրերուն, երբ իր տեսակի անառակ երիտասարդներուն տիպար օրինակը եղած էր։

Սեվիլլայի մէջ ծագած համաճարակ մը աւելի եւս խանդ եւ եռանդ բերաւ Եղբայր Ամպրուազի ջերմեռանդ գործունէութեան։ Հիւանդները կ'ընդունուէին իր իսկ կողմէ հիմնուած հիւանդանոցին մէջ։ Գիշեր ցերեկ հոն կ'անցընէր ինք, հսկելով հիւանդներուն մահիճին վրայ։

Իր պարտականութիւնը կը կատարէր վազելով թշուառներու տուները, կը խընամէր ու կը խրախուսէր հիւանդները, եւ յաճախ ալ գերեզման մը կը հայթայթէր այն դիակներուն ... որոնք երկար ատեն անթաղ մնացած ըլլալով սկսած էին այլեւս նեխիլ...

Ամէն ոք սկսած էր օրհնել իր անունը, եւ որովհետեւ այդ սարսափելի համաճարակէն ինք չէր վարակուած, բազմաթիւ էին անոնք որոնք այդ պարագան կը վերագրէին իր վերաբերմամբ Աստուծոյ մէկ հրաշքին։

Երկար տարիներ անցան այսպէս եւ Տոն Ժուան, կամ Եղբայր Ամպրուազ վանքին մէջ փակուած իր կեանքը անցուց շարունակական բարեպաշտութեան եւ ջերմեռանդ հաւատքի ու աղօթասիրութեան մէջ։ Իր անցեալի կեանքին յիշատակը միշտ իր յիշողութեան մէջ էր եւ սակայն իր նոր կեանքին ընթացքը իրեն կը պարգեւէր տեսակ մը հանդարտութիւն եւ խղճմտանքի անդորրութիւն։

Օր մը, ցերեկէ մը ետք, ուր օրուան տօթը զգալի կը դառնար իր բոլոր սաստկութեամբ, ընկալեալ սովորութեան մը համաձայն, մենաստանին բոլոր մարդիկը հանգիստ կ'ընէին։ Միայն Եղբայր Ամպրուազ կ'աշխատէր պարտէզին մէջ, գլուխը բաց, արեւին կիզիչ ճառագայթներուն տակ։

Ցանկարծ նշմարեց շուք մը որ կը մօտենար իրեն։

Կարծեց թէ մենաստանին իր [illegible]նե-րէն մէկն էր որ իջած էր պարտէզ, եւ առանց աշխատանքը դադրեցնելու, բարեւեց նորեկը «Ավէ Մարիա»ով մը։

Բայց պատասխան չստացաւ։ Զարմացած, վեր վերցուց իր աչքերը եւ տեսաւ իր առջեւ կանգնած բարձրահասակ երիտասարդ մը, ծածկուած երկար վերարկուի մը մէջ եւ գլուխը դրած ճերմակ փետրազարդ գլխարկ մը։

Մարդը կը դիտէր զինքը լռութեամբ եւ հակառակ իր ատելավառ ակնարկին, գոհունակութեան ցոլք մը կար աչքերուն մէջ։

Քանի մը վայրկեան, երկու մարդիկը զիրար դիտեցին։ Իվերջոյ անծանօթը քայլ մը յառաջանալով եւ գլխարկը հանելով, ըսաւ.

— Կը ճանչնա՞ք զիս։

Տոն Ժուան աւելի ուշով դիտեց զայն, բայց չկրցաւ ճանչնալ։

— Կը յիշէ՞ք Պերկ օփ Զոմի պաշարումը, հարցուց անծանօթը։ Մոռցա՞ք այն զինուորը որ կը կոչուէր Մոտեսթօ ...

Տոն Ժուան սարսռաց։ Անծանօթը շարունակեց պաղարիւնութեամբ.

— Մոտեսթօ կոչուող զինուորը, որ հրացանի գնդակով մը սպաննեց ձեր բարեկամը Կարսիան, փոխանակ սպաննելու ձեզ։

ՓՐՈՍՓԵՐ ՄԵՐԻՄԷ

(33 Շար.)

Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստանում Հայ ժողովրդի մէջ բազմատեսակ ազգային աւանդութիւններ եւ ժողովրդական զրոյցներ կան մանաւորապէս Թաթար արիւնարբու բռնակալ Լէնկթիմուրի եւ Իրանի Մեծ Շահ Աբաս Արքայի մասին։ Այդ աւանդութիւններից եւ զրոյցներից, տասնեակ տարիներ առաջ ես բաւական քանակութեամբ հաւաքագրել եւ լոյս եմ ընծայել իմ «ՄԱՍԻՍ» օրացոյցի զանազան տարիների էջերում ։

Նման զրոյցներ եւ աւանդութիւններ երբեմն պարզ ու որոշ եւ երբեմն էլ հեռաւոր ակնարկներով արձանագրել են նաեւ մեր պատմագիրները։ Հայ գրչագիր մատեանների յիշատակարաններում էլ յաճախ պատահում ենք ժողովրդական աւանդութեան կամ զրոյցի նմանող գրութիւնների՝ այս ու այն բռնակալի կամ թագաւորի մասին ։

Պէտք է չէշտել, որ մեր հոգեւորական պատմագիրները ընդհանրապէս կրօնական ծայրայեղ զգացմամբ լեցուած՝ շատ բացասական եւ խիստ արտայայտութիւններ են արձանագրել ոչ-քրիստոնեայ բռնակալների եւ թագաւորների մասին։ Այս տեսակէտից անմրցելի է ԺԷ. դարի պատմագիր Առաքել Վարդապետ Դավրիժեցին, որ շատ ծանր ու խստաշունչ տողեր է գրել Իրանի Մեծ Շահ Աբաս Արքայի մասին՝ նրա կատարած հայկական բռնագաղթի (1603 – 1605) կապակցութեամբ՝ Հայաստանից դէպի Իրան ։

Սպահան – Նոր Ջուղայում 1611 թուին վանեցի Զաքարիա քահանան մի Աւետարան է գրել, որի գլխաւոր Յիշատակարանի մէջ մէկ առ մէկ յիշատակում է Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստանի այն բոլոր քաղաքներն ու գաւառները, որոնց հայ բնակչութեան Շահ Աբասը բռնագաղթով քշեց դէպի Իրան ։

Հայրենիքից քշուած այդ Հայութիւնը (որի թիւը աւելի քան երեք հարիւր հազար էր) 1605 թուի աշնան Սեպտեմբերին Հին Ջուղայի մօտ Արաքս գետն անցաւ եւ տարածուեց Ատրպատականում՝ Մարանդից սկսած մինչեւ Խոյ, Սալմաստ, Մարաղա եւ Թաւրիզ ։

Շահ Աբասի հրամանով 1606ի գարնան կատարուեց ընդհանուր մարդահամար եւ գաղթականութիւնը Թաւրիզից շարժուեց դէպի Գիլան, Մազանդարան, Խորասան, իսկ բուն Հին Ջուղայի, Ագուլիսի եւ այլ վայրերի վաճառական եւ արհեստաւոր դասակարգը ճանապարհուեց Սպահան — Շահ Աբասի մայրաքաղաքը։ Չեմ յիշում ո՞ւր եմ կարդացել, որ բռնագաղթի ենթարկուած Հայութեան կարաւանի երկարութիւնն էր 45 քիլոմեթր իսկ լայնքը՝ 10 – 15 քիլոմեթր ։

Զաքարիա քահանայի գրած այդ Աւետարանի գլխաւոր յիշատակարանը իր ամբողջ մանրամասնութեամբ երբ լոյս ընծայեմ՝ պիտի պարզուի, որ Շահ Աբասը պետական եւ զինուորական միջոցներից տասնեակ հազարներով ուղտեր, ձիեր, ջորիներ եւ էշեր է տրամադրել տարագրուած Հայութեան ծերունիներին, կանանց, երեխաներին, անկարներին եւ հիւանդներին։

Սպահանում հաստատուելուց յետոյ, Հայութիւնը վայելում է Շահ Աբասի հովանաւորութիւնը եւ անվերապահ պաշտպանութիւնը, որ յայտնի է մեր նորագոյն պատութեան մէջ։

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԱՆՀԱՆԳԻՍՏ ՇԻՐԻՄՆԵՐ

··· Քաջ անունդ պիտի յիշուի դարէ դար ···

Բովանդակ ժողովուրդի մը երգն է այս։ Արաքսէն աստին ու Արաքսէն անդին, խոշտանգուած ազգի մը վերապրող զաւակները երգեցին զայն, ոմանք բարձրաձայն, ոմանք գիտակից լռութեամբ մը։

Իր պարզ եղանակովը ու նոյնքան պարզ բառերովը այս երգը սաւառնեցաւ Հայաստան աշխարհի լեռներուն վրայ ։ Իր դիւթիչ խորհուրդը վարակեց ամէնքը ու դարձաւ հանգանակը Հայուն անպարտ ոգիին ։ Ազգ մը ամբողջ հպարտ էր իրմով քանի կը փոխարինէր լացի ու ողբի հեծեծանքները։

Ի՞նչ մնացած է հիմա այս բոլորէն ։

Փարիզ 1960, Փէր Լաշէզ։ Դէմս, հայ ազատագրական շարժումին, առասպել դարձած մարտիկը՝ Անդրանիկ։ Վերջալոյսի մեռնող բոցը, իր հեւացող շողերը կը պտըտցնէ անկենդան շիրիմներուն վըրայ։ Մեռնողը բոցն է, բայց տխրողը՝ ես։ Մեր տարականոն կեանքէն բխած տարապայման վիճակ մըն է այս որ ծանօթ է բոլորիս ։ Հայուն կեանքը, կարծես համատարած տխրութիւններու երկունքէն ծնած ըլլար։ Լուսաւորիչ կ'ոգեկոչենք ու կը տխրինք··· համեստութեամբ. չէ՞ որ առաջին քրիստոնեայ··· եւայլն ։ Վարդանանք կը փառաբանենք ու կը տխրինք··· հպարտութեամբ··· Աւելորդ է երկարել շարքը, տարրական իրողութիւն մը հաստատելու համար։ Մեր վարժապետներէն սկսած, մինչեւ մեր խորաններուն ու բեմերուն զարդերը հանդիսացող, քահանաներն ուճառախօսները տխուր են։ Ողջ առողջ բերաններ՝ ճակատագրական խաղով մը, ջատագով դարձած են անմահութեան այն ձեւին որ մահ կը պարտադրէ։ Տխուր իրականութիւն մը, որուն համակերպած ենք ազգովին։ Ապրելու կամ խնդալու խօսք չկայ ։

Վերադառնանք Փէր Լաշէզ, ուր իր Բեգասին վրայ բազմած է ան։ Քանի քանի անգամներ երգած ենք իր երգը։ Շընորհիւ անոր ճանչցած ենք սարսուռներուն ազնուագոյնը ։ Պատանի էինք ու խանդավառ։ Չէինք մտածեր, կը զգայինք։ Աւա՜ղ, հիմա աւելի կը մտածենք, քան կը զգանք։ Կը մտածենք թէ ով պիտի այցելէ այս շիրիմին, քանի մը տարի վերջ։ Դեռ ծաղիկ բերող ուխտաւորներ կան. իսկ վա՞ղը, երբ անոնք ալ պակսին։ «Քաջ անունդ պիտի յիշուի դարէ դար»։ Դար մը իսկ չէ անցած դեռ եւ երգողներուն թիւը այնքան նուազած։ Գիտեմ, գիտեմ որ վերջալոյսի այս հեւացող լոյսերուն մէջ յաւերժութիւնս փարատելու ազդակներ կը գտնուին դեռ։ Չէ՞ որ կընամ Զարիֆեանը օգնութեան կանչել եւ իր երփներանգ տողերովը կազդուրել հոգիս. «Ով այդպէս մահ չի բաղձար, ուրկէ աստղեր կը ծնին»։ Բայց, իրատես մտածումները աւելի ծանր կը կշռեն մեզ մօտ քան խորհրդապաշտ մարգարէութիւնները։ Զարիֆեանի նկարագրութիւնը ճիշդ կ'ըլլար եթէ բնութեան վերաբերէր միայն։ Փէր Լաշէզի վրայ իր մութ կապոյտը փռած երկինքը, անկասկած քիչ յետոյ պիտի աստղազարդուի ու յարդագողներ պիտի ուրուագծուին երկնային համաստեղութեան մէջ։ Բայց Փէր Լաշէզի աստեղահօծ երկինքը չի կրնար լուսաւորել մեր իրականութեան վրայ իջած մթութիւնը ու Անդրանիկի շիրիմը չի լուսաւորուիր այդ օտարոտի շողերով ։

Արդ՝ քանի դեռ վարագոյրը չէ իջած մեր սրբազան խորաններուն վրայ ու մեր տաճարներուն մէջ կայծկլտող կանթեղներուն վերջին լոյսը դեռ չէ մարած, ինչպէս նաեւ բեմերուն վրայ վերջին արարին վերջին խօսքը դեռ չէ արտասանուած, հարկ է վերջընթեր սթափում մը, ազգային նուիրական պարտականութեան մը հանդէպ ։ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՄԱՍՈՒՆՔՆԵՐԸ ՓՈԽԱԴՐԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ։ Այս քանի մը տողերը, կը ձգտին թարգման հանդիսանալ իմ սերունդիս մտածումներուն, հանդէպ Անոր, որ իր առասպելական կերպարով ոգեւորեց եւ խանդավառեց մեր պատանեկութիւնը ։ Այս տողերը չեն ձգտիր սարսուռներ արթնցնելու մեր անսարսուռ էութեան մէջ, այլ քիչ մը գիտակցութիւն ու մանաւանդ պարկեշտութիւն, հանդէպ մէկու մը, որ բան մը ըրած է մեզի համար։ Անդրանիկի ու իր նմաններու շիրիմներուն համար արդի Հայաստանի հողերը կը բաւեն ։ Հայաստանի հողին վրայ այդ շիրիմները կրնան թերեւս իրենց խորհուրդը պահել ։

Փարիզ, 1960 ։ Մութը իջած է Փէր Լաշէզի երկնքին վրայ։ Վերջալոյսի վերջին շողերը կորսուած են արդէն հորիզոնէն անդին ։ Քիչ յետոյ երկինքը պիտի լուսաւորուի պլպլացող աստղերով, որոնք իրենց խորհուրդը պիտի սփռեն Փէր Լաշէզի շիրիմներուն վրայ։ Բայց, մեր Շիրիմները, գիշեր մը եւս պիտի անցընեն հոս մթութեան մէջ։

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՍԻ.— 15 Նոյեմբեր, Երեքշաբթի երեկոյ, ներկայացուեցաւ Իսի լէ Մուլինոյի Ալհամպրա սինեմային մէջ հայկական խօսուն ժապաւէնը (Գետը ինչ է պատմում), նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ։

Իսիի եւ շրջակայքի երկսեռ հայ հասարականութիւնը եկած էր այս գեղեցիկ ֆիլմը տեսնելու, եւ քաջալերելու, Ուսումնասիրաց Միութիւնը ։

Միութեան անդամներուն եւ համակիրներուն խորին շնորհակալութիւններ, որ սպառած էին տոմսերը ։ Մեծ յաջողութիւն էր Մ.Թեան համար։ Կը նշանակէ թէ Մուրատ Ուսումնասիրացը ժողովրդային է, ու կը քալէ իր գծած ճանապարհէն յառաջ ։ Ահա իր ծրագիրը.—

Որբի մը կամ չքաւոր ընտանիքի մը ուշիմ մէկ զաւակին պիտի տայ բարձր ուսում, որպէսզի Սեբաստացի նոր Դանիէլ Վարուժաններ երեւան գան ։

Մեր կազմակերպութիւնը, որ կը կրէ անունը մեծ հերոսին (Մուրատ), Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլի հազարաւոր Սեբաստացիներէ կազմուած է։ Սեբաստացիներուս բաղձանքը որ կը հետապնդուի ցարդ, շատ փոքր է, կրնանք աւելին ընել, ուստի կրկնապատկենք մեր ջանքերը, որպէսզի ունենանք նոր Մխիթար Աբբաներ, նոր Վարուժաններ եւ նոր հայրենասէր հերոս Մուրատներ ։

Յունուարին, տեղի պիտի ունենայ նոր վարչութեան ընտրութիւնը։

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆ նուիրուած երեկոյ մը կազմակերպուած է Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ, Երեւան։ Արտասանած են Բ. Ներսիսեան, Ալ. Ադամեան, Թամարա Դիմուրեան եւ ընթերցող Ջիհանեան, Սայաթ – Նովայէն, Աւ. Իսահակեանէն, Պ. Դուրեանէն, Գ. Զօհրապէն, Ե. Չարենցէն եւ Վ. Տէրեանէն ։

Երգած են օփերայի ծանօթ երգչուհի՝ Գոհար Գասպարեան եւ Նար Յովհաննիսեան։ Առաջինը՝ ժողովրդական «Երազ»ը, Ա. Այվազեանի «Երեւանը», Ալ. Դոլուխանեանի «Ծիծեռնակ»ը, իսկ երկրորդը՝ Կոմիտասի «Ջայն տուր ով ծովակը», Դ. Ղազարեանի «Ուռին» եւ «Մայր Արաքսին»։

«Կռունկը» եւ Սպենդիարեանի «Մեղեդին» նուագած է ջութակահարուհի՝ Զոյա Պետրոսեան ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ամսաթերթ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի։ Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր թիւ 9 – 10, 1960, Փարիզ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Վստա՞հ ես, — ընդմիջեց Նար իշխանը գլուխը թերահաւատ շարժելով :— Հակառակը, սիրելիդ իմ։ Սպանութիւն կատարողը գաղաղում է. մեր մերժումներից զայրացած՝ կարող է վրէժխնդիր լինել մեզ. կարող է յարձակումով խլել մեր բերդերը։ Ի՞նչ եւ լինի՝ մնանք աչալուրջ եւ պատրաստ. Թոյլ չտանք, որ նա ի գործ դնի իր նպատակները չարաւեր ···

— Իսկ դրա համար ի՞նչ կարող ենք անել, իշխան, — հետաքրքրուեց Կարուց տէրը՝ Զաքարէն։

— Մնանք եւ գործենք համախորհուրդ, — վրայ բերաւ Կամսարականը :— Ի միտ բերենք, որ եթէ լինենք մենակ՝ նա կը կլանի իւրաքանչիւրիս, իսկ միասին՝ երբեք ։

— Սակայն կարո՞ղ ենք յուսալ, որ մեզ կը թողնի հանգիստ,— խօսեց նորից Վահեւունին ։

— Անշուշտ եմ, — վստահ նկատեց Համունին։ — Այժմ Արշակն այնպիսի վիճակի է՝ այլեւս չի խորհի ոչ մեր բերդերի եւ ոչ իսկ քաղաք շինելու մասին։

Կամսարականը բազմախորհուրդ նայեց քեռայր Համունուն.

— Արդեօ՞ք, վստա՞հ ես, — կասկածով հարցում արաւ նա ։

Այդ օրերին արքայական Գնէլի սպանութեան մասին էին խօսում նաեւ աւագները պալատում ։ Ինչպէս Շահապիվանում, այնպէս էլ այստեղ ամէնքին զբաղեցնում էր այն միտքը, թէ ո՞վ կարող է կատարած լինել այդ ոճիրը ։

Այստեղ էլ իւրաքանչիւրն անում էր տարբեր ենթադրութիւններ. եւ այդ ենթադրութիւններին ի պատասխան Վարդ իշխանը կարեւոր էր համարում յայտնել, թէ արքան Գնէլին հրաւիրել էր հանդիպումի եւ սիրալիր զրոյցի, բայց ահա ինչ որ անյայտ մարդիկ գործեցին այդ ոճիրը եւ թոյլ չտուին, որ արքան տեսակցի հարազատի հետ ։

— Բայց ճշմարի՞տ է որ մարդասպանները չեն կողոպտել ոչինչ,— հարցրեց Հայր – Մարդպետը։

— Ճշմարիտ է,— հաստատեց Վարդ իշխանը։ — Սակայն դա շնորհիւ Գնէլի հարսի, որ փութով օգնութիւն կանչեց եւ սպանիչները փախան անհետ ։

— Այդչափ խիզա՞խ է եղել իր հարսը, — զարմացան խօսակիցները ։

— Առաւել քան խիզախ,— ասաց Վարդը։ Ի զուր չէ, որ Անդոք իշխանի դուստրն է ։

Պէտք է ասել եւ այս, որ պալատականներից եւ համակիր նախարարներից ոմանք մտածում էին, թէ արդեօք Գնէլի սպանութիւնը չի՞ կատարել թագաւորի հակառակորդներից մէկը, եւ որպէսզի արատ բերի թագաւորի անուան, գործել է թագաւորի անունով ··· Իսկ ոմանք, լսելով, թէ այդ սպանութիւնը թելադրած կը լինի թագաւորը, պնդում էին, թէ Արշակը երբեք չէր անի այդօրինակ մի քայլ, լաւ իմանալով, որ դա կ'արատաւորի իր անունը. չէ՞ որ ինքն էր հրաւիրել նրան Շահապիվան··· Մի՞թէ նա կը ցանկանար, որ խանգարուէր աշխարհախումբ տօնը Նաւասարդի եւ մարդիկ կասկածի առնէն իրեն ···

Ինչպէս երեւում է, շատ սակաւ մարդիկ էին լսել Փառանձեմի խօսքերը, թէ սպանութիւնն իր պատճառով եղաւ, կամ եթէ լսել էին, կարեւորութիւն չէին տալիս ։

Ուստի եւ տարածւում էր այն լուրը, թէ սպանութիւնը եղել է թագաւորի հրամանով, ու խօսում էին ամէնքը, ամբողջ երկրում, որովհետեւ լուրը բերնէբերան հասել էր ամէն տեղ ու ամէն բերան մի խօսք էր ասում եւ անպայման մի ենթադրութիւն անում ։ Անմասն չէին անգամ հեռու մենաստանների կրօնաւորները. նրանք էլ տարուբերում էին գլուխները եւ շշնջում.

— Առանց արքայի կամքի Գնէլի մազը չէր ընկնի ···

Բայց այս ամէնից անկախ, բոլորը՝ նախարար թէ շինական, պալատական թէ հոգեւոր մարդիկ յանգում էին միեւնոյն մտքին, թէ այդ սպանութիւնը «ծնելու է կասկածներ բազում» եւ ծանր վիճակի մէջ է դնելու Արշակ թագաւորին ։

Եւ այս ենթադրութիւնը ճշմարիտ էր ։

Իրօք, կասկածների մէջ էին շատերը ։ Բայց ամէնից աւելի ծանր կասկածների մէջ էր Արշակ թագաւորն ինքը։ Ոմանց նման նա եւս մտածում էր, թէ սպանութիւնը կատարեցին գուցէ իրեն թշնամի նախարարներից, որպէսզի խանգարեն Աւանի կառուցումը··· եւ մանաւանդ յանցապարտ դարձնեն իրեն ժողովրդի առաջ, դիտաւորեալ տալով իր անունը՝ «Թագաւորի հրամանով»···

Բայց ահա այն խօսքերը, որ ասել էր Փառանձեմը սուգի ժամին՝ ամուսնու դիակի վրայ, թէ «մէկը աչք դրեց վրաս եւ հիմա ցանկանում է, որ չտանջեմ ինձ»··· ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵ[ԱՆ]

(Շար.)

Այրի Տիկին Նեկտար Սօֆեան, Տէր եւ Տիկին Վօժանի, Տէր եւ Տիկին Կ. Սօֆեան եւ զաւակները, Պ. Ս. Մարուքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Կոտոյեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Աղաւնի Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զ. Յակոբեան եւ զաւակները, Պ. Սեդրակ Կարապետեան եւ իր զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մուսաքօ եւ զաւակները, Տէր Տիկին Բարաքեան եւ զաւակները, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՍՕՖԵԱՆԻ

արկածալի մահը,

53 տարեկան հասակին մէջ:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

42 Րիւ Տօֆթ. Ռեպաբել (Լիոն):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս

Salons de l'Alhambra

340, Bd. Chave

Նուագախումբ.—

Robert Gonzalez

Պիտի ընտրուի երեկոյեան գեղեցկուհին որ պիտի կոչուի «Հ.Մ.Ը.Մ.ի գեղեցկուհի» եւ պիտի արժանանայ կանանց սափրիչի միջազգ. տիտղոսին տիրացած Պ. ԹԸՆԷ ԱԹՈՅԵԱՆԻ վարսայարդարումին:

Կանխաւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Հ.Մ.Ը.Մ.ի անդամներէն:

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի Ազգ. Միութիւնը եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի քահանայական ձեռնադրութիւն պիտի կատարուի, յանձին Պ. Սարգիս Վարդանեանի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի ձեռամբ եւ մասնակցութեամբ երեք քահանայ հայրերու եւ կնքահայրութեամբ Պ. ՌՈՒԲԷՆ ՏԱԼՔԻՒՓԷՅԵԱՆԻ:

Ժամը 8ին առաւօտեան ժամերգութիւն:

10ին Ս. Պատարագ:

10.30ին Օծում:

Այս հանդիսաւոր Օծումին կը հրաւիրուին գաղութիս եւ շրջակայից բոլոր հայրենակիցները:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, շրջանիս դպրոցի սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին Ժանթիյիի, Պիսէթրի, Իվրիի, Փորթ տ'Իթալիի եւ շրջաններու բոլոր ընկերուհիները ու համակիր հայրենակիցները:

Մուտքը ազատ է:

ԾԱԽՈՒ Է

Կոկիկ յարկաբաժին մը արեւոտ, 18րդ թաղամասին մէջ, մէթրօ Լամարք կամ Ժիւլ Ժօֆրէն: Մուտք, երկու սենեակ, խոհանոց, արտաքնոց, լուացարան, հեռաձայն, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Մատչելի գին: Դիմել խմբագրութեան:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Պ. Յակոբ Նիկողոսեան Պուա Քոլոմպէն յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ազգային հերոս Ս. Թէհլիրեանի յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ:

(Շար. նախորդ ժողովին):

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Տօնածառ Մանուկներու համար

Ներկայութեամբ

ԳԵՐՊ. ՍՐԱՊԻՈՆ ԱՐՔ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆԻ

Ընդհ. Աբբայ Մխիթարեան Միաբանութեան

Կազմակերպուած Վարժարանի Ծնողաց Միութեան

Ժրաջան անդամուհիներուն կողմէ:

Այս Կիրակի, կէսօրէն ետք ժամը 16.30էն մինչեւ 22:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ծիծաղաշարժ ներկայացումներ փոքրիկներու կողմէ, արտասանութիւններ, երգեր, զանազան պարեր, խաղեր եւ անակնկալներ:

Կաղանդ Պապայի ժամանում, առատ եւ օգտակար նուէրներ:

ՇՔԱՍԵՂԱՆ ԵՒ ԸՆԹՐԻՔ

Սիրով հրաւիրուած են բոլոր ծնողքները, բարեկամներ եւ համակիրներ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ նախորդ վարչութեան, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ: Կիրակի, Դեկտեմբեր 11ին, ժամը 3ին:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ եւ բարեկամներ:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման Գ. տարելիցին առիթով: Կիրակի, Դեկտեմբեր 18:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Բազմաձայն երգեցողութիւնները, Մայր եկեղեցւոյ երգիչներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Նշան Սերգոյեանի:

Յաւարտ Ս. պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգիստ, եկեղեցւոյ վերակառուցման մասնակցող բոլոր նուիրատուներու ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը անխտիր:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը թեյասեղան մը կազմակերպած է ի պատիւ նախկին վարչութեան, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին Պ. Մկրեանի սրճարանը, Րիւ Էթիէն Տոլէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութեանց ներկայացուցիչները այս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին մէջ: Ջերմութիւնը ապահովուած է:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ — ՍՐԱՀ ՓՕԼ ՖԱԼԱՐԻՔ

21, Rue Yves Toudic, Paris (10e) Métro : République

14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 9ԻՆ

Հովանաւորութեամբ՝ ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆԻ

Թատերգութիւն 4 արար եւ 5 պատկեր, որ 40 հայ հեղինակութիւններու մէջ

ՇԱՀԱԾ Է ԱՌԱՋՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նիւ-Եորքի Կեդր. Մարմնոյն ձեռնարկած «Արտաւազդ Գույումճեան» թատերագրական մրցումին

Մասնակցութիւն՝ Տիկին Հ. Խտըշեան - Լա Շասանյեր, Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Պ. Պ. Գէորգ Տէրվիշեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Մ. Եփրեմեան, Աշոտ Մարտինեան:

Բեմադրութիւն՝ ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ խօսքը՝ պարզեւատրուած «ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ» թատերգութեան մասին:

ՄՈՒՏՔԻ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ.— Տոմսերը ապահովել սովորական վայրերէն:

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS

RIC. 54-30 et 72-80

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում:

ՕԴԱՆԱՒՈՎ ԵՂԱԾ ԿԱՐԳ ՄԸ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ'ԱՊԱՀՈՎԵՆ ՆԱԵՒ ՁՐԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆ ԵՒ ՃԱՇ ԶԱՆԱԶԱՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Օդանաւով ճամբորդութեանց համար մասնաւոր դիւրութիւններ

9 Օր ձրի բնակութիւն՝ Երեւան

Մեկնումէն առաջ՝ կանխավճար՝ 258.81 Ն. Ֆ.: Կարելի է ապառիկ վճարել՝ տասը առ հարիւր մեկնումէն առաջ, մնացեալը՝ 3էն 12 ամիսէն:

Բոլոր մանրամասնութիւններու համար դիմել անձամբ կամ հեռաձայնել՝

36, GALERIE MONPENSIER

(Jardin du Palais Royal)

Tél. : RIC. 54-30 et 72-80

Մասնաւոր հաշիւ կը բացուի այն ընկերութիւններուն համար, որոնք կանոնաւորապէս կը ճամբորդեն:

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.
ԿԻՐԱԿԻ 11 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 11 DÉCEMBRE 1960
36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8973 — 36ème ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4774

"ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ" ՔԱՂԱՔԸ

(ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ ՊԱՏՄԱԳՐՔԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Ինչպէս յուշերը, նաեւ Պատմագիրքերը նոր սեռ մը ստեղծեցին մեր գրականութեան մէջ։ Երկուքն ալ պատմութիւն են անշուշտ մեծ չափով, բայց միաժամանակ գրականութիւն են որոշ չափով։

Թուրքնի յուշերը, օրինակ, թանկագին հաւաքումներ են, ուր ժողովուրդ մը կ'ապրի ու կը գործէ եւ ուր ստեղծագործութեան հարուստ պահեստ մը պիտի կրնայ գտնել գրագէտը, ինչպէս ազգագիրը, պատմագէտը կամ աշխարհագիրը։

Կէս դար առաջ մենք գաւառ ունէինք։ Ունէինք նաեւ գաւառացի ժողովուրդ եւ գաւառական գրականութիւն, բարբառ, բարք եւ ինչ որ կը կոչենք հիմա ֆոլքլոր։ Այսօր ոչ մէկը ունինք, ոչ միւսը։ Ահարկու ուրականը սրբեց տարաւ ամէն ինչ։

Պատմագիրքերը կոչուած են Թուղթի վրայ ապրեցնելու անցեալ մը, որ օր մը առաջ կեանք էր, օր մը ետք դարձաւ եղաւ պատմութիւն։

Խարբերդը, Կեսարիան, Եւդոկիան, Վասպուրականը, Շապին Գարահիսարը, Տարօնը եւ ուրիշ հայաքաղաքներ իրենց «Գիրք Ծննդոց»ն ու «Գիրք Մեռելոց»ը ունին արդէն։ Այս գիրքերու շարքին մէջ վերջինն է «Աստուածարեալ» քաղաքին պատմագիրքը, զոր հայրենանուէր փութաջանութեամբ պատրաստեցին եւ իր լոյսին հասցուցին երկու իրաւ Ատափազարցիներ, մէկը՝ հանգուցեալ Արտաշէս Պիպէրեան, միւսը՝ իր սերունդին վերջմնացներէն Վարդան Եղիշէեան։

«Աստուածարեալ» քաղաք մըն էր իրաւամբ Ատափազարը, զոր Պոլսոյ արուարձանը կը կոչէին ոմանք, եւ որուն համար տեղացիները կ'ըսէին արդար հըպարտութեամբ. «Մեր Ատան Լոնտոն տ'ըլլայ»։

«Աստուածարեալ»ը վերադիր մըն էր, որ լիովին կը պատշաճէր այս հայաքաղաքին եւ զոր կրնայինք սիրոյ ու մեծարանքի արտայայտութիւն մը նկատել իր առաքելատիպ հովիւին՝ Յովակիմեան Սրբազանին կողմէ իր հօտին ու անոր «մակաղատեղի»ին ընծայուած։

Աստուծոյ ձեռակերտը չէր անշուշտ բիւթանական այս ոստանը։ Հինաւուրց Բիւթանիոյ գիւղերուն ու գիւղաքաղաքներուն մէջ կ'ապրէին, Մեծ Եղեռնէն առաջ, աւելի քան 70.000 Հայեր, բոլորն ալ բարեկեցիկ, առ նուազն ինքնապահ։ Շինած էին եւ իրենց աչքի բիբին պէս կը պահէին 52 եկեղեցիներ, նոյնքան եւ թերեւս աւելի վարժարաններ, «Թող զկայս եւ զմանկտի»։

«Աստուածարեալ» քաղաքը՝ Ատափազար, առանձինն, ունէր 20–25.000 հայ բնակիչ։ Ցոյց տալու համար, թէ ինչ էր կրթական մակարդակը «Լոնտոն ըլլալիք» այս հայաքաղաքին, կը բաւէ յիշել ու յիշեցնել, թէ 1847էն մինչեւ 1915, հիմնուած էին ու կը պահուէին քառասունչորս մշակութային եւ այլ միութիւններ ու ընկերակցութիւններ։ Դարձեալ, բացի թաղային նախակրթարաններէ, ծաղկոցներէ եւ անհատական վարժարաններէ, քաղաքին մէջ կային կրթական երկու բարձրագոյն հաստատութիւններ, մէկը՝ Կեդր. վարժարանը, հիմնուած 1909ին՝ աղջկանց յատուկ բաժինով, միւսը՝ Հայուհեաց վարժարանը, հիմնուած 1885ին, գրեթէ միակը ամբողջ գաւառին մէջ։

Հազիւ միայն վեց տարուան կեանք ունեցաւ Կեդրոնականը, բայց այդ վեց տարուան մէջ մտաւորական սերունդ մը, սերունդներ պատրաստեց եւ օր մը կրնար մրցիլ Պոլսոյ Կեդրոնականին հետ, եթէ Եղեռնը չքանդէր այս «օճախ»ն ալ, ինչպէս քանդեց բազում ուրիշ օճախներ։

Պատմագիրքէն կը քաղենք Յովակիմեան Սրբազանի, — «Ամէնինճի Յովակիմին տղուն», ինչպէս կը սիրէր կոչել ինք–զինք, — մէկ խրատական, ուղղուած՝ Կեդրոնականի Երդ. դասարանի աշակերտներուն, վարժարան այցելութեան մը ընթացքին։

Յովակիմեան Սրբազան իր ոճը ունէր. այդ ոճէն մէկ նմոյշն է նաեւ այս «խրատական»ը, որ ահաւասիկ.

«Գիտէ՞ք, թէ ի՛նչ մեծ զոհողութիւններով մէջտեղ բերած է այս վարժարանը աստուածարեալ քաղաքիս պատուական ժողովուրդը։

«Ձեզմէ շատերը խապար չունին կարելի է։ Բայց գիտցէք, որ ձեր հայրերը ոչ մէկ արգելքի առջեւ յուսահատեցան եւ մարտիրոսային համբերութեամբ տարիներ անընդհատ աշխատեցան եւ գործը սաղարան հանեցին։ Այս պահուս ձեր հոս գտնուիլը ապացոյցն է ատոր։

«Ցարդը գիտցէք ձեզի համար վատնըւած ջանքերուն։ Այս ժողովուրդը արժանի է ամէն տեսակ գովասանքի։ Ազգային բաղնիքն ալ այն ժամանակին ցնորքի մը տեղ անցաւ՝ իրենք իրենց վրայ մեծ համարում ունեցող արդիական տէլլի–խանըմներու կողմէ։ Բայց ես յոյսս դրած էի Աստծոյ եւ ժողովուրդիս բանիմաց դասակարգին վրայ. ճիւպպէս սոթթեցի եւ դուռ–դուռ հանգանակութեան սկսայ։ Ակոբ աղբարէն գացի՝ խուրիշ մը տուաւ։ Մկըր ամուճային գացի՝ ոչխար մը տըւաւ։ Անթառամ տուտուին գացի՝ ջուխտ մը չորապ տուաւ։ Մարիամ հանըմին գացի՝ եազմա մը տուաւ։ Եւ այսպէս մէջտեղ բերինք Ազգ. բաղնիքը, ուրտեղ կ'երթանք մեր մարմնային աղտերը մաքրելու։ Այս դպրոցն ալ «բաղնիք» մըն է՝ ձեր հոգիին աղտերը մաքրող»։

Ատափազարի հնագոյն պատմութեան մասին խօսած է Մարուքէ վարդապետ մը՝ իր «Նշխար հայ մատենագրութեան» գործին մէջ, զոր առաջին անգամ ձեռք անցուցած եւ հրատարակութեան տուած է Սերովբէ քհնյ. Պուրմայեան։

Ժան Պաթիսթ Թավեռնիէ, ֆրանսացի նշանաւոր ճանապարհորդը, նոյնպէս քանի մը տող գրած է Ատափազարի մասին, 1679ին. «Գետէն — Սաքարիայէն — մէկ մղոն հեռու կը գտնուի քաղաք մը, որ Ատա կը կոչուի։ Բնակիչները մեծամասնութեամբ հայ են։ Հոնկէ բերել տուինք շատ ընտիր գինի մը եւ ուրիշ զովացուցիչներ, որոնց պէտք ունէինք»։

Վաւերական տեղեկութեանց համաձայն, Լենկթիմուրի արշաւանքէն ետք, խումբ մը Հայեր, Ջօջ Տօնիկ անունով մէկու մը առաջնորդութեամբ, Սեբաստիայէն ճամբայ կ'ելլեն եւ կուգան կը հասնին տափարակ դաշտավայր մը՝ Սաքարիա գետին մօտակայքը եւ հոն կը հաստատեն բնակավայր մը ու զայն կը կոչեն Տօնիկաշէն։ Գաղթը տեղի կ'ունենայ ասկէ ճիշդ 560 տարի առաջ, 1399ին կամ 1400ին։ Ամբողջ 61 տարի այս նորաշէն գիւղը կը կոչուի Տօնիկաշէն, հիմնադրին անունով։ 1461էն ետք՝ Տօնիկաշէնը կը դառնայ Ատա կամ Ատաճըղ, աւելի ուշ՝ Ատափազար։

Աշխարհի բոլոր կողմերէն, տարիներու ընթացքին, բազմաթիւ Հայեր գացած հաստատուած են երբեմնի Տօնիկաշէն գիւղը եւ աւելի եւս շէնցուցած են զայն։ Կը յիշատակուին մինչեւ իսկ Հոլանդայէն գաղթողներ։ Բայց, ինչ որ յատկանշական է, բոլոր եկուորները ձուլուած են այսպէս կոչուած՝ տեղացիներուն մէջ։

Ատափազարցիներուն հիմնական տարրը, սակայն, Սեբաստացիներն են։ Նմանութիւններ շատ կան արդէն Սեբաստիոյ Ատափազարի բարբառներուն միջեւ։ 1898ին, «Բիւրակն» ազգագրական հանդէսին մէջ, Ս. Այվազեան կը գրէ, ի միջի այլոց. «Ատափազարցի դրոց աշակերտներէն վերահաստ եղայ թէ տեղւոյն ժողովրդեան գաղթականութիւնը ընդհանրապէս Ակնէն, մասնաւորապէս Սեբաստիայէն ու Պարսկաստանէն եկած է»։ Կը կարծուի, որ ատափազարցիներու բարբառը աւելի շատ կը յիշեցնէ Կովկասեանցիներու բարբառը։ Բոլոր միւս եկուորները իրենց տեղական բարբառը, ինչպէս բարքերն ալ, մոռցած ու սկսած են գործածել բնիկներու բարբառը եւ որդեգրած անոնց բարքերը։

«Աստուածարեալ» քաղաքին Պատմագիրքը յաջող, ըստ ամենայնի յաջող գործ մըն է։ Այս յաջողութիւնը ամենամեծ չափով վերագրելի է երկու խմբագրողներուն՝ Արտաշէս Պիպէրեանի եւ Վարդան Եղիշէեանի։ Բայց իրենց առաւելագոյն դերը ունեցած են, այս բացառիկ յաջողութեան մէջ, ուրիշ Ատափազարցիներ ալ, մանաւանդ Ստ. Ստեփանեան եւ Սօս Վանի, բնիկ Վանեցի, բայց «նաթիւրալիզէ»եղած Ատափազարցի մը, որ աւարտած է Կեդրոնական վարժարանը եւ ներկայիս կը գտնուի Յունաստան՝ Աթէնք, ուսուցչական պաշտօնով։

Շնորհակալ պէտք է ըլլանք այս հայրենակիցներուն, որոնք գիշերաջան տքնութեամբ եւ անհնարին զոհողութիւններով մոռացութենէ փրկած են «աստուածարեալ» հայաքաղաքը՝ Ատափազար։

Ապրող, գրեթէ խօսուն գիրք մըն է մեզի տրուածը, եւ ոչ թէ պարզ յիշատակարան մը միայն։

Պատմագրքին նախաձեռնութիւնը կը պարտինք համեստ, խոնարհ, բայց գերագոյն զոհաբերութեան ընդունակ եւ պատրաստ սքանչելի Հայորդիի մը, որ այս աշխարհին մէջ կոչուեցաւ Արտաշէս Պիպէրեան կամ Արտաշէս Ներկարարեան։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԴԷՄ ԿԸ ԴՆԷ ՑՈՅՑԵՐՈՒՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

450 ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Ալժէ եւ Օռան ամէնէն աւելի ցոյց տըւին իրենց ընդդիմութիւնը նախագահ տը Կոլի ալժերական քաղաքականութեան։ Ցուցարարները բոլորն ալ երիտասարդներ են բայց ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ կը գործադրէ եւ բանակը կը միջամտէ։ Ի վերջոյ, Ալժէի մէջ 450 ցուցարարներ կը ձերբակալուին, վիրաւորներուն թիւը ցարդ անծանօթ կը մնայ։

Նոյն ատեն, տը Կոլ Ալժերիա կը հասնէր ուր կը կատարէր իր վեցերորդ ճամբորդութիւնը։ Առաջին հանգրուանն էր՝ Այն–Թեմուշէնթ։ Տը Կոլ քաղաք կը մտնէր ցոյցերու եւ պոռչտուքներու մէջ, «Ֆրանսական Ալժերիա»կը պոռային բոլորը՝ մահմետական, կին, երախայ, բայց նախագահը անտարբեր եւ վստահ կը ճեղքէր բազմութիւնը եւ ձեռքեր կը սեղմէր։ Բոլորը կը լռէին, ապա մահմետականներ «կեցցէ՛ տը Կոլ» կը պոռային։ Քաղաքապետարանին մէջ, ճառը արտասանելէ առաջ, տը Կոլ չահեկան զրոյց մը ունեցած է սպաներուն հետ որոնց բացատրած է իր նպատակը եւ հեռանկարը։ Տը Կոլ չեշտած է «ձեզի պէտք ունիմ, Ֆրանսայի հանդէպ եւ աշխարհի հանդէպ։ Գիտեմ որ կրնամ ձեզի վստահիլ, բանակին վստահիլ, պարոններ պէտք է ինծի հետեւիք»։

Քիչ ետք նախագահը կը խօսէր ժողովուրդին եւ կը բացատրէր թէ ինչու պէտք է «այո՛» պատասխանել Յունուար ութի հանրաքուէին. — «Ձեր մէջէն եւ իմ անձիս մէջէն, կը տեսնեմ նոր Ալժերիոյ մը երեւումը եւ ուրախ եմ Ֆրանսայի համար։ Օրէ օր աւելի մէջտեղ կ'ելլէ ալժերական անձնաւորութիւն մը, ալժերական Ալժերիա մը։ Քանի մը շաբաթէն, Մայր Երկիրը եւ դուք ալ միասին, պիտի պատասխանէք հարցումի մը որ ձեր Ալժերիոն կը վերաբերի։ Պիտի պատասխանէք իմ ուզած ձեւովս, այսինքն այո՛ պիտի ըսէք։ Ահաւասիկ, ձեզի ըսի ինչ որ կար սրտիս մէջ։ Բարի եղէք յիշել եւ նկատի ունենալ, բարի եղէք կրկնել»։

Այն–Թէմուշէնթէն ետք նախագահը հասաւ Թլեմսէն եւ խօսեցաւ Թաղապետութեան հրապարակին վրայ. «Որքան ուրախ եմ որ կրկին կը գտնուիմ Ալժերիոյ հողին վրայ, կ'ըսեմ՝ Ալժերիոյ հող։ Խաղաղութենէն ետք պէտք է որ Ալժերացիները միասնաբար շինեն իրենց Ալժերիան։ Կեցցէ՛ Ալժերիան, կեցցէ՛ Ֆրանսան»։

Շաբաթ օր նախագահը կ'երթար Շերշել եւ Օրլէանվիլ։

Անդին, Ալժէ եւ Օռան բախումները կը շարունակուին ցուցարարներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ։ Գործադուլը կը ծաւալի եւ Ուրբաթ գիշեր ՖԱՃը (Ֆրանսական Ալժերիոյ Ճակատ) նոր կոչ մը կ'ընէ գործադուլը շարունակելու համար շաբաթ եւ յաջորդ օրերը, բողոքելու համար տը Կոլի ներկայութեան դէմ։

Այն կարծիքը կը տիրէ թէ ՖԱՃը հող շահած է եւ անդամներէն մէկը յայտարարած է Ուրբաթ օրուան համար «այսօր պարզապէս ընդհ. փորձ մըն էր»։

Գրաքննութիւնը շատ խիստ է եւ Ալժէի թերթերը իրաւունք չունին ոչ մէկ տող գրելու Ուրբաթ օրուան դէպքերուն եւ ցոյցերուն մասին։ Օռանի մէջ բանակը փոխարինած է ապահովութեան հանրապետական գունդերը (ՍԷ–Ժը–Էս)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ Թագաւորին մօտալուտ ամուսնութեան առթիւ, Զօր. տը Կոլ նուիրած է՝ որսորդութեան տեսարան մը պատկերացնող Վերածնունդի շրջանի ձեռագործ մեծարժէք ֆլանտրական գորգեակ մը։

ՍՊԱՆԻՈՅ Նախարարաց Խորհուրդը գիշերային երկար նիստէ մը ետք որոշած է ապստամբի իրաւունք շնորհել «պատնէշներու դատավարութենէն» փախստական եւ Սպանիա անցած՝ Տէմարքէ, Սուզինի եւ Ռոնտա ամբաստանեալներուն։

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի նոր անդամներու ընտրութեան նիստին մէջ, Փորթուկալի թեկնածութիւնը ձախողած է եւ նորընտիր երեք անդամներն են Չիլի, Թուրքիա եւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն։

ՄԱԿի ընդհ. ժողովին «գաղթավայրերու անմիջական եւ ամբողջական ազատութիւն տալու» երէկուան նիստին ընթացքին, Լիբիոյ ներկայացուցիչին հակաֆրանսական բուռն ելոյթին յաջորդած է Պարսկաստանի ներկայացուցիչին կրթեալ եւ տրամաբանեալ ճառը, որ կողմնակից ըլլալով հանդերձ գաղթավայրերու շուտափ ազատութեան՝ գովքը ըրած է Ֆրանսայի մարդասէր վարմունքին, աւելցնելով թէ տրուելիք որոշումին հիմը պէտք չէ ըլլայ ապերախտութիւնը եւ ատելութիւնը։

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ատընաուըր որ երկու շաբաթէ ի վեր դումի եւ նշատապի պատճառով հիւանդ էր ու բացակայ Պոնէն, ապաքինած է այժմ եւ քանի մը օրէն կը վերսկսի իր անխոնջ եւ պատասխանատու քաղաքական գործունէութիւնը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրօն պաշտօնապէս որոշած է «ոչ» պատասխանել յառաջիկայ Յունուար ութի հանրաքուէին։ Այս առթիւ կոչ կ'ընէ բոլոր այն խմբակցութեանց որոնք կ'ուզեն բանակցիլ դադրեցնելու համար Ալժերիոյ պատերազմը, որ իրեն հետ միացեալ ճակատ մը կազմեն պայքարելու համար որոշուած հանրաքուէին դէմ։

"ԿԱՊԻՏԱԼ"Ը... ՄՈՄԱԿԱԼ

Առաջին վկայութիւնը. — «... զլումայափոխսն որ նստէին» (ի տաճարին) :
ՅՈՎՀ. Բ. 14

Հայոց Պատմութեան դաշտերը վարելու համար, Լէօ իբրեւ խոփ կը գործածէ Կարլ Մարքսի «Կապիտալը»: Եւ, մեր պայմաններուն մէջ, «Կապիտալին» կու տայ «Խոջայական» ստորոգելին, աշխարհագրականօրէն՝ «Ջուղայական», Արեւմուտքի մէջ՝ «ամիրայական» :

Երբ տիրացուն կապիտալագէտ կը դառնայ, յանկարծ՝ իր կեանքի վերջին տարիներուն, բնական է որ չհասկնայ թէ կապիտալը ինքնանպատակ է եւ, հայկական պայմաններու մէջ, բոլորովին անհաշտ՝ ազգային ու քաղաքական ցանկութեանց հետ, նոյնիսկ... մոմավաճառութեան ձեւին տակ :

Անշուշտ, սխալ է ենթադրել թէ «քաղաքական կենդանին», մեր մէջ, ծնաւ կատարելապէս ողջանդամ եւ անթերի, ինչպէս հելլէն աստուածները: Խորենացիի բերած աւանդութեանց մէջ աքանչելի պատառիկներ կան այդ Ծննդոցէն, եւ կերպարանափոխութեան ի՜նչ անակնկալ դրուագներ, յաճախ սարսռացուցիչ, երբեմն կախարդական, որոնք կը հաստատեն թէ, հակառակ ժամանակին ու միջավայրին թշնամութեանց, աճած ու զարգացած է այն ոգին՝ որ կ'ապրի Հայոց լեզուի պատմութեան մէջ, յաճախ գերեվարեալ՝ բայց ինքնօրէն, երբեմն հարկատու՝ բայց ազատ, պարբերաբար աքսորեալ՝ բայց անկախ :

Քննութեան առէք Տրդատի շրջանը: Հայոց արքան կը մտնէ Հայաստան եւ զօրացնելու համար իր դիրքը՝ նախ կը դաշնակցի քրմապետութեան հետ, — պետութեան մէջ պետութիւն, — որու վայրագութեանց կը յանձնէ քրիստոնէութիւնը, յետոյ միանալով այս վարդապետութեան թարմ ու մոլեռանդ ուժերուն՝ թոյլ կու տայ քանդել ու կործանել ամբողջ մեհենական կազմակերպութիւնը :

Պէտք է քննական միտք ունենալ՝ այս անողորմ շարժումին մէջ նշմարելու համար ոգին, որ պիտի բանաձեւէր, դարերու ընթացքին, գերիշխանութեան գաղափարը (սուվրընիթէ), ներքին թէ արտաքին չափանիշով, պորտաքարը արդի պետական իրաւունքին (ժուս ժենթիւմ) :

Յետագային, աճեցաւ քրիստոնէութեան յաւակնութիւնը՝ ստեղծելու համար դարձեալ երկպետութիւն մը, քաղաքային եւ եկեղեցական գահերով, (անկախ Հռոմի յաւակնութիւններէն՝ իմփերիոմ քրիսթիանիթաթիս կազմելու ուղղութեամբ): Այդ յաւակնութենէն յիշատակ կը մնայ «վեհափառ» տիտղոսը... կաթողիկոսներու վրայ :

Արեւմուտքի մէջ, կայսերական տիտղոս էր սկզբնաբար, «վեհափառ» բառը (մաժեսթէ): Այնպէս որ Աւստրիոյ կայսրը (Լէոփոլտ Ա.) կը մերժէր Ռուսիոյ ցարերուն տալ այս տիտղոսը: Յետագային, սակայն, թագաւորներն ալ սովորութիւն դարձուցին գործածել զայն, ու Վոլթէր կը գրէ թէ Լուդովիկոս ԺԱ. առաջին Ֆրանսայի թագաւորն է որ կը կրէ վեհափառ տիտղոսը :

Արեւելքի մէջ, խալամները համազօր նշանակութեամբ գործածած են ճենապըշըվքէթմէապ տիտղոսը(*) :

Այս տիտղոսը, իբրեւ բառ, առաջին անգամ կը տեսնուի Գր. Նարեկացիի մօտ, — ուրեմն Միջին Դարուն : Հաւանաբար, Կիլիկիոյ հայ թագաւորներուն համար եւս կը տրուէր այս տիտղոսը: Եւ հայ կաթողիկոսները, հարաւէն բարձրանալով հիւսիս կամ հիւսիսէն իջնելով հարաւ, զայն կը բերեն մեզի՝ այն աւանդութեամբ թէ կը բաժնէին արքայական գերիշխանութիւնը հայ ժողովուրդին վրայ, յետագային՝ առանձին, երբ ինկաւ վերջին թագաւորն ալ :

Արդի Հայաստանի մէջ պաշտօնական արժէք չունի «վեհափառ» տիտղոսը, ոչ թէ անոր համար որ հանրապետութիւնը ջնջած է ամէն տիտղոս եւ պատուանուն՝ այն օրէն ի վեր, երբ, յիմար բացատրութեամբ մը, պետութիւնը բաժնուած է եկեղեցիէն (ե՞րբ միացած էր իրօք), այլ եւ որովհետեւ ժողովուրդին վրայ գերիշխանութեան որեւէ իրաւունք չի տար՝ սահմանադրական կարգերէ դուրս :

Հասկնալի է թէ երբ պետութիւն է ըստեղծուած, պետութիւնը չի կրնար ճանչնալ տարբեր իշխանութեան մը գոյութիւնը իր ծոցին մէջ :

Այսուհանդերձ, պետական իրաւունքի այս շփոթութենէն կը ծագի ամբողջական հայրենիքի գաղափարին աղճատումը, մանաւորաբար արտասահմանի մէջ: Օրինակ, այս տեղ՝ մեր մէջ, Հայաստան կը նշանակէ Էջմիածին, այլ խօսքով երկրին կեդրոնն է Էջմիածինը եւ ոչ Երեւանը: Կարելի չէ ծածկել այն տխուր հակադրութիւնը, որ ստեղծուած է ընդմէջ Երեւանի եւ Էջմիածնի՝ դէթ արտասահմանեան ակնոցով: Այնքան որ կը թուի թէ ամենայն Հայոց անունով խօսելու իրաւունք չունի Երեւան, բայց այդ իրաւունքը կը տրուի Էջմիածնի: Կարծես արտասահմանի Հայը հայրենիք ունի (կրօնական ուխտագնացութեան արժէքով), բայց չունի պետութիւն :

Ոչ-քաղաքակիրթ, ոչ-զարգացած ժողովուրդներու յատուկ այս տրամադրութիւնը մարդիկ կան որ կը քաջալերեն, — տխո՜ւր երեւոյթ: Հայրենիքի գաղափարը, բարոյական կապիտալ, վերածելու համար ... Մոմակալի նշանակութեան :

Ի՞նչ պէտք է ըլլայ հայ մտաւորականին դերը այս կացութեան դէմ յանդիման: Հարցումը պարզելով՝ կարելի՞ է ստեղծել, արտասահմանի մէջ, համագործակցութիւն մը ընդմէջ եկեղեցական եւ աշխարհական կազմակերպութեանց, եւ ի՞նչպէս :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Բազմաթիւ նօթեր ունէի խալամական այս տիտղոսներուն մասին, որոնք կորսուեցան 1953ին, երբ գող մտաւ բնակարանս՝ տակն ու վրայ ընելով գիրք, թուղթ եւ ամէն բան :

"ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ"

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ի՞նչ օգուտ կրնայ ունենալ նկարագրի մը ճանաչողութիւնը :

Գիրքին երկրորդ մասը այդ հարցումին պատասխանելով կը թուէ նկարագրաբանութեան գործնական կիրառումները եւ օրինակներով ցոյց կու տայ զանազան մարզերու մէջ անոր մատուցած ծառայութիւնները: Նկարագրի մը ճանաչումը անշուշտ թոյլ չի տար փոխել զայն, որովհետեւ անհատի մը նկարագրային հիմնական գիծերը մնայուն են: Բայց անոր շնորհիւ կարելի է յայտնաբերել թաքուն, անգիտակից ձգտումներ եւ նպաստաւոր ընդունակութիւններ: Եւ կամ նկարագրային զարտուղութիւններ եւ տարական գիծեր, որոնք կը սանձեն կամ կը խափանեն օգտակար տրամադրութիւններ եւ կարողութիւններ, ինչ որ առիթ կու տայ բժշկական, հոգեբանական եւ այլ քննութիւններով երեւան բերելու եւ դարմանելու մարմնաբնախօսական պակասաւորութիւններ (տէֆիսիանս) եւ կամ միջավայրին, մանաւորաբար ընկերային շրջապատին (ընտանիք, դպրոց, աշխատավայր, եւայլն) հետ հոգեկան բախումներ (քոնֆլի) որոնք յաճախ պատճառ կ'ըլլան տրամաբանօրէն անբացատրելի ձախողումներու :

Այսպէս է որ, օրինակ, ուշիմ աշակերտ մը կրնայ իր դասարանին յետիններէն ըլլալ: Կամ կարող արհեստաւոր մը կամ պաշտօնեայ մը գոհացուցիչ աշխատանք չկատարել: Կամ խելացի վաճառական մը ձախողիլ իր գործառնութիւններուն մէջ: Եւ կամ բժիշկ մը կամ փաստաբան մը չյաջողիլ իր արուեստի կիրարկումին մէջ, մանաւանդ երբ ընտրուած արուեստը կամ արհեստը չի համապատասխաներ ենթակային նկարագրային տուեալներուն :

Հեղինակները, որոնց մասնագիտութիւնն է, օրինակներով կը շեշտեն պատանիներու եւ երիտասարդներու արհեստաւորական ուղղատուութեան (օրիանթասիոն փրոֆէսիոնէլ) համար նկարագրաբանութեան անհրաժեշտութիւնը, անոնց ձգտումներուն եւ ընդունակութիւններուն համապատասխանող արհեստի մը կամ արուեստի մը ընտրութեան համար :

Նոյնը չափահաս աշխատաւորներու արհեստաւորական ընտրողութեան (սէլէքսիօն փրոֆէսիոնէլ) համար, որ թոյլ կու տայ, կարելիութեան սահմանին մէջ, նկարագրային տուեալներուն համաձայն պաշտօն մը կամ աշխատանք մը տալու ենթականերուն: Այժմ մեծ ընկերութիւններ, որոնք հարիւրաւոր ղեկավար եւ վերահսկող պաշտօնեաներ (քատրը) եւ հազարաւոր գործաւորներ կ'աշխատցնեն, նկարագրաբանութեան եւ հոգեարուեստագիտութեան (փսիքօթէքնիք) մասնագէտներու, կը դիմեն յարմար մարդը յարմար պաշտօնի կամ գործի կոչելու համար :

Ամուսնական ընտրութեան մէջ եւս նկարագրաբանութիւնը կրնայ օգտակար դեր կատարել, կանխելով ձախորդ ամուսնութիւններ: Հեղինակները մանրամասն կը վերլուծեն նկարագրային այն տրամադրութիւնները, որոնք նպաստաւոր են ամուսնական ներդաշնակութեան: Դժբախտաբար սիրային-սեռային քաշողութիւնը կամ նիւթական եւ այլ նկատումներ են որ կը մղեն ամուսնանալու, եւ անհաւանական է որ ամուսնացող զոյգը նկարագրաբանութեան դիմէ ամուսնանալու որոշում տալէ առաջ: Բայց ամուսնութենէն ետքը, անհամաձայնութեան եւ բախումներու պարագային, նկարագրի փոխադարձ եւ իրական ճանաչողութիւնը կրնայ դիւրացնել իրերահասկացողութիւնը եւ մեղմացնել բախումները :

Նկարագրաբանութիւնը ծնողքներուն եւս կրնայ մեծ ծառայութիւն մատուցանել թոյլ տալով որ անոնք աւելի մօտէն ճանչնան իրենց զաւակներուն նկարագիրն ու ձգտումները, տգիտաբար չսանձեն անոնց թաքուն ընդունակութիւնները եւ տարականոնութիւններու պարագային այլ եւ այլ միջոցներու դիմեն անոնց ֆիզիքական եւ հոգեկան խոր պատճառները որոնելու եւ բարեփոխելու համար :

Ուրիշ մարզերու մէջ եւս կարելի է օգտագործել նկարագրաբանութիւնը: Օրինակ գրականութեան մէջ: Հեղինակները նկարագրային վերլուծման կ'ենթարկեն ի մէջ այլոց Ա. Քամիւն եւ Ժիտը, անոնց ոճը եւ վէպերուն հերոսները :

Յիշուած բազմաթիւ օրինակները ցոյց կու տան նկարագրաբանութեան գործնական կիրառումները այլազան մարզերու մէջ: Ռ. Տընիի եւ Ս. Թորգոմեանի աշխատութիւնը, թէեւ մասնագիտական եւ մասամբ խրթին, մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ բոլոր անոնց համար — բժիշկ, կենսաբան, հոգեբան, ծնողք, դաստիարակ, եւայլն — որոնք կը ջանան բանալ մարդկային էակին հոգեբնախօսական բարդ ծալքերը, կարելիութեան սահմանին մէջ ներդաշնակութիւն ստեղծելու համար անոր եւ միջավայրին մէջ :

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՔԱՒԱՐԱՆԻ ՀՈԳԻՆԵՐԸ

Ձեզի վերապահուած էր այդ գնդակը... Այո, Մոտէսթոն եմ ես, սակայն, Տոն Ժուան, ունիմ ուրիշ անուն մը եւս, կը կոչուիմ Տոն Փետրօ տը Օխետա եւ զաւակն եմ Տոն Ալոնզօ տը Օխետային զոր դուք սպաննեցիք... Եղբայրն եմ Տոնա Ֆաուսթա տը Օխետային զոր դուք սպաննեցիք... եղբայրն եմ Տոնա Թերեզա տը Օխետային զոր դուք սպաննեցիք...

— Եղբայր իմ, ըսաւ Տոն Ժուան ծունր դնելով անոր առջեւ, ոճիրներով ծածկուած թշուառական մըն եմ ես: Քաւելու համար իմ մեղքերս հագած եմ այս խուրձերը եւ հրաժարած աշխարհէն: Եթէ կայ միջոց մը որով պիտի կրնամ ձեր ներման արժանանալ, ցոյց տուէք ինծի այդ միջոցը: Ամէնէն ծանր զոհողութիւնը զիս պիտի չսարսափեցնէ, միայն թէ կարենամ ազատիլ ձեր անէծքէն:

Տոն Փետրօ դառնօրէն ժպտաց.

— Թողունք կեղծաւորութիւնը, Տէր Մանարայի, ես չեմ ներեր, իսկ իմ անէծքըս լայնօրէն տրամադրուած է ձեզի: Սակայն, չափազանց անհամբեր եմ ականատես ըլլալու այդ անէծքին ազդեցութեան: Վրաս կը կրեմ առարկայ մը՝ որ աւելի օգտակար կրնայ ըլլալ այդ ուղղութեամբ :

Այս ըսելով, վրայէն նետեց վերարկուն եւ ցոյց տուաւ երկու դաշոյններ եւ երկու մենամարտի սուրեր: Դուրս քաշեց զանոնք իրեն պատեաններէն եւ խրեց հողին մէջ :

— Ընտրեցէք, Տոն Ժուան, ըսաւ: Կ'ըսեն թէ դուք ճարտար սուսերամարտիկ մըն էք: Կը խորհիմ թէ ես ալ բաւականին կորովի կռուող մըն եմ: Տեսնենք, թէ ի՞նչ գիտէք ընել...

Տոն Ժուան խաչակնքելով, ըսաւ.

— Եղբայր իմ, կը մոռնաք այն ուխտը որ ըրած եմ: Ես այլեւս ձեր ճանչցած Տոն Ժուանը չեմ, այլ կը կոչուիմ Եղբայր Ամպրուազ:

— Լաւ, ուրեմն, եղբայր Ամպրուազ, դուք իմ թշնամիս էք եւ ինչ անուն ալ որ կրէք, ձեզ կ'ատեմ եւ վրէժս պիտի լուծեմ :

Տոն Ժուան իր խօսակցին առջեւ ծունկի գալով, ըսաւ.

— Եթէ կեանքս կ'ուզէք, եղբայր իմ, ձերն է ան: Պատժեցէք զիս ինչպէս որ կը ցանկաք :

— Վատ, կեղծաւոր, կը կարծե՞ս որ կրնաս խաբել զիս: Եթէ նպատակ ունենայի քեզ շան մը պէս սատկեցնելու, այն ժամանակ ինչո՞ւ ճանճրոյթը ստանձնէի այս զէնքերը հետս բերելու: Օն, ուրեմն, ընտրէ այս զէնքերէն հատ մը եւ պաշտպանէ ինքզինքդ :

— Կը կրկնեմ, եղբայր իմ, չեմ կրնար կռուիլ, բայց կրնամ մեռնիլ...

— Թշուառական, գոչեց Տոն Փետրօ զայրացած, ինծի ըսին որ դուն քաջ էիր, սակայն կը տեսնեմ որ վատ մըն ես ու վախկոտ :

— Եղբայր իմ, կը խնդրեմ Աստուծմէ որ ինծի անհրաժեշտ եղած քաջութիւնը տայ որպէսզի յուսահատութեան մէջ չընկղմիմ՝ իմ գործած ոճիրներս վերյիշելով: Մնաք բարեաւ, եղբայր իմ, կը հեռանամ, վասն զի կը տեսնեմ որ իմ ներկայութիւնս ձեզ կը զայրացնէ: Երանի թէ օր մը իմ զղջումս ձեզի թուի այնքան անկեղծ, որքան է ան իրականութեան մէջ:

Քանի մը քայլ առաւ Տոն Ժուան պարտէզէն հեռանալու համար, երբ Տոն Փետրօ բռնեց անոր բազուկէն.

— Դուք կամ ես, որոտաց ան, մենք այս պարտէզէն ողջ դուրս պէտք չէ ելլենք: Առէք այս սուրերէն մին, եւ սատանան թող զիս տանի եթէ ձեր արտասանած երեմիականին բոլոր բառերուն հաւատամ :

Տոն Ժուան թախանձոտ ակնարկ մը նետեց Տոն Փետրոյի վրայ եւ քայլ մըն ալ առաւ, հեռանալու համար, սակայն մարդը, ամուր բռնած անոր օձիքէն, ըսաւ.

— Անիծապարտ մարդասպան, կը խորհիս ուրեմն որ, պիտի կրնաս ազատիլ իմ ձեռքէս: Ոչ, բզիկ բզիկ պիտի ընեմ քու կեղծաւորի այդ խուրձերդ, որոնց թաքնուած է նոյնինքն սատանան, այն ժամանակ, թերեւս, բաւականին սիրտ պիտի ունենաս կռուելու համար ինծի հետ :

Եւ այս ըսելով, Փետրօ հետզհետէ Տոն Ժուանը կը հրէր դէպի պարտէզին պատը:

— Փետրօ տը Օխերա, աղաղակեց Տոն Ժուան, սպաննեցէք զիս եթէ կ'ուզէք, բայց պիտի չկռուիմ ձեզի հետ...

Ձեռքերը խաչաձեւած կուրծքին, Տոն Ժուան շեշտակի նայեցաւ Տոն Փետրոյի հանդարտ ու պաղարիւն ակնարկով մը, որուն մէջ սակայն բաւականին հպարտութիւն կար :

— Այո, պիտի սպաննեմ քեզ, թշուառական, գոչեց Տոն Փետրօ, բայց սպաննելէ առաջ քեզի հետ պիտի վարուիմ այնպէս ինչպէս պիտի վարուէի վատի մը հետ...

Ու իր խօսքերուն աւելցնելով գործը, Տոն Փետրօ շառաչուն ապտակ մը իջեցուց Տոն Ժուանի երեսին :

Առաջին ապտակն էր որ Տոն Ժուան կը ստանար, բովանդակ իր կեանքի ընթացքին...

[illegible]

(34 Շար.)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

Երկար ատենէ ի վեր լռութեան դատապարտուած Փարիզահայ Թատրոնը հրապարակ կուգայ վերստին, 14 Դեկտեմբեր Չորեքշաբթի գիշեր Փարլիէի թատրոնին մէջ ներկայացնելու համար Փարիզահայ ծանօթ թատերագիր Գրիգոր-Վահանի «Մեր կեանքը» թատերակը, որ վերջերս Հ. Բ. Ը. Միութեան Նիւ Եորքի կեդ. Մարմնոյն կողմէ կազմակերպուած «Արտասաղդ Փուլումճեան» թատերագրական մրցման ներկայացուած 40 հայ գործերու մէջ շահեցաւ առաջնութեան մրցանակը:

Այս ներկայացումը կը վայելէ հովանաւորութիւնը Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբին, որոնք իրենց բարոյական աջակցութիւնը ընծայելով սոյն ձեռնարկին, ուղած են պատուել պատկառելի հեղինակը:

Եր երբեմն, որ երբ հայաշատ կեդրոններու մէջ կը խօսուէր հայ թատրոնի մասին, մեր երեւակայութեան առջեւ կը ներկայանար որոշ դիմագիծ ունեցող կազմակերպութիւն մը՝ դրուած ամուր հիմերու վրայ:

Մեր մտաւորական եւ մշակութային երկու մեծ կեդրոնները՝ Պոլիսն ու Թիֆլիզը, ունէին իրենց մնայուն եւ կանոնաւոր թատերախումբերը, որոնք կը վայելէին ժողովուրդին եւ մանաւանդ կազմակերպութիւններու եւ ազդեցիկ անհատներու կամ մտաւորականներու նիւթական եւ բարոյական լայն օժանդակութիւնը:

Այսօր, դժբախտաբար, պատկերը նոյնը չէ: Սփիւռքի մէջ հայ թատերական որեւէ կազմակերպութիւն արդիւնքն է բեմական արուեստին սիրահար անհատներու, որոնք իրենց անձնական զոհողութիւններով լծուած են գործին, յաճախ զանազան զրկանքներու դիմադրաւելով:

Մասնաւորելով մեր խօսքը Փարիզահայ Թատրոնին մասին, ստիպուած ենք կրկնել նոյնը: Փարիզահայ Թատրոնի ծագման սկզբնական շրջանին իսկ (1923) այս գործը իրեն զօրավիգ ունեցած է միայն ու միայն դերասաններուն ջանքն ու կորովը: Տասնեակ տարիներէ ի վեր Փարիզահայ Թատրոնը ապրեցնողները եղած են մէկ քանի նուիրեալներ, որոնք՝ զրկուած կազմակերպութիւններու անմիջական աջակցութենէն, իրենց ուսերուն վրայ կրած են ծանր բեռը եւ «իյնալով ու ելլելով» բարձրացած են Գողգոթան...

Այդ նուիրեալներէն առաջին կարգի վրայ կուգայ թատերագիր-դերասան Գրիգոր-Վահանը:

«Առաջին» ածականը տուի իրեն անոր համար որ Գրիգոր-Վահան ոչ միայն տարիներէ ի վեր կը գործէ յանուն Փարիզահայ Թատրոնին, այլ նաեւ գրած է ու ներկայացուցած տասնէ աւելի թատերակներ, առանց աղմուկի, միշտ մնալով զոհելի համեստութեան մը թանձր լռութեան մէջ:

Տանք այստեղ անունները իր թատերակներուն, առանց յիշելու այն քանի մը վերարտադրութիւնները, զորս ան կատարած է ֆրանսական դասական եւ ժամանակակից հեղինակներու գործերէն.— Կինն անհաւատարիմ է, Երկու ճամբայ, Բախտին անիւը, Մենկլզակցիներու Միութիւնը, Ազգապահպանումի գրասենեակ մը, Բարերար մը, Առանց սիրոյ (*տաղաչափեալ*), Լուսաւորչի կանթեղը, եւ Մեր կեանքը՝ *մրցանակի արժանացած իր երկը*:

Ասոնցմէ զատ, Գրիգոր-Վահան սկսած է պատմական ողբերգութիւն մը՝ «Տիգրան Մեծ», որ թէեւ անաւարտ, ցոյց կուտայ թատերագրական կառոյցի արտակարգ հմտութիւն մը, համեմուած ոճի ու լեզուական ներդաշնակ համաչափութեամբ մը: Այս գործին երկու արարները Փարիզի մէջ ներկայացուած են արդէն: Այդ երկու արարներն իսկ, իրենց անաւարտ վիճակին մէջ կը թողուն արդէն լիակատար գործի մը տպաւորութիւնը:

Այս թատերակները գործեր են որոնք կը պարունակեն ողբերգութիւնը, կատակով պարուրուած տառմը, գաւեշտը: Եւ երբեմն ալ փառսը, առանց սակայն իյնալու չափազանցուած ու բռնազբօսիկ տարազի մը մէջ, միշտ ներկայացնելով մեր առօրեայ կեանքը, մեր յոռի կողմերը, մեր տկարութիւնները, մեր մոլութիւնները, մեր անհոգութիւնները: Իր սուր ու հատու հայեացքը կրցած է լաւ դիտել մեր սեփական միջավայրը, մեր ազգային կազմակերպութիւնները, մէկ խօսքով մեր իսկ գաղութը:

Իր թատերագրական ակնյայտ առաւելութիւնն է իր զուսպ չափն ու կշիռը: Ողջախոհութիւնը միշտ ալ կարողացած է անարդար երեւոյթի մը հանդէպ իր բողոքին սանձ դնել:

«Մեր կեանքը» Գրիգոր-Վահանի լաւագոյն երկերէն մէկն է: Ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը վառ պահելու համար զանց կ'առնեմ այստեղ անոր բովանդակութիւնը նկարագրել: Աւելորդ չեմ նկատեր սակայն, այստեղ մէկ քանի մէջբերումներ ընել այն նամակէն, որ գրած է յառաջիկայ ներկայացման բեմադիրը՝ ծերունազարդ Տիկին Աննա Բուղաղեան.

— «Սիրելի Գրիգոր Վահան,

«Մեր կեանքը ինձ ներկայացնում է քեզ այնպէս, ինչպէս որ ես երեւակայել եմ՝ խղճամիտ ուսումնասիրող, անվրէպ դիտող, հարուստ երեւակայութիւն, գրական զարգացում, խորաթափանց միտք, անխոնջ աշխատող:

«... Ձեր փիէսի տրաման կատարւում է հերոսների հոգու մէջ, նրանց սրտի մէջ է տրամայի սկիզբը եւ վախճանը: Դուք վեր էք հանել մարդկանց հոգու մէջ այն ամէնը, ինչ որ կազմում է նրանց կեանքի դրաղետիան, նրանց ներքին կռիւները, պառակտումները, այն ինչ որ պայքարում է մարդու հոգու մէջ, այն ինչ որ նրա մէջ տանջում ու կրծում է մէկը միւսին, այն օղային ամրոցները՝ որ կառուցանում է մարդկային հոգին...

«... Թատերական էնթրիկ կայ եւ ցնցող շունչ, զգայուն տեսարաններ եւ այնքան ճշգրիտ ապրումներ, որը ամէն օր կատարւում է մեր անձնական կեանքի մէջ...

«... Գեղարուեստական արտադրութիւն է ձեր փիէսը՝ խելքի ղեկավարութեամբ: Ներկայացումը պէտք է լինի անթերի: Մեծ բաւականութիւն կը ստանայ հանդիսականը, նա կը ներգործի նրա վրայ, կը յուզէ սիրտը, բաւականութիւն կը տայ ոչ միայն մտքին, այլեւ զգացմունքին...»:

Դեկտեմբեր 14ի «Մեր կեանքը»ի ներկայացումը որուն կը մասնակցին Փարիզահայ բեմի ընտրեալ ուժեր, իցիւ թէ խթան մը ըլլայ, որպէսզի այսուհետեւ մեր ազգային կազմակերպութիւնները հրաժարին իրենց «բարոյական» աջակցութեան անպէտ բանաձեւէն եւ աւելի զուրգուրալից վերաբերմունք ցոյց տան Փարիզահայ Թատրոնին նկատմամբ, որ եկեղեցիին ու դպրոցին կարգին կը հանդիսանայ մեր ազգապահպանումի գլխաւոր ազդակներէն մէկը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Հայ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, Դեկտեմբեր չորսի իրիկունը հացկերոյթ մը կազմակերպած էր Քավալիէրի պանդոկին մէջ, ի պատիւ Դպրաց Դասուն: Կը նախագահէր հիւրաբար քաղաքս գտնուող Շնորհք Եպիսկ. Գալուստեանը: Հոգաբարձութեան նախագահ Երուանդ Հիւսիսեան, վայրկենին պատշաճ արտայայտութիւններով, մի առ մի դրուատեց Դպրաց Դասուն անձնուէր անդամները, մասնաւորապէս աւագ սարկաւագ Բժ. Օննիկ Աւագեանը, դպրապետ Պ. Արիս Շալճեանը, երգչուհի Տիկին Ազատի Պիտոյեանն ու երգուսոյց Հրանտ Բամպակեանը, չմոռնալով գնահատանքի ջերմ խօսք ուղղել նաեւ եկեղեցւոյ Տիկնանց Օժանդակ Մարմնին:

Հրաւիրեալները օրուան «թամադա» ընտրեցին Պ. Ստեփ. Սրապեանը, որ այս առիթով եւս լաւագոյն կերպով կատարեց իր պաշտօնը, անմիջապէս ստեղծելով խանդավառ մթնոլորտ մը, ուր զիրար կը խաչաձեւէին անցեալի յիշատակներն ու ներկայի եւ ապագայի յոյսերը:

Թամադան, յաջորդաբար խօսք տուաւ Դպրաց Դասուն անդամներուն, ինչպէս Տէր եւ Տիկին Բժ. Երուանդ Արզումանեանի, Պ. Պ. Յարութիւն Տիլսիզեանի, Յակոբ Ալէքսանեանի, Վազգէն Ճիրմէճեանի, Նուպար Պօղապալեանի եւ Բժ. Արամայիս Սրապեանի, որոնք բոլորն ալ, զգացման ջերմ արտայայտութիւններով՝ լաւագոյն բարեմաղթութիւններ ըրին Հայաստանեայց եկեղեցւոյ եւ իր գահակալին համար:

Տիկին Անայիս Պօղապալեան, արուեստի խորունկ ապրումով՝ երգեց մեր անմահական «Կռունկը», իսկ Պ. Նուպար Պօղապալեան արտասանեց Գէորգ Էմինի Հայոց կռունկին նուիրած ծանօթ բանաստեղծութիւնը:

Խօսք առաւ նաեւ գաղութիս հոգեւոր հովիւը, որ իր կարգին ջերմապէս դըրուատեց Դպրաց Դասուն տարած աշխատանքը:

Փակման խօսքը արտասանեց Շնորհք Եպիսկ. Գալուստեան, շեշտելով թէ ներկայիս ինչ մեծ դեր կատարելու կոչուած է եկեղին, երբ աշխարհի վրայ ցանուցիր Հայութեան հետզհետէ կը սպառնայ ուծացումը, նահապետական բարքերու նսեմացումովը, երբ հայ մանչուկը սկսած է մոռնալ իր պապերուն ոսկեղինիկ բարբառը:

Յորդորեց ուժգին փարիլ մեր տոհմիկ աւանդութեանց եւ սրբութիւններուն, անյողդողդ յառաջանալու համար կեանքի խոչընդոտներուն ընդմէջէն:

«Հայր Մեր»ի երգեցողութեամբ՝ հացկերոյթը վերջացաւ ժամը 23ին:

Ա. Ս.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ Ղուկաս Չուբարեան աւարտեց՝ «Փոքր Մհերի ելքը Ագռաւաքարից» քանդակը: Խոժոռ ժայռը ճեղքելով, ձախ ձեռքին Սասնոյ Տան աւանդական վահանը, աջին՝ Քուռկիկ Ջալալիի սանձը, դուրս կուգայ Փոքր Մհերը:

Ըստ աւանդութեան, Մհեր աշխարհի անարդարութիւններէն հիասթափ՝ կը փակուի ժայռին մէջ եւ կ'որոշէ դուրս ելլել, «Երբ աշխարհը աւերուի, մէկ ալ շինուի, երբ ցորեն ելաւ քանց մասուր մի ու գարին եղաւ քանց ընկուզ մի»:

Մհերի կերպարը կը մարմնաւորէ հայ ժողովուրդի ըմբոստ ու արդարասէր ոգին: [Note: see below]

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ արուեստի թանգարանը հարստացած է նոր նիւթերով: Մոսկուաբնակ Ա. Արշարունիէն ստացած է Ռ. Պատկանեանի, Գ. Քհնյ. Պատկանեանի, հայագէտ գիտնականներ Խաչատուր (նոյնը՝ Քուչակ) Յովհաննիսեանի, Գր. Խալաթեանի եւ ուրիշներու ձեռագիրներէն օրինակներ:

Ռ. Պատկանեանի ինքնագրերուն մէջ կան շարք մը բանաստեղծութիւններ, պատմուածքներ, թարգմանութիւններ, որոնցմէ մէկ քանին անտիպ: Գ. Խալաթեանի պատկանող դիւանին մէջ ուշագրաւ է 1841ին տպագրուած տաղարան-ժողովածուն, որուն մէջ նիւթեր կան թէ տաղերգուներու եւ թէ աշուղներու մասին (հայերէն եւ թուրքերէն): Այլ նիւթերու կարգին են Խ. Գալֆայեանի «Արշակ Բ.» ողբերգութեան ձեռագիրը, Յակոբ Ս. Սիւնեցիի «Թուղթ Դաշանցը», Հ. Զաքարեանի Զէյթունի մասին գրածը, Հ. Շուխդերի «Արամեան լեզուի գանձին» 200ամեակին առթիւ գրած աշխատութեան թարգմանութիւնը, Քուչակ Յովհաննիսեանի աշխատութիւնները եւն.:

Հետաքրքրական է նաեւ 1906ին Մոսկուայի մէջ Գր. Խալաթեանի, Ալ. Ծատուրեանի, Կ. Կուսիկեանի եւ Ստ. Մամիկոնեանի ջանքերով հրատարակութեան համար պատրաստուած «Հայ Մուսա» ժողովածուն, որ ինչ ինչ պատճառներով լոյս չէ տեսած:

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Շփոթւում էին իմացողին ցրում էին բոլոր ենթադրութիւններն ու գուշակութիւնները, եւ մարդիկ ակամայ մտածում էին, թէ ո՞վ կարող է լինել դա՝ այդ վատհոգին, որ սիրոյ կրքից սպանել տար նորապսակ Գնէլին: Ու անում էին տարբեր կռահումներ եւ չէին գտնում հաւանական մէկին. բայց կարծում էին, թէ դա կարող է լինել Կավաշ այցելող սեպուհներից մէկը, կամ այլ մի իշխանազուն, որ ամուսնութիւնից առաջ սիրահարուած է եղել Սիւնեաց իշխանի դստեր վրայ ու որոշել է թեկուզ ոճրի գնով տիրանալ նրան:

Այսպէս, ամենատարբեր ենթադրութիւններ անելով, ամէնքը համարեայ հանգում էին միեւնոյն մտքին, թէ սպանութեան գաղտնիքն անշուշտ կ'իմանայ միայն Փառանձեմն ինքը, որ սուգի միջոցին անգամ ասել էր այդ խօսքերը ի լուր ամէնքի: Նա դիտէ անկասկած, թէ ո՞վ է այն մարդը, որ «աչք է դրել» իր վրայ:

Այսպէս էր մտածում եւ Արշակ թագաւորը, բայց առայժմ պատշաճից դուրս էր համարում հարցում անել այդ մասին Փառանձեմին, չնայած երկու շաբթից աւելի էր ինչ նա գտնւում էր Վաղաշապատի պալատում, առանձին խաղաղ մի յարկաբաժնում, ուր նրան, գրեթէ ամէն օր, այցում էր Օլիմպիա թագուհին, այցում էին պալատական Տիկիններ:

Այցելուների մօտ Փառանձեմն իրեն պահում էր զուսպ, վիշտը սրտում ամփոփած բայց խոշոր խաժ աչքերում մի անասելի թախիծ... Խօսում էր սակաւ, հակիրճ դարձուածքներով, պատասխանելով միայն հարցումների, իսկ մնացեալ ժամանակը լռում էր թեթեւ հառաչով եւ աչքերը ծածկում ձեռքով, կամ հայեացքը մի կէտի, մնում նստած: Բայց երբ այցելուները, իրենց մխիթարանքի խօսքերն սպառելով, հեռանում էին, նա դեղեցիկ գլուխն առնում էր ափերի մէջ եւ արտասւում, յիշելով Գնէլի անշունչ դին, մտքով նզովում էր թէ սպանողին եւ թէ սպանութիւնը զաւողին:

Նրան առանձնապէս մեծ կսկիծ էին պատճառում այն խօսքերը, թէ «Մի տանջի քեզ, կ'ումենաս Գնէլից առաւել ամուսին...» Բայց թէ ո՞վ էր ասողը՝ Փառանձեմը չգիտէր. լսել էր միայն, չէր տեսել ոչ ասողին, ոչ ճանաչել էր ձայնը... Այժմ իր մենութեան մէջ յիշելով այդ խօսքերը՝ նրան պաշարում էին կասկածներն ու տարակոյսները. ի՞նչ էին նշանակում այդ խօսքերը... Ո՞վ էր ասողը եւ ո՞ւմ կողմից...

Խորհելով այս մասին՝ նա կրկին յիշում էր սուգի ժամանակ լսած խօսքերը եւ ասում ինքն իրեն. «Կարենայի պարզել ո՞վ էր ասողը»...

Բայց ինչպէս մխիթարութեան եկողները չէին խօսում այդ մասին, այնպէս էլ ինքը Փառանձեմը, որքան էլ նրանք զբուցէին իր վշտի մասին: Օլիմպիա թագուհին, օրինակ, Փառանձեմին անյոյս վշտի մէջ բերելով պալատ, շրջապատեց նրան սիրով ու գորովով:

Շուտ-շուտ գալիս էր նրա յարկաբաժինը եւ մխիթարում նրան մեղմ խօսքերով, նրա ձեռներն առնելով իր ափերի մէջ: Թագուհու բախտից Փառանձեմը, որ ծնողների հետ տարիներով ապրել էր Բիւզանդիոնում, գիտէր յունարէն՝ մայրենի լեզուի պէս, ուստի, եւ զրուցում էին ազատ եւ լիովին հասկանում միմեանց:

— Ծանր է, սիրելիդ իմ Փառանձեմ, ծանր, — ասում էր Օլիմպիա թագուհին հայկական կոշտ առերը փափկացնելով: Շատ ծանր է, բայց պէտք է տոկալ: Գիտեմ ահաւոր է հարազատի կորուստը, սակայն այդօրինակ դժբախտութիւններ պատահում են ամէնքին: Ինքս կորցրել եմ հայր, փեսացու եւ եղբայր... Ծանր է, բայց պէտք է տանենք ի վերուստ վիճակուածը: Մայրս, սիրելիդ իմ Փառանձեմ, ասում էր միշտ, թէ հարազատ հանգուցեալները երբեք գոհ չեն լինի, եթէ մենք մնանք վշտահար, նրանց հոգին ասում էր, հանգիստ չի մնայ եւ կը տանջուի... Ուրեմն՝ պէտք չէ արտասուել շատ: Պէտք է մեզ պահենք, որ կարողանանք պահել եւ նրանց յիշատակը... Այո:

Փառանձեմը լցւում էր այս խօսքերից, յիշում էր նորից Գնէլին եւ ձեռքերը դընում երեսին:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ տարաբախտ Գրիգոր Ինճեճեանի *մահուան առթիւ։ (Սէն Ժերմէն) Պ. Պ. Կարապետ Աճէմեանէ տասը Ն. Ֆ., Օնիկ Մակարեանէ քսան Ն. Ֆ., Մանուկ Մակարեանէ տասը Ն. Ֆ., Ժորժ Մակարեանէ տասը Ն. Ֆ., Արամ Ինճեանէ հինգ եկեղեցւոյ, հինգ դպրոցի եւ հինգ աղքատաց։*

Սէնթ Անթուանէն Պ. Մինաս Փափուճեանէ տասը Ն. Ֆ., Սէնթ Անթուանի Թաղական խորհուրդիս կազմը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալի եղբօր Պ. Նազարէթի եւ ընտանեկան պարագաներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Աղապալեանց կը փնտռեն վարձու սենեակ մը, խոհանոցի կարելիութեամբ, կահաւորուած կամ ոչ։

Գրել Ռազմիկներու Միութեան հասցէին,

Association des Anciens Combattants
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ԿԵԴՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջաններու ընկերները, որոնց ներկայ կ՚ըլլայ Ամերիկայէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. Յ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, այս Երկուշաբթի գիշեր, ժամը 8·30ին։

ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ, այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8·30ին։

ԴԱՇՏ եւ ԱՆԴՐԱՆԻԿ միասնաբար Տէսինի մէջ, այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին։

ԱՆԻ, այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութեանց ներկայացուցիչները այս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին մէջ։ Ջերմութիւնը ապահովուած է։

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ԳՐԻԳՈՐ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ. ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԻՏԻ ՕԾՈՒԻ

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Ընտրեալ Տիտղոսաւոր Եպս. Ամաթուսայ
Առաքելական Եքսարքոս Ֆրանսայի Հայոց
Հայածէս Պատարագը եւ Ձեռնադրութիւնը պիտի կատարուի,

ԿԻՐԱԿԻ 18 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 16ԻՆ

EGLISE SAINT-FERDINAND-DES-TERNES
27, Rue d'Armaillé, Paris (17e). Métro : Argentine et Ternes

Արարողութեանց աւարտին, Աջհամբոյր եկեղեցւոյ աւանդատանը մէջ։

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՆՈՅՆ ՕՐԸ, ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ, ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ՝
UNION INTERALLIÉE
33, Rue du Faubourg St.-Honoré. Paris (8e). Métro : Concorde

Պատուոյ ճաշասեղանին մասնակցիլ փափաքողները, պէտք է Դեկտեմբեր 12էն առաջ արձանագրուին՝

դիմելով Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Ընկերակցութեան.—

10 bis, Rue Thouin PARIS (5e). Tél. : ODEon 02-12
C. C. P. Paris 8351-30

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 40 Ն. Ֆ.

Կարելի է արձանագրուիլ նաեւ Յառաջի մօտ, Téléph. : **PRO. 86-60**

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» պիտի տօնէ Յունուար ութին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՅՈՒՆԻՍ 13ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ — ՍՐԱՀ ՓՈԼ ՖԱԼԱՐԻՔ

21, Rue Yves Toudic, Paris (10e) Métro : République
14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՉՈՐԵՔ ՇԱԲԹԻ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 9ԻՆ

Հովանաւորութեամբ՝ ՀԱՅԿ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆԻ

Թատերգութիւն 4 *արար եւ* 5 *պատկեր, որ* 40 *հայ հեղինակութիւններու մէջ*

ՇԱՀԱԾ Է ԱՌԱՋՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նիւ-Եորքի Կեդր. Մարմնոյն ձեռնարկած «Արտաւազդ Գույումճեան» թատերագրական մրցումին

Մասնակցութիւն՝ Տիկին Հ. Խտըշեան-Լա Շասանյեր, Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Պ. Պ. Գէորգ Տէրվիշեան, Նուրեան Մարգարեան, Միհրան Մ. Եփրեմեան, Աշոտ Մարտինեան։

Բեմադրութիւն՝ ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ խօսքը՝ պարզեւատրուած «ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ» Թատերգութեան մասին։

ՄՈՒՏՔԻ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ.— Տոմսերը ապահովել սովորական վայրերէն։

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 13 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8974 36ÈME ANNEE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4775

ՏԸ ԿՕԼ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ ՕՐԱՆԻ ԵՒ ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ

"ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ԱԺԵՐԻԱՆ" ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ "ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ"

61 ՄԵՌԵԱԼ (ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ԵՒ 5 ԵՒՐՈՊԱՑԻ), ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիրակի օր կացութիւնը ծանրացած էր Ալժէի եւ Օռանի մէջ, մինչ նախագահ տը Կօլ շարունակելով իր շրջապտոյտը, ճառ կը խօսէր Թիզի - Ուզու եւ Պուժի: Նախագահը խաղաղութեան մասին կը խօսէր երբ անդին հազարաւոր մահմե - տականներ Ալժէ կ'իջնէին, ճերմակ եւ կանաչ ԷՖ ԷԼ ԷՆ դրօշակով եւ կը պո - ռային .— « Անկախ իշխանութիւնը », «Ֆերհաթ Ապպաս իշխանութեան գլուխ», «մահմետական Ալժերիա» եւն. եւն.: Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն սկսեալ մահմետականները բախումներ կ'ունենային ապահովութեան ուժերուն հետ, որոնց օգնութեան կը հասնէին վայրաշուները: Կանաչ եւ ճերմակ դրօշակի մը վրայ, վիրաւոր - ուած մահմետական մը իր արիւնով մահիկը եւ փեկլակա աստղը կը գծէ: Մահմետականներու բրածը պատասխան մըն էր Շաբաթ օրուան ցոյցերուն զորս կատարած էին Եւրոպացիները .— Ֆրանսական Ալժերիոյ կը պատասխանէր մահմե - տական Ալժերիան :

Կիրակի կէսօրէ ետք կացութիւնը կը ծանրանար եւ զինեալ կռիւներ տեղի կ'ունենային Պապ էլ Ուէտի մէջ Եւրոպացիներու եւ մահմետականներու միջեւ, ապա կը կռուէին ամէն բանով՝ շիշ, դանակ, փայտի կտոր եւն. եւն. եւ կռիւներ տեղի կ'ունենան նոյնիսկ մահմետական եւ Եւրոպացի զինուորներու միջեւ : Վերջապէս ժամը ութին, քաղաքը կը լռէ, գիշերը կ'իջնէ, լուսարդել որոշուած է : Նոյն է Օռանի պատկերը: Պաշտօնական տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ 56 մահմե - տականներ սպաննուած են, հինգ Եւրո - պացի, 450 հոգի վիրաւորուած են եւ վերջապէս հազար հոգի (Եւրոպացի թէ մահմետական) ձերբակալուած են :

Այս դէպքերուն զուգընթաց Զօր. տը Կօլ կը փորձէր համոզել իր Եւրոպացի եւ մահմետական ունկնդիրները թէ խաղա - ղութեան ճամբան այն է զոր ինք գծած է: Կը շեշտէր թէ բանակը պէտք չէ քա - ղաքականութիւն ընէ եւ կ'աւելցնէր. «աւելորդ է ըսել թէ Ալժերիան գաւառ մըն չէ, ինչպէս մեր Լոռէնը կամ Փրովանսը : Այնքան աւելորդ է որ պէտք չէ ըսել ո - րովհետեւ իրաւ չէ» :

Երկուշաբթի առտու կը հաղորդուէր թէ նախագահը որոշած է կարճ կապել իր ճամբորդութիւնը եւ Փարիզ վերադառնալ ժամ առաջ : Կը հրաժարէր Երկուշաբթի օրուան նախատեսուած կայանները այցելել (Պիսքրա եւն.) եւ կ'ըսուէր թէ քըննութիւն մը կատարելէ ետք Օռէսի շըր - ջանը, Փարիզ պիտի վերադառնայ Երեք - շաբթի առաւօտ :

Շաբաթ օր Ֆրանսայի մէջ խուզարկութիւններ եւ նոյնիսկ ձերբակալութիւններ կը կատարուէին ծայրայեղ աջ շրջանակներու մէջ:

Երկուշաբթի օր ամէն ինչ խաղաղ էր ամէն կողմ, ոչ մէկ թերթ լոյս տեսաւ Ալժէի մէջ, գրաքննութիւնը եւ նիւթական այլ դժուարութիւններ պատճառ դարձած էին որ խմբագրութիւնները ի վիճակի չըլլան թերթերը հրատարակե - լու :

Փարիզի մէջ կը գրուէին Իւմանիթէն, Լիպերասիոնը եւ Փարիզիէն Լիպէռէն, Երկուշաբթի առաւօտ: Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը երկրորդ հրատարակութիւն մը կը ցրուէր որուն մէջ լոյս կը տեսնէր Ռընէ Անտրիէօյի գրութեան միայն խորագիրը (անմիջական բանակցութիւն), նոյնը նաեւ Մատլէն Ռիֆոյի համար, (Կարմիր Հայիերը) :

Քոմպայի Թունուզի Թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Ֆերհաթ Ապպաս կը պատրաստուէր փոխել Երկուշաբթի օր արտասանելիք ճառին կարգ մը մասերը նկատի առնելով Ալժերիոյ դէպքերը :

Բչ. օրուան Ալժ. Ազատ. Ճակատի պարագլուխին ընելիք յայտարարութիւնը որ սահմանուած էր տպաւորութիւն գործելու ՄԱԿի վրայ կարգ մը հիմնական փոփոխութիւններ պիտի կրէր: Առնց կարգին կը սպասուէր որ Ապպաս այլեւս չխօսի Եւրոպացիներու ունեցած - չունեցածը երաշխաւորելու մասին :

Տարակոյս չկայ թէ Կիրակի օրուան արիւնալի դէպքերը պատճառ կը դառնան որ Ալժերիոյ հարցը նոր եւ աւելի դժուար երեւոյթ մը ստանայ եւ կողմերը աւելի զայրանան մէկը միւսին դէմ :

Արտասահմանի մամուլի կարծիքն այն է թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի դիրքը զօրացած է այս միջադէպերուն շնորհիւ : Ֆրանքֆորթի անկախ Ալկըմայնէ Ցայթունկը կը գրէ .— «Քաղաքացիական պատերազմը եւ քաոսը կը սպառնան: Տը Կօլ հանդարտ մնաց, գոնէ արտաքնապէս բայց կարելի չէ երեւակայել թէ իր վարչաձեւը վերապրի եթէ չյաջողի վաղուան Ալժերիոյ ճամբան շարունակել: Կենտրոնական Անցայկըրի համար տը Կօլ պէտք է երկու ճակատի վրայ կռուի :

× Փարիզ հասած վերջին լուրերու համաձայն, Երկուշաբթի առաւօտ մահմե - տականներու նոր խումբեր Ալժէ կ'իջնէին: Քաղաքին մէջ ոչ մէկ հանրակառք կայ, արճարանները եւ բոլոր խանութները, բացի նպարավաճառատուներէ, փակ կը մնան: Այս կացութեան ի տես, էռ - Ֆրանս ընկերութիւնը ջնջած է դէպի Ալժէ մեկնումները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Քաթանկայի Քոնկօլօ շրջանին մէջ, երեք օրուան ընթացքին երկրորդ անգամն ըլլալով Պալուպացի պատերազմիկներ յարձակած են Քաթանկացի զինուորներու վրայ: Սպաննած են ութ ոստիկան եւ վիրաւորած չորս Եւրոպացի: Ըթալեվիլի Եւրոպացիները ահ ու սարսափի մէջ կ'ապրին քանի մը օրէ ի վեր: Լումումպայի կողմնակից՝ Սալիւմիւ որոշած է «գլխատել» տեղւոյն Եւրոպացիները եթէ երբեք Լումումպա ազատ չարձակուի: ՄԱԿի ուժերը ապահովու - թեան միջոցներ ձեռք առած են :

ՄԱՏՕ ՌՕՊԷՆ որ աշխարհի « ամէնէն բարձր ձայնը» կը նկատուէր մեռաւ առջի օր, 41 տարեկանին, խլիրդէ: Կը պատրաստուէր Լաքմէն երգել Դեկտ. 29էն Օփերայի բեմին վրայ :

ՖՐԱՆՍԱ ճզմեց պուլկարիան 0ի դէմ 3 կէտով ֆութպոլի աշխարհի ախոյեանու - թեան բաժակի մրցումին, Քոլոմպի մէջ ներկայ էին 45.000 հոգի եւ օրուան հասոյթն էր՝ 25 միլիոն 700 հազար :

ՄԱԿի ընդհ. ժողովը պիտի դադրեցնէ իր նիստերը Դեկտեմբեր 20էն Մարտ 7 : Կը կարծուի թէ այս ձեւով կը յետաձգուի նաեւ Ալժերիոյ հարցին քննութիւնը եւ կարելի չըլլար որոշում տալ մինչեւ այդ թուականը :

ՓՕՏՈՒԷՆ եւ Ֆապիոլա իրենց ամուսնութենէն քանի մը օր առաջ մեծ ընդու - նելութիւն մը տուին առջի օր թագաւո - րական պալատին մէջ: Ներկայ եղած են 4200 հիւրեր, որոնք քսան հազար գաթօ եւ 1800 շիշ շամփանը պարպած են :

ՃԱՓՈՆ եւ Փիլիպպեան կղզիները բարեկամութեան դաշինք մը կնքած են որ կը նախատեսէ սերտ գործակցութիւն մը վաճառականատան եւ ծովային յարաբե - րութիւններով :

ՄԵՔՍԻԿԱ կ'ուզէ ամէն ճիգ ի գործ դընել իր միջնորդութեամբ լուծելու համար Ամերիկայի եւ Քուպայի միջեւ տիրող անհամաձայնութիւնները եւ քաղաքական ձիգ կացութիւնը :

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակ - ցութեան պարագլուխը՝ Կեյցքըլ յայտնեց թէ համամիտ է որ Համայնավար Չինաստանը անդամակցի ՄԱԿի: Համաձայն է նաեւ որ ապազինուած գօտի մը ստեղ - ծուի Կեդր. Եւրոպայի մէջ եւ կ'ուզէ որ Ափրիկէն չազդուի պաղ պատերազմէ :

ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ?

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ ԿԸ ՀԵՐՔԷ

Անգարայէն կը հեռագրեն .—

Ներքին նախարարութիւնը հարկ տեսած է, պաշտօնական զեկոյց մը հրա - տարակելով, հերքել կարգ մը զրոյցներ, — այսպէս ժողովուրդին մէջ տարած - ուած է այն լուրը թէ զանգուածային տեղահանութիւն պիտի կատարուի արեւել - եան նահանգներուն մէջ :

Լուրը կը վերաբերի Քիւրտերուն :

Ներքին նախարար Գըզըլօղլու կը յայտնէ թէ արեւելեան նահանգները պարպելու (Քիւրտերու տեղահանու - թիւն) ոչ մէկ որոշում տրուած է:Ինչպէս պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած է, տեղահան եղած են միայն 55 քիւրտ ցեղապետներ: Այսուհետեւ ոչ ոք տեղահան պիտի ըլլայ՝ եթէ «վնասակար գործու - նէութիւն ցոյց չտայ »: Արեւելեան կու - սակալներուն ու քայմաքամներուն հրա - հանգ տրուած է պտոյտ մը կատարելով ծանօթ շրջաններուն մէջ՝ «լուսաբանել ժողովուրդը» :

Պաշտօնական զեկոյցին մէջ կ'ըսուի մասնաւորաբար .

— « 105 թիւ օրէնքը ի զօրու դառնալէ ետք, ցաւով վերահասու եղայ թէ կարգ մը յոռետես եւ կողմնակալ մարդիկ բացարձակապէս անհիմն լուրեր կը տարածեն, յայտնելով թէ երկար ցանկեր պատրաստուած են ու տարագրութիւնը պիտի շարունակուի: Այսպիսի լուրեր տարա - ծողները դատական հետապնդումի պիտի ենթարկուին »:

Ցետոյ Քըզըլօղլու կը յիշեցնէ թէ 105 թիւ օրէնքը կը վերաբերի միայն յանցապարտներուն, ինչպէս յայտարարած է Զօր. Կիւրսէլ, Նոյեմբեր 16ին, այնպէս որ սխալ է կարծել թէ հողային բարե - կարգութիւնը անիրաւութիւն պիտի պատճառէ :

250.000 ԹՈՔԱԽՏԱՒՈՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ առողջ. նախարարութիւնը հրատարակութեան տուաւ բժշկական պաշտօնական տեղեկագիր մը, որ ցոյց կուտայ թէ ներկայիս Թուրքիոյ մէջ կ'ապրին 250.000 թոքախտաւորներ: Ըստ վիճակագրութեանց, Թուրքիոյ բնակչութիւնը սնդական գոլի (ռալորի) պակաս չունի, բայց չի ստանար անհրաժեշտ կենդանական փրոթէյինը (մսակերու - թեան պակաս): Մարդ գլուխ նուազագոյն 40 կրամ կենդանական փրոթէյինի տեղ կը ստանայ 14 կրամ : Կենսանիւթի (վիթամին) եւ հանքային նիւթերու անբաւաբար չափը եւս ուշադրութիւն կը գրաւէ կարգ մը շրջաններու մէջ :

Հիւանդանոցներու անկողիններուն թիւըն է յիսուն հազար ամբողջ երկրին մէջ, — ուրեմն 10.000 հոգիի կ'իյնայ 19 անկողին : Առողջապահութեան համաշխար - հային կազմակերպութեան կողմէ անհրաժեշտ նկատուած թիւն է 30, ուրեմն երեսուն հազար անկողին եւս կը պահանջուի:

Երկրին մէջ կը գործեն 12.264 վկայեալ բժիշկ, 7000ը կ'աշխատի մեծ քաղաքնե - րու մէջ: Ուրեմն երկու հազար հոգիի կ'իյնայ մէկ բժիշկ: Ըստ առողջապահութեան համաշխարհային կազմակերպու - թեան՝ կը պահանջուի մէկ բժիշկ նուա - զագոյն 700 հոգիի համար :

ԹՈՓ ԳԱՓՈՒԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

Նկարագրեցինք առաջին դատավարու - թիւնը, որ կը շարունակուի տակաւին :

Մեծ ու փոքր ամբաստանեալ, բոլորը ուրացան իրենց մասնակցութիւնը այն մահափորձին մէջ, որ կազմակերպուած էր սպաննելու համար Ինէօնիւն :

Պայար, Մենտերէս, Եթքինէր, Այկիւն մերժեցին այն ամբաստանութիւնը թէ այդ օրը յատկապէս լռութեան դատապարտած էին ձայնասփիւռը, որպէսզի չտարածուի Ինէօնիւի սպանութեան լուրը, իսկ փորձած էին Ինէօնիւի կառքին ճամբան փոխել՝ ապահովութեան համար միայն, այլապէս լինչի պիտի ենթարկուէր Ինէօնիւն :

Զօր. Մէճիտ Թօքճան լալով յայտարարեց .

— 235 զօրավարներու հետ հանգստեան կոչուած եմ : 41 տարի ծառայեցի բանակին : Ի՞նչ դժբախտ զօրավար եմ որ 58 օրէ ի վեր դժոխային տառապանքներու մատնուած եմ : Պատմութեան անցած, երկրին մեծ ծառայութիւններ մատուցած զինուորականի մը դէմ, որ Ինէօնիւն է, մահափորձ կատարելու ընդունակ մարդ չեմ ես : Ժամ առաջ փրկեցէք զիս այս տառապանքէն :

Քովը նստած էր Պոսովա, որ սկսաւ լալ նոյնպէս :

Իր կարգին, Նամըք Արկիւլ յուզումնալից ձայնով մը յայտարարեց .

— 42 տարիէ ի վեր կը ծառայեմ բանակին : Արեւմտեան ճակատին վրայ հրամանատար եղած է Ինէօնիւ : Ի՞նչպէս կրնամ մահափորձ կատարել հրամանատարիս վրայ :

— Քանի՞ տարեկան էիր, երբ հրամա - նատարդ էր Ինէօնիւ, հարցուց նախա - գահը :

— 17 տարեկան էի, տեղակալ էի :

— Ինէօնիւ կը ճանչնա՞յ քեզ :

— Ո՛չ : Ես զինուոր եմ, մահափորձի ընդունակ չեմ :

— Ուրիշ գործերու մէջ ալ անունդ կայ, ժողովուրդը տարբեր կարծիք ունի քու մասիդ :

Հարցաքննութեան կանչուեցաւ Չէքի Շահինը, որ ըսաւ թէ պատահմամբ գտնուած է Թոփ Գափու : Նախագահը զարմանք յայտնեց որ պատահմամբ կը գտնուի ամէն տեղ, ինչպէս ցոյց կուտան նըկարները :

Կանչուեցաւ համրը, Սեզա Կիրկինէլ, որ, ինչպէս գրած էինք անցեալ թիւով, բարձրախօսին առջեւ եկած է, ձեռքերով բացատրելու թէ կը լսէ, բայց չի կրնար խօսիլ, համր է :

Ցանկարծ սոխակ դարձաւ, սակայն, երբ իրեն ցոյց տրուեցաւ լուսանկար մը, Ինէօնիւի կառքին վրայ բարձրացած: Ըսաւ թէ չի գիտեր թէ ի՛նչպէս կրցած է կառքին վրայ մագլցիլ, չէր գիտեր թէ Ինէօնիւ նստած է կառքին մէջ, թէ ձեռքի փանքարթը ցոյց տալու համար ելած է կառքին մէջ: Ի վերջոյ իր անմեղութիւնը հաստատելու համար ցոյց տուած է բժշկական վկայագիր մը, յիմարանոցէ ելած ըլլալուն մասին :

Կը շարունակուի դատավարութիւնը :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ

ՍՏ. ՇԱՀՊԱԶԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

1954ին Հայպետհրատը լոյս կ'ընծայէր Գրիգոր Զօհրապի նորավէպերուն լիակատար ժողովածուն, Մինաս Հիւսեանի յառաջաբանով ու ծանօթագրութիւններով: Այդ թուականէն ի վեր տարիներ անցած են եւ այս հատորին մասին գրեթէ բան մը գրուած չէ: Հատորը 392 էջերէ կը բաղկանայ եւ կը պարունակէ, բացի յառաջաբանէն, «Խղճմտանքի ձայները» (8 նորավէպ), «Կեանքը ինչպէս որ է» (11 նորավէպ), «Լուռ ցաւեր» (15 նորավէպ), ինչպէս նաեւ, այս երեք ժողովածուներէն դուրս մնացած նորավէպները, թիւով ինը հատ: Ամէնէն վերջը 5 էջ բառերու բացատրութիւնները:

Լաւ է ուշ քան երբեք: Պէտք փորձենք Գրիգոր Զօհրապի գրականութեան եւ արուեստին յատկանշական նկարագիրը ներկայացնել ընդհանրապէս:

Հեղինակաւոր քննադատներու կարծիքով, գեղարուեստական գործ մը ուսումնասիրելու եւ արուեստագէտի մը դիրքը սահմանելու պահուն, վերլուծողը պէտք չէ պահանջներ ներկայացնէ եւ փնտռէ իր առաջադրած նիւթին մէջ իր նախասիրութիւնները: Ուրիշ խօսքով, քննադատը պէտք է ներկայացնէ այն, ինչ որ կայ գործին մէջ, եւ ոչ թէ փնտռէ այն որ պէտք է ըլլար եւ կամ կրնար ըլլալ, ըստ իր հայեցողութեան:

Կեանքը բազմաբովանդակ եւ բազմիմաստ է: Եթէ ամէն մէկ արուեստագէտ իր հոգիին հատուածակողմէն դէթ ճառագայթ մը ցոլացնէր, արդէն իր դերը կատարած եւ գրականութեան պատմութեան մէջ անկիւն մը գրաւելու եւ յիշատակուելու իրաւունքին տիրացած կ'ըլլար: Անհրաժեշտ է միայն ճանչնալ թէ կրցած է ներկայացնել կեանքը ինչպէս որ է եւ մօտենալ ամէն մէկ անձնաւորութեան եւ ամէն մէկուն հոգիին:

Գրիգոր Զօհրապ իրապաշտ գրագէտ մը, նորավիպագիր մըն է, եւ իր ընկերներով, Արփիարեան, Կամսարական, Բաշալեան, Սիպիլ, Հրանտ, Հր. Ասատուր, Երուխան, Եր. Օտեան եւ ուրիշներ, կրցին հինին նորը հակադրել, թէ' իբրեւ բովանդակութիւն, թէ արուեստ, լեզու եւ ոճ:

Գ. Զօհրապ մասնաւորաբար կիներու հոգեկան խուլ պայքարներուն պատմագիրը եւ նորավէպի մշակման ու ներկայացման անզուգական վարպետը դարձաւ: Անոր գործին մէջ հանրային բոլոր խաւերուն, Պոլսահայ իրականութեան մէջ, բազմաթիւ տիպարներուն կը հանդիպինք, դրական եւ բացասական, մանաւանդ կիները իրենց վատ հակումներով, «աներեւակայելի ընդվզումներու կեղծիքի աշխարհով», եւ մասնաւոր պարագաներու մէջ նաեւ՝ դրական գիծերով:

Մեծ պատահարները գրագէտը անտարբեր կը թողուն, բայց պզտիկ դէպքերը, աննշան ուրիշներուն աչքին, լուրջ խորհրդածութիւններու նիւթ կը հայթայթեն: Աննշան կարծուած նկարագիրները, շատ անգամ իրենց տեսակին տիպար ներկայացուցիչները կը դառնան, զոր Գ. Զօհրապ ընդհանրապէս յաջողութեամբ կու տայ: Անոր տիպարները կան ու կ'ապրին կեանքի մէջ:

Նորավէպերու մշակումէն առաջ հեղինակն է «Անհետացած սերունդ մը» վէպին: Բայց Զօհրապ անկեղծութիւնն ունի խոստովանելու թէ «Ողորմելի վէպ մըն է, ռոմանթիք եւ բնապաշտ ձգտումներու յիմար խառնուրդ մը»: Այնպիսի ատեն մը գրի առած է, երբ անցեալին ու ներկային մէջ գրական շղթայի մը պէտքը զգալի էր, վիպականութիւնը յանգեցնելու համար բնապաշտութեան: Եթէ առաջինին մէջ երեւակայութիւնը իր ծայրայեղութեան կը հասնէր, բնապաշտութեան կաղապարին մէջն ալ իրականութեան քիչ մը խտացած ու չափազանցուած շերտերը կը տեսնուէին: Ծիշդ ատոր համար է որ այս վէպին հրատարակութեան յաջորդող երկասիրութիւնները, միջին ճամբան ու հանգրուանը կը ներկայացնէին, — իրականութեան կալուածը, որուն հետեւեցաւ ամբողջ սերունդը:

Գր. Զօհրապի նորավէպերուն երեք հատորներն ուրեմն իրապաշտ շարժումին բնական հետեւանքն էին:

Ցիշուած գործերէն զատ Գր. Զօհրապ, Ա. Արփիարեանի «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ կը հրատարակէր «Նարդիկ» անունով վէպ մը, հայ կեանքէ առնուած, զոր կիսատ կը թողու:

Երեւան տպուած հատորը, նորավէպերու տեսակէտով լիակատար ժողովածու մը կրնայ նկատուիլ. բայց Գր. Զօհրապի լիակատար ստեղծագործութիւնը չէ: Անոր «Ծանօթ դէմքերը» բաղկացած 17 դէմքերէ, իր տեսակին մէջ այնքան խտացած ու յատկանշական, պէտք մնան լաւագոյն էջերը մեր գրական ու հանրային կեանքին ներկայացուցիչներուն: Նաեւ Զինական Նամականին, Եղիա Տէմիրճիպաշեանի «Երկրագունդ»ին մէջ, «Բանաստեղծութիւնները», հրապարակագրական բազմաթիւ յօդուածները, որոնք պէտք կազմէին մէկէ աւելի ստուար հատորներ, հեղինակին յիշատակը արդարօրէն յաւերժացնող, եթէ այդ աշխատանքին եւս ձեռնարկուէր:

×

Կ'արժէ այս առթիւ խօսիլ նաեւ Ստեփան Շահպազի Գրիգոր Զօհրապի նուիրուած ընդարձակ ուսումնասիրութեան վրայ, տարիներու համբերատար պրպտումի եւ խղճամիտ աշխատութեան արդիւնք: Իրմէ առաջ ուրիշներ ալ էջեր նուիրած են նահատակ մեծ գրագէտին եւ մտաւորական փաստաբանին: Ստեփան Շահպազ իր «Որպէս Նախաբան» բացման խօսքին մէջ կարգ մը յիշատակութիւններ կ'ընէ, անշուշտ պակասաւոր: Այս ուսումնասիրութիւնը չի նմանիր Ա. Ալպօյաճեանի հատորին, որ իր տեսակին մէջ, Զօհրապի կենսագրութեան համար, սպառիչ գործ մըն է: Բոլորովին ուրիշ վկայութիւն մըն է Հրանդ Ասատուրի ներկայացուցած «Դիմաստուերները»:

Ստեփան Շահպազ մանրամասնօրէն քննութեան կ'ենթարկէ Գ. Զօհրապի բովանդակ ստեղծագործութիւնը: Առանձին գլուխներու մէջ կը ներկայացնէ, բացի կենսագրութենէն, Մարդը, Դրողը, Վէպը, Հրապարակագիրը, Բանաստեղծը, Ուրուագծողը, Կինը Զօհրապի գրականութեան մէջ, Մտածումները եւ Յեղափոխականը:

Կը խորհիմ թէ աւելորդ յոգնութեան արդիւնք է, երբ հեղինակը Գ. Զօհրապի հայեցի նկարագիրը կը փնտռէ իր գրականութեան մէջ: Մէկը որ տարիներու ընթացքին իր մշակած գրականութեան մէջ, մեզի տուած է հայ տիպարներ, հայկական միջավայրը, հայ ծանօթ դէմքերու մասին գրածները, եւ վերջապէս մայրենի լեզուին այնքան հարազատօրէն գործածութիւնը, իբրեւ գործիք, հայ կեանքին հետ իր ունեցած շփումները, հայ լրագրութեան եւ հրապարակագրութեան մէջ ունեցած արտայայտութիւնները, — այս բոլորը նկատի ունենալով, յոգնութիւն եւ ճիգ թափել է, ջանալ Զօհրապի հայեցի նկարագիրը ապացուցանել:

Նոյն նկատողութիւնը պէտք ընենք նաեւ նկատի առնելով ազդեցութիւններու հարցը, մասնաւորաբար ֆրանսական կարգ մը հեղինակներու ազդեցութեան մասին, զոր կ'որակէ «անհիմն, պարզապէս երեւակայական եւ յերիւրածոյ»: Հանգիտութեան բազմաթիւ օրինակներ կան միջազգային գրականութիւններուն մէջ: Ամէն հեղինակ ուրիշ հեղինակներու հետ պզտիկ նմանութիւններ կրնայ ունենալ, անշուշտ շատ անգամ: Հայ տիպարներու դրական եւ բացասական նկարագիրները, իբրեւ մարդկային էակներ, նմանութեան գիծեր կրնան ունենալ ուրիշ հեղինակներու ընտրած տիպարներուն հետ: Գր. Զօհրապի պարագային, անոնք հայ նկարագիր եւ հայ ոգի կը խորհրդանշեն:

Գր. Զօհրապի կենսագիրը յանդուգն եւ ծայրայեղ մտածումի մը հեղինակը կը դառնայ: Ուրիշները վկայութեամբ ապացուցանելու համար բանաստեղծը Զօհրապի գրականութեան մէջ, կը գրէ (էջ 372). — «Իր նորավէպերուն մէջ, մինչեւ անգամ իր լրագրական յօդուածներուն մէջ բանաստեղծութիւններ կան: Կարգ մը տեղեր Զօլա, Մոփասան եւ Ֆլոպէր բարձր են իրմէ՛ որպէս գրող, որպէս վիպասան: Բայց անոնք իրեն չափ բանաստեղծութիւն չունին իրենց արձակներուն մէջ»: Դժուար է անշուշտ ֆրանսական գրականութեան շատ յայտնի բնապաշտ եւ իրապաշտ այս վիպագիրներէն բազմաթիւ բանաստեղծական էջեր մատնանշել յօդուածով մը, ապացուցանելու համար անհիմն այս միտքը:

Ստեփան Շահպազի ուսումնասիրութեան մէջ շահեկան գլուխ մըն է ԺԲ. գլուխը, «Յակոբ Օշական Գրիգոր Զօհրապի մասին»: «Մնացորդաց»ի հեղինակը ժամանակին շատ անարդար եւ հակասական դիտողութիւն մը արձանագրած էր: Այս տողերը ստորագրողը տակաւին 1959, 26 Ապրիլէն 14 Մայիսի «Ցառաջ»ի մէջ յօդուածաշարք մը ունէր Ց. Օշականին նուիրուած, յիշատակելով այդ հակասութիւնը, որ պատմական պէտք մնայ գրական քննադատութեան մէջ, իբրեւ անհաւասարակշիռ կարծիք մէկու մը կողմէ, որ գրական քննադատութիւնը ծայրայեղութեան տարած էր ժամանակին, շատ ծանօթ «Հարթենք» տարազով:

«Համապատկեր Արեւմտահայ Գրականութեան» խոշոր հակասութիւններն ու թիւրիմացութիւնները մատնանշելու մեր աշխատանքին վերջակէտը դնելէ առաջ, կ'ուզենք թէ տեսնենք երկու [illegible] մէջ Ց. Օշական ինչպէս արտայայտուած է Գր. Զօհրապի մասին:

«Համապատկեր»ի մէջ էջ 130, կը կարդանք.

«Զօհրապ բուրիկ միտք մըն է 1880ին, ու պէտք մնայ այդ բուրիկութեամբ նոյնիսկ երբ Պոլսոյ Իրաւաբանական վարժարանին մէջ դասեր պէտք աւանդէ, եւ կամ 1910ին Օսմանեան Խորհրդարանին մէջ քաղաքական տարողութեամբ ճառեր արտասանելու առիթներ պէտք ստեղծէ, իր բնածին հռետորութեան յագուրդ մը ճարելու համար»:

Ց. Օշական լոյս կ'ընծայէ 1942ին Երուսաղէմ Սրբոց Յակոբեանց տպարանէն իր շատ արժէքաւոր Հայ Գրականութիւն խորագրով մեծածաւալ աշխատութիւնը, որ հայ գրականութեան հանրածանօթ դասագիրք մըն է, ամէնէն արդիւնաւէտ մեթոտով ու խնամքով պատրաստուած: Այս ընդարձակ աշխատութիւնը երկու մասէ կը բաղկանայ: Երկրորդ մասին մէջ էջ 439ին վրայ, նախապէս մեկնաբանելէ ետք Գ. Զօհրապի «Ծամբու նօթեր»ին հատուած մը, կուտայ նաեւ հեղինակին գրական գործին գնահատականը, այս անգամ հետեւեալ կերպով. — «Գրիգոր Զօհրապ վիպասան, քննադատ, հրապարակագիր: Իրապաշտ սերունդին ամէնէն տաղանդաւոր գրագէտներէն ու մեր նոր գրականութեան մեծագոյն վարպետներէն մէկը: Իր գործը իբր խորք, ձգտում եւ, իբր ձեւ, արուեստի հասած բիւրեղացում, կը մնայ ամէնէն յատկանշականներէն ու կատարեալներէն: Իր հրապարակագրութիւնը, առաջնորդ գաղափարներու, ինքնատիպ ու կծու տարազով մը իբր արուեստ ունի: Իր վիպականն ամէնէն [illegible] վերլուծումի եւ ընկերական թափանցումի պզտիկ գլուխ– գործոցներ են ու մարդն ու մեղքերը, չըսելու ու անոր անզգամ գեղեցկութիւնները, կիրքերն ու

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՔԱՒԱՐԱՆԻ ՀՈԳԻՆԵՐԸ

Դէմքը չառագունեցաւ: Իր երիտասարդութեան օրերու հպարտութիւնն ու ցասումը խուժեց իր հոգիէն ներս:

Առանց բառ մը արտասանելու, խոյացաւ սուրերէն մէկուն վրայ եւ վերցուց զայն:

Տոն Փետրօ առաւ միւսը, եւ երկուքն ալ կատաղութեամբ յարձակեցան իրարու վրայ:

Երկու սուրները երկար պահ մը կատաղօրէն մենամարտելէ ետք, յանկարծ, Տոն Ժուանի սուրը մինչեւ իր երախակալը՝ մխրճուեցաւ Տոն Փետրօյի կուրծքին մէջ, որ տեղն ի տեղը մեռաւ:

Տեսնելով իր ոտքերուն տակ ինկած հակառակորդին դիակը, Տոն Ժուան պահ մը դիտեց զայն անշշուկ եւ բոլորովին շմորած երեւոյթով մը:

Տակաւ ինքզինքին գալով, կրցաւ չափել ահաւորութիւնը իր գործած նոր ոճիրին:

Խոյացաւ դէպի դիակը եւ ջանաց զայն կեանքի բերել:

Եւ սակայն, իր կեանքին մէջ շատ ծանօթութիւն ունեցած ըլլալով վէրքերու հետ, չուշացաւ հաստատելու թէ այս մէկն ալ մահացու էր:

Արիւնաթաթախ սուրը ոտքերուն տակն էր եւ կարծես կը հրաւիրէր զինքը՝ իր ձեռքով իր պատիժը տալու...

Եւ սակայն, մէկդի ձգելով սատանայի այս երկրորդ փորձութիւնը, վազեց մեծաւորին մօտ եւ աղմկահար մտաւ անոր խուցը:

Հոն, մեծաւորին առջեւ գետնամած, արտասուքի հեղեղի մը մէջ պատմեց անցածն ու դարձածը:

Սկիզբը՝ մեծաւորը չհաւատաց իր լսածներուն, խորհելով որ Եղբայր Ամպրուազի վերջին օրերու անցուցած զրկանքներով լի կենցաղը խանգարած էր անոր մտային հաւասարակշռութիւնը, սակայն անոր խուրձերուն եւ ձեռքերուն վրայ գտնուող արեան հետքերը եկան հաստատելու թէ իր լսածները իրականութիւն էին:

Մեծաւոր բանիմաց անձ մըն էր: Խորհեցաւ թէ այս սպանութիւնը կրնար գայթակղալից ըլլալ իր ղեկավարած հաստատութեան համբաւին համար: Ոչ ոք տեսած էր մենամարտը: Աշխատեցաւ դէպքը գաղտնի պահել վանքին բոլոր բնակիչներէն:

Հրամայեց Տոն Ժուանին հետեւիլ իրեն, եւ անոր օգնութեամբ դիակը փոխադրեց գետնայարկը գտնուող խաւար խուց մը եւ կղպելով դուռը բանալին դրաւ իր գրպանը:

Այնուհետեւ, Տոն Ժուանն ալ փակելով իր խուցին մէջ, գնաց տեսակցութիւն մը ունենալ քաղաքին կառավարիչին հետ:

Դժուար չեղաւ պարտկել խնդիրը: Կառավարիչը այնպէս մը կարգադրեց, իբր թէ վանքին պարտէզին մէջ անծանօթ ազնուական մը սպաննուած էր ուրիշ անծանօթ ազնուականի մը կողմէ:

Գալով Տոն Ժուանին, չեմ փորձուիր նկարագրել խղճահարութեան եւ զղջումի այն նոպաները, որոնց ենթարկուեցաւ ան: Սիրով եւ հաճոյքով կատարեց այն բոլոր ապաշխարութեան եւ զրկանքի հրամանները զորս մեծաւորը կուտար իրեն:

Ամբողջ իր կեանքի ընթացքին իր անկողնին գլխուն կախուած պահեց այն սուրը, որով շամփուրած էր Տոն Փետրօն, եւ ամէն անգամ որ իր ակնարկը կիյնար այդ մահացու զէնքին վրայ, չէր մոռնար աղօթել իր եւ իր ընտանիքին հոգիներուն փրկութեան համար:

Տասը տարի ապրեցաւ այդ վանքին մէջ եւ երբեք եւ որեւիցէ ատեն իր զղջման եւ ապաշխարհութեան անկեղծ զգացումներուն վրայ ստուեր չինկաւ երիտասարդական իր օրերու կիրքերուն վերադարձի մտածումով մը:

Մեռաւ բոլորէն սիրուած՝ իբրեւ սուրբ մը, նոյնիսկ անոնցմէ՝ որոնք ծանօթ էին իր սկզբնական անառակութիւններուն:

Իր մահուան անկողնին վրայ, վերջին շնորհ մը հայցեց: Պահանջեց որ զինքը թաղեն եկեղեցիին սեմին, որպէսզի բոլոր անցնողները կարենային տրորել իր մարմինը...

Ցանկաց նաեւ որ իր գերեզմանին վրայ արձանագրուի հետեւեալը. «Հոս կը հանգչի մարդոց վատթարագոյնը»:

Սակայն, յարմար չնկատուեցաւ իր ցանկութիւնները կէտ առ կէտ գործադրել, որոնք ներշնչուած էին իր չափազանցեալ խոնարհութենէն:

Թաղուեցաւ իր կողմէ հիմնուած մատուռին աւագ խորանին մօտիկը:

Ծիշդ է որ իր տապանաքարին վրայ արձանագրեցին իր ցանկացածը, սակայն աւելցուցին գովասանական տողեր իր կեանքին ու սրբակրօն զղջումին մասին:

Իր հիմնած հիւանդանոցը, մանաւանդ մատուռը ուր ինք թաղուած է, մինչեւ այսօր այցելութեան վայրն է բոլոր անոնց որոնք կ'անցնին Սեվիլլէն:

Մուրիլլօ նկարազարդած է մատուռը իր բազմաթիւ գլուխ – գործոցներով: «Անառակ որդւոյն վերադարձը» եւ «[illegible]», որոնց վրայ կը հիանան հիմա [illegible] Սուլթի կալէրին [illegible], ատենօք կը զարդարէին պատերը Գթութեան Հիւանդանոցին:

ՓՐՈՍՓԵՐ ՄԵՐԻՄԷ

(35 եւ վերջ)

ԳԱՐԵՋՈՒՐԸ

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ԸՄՊԵԼԻՆ

Ամէն անգամ որ, Ֆրանսայի մէջ, ջերմաչափը 25 աստիճանէն վեր բարձրանայ, գարեջուրը սպառումը ամբողջապէս կ'եռապատկուի: Այսպէսով, ջերմութեան աստիճանին բարձրացումը անպայման կ'աւելցնէ գարեջուրի վաճառականներու եկամուտները: Այս է իրականութիւնը 1920էն ասդին:

Այսուհանդերձ, գարեջուրը տարւոյն բոլոր եղանակներուն ընթացքին կը գործածուի: Ան հաւասարապէս կը գործածուի տաք եւ պաղ երկիրներու մէջ:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Գարեջուրը իր բով պատրաստութեամբ աւազ է ամէնուրեք եւ ամէն եղանակի մէջ գործածուելու. կը պատրաստուի գարիէն. ունի բարեխառնեալ լեղիութիւն մը, չափաւոր փրփուր. 7 – 9 աստիճան տաքութիւն խոչալ է անոր համար:

ՀԻՆ ՍԵՐՈՒՆԴ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Գարեջուրը հին է որքան մարդկային ծանօթ քաղաքակրթութիւնը. գոնէ 6.000 տարուան հնութիւն ունի:

Միջագետքի առաջին բնակիչները, Քաղդէացիները, Ասորեստանցիները եւ Եգիպտացիները կը ճանչնային գարեջուր շինելու արուեստը:

Հին ատեն, գարեջուրը կը կոչուէր գարիի գինի եւ կամ բելուզեան ըմպելի (եգիպտական վայրի մը անունին համաձայն):

ԿՆՈՋ ՄԸ ԲԱԽՏԸ...

Քրիստոսէ 3.100 տարի առաջ, Ազակ Պաւու անունով կին մը, այնքան ընտիր գարեջուր կը պատրաստէր, որ բախտն ունեցաւ դառնալու եգիպտացի թագաւորի մը կինը...:

ԳԱՐԵՋՈՒՐԻ ԸՆԴՀԱՆՐԱՑՈՒՄԸ

Եգիպտացիները յատկապէս երեւելի էին գարեջուրի պատրաստութեան մէջ: Անոնք իրենց արուեստը փոխանցեցին Յոյներուն, Գաղղիացիներուն եւ Գերմաններուն: Ետագային, գարեջուրը մուտք գործեց Սպանիա, Պելճիա, Զուիցերիա, Ռուսիա, Ամերիկա, Աւստրալիա, Փիլիպպեան Կղզիներ, Ճափոն, եւայլն:

Այսօր, գարեջուրի տարեկան արտադրութիւնը կ'անցնի 35.000.000.000 լիտրը: Եթէ այս հսկայ քանակութիւնը ամբարէինք, պէտք պիտի ունենայինք լիճի մը որ ունենար երեքուկէս քիլոմեթր երկարութիւն, մէկ քիլոմեթր լայնք եւ տասը մեթր խորութիւն:

ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ներկայիս ամէնէն աւելի գարեջուր արտադրող երկիրն են Միացեալ Նահանգները, որոնք կը պատրաստեն տարեկան տասնմէկուկէս միլիառ լիտր. երկրորդ երկիրն է Գերմանիա, 4.6 միլիառով. Անգլիա կ'արտադրէ 3.9 միլիառ. Խորհրդային Ռուսիոյ բաժինը երկու միլիառ. Ֆրանսա՝ շուրջ 1.7 միլիառ:

Նշելի է որ գարեջուրի յաւելումը յարաճուն է եւ արագ, մինչ գինիինը դանդաղ: Ոգելից ըմպելիներու սպառումը հետզհետէ կը նուազի. առանց ալքոլի ըմպելիները (օրինակ՝ բերսի – գոլա) շատ մեծ սպառում ունին, ինչ որ սակայն չարգիլեր գարեջուրի սպառման յաւելումը:

Հետաքրքրական է նշմարել՝ թէ վեց հազար տարուան հնութիւն ունեցող ըմպելի մը տակաւին կը նկատուի «օրուան յարմար» եւ ի վիճակի է մրցելու գինիին եւ միւս ըմպելիներուն հետ:

Կարելի է հարցնել. ի՞նչ պատճառի կարելի է վերագրել գարեջուրի այս յաւելեալ պահանջը:

Այս հարցման կը պատասխանեն՝ տնտեսագէտը, բժիշկը եւ... համեստը:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՏՆՏԵՍԱԳԷՏԸ

Գարեջուրը շատ կատարելագործուած ապրանք մըն է. անոր պատրաստութիւնը նախնական ոեւէ նկարագիր մը չունի: Ներկայիս, ան կը պատրաստուի հսկայ եւ մասնագէտներէ կառավարուած գործարաններու կողմէ: Պատրաստութեան մեքենաները գերարդիական են:

Հին ատեն, գարեջուրի պատրաստութեան նախանիւթերը կ'ընտրուէին անհատ գործաւորին կողմէ, անոր կարողութեան սահմաններուն մէջ (Ջուրի որակը, գարին, հմուլը...). այսօր, հսկայ ձեռնարկներ կ'ընտրեն լաւագոյնը եւ կը շինեն լաւագոյն կերպով, մասնագէտներ աշխատցնելով:

Այսօր կարելի է, ըստ կամի, աւելի կամ նուազ անուշ գարեջուր շինել, ամենամեծ ճշգրտութեամբ:

Այլեւս գարեջուր շինելը գիտութեան ցուցմունքներուն վրայ հիմնուած է, եւ թէ անհատ – գործաւորին փորձառութեան եւ կարողութեան վրայ:

Ֆրանսացի մեծ գիտնական մը, Պ. Օրիոն, ըսած է. «Գարեջուրը պիոքիմիայի քառուղի մըն է»:

ԲԺՇԿԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Գարեջուրը, ըստ բժիշկներուն, կը պարունակէ ճառասուն տեսակ վեմաիրբ եւ զօրացուցիչ նիւթեր. ան աղքատ է մի միայն եւ բովով:

Գարեջուրին պարունակած 25–50 կրամ ալքոլը չի կրնար վնասել առողջութեան:

Գալով ջերմուժին (գալորի), կէս գաւաթ գարեջուրը հինգ հարիւր ջերմուժ կուտայ մարդուն կազմին (մարդս օրական 2.500 ջերմուժի կը կարօտի):

Խտացած գարեջուրի հարիւր կրամը, կրկին ջերմուժ կ'արտադրէ նոյն քանակի հաւկիթէն եւ կաթէն:

Իրաւ է, ուրեմն, ինչ որ կը գրէր Ֆրանսական Առողջապահական Գիտական Ինստիտուտի անդամներէն՝ Տիկին Ռանտուան. «Գարեջուրը՝ հեղուկ հաց է»:

Գարեջուրը իսկական «կատարեալ սընունդ մըն է, որ օգտակար է ոչ միայն առողջ մարդոց, այլ նաեւ փոքրիկներուն եւ ապաքինողներուն: Գարեջուրը կը պարունակէ զինկ, պղինձ, մանկանէզ, ալումինիում... նիւթեր որոնք շատ կարեւոր են մարդկային կազմին համար: Ունի նաեւ Պ2, Բ. Բ. եւ Պ6 կենսանիւթերը:

Ախորժակի պակաս, ջղագրգռութիւն, անքնութիւն ունեցողը մեծ օգուտ կըքաղէ գարեջուրէն: Օգտակար է նաեւ լեղուցի հիւանդութիւն ունեցողներուն: Անմարսողութենէ, միզարգելութենէ տառապողներն ալ մեծապէս կ'օգտուին գարեջուրէն, որ միանգամայն հականեխական բնոյթ մը ունի:

ՀԱՄՏԵՍՈՂԻՆ ԽՕՍՔԸ

Գարեջուրը հաճելի ըմպելի մըն է, պայմանաւ որ լաւ պատրաստուած ու զով ըլլայ: Անոր փրփուրը պէտք է կամաց կամաց իջնէ գաւաթին մէջ:

Սակայն, կ'ըսեն համտեսողները, գարեջուրը պէտք չէ սառած վիճակի մէջ ըլլայ:

Միւս կողմէ, գարեջուրը պէտք չէ շատ ալքոլ պարունակէ. 4.77 աստիճանը յարմարագոյնն է:

Վերջապէս պէտք չէ ըլլայ ոչ շատ լեղի եւ ոչ ալ շատ շաքարոտ:

Անցեալ դարուն, Անգլիոյ մէջ, գարեջուրի կառավարական հսկիչները տարօրինակ կերպ մը ունէին գարեջուրին շաքարին չափը հասկնալու: Անոնք գարեջուրը կոնքի մը մէջ կը լեցնէին եւ ապա մէջը կը նստէին... եթէ իրենց տափատը փակէր, ըսել է թէ շաքարին չափը շատ էր:

Վերամշակեց ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Անցեալ Կիրակի, Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Տիպ ու Տառի բազմարդիւն մշակ՝ Հրաչեայ Տէր – Ներսէսեանի տպագրական, հրատարակչական եւ լրագրական 60ամեայ գործունէութեան յոբելենական հանդէսը:

Հանդէսին կը նախագահէր յոբելենական հանդէսի կարգադիր յանձնախումբի նախագահը՝ Շ. Նարդունի, ներկայութեամբ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Եպ. Մանուկեանի:

Շ. Նարդունի, իբրեւ բացման խօսք ըսաւ թէ դարը փոխադարձ մեղադրանքի շրջան մըն է.— Մեծ պետութիւնները կը մեղադրեն փոքր պետութիւնները, փոքրերը՝ մեծերը, արեւելքը՝ արեւմուտքը, արեւմուտքը՝ արեւելքը, հին սերունդը՝ նոր սերունդը, նոր սերունդը՝ հին սերունդը: Իբրեւ միջին սերունդի ներկայացուցիչ՝ ինծի տրուեցաւ ներկայացնել հին սերունդի վաստակաւոր դէմք մը նոր սերունդին: Այս պաշտօնը կատարելով, ըսաւ, դիտել կուտամ նոր սերունդին թէ կամուրջը, որ կը միացնէ հինը նորին, կարօտ է նորոգութեան, ուստի պէտք է ասպարէզ գան նորերը: Յետոյ ներկայացուց յոբելեարը, եւ խօսքը տուաւ Պ. Պ. Յովհ. Պօղոսեանի եւ Մկրտիչ Պարսամեանի, որոնք յոբելեարին հետ ունեցած իրենց անձնական յիշատակները պատմելէ ետք, վեր հանեցին հայ տիպ ու տառին եւ հայ լրագրութեան մատուցած անոր ծառայութիւնները:

Փարիզահայ գրաշարներու կազմին կողմէ խօսք առաւ Պ. Արտաշէս Գմբէթեան եւ նկարագրեց այն տաքուկ ընտանեկան օճախը, որ հաստատած էր Հրաչեայ Տէր – Ներսէսեան, նշելով նոյնպէս այն հոգածու եւ հայրական անսահման գուրգուրանքը, զոր յոբելեարը միշտ ցոյց տուած էր իր «զաւակ»ներուն՝ իր գործաւորներուն հանդէպ:

Ամէնէն ետքը խօսք առաւ ծերունազարդ յոբելեարը եւ յուզուած շեշտով մը շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց որ գաղափարը ունեցած էին սարքելու իրեն ընծայուած յոբելենական հանդիսութիւնը:

Օրուան աննպաստ օդը եւ Թուականի հայաճեպ փոփոխութիւնը անշուշտ պատճառ էին դարձած որ ցանցառ թիւով հանդիսականներ ներկայ ըլլան յոբելեանին, եւ սակայն արժանավայել վեհութեամբ մը տեղի ունեցաւ վաստակաւոր մշակին ընծայուած մեծարանքը:

Թ.

զոհերը կ'անցնին հանդարտ, հպատակեցող պայծառութեան մը մէջէն, ու նոյն ատեն արուեստը ամթերը գողորներ կը դառնան: Ժամանակակից դէպքերէն իր սեւեռումները (Մասօթ 'Իչսէր վերնագրուած) դարձեալ շահեկան կը մնան իրենց ամփոփութեան մէջ այնքան շատ գիծ ու նկարագիր պարունակելնուն համար: Վարած է հանդէսներ, թերթեր»:

Հոս կ'ընդհատենք:

Ստեփան Շահպազի կենսագրական գիծերուն մէջ էջ 15, Զօհրապի մայրը կը ներկայացուի իբրեւ Մալաթիացի, մինչդեռ էջ 360ին վրայ ան Սամաթիացի է, վստահաբար անուշադրութեան արդիւնք:

Նկատողութեան առնուելիք կէտերէն անկախաբար, Մ. Շահպազի ուսումնասիրութիւնը, մեր մենագրական գրականութիւնը արժէքաւոր եւ ամբողջական երկասիրութիւնով մը կ'օժտէ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

1.— ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ (Նորավէպեր, լիակատար ժողովածու): Յառաջաբան եւ ծանօթագրութիւններ՝ Մինաս Հիւսեան, Հայպետհրատ, Երեւան, 1954:

2.— ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ (Ուսումնասիրութիւն) Ստեփան Շահպազ, տպ. Սեւան, Պէյրութ, 1959:

3.— ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ (Կեանքը եւ ստեղծագործութիւնը), Մինաս Հիւսեան, Հայպետհրատ, Երեւան, 1957:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Մի, քոյրս, մի լար, խնդրում եմ: Մենք ջերմ խօսքով կը յիշենք որ Գնէլին, լացով՝ ոչ. լացով բաւական է: Հանգուցեալներին, ճշմարիտ է, պէտք չէ մոռանալ, բայց պարտաւոր ենք թողնել հանգիստ...

Խօսում էին նրանք երբեմն երկար, երբեմն կարճ, եւ Փառանձեմը կամաց – կամաց մտերմանում էր Թագուհուն:

Լոկ այն հանգամանքը, որ Թագուհին այդքան ուշադրութիւն ու ժամանակ էր նուիրում իրեն, արդէն իսկ սփոփում էր Փառանձեմին:

Օլիմպիան ուշիմ կին էր. գալով Հայոց Աշխարհը հարս՝ նա իրեն զգում էր մենակ, օտարութեան մէջ, ուստի եւ միշտ զգաստ էր եւ զգոյշ: Ապրած լինելով բիւզանդական արքունիքում, որպէս կայսեր եղբօր հարսնացու, գիտէր, որ դաւերն ու նախանձը մեծ դեր են խաղում պալատներում: Դեռ Բիւզանդիայում նրան ասել էին. ինքն ալ գիտէր, որ թագաւորները ունենում են շատ, յայտնի եւ անյայտ թշնամիներ, որոնք միշտ եւ հանապազ հետամտում են իրենց նպատակին, եւ թոյնը առաջին տեղն է բռնում այդ գործում, ուստի եւ Օլիմպիան կերակուրն ընդունում էր միայն հետը բերած նաժիշտների ձեռքից... Զգուշութիւնը թելադրում էր նրան լինել չափից աւելի շրջահայեաց:

Բիւզանդիայի ճոխ արքունիքից ընկնելով Վաղարշապատի համեստ պալատը՝ շատ բան այստեղ հաճելի չէր նրան, շատ բան չէր յարմարում նրա ճաշակին. նախ պալատը փոքր էր՝ միայն երկյարկանի եւ քիչ յարկաբաժիններով, ապա չունէր այն ոսկեհուռ կահերը, կարասիները, շքեղ զարդերն ու փռուածքները, ինչ կար կայսեր պալատում: Սակաւ էին պալատական կանայք ու աղջիկներ, սակաւ էին տօնահանդէսներն ու պարահանդէսները, մանաւանդ կաքաւող ու երգող վարձակները... Այնուհետեւ հազուադէպ էին գնացող – եկող օտարները, օտարերկրեայ դեսպաններ՝ իրենց շքախմբերով, իրենց պէս – պէս գլխանոցներով ու շքեղազարդ հագուստներով, իրենց մեծապէս նուէրներով... Չկար նաեւ ամենագլխաւորը ծովը, որին այնպէս կարօտում է նա: Ծով, որին նայում էր ինքը արթնանալուն պէս՝ իր ննջարանի լուսամուտից եւ իրեն զգում էր միշտ թեթեւ, եթերային...: Որքան էլ յոգնած լինէր՝ ծովի մի փոքրիկ կտորը, նրա կապոյտ ժպիտը հանգստացնում էր նրան... Իսկ այստեղ Արմէնիայում միայն դաշտեր էին եւ լեռներ, լեռներ... Դրանց նայելիս նրան թըւում էր երբեմն, թէ այնքան բարձր են եւ պարսպի նման այնպէս իրար կպած, ու անցնել անկարելի է. դրանից եւ այն պատրանքն էր ունենում նա, թէ ընկել է մի տեղ, որտեղից այլեւս դուրս գալ չի կարող:

Սակայն Օլիմպիան սիրեց հայ կանանց, նրանց սրտալի խօսքն ու ջերմ վերաբերմունքը: Այդ զուցէ նրանից էր, որ պալատական կանայք, ամէնքը, յարգում էին նրան եւ պատւում: Մի երկուսը նոյնիսկ, ինչպէս հազարապետ Դաւիթ Գնունու տիկինը՝ իշխանուհի Նանան, Վասակ սպարապետի կինը՝ Կատրանիդէն, Վարդ իշխանի Շուշանը եւ միւսները ասել էին նրան. «Մայրդ ու քոյրերդ, բազիլեիա, հեռու են այստեղից. մենք, եթէ կը հաճիս, կը լինենք քեզ մայր ու քոյր:

Զտիրես բնաւ եւ, եթէ կ'ունենաս ինչ մի փափաք կամ ցանկութիւն՝ յայտնիր մեզ եւ եղիր վստահ, որ կը կատարենք»... Եւ Օլիմպիան գոհ էր նրանցից ու ինքը նոյնպէս սիրալիր էր նրանց հանդէպ. բայց անվերապահ հաւատում էր միայն ամուսնուն՝ Արշակին, որի անունը, ի դէպ, ճիշդ արտասանել չկարողանալով, արտաբերում էր Արզաս, իսկ մարդկանց ներկայութեամբ արդէն «բազիլեւս»:

Խօսում էին, եւ դա յայտնի էր ոմանց, որ Օլիմպիան չէր ցանկացել հարս գալ Հայոց Աշխարհը, թեկուզ իբրեւ թագուհի, Արմէնիան համարելով բարբարոսների երկիր:

Բայց համոզել էին, թէ պէտք է յանձն առնել Բիւզանդիայի սիրոյն, որպէս զի արմէնների թագաւորը միշտ բարեկամ մնայ կայսեր... Ու խոստացել էին, թէ իւրաքանչիւր տարի արքունի մարդիկ մի քանի անգամ կ'այցելեն իրեն կամ իրեն կը հրաւիրեն Բիւզանդիոն... Օլիմպիան չէր հաւատացել այդ ամէնին, սակայն, գալով Հայաստան եւ մնալով մօտ երեք տարի,— նա սկսեց սիրել երկիրը՝ գարնանը՝ նրա ծաղկող այգիները, ամրանն ու աշնանը՝ նրա քաղցր, բուրաւէտ պտուղները, իսկ ձմեռը՝ նրա առատ ձիւնն ու ձիւնամրրիկները,— բնութեան պէսպէսութիւններ, որ չկային իր ծննդավայրում: Բայց առաւել սիրեց հայ կանանց զգացմունքների առատութիւնը, պարզութիւնը եւ անշահախնդիր բարութիւնը...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Յակոբ Նիկողոսեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շաւիլէն Մ. Սարգիսեան տասը Ն. Ֆ., իր Բ. Թոռնիկին Ազնիւ– Լուսինի, Ա.ին տարեդարձին առթիւ, Թէհլիրեան սրահին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ, Կիրակի, 18 Դեկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 15էն 22 Ցոյներու սրահը՝ 5 Րիւ Պօնըֆուա :

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, հաճելի մթնոլորտ : ՊԻԻՖԷ :

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարահանդէսը մեծ պատրաստութեամբ, այս Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի մէջ : Առաջնակարգ նուագախումբ :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման Գ. տարելիցին առիթով : Կիրակի, Դեկտեմբեր 18 :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ : Բազմաձայն երգեցողութիւնները, Մայր եկեղեցւոյ երգիչներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Նշան Սերգոյեանի :

Յաւարտ Ս. պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգիստ, եկեղեցւոյ վերակառուցման մասնակցող բոլոր նուիրատուներու ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը անխտիր :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 18 Դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին վարժարանին մէջ :

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ համակիրները :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանական յաջորդ հաւաքոյթը այս Զորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը : Կը խօսի՝ ՊԱՐՈՆ ՈՐԲՈՒՆԻ : Նիւթ.— «Ձեր հացը պիտի շահիք, ձեր ճակտին քրտինքով » :

ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած տարեկան խնջոյքը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Խրիմեան սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Հայրենակից ՄԿՐՏԻՉ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր եւ անակնկալներ :

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Հըրաչուհի Ժամկոչեան, Միրիճան Շիրվանեան, արեւելեան նուագ (ուտ՝ Միրիճան Շիրվանեան, ջութակ՝ Շմաւոն Պալեան) :

Մուտքը ազատ է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ շինութեան .—

Տիկին Տիգրանեանէ տասը Ն. Ֆ., Օր. Ալիս Ֆէրմանեանէ հարիւր Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գարաքիւլահեանէ Պ. Յակոբ Թէրզեանի Աւագ – Սարկաւագի ձեռնադրութեան առթիւ յիսուն Ն. Ֆ., Ոմն յիսուն Ն. Ֆ. :

Լիոնի Ազք. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ճ. Պահատուրեանէ հանգուցեալ Պօղոս Թաղէոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն Ն. Ֆ. :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Բաժանեգին

Շնորհակալութեամբ .

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Բարեգործականի Տիկնանց Միութեան վանք տը Շաքիթէի միջոցին Օր. Հազարապետեան կը ցուցադրէ իր պաստառները, Դեկտեմբեր 17, 18, 19ին, Րիւ տը Թրէվիզ, Ազգային Տան սրահին մէջ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ԿԵԴՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջաններու ընկերները, որոնց ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկայէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. Յ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ, այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, այս Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8·30ին :

ԴԱՇՏ եւ ԱՆԴՐԱՆԻԿ միասնաբար Տէսինի մէջ, այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին :

ԱՆԻ, այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի «Մանուկներու Օրը » պիտի տօնէ Յունուար ութին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1961 "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ - ԱԼՊՈՄԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջանին

Շքեղ նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն :

Ընտիր թուղթով .— 13 էջ

ԳԵՂԱԶԱՐԴ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս ՕՐԱՑՈՅՑ – ԱԼՊՈՄԸ պիտի կազմէ ամէն հայ տան զարդը :

Գին 5 Ն. Ֆրանք

ԴԻՄԵԼ .— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ, — ՍՐԱՀ ՓՕԼ Ֆ'ԼԱՐԻՔ

21, Rue Yves Toudic, Paris (10e) Métro : République

14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՉՈՐԵՔ ՇԱԲԹԻ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 9ԻՆ

Հովանաւորութեամբ՝ ՀԱՅԿ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆԻ

Թատերգութիւն 4 արար եւ 5 պատկեր, որ 40 հայ հեղինակութիւններու մէջ ՇԱՀԱԾ Է ԱՌԱՋՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նիւ – Եորքի Կեդր. Մարմնոյն ձեռնարկած «Արտաւազդ Գույումճեան» թատերագրական մրցումին

Մասնակցութիւն՝ Տիկին Հ. Խտըշեան – Լա Շասանյեր, Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Պ. Պ. Գէորգ Տէրվիշեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Մ. Եփրեմեան, Աշոտ Մարտինեան :

Բեմադրութիւն՝ ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ խօսքը՝ պարգեւատրուած « ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ » թատերգութեան մասին :

ՄՈՒՏՔԻ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ .— Տոմսերը ապահովել սովորական վայրերէն :

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔ

Grande Vente de Charité

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄՆԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՇԱԲԱԹ, ԿԻՐԱԿԻ
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

Դեկտեմբեր 17, 18, 19

Կիրակի ամբողջ օրը : Շաբաթ եւ Երկուշաբթի՝ ժամը 14էն 20,

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՆ ՄԷՋ՝ 32 Rue de Trévise, Métro Cadet

ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէն տեսակ ապրանքներ, տրամադրուած ֆրանսական եւ հայկ. մեծ տուներու կողմէ :

ՄԱԿԻ ՌՈՒՖ, ՔՈՐԻԿԱՆ ԼԸԶԻՒՐ եւ ուրիշներ :

ԵԿԷ՛Ք ԵՒ ԳՆԵՑԷ՛Ք

Ձեր փոքր գնումներով՝ մեծ բարիք կրնաք ընել :

ՔԱՋԱԼԵՐԵՑԷՔ ԱՅՍ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 14 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8975 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4776

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ԽՕՍԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

ԶՈՀԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

ՖԵՐՀԱԹ ԱՊՊԱՍ ԱՒԵԼԻ ԽԻՍՏ Է

Երկուշաբթի առաւօտ Ֆերհաթ Ապպաս ճառ մը խօսեցաւ Թունուզէն, ուր անգամ մը եւս կը յարձակէր Ֆրանսայի վրայ, պարզելով իրենց պատահականները եւ ձառք առած միջոցները. — «Ֆրանսական կառավարութեան հետ որեւէ բանակցութիւն անկարելի ըլլալով, դիմեցինք ՄԱԿին, որպէսզի ազատ հանրաքուէ մը ապահովէ Ալճերիոյ մէջ: Ալճերական Հանրապետութեան ժամանակաւոր կառավարութիւնը պատրաստ է տեղի տալու ժողովուրդին կամքին առջեւ: Այս պայմաններուն մէջ, ինչո՞ւ Ֆրանսան կը մերժէ»: Ապպաս կը քննադատէ նաեւ Ատլանտեան Ուխտը որ կ'օժանդակէ Ֆրանսայի եւ կարգ մը աֆրիկեան երկիրներ որոնք նոր անկախ դարձած են:

Պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, Ֆերհաթ Ապպաս ըսաւ թէ եթէ էֆ էլ էնը յաղթէ, Ալճերիոյ Եւրոպացիները կրնան ընտրել ալճերական քաղաքացիութիւնը, հակառակ պարագային իբրեւ օտար պիտի նկատուին:

Նոյն օրը Ալճերիոյ մէջ, կացութիւնը թէեւ աւելի հանդարտ էր բայց նոր զոհեր կ'աւելնային նախորդ օրուան ցանկին վրայ: Մահմէտականները կը շարունակէին իրենց ցոյցերը «Եահիա Էլ Ճէզայիր» (կեցցէ՛ Ալճերիան) պոռալով:

Երեք օրուան կռիւները եւ բախումները 90 զոհեր ըրած էին որոնց վեցը միայն Եւրոպացի: Երկուշաբթի օր Հրեաներու խանութները թալանի կ'ենթարկուէին մինչ ընդհ. հրամանատար՝ զօրավար Գրեփէն զեկոյց մը կը հրապարակէր, ուր կ'ըսէր թէ Ալճ. Ազատ. Ճակատը կրցաւ միայն մաս մը մահմէտականներ ոտքի հանել: Իսկ Զօր. Վեզինէ կը շեշտէր թէ ի հարկին հանդարտութիւնը պիտի պարտադրուի:

Արտասահմանի մէջ, կարծիքները կը տարբերին քաղաքէ քաղաք, թէեւ ընդհանուր ձեւով ամէն ոք մտահոգ է: Պապը իր ցաւը յայտնած է Ալճերիոյ դէպքերուն առթիւ լատին Ամերիկայի դիւանագէտներու եւ վանականներու առջեւ: Նիւ Եորք կը կարծէ թէ տը Կոլ իր համբերութիւնով չահեցաւ դրաւը մինչ Մոսկուա ձախողութիւն կը տեսնէ հոն: Անգլիացիները կը գովեն նախագահին քաջութիւնը: Մատրիտ եւ Հռոմ տարբեր կարծիքներ ունին: Մինչ Սպանացիները կը կարծեն թէ միակ լուծումը տը Կոլի լուծումն է, իտալական մամուլը շատ յոռետես է Ալճերիոյ Եւրոպացիներու եւ Ֆրանսացիներու ապագային համար:

Զօր. տը Կոլ Փարիզ վերադարձաւ երեքշաբթի իրիկուն եւ կ'ըսուէր թէ նոյն օրը կամ Չորեքշաբթի պիտի խօսի Մայր Երկրի եւ Ալճերիոյ ժողովուրդին կանխելով նախապէս յայտարարուած թուականը (Դեկտ. 20): Տեղեկատուութեանց նախարարը՝ Թէռնուար յայտնեց թէ տը Կոլ շատ ազդուած է Ալճէի դէպքերէն եւ որոշած է հարկ եղած դասը առնել: Տը Կոլ ըսած է նաեւ «Այս ճամբորդութիւնը թոյլ տուաւ որ Ալճերիոյ կացութեան իսկական պատկերն ունենամ»:

× ՖԱՃի (Ֆրանսական Ալճերիոյ Ճակատ) երկու պարագլուխներ ձերբակալուեցան Ալճէի մէջ:

× Ֆերհաթ Ապպաս հեռագրած է Համըրշոլտի ըսելով. — «Անմիջապէս գործի անցէք»: Ալճերացի պարագլուխը չէ ճշդած սակայն թէ ինչ ըսել կ'ուզէ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի շարունակուեցաւ Թոփ Գափուի դէպքերու պատասխանատուներուն դատավարութիւնը (մահափորձ Ինէօնիւի դէմ): Կալթսուն ամբաստանեալներուն հարցաքննութենէն ետք լսուեցաւ բազմաթիւ վկաներ:

Հազարապետ Քենան Պայրաքտար, որ միջամտած էր այն պահուն՝ երբ կասկածելի ցուցարարներ պաշարած էին Ինէօնիւի կառքը, յայտարարեց.

— Տեսայ որ Դեմոկրատներու ռոզէթը կրող հոծ բազմութիւն մը պաշարած էր Ինէօնիւի ինքնաշարժը: Զինուոր ոստիկանները 4 – 5 մեթր հեռու էին կառքէն: Խումբ մը Դեմոկրատներ, որոնք զինուած էին, կը յարձակէին Ինէօնիւի կառքին վրայ՝ չամփուրներով, դաշոյններով, թոպերով, թուղթերու մէջ փաթթուած փոշիի, հողի, ապակիի կտորուանքներով:

Ինէօնիւ կանգնած էր կառքին քով, եւ կը թելադրէր. «Փաշա՛ս, այս կառքը վտանգաւոր է, մեր կառքին մէջ անցէք»:

Իսկոյն միջամտեցի. «Փաշա՛ս, չըլլայ որ դուրս ելլէք»: Եւ սուինններու բունով ամբոխը ցրուելու հրաման արձակեցի վաշտ մը զինուորներու: Պահականոցի հրամանատար Թաճէտտինի ըսի. «Կը տեսնես կացութիւնը, ցրուեցէք»: Ու ցրուեցին: Ինէօնիւի կառքը մեկնեցաւ: Որոշ էր թէ մտադրած էին սպաննել Ինէօնիւն:

Քոսովայի փաստաբանը, Օրհան Արսալ, ուզեց հարցաքննել վկան: Նախագահը չարտօնեց: Արսալ ձայնը բարձրացուց եւ ըսաւ. «Եթէ թոյլ պիտի չտաք որ կատարեմ պաշտպան փաստաբանի պարտականութիւնս, աւելի լաւ է որ երթամ տեղս նստիմ»: Նախագահը պատասխանեց. «Դուք գիտէք»: Եւ ծափահարութիւն:

Ուրիշ սպայ մը, Օրկունթուք, յայտնեց թէ թոպ ու չամփուր չէ տեսած: Ֆարուք Օքթայ ըսեր է թէ «շէրիֆը վախցուցեր միայն»:

Հարիւրապետ Քոնաքըլը վկայեց թէ Զօր. Մէճիտ Թոֆճան ըսեր է իրեն. «Պատուիդ եւ խղճմտանքիդ վստահելով՝ գաղտնիք մը պիտի յայտնեմ, — Դեմոկրատները պիտի գան եւ պիտի անարգեն Ինէօնիւն, դուն քու վաշտդ ետ քաշէ, ու գործի մի՛ խառնուիր»:

Ներքին Նախարար Քըզըլօղլու վկայեց թէ Զօր. Թոքճան, որ 33 տարուան զէնքի ընկեր է, իրեն հրամայած է գործադրել այն միջոցները, որոնք ծրագրուած են Պայարի եւ Մենտերէսի կողմէ: Ինք պատասխաներ է. «Եկուր այս խօսքերը լսած չըլլամ, դուն ալ ըսած մի ըլլար»:

Դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ, նոր վկաներ լսելու համար:

×

Ազգ. Միութեան կոմիտէն միաձայնութեամբ ընդունած է եօթը անդամներէ կազմուած յանձնաժողովին պատրաստած սահմանադիր ժողովին օրինագիծը եւ ենթարկած քննութեան: Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն յանձնաժողովը փոխած է սահմանադիր ժողովին նախագիծը: Այսպէս, Հալք կուսակցութիւնը 46, Միլլէթ կուսակցութիւնը 28 ներկայացուցիչներ պիտի ունենան սահմանադիր ժողովին ներս: Այսուհանդերձ, հաւանական է որ այս կէտերն ալ փոփոխութեան ենթարկուին, կոմիտէի ընդհանուր ժողովին մէջ: Միւս կողմէ կը ճշդուի, թէ 82էն 92ի բարձրացուած է նահանգներու պատուիրակութիւններու թիւը:

Ինչ կը վերաբերի ներկայիս ի զօրու եղող սահմանադրութեան մէջ նախատեսուելիք փոփոխութիւններուն, յատկապէս բարձր. հարցաքննիչ մարմնոյն և բարձր. ատեանին վերաբերեալ, այսուհետեւ երեսփոխաններուն անձնական յանցանքները պիտի դրկուին սովորական ատեաններուն, իսկ Բարձր. Ատեանը պիտի դատէ միայն պաշտօնի բերումով գործուած յանցանքները:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Կարդինալ Աղաճանեան Օռլիի օդակայանը կը հասնի Շաբաթ, կէս օրէ ետք ժամը 17ին, էր Ֆրանսի 609 թիւ թռիչքով:

Կաթողիկոս-Պատրիարքը Հռոմ կը վերադառնայ Երկուշաբթի առաւօտ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔ ԵՒ ԿԻՆԷ որոշեցին Քոնկոյէն ետ քաշել ՄԱԿի տրամադրութեան դրած իրենց ուժերը: Հնդկաստան որոշած է դեռ տեղւոյն վրայ թողուլ իր զօրքը, բայց Նեհրու «տկար եւ անգործնական» գտած է ՄԱԿի Քոնկոյի քաղաքականութիւնը:

ՔԵՆՆԷՏԻ նշանակեց իր գործակիցներուն մէկ մասը: Արտաքին նախարար պիտի ըլլայ՝ Տին Ռըսք, փոխ-նախարար՝ Չեսթըր Պաուլ, իսկ Սթիվընսըն՝ ՄԱԿի մօտ մնայուն պատուիրակ: Նորընտիր արտաքին նախարարը եւ փոխ-նախարարը մասնագէտներ են Միջ. եւ Ծայր. Արեւելքի հարցերուն:

ՔՈՆՔՈՐՏԻ հրապարակին վրայ, Փալէ Պուրպոնի առջեւէ անցնելով քանի մը հարիւր «սրրավաճառ» կիներ խաղաղ ցոյց մը կատարեցին, պահանջելով ժամադրութեան պանդոկներու վերաբացումը: Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ձերբակալեց ութսուն կիներ, որոնք պէտք եղածէն աւելի կը պոռային:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ (Պոմոն) Յովհաննէս Ակինեան անուն Հայ մը ինքզինքը կախեց խեղդելէ ետք իր 64 տարեկան հոմանուհին: Հայ ճաշարանապետը որ ամուրի էր եւ կը կենակցէր Ֆիլօ Թոփուզօղլու անուն Հայուհիի մը հետ, վերջերս կրկին պահանջած էր իր սիրուհիէն որ ձգէ իր ամուսինը եւ գայ հետը ապրի: Ֆիլօ մերժած է եւ Ակինեան ուրիշ ելք չէ տեսած քան մահը: Հայերէն երկար նամակով մը, Յովհաննէս Ակինեան կը բացատրէ իր արարքին պատճառները, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ եւ իր արտաքին նախարարը Ֆոն Պրենթանօ ուսումնասիրած են Ատլանտեան Ուխտի յառաջիկայ ժողովի օրակարգը: Պոնի կարծիքով Ամերիկացիները գործնական առաջարկներ պիտի չներկայացնեն:

ԿԵԴՐՈՆԻ ՈՒԽՏԻ (նախկին Պաղտատի ուխտ) տնտեսական կոմիտէն Լոնտոնի մէջ ժողով կը գումարէ: Քննութեան կ'առնեն տնտեսական եւ թէքնիք գործակցութիւնը Անգլիոյ, Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ:

ՊՈՆԻ եւ Մոսկուայի միջեւ տնտեսական համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ: Դեռ պայմանները յայտնի չեն:

ԼԱՈՍԻ մէջ կացութիւնը միաժամանակ ծանր եւ պարզ է: Փաթեթ (համայնավար) ուժերը պիտի միանան Քոնկ Լէի (չէզոք) ուժերուն, պաշտպանելու համար Վիէնթիանը: Միւս կողմէ Քինիմ Ֆիլսինայի կառավարութիւնը դիմած է խորհրդային զինուորական օժանդակութեան: Արդէն խորհրդային օդանաւեր ռազմամթերք կը փոխադրեն Վիէնթիան: Իրերու այս կացութեան մէջ հակահամայնավար զօրավար Ֆումիի ուժերը պաշարուած կը պահեն մայրաքաղաքը: Այս վերջինոյն կ'օգնեն Թայլանտ եւ Ամերիկա:

ՓԱՐԻԶԻ սակարանը զգալի անկում մը արձանագրեց Երկուշաբթի օր, մանաւանդ ֆրանսական քարիւղներու վրայ:

ԶՕՐ. ՍԱԼԱՆ որ միշտ Մատրիտ է տեսակցութիւն մը ունեցած է նախկին արտաքին նախարար եւ Ֆրանքոյի աներձակ՝ Սեռանօ Սունիէրի հետ: Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը խնդրեց Մատրիտէն որ մօտէն հսկէ Սալանի վրայ: Ծանօթ չէ թէ ուր կը գտնուի Լակայառտ, իսկ Սիւզինի, Տեմարքէ եւ Ռոնտա Մատրիտ են: Սպանիոյ մայրաքաղաքը դարձած է «Ֆրանսական Ալժերիոյ» մայրաքաղաքը: Միշտ կ'ըսուի թէ Օրթիզ Ալժերիա անցած է, բայց այս լուրը կարելի չէ եղած հաստատել:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ներքին նախարարը յայտնեց թէ մարդահամար պիտի կատարուի 1962ին: Խնայողութեան պատճառով (մարդահամարը կ'արժէ յիսուն միլիոն Ն. Ֆրանք), աւելի կանուխ չէ կատարուած:

Սուր Սուրին

ՅԻՇԱՏԱԿԸ

1947 Դեկտեմբեր 14: Առյաւէտ կը լռէր Հայ Երգի մուրճաւորներէն՝ Գուրգէն Ալեմշահի ձայնը, հեռաւոր Ամերիկայի մէկ քաղաքը՝ Տիթրոյիթ:

Բոլոր մահերուն մէջ, բոլոր մեկնումներուն մէջ կայ դառնութիւն, կայ ողբերգութիւն: Աւելի մեծ է դառնութիւնը, աւելի ծանր ողբերգութիւնը՝ երբ մեկնողը երիտասարդ է:

Քառասուն տարեկան էր Գուրգէն Ալեմշահ, երբ կը մեռնէր, երբ արդէն իր կարճ բայց բեղուն կեանքին կէսը նուիրած էր Հայ Երգին:

Փոքրը կը շատնան, փոքրը կը լեցուին ամէն օր. երանի՛ անոնց՝ որոնք, Գուրգէնին նման, կը ձգեն գործ մը որ անմահ է, ու կ'ապրին իրենց մահէն անդին եւ կեանք կուտան, որովհետեւ երգը, մանաւանդ հայ երգը ուրիշ իմաստ ունի այն ժողովուրդին համար՝ որ միշտ ուզեց վէրքը երգի վերածել եւ երգելով մեռնիլ:

«Երգ սիրեցէք կեանքից, զինուց,
ամէն բանից աւելի,
Երգն է միակ բալասանը անդնդախոր
ցաւերի,
Երգ հիւսեցէք, առանց երգի վիշտն
աշխարհը կ'աւերի»:

Այսպէս կտակած է բանաստեղծը որ կը մեռնի:

Ե՛րգ, մրմունջ եւ մեղեդի, սփոփելու համար ձեր վիշտերը:

«Եւ վերջապէս երգեր աշխատանքի, հայրենիքի, ազատութեան, սիրոյ եւ գեղեցկութեան, պայքարի եւ ստեղծագործութեան: Երգեր մայրենի, աշխարհի բոլոր եղանակներով, — խոյանք, մրմունջ, ցասում, ծիծաղ, փոթորիկ, ծափ ու թախիծ»:

Մեկնեցաւ դեկտեմբերեան ձիւնոտ առաւօտ մը մեզի տալով կեանքի «Իր Երգը»: Ինք մեկնեցաւ ձգելով յիշատակը սրտերու մէջ եւ «Իր Երգը» շրթներու վրայ, շրթներուն վրայ հայ ժողովուրդին՝ որուն ծառայեց իր անչափ նուիրումով: Եւ այդ ժողովուրդը միշտ պիտի պահէ իր յիշատակը:

Միշտ պիտի երգէ «Իր Երգը»:

Ա. Մ.

Երգը առաւելապէս սրտի խօսք է :

Երաժշտութիւնը երկու ակ՝ երկու հուն չունի : Մաքուր ու աշխարհիկ երգը այն է որ հեղինակին սրտէն կը ծայի եւ ունկնդրին սրտին մէջ կ'ապրի : Մնացեալը «աղմկածշտութիւն» է :

x

Աւելի դժուար է պարզ գրել քան բէ խրթին : Պարզ երգը դարեր՝ խրթինը օրեր միայն կ'ապրի :

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՄԸ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը ձեռնարկելով պարբերական հրապարակային դասախօսութեանց (Ռէասիի վարժարանին մէջ), առաջին առթիւ հրաւիրած էր վաստակաւոր ուսուցչապետ եւ ռեղինակաւոր մանկավարժ Պ. Թօդոս Գէորգեանը, որու դասախօսութիւնը գրաւոր ըլլալով՝ կու տանք ստորեւ. —

Շնորհակալ եմ որ առիթ կ'ընծայուի ինծի, Դպրոցասէրէն բաժնուելէս մօտաւորապէս քառասուն տարի ետքը, վերստին անոր յարկին տակ՝ ոչ թէ դաս մը անշուշտ, բայց գոնէ դասախօսութեան պէս բան մը ընելու, ձայնս լսելու վայելքը վերապրելու :

Շնորհակալ ըլլալու դեռ ուրիշ պատճառներ ալ ունիմ : Մենք չափազանց յաճախ եւ չափազանց շատ կը ծանրանանք մեր ազգովին կրած արհաւիրքներուն եւ կորուստներուն վրայ : Ամէն բան կորսնցուցած ըլլալ կը կարծենք, որով չենք անդրադառնար կամ խիստ հազուադէպօրէն կ'անդրադառնանք թէ ինչեր մնացած են մեզի, որքան էական բաներ, որոնցմէ մէկը երբ մեր ձեռքէն ելլէ միայն կը հաստատենք թէ դեռ բան մը ունէինք եղեր կորսնցնելիք :

Ատոնցմէ մէկը ահա այս հաւաքոյթը ունենալու իրաւունքը : Ի՛նչ ուրախացուցիչ պարագայ : Օտար երկինքի տակ, Հայերու հաւաքոյթ, հայ դպրոցի մէջ՝ ուր մտքի եւ սրտի բաներու վրայ կրնանք խորհիլ, խօսիլ եւ մեր խորհուրդներն ու խօսքերը գործի վերածել. մեզի մնացածներէն բանմը օգտագործել, արդիւնաւորել և ճոխացնել : Եթէ ուզենք անշուշտ : Արդարեւ մարդիկը կարելի է երկու դասակարգի բաժնել հետեւեալ կերպով ալ, կրաւորականները՝ որոնք եթէ — օրինակի համար — փլէր իրենց տունը՝ փլատակներուն վրայ նստած աւաղելով պիտի անցընեն իրենց ժամանակը, եւ գործօնները՝ որոնք, իրենց սրտին վրայ քար դնելով, պիտի փութային փլատակներէն տնակ մը շինել նախ, իրենց գլուխը մէջը խոթելու համար՝ ինչպէս կ'ըսեն, յետոյ օրըստօրէ զայն ընդարձակել, ճոխացնելու առաջադրութեամբ : Եթէ այս ընթացքները հայրենասիրութեան մարզին մէջ փոխադրենք՝ կ'ունենանք կրաւորական, ամո՛ւլ հայրենասիրութիւնը, ամո՛ւլ ազգասիրութիւնը եւ գործօն, շինիչ հայրենասիրութիւնը, շինիչ ազգասիրութիւնը :

Արդ, խօսքը մասնաւորելով մեզի՝ Սփիւռքի Հայերուս, պէտք կա՞յ ըսելու թէ Դպրոցասէրի գործը երկրորդին կը պատկանի :

Դպրոցասէրը աւելի քան 350է աւելի աշակերտուհիներով երկրորդական վարժարան մը եւ վարժուհինոց մըն էր, ուր պատրաստուող ուսուցչուհիները Պոլիս եւ գաւառները ի սպաս կը դնէին դպրոցէն իրենց ստացածը, յաւելեալ եւ ճոխացեալ, ազգային դաստիարակութեան գործին : Այժմ, եւ երկար տարիներէ ի վեր, իր բաղձանքն է վերստանձնել հիմնարկութեան օրէն առաջադրած դերը ամբողջութեամբ, վերստանալ հին օրերու իր փայլը : Որով, ինչ բարեբախտութիւն, մեզմէ շատերուն համար, մեր հասողութեան մէջ ունենալ Դպրոցասէրը, որովհետեւ եթէ ամէն մարդու տրուած չէ նոր գաղափարներ յղանալ, նախաձեռնութեամբ օժտուած ըլլալ, նոր ձեռնարկներ ստեղծել, կրնանք սակայն օգնել արդէն գոյութիւն ունեցող ձեռնարկի մը եւ ատով կատարել մեզի ինկած համեստ բաժինը ազգային պարտականութեանց :

Ինծի ըսուեցաւ կանխաւ թէ այսօրուան հաւաքոյթին մասնակցողները ծնողքներ պիտի ըլլան :

Այդ ալ ուրիշ ուրախացնող պարագայ մը ինծի համար, տրուած ըլլալով որ մօտաւորապէս կէս դարէ ի վեր, երբ ուսուցիչ, ծնողքներով կը չհետաքրքրուիմ. «Ծնողք-երու հարց» մը մտահոգութեանցս մասնաւոր առարկան եղած է շարունակ : Եթէ «ընկերային հարցը դաստիարակութեան հարցն է», ինչպէս ըսած է հեռու տեսնող Ֆրանսացի ընկերաբան մը (Լ. Պուրժուա), դաստիարակութեան հարցն ալ հուսկ ուրեմն ծնողքներուն իրենց պարտականութեանց պատրաստութեան հարցն է :

Արտիս մօտիկ բաներու պիտի անդրադառնայի ուրեմն : Թէեւ առանց վարանումի ալ չէ որ ընդունեցայ ինծի եղած փայփայիչ հրաւէրը՝ քանի մը խօսք ուղղելու ձեզի, ի՛նչ պիտի կրնայի գտնել ըսելիք, որ ունկնդիրներուս ծանօթ չըլլար արդէն :

Ամէն մարդ գիտէ, օրինակի համար, թէ առանց ծնողաց գործակցութեան միամտութիւն է դաստիարակութեան գործէն արդիւնք ակնկալել. առնուազն միամտութիւն : Պարզ տրամաբանութեամբ հաստատուելիք, բայց մանաւանդ դարերու փորձառութեան վրայ հիմնուած իրողութիւն մը չէ՞ ատիկա. այլեւս բացայայտ ճշմարտութեանց կարգը անցած, հասարակ տեղիք մը եղած :

Եւ սակայն, հարկադրուած ենք ընդունելու թէ այդ ճշմարտութիւնը ամուլ կը մնայ նոյնքան բացայայտօրէն, եւ պիտի մնայ ցորչափ մտածումէն գործի չանցնինք :

Գործի չանցնուիր, գործի չեն անցնիր որեւէ տեղ անոնք որոնցմէ կ'ակնկալուի, որոնց պարտականութիւնն է — կրթական իշխանութիւնները հետեւաբար, — հակառակ դառն փորձառութեանց, հակառակ՝ բարձրացող բողոքարկու հեղինակաւոր ձայներու : Այնպէս որ հին խնդիրը միշտ նոր կը մնայ : Այսպէս, հարիւր տարի անցած է, ճիշդ հարիւր տարի, այն օրէն ի վեր ուր անգլիացի մեծ իմաստասէր եւ ընկերաբան մը՝ Հ. Սփենսըր իր հետեւեալ համբաւաւոր տողերը հրատարակեց, որոնք տեսակ մը կարգախօսի, առակի կարգ անցած են այս խնդրով զբաղողներուն համար :

« Անբնականոն երեւոյթ մը չէ՞, անբացատրելի՝ որ հասնող սերունդին ճակատագիրը լքուած ըլլայ անխորհուրդ սովորութեանց եւ անբանաւոր քմահաճոյքներու պատահականութեան, տգէտ ստնտուներու թելադրութեանց, մեծամայրիկներու նախապաշարումներուն (...) : Եթէ մարդուն մէկը վիրաբուժի նշդրակ առնէր ձեռքը մարդակազմութիւն ուսանելէ առաջ՝ ափ ի բերան պիտի չմնայի՞նք ի տես իր յանդգնութեան, եւ կարեկցութեամբ պիտի չլեցուէի՞նք իր հիւանդներուն հանդէպ : Բայց եթէ ծնողքներ զաւակ կրթելու դժուարին գործին ձեռնարկեն առանց իրենց միտքէն անցընելու հետաքրքրուիլ թէ ի՛նչ են ֆիզիքական, բարոյական, իմացական դաստիարակութեան սկզբունքները որոնք իրր առաջնորդ ծառայելու են իրենց, ասիկա ոչ զարմանք կը պատճառէ մեզի հայրերուն վերաբերմամբ, ոչ կարեկցութիւն իրենց տղոց — զոհերուն — հանդէպ» :

Հարիւր տարի անցած է եւ անկէ ի վեր ուրիշ շատեր արձագանգ եղած են այս ահազանգին, եւ սակայն շատ քիչ բան փոխուած է ցարդ, որովհետեւ չէ խորհուած — գոնէ այնպէս ինչպէս մարդ կը խորհի երբ ստիպողական պահանջք մը զգայ —, չէ խորհուած միջոցներ ձեռք առնել դարմանելու համար մատնանշուած վէրքը :

Իրաւ է որ աղջկանց վարժարաններու մէջ մանկատածութիւն ալ կ'աւանդուի առտնին տնտեսագիտութեան հետ, եւ՝ կարգ մը տեղեր՝ «Ծնողաց դպրոց»ներ կազմակերպուած են — ինչպէս հոս՝ Փարիզ, Լիոն, Շամպէրի ի մէջ այլոց —, բայց անդրադառնանք որ ատոնցմէ առաջինը — մանկատածութիւնը — ծնողքի մը գիտնալիք բաներուն մէկ պզտիկ մասն է միայն : Ատկէ զատ՝ ապագայ հայրերը ատկէ իսկ բոլորովին անտեղեակ կը մնան : Գալով երկրորդին — Ծնողաց դպրոց — ան ալ, ինչպէս անունը ցոյց կու տայ, արդէն ամուսնացեալ, զաւակի տէր եղածներու սահմանուած է : Որով՝ նորապսակ ամոլները — ապագայ հայրեր եւ մայրեր — դեռ մինչեւ այսօր իրենց ծնողական պարտականութեանց համար սիսթեմաթիք եւ ըստ կարելւոյն ամբողջական պատրաստութիւն չեն ստանար. ընտելացած չեն ըլլար ծնողական արուեստին՝ դաստիարակի իրենց պաշտօնին :

Վիճակագրութիւններ չկան ցոյց տալու թէ իրանց այս վիճակին հետեւանքով որքան կեանքեր կը վրիպին, կը լլկուին, ցոյց տալու թէ սերունդները կուզանկ'երթան առանց ըլլալու այն ինչ որ պիտի կրնային եւ պէտք էին ըլլալ : Բայց կը բաւէ մեր շուրջը նայիլ հաստատելու համար այդ սահմռկեցուցիչ իրողութիւնը :

Մեր ժամանակներուն — «լուսո՛յ» յորջորջուած դարուն — ամէնէն անհեթեթ եւ միեւնոյն ատեն ամէնէն զայթակղեցուցիչ — զայթակղեցուցիչ՝ որովհետեւ գործին մէջ ինքնախաբէութիւն եւ խաբէութիւն կայ — ուրեմն՝ ամէնէն զայթակղեցուցիչ երեւոյթներէն մէկն է որ ամէն ասպարէզի, ամէն պատրաստութիւն անհրաժեշտ կը տեսնուի, կը պահանջուի. բայց ոչ ծնողական պարտականութեանց, ծնողական «արհեստ»ին համար — ինչպէս կ'ըսուի — որ հեռու է արհեստներուն տխրագոյնը ըլլալէ : Ապագայի մարդիկը — մաղթենք որ շատ հեռու չըլլայ այդ ապագան — պիտի զարմանան աններկրայ, ապշին մնան այս իրողութիւնը հաստատելով եւ ատիկա աւելի իրաւամբ քան որքան մենք կը զարմանանք այսօր դեռ շատ չըմեր տիրող բազմաթիւ ուրիշ անհեթեթութեանց վրայ :

Մանկավարժներ, ընկերաբաններ՝ աշխարհի ամէն ծագերէն՝ չեն դադրիր բողոքելէ այս անհոգութեան դէմ, չեն դադրիր ճգնելէ բացատրել – հասկցնելու համար թէ դաստիարակութեան գործին մէջ ալ չի բաւեր ողջմտութիւն, ընդունակութիւն, բարի կամեցողութիւն, նոյն իսկ տղոց հանդէպ սէր, թէ՝ անոնցմէ աւելի բան մը անհրաժեշտ է «գիտնալու համար թէ ի՛նչ կ'ընենք, ինչո՞ւ կ'ընենք եւ ի՞նչպէս ընելու ենք» : Թէ հետեւաբար անհրաժեշտ է տղայ դաստիարակելու գիտութենէն եւ արուեստէն տեղեակ ըլլալ :

Պ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅՐԱՆՆԵՆՑ ՊԱՐՏԷԶԸ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Հայրաննենց տան պատմութեան չափ հին էր այս պարտէզը : Գիւղի բոլոր պարտէզներէն ամէնէն ծառաշատը, խնամուածն ու պտղառատը, գիւղին մէջ ոչ ոք գիտէր թէ՝ ե՛րբ Հայրաննենց տունը տէր եղած էր այս պարտէզին, զայն ուրիշէ մը գնած էին, թէ ոչ իրենց արտերէն մէկն էր, յետոյ վերածած էին պարտէզի. Առաքելն ալ չէր գիտեր, ան՝ որ հիմա տէրն էր անոր, աչքի լոյսի պէս կը սիրէր զայն, հօր մը պէս կը գուրգուրար անոր վրայ :

Հայրաննենց պարտէզը ոտքով կէս ժամ հեռու էր գիւղէն, ինկած երեսկուկ հովիտի մը մէջ, երկու կողմերու վրայ՝ երկու կանաչաւէտ ու ծաղկալից բլուրներ կային : Գարնան՝ առաջին անգամ այս տեղերու ձիւնը կը հալէր ու բլուրները կը ծածկուէին փարթամ բուսականութեամբ : Պահքի միջինքին, անոնց վրայ կը հաւաքուէին գիւղի աղջիկներն ու հարսերը, իրենց չամիչով, նուշի եւ ընկոյզի կեթուններով զարդարուած բլիթները վար կը գլորէին, կը կանչէին քաղցրաձայն «փակլա խորան, փակլա խորան» :

Պառաւներու համար՝ Հայրաննենց պարտէզի երկու բլուրները ծաղկաքաղի կամ բանջարքաղի տեղեր էին, գարնան ամէն մէկ պահուն. քանի մը պառաւներ կրնային տեսնել հոն, կանաչներու մէջ «կուկուզ» ըրած, երդ մը բերուընուն եւ շեղբիկ(*) մը ձեռքերնուն մէջ կը հաւաքէին ոխուկ, ժախ, սիբեղ, սպիտակ բանջար, եզան լեզու, ըլլին, ուլուականջ, ողորմակոթ եւ սխտորուկ :

Պարտէզը սփռոցի նման տարածուած էր երկու բլուրներու մէջտեղը, ծաղկենկար, բանուած թաշկինակ մը կարծես, որ քմայքոտ պարիկ մը, բերած, փռած էր հոս, իբրեւ երկրային աննման գեղեցկութիւն. այս եզական տեսքով ու դիրքով պարտէզին վրայ էր որ Առաքելի պապերը, սերունդէ սերունդ քրտինք թափեր, յոգներ ու տանջուեր էին՝ բան մը աւելցնելու համար անոր բնական աղուորութեան վրայ եւ յաջողեր էին :

Գիւղին պարծանքն էր Հայրաննենց պարտէզը : Հովերու առաջին ծփանքները անոր կը քսուէին : Արեւի առաջին շողը անոր վրայ կը կաթէր : Ծիածանը՝ անոր լայնքին վրայ կը հիւսէր իր կամարը : Դէպի գիւղը վազող հողի ու ցորեն – ծիլի բոյրը անոր կուտար իր անդրանիկ համբոյրը : Արեւելքէն արեւմուտք՝ Հայրաննենց պարտէզը բաժնուած էր երեք մասի, առաջինը՝ պտղատու ծառերով, պարտէզ մը, երկրորդը բանջարանոց ու ծաղկանոց էր, իսկ երրորդը՝ կանաչ մարգագետին մը :

Աղբիւր մը՝ առոյգ ու կենդանի, երգող ու չաղկրատ, կը վազէր գլգլուքով, կը պտըտէր պարտէզի մէջ, թարմութիւն ու կեանք կը սրսկէր : Հայրաննենց պարտէզը խորհրդաւոր մասունք մըն էր, կուգար հեռաւոր անցեալի մը քաղցր մշուշէն, իր հետ բերելով պապերու յուշը, ընտանեկան պատմութեան պատկառանքը՝ գոյնզգոյն աւանդութեան մը ծոցովը, որուն մէջ կային նախահայրերու օրհնութիւնը եւ աղօթքներու մրմունջը ... :

Տեսնէիր Առաքելը, երբ կը պտըտէր իր պարտէզին մէջ՝ ձեռքերը ետին կապած, կամ՝ երբ կ'առցնէր ածուէ ածու, սաթէ համրիչը «չըրըխք, չըրըխք» դարձնելէն, ան այդ պահերուն կը նմանէր մեծահարուստ ասպետի մը, որ կը պտըտի գանձարանին մէջ, աչքէ անցընելով արծաթն ու ոսկին, ադամանդն ու գոհարեղէնները : Առաքելի աչքին առջեւ ծառերն ու թուփերը, խոտերն ու ծաղիկները կախարդական արարածներ կը թուէին, իրեն կը խօսէին մտերմօրէն :

Ծերացած ծառերը կը շշնջէին,

— Ով մարդ, մենք վկաներ ենք Հայրաննենց տան հնութեան, մեռնող պապերուդ պատմութեան մէջ՝ մենք մեր ձայնը ունինք : Մեր գօսացած ճիւղերուն եւ դեղնած տերեւներուն վրայ՝ նախահայրերուդ խօսած բառերուն փշրանքները կան եւ անոնց քրտինքին սրբանուշ գոլը :

Երիտասարդ ծառերը կ'ըսէին.

— Բարի մարդ, մենք՝ քու բազուկիդ յոգնութեան զաւակներն ենք, քու հեւքիդ, քու տքօցիդ նիւթականացած արձանը մենք ենք : Հին, ծերացած ծառերուդ եւ քու մէջտեղը՝ միացնող կապն ենք մենք, օղակաւորող եղբայրութիւնը : Մենք՝ սորված ենք Հայրաննենց գերդաստանին պատմութեան բոլոր դրուագները եւ աւանդութիւնները, ու մենք՝ ամէն օր հեղ մը կ'արտասանենք զանոնք, որպէսզի չմոռնանք, վասն զի մենք գիտենք, այն օրը, երբ տապալին ու փճանան ծերացած ծառերը, պիտի բռնենք անոնց տեղը, պիտի ստանձնենք անոնց աւանդական պաշտօնը, այսինքն՝ Հայրաննենց տան պատմութիւնը հարազատօրէն եւ անթերի պիտի փոխանցենք քեզի յաջորդողներուն :

Թուփերը կը մրմնջէին,

— Ով հայր, մեր յիշողութիւնը տկար է եւ գիտութեան պաշարը անբաւարար, ուրեմն՝ մենք չենք կրնար հարազատութեամբ վերյիշել հնութեան քանդակները գերդաստանիդ երէկին, բայց ինչ որ գիտենք եւ ին չոր կրնանք ըսել՝ ճիշդ է ու ճշմարիտ, թէ՝ տանդ անցեալին մէջ առեւի պայծառութիւնը կայ եւ բարութեան ազնուական մարգարիտներ :

Խոտերը կը փսփսային,

— Ամէն տարի կը ծլինք ու կը թառամինք, կը մեռնինք յաջորդաբար : Մեր ներկան շատ կարճ է, իսկ ապագայ չենք ունեցած երբեք, ի՞նչ կրնաս սպասել մեզմէ : Հայրաննենց տան երէկին եւ այսօրուան համար բան մը՝ չենք կրնար ըսել, քան այն՝ ինչ որ պիտի ըսէ մեր բնազդը՝ լսէ ուրեմն, մեր պաշտօնն է գեղեցկացնել պարտէզդ, կախարդական դարձնել զայն, ու արուեստին հաճոյքը փոխանցել տղուդ զաւակներուն :

Ծաղիկները կը սլկային,

— Մենք կը ծլինք պարտէզիդ մէջ՝ ինչպէս երջանկութեան բաղձանքը սիրտերուն խորը, կը ծաղկինք՝ որպէս զի մեր օրհնեալ բոյրը ցանենք գերդաստանիդ եւ անոր սերունդի տեւական հոսումին վրայ : Մենք՝ սաղմոս պիտի կարդանք քեզի համար՝ երբ պապերուդ յիշատակը սրտիդ ճամբաներէն անցնի որպէս աննիւթական սրբութիւն ... :

(1 Շար.)

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

(*) Շեղբիկ, հողին մէջէն՝ բանջարեղէն քաղելու դանակ :

ԹՈԼՍԹՈՅ ԵՒ ՀԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հոմերոսէն մինչեւ Շէյքսփիր, Շէյքսփիրէն մինչեւ Թոլսթոյ — ահա մարդկութեան գաղափարատական մտքին երեք գագաթները՝ երեք հազար տարուան ընթացքին: Հոմերոս դարձաւ բանաստեղծութեան արեւը, Շէյքսփիր՝ ողբերգութեան, Թոլսթոյ՝ վիպասանութեան: Թոլսթոյի մասին խօսած են Ֆլօպէր, Մոփասան, Ֆրանս, Ռոլան՝ Ֆրանսացիներէն, Կոլուորսի՝ Անգլիացիներէն, Վանտի՝ Հնդիկներէն եւ Թումանեանը: Անոր ստեղծագործութեան բարերար ազդեցութիւնը կրած են ռուս եւ եւրոպացի ծանօթ գրողներ, ինչպէս Չեխով, Ալեքսէյ Թոլսթոյ, Շոլոխով, Էմիլ Զոլա, Թոմաս Ման, Վահան Տէրեան, Ալ. Շիրվանզադէ եւ Նար-Դոս:

Թոլսթոյի երկերով հետաքրքրուած են, առաջին իսկ օրերէն, հայ հասարակութեան այն հատուածը, որ կ'ապրէր կամ կը սորվէր Մոսկուայի եւ Փեթերպուրկի համալսարաններում եւ Լազարեան ճեմարանին մէջ: Հիացումով կարդացած են ռուս իրականութեան մէջ նոր, բայց արագ թափով ծաղկող տաղանդի մը անդրանիկ ստեղծագործութիւնները՝ «Մանկութիւն», «Պատանեկութիւն» եւ «Երիտասարդութիւն»: Սակայն Լեւ Թոլսթոյի գիրքերը կը թարգմանուին եւ իր մասին յօդուածներ կը հրատարակուին 80ական թուականներու կէսերուն միայն, երբ ան արդէն լոյս ընծայած էր իր աշխարհահռչակ վէպերը՝ «Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն», «Աննա Քարենինա», իր հէքեաթները՝ «Ինչո՞վ կ'ապրին մարդիկ», «Ուր սէր կայ, այնտեղ Աստուած կայ», «Աստուած կը տեսնէ արդարութիւնը, բայց շուտ չըսեր», «Մարդուն ինչքա՞ն հող պէտք է» եւ այլն: Ահա այս հէքեաթներէն առաջինն է, որ թարգմանուած է հայերէն 1885ին, եւ գրուած առաջին գրախօսականը՝ «Մեղու Հայաստանի» մէջ:

Այդ ժամանակաշրջանին Թոլսթոյ արդէն հանրածանօթ գրագէտ մըն էր, իբրեւ վիպասան, թատերագիր, հրապարակախօս, փիլիսոփայ, բարոյագէտ, մանկավարժ, պատմաբան, արուեստի տեսաբան, հասարակական գործիչ: Այս բոլոր բնագաւառներուն մէջ զարգացուց նոր եւ ինքնատիպ տեսակէտներ՝ խոր իմացականութեամբ եւ համարձակ դատողութիւններով: Հեղինակին ամէն մէկ նոր երկը վիճաբանութեան նոր ալիք կը յառաջացնէր Ռուսաստանի, Եւրոպայի, Անդրկովկասի եւ հայ իրականութեան մէջ: Միայն «Քրօյցերեան սոնաթը», հսկայական քննադատական գրականութիւն ըստեղծեց: Այդպէս ալ հայ իրականութեան մէջ 80ական թուականներուն սկսաւ բանավէճ Լեւ Թոլսթոյի առանձին գործերու եւ յետոյ ամբողջ ստեղծագործութեան մասին: Գրեթէ բոլոր հայերէն քիչ թէ շատ յայտնի թերթերն ու ամսագիրները հարուստ նիւթ կը պարունակեն Թոլսթոյի մասին, նիւթեր, որոնք արժանի են մեր եւ նոր սերունդներու ուշադրութեան: «Մեղու Հայաստանի»ն, «Տաճարը», «Հովիտը», «Կոչնակը», «Հովիւը», առաւելաբար եկեղեցական, հոգեւորական ուղղութեան հետեւող մամուլը ուշադրութիւն կը դարձնէր եւ կը քննարկէր կրօնա-բարոյական խնդիրներ շօշափող հեղինակին երկերը եւ յօդուածները: Այսպէս, օրինակ, Հայկունի «Մեղու Հայաստանի» մէջ գրախօսական մը գրած է Թոլսթոյի «Ինչո՞վ կ'ապրին մարդիկ» հէքեաթին շուրջ եւ այս առթիւ դիտել տուած է.— «Դժբախտաբար, վերջին ժամանակներու կրօնի ազդեցութիւնը ըսկսում է հետզհետէ նուազել մեր մէջ»: Լեւ Թոլսթոյի այս գործը, Հայկունի օգտակար կը դատէ հայ հասարակութեան համար, որովհետեւ կ'արթնցնէ անոր կրօնական զգացումները:

Միւս կողմէ հայ ազատական թերթերը՝ «Մշակ», «Տարազ», «Արեւելեան մամուլ» եւայլն, Լեւ Թոլսթոյը կը նկատեն մարգարէ մը, կեանքի ուսուցիչ մը, ապագայի դեղատոմսեր տուող մէկը եւ վերջապէս նոր ժամանակներու Քրիստոսը: Այսպէս, օրինակ, Համբարձում Առաքելեան, Թոլսթոյի մահուան առթիւ (1910) գրած «Մշակ» իր յօդուածով ռուս գրագէտը կ'անուանէր փիլիսոփայ, մտածող, բարոյագէտ, որու անունը կը դնէր Պուտտայի, Սոկրատի, Պղատոնի անուններու կողքին:

Փակագիծ բանանք ըսելու՝ թէ Լենին, 1908–1911ի ընթացքին յօդուածներ կը գրէ ռուս մեծ գրագէտի մասին, բացատրելու համար Թոլսթոյի գրականութեան ուժը եւ թուլութիւնը: «Թոլսթոյական չարութեան արգելք չըլլալուն համար պարտուեցաւ յեղափոխութեան առաջին շարժումը» դիտել կու տար Լենին այդ օրերուն:

Առաջին անգամ Վահան Տէրեան փափաքած է թարգմանել Թոլսթոյի գլխաւոր գործերը: «Պատերազմ եւ Խաղաղութիւնը» պիտի թարգմանէր Ստեփան Զօրեանի եւ Դերենիկ Դեմիրճեանի հետ, միասնաբար, սակայն, յետաձգուեցաւ դէպքերու բերումով: Այդ մեծ, ծանր եւ պատուաւոր աշխատանքը մինակը կատարեց, յետագային, Ստ. Զօրեան: Թարգմանութիւններ կատարած են նաեւ Պերճ Պռօշեան, Նար-Դոս եւ Տիգրան Յովհաննիսեան, իսկ վերջերս լոյս տեսաւ Թոլսթոյի ամբողջական գործերը, Հայաստանի մէջ, տասը մեծածաւալ հատորներով:

Անհնար է յիշատակել այն հսկայական նիւթը, որ կուտակուած է Լեւ Թոլսթոյի վերաբերեալ հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ: Այդ նիւթը կը սպասէ իր բազմահմուտ հետազօտողին: Հայ թատրոնը բեմադրած է հեղինակին «Կենդանի դիակը», հայ մեծ նկարիչ Գէորգ Բաշինջաղեան, որ լաւ կը ճանչնար Թոլսթոյը, նկարած է անոր դիմանկարը՝ գեղջկական պարզ զգեստով, անտառի խորքին մէջ, ձուլուած բնութեան սքանչելի գեղեցկութեան հետ: Հայ տաղանդաւոր քանդակագործ Յակոբ Գիւրջեան կերտած է մեծ գրողին սքանչելի կիսանդրին:

Հայ ժողովուրդը, բոլոր ազգերուն պէս բարձր գնահատած է ռուս մեծ գրագէտը՝ Լեւ Թոլսթոյ եւ իր ստեղծագործութիւնը:

Ռ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՎԱՀԷ ՔԱՋԱՅԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Իբրեւ վիպագիր արդէն ծանօթ, Վահէ Քաջա այսօր կը ներկայանայ մեզի իբրեւ թատերագիր: «Գազաններու ճաշը» որ կը ներկայացուի այս միջոցին Ալիանս Ֆրանսէզի բեմին վրայ, հեղինակը քաղած է իր համանուն վէպէն:

Պէտք է ըսել թէ գործը բեմական կենդանութեամբ աւելի յաջող է իբրեւ թատերգութիւն, քան իբրեւ վէպ: Զրոյցները տպաւորիչ են, տիպարները հետաքրքրական:

Գերմանական գրաւման շրջանին զոյգի մը բնակարանը հաւաքուած են քանի մը բարեկամներ, տօնելու համար տանտիրուհիին տարեդարձը: Երբ սեղան կը նստին, փողոցէն հրացանաձգութիւն մը կը լսուի եւ նոյն պահուն դուռը ուժգին զարնելով եւ գրեթէ խորտակելով, ներս կը մտնէ գերման սպայ մը որ ներկաներուն վախն ու զարմանքը անցնելու ժամանակ չձգելով, մարդկային կոշտ եւ զինուորական կտրուկ շեշտով մը կը յայտարարէ.— «Գերման երկու զինուորներ սպաննուեցան ձեր տանը առջեւ. ոճրագործները փախան, տասը պատանդ պիտի վերցնեմ, երկու հոգի ամէն յարկէ, ուրեմն նաեւ երկուք ձեզմէ»: Սպան պիտի առնէ անմիջապէս երկու հոգի, բայց անդին՝ մուտքին պատին վրայ տեսած է թիթեռնիկներու հաւաքածոյ մը, ինք սիրահար է թիթեռնիկի եւ պայման կը դնէ.— «այս թիթեռնիկները քննելու համար երկու ժամ պէտք ունիմ. մինչ այդ դուք ձեր մէջէն ընտրեցէք երկու հոգի»:

Այդ վայրկեանէն կը սկսի թատերգութիւնը որ ուրիշ բան չէ այլեւս եթէ ոչ եօթը մարդկային արարածներու հոգիներուն մերկացումը: Ամէն մարդ մահուան սպառնալիքին առջեւ, ամէն գինով իր մորթը փրկելու փորձով՝ իր գոյնը դուրս կու տայ, իր վախը, իր վատութիւնը, իր տկար նկարագիրը: Եւ բարեկամութիւնները կը խզուին, սէրերը կը ստանան սակային եւ հասարակ բնոյթներ. մարդը կ'երեւայ իր սկզբնական եւ գլխաւոր թերի կողմով՝ վատ է:

Վահէ Քաջա ունի կարգ մը յաջող թատերական գիւտեր, սրամիտ է երբեմն թէեւ առանց բացառիկ ինքնատպութեան, տիպարները պայմանադրական են, պարագաները անսովոր բայց շահեկան, այնպէս որ գործը ընդունի կը մնայ կարգ մը տեսակէտերով:

Դերակատարները անհաւասար էին եւ քիչ մը խակ: Յաջող էին Ռոժէ Քրուզէ վախկոտ դրամաճարի դերին մէջ, Փիէռ Լըֆրու (յոյն առեւտրականը) եւ Ժան-Փօլ Սիզիֆ (դառնացած եւ սկեպտիկ ճարտարապետը):

Ընդհանուր ձեւով, թատերական առաջին փորձ մը, եւ իբր այդ յաջող գործ մը, որ ցոյց կու տայ թէ Վահէ Քաջա այլ եւս կտրած է հաստատուն տաղանդի մը երկար ճամբուն մեծ մասը:

Ա. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՆՔԵՐ ԵՒ ՋՈՒՐԵՐ

Արագ եւ արդիւնաւէտ պրպտումներ կատարելու սահմանուած գործիքներով, աւելի քան հարիւր ջոկատներ գործի ձեռնարկած են հանքավայրեր գտնելու համար:

Նոյեմբերեանի եւ Իջեւանի շրջաններուն մէջ յայտնաբերուած է կաւահող (կ'օգտագործուի օճառի, հրակայուն նիւթերու, եթերային իւղի արտադրութիւններուն, նաեւ բժշկութեան մէջ): Կապարաքարի նոր հանքեր գտնուած են Կալինինոյի շրջանին մէջ: Երկրաբանները կ'ուսումնասիրեն Գորիսի ակատի հանքը: Այդ արժէքաւոր քարը լայնօրէն կ'օգտագործուի ճշգրիտ մեքենաներու, ժամացոյցի, ելեկտրական մեքենաներու եւ քիմիական արդիւնաբերութեան մէջ:

Հանքային ջուրի հզօր շատրուաններ գտնուած են Նոյեմբերեանի, Ախուրեանի եւ Ազիզբեկովի Ջրաղուրկ շրջաններուն մէջ:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ մեռած է վաստակաւոր արուեստագէտ Վահրամ Գայֆէճեան:

«ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԵԱՆ տարրերը հայ դասական գրականութեան մէջ», Գրեց Կ. Դուրգարեան, երկու հազար օրինակ, լոյս տեսաւ Պետհրատի կողմէ:

ՀԱՅՈՑ լեզուի եւ գրականութեան դասընթացք է բացուած Կրակովի բանասիրական համալսարանին մէջ (Լեհաստան): Երեւանի համալսարանին մէջ եւս բացուած է լեհերէնի դասընթացք:

ԼԵՀԱԿԱՆ պատուիրակութիւն մը, որուն կը մասնակցէին լեհական համալսարաններու վերատեսուչները եւ դասախօսները, այցելեցին Էջմիածին, Գառնի, Գեղարդ, Երեւանի մատենադարանը:

ՓՐՈՖ. ԼԵՎԻՑԿԻ դասախօս արեւելագիտութեան՝ լեհական համալսարանին մէջ մէկ ամիս պիտի մնայ Երեւան, տալու համար շարք մը դասախօսութիւններ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Այժմ էլ, հանդիպելով Փառանձեմին, համակրում էր նրան սրտանց, տեսնելով մանաւանդ, թէ որքան կիրթ է, զուսպ եւ յունարէն խօսում է աւելի լաւ, քան որ եւ է մէկը պալատում: Այդ համակրանքն աճեցնում էր թերեւս այն պատճառով, որ Օլիմպիան խղճում էր Փառանձեմին՝ նրան վիճակուած դժբախտութեան համար:

Թագուհու հետ կամ առանձին Փառանձեմին այցելում էին եւ պալատական կանայք, ինչպէս հազարապետ Դաւիթ Գնունու տիկինը, Վասակ սպարապետի կինը եւ ուրիշները. Սրանք ամէնքը, հաւաքուելով Փառանձեմի մօտ, մխիթարելով, փայփայում, սիրում էին նրան եւ, զանազան պատումներով ջանում, որ նա անձնատուր չլինի իր վշտին: Խօսում — զրուցում էին մեղմ, հանդարտ եւ հեռանալիս հարցնում.

— Եթէ ունես որեւէ կարիք, իշխանուհի, ասա... մենք սիրով...

Փառանձեմին այցելում էր եւ թագաւորը, աւելի ուշ-ուշ, քան Օլիմպիա թագուհին: Առաջին անգամ Արշակը եկաւ թագուհու հետ, յետոյ մի այլ անգամ հազարապետ Գնունու եւ որսապետ Հաւնունու հետ: Ծանր էր Արշակի համար առանձնապէս առաջին այցը:

Նա մտածում էր, թէ Փառանձեմը եւս գուցէ, ուրիշների նման, իրեն է համարում Գնէլին սպանող .... չէ՞ որ Փառանձեմն ինքն է ասել, թէ Գնէլին կալանողները յայտնել են «արքայի հրամանով», ուստի եւ ծանր էր գալ եւ խօսել Փառանձեմի հետ ... Բայց յիշելով Փառանձեմի խօսքերը սուգի միջոցին, գնաց: Թագուհու հետ մտնելով նրա յարկաբաժինը եւ յատկապէս այն սենեակը, ուր նստած էր Փառանձեմը, Արշակը յօնքերն իրար բերեց ակամայ եւ աչքերը կծկեց:

Փառանձեմը ոտից գլուխ սգոյ հագուստի մէջ էր, որի սեւութիւնն առանձնապէս ընդգծում էր նրա դէմքի կաթնագոյն ճերմակ մաշկը, բարձրադիր աղեղնաձեւ յօնքերը եւ խոշոր խաժ աչքերը, որոնց պայծառութիւնն աղօտուած էր վշտով, վիշտ, որ թւում էր վէհ հպարտութիւն էր տուել նրան:

Թագաւորին ու թագուհուն նկատելով՝ Փառանձեմը մի հպարտ շարժում արաւ ոտքի կանգնելու, բայց Արշակը մազմաղոտ ձեռքը բարձրացրեց իսկոյն.

— Նիստ, Փառանձեմ: Այստեղ քեզ զգայ այնպէս, ինչպէս տանդ հօրենական:

Բայց Փառանձեմն այնուամենայնիւ ոտքի կանգնեց, եւ Արշակն առաջին անգամ տեսաւ նրան ամբողջ հասակով. մի հասակ, որը նրան թւաց ոչ բարձր, բայց բարեձեւ ու համաչափ. սեւ ամբողջական հագուստը, գրկելով իրանը, թեթեւ սեղմում էր մէջքը եւ հաւասար ծալքերով իջնում ծածկում ոտքերը: Նա կանգնեց հազիւ մի վայրկեան. թագուհին անմիջապէս նստեցրեց նրան.

— Քո վիշտը, սիրելիդ իմ Փարանձեմ, քեզ իրաւունք է տալիս ոտքի չկանգնել, — եւ թագուհին, նրա թեւը բռնելով, նստեց կողքին:

Իսկ թագաւորը տեղաւորուեց նրանց դիմացի սաղափով ընդելուզուած բազկաթոռին: Արշակը թիկնոցով էր եւ գլխաբաց: Փառանձեմը թէեւ առաջին անգամն էր հանդիպում թագաւորին (թաղման օրը նա համարեա չէր նկատել նրան), բայց նայուածքը յատակին, չէր նայում նրան, եւ Արշակը չէր կարող ասել՝ ամաչելո՞ւց էր այդ, թէ կասկած ունի իր նկատմամբ ... Ու մտածեց — եթէ ամօթխածութիւնի՞ց է՝ հասկանալի է, բայց եթէ ... Այնուամենայնիւ նա ըզգաց, որ պէտք է մի բան ասել, ու դիմեց թագուհուն յունարէն.

— Մի՞թէ իշխանուհին միշտ մենակ է այստեղ, բազիլեա:

— Ոչ, բազիլեւս. Նրա մօտ կան նաժիշտներ, նրա սպասին է մեր դայեակը, — պատասխանեց Օլիմպիան նոյնպէս յունարէն:— Ամէնայն օր Փարանզերին այցելում են պալատական տիկիններ, նաեւ ինքս:

— Այդպէս: Փառանձեմին պէտք չէ թողնել մենակ, — շարունակեց Արշակը յունարէն, նայելով գլխիկոր սգաւորին: — Այո, Փառանձեմ, ծանր է քեզ վիճակուած աղէտը,— խօսեց այս անգամ հայերէն: — Բայց պէտք չէ անձնատուր լինել յուսահատութեան:

Արշակը լռեց եւ նորից թաւ յօնքերի տակից նայեց Փառանձեմին. Փառանձեմի դէմքի եւ ոչ մի մկանը չշարժուեց: «Ունի՞ որեւէ կասկած, թէ ամաչում է վերստին», — մտածեց թագաւորը եւ այս անգամ արդէն ենթադրեց, որ եթէ Փառանձեմը ունենար որեւէ կասկած՝ չէր համաձայնի գալ պալատ ... իսկ այժմ, իր գալը տեսնելով, ոտքի չէր կանգնի ... Սակայն ինչո՞ւ է անտարբեր դէպի իր խօսքը, ինչո՞ւ որեւէ նշանով, թէկուզ գլխի թեթեւ մի շարժումով չի ցուցաբերում որեւէ վերաբերում ....

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Բաժնեգին

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհ-լիրեան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ :

(Շար. նախորդ ժողովին) :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 18 Դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ համակիրները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ, Կիրակի, 18 Դեկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 15էն 22 Յոյներու սրահը՝ 5 Րիւ Պօնըֆուա :

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, հաճելի մթնոլորտ: ՊՈՒՖԷ :

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները :

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, հայածէս պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ռատիոկայանէն :

Պատարագիչ՝ ՆՇԱՆ Վ. ԳԱՐԱՔԷՀԷԵԱՆ

Քարոզիչ Ներսէս Ծ. Վրդ. ՍԵԹԵԱՆ : *(Մեծաւոր Հռոմի Լեւոնեան դպրոցի) :*

Կարճ ալիք՝ 31·10, 25·55 եւ 19·84 :
Միջին ալիք՝ 196 մ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յ. Տէր Գալուստեան Շաւիլի եկեղեցիին կը նուիրեն՝ տասը Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկին Երանիկ Մայիկեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Հերմինէ Հ. Թագւորեան, *իր ննջեցեալներու նուիրական յիշատակին համար քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :*

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարահանդէսը մեծ պատրաստութեամբ, այս Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի *մէջ: Առաջնակարգ նուագախումբ :*

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանական յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը: Կը խօսի՝ ՊԱՐՈՆ ՈՐԲՈՒՆԻ: Նիւթ.— «Ձեր հացը պիտի շահիք, ձեր ճակտին քրտինքով »:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը » պիտի տօնէ Յունուար ութին, Աճարոնեան Ակումբին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ԿԵԴՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջաններու ընկերները, որոնց ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկայէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. Յ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ, այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8·30ին :

ԴԱՇՏ եւ ԱՆԴՐԱՆԻԿ միասնաբար Տէսինի մէջ, այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին :

ԱՆԻ, այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին :

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը, 40 Րիւ տը լա Մառ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնս թելադրուած իր 17րդ պատգ. ժողովէն, ձեռնարկած է իր շարքերը երիտասարդացնելու կարեւոր գործին, առ այդ տեղի պիտի ունենան մօտ ժամանակէն շարք մը դասախօսութիւններ Մշակոյթի Տան մէջ, Տիկին ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ–ՊՈՒՏԱՔԵԱՆԻ կողմէ հայ երիտասարդուհիներու համար :

Փափաքողները այժմէն կրնան արձանագրուիլ :

Դիմել՝ 17 Րիւ Պլէօ, *Մշակոյթի Տան, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը* 16–19:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ

Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճաններու : Ազատ Որմնադիրներու ընդգրկ սկզբնաւորութիւնը եւ ծէսերու արարողութիւնները :

Պատրաստուած Հ. Մ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԷ, 18րդ, էտիմպուրկի բարձր օթեակէն վկայուած :

Կը ղրկուի քոնդըը ռամպուրսըման՝
5 Ն. Ֆ.

14, Av. Albert Sarraut, Goussainlille - S. et O.

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ - ՊԱՏՐԻԱՐՔ
ԳՐԻԳՈՐ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ. ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԻՏԻ ՕԾՈՒԻ

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Ընտրեալ Տիտղոսաւոր Եպս. Ամաթուսայ
Առաջնորդ Փոխանորդ Ֆրանսայի Հայոց
Հայածէս Պատարագը եւ Ձեռնադրութիւնը պիտի կատարուի ,

ԿԻՐԱԿԻ 18 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 16ԻՆ

ECLISE SAINT-FERDINAND-DES-TERNES
27, Rue d'Armaillé, Paris (17ᵉ). Métro : Argentine et Ternes

Արարողութեանց աւարտին, Աջհամբոյր եկեղեցւոյ աւանդատան մէջ :

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՆՈՅՆ ՕՐԸ, ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ, ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ՝
UNION INTERALLIÈE
33, Rue du Faubourg St.-Honoré. Paris (8ᵉ). Métro : Concorde

Պատուոյ ճաշասեղանին մասնակցիլ փափաքողները, պէտք է Դեկտեմբեր 14էն առաջ արձանագրուին՝

դիմելով Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Ընկերակցութեան.—
10 bis, Rue Thouin PARIS (5ᵉ). Tél. : ODEon 02-12
C. C. P. Paris 8351-30

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 40 Ն. Ֆ.

Կարելի է արձանագրուիլ նաեւ Յառաջի մօտ, Téléph. : **PRO. 86-60**

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ — ՍՐԱՀ ՓՕԼ ՖԱԼԱՐԻՖ
21, Rue Yves Toudic, Paris (10ᵉ) Métro : République
14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՐԵԿՈՅ, ԺԱՄԸ 9ԻՆ

ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

ԳՐԻԳՈՐ - ՎԱՀԱՆԻ

ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած տարեկան խնջոյքը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Խրիմեան սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Հայրենակից ՄԿՐՏԻՉ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր եւ անակնկալներ :

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Հըրաչուհի Ժամկոչեան, Միրիճան Շիրվանեան, *արեւելեան նուագ (ուտ՝* Միրիճան Շիրվանեան, *ջութակ՝* Նմաւոն Պալեան) :

Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « Կառվարենց» խումբը կը ներկայացնէ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ Փետրուար 26ին, Կիրակի, Ծալ տը լա Շիմի :

×

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՅՈՒՆԻՍ 13ԻՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աչխոյժ Հայ կին մը որ օրուան մէջ խնամէ եւ ընկերութիւն ընէ տարեց կնոջ մը, Քատէի Թաղամասին մէջ բնակող : Ճաշ եւ պատշաճ վարձատրութիւն :

Դիմել Յառաջի վարչութեան :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ տար 40 Ն. Ֆր. վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 15 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8976 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4777

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ

Կիրակի օր նոր եւ տխուր էջ մըն էր Ալժերիոյ վերջին վեց տարիներու պատմութեան մէջ։

«Ֆրանսական Ալժերիա» պահանջով ծայրայեղ տարրերու հրապարակային ցոյցերուն դէմ մահմետական խումբեր փողոց կ'ելնէին եւ կը պոռային «Ալժերական Ալժերիա»։ Ջոհերու թիւը ժամէ ժամ կը բարձրանար եւ վերջին պաշտօնական լուրերուն համաձայն սպաննուած են աւելի քան հարիւր մահմետականներ։ Կը ձգուէր թէ բանակը չէր որ վէնք պարպած էր, ուրեմն բախումները քաղաքացիական էին։ Յետոյ կը կռուէին նաեւ զինուորներ իրարու դէմ՝ մահմետականը Ֆրանսացիին դէմ, նոյն բանակին անդամները, զինուորական ուխտով նոյն հայրենիքին ծառայողները զիրար կը սպաննէին։

Եւ հիմա կը փնտռուին պատասխանատուները։ Ի՞նչ բանէ գրգռուած մահմետականները փողոց կ'ելնեն ուզելու համար «Ալժերական Ալժերիան» զոր խոստացած է Զօր. տը Կոլ։ Ամէն պարագայի մէջ, Դեկտեմբեր 11ը նոր պատկեր մը տուաւ Ալժերիայէն։ Նոր ժամ մը հնչեց, որ իր վերջնական եւ զուգէ ճակատագրական հետեւանքներով կրնայ «ճշմարտութեան ժամը» ըլլալ։

Աւելի քան անորոշ է սակայն Ալժերիոյ ճակատագիրը։ Զօրավարը միշտ կրկնած է թէ Ալժերացիք իրենք պէտք է ընտրեն իրենց ճակատագիրը։ Բայց կան Ֆրանսացիներ որոնք կ'ուզեն իրենց վերապահել այդ որոշումը, կան կարգ մը Ալժերացիներ որոնք կը խօսին Ֆերհաթ Աբբասի բերնով, կայ ՄԱԿը որ իր խօսքը կ'ուզէ լսելի դարձնել եւ կայ Ֆրանսան որ կ'ուզէ նախ խաղաղեցնել Ալժերիան եւ ապա խաղաղութեան մէջ միայն խօսիլ ըմբոստին հետ։

Նախագահը կ'ուզէ, իր տեսածին ու լսածին մասին խորհրդածել եւ դաս մը քաղել վերջին դէպքերէն։ Կ'ուզէ մնալ վճռական, պարտադրել Յունուար 8ի հանրաքուէն, որ կրնայ սակայն նոյն բնոյթը չունենալ այլեւս, ոչ ալ նոյն իմաստը։

Ֆրանսացին իր արիւնը կը թափէ այսօր վեց տարիէ ի վեր այն հողին վրայ ուր 130 երկար տարիներ իր պապերը իրենց քրտինքը խառնած են մահմետականին քրտինքին։ Որովհետեւ Ֆրանսան է որ իր ազատատենչ հոգիով, ազատութեան եւ իրաւունքի իր արդար եւ աւանդական գաղափարներով, անկախութիւն եւ ազատութիւն սորվեցուցած է այն մահմետականին որ այսօր իր դէմը կ'ելլէ։ Ֆրանսան է որ պատրաստած է ընտրանի մը, մարդիկ որոնք Ֆրանսայէն սորվեցան մարդկութիւնը եւ առին ուսումը։ Այսօր անոնք չափահաս կը զգան իրենք զիրենք եւ չեն ուզեր այլեւս հոգատարութիւնը անոր որ զիրենք հոս հասցուց։ Սորվեցան ազգայնականութիւնը, սորվեցան իրաւունքը։

Սորվեցան հաւասարութիւնը, սորվեցան Ազատութիւնը, բայց կը թուի թէ ցարդ կը մերժեն Եղբայրութիւնը։

Ոչ մէկ բան կրնայ կեցնել ամբոխը երբ գրգռուած է եւ յաճախ առանց գիտնալու ինչո՞ւ, պարզապէս հետեւելու համար մոլի գործիչներու։ Ատելութիւնը կը զարգանայ եւ արիւնալի դէպքերը կը շարունակուին։

Մահմետականը ցարդ սպասողական դիրքի մէջ էր, խօսք առաւ Կիրակի, ըսելու համար խօսքը զոր լսած էր Զօր. տը Կոլէն «Ալժերական Ալժերիա», կրկնելու համար «Եահիա էլ Ճեզայիր» (կեցցէ Ալժերիան) զոր լսած էր դարձեալ Նախագահէն։

Ուրեմն ինչո՞ւ կռուիլ, ջարդել, խեղդել, որովհետեւ մէկը «Ֆրանսական Ալժերիա» կը պոռայ, մէկը «Ալժերական Ալժերիա» կը կրկնէ։

Երբ մարդկային դէպքերը անմեկնելի կը դառնան, մարդիկ ճակատագրի անունով կը խօսին։

Արդեօ՞ք Ալժերիոյ դէպքերու պարագային ալ, պէտք չէ փնտռուած չատ մը պատասխանատուներու կարգին դասել՝ պատմութեան անողոք ճակատագիրը որ միշտ կը մնայ մեծ պատասխանատուն։

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐԷ ՊԻՏԻ ՊԱՐԶԷ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

118 ՄԵՌԵԱԼ, 513 ՎԻՐԱՒՈՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

«ՄԷԿ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱՅ ՄԻԱՅՆ» Կ'ԸՍԷ ՏԸ ԿՈԼ

Զօր. տը Կոլ Փարիզ հասաւ Երեքշաբթի իրիկուն, բայց ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ, միայն քանի մը բառեր արտասանեց.— «Միայն մէկ քաղաքականութիւն կայ, անոր պէտք է հետեւիլ, որովհետեւ ճիշդը ան է»։

Նախարարաց Խորհուրդը պիտի գումարուի Հինգշաբթի առտու եւ նոյն կէսօրէն վերջը վարչապետ Տըպրէ յայտարարութիւն մը պիտի ընէ Խորհրդարանին առջեւ։ 21ի վրայ 20 մահմետական ծերակուտականներ որոշած են ներկայ չըլլալ նիստին իբրեւ ցոյց սպաննուած մահմետականներու համար։

Ալժերիոյ մէջ, կացութիւնը աւելի հանդարտ է բայց ոչ յստակ, կը թուի թէ ամէն ինչ բնականոն է Ալժէի մէջ, բայց ոչ Օռանի, ուր 25 հոգի վիրաւորուած էին առջի օր։

Երեք օրուան դէպքերուն պաշտօնական հաշուեկշիռն է.— 118 մեռեալ, որոնց 6ը մահմետական, 513 վիրաւոր, 216 ձերբակալութիւն, 686 հետապնդում։ Քանի մը հարիւր խանութներ թալանուած են, մանաւանդ Հրեաներու։ Օռանի մէջ Հրէական գերեզմանատան շիրիմները սրբապղծուած են։ Իսրայէլ արդէն միջոցներ ձեռք առած է տեղաւորելու համար այն Հրեաները որ պիտի ստիպուին հեռանալ Ալժերիայէն։

Արտասահմանը ուշի ուշով կը հետեւի կացութեան երբեմն չահագործելով եւ խեղաթիւրելով դէպքերը, ինչպէս ըրաւ խորհրդային պատուիրակը՝ Զորին ՄԱԿի մէջ։ Պատմեց որ «ամերիկեան ռմբաձիգ օդանաւեր Նափալմ թափած են Ալժերացի ժողովուրդին վրայ», Զորինի համար սպաննուած են հազարաւոր Մահմետականներ, իսկ Ամերիկան աչք ունենալով Սահարայի քարիւղին վրայ կ'օգնէ «գաղթատէր» Ֆրանսայի։ Եւ տակաւին ինչեր կը պատմէ խորհրդային պատուիրակը։

Կարգ մը ուրիշ երկիրներ մեծ յոյսեր ունին տը Կոլի վրայ, իսկ Հռոմի մէջ, Ֆանֆանիի դահլիճը տարակարծիք է Ալժերիոյ հարցին առթիւ։ Սէնեիի կարծիքով Իտալիան պէտք է օգնէ Ֆրանսայի, իսկ կարգ մը ուրիշ նախարարներ, կը կարծեն թէ Իտալիան առանձին կը մնայ ՄԱԿի մէջ եթէ զօրավիգ կանգնի Ֆրանսայի։

Սպանիոյ կաթոլիկէ «Եա»ի համար ֆրանսական բանակը պէտք է Ալժերիա մնայ որպէսզի ապահովէ զանազան համայնքներու համակեցութիւնը։

Ֆրանսայի մէջ, կուսակցութիւնները իրենց դիրքը կ'որոշեն հանրաքուէի նախօրեակին։ Խուսար Տէփրէոյի «միացած ընկերվարականները» կոչ մը ըրած են ձախերուն, ձեռնպահութեան։ Արդարեւ, «ոչ» պատասխանել պիտի նշանակէ նաեւ ծայրայեղ աջ (իւլթրա) քուէարկել, ուրեմն ձախերը կ'ուզեն ձեռնպահութեան մէկ ճակատ կազմել։

Խորհրդարանին երկու ուրիշ խմբակցութիւններ (արմատական եւ անկախ) կ'ուզեն յետաձգել հանրաքուէն։ Ընկերվարականները ձեռնպահութեան եւ «այո»ի մէջտեղ ցարդ կը վարանին, հաւատարիմ կը մնան Ի-Էն-Էռները (Միութիւն Նոր Հանրապետութեան Համար – Կոլիստ)։

Վերջին լուրերու համաձայն, ապահովութեան ուժերը գրաւած են Ալժէի մահմետական թաղամասը (Քազպահ) ուր ամբողջ գիշերը ցոյցեր եղած էին։ Ժողովուրդը առանց բողոքելու յանձնած է զէնքեր եւ էֆ էլ էն դրօշակը։

Դպրոցները վերաբացուած են Ալժէի մէջ, իսկ Երեքշաբթի օր Պլիտա խանութները փակ էին իբրեւ սուգի նշան, մահմետականներու թաղման առթիւ։

Ալժէի մէջ ձերբակալուած են Ալժ. Ազատ. Ճակատի պարագլուխներ, որ ձեպէլէն եկած էին կազմակերպելու համար մահմետական ցոյցերը։

× Հաւանական կը թուի որ ՄԱԿը արտայայտուի Ալժերիոյ մասին մինչեւ շաբթուան վերջ։ Ցարդ հարցը կը քննուի քաղաքական յանձնախումբին մէջ։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Իրական կատակերգութեան մը ձեւ առած է Եասը Ատայի դատավարութիւնը։ Նախ ճիգ մը կը տեսնուի ամէն գնով հաստատելու թէ Դեմոկրատ վարիչները որոշած էին սպաննել Ինէօնիւն, եւ յանկարծ Ինէօնիւի մարդիկը կուգան վկայել թէ կազմակերպուած չէր նման մահափորձ մը։

Այսպէս, Հալէպի նախկին ընդհ. քարտուղարը, Քասըմ Կիւլէք, պնդեց թէ մահափորձը կազմակերպուած չէր Պայարի, Մենտերէսի եւ ընկերներուն կողմէ։ Ուզեց խօսիլ նօթերը կարդալով։ Ատեանին նախագահը «դրպանդ դիր այդ նօթերը» ըսաւ։ Յետոյ դիտել տուաւ որ եթէ կազմակերպուած բան մը կար, արտօնած էին հարկաւ օրուան մեծերը։

— Ի վերջոյ, ըսաւ նախագահը, եթէ դուք ալ բան մը չըսէք, երկինքէն չէ որ կարծիք մը պիտի իջնէ դատարանիս մէջ։ Եթէ ցոյցեր կազմակերպուած են Ինէօնիւի դէմ՝ սպաննելու համար, Ինէօնիւի հակառակորդներ էին անշուշտ։ Եթէ մահափորձէն դուրս հանէք Պայարը, Մենտերէսը եւ ընկերները, իմաստ չունենար Ինէօնիւն սպաննելու փորձը։

Վկան «չեմ գիտեր» ըսաւ։ Իսկ միւս վկաները, Զօր. Շահապ Կիւրլէր եւ Մուհլիս Սրմալը պնդեցին թէ կազմակերպուած մահափորձ էր։

Ընդհ. քարտուղարը խոստովանեցաւ թէ Ինէօնիւ, նոյն օրը, իրեն ըսեր է. «Փառք Աստուծոյ, խուսափեցանք»։

Ինէօնիւի կառքին մէջ նստած էր Ալի Սոհթորիք, որ վկայեց թէ Ինէօնիւ յարձակումի պիտի ենթարկուէր՝ եթէ կառքէն իջնէր, որովհետեւ կառքին շուրջ խմբուած դեմոկրատները զինուած էին թոպերով ու քարերով։

Լրագրող Օրհան Պիրպիթ վկայեց թէ Թրքուհի մը, Քատրիյէ Ծայմազ, ծանր հայհոյանքներ արձակելով կը խրախուսէր ընկերները եւ կ'ըսէր. «Յառաջ, ընկերներ, մեռցնենք սա խուլ տէրտէրը»։

Ինէօնիւ խուլ է, իրաւամբ։

Յետոյ վկայութեան կանչուեցաւ Էլմազ անունով 23րդ վկան, որ չկրցաւ պատասխանել նախագահին հարցումներուն։ Պաշոլ զայն ամբաստանեց իբրեւ սուտ վկայ եւ հրամայեց բժշկ. քննութեան ենթարկել՝ մտային առողջութիւնը հաստատելու համար։

Ներքին նախարար Քըզըլօղլու վկայեց.

— Զարհուրելի գանգուած մը շրջապատած էր Ինէօնիւի կառքը։ Արիւնարբու, դաշոյնով, թոպերով ու կեռերով զինուած, զինուորներու գանգուած մը։

Դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ։ Դեռ պիտի լսուին 15 վկաներ։

× Եասը Ատայի դատարանին նախագահը, Պաշոլ, մեկնեցաւ Անգարա, հանգստանալու համար քանի մը օր, իր ընտանիքին մօտ։

ԵՐԵՔ ԹԵՐԹԵՐ ՓԱԿՈՒԱԾ

Անգարայի պաշարման վիճակի հրամանատարին կարգադրութեամբ Օնճու եւ Ենի Կիւն օրաթերթերը փակուած են, որովհետեւ «պաշարման վիճակի հրամանատարութեան ցուցմունքներուն հակառակ լուրեր հաղորդած են»։ Կը թուի թէ որոշումը կապ ունի այն լուրին հետ, զոր տուած էին այդ թերթերը, թէ յակայեղափոխական գաղտնի թուցիկներ բաժնուած են։ Թերթերը կը քննադատէին միաժամանակ Ազգ. Միաբանութեան Կոմիտէն, որ թոյլ տուած է Նոյեմբեր 13ին պաշտօնազրկուած 14 սպաներուն հանդէպ, եւ ըմէթ Ինէօնիւն, որ կը յորջուի «ծեր յիմար մը»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

× Թուրքիոյ վճարումներու բացը գոցելու համար, Տնտեսական Գործակցութեան եւ Դրամական Ֆոնտի միջազգային կազմակերպութեանց կողմէ 89 միլիոն տոլարի վարկ մը պիտի յատկացուի 1961ին, իսկ 1962ին այդ վարկը պիտի բարձրացուի 160 միլիոնի։

× Թուրք ուսանողները, որոնք տեղի չգոյութեան պատճառով ընդունուած չեն համալսարան, յարձակեցան վերատեսչութեան բաժնի դրան վրայ եւ խորտակեցին։

× Թուրքիոյ արդի վարիչները յաւելում մը կատարած են տուրքերու վրայ, հաշուեյարդարի ենթարկելու համար տասը տարիներու ընթացքին՝ անհաշիւ գործառնութեանց հետեւանքով գոյացած 7,5 միլիարի պարտքը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆՆԷՏԻ նշանակեց իր դահլիճին հինգերորդ անդամը։ Պաշտպանութեան նախարար պիտի ըլլայ Ֆորտ ընկերութեան նախագահը՝ Մաք Նամարա, 44 տարեկան։ Իբրեւ Ֆորտի նախագահ տարեկան կը ստանար երկու միլիոն Ն. Ֆ., իսկ իբրեւ նախարար պիտի ստանայ 125 հազար Ն. Ֆ.։

ՏՕՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ Պրիսէլ հասած է։ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը պիտի ներկայացնէ Պօտուէնի եւ Ֆապիոլայի ամուսնութեան։

ՀԱՊԷՇՆԵՐՈՒ կայսրը՝ Հայլէ Սելասիէ Պրազիլիա ժամանած եւ հիւրը եղած է նախագահ՝ Քուպիչէքի։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ զանազան շրջաններու մէջ տեղի ունեցած սաստիկ ձիւնամրրիկ մը 180 հոգիի մահուան պատճառ դարձած է։ Կարգ մը վայրերու (Փենսիլվանիա) մէջ ջերմաչափը զերոյէն 32 աստիճան վար իջած է։ Սաստիկ ցուրտ կ'ընէ նաեւ Քանատայի մէջ։ Նիւ Եորք անշարժութեան դատապարտուած է։

ՎԻԵՆՍԻԱՆԻ կռիւները սկսան։ Հակահամայնավար զօրավար Ֆումիի զինուորները յարձակումի անցած եւ արդէն իսկ գրաւած են քաղաքի քանի մը թաղամասերը։

ԳԵՐՄԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ առեւտրական դաշնագիրը չէ ստորագրուած վերջին պահուն։ Պոն պահանջած է որ համաձայնագիրը ի զօրու ըլլայ նաեւ Արեւմտեան Պերլինի համար։ Խորհրդային ներկայացուցիչը մերժած է։

ՃԱՆՉՑԱՆՔ ՄԵՐ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Անհա ժողովուրդ մը, — եթէ վարանինք զայն ազգ անուանել՝ բառին արդիական իմաստով, — զոր պատմութեան ամենահին շրջաններէն սկսած, չենք ճանչցած եւ որմէ չենք ճանչցուած փոխադարձաբար :

Քիւրտերը կը բնակին, զուտ հայկական շրջաններէ զատ, գլխաւորաբար Վասպուրականէն դէպի հարաւ, մինչեւ Պարսից ծոց, եւ արեւելքէն՝ Թուրքեւպարսիկ սահմանին վրայ, — Զակրոս լեռնաշղթային կիրճերէն մինչեւ արեւելեան Պարսկաստան, աւելի ցրուած, որքան կը հեռանան իրենց կեդրոնէն :

Կարելի չէ Քիւրտերուն թիւը ճշդել, կանոնաւոր մարդահամարի չգոյութեան պատճառով : Բայց մօտաւոր թիւն է 3–4 միլիոն, թէեւ մինչեւ 7 միլիոնի հասցնող հեղինակներ գտնուած են :

Մեծամասնաբար խաշնարած են, քիչեր երկրագործութեամբ կը զբաղին : Ըլլալով գլխաւորաբար լեռնաբնակ եւ ռազմիկ ժողովուրդ, բաժնուած են զանազան աշիրէթներու : Համազգային գաղափար մը չի շաղկապեր աշիրէթները, յաճախ անտեղեակ ու անտարբեր են իրարու հանդէպ, եթէ թշնամական արարքներու մէջ իսկ չեն :

Զուտ արիական ընտանիքին կը պատկանին, եւ ապաստանած՝ իրենց անմատչելի սարերուն, ազատ մնացած են օտար ցեղերու խառնուրդէն : Լեզուն կը պատկանի պարսկական եւ հայկական ճիւղին, արիական կամ հնդեւրոպական ընտանիքէն :

Իրենց կազմուածքը իրենց լեռներուն նման զօրաւոր է, սլացիկ ու գեղադէմ : Երբեմն կապուտաչուի եւ շէկ մազերով, թէեւ ընդհանրապէս թխամորթ են, սեւ մազերով : Իրենց պատմութիւնը հին է հայկականին չափ : Ըստ կարգ մը պատմագէտներու՝ անոնք մնացորդներն են հին Մարաստանի : Ասորի ինքնակալներէն Թիկլաթ — Բալասարի արձանագրութիւններուն մէջ կը յիշուին իբր «անտեսանելի Քորդեր», որոնք կ'արշաւեն իրենց սարերէն դէպի Ասորեստանի դաշտերը եւ աւերումէ ու թալանէ ետք կրկին կ'աներեւութանան իրենց լեռնային կիրճերուն մէջ :

Քսենոփոն իր «Նահանջ բիւրուց»ին մէջ կը յիշէ «Կորդուք»ը : Իսկ մեր պատմագիրները կը յիշեն «Կորդիք»ը եւ «Կորդուաց լեռները» :

Քիւրտերու գլխաւոր աշիրէթներն են Պարսկաստանի մէջ Արդալանը, որ հաստատուած է Սինէ քաղաքին շուրջ : Թուրքիոյ մէջ ցրուած են Թրքահայաստանի հարաւը : Վասպուրականէն հարաւ, մինչեւ Միջագետք կը բնակին Հէքեարները, որոնք մինչեւ վերջերս գրեթէ անկախ էին : Թուրքիոյ մէջ կրկին կը բնակին Զազաները, ցրուած մինչեւ Սեբաստիա եւ մասամբ Թրքացած :

Թուրքեւպարսիկ սահմանին վրայ կը բնակին Ճաֆերը, աւելի ներսերը՝ Համաւանտիները : Հարաւային Պարսկաստանի մէջ կը բնակին Լօրերը եւ Պախթիարիները, որոնք զտարիւն Քիւրտեր չեն :

Նոր ժամանակներուն՝ դժբախտաբար կոյր գործիք եղան Թուրք բռնապետութեան ձեռքը, ճզմելու համար իրենց ցեղակից եւ բախտակից Հայերու ազատագրական շարժումները : Անոնց առաջնորդ ցեղապետները քաղաքական կարճատեսութիւն յայտնաբերեցին եւ չըմբռնեցին հայ յեղափոխականներու քարոզած եղբայրակցութիւնը եւ զինակցութիւնը :

Շէյխ Ուպէտուլլահ, որ 1880ին ապստամբեցաւ ազատ Քիւրտիստան կազմելու համար եւ պարտուելով Մեքքէ աքսորուեցաւ, ըսած էր . «Թուրքը մեզի պէտք ունի Հայերը ճզմելու համար . երբատոր մէջ յաջողի, պիտի հալածէ Քիւրտերը նոյն ձեւով» : Շէյխին մարգարէութիւնը իրականացաւ տառապէս : 1915ին Թուրք բանակի առաջնորդները կը յոխորտային . «Մօերուն գործը լմնցուցինք, հիմա կարգը եկաւ Լօերուն (այսինքն՝ Քիւրտերուն) :

Զինադադարէն ետք Մուսթաֆա Քեմալ շարունակեց Իթթիհատի քաղաքականութիւնը : Նախ Քիւրտերը գործածեց իբր Թնդանօթի միս Յոյներուն եւ Ֆրանսացիներուն դէմ մղուած կռիւներու ընթացքին, յետոյ զանազան պատրուակներով Քիւրտ առաջնորդները կախաղան բարձրացուց : Տերսիմի ապստամբութեան ատեն, Քիւրտերը նախապէս յաջողեցան գրաւել մինչեւ Տիգրանակերտ, մինչեւ Խարբերդ, բայց ձախողեցան կանոնաւոր Թուրք բանակին դէմ : Իբր փոխվրէժ, ենթարկուեցան Թրքական վայրագութիւններուն, յար եւ նման հայկական ջարդերուն եւ տարագրութեան : Կիներ անպատուուեցան եւ տղաք ու աղջիկներ Թուրք որբանոցներու մէջ զետեղուեցան : Իսկ քիւրտ երեւելիներ աքսորուեցան մինչեւ Պալքանները :

Ասով ալ գոհ չեն մնացած Թուրանեան Թուրքերը : Օրուան մարդը՝ Ջօր . Կիւրսէլ Էրզրումի մէջ յայտարարեց, թէ Քիւրտիստան եւ քրտութիւն գոյութիւն չունին եւ թէ Քիւրտերը լեռնաբնակ Թուրքեր են : Երբ վերջերս, Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ, չփացած Թուրք ուսանողները «Հայրենակից, Թուրքերէն խօսէ»ի ցուցատախտակներ կը փակցնէին պատերուն, Թուրք լրագրողներ, թելադրուած՝ բարձր շրջանակներէ, ստիպուեցան անոնց սանձը քաշել եւ ցոյց տալ «Թրքերէն խօսէ»էն աւելի կենսական վայրերը, որ կը գտնուին «մեր արեւելեան» (այսինքն հայ քրտական) սահմաններու վրայ եւ չափով մըն ալ «հարաւարեւելեան» (այսինքն Իսկէնտէրունի շրջանի) արաբական սահմանին վրայ :

Քիւրտերը դեռ չեն մոռցած իրենց արդար դատը :

Քիւրտ ազգային զարթօնքը թափ առած է Իրաքի հիւսիսային նահանգներուն (Մուսուլ, Քերքուք, Սիւլէյմանիէ) քրտական շրջանին մէջ : Պաղտատի մէջ տեղի ունեցած յեղափոխութեամբ Հաշեմական տոհմը գահազուրկ եղաւ : Այս շարժման մէջ քրտական օժանդակութիւնը ըստիպեց նոր իշխանաւորները՝ շնորհելու ֆրտականճ մշակութային ինքնավարութիւն մը : Հիմա այդ նշանաւոր եւ ընդարձակ քարիւղադաշտն է, որ կորիզ դառնալու վրայ է քիւրտ ազգային շարժման : Անցեալները Եւրոպայի քիւրտ համալսարանական ուսանողները խորհրդաժողով մը գումարեցին Գերմանիոյ մէջ եւ որոշումներ կայացուցին իրենց անկախութիւնը պահանջելու մեծ պետութիւններէն : Երկրին կորիզըլլիտի կազմեն Իրաքի քրտական շրջանները, միանալով Թրքական եւ պարսկական Քիւրտիստանի :

Ցաւալի է, որ Ազատ Աշխարհի առաջնորդները լքած են Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի արդար դատերը եւ ասպարէզը բաց թողած համայնավար առաջնորդներուն, որոնք իրենց մանածը ներկելու համար ազատութեան ախոյեան կը ներկայանան միամիտ Քիւրտերուն :

Գ. ԱԼԱՆ

ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՄԸ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Հոս տեղը չէ անշուշտ այդ գիտութեան եւ արուեստին մանրամասնութեանց մէջ մտնելու :

Խակամը անոնց ծանօթութեան անհրաժեշտութիւնը ըմբռնելն է, եւ հետեւաբար ծնողական պարտականութեանց պատրաստութեան պահանջը զգալն է նախ : Անկէ ետքը կրնայ ծնիլ ինքնաբերաբար, բնականօրէն, պէտք եղած ծանօթութիւնները ձեռք բերելու անդիմադրելի պահանջն ալ :

Մնաց որ մատնանշուած պատրաստութիւնը չի նշանակեր թէ ամէն հայր «ուսուցիչ» ըլլալու է, ամէն մայր «ուսուցչուհի» : Արդէն կարելի ալ չէ դպրոցէն իսկ կամ մէկ օրէն միւսը «պատրաստուած» ծնողք ըլլալ : Կարելի է սակայն՝ եւ անհրաժեշտ՝ կանուխէն — նախակրթարանէն — «ապագայ ծնողութեան» պատրաստուիլ . ինչ որ տարբեր բան է : Ինչպէս ամէն ասպարէզի մէջ, ծնողական ասպարէզին մէջ ալ, անհրաժեշտ է նախնական պատրաստութիւն մը, ընտելացում մը ստանալէ ետքը՝ յաճախ կարդալ, ուրիշներու փորձառութիւններովը հետաքրքրուիլ՝ կարենալ լուծելու համար օր ըստ օրէ ներկայացող տարբեր խնդիրները, խնդիրներ որոնք կարծիքով կամ սոսկ տրամաբանութեամբ չեն կրնար լուծուիլ :

Օր ըստ օրէ տարբե՛ր խնդիրներ ըսի : Արդարեւ, տղան չափահաս ըլլալու համար, ֆիզիքապէս, միտքով եւ զգացումներով զարգանալու համար, կարգ մը շրջաններէ կ'անցնի, որոնց ընթացքին իր շահագրգռութիւններն ու պահանջները ըստ այնմ կը փոխուին : Ուստի ծնողքի մը մտահոգութիւնները, ձեռք բերելիք ծանօթութիւնները այդ պահանջներուն հետեւելու են քայլ առ քայլ, անոնց համապատասխան ըլլալու են : Այսպէս, նորապսակ ամոլ մը պէտք չունի տակաւին մտահոգ ըլլալու իր ապագայ զաւկին ուսման հարցովը, մինչդեռ անհրաժեշտ է որ գիտնայ թէ ի՛նչ խնամքներու կը կարօտի ան յղացուած վիճակին մէջ եւ ծնելէն ետք առաջին ամիսներուն եւ տարիներուն, յետագային կարգը պիտի գայ դպրոցական յաջորդական տարիքներուն ներկայացող խնդիրներով շահագրգռուելու եւ անոնց կարելի եղածին չափ բարւոք լուծում փնտռել — գտնելու պարտականութեան . աստիճանաբար՝ մանկապարտէզէն սկսեալ — անկէ առաջուընէ ալ — մինչեւ նախակրթարան, երկրորդական վարժարան, մինչեւ տղան ինքնավար եւ ինքնաբաւ ըլլալը :

Այսպէս ծնողքներն ալ պիտի զարգանան, պէտք է զարգանան, իրենց զաւակներուն հետ, անոնց հանդէպ իրենց պարտականութիւնները կատարել գիտնալու համար :

Ինչպէս կը տեսնուի՝ ծնողք չի նշանակեր պարզապէս զաւակ աշխարհ բերել եւ սնուցանել, մեծցնել զայն, նոյնիսկ դըպրոց ղրկել, քիչ շատ ուսում տալ, կրթել : Քաղաքակիրթ մարդուն համար ատկէ շատ աւելի բան մըն է ան . դաստիարակել, նկարագրով մը օժտել է, ֆիզիքական, իմացական եւ բարոյական արժէք մը ընել է տղան մարդ յորջորջումին արժանի :

Բայց, կրկնե՞նք, ատիկա փորձել կարենալու համար անհրաժեշտ է հետեւիլ իր զաւկին զարգացման, կարելի եղածին չափ լաւ ճանչնալ, հասկնալ է զայն, նոյնանալ կերպով մը անոր հետ : «Իր զաւակներուն քիթը սրբել, շոյել եւ ծեծել — այդ հազարամեայ սովորութիւնը — դաստիարակել չէ», կը գոչէ շուէտացի մանկավարժ մը՝ Հ . Քէյ, «ահագին ուժի վատնում պէտք է մէկ զաւկի իսկ լաւ ուղղութիւն տալու համար : Ասիկա չի նշանակեր թէ օրուան բոլոր ժամերը տըղուն յատկացնել պէտք է . այլ կը նշանա-

ՀԱՅՐԱՆԵՆՑ ՊԱՐՏԷԶԸ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Կար ատեն մը, երբ Հայրանենց տունը կը նմանէր մեղուաշատ փեթակի մը : Առաքելը ունեցած էր եօթը եղբայր եւ չորս քոյր, բոլորն ալ ամուսնացած, զաւակներու տէր : Իր հայրը, Ռէս Պետրոսը, մէկը Հայրանենց տան պատկառելի անձնաւորութիւններէն, ուզած էր իր շուրջը ունենալ, իր զաւակները, անոնց զաւակները եւ «զաւակներու զաւակներուն զաւակները» ինչպէս ինքը կ'ըսէր յաճախ : Ռէս Պետրոսը կ'ուզէր ստեղծել «տնական հանրապետութիւն» մը, ան՝ յաջողած էր, գիւղի մը չափ բնակչութիւն ունէր Հայրանենց տունը, նոյնքան դդալով ու տրեխով ... :

Մեծ ու հաճելի էր Հայրանենց տունը իբրեւ նիւթական շէնք եւ հոգեկան կառոյց : Բազմութիւն եւ ժխոր : Աշխատանք ու քրտինք : Բարութիւն եւ փոխադարձ սէր : Բերք ու բարիք եւ երջանկութիւն :

Օրհնեալ տուն :

Բայց՝ վրայ հասան կոտորած, կողոպուտ, աւեր ու փախուստ, ոմանք սպաննուեցան, ոմանք մեռան սովէ ու համաճարակէ : Վերջապէս՝ մեռել ու մեռել, ազատուեցան Հայրանենց տունէն միայն Առաքելը եւ իր պզտիկ տղան, Լեւոնը : Առաքելը յուսահատ էր եւ անմխիթար, նոյնիսկ օր մը որոշեց ինքնասպան ըլլալ, գնաց իրենց պարտէզը, բարձրացաւ կաղամախի ծառին կատարը, հոնկէ ինքզինքը վար նետելու եւ մեռնելու համար, բայց երբ ծառին վրայ քիչ մը նստեցաւ ու մտածեց, իր աչքին ու յիշողութեան մէջէն յաջորդաբար անցան իր պապերը եւ անոնց սերունդը, Հայրանենց տունը եւ իր մէկ հատիկ զաւակը, կարծես անոնք այպանեցին զինքը, ծաղրեցին իր թոյլ կամքը եւ տկար հաւատքը : Անարժան նկատեցին զինքը՝ Հայրանենց տան զաւակ կոչուելու : Առաքելը յանկարծ ինքզինքին եկաւ, զգաց իր սխալը, ծառէն վար իջաւ :

Առաքելը գրեթէ ծեր էր, բայց կար իր Լեւոնը, Հայրանենց տան վերջին ծիլը, հին ու հզօր կոճղէ մը արձակուած ծիլը, որ պիտի մեծնար, նոր ճիւղեր պիտի արձակէր, Հայրանենց տունը պիտի լեցնէր բազմութեամբ՝ ժխորով եւ աշխատանքով :

Առաքելը վերանորոգուած ու խանդավառ վերադարձաւ պարտէզէն, հոն գացած էր մահ փնտռելու համար, հոնկէ ետ եկաւ արեւալից սիրտով, նոր կեանքի նոր երազով : Այս դէպքէն ամիս մը յետոյ քաղաք գնաց, իր Լեւոնին համար գտաւ յարմար աղջիկ մը, թէ գեղեցիկ եւ թէ զարգացած : Նշանեց : Շէն եւ ուրախ էր Առաքելը, չէ՞ որ Հայրանենց տան ապագան լաւ կը տեսնէր : Մէկ երկու անգամ իր տղան նշանածին տունը ղրկեց, շատ անգամներ ալ հարսնցուն գիւղը բերաւ, իր նպատակն էր անոնց մէջ աճեցնել տալ փոխադարձ սէրը, բուռն ու հրավառ սէրը՝ որուն տաքութենէն հոգի պիտի առնէր Հայրանենց տունը :

Իր տղան նշանելէն անմիջապէս վերջ, օր մը, Առաքելը ժպիտը դէմքին ու հանդիսական քալուածքով մտաւ իր պարտէզը, կանգ առաւ առուին եզերքը, պահ մը ծծեց անոր ջրային զով շունչն ու երգը, նայեցաւ հոս ու հոն, որոշեց յարմար գետինը, առուի երկու եզերքներու վրայ, դէմ դիմաց խնձորի երկու նորատունկներ տնկեց, եւ իր ուրախութենէն պոռաց :

— Այս մէկ ծառը Լեւոնիս համար, իսկ միւսը՝ հարսիս համար :

Անկէ վերջ՝ ամէն անգամ որ պարտէզ կ'երթար, կ'այցելէր զոյգ խնձորենիներուն, անոնց մօտերը գտնուող խոտերը կ'արմատախլէր, հողը կը քրքրէր, ջուր կուտար, կ'աղբէր, կը գուրգուրար անոնց վրայ :

Երկու ծառատունկերը գրեթէ նոյն բարձրութիւն ունէին, բայց հարսնցուինը աւելի ճղաշատ էր, ու շուքը աւելի խիտ ու զովարար :

×

Փեսացուի անունը՝ Լեւոն, հարսնցուինը՝ Նարգիս :

Օր մը : Հայրանենց Առաքելը կեցաւ Լեւոնի եւ Նարգիսի համար տնկուած ծառերուն մէջտեղը :

Բարակ հով մը կար պարտէզին մէջ, ծառերն ու թուփերը, խոտերն ու ծաղիկները կը թրթռային, կը սվսվային : Առաքելին թուեցաւ որ՝ Լեւոնի խնձորենին կը խօսէր .

— Հայր, ես պիտի պահեմ Հայրանենց տան բոլոր աւանդութիւնները, պիտի ըլլամ աշխատասէր եւ գթառատ, պիտի ցանեմ ու քաղեմ, ամբարներս պիտի լեցնեմ ալիւրով եւ կարասներս՝ իւղով, վասն զի՝ կ'ուզեմ կապուիլ տանդ ոսկեղէն օղակին ... :

Նարգիսին ծառն ալ խօսեցաւ,

— Հարսդ պիտի ըլլամ, պարկեշտ ու տնարար, արտերուդ ալիւրը ես պիտի շաղուեմ, թոնիրէդ հացը պիտի թխեմ, սերունդիդ հոսումը ես պիտի պահեմ, եւ իբրեւ ամուսնական սրբազան ձիթենի՝ պիտի ծաղկիմ սեմիդ վրայ եւ տունիդ խաղաղութեան մէջ ... :

Հայրանենց պարտէզը խորհրդաւոր էր այդ օրը, անոր վրայ՝ ծիածան կապեր էր օրհնեալ իմաստութիւնը հայ աւանդապաշտ տունին :

Առաքելը խորհուրդով յագեցած՝ վերադարձաւ իր տունը, դէմքին վրայ բերկրութիւն եւ սրտին մէջ՝ ծաղկազարդ : Քանի մը ամիս յետոյ հարսնիք լարեց, խաղ ու պար, երգ ու խնջոյք՝ եօթը օր, եօթը գիշեր : Հարսնիքին երրորդ շաբթուն մեռաւ Առաքելը, բայց անոր երեսին վրայ, ցաւին ու տագնապին փոխարէն՝ արեւ կար ... :

Այդ արեւը՝ իր հոգիէն կուգար, իր երջանկութեան երկինքներէն :

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

(2 եւ վերջ)

կէ թէ մեր հողին այնքան լեցուած ըլլալու է իրմով որքան գիտունին լեցուած կ'ըլլայ իր փորձերով, արուեստագէտինը իր գործով, կը նշանակէ թէ պէտք է մեզի հետ կրենք զայն մեր մտածումներուն մէջ՝ ըլլայ երբ տունը նստած ըլլանք, ըլլայ երբ ճամբուն վրայ գտնուինք, ըլլա՛յ պառկելու ատեն, ըլլա՛յ ելլելու: Այս բանը շատ աւելի խորասոյզ զբաղում մըն է քան տղոց նուիրուած ժամերը ...»:

Եւ ասիկա, տղուն յղացման, աճման, զարգացման բոլոր շրջաններուն, առաջին օրէն մինչեւ ինքնավարութեան տարիքի հասնիլը: Ծնող ըլլալ այդ կը նշանակէ, մարդ մը պատրաստել, ստեղծել:

Անտարակոյս շատ կան անտարբեր ծնողքներ, որոնց զաւակները, այն կ'ըլլան բնականաբար, ինչ որ դիպուածը բերէ: Այդպիսիներուն համար չէ այս կարգի խնդիրներու քննութիւնը: Արդէն չեն ալ ուզեր հետաքրքրուիլ: Այսպիսիներուն համար օգտակար կրնայ ըլլալ ան, որոնք ամէն բանէ առաջ իրենց զաւկին կամ զաւակներուն դաստիարակութեամբը կը շահագրգռուին, եւ սակայն կը տեսնեն թէ իրենց թափած ջանքերը, որքան ալ անկեղծ, չեն տար ակնկալուած, բաղձացուած արդիւնքը, նոյն իսկ բոլորովին հակառակ արդիւնք կուտան յաճախ: Ամէն օր կը տեսնենք այդպիսի ծնողքներ մեր չուրջը: Ամէն նեղութիւն, զոհողութիւն յանձն առնելով հանդերձ, չեն յաջողիր դաստիարակել, ձեւի բերել իրենց զաւակը, եւ յաճախ կը դառնացնեն զայն, այնպէս որ իրենց ըմբռնումը դիտող մը պիտի կրնար կարծել թէ ճիշդ այդ է իրենց նպատակը: Կը տառապեցնեն, ինչպէս որ իրենք ալ կը տառապին մէկ կողմէ անդադար դժուարութեանց բախելով, միւս կողմէ, մանաւանդ, յուսահատելով իրենց զաւկին ապագայէն, խեղճ ծնողքներ: Եւ ըսել թէ կը դատապարտուին ալ իրենց այդ «մեղքերուն» համար(*): Տարօրինակ դատաստան, առնուազն տարօրինակ: Ծնողքներէն կը պահանջուի բան մը որ չէր տրուած իրենց: Պարտին ունենալ կարգ մը գիտական ծանօթութիւններ եւ գիտնալ արուեստ մը հրաշիւք իմն, քանի որ ոչ ոք խորհած է զանոնք իրենց ուսուցանել, սորվեցնել նախօրօք: «Մեղք»ե՞րը ծնողաց: Ոչ իսկ «սխալ»ները կամ «ձախաւերութիւն»ները ըսելու իրաւունք ունինք: Եթէ սխալ մը կայ, մեղք մը կայ — եւ կայ —, անիկա զիրենք ծնողական պարտականութեանց չպատրաստողներունը չէ՞, անոնցը՝ որ գիտեն կամ իրաւունք չունին չգիտնալու թէ, ինչպէս դիտել տրուած է, «երբ ճարտարապետութիւն չուսած մէկը տուն շինէ եւ պատերը ճաթռին՝ անմիջապէս կը տեսնուի, կը դարմանուի կամ նոր մը կը շինուի անոր տեղը, մինչդեռ միտք մը կամ նկարագիր մը եթէ բնականոն կերպով չզարգանայ՝ չափազանց ուշ յայտնի կ'ըլլայ, այն ատեն երբ այլեւս կարելի չէ դարմանել, իսկ նորեր կերտել՝ երբեք կարելի չէ»:

Պ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Կարդալ «Ծնողքներու Մեղքերը», գրեց Թոմա, 2 հատոր,— Բարոյական գիտութեանց ակադեմիայի մրցանակին արժանացած:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մեծ խանդավառութեամբ տօնուած է Հ. Յ. Դ. 70ամեակը: Խօսելու հրաւիրուած էր ընկեր Հրանտ-Սամուէլ որ պատմականն ընելէ ետք այն մեծ կազմակերպութեան որուն տարեդարձը կ'ոգեկոչուի ամէն կողմ, եզրակացուցած է — «Ազատութեան ախոյեան մեր կուսակցութիւնը՝ Դաշնակցութիւնը խորապէս կը հաւատայ թէ մօտ օրէն իր արդար լուծումը պիտի գտնէ այդ դատը, կը հաւատայ եւ այդ ուղղութեամբ լարած է իր բոլոր ճիգերը, — կենդանի պահել Հայկ. Դատը, հայ պահել մեր անհայրենիք բազմութիւնները որպէսզի մօտաւոր յառաջիկային անոնք վերադառնան իրենց ազատ, անկախ ու միացեալ հայրենիքը իրենց հետ տանելով նաեւ մեր տարագիր Եռագոյնը, որ պիտի ծածանի անպայման Հայաստանի կատարներուն վերեւ»: Հանդէսին նախագահած է ընկ. Ա. Աբրահամեան: Հ. Յ. Դ. Երիտասարդութեան կողմէ խօսած է ընկեր Մարգար Ճարապխանեան:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ եւ Պոլսոյ պատրիարքները այցելած է Քենթըրպըրիի Արք.ը Տոքթ. Ճէֆրրի Ֆիշըր: Պոլսոյ պատրիարքը երեք քառորդ ժամ տեւող սիրալիր խօսակցութիւն մը ունեցած է Անկլիքան Եկեղեցւոյ պետին հետ:

ՍԱՈՒԹ ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ մեծ շուքով տօնուած է Հ. Յ. Դ. 70ամեակը: Նախագահած է ընկեր Լեւոն Թիւֆէնկճեան: խօսած են Փրոֆ. Զագմագճեան եւ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միութեան եւ ՀՕՄ-ի ներկայացուցիչները:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ Պ. Արշակ Մելիք-Սարգիսեան հազար լիբանանեան ոսկի նուիրած է Պէյրութի Գասպար Իփէկեան Թատերախումբին:

ՀԱԼԷՊ ժամանած է «Գասպար Իփէկեան» Թատերախումբը որ ղեկավարութեամբ Պ. Ժորժ Սարգիսեանի պիտի ներկայացնէ Րաֆֆիի «Ոսկի աքաղաղը»:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Սպիտակ Տան մէջ նախագահ Այզընհաուըր հրաժեշտի երեկոյթ մը տուած է որուն հրաւիրուած էին նաեւ Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեան:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ յաջող նուագահանդէս մը տուած է լիբանահայ երիտասարդ եւ տաղանդաւոր ջութակահարը՝ Վարուժան Գոճեան:

ՊՈԼՍԷՆ ետք, Արմէն Կիրակ յաջող երգահանդէս մը տուած է Պէյրութի մէջ, նախաձեռնութեամբ «Համազգայինի» վարչութեան: Ծանօթ թենորը մեծ գնահատանքի արժանացած է եւ հրաւիրուած է նաեւ երգելու Պէյրութի հեռատեսիլէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵՐ ԲՈՒԺԱՎԱՅՐԵՐԸ

Բուժավայր (կուրորտ) կը կոչուին աշխարհագրական այն դիրքերը կամ կէտերը, որոնք հանքային ջուրի, մթնոլորտային ներգործութեան կամ կլիմայական ազդեցութիւններու հարստութեամբ կը նպաստեն առողջութեան վերահաստատման:

Հայաստան օժտուած է նման բուժավայրերով: Ունի բազմաթիւ հանքային աղբիւրներ, որոնք կ'օգտագործուին սրտի եւ երակներու, ստամոքսի եւ աղիքներու հիւանդութեանց բուժման համար:

Բուժավայրերու կեդր. հաստատութիւնը գիտական չափանիշով կազմակերպած է Արզնի, Դիլիջան, Հանքաւան եւ այլ վայրերը: Բացառիկ ձեւով հարուստ է Հայաստանի բնութիւնը, հազուագիւտ բաղադրութեամբ իր ջուրերէն զատ ունի նաեւ բարձր լեռնային կլիմայի անկրկնելի ներդաշնակութիւն, լիճերու, անտառներու եւ տափաստաններու բարենպաստ պայմաններով:

Հայաստանի առողջարանները հաստատուած են գլխաւորաբար Արզնի, Ջերմուկ, Դիլիջան բուժավայրերուն մէջ, ինչպէս եւ Կիրովական, Ստեփանաւան, Արագած, Հանքաւան, Ծաղկաձոր եւ Նորք ամարանոցներուն մէջ:

Առաջին կարգի վրայ կուգայ Արզնին, որ կը գտնուի ծովի մակերեւոյթէն 1250 մեթր բարձր դիրքի վրայ, Հրազդանի գեղատեսիլ կիրճին մէջ: Բնութեան հիանալի պայմանները, արեւոտ ու տաք օրերու մեծ թիւ մը, առանց հովի մեղմ եղանակը, ածխաթթուով հարուստ ջուրերը Արզնին կը դնեն սրտի եւ երակներու, ստամոքսի եւ աղիքներու հիւանդութեանց բուժման յատուկ առողջավայրերու շարքին գլուխը: Անսպառ է Արզնիի բուժական յատկութեամբ օժտուած ջուրերուն պաշարը, որ կ'օգտագործուի ոչ միայն տեղւոյն վրայ, այլ եւ շիշերու մէջ լեցուելով կը ղրկուի այլ շրջաններ:

Այս շարքին մէջ կը գտնուի Ջերմուկը, ծովի մակերեւոյթէն երկու հազար մեթր բարձր սարահարթի մը վրայ, Արփա կատաղի լեռնային գետին ափերուն: Գեղեցիկ լեռնային բնութիւնը, ալպեան փարթամ բուսականութիւնը, աղմկոտ եւ գեղատեսիլ ջրվէժը ու վերջապէս հանքաջուրին բուժիչ յատկութիւնները Ջերմուկը դարձուցած են Խ. Միութեան լաւագոյն առողջարաններէն մէկը: Ըստ յայտնի փրոֆէսօր Ն. Սլավեանովի աշխարհի բոլոր հանքային աղբիւրներուն մէջ Ջերմուկն է որ ամէնէն աւելի կը մօտենայ Կարլսբադեան Շպրուդելին: 64 աստիճանի հասնող ջերմութիւնը լաւ արդիւնք կուտայ եւ կը բուժէ ստամոքսի, աղիքներու, շաքարախտի եւ ջղային հիւանդութիւնները:

Ջերմուկի մէջ կառուցուած են լոգանքի երկյարկանի շէնք, առողջարան, ըմպարահ եւայլն: Տարեկան վաթսուն միլիոն շիշ ջուր կը ղրկուի այլ եւ այլ շրջաններ: Վերջերս գտնուած են նաեւ տաք եւ պաղ հանքային նոր ջուրերու հզօր շատրուաններ:

Մեծ հեռանկարներ ունի Հանքաւանի ամառանոցը՝ Միսխանայի գեղատեսիլ հովիտին, Հայաստանի հիւսիս-արեւմտեան մասին մէջ: Տեղւոյն ջուրերը օգտակար են յատկապէս ստամոքսի, աղիքներու, լեարդի, լեղապարկի հիւանդութիւնները դարմանելու համար:

Հայաստանի մէջ կան նաեւ շատ լեռնային կլիմայ ունեցող հիանալի կայաններ, ինչպէս, օրինակ, Դիլիջանը, Կամոն (Նոր Բայազետ), Ստեփանաւանը, Գիւլաֆարակը, Պուշկինոն, Ֆիոլետովոն, Գոլովինոն, Մարտունին, Սեւանայ լիճի աւազանը եւայլն: Ասոնց շարքին իր մեղմ կլիմայով, արեւի առատութեամբ եւ զովացուցիչ կանաչով մեծ հռչակ կը վայելէ Դիլիջանի բուժավայրը:

Յայտնի բժիշկներու կարծիքով Դիլիջանի կլիման եզակի է եւ կրնայ մրցիլ լեռնային կլիմայ ունեցող աշխարհահռչակ բուժարաններու հետ: Շրջապատուած է սաճիի փարթամ անտառներով ծածկուած՝ ծովու մակերեսէն երկու հազար մեթր բարձրութիւն ունեցող լեռներով, որոնք այլապէս իւրայատուկ անմրցելի պայմաններ կը ստեղծեն բուժելու թոքերու, գեղձերու եւ ոսկորներու հիւանդութիւնները, տարուան բոլոր եղանակներուն:

Դիլիջանի մօտերը կը գտնուի Բլդան-Ջայ հանքաղբիւրը, որ կը բուժէ թոքատապէ, ստամոքսի եւ աղիքներու ցաւերէն տառապողները:

Իր բնական եւ կլիմայական պայմաններուն համար բացառիկ ուշադրութեան արժանի է Սեւանայ լիճի աւազանը:

Արդարեւ, գտնուելով ծովի մակերեսէն 1965 մեթր բարձրութեան վրայ եւ շրջապատուած ըլլալով լեռներէ՝ Սեւանի աւազանը աչքի կը զարնէ արեւի բարձր լուսաւորութեամբ (էնսոլասիոն), անդրամանիշակագոյն ճառագայթներու առատութեամբ, որոնք մեծ նշանակութիւն ունին մարմնակազմի կենս. յեղաշրջումին համար եւ կը լաւցնեն նիւթերու փոխանակութիւնը, առանձնայատուկ արժէք ունին ինչպէս մանուկին աճող մարմնակազմին, այնպէս ալ արեան պակասութիւն ունեցող եւ տկարակազմ մարդոց համար:

Բուժիչ հանքաջուրերու առատութիւնը, չափազանց նպաստաւոր լեռնա-կլիմայական պայմանները եւ գրաւիչ բնութիւնը լայն հեռանկարներ կը բանան Հայաստանի առջեւ, որպէսզի ան դառնայ միջազգային չափանիշով առողջարան մը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Արշակը նորից զննաբար նայեց Փառանձեմին եւ ասաց.

— Ես խնդրել եմ, Փառանձեմ, որ պալատի տիկինները քեզ միայնակ չթողնեն:

Ասաց, բայց իսկոյն էլ զգաց, որ դա յայտնի է արդէն եւ կատարւում է:

Սակայն այդ խօսքերին էլ Փառանձեմը չպատասխանեց, մինչդեռ կարգը պահանջում էր, որ նա շնորհակալ լինէր Թագաւորի այդ շնորհի համար. բայց Փառանձեմը դարձեալ մնաց լուռ: Ի՞նչ էր նշանակում այդ լռութիւնը. խոր վի՞շտ, թէ..

Արշակը վարանքի մէջ էր:

— Այդպէս, Փառանձեմ. կը ցանկանայի, որ դու չափից աւելի անձնատուր չլինես վշտիդ, — խօսեց Արշակը ձայնին աւելի մեղմութիւն տալով, եւ կրկին ըղձաց, որ չասաց այն, ինչ անհրաժեշտ էր, ինչ կարեւոր էր, ու դարձեալ լռեց, դարձեալ նայեց գլխահակ Փառանձեմին, որին շարունակում էր փայփայել Օլիմպիան աջով շոյելով նրա ճերմակ ձեռքը: — Եղիր վստահ, Փառանձեմ, որ եղեռնագործը կը գտնուի եւ կը ստանայ արժանի պատիժը, — փոքր լռելուց յետոյ ասաց Արշակը ներքուստ ուրախ, որ գտնուեց վերջապէս հարկաւոր խօսքը:

Բայց Փառանձեմը այդ խօսքերին նոյնպէս անտարբեր եղաւ:

Այդ ժամանակ Արշակը, վեր կացաւ տեղից եւ գնաց դէպի լուսամուտը, մտածելով, թէ վիշտը հաւանաբար թմրեցրել է Փառանձեմին: Բայց եւ այնպէս պէտք է սրտապնդել նրան, եւ ասաց.

— Այո, եղեռնագործը կը ստանայ իր արժանի պատիժը. իսկ դու քեզ զգայ ինչպէս հարազատներիդ մօտ...

Արշակն ու Թագուհին խօսեցին մի փոքր եւս ու ապա հեռացան իրենց յարկաբաժինը:

Այսպէս վերջացաւ Թագաւորի առաջին այցելութիւնը Փառանձեմին:

Չնայած նա շարունակ մտածում էր հարցնել Փառանձեմին՝ ո՞վ էր ասել, թէ «կ'ունենայ առաւել լաւ ամուսին» խօսքերը եւ արդեօք դրանք մխիթարանքի համա՞ր էին ասուած, ինչպէս կարծում էին ոմանք, թէ լուրջ նպատակով... Այսուամենայնիւ Արշակը անկարող եղաւ անել հարցումը, եւ այդ միտքը հանգիստ չէր տալիս նրան:

Երկրորդ այցին խօսակցութիւնն ընթացաւ աւելի դիւրին:

Ինչպէս առաջին անգամը, Արշակը հանգիստ նստեց Փառանձեմի դիմաց եւ ասաց.

— Գնէլի կորուստը ծանր է ամէնիս եւ ամէնից առաւել քեզ համար, Փառանձեմ: Սակայն...

Թագաւորի առաջին իսկ խօսքերից Փառանձեմի աչքերում արցունք երեւաց, եւ նա գլուխն իջեցրեց:

— Արցունքն անշուշտ թեթեւացնում է վիշտը, Փառանձեմ, — շարունակեց Արշակը ձայնի մէջ վշտախառն մեղմութիւն: — Սակայն արցունքով ետ չենք բերի Գնէլին:

Փառանձեմը, չգիտես այս խօսքերի տպաւորութեա՞ն տակ, թէ ինքնաբեր սրբեց արտասուքը եւ, աչքերը մի կէտի յառած, անշարժացաւ: Թուաց դարձեալ, թէ չի կամենում կամ չի համարձակւում նայել Թագաւորի երեսին. եւ Արշակը նորից մտածեց, թէ նա գուցէ կասկածներ ունի դարձեալ... Այլապէս՝ չէ՞ որ պատիւ պիտի համարէր խօսել Թագաւորի հետ, պատասխանել նրա հարցումներին: Ամաչո՞ւմ է... Սիւնեաց իշխանի դուստրը շինականի աղջիկ չէ: Իշխանական վերդատտանում մեծացած եւ տարիներով Բիւզանդիայում ապրած՝ նա պէտք է որ համարձակ լինէր: Սակայն... Տեսնելով նրա յամառ լռութիւնը՝ Արշակն ասաց.

— Ես, Փառանձեմ, արդէն սուրհանդակ եմ ուղարկել Բիւզանդիոն՝ Անդոք իշխանին եւ Մարիամ իշխանուհուն կանչելու: Հարազատներիդ ներկայութիւն կարի անհրաժեշտ է: Այդպէ՞ս է:

Եւ որովհետեւ Փառանձեմն անմիջապէս չպատասխանեց՝ Արշակը հարցրեց.

— Յուսամ դժգոհ չես լինի:

Վերջապէս Փառանձեմը գլուխը բարձրացրեց եւ նայեց Թագաւորին:

— Բնաւ, արքայ: Շնորհակալ եմ խորապէս, — ասաց նա մի այնպիսի ձայնով, որի մէջ խոր վշտի հետ միասին զգացւում էր եւ երախտագիտութեան շեշտ եւ ձայնի հաճելի մի երանգ: Եւ Արշակը նրա ձայնի այդ շեշտից ու երանգից զգաց, որ նա իրեն չի կասկածում Գնէլի սպանութեան մէջ եւ դրանից թեթեւութիւն զգաց, ապա մտածեց. «Այժմ գուցէ բացատրի, թէ ո՞վ էր ասել նրան «Մի տանջիր քեզ, կ'ունենաս առաւել լաւ ամուսին»... Մտածելով՝ Արշակը ելաւ տեղից, ասես կարեւոր գիւտ արած եւ, մէկ-երկու քայլ անելով, նորից մտածեց՝ հարցնե՞լ, թէ ոչ: Բայց հարցնելու փոխարէն, ասաց.

— Այդպէս, Փառանձեմ, արիացիր: Յուսամ Անդոք իշխանը մեզ երկար սպասել չի տայ եւ կը ժամանի փութով Մարիամ իշխանուհու հետ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՎԻԷՆ.— Ալեքսան Տէր Յակոբեան, զաւակները եւ բոլոր ազգականները մեծ վշտով կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

անակնկալ եւ դառնակսկիծ մահը, որ տեղի ունեցաւ Ալժերիոյ (Պաթնա) ճակատին վրայ Նոյեմբեր վեցին:

Պաշտօնական հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւնը, մասնակցութեամբ տեղական իշխանութեանց, պիտի կատարուի այս Շաբաթ օրը, 17 Դեկտ., ժամը 16ին:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլերեան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ:

(Շար. նախորդ ժողովին):

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 18 Դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ համակիրները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւանդի Լիոնի Սիամանթօ խումբէն կողմէ, Կիրակի, 18 Դեկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 15էն 22 Յոյներու սրահը՝ 5 Րիւ Պօնըֆուա:

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, հաճելի մթնոլորտ: ՊՈՒՖԷ:

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարահանդէսը մեծ պատրաստութեամբ, այս Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի մէջ: Առաջնակարգ նուագախումբ:

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլ, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Թաղիս Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ անուան տօնակատարութեան առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Թաղիս եկեղեցաշէն եւ դպրոցաշէն ազգայիններու հոգւոյն:

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ աւանդական մատաղ օրհնութիւնը ու բաշխումը Թաղիս Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Մանուկներու Օրը» Կրընոպլի մէջ կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի, Յունուար 15ի Կիրակին, Րիւ Ժէի սրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ԿԵԴՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէն սախպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջաններու ընկերները, որոնց ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկայէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. Յ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԴԱՇՏ եւ ԱՆԴՐԱՆԻԿ միասնաբար Տէսինի մէջ, այս Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 8·30ին:

ԱՆԻ, այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլ Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը, 40 Րիւ տը լա Մառ:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, հայածէս պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ռատիօկայանէն:

Պատարագիչ՝ ՆՇԱՆ Վ. ԳԱՐԱՔԷՀԷԵԱՆ

Քարոզիչ Ներսէս Ծ. Վրդ. ՍԵԹԵԱՆ:

(Մեծաւոր Հռոմի Լեւոնեան դպրոցի):

Կարճ ալիք՝ 31·10, 25·55 եւ 19·84:

Միջին ալիք՝ 196 մ.:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Լիոնի Հայուհեաց մասնաժողովի:

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Շարպոնիյէռի գեղեցիկ սրահին մէջ:

Ի նպաստ Հ. Բ. Ը. Մ. բարենպատակ ձեռնարկներուն (պիտի գործածուի տեղւոյս մէջ):

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին:

Փարիզէն «ՍՕՍԻ» 20 հոգինոց երկսեռ երգի ու պարի խումբը:

Յայտագրի համաձայն պիտի ըլլան ի մէջ այլոց առաջին անգամ ըլլալով հետաքրքրական նորոյթ խաղարկութիւններ, ղեկավարութեամբ Տիկին Յասմիկ Քութաէրեանի:

Կը մասնակցի տաղանդաւոր դաշնակահար Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ:

Ներկայ պիտի ըլլայ Փարիզի կեդրոնէն պատգամաւորութիւն մը:

Ընտիր նուագախումբ, Հայկական ջերմ մթնոլորտ: Ճոխ պիւֆէ ուր պիտի գտնէք հայկական աղանդեր եւ անուշեղէններ, մասնաւոր պատրաստուած:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ֆրանսայի մէջ գործող եւ վախճանած հետեւեալ եկեղեցականներուն յիշատակին.— Գէորգ Արք. Իւթիւճեան, Վռամշապուհ Արք. Քիպարեան, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան, Գրիգորիս Եպիսկ. Պալագեան, Երուանդ Եպիսկ. Փէրտահճեան, Սարգիս Եպիսկ. Աճէմեան, Յովհաննէս Ծ. Վրդ. Ֆերհատեան եւ բոլոր քահանայ հայրեր:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 16 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8977 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4778

"ԱՅՍ ԱԶՆԻՒ ՑԵՂԸ"...

Այս բացատրութիւնը գործածած է թուրք թերթ մը, «Միլլիէթ», խօսելով այն «ճիւաղային» ամբոխի մասին, որ 1955ին, Սեպտեմբեր 6–7ին, թալլած է, հրդեհած, եկեղեցիներ կործանած, ըսպանութիւններ գործած է։

Թերթը ապշած է այս դէպքերը դիտելով «պատճառ»էն եւ չէ հաւատացած, որ անոնք, այդ վայրագ ոճրագործները թուրք եղած են։ Եւ զարմանահար՝ հարցուցեր է.— «Ուրկէ՞ գտեր էին այդ ճիւաղները, Աստուած իմ...»։

Եւ յետոյ՝ թէ «այս ճիւաղները չէին ներկայացներ այս ազնիւ ցեղը», որ գոյն տուեր է քաղաքակրթութեան...

Կը թուի թէ թուրք թերթը բանդագուշանքի մէջ է եւ կամ ինքը թուրք չէ, որովհետեւ եթէ իսկական թուրք ըլլար կամ մտքով առողջ, պիտի գիտնար, թէ նախ՝ Թուրքիա կոչուած երկրին մէջ Աստուած գոյութիւն չէ ունեցած, ինչպէս մենք կը ճանչնանք զայն. եւ յետոյ թուրք ցեղը, ըստ իր պատմութեան «ազնիւ» չէ եղած, որովհետեւ ազնիւ ցեղ մը թալանով, կոտորածով ու արիւնով երկիր չի կառավարեր։

Տարակոյս չկայ, որ այդ ցեղը առաջնորդողներ եղած են. անշուշտ, Վայարներն ու Սենտերէսները առաջնորդած են զայն եւ «ամբոխ»ի վերածած։ Սակայն, կարելի՞ է «ազնիւ» ցեղը փրկել, թալանի եւ արիւնի ամբողջ մեղքը գցելով միայն ղեկավարներուն վրայ։

Յամառինք, որ Սեպտեմբեր 6–7ի դէպքերուն իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերած են թուրք համալսարանական ուսանողները, եւ ինչ ահաւոր դժբախտութիւն, մինչեւ իսկ ուսանողուհիներ...

Զունինք մենք ցեղային նախապաշարում, սակայն չենք կրնար իրողութիւններու առջեւ փակել մեր աչքերը։

Երթանք դէպի 1915։ Թուրք խմբագիրները, որոնք այսօր կը վրդովուին Սեպտ. 6–7ի դէպքերէն, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ լռած են 45 տարիէ ի վեր, գործուած աննախընթաց ոճրագործութիւններու առջեւ։

Պատմութիւնը կ'ըսէ, թէ մէկ միլիոնէն շատ աւելի մարդկային անզէն էակներ, կիներով, մանուկներով եւ ծերերով միասին, բնաջնջուած են Թուրքիա կոչուած երկրի մը մէջ։ Ազգի մը մէկ երրորդը կոտորուած է կամ պաշտօնական հրահանգներով տարագրուած եւ բնաջընջուած, ճամբու ընթացքին։ Թալլուած են անոնց տուներն ու խանութները, սրբապղծուած հարիւրաւոր եկեղեցիներն ու մշակութային հաստատութիւնները, քանդուած են հազարաւոր բնակարաններ, արհեստանոցներ եւ հանրային շէնքեր։ Եւ եղած են այս բոլորը՝ կառավարական հրահանգով, համալսարանական ղեկավարներու կողմէ, գիտուններու եւ բըժիշկներու գործակցութեամբ, որոնք զամբիւղներով հայ մանուկներ թափած են ծով կամ թունաւորած։ Բայց, չմոռնանք, որ այս վայրագութիւնները եղած են գործակցութեամբը թուրք ժողովուրդին, «ազնիւ ցեղ»ին, որ մինչեւ այդ գծոխային թուականը բարիք միայն տեսած էր հայ ժողովուրդէն։

Ինչպէս բացատրենք այս մութ ու անհերքելի դէպքերը, որոնց մէկ հեռաւոր արձագանգը կազմած են Սեպտ. 6–7ի դէպքերը։

Թո՞ւրք էին, թէ ոչ այս դէպքերու հեղինակները, Պ. խմբագիրներ «Միլլիէթ»ի եւ այլ թերթերու։

Թուրք մամուլը ցաւ կը յայտնէ, որ օտար մամուլը շատ աննպաստ արտայայտուած է այս առթիւ.— «Լիւքսէմպուրկ Փոսթ» գրեր է թէ «Թուրքիա ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի առջեւ յանցաւորի դիրքին մէջ կը գտնուի։ Ծրագիր մը պատրաստուած էր, քանդումի ծրագիր»։

Ուրիշ մը, «Ալ Ամալ», Պէյրութէն, գրեր է. «Թուրքերը չեն կրնար դիւրաւ սրբել իրենց ճակտին մուրը։ Անոնք ցոյց տուին թէ բարեկամութեան արժանի ազգ մը չեն»։

Իսկ «Մանչեսթըր Կարտիըն» (Լոնտոն), գրեր է. «Վոսփորի ափերուն վրայ վայրագ շարժումներ եղան։ Ամբողջ աշխարհ ծունկասարսուռ հետ սուգ կը պահէ»։

Այս տողերը որո՞ւ համար գրուած են, միայն Մենտերէսներո՞ւ համար թէ թուրք «ազնիւ» ցեղին համար։ Բեկորներ են այս գրուածքները։ Գիրքեր, գիրքերու շարքեր գրուած են հայկական Եղեռնի մասին։ Մատենադարաններ կազմուած են, պաշտօնական, եւրոպական պետութիւններու եւ ականաւոր ականատեսներու վկայութիւններով։

Ի՞նչ կը մտածեն այսօրուան թուրք թերթերը եւ, առ հասարակ, մտաւորականները։ Մենք գիտենք միայն, անհունի վշտով, որ պատմութեան մեծագոյն ոճրագործներէն մէկը՝ թուրք Թալէաթ փաշա կոչուած ճիւաղը իբր «նահատակ» կը յարգուի դեռ Պոլսոյ մէջ, փոխանակ անոր դիակը շուներուն նետելու...

Անցնինք սակայն։

Ուրիշ թերթ մը, «Ճիւմհուրիէթ», Պուրհան Ֆելեք անունին տակ, կը յիշէ թէ ինք Սեպտեմբեր 6–7ի դէպքերու ընթացքին արտասահման կը գտնուի եղեր։ Եւ վերադարձին տեսեր է ամբողջ ողբերգութիւնը։

Իրեն ըսեր են թէ պատասխանատուներ չկան, «բնաւ յանցաւոր չկայ... Ազգային պոռթկում է եղեր ան»։

«Զրպարտութեա՜ն նայեցէք», կը պոռայ Պուրհան Ֆելեք, որ անշուշտ միւս թուրք թերթերուն նման կը մտածէ եւ վայրագ «ճիւաղներ»ը թուրք չի նկատեր, «ազնիւ» ցեղ նկատելով թուրքը։

Ու կը յայտարարէ.

«Հայկական ջարդերուն եւ տարագրութեան ատեն ալ կազմակերպիչները ազգին բեռցուցած էին յանցանքը։ Այն ազգին՝ որուն բազմաթիւ անհատները ըլլայ այս դէպքին, ըլլայ այն դէպքին, իրենց կեանքը վտանգած են իրենց դրացիները, բարեկամները պահելու համար»։

Մարդկային փորձառութիւնը, պատմութիւնը կը վկայէ որ ազգ մը իրեն արժանի կառավարութիւնը միայն կ'ունենայ։

«Ի սէր Աստուծոյ, այս տեսակ կառավարութիւն կ'ըլլա՞յ», կը հարցնէ թուրք թերթը։ Աւելցնենք մենք, այս տեսակ ազգ կ'ըլլա՞յ, որ նման համատարած ոճիրներ թոյլ տայ իր կառավարութեան։

Եղած են անշուշտ «անհատ»ներ, որոնք պահած են իրենց «դրացի»ները, այո, եղած են եւ մենք ուրախ ենք։ Այդ բացառութիւնները չե՞ն ապացուցաներ թէ զանգուածը, ազգը ճիշդ հակառակը գործած է։ Կրնա՞ր ըլլալ հայկական Եղեռնը, եթէ թուրք ազգը չգործակցէր իր ոճրագործ ղեկավարներուն։

Եթէ իսկապէս «ազնիւ» ըլլար։

Կ'ուզէինք որ այս մասին մտածէին ու գրէին թուրք թերթերը...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ՅՈՅՍԵՐԸ

ՄԱԿԸ ՄԻՇՏ ԱԼԺԵՐԻԱՅՈՎ ԿԸ ԶԲԱՂԻ

Նախագահ տը Կոլ իր վերադարձին երկար խօսեցաւ վարչապետին եւ կառավարական պատասխանատու անձնաւորութեանց հետ, ճշդելու համար կացութիւնը Ալժերիոյ եւ Մայր Երկրին մէջ, հանրաքուէի նախօրեակին։

Տը Կոլի համար երկու փոքրամասնութիւնները դէմ են իր ալժերական ծրագրին եւ մտքերը կը պղտորեն։ Մէկը՝ աջը (Ֆրանս. Ալժերիոյ Ճակատ), միւսը՝ ըՖ–էլ–էնը։ Այս երկու հոսանքներուն միջեւ տը Կոլ կը յուսայ «Ալժերական» կարծիք մը երեւան հանել որ ըլլայ թէ մահմետական թէ եւրոպական եւ փրկէ Ալժերիան ծայրայեղներու ձեռքն իյնալէ։

Իր ճամբորդութենէն այն առաջին դասը զոր քաղած է, ան է որ հարկ է աճապարել առանց սակայն խուճապի ենթարկուելու։ Պէտք է նաեւ խստօրէն պատժել բոլոր անոնք որոնք պատասխանատու կը նկատուին Ալժերիոյ վերջին դէպքերուն։ Զօրեքշաբթի իրիկուն «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան մէկ հանրաժողովին որ տեղի ունեցաւ Միւթիւալիթէի մէջ, Տըպրէ վըճռականօրէն յայտարարեց.— «Հանրապետութեան նախագահին քաղաքականութենէն դուրս չիք փրկութիւն, Ալժերիոյ մէջ»։

Տըպրէ ուրախ է նաեւ որ բանակը տէր կեցաւ իր պարտականութեան եւ առաջքն առաւ աւելի ծանր դէպքերու։ Վարչապետին համար եթէ նոյնիսկ միայն մէկ պատճառ կայ Զօր. տը Կոլին կողքին կենալու այն է նախատեսել թէ ի՞նչ կը պատահէր եթէ երբեք տը Կոլ անհետանար կամ քաշուէր։

Այս պայմաններու տակ ի՞նչ պիտի տայ հանրաքուէն։ Պոյքոթի պիտի ենթարկուի երկու ծայրայեղ հոսանքներուն կողմէ, նախ Ալժ. Ազատ. Ճակատին ապա ՖԱՃի կողմնակիցներուն։

Բայց տը Կոլ կը կոթնի երրորդ ուժի մը վրայ որ «այո» պիտի ըսէ եւ թոյլ տայ իրեն որ ոտքի դնէ «Ալժերական Ալժերիան»։ Ցարդ անորոշ է հանրաքուէին տալիք արդիւնքը, եթէ «այո»ները կազմեն այն մեծամասնութիւնը որուն տը Կոլ կը սպասէ, հաւանական է որ կրակը դադրեցնելու նոր հրաւէր մը կարդայ։ Մինչ այդ ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբը կը շարունակէ զբաղիլ Ալժերիոյ հարցով։ Պարկեշտ ճառ մը խօսեցաւ Անգլիոյ պատուիրակը, շեշտելով.— «Այն տպաւորութիւնն ունինք որ կարգ մը պատուիրակութիւններու նպատակը Ալժերիոյ մէջ խաղաղութիւն հաստատելը չէ այլ որոշ քաղաքականութիւն մը վարել Ատլանտեան Ուխտի պետութեանց դէմ»։ Անգլիոյ պատուիրակը ձաղկեց նաեւ խորհրդային պատուիրակը որ ամերիկեան ռմբաձիգ օդանաւեր «տեսած» էր Ալժերիոյ վրայ։

× Ալժերիոյ դէպքերուն վաղորդայնին ձեռք առնուած առաջին միջոցներու կարգին է ՖԱՃի եւ ուսանողական շարք մը կազմակերպութեանց լուծումը։

Կացութիւնը թէեւ հանդարտ է բայց նոր զոհեր պատահած են Ալժերիոյ մէջ վերջին 48 ժամերու ընթացքին։

Պէտք չէ անտեսել նաեւ թէ այս անգամ մահմետականներն ալ զգուած են.— «Ֆրանսական Ալժերիան մեռաւ, պարոն, սպաննեցին։ Ծանօթ էք առակին՝ ով որ շատ կը համբուրէ դէչ կը գրկէ»։ Այսպէս խօսած է մահմետական հին բարեկամ մը Ֆիկառոյի թղթակիցին։ Եւ խօսակիցը դիտել կուտայ նաեւ թէ մահմետականները ցոյցեր ըրած են հոն ուր Եւրոպացիները սկսած են եւ կ'աւելցնէ. «Ցարդ հանգիստ ձգած էին մեզի։ Ի՞նչ կ'ուզեն»։

× Քաղաքային մէջ օրերը եւ գիշերները ծանր են։ Մթնոլորտը լարուած է։ Հրեայ ընտանիքներ կը հեռանան, մինչ ապահովութեան ուժերը կը հսկեն որ կարգը չխանգարուի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, Հինգշաբթի առաւօտ մեծ հանդիսութեամբ կատարուեցաւ Պելճիոյ թագաւորին ամուսնութիւնը։ Պոտուէն զինուորական ենթասպայի զգեստով եւ Ֆապիոլա Պալենսիակայի մէկ շքեղ հագուստով, միասին մտան Սէնթ Կիւտիւլ Մայր Տաճարը, հակառակ աւանդութեան, որովհետեւ թագաւորը մայր չունի, իսկ նշանածը՝ հայր։ Արարողութեան կը նախագահէր Պելժիոյ առաջնորդը՝ կարդինալ Վան Ռոյ, Պապը իբրեւ իր անձնական ներկայացուցիչը ղրկած էր Ժընեւայի Արք.ը՝ կարդինալ Սիրի, որ պիտի պատարագէր բացառիկ շնորհումով, յանուն Պապին։ Այս պաշտօնական հանդիսութեանց նախօրեակին, մեծ ճաշ մը տրուած էր արքայական եւ պետական հիւրերուն որ Պրիւսէլ ժամանած էին հարսնիքին առթիւ։ Այդ ճաշին ընթացքին թագաւորին հայրը՝ Լէոփոլտ հրապարակային յայտարարութեամբ մը սրբագրեց քսան տարուան վիրաւորանքները զոր Պելժիա ըրած է իր կնոջ՝ Փրենսէս տը Ռեթիի, արդարեւ տղուն դառնալով, Լէոփոլտ ըսաւ.— Թոյլ տուր որ յիշեցնեմ քեզի թէ ինչ կը պարտիս անոր որ քաջութեամբ բաժնելով հանդերձ իմ բոլոր տանջանքներս, երբեք չդադրեցաւ քեզի ընծայելէ այն գուրգուրանքը, զոր մայրդ, ցաւ ի սիրտ բոլորիս, չկրցաւ անձամբ տալ»։

ՀԱԲԷՇԻՍՏԱՆԻ կայսրին բացակայութեան (Պրազիլիա կը գտնուի) պետական հարուած կազմակերպեց՝ գահաժառանգը իշխան Ուասին, օժանդակութեամբը կայսերական պահակազօրքին։ Իշխանը ճառով մը բացատրեց դրդապատճառները՝ «վերջ դնել երեք հազար տարուան անարդարութեան»։ Աւելցուց որ ժողովուրդը յուսախաբ է տիրող անարդարութիւններէն եւ ազատութեան պակասէն։ Հայլէ Սելասիէ անմիջապէս Ատիս Ապէպա վերադարձաւ։

ՎՈՍՓՈՐԻ վրայ հսկայ հրդեհ մը ծագած է երկու քարիւղատար նաւերու բախումին հետեւանքով։ 55 հոգի մեռած են։ Սաստիկ հով մը պատճառ եղած է որ Եուկոսլաւ եւ յոյն երկու նաւեր իրարու զարնուին, ապա հրդեհը տարածուելով հասնի նաեւ Թրքական Թարսուս նաւին։ Յոյն ծովային մը ըսած է.— «Անանց մեռնելու դժոխքը տեսայ»։

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Զոնկուլտախի մօտ հանքային պայթիւն մը պատճառ դարձած է 18 հանքագործներու մահուան։ 17 ուրիշներ վիրաւորուած են եւ 28 հոգի՝ ազատած։

ՔՈՆԿՈՅԻ փոխ-վարչապետը՝ Անթուան Կիզենկա հաղորդեց թէ որոշած է մայրաքաղաքը՝ Լէոփոլտվիլէն Սթանլէվիլ փոխադրել։ Յայտնի չէ սակայն թէ Կիզենկա այդ իրաւասութիւնը ունի՞, երբ Լումումպայի կառավարութիւնը լուծուած է նախագահին կողմէ։

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան դեսպանը՝ Հութըն իր հրաժարականը ներկայացուց։ Ծանօթ է որ Քեննէտիի իշխանութեան օրով պիտի փոխուի դիւանագիտական ամբողջ անձնակազմը։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ «Եհովայի վկաներու» ղեկավարը՝ Շնայտըր դատի քաշուած է։ Աղանդին գործունէութիւնը արգիլուած էր 1950ի օրէնքով։

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅԻ վրայ արձակուած հիւլէական ռումբը 79·400 հոգի սպաննած է, իսկ Նակասաքիի վրայ արձակուածը՝ 15·200։ Այս տեղեկութիւնները հաղորդեցին 966 ամերիկացի եւ ճափոնցի քննիչներ, 13 տարուան մանրակրկիտ քննութիւններէ ետք։ Ճափոնական պաշտօնական շրջանակները 250·000 է կ'ըսէին զոհերու թիւը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍԻ ՏԱՃԱՐԸ

Շատ դարեր առաջ ի մի հաւաքուեցին Հայոց Ձորի մարդիկ, խորհրդի նստեցին եւ որոշեցին Լոյսի Տաճար կառուցել, հայրենի երկրից ընդմիշտ հեռացնելու համար խաւարն ու կարիքը:

Մաճկալ ու սերմնացան, հօտաղ ու որմնադիր քրտնաջան աշխատանքի լծուեցին:

Լուսաբացից մինչեւ մայրամուտ նրանք ծով քրտինք էին թափում, քար – քարի վրայ դնում, Լոյսի Տաճարը բարձրացնելու համար:

Աւա՜ղ, ցերեկը բազում չարչարանքով բարձրացնում էին տաճարի պատերը, իսկ երբ վրայ էր հասնում խաւար գիշերը, անյայտ ձեռքեր քարուքանդ էին անում ամէն ինչ եւ պատերը երբե՛ք գետնից չէին բարձրանում:

Հողի մշակները մատնուել էին տագնապի. չգիտէին ինչ անել քանդարար ձեռքը խափանելու համար:

Մի ալեւոր մատենագիր, որ անցնում էր Հայոց Ձորով, տեսաւ ժողովրդի վիճակը, իմացաւ Լոյսի Տաճարի պատմութիւնը, երկար միտք արեց եւ խորհուրդ տուեց.

— Ջարագործ, երիցս անիծեալ Սեւ Դեւի գործն է դա, նա ամէն տեղ է, աշխարհի բոլոր կողմերում եւ ամենուրեք վնաս է հասցնում մարդկանց, բայց այն կարելի է խափանել, անվնաս դարձնել.. Մօր արտասուքով լի մի շիշ դրէք շինութեան հիմքում եւ խաղաղութեամբ կ'աւարտէք Լոյսի Տաճարը:

Շինականները լսեցին ծերունու խորհուրդը եւ նուիրական գործն առաջ ընթացաւ:

Սեւ Դեւը կաշկանդուել եւ անվնաս էր դարձել: Մաճկալ ու սերմնացան, խաշնարած ու քարտաշ քար քարի վրայ դնելով բարձրացնում էին Տաճարի պատերը, եւ, օրուայ քրտնաջան աշխատանքից յետոյ, խաղաղ հոգով տուն վերադառնում:

Բայց նրանց ուրախութիւնը երկար չտեւեց: Աշխատաւոր մարդիկ հազիւ մի կանգուն բարձրացրել էին պատերը, երբ մի խաւար գիշեր սեւ դեւերը նորից քարուքանդ արին ամէն ինչ, հողին հաւասարեցրին պատերը:

Շինականները կրկին տագնապի մատնուեցին:

Հայոց Ձորով Գողթան երգիչն էր անցնում այդ պահին: Նա տեսաւ ժողովրդի վիճակը, իմացաւ Լոյսի Տաճարի պատմութիւնը, վշտացաւ սաստիկ, կարեկցեց եւ խորհուրդ տուեց:

— Մօր արտասուքը բաւական չէ, շէնքի հիմքում դրէք նաեւ մաճկալի քրտինքով լեցուն մի շիշ եւ խաղաղութեամբ կ'աւարտէք Լոյսի Տաճարի շինութիւնը:

Շինականները լսեցին Գողթան երգչին ու կատարեցին խորհուրդը:

Եւ ի՜նչ ուրախութիւն: Այլեւս անարգել բարձրանում էր Լոյսի եւ Յոյսի Տաճարը:

Անցնում էր շաբաթը, անցնում էր ամիսը, լրանում էր տարին ու այլեւս սեւ դեւերը չէին կարողանում քանդել հողի մշակների արդար աշխատանքը:

Վերջապէս շինականները գտել էին գաղտնիքը:

Բայց աւա՜ղ, տարին լրացաւ թէ չէ, ի՜նչ տեսնեն մարդիկ, իրենց շինածից քար քարի վրայ չի մնացել նորից ...

Մի սպառազէն զօրական էր անցնում Հայոց Ձորով այդ պահին: Նա տեսաւ ժողովրդի վիճակը, իմացաւ Լոյսի Տաճարի պատմութիւնը, կարեկցեց շինարար մարդկանց եւ ասաց.

— Մօր արտասուքը եւ մաճկալի քրտինքը բաւական չեն Լոյսի Տաճարը կառուցելու համար շէնքի հիմքում դրէք նաեւ քաջի սուրը եւ ձեր բարձրացրած պատերն այլեւս ոչ ոք չի յանդգնի քանդել, դուք էլ խաղաղութեամբ կ'աւարտէք Լոյսի Տաճարը:

Շինականները լսեցին զօրականի խորհուրդը եւ Տաճարի հիմքում դրին քաջի սուրը:

Եւ ի՜նչ բախտաւորութիւն: Այնուհետեւ մարդիկ քար քարի վրայ բարձրացնում էին Տաճարի պատերը եւ ոչ մի դեւ չէր համարձակւում մօտենալ մըրբազան շինութեան: Քաջի սուրը ուժ առնելով մօր արտասուքից եւ մաճկալի քրտինքից, հեռու էր վանում բոլոր դեւերին:

Այդ օրուանից ամուր ու անսասան բարձրացան պատերը, վեր խոյացաւ Լոյսի Տաճարը եւ կենսատու լոյսով ողողեց Հայոց աշխարհը:

Ասում են, որ լոյսից սարսափած դեւերը սեւ ագռաւներ դառան ու կռկռոցով փախան – գնացին: Իսկ Տաճարը կառուցող մարդիկ նախշուն հաւքեր դառան եւ Տաճարի չուրջը, գետափնեայ ուռիների վրայ յաւերժ երգում են Լոյսի յաղթանակը:

ՍՏԵՓԱՆ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ՀԱՅ ՌՈՒՍՈՒՑՉԻ ՄԸ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հասկնալի է որ պարտաճանաչ ծնողքները, որոնց ակնարկեցինք, ինչպէս քիչ մը ամէն ծնողք արդէն, դպրոցին վրայ դնեն իրենց հուսկ յոյսը: Եւ ատիկա այնքան աւելի իրաւամբ կարծես, որ դըպրոցը օրըստօրէ աւելի պատասխանատուութիւններ կը ստանձնէ,— թէեւ տեսականօրէն միայն տակաւին —, որոնք իրեն վստահուած աշակերտներուն լոկ ուսում ջամբելու մէջ չեն կայանար այլեւս, այլեւ ֆիզիքական եւ բարոյական կազմութեան ալ հոգ տանելու:

Տարակոյս չկայ թէ դպրոցը բաժին ունի եւ տիրական բաժին մը տղուն կազմութեան մէջ, քանի որ տղան աճելու, զարգանալու վրայ էակ մըն է, ամէն վայրկեան անընդհատ եւ ուր որ ալ գտնուի, տունը, փողոցը, դպրոցը, որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր անխուսափելի ազդեցութիւնը կը գործէ, նպաստաւոր կամ անպաստ: Բայց, եւ հետեւաբար, նոյնքան տարակոյս չկայ թէ սխալ պիտի ըլլար դպրոցին վրայ միայն յոյս դնել, այն պարագային նոյնիսկ, ուր ան կատարելապէս գիտակցէր իր պարտականութեանց եւ միջոցները ունենար զանոնք կատարելու: Դպրոց եւ ընտանիք էական են հաւասարապէս, պատասխանատուութեանց եւ պարտականութեանց հաւասար բաժին ունին, ոչ դպրոցը առանձինն կրնայ գործը գլուխ հանել, ոչ ալ ընտանիքը: Իրենց գործակցութիւնը անհրաժեշտ է, ներդաշնչակ, համերաշխ գործակցութիւն: Ատկէ աւելի բան մը, փոխադարձ թափանցումով եւ իրարմով լրացող, այնպէս որ տղան տարբերութիւն չզգայ դպրոցին եւ ընտանիքին բարոյական մթնոլորտներուն միջեւ:

Իրողութիւնը այն է որ տղան կը զգայ այժմ այդ տարբերութիւնը, եւ որուն հետեւանքով, երբ տղայ տունին մէջ եւ երբ աշակերտ դպրոցին մէջ, իրարմէ բոլորովին տարբեր դէմքերով կը ներկայանայ խիստ յաճախ: Օրինակի համար՝ տունը անկիրթ, անհնազանդ կ'ըլլայ, դպրոցը բարեկիրթ, հնազանդ, ծառայական: Կամ հակառակը՝ տունը բարեկիրթ, հնազանդ, դպրոցը անհնազանդ, անկիրթ են.:

Դպրոցին եւ ընտանիքին գործակցութիւնը բնականօրէն փոխադարձ իրաւունքներ եւ պարտականութիւններ կ'ենթադրէ իրարու հանդէպ:

Մեր խօսքը մասնաւորելով ծնողքներուն, ինչպէս կը պարտադրէ այսօրուան հաւաքոյթը, ընդունինք որ անոնք՝ ծընողքները հազուադէպօրէն կ'անդրադառնան իրենց պարտականութեանց դպրոցին հանդէպ: Զարմանալի չէ՞ այս երեւոյթը, առնուազն զարմանալի. ծնողքները, բուն շահագրգռեալները խնդրոյն մէջ, չհետաքրքրուին դպրոցով այնպէս ինչպէս պէտք է, չօժանդակեն անոր: Ընդհակառակն շատեր անոր գործին արգելք կ'ըլլան եւ շատ յաճախ՝ իրենց անձեռնհաս քննադատութիւններով, խժբժանքներով, իրենց զաւակներուն բացակայութեան կամ ներկայութեան անխտիր: «Միամիտ» բացատրութիւնը տկար պիտի ըլլար դըպրոցին հանդէպ՝ այս վերաբերումը — անվըստահութիւն առնուազն — ցոյց տուող ծնողքները որակելու համար, որոնք ատկէ ետքը, տակաւին, կ'ակնկալեն որ իրենց զաւակները օգտուին դպրոցէն, դաստիարակուին, մարդ ըլլան:

Ահ, ըմբռնէին եթէ կատարելապէս թէ ի՞նչ է օրինակին զօրութիւնը եւ հետեւաբար դերը տղուն դաստիարակութեան մէջ. գիտնային, համոզուէին թէ «մարդ ըլլալը» այն ինչ որ կ'ուզէ որ ուրիշները ըլլան»:

Ծիրող համոզումը եղած է ատենէ մը ի վեր, որ հիմակուան տղաքը տարբեր են առաջուան տղոցմէն, փոխուած, դժուար դաստիարակելի դարձած են: Այս վճիռը ամէն օր կը թռչի ծնողքներու, մօրքերու, ուսուցիչներու եւ տղոց հետ որ եւ է կերպով գործ ունեցողներու բերնէն՝ յուսահատութեան եւ համակերպութեան հառաչանքներու ընկերացած: Որ գնութեան պէտք չկայ հաստատելու համար թէ փոխուածը տղաքը չեն. մենք՝ չափահասներս ենք: Տղաքը միշտ նոյն տղաքն են, եթէ չըլլայ միջավայրին ազդեցութիւնը, մեծերու օրինակը որ, ընդունինք, անկեղծօրէն, պարկեշտօրէն, քաջաբար ընդունինք թէ հեռու է չինիչ ըլլալէ: (Որո՞ւ զուարճութեան, բընազդներուն գոհացում տալու սահմանուած են, զոր օրինակ, լրգճուկ, գայթակղիչ, գրգռիչ վէպերը, չարժանկարի եւ պատկերասփիւռի տեսարանները, երբ թէ սրամիտ երգերը):

Վերադառնալով բուն նիւթին՝ որքան տարբեր պիտի ըլլար ծնողքներուն ընթացքը, եթէ գիտակցէին իրենց պարտականութեանց դպրոցին հանդէպ:

Թէ ի՞նչ են ծնողաց այդ պարտականութիւնները, անշուշտ այդ ալ էական հարց մըն է, մասնաւոր կերպով նկատի առնուելիք: Բայց մեր նիւթէն, գոնէ այսօրուան նիւթէն, դուրս կ'երեւայ ինծի:

Ատկէ զատ պիտի չուզէի ձեր համբերութիւնը չարաչար գործածել մենախօսութիւնս երկարելով:

Վերջացնելէ առաջ քանի մը բառ միայն:

Խօսքիս սկիզբը մատս կէտի մը վրայ դնել փորձեցի, այն թէ Դպրոցասէրին օժանդակելը — նոյն իսկ բարեացակամ հետաքրքրութիւնը անոր հանդէպ — հայրենասիրական արարք մըն է: Եւ ակնարկեցի Դպրոցասէրի հետ ունեցած կապերուս, որոնց չէի կրնար չանդրադառնալ: Բազմաթիւ եւ բազմազան յիշատակներ զիրար կը հրմշտկեն այս պահուս միտքիս մէջ: Անոնցմէ մէկը սակայն կը տիրապետէ այդ խառնիճաղանճին վերեւ:

Ատենօք, երիտասարդութեանս օրերուն, Դպրոցասէրի մէկ հանդէսին փակման խօսքը ընել ինծի վիճակուեցաւ: Իբր վերջաբան պատկեր մը օգտագործեցի զոր կրկնելու ասկէ աւելի յարմար առիթ չեմ կրնար երեւակայել:

Հին Յունաստանի մէջ երբ փողոցը յղի կին մը հանդիպէին, յարգանքով կանգ կ'առնէին անոր առջեւ, որովհետեւ, կ'ըսէին, չենք գիտեր թէ ի՞նչ մեծ մարդու մը կրնայ ծնունդ տալ: Դպրոցասէրին հանդէպ նոյն այդ յարգանքը ունենալու ենք կը կարծեմ: Չենք գիտեր թէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ ան ապագային. փայլուն Լուսոյ Տաճար մը դառնալ, ինչպէս կը բաղձայ եւ զոր ըլլալու ջանք չի խնայեր:

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԻ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Մեր նախորդ գրութիւններով, հրատարակուած՝ «Յառաջ»ի մէջ, ըստ բաւականին ընդարձակ քաղուածքներով, համոզիչ տուեալներով եւ առարկայական փաստերու հիման վրայ, ջանացինք ներկայացնել այն երկդիմի, նենգամիտ, եւ դաւերու կամ սադրանքներու հսկայական ցանցով հիւսուած տմարդի քաղաքականութիւնը, որ բոլշեւիզմը կամ Խ. Ռուսաստանը ի յայտ բերաւ Անդրկովկասի մէջ՝ Հայկական վիճելի հողամասերու եւ անոնց նկատմամբ եղած հայկական արդարացի պահանջներու առընչութեամբ:

Նման քաղաքականութեան մը կիրարկումով՝ բոլշեւիզմը մէկ անգամէն եկաւ անժխտելի կերպով ապացուցանելու իր գաղափարական սնանկութիւնը եւ այնքան շռնդալից նշանախօսքերով քարոզած յեղափոխական սկզբունքներու խաբէութիւնը:

Բոլշեւիկները՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ձեռքէն գաղափարական կռուանները յափշտակելու փութկոտութեան մէջ՝ Զարենցի, Աւխաներու եւ Խանճեաններու բերնով, իրենք զիրենք տէր կը հռչակէին Հայաստանի արիւնոտ անցեալին եւ հայ ժողովուրդի անկախութեան գաղափարին — «Անկախութի՜ւն, դա մերն է հիմա, դա մերն էր առաջ»:

Իսկ մենք, փաստացի ապացոյցներով տեսանք թէ՝ բոլշեւիկները ինչպէս տէր կանգնեցան անկախութեան գաղափարին, կամ ի՞նչ կերպով ամբողջացուցին Անդրկովկասեան վիճելի հողամասերու միացումը Հայաստանի: Բոլշեւիկեան ըմբռնումով՝ կեղծիքով տէր կանգնիլ Հայաստանի իրաւունքներուն, հիմնականին մէջ կը նշանակէր՝ ստեղծել գաղափարական կռուաններ, կարենալ յաջող կերպով դաւելու նոյն այդ իրաւունքներուն դէմ: Ու պէտք է խոստովանիլ թէ՝ բոլշեւիզմը կատարելապէս յաջողեցաւ իր այդ կեղծ առաջադրութեան մէջ, հակառակ բազմաթիւ առիթներով եղած հանդիսաւոր խոստումներուն, Անդրկովկասեան Հայաստանի վիճելի հողամասերը — Լեռնային Ղարաբաղ, Լեռնային Գանձակ, Շարուր Նախիջեւան եւ Ախալքալակ, մինչեւ այսօր պահելով Ազրբէյջանի եւ Վրաստանի գերիշխանութեան տակ:

Անդրկովկասեան Հայաստանի վիճելի հողամասերու խնդիրը եւ զանոնք Հայաստանին միացնելու արդար պահանջները, դժբախտաբար, միակ առիթները չեղան, ուր Խ. Ռուսաստանը հանդէս եկաւ շեշտուած կերպով իր հակահայ քաղաքականութեամբ:

Այսօր, մնալով նոյնքան առարկայական եւ անաչառ գետնի վրայ, այս անգամ կը ներկայացնենք բոլշեւիզմի՝ կամ Խ. Ռուսաստանի նոյնքան դաւալից եւ խարդախ քաղաքականութիւնը՝ առ հասարակ Հայկական Դատի ամբողջութեան եւ մասնաւորաբար Թրքահպատակ Հայաստանի հողային պահանջներու նկատմամբ:

Նախորդ համաշխարհային պատերազմէն յետոյ՝ բոլշեւիզմի վարած հակահայ քաղաքականութեան իմաստը հասկնալու համար, մասնաւորաբար նկատի պէտք է ունենալ հետեւեալ պարագան — Թուրքիա եւ Խ. Ռուսաստան, քաղաքական ասպարէզի մէջ, հասարակաց նոյն շահերը ունենալով, բնական է որ, պիտի աշխատէին փոխադարձ հասկացողութեան դալ եւ բարեկամութեան ձեռք երկարել իրարու, մին՝ Արեւմտեան պետութիւններու դէմ իր մղած պայքարին մէջ նեցուկ ունենալու, իսկ միւսը համաշխարհային պրոլետարական յեղափոխութեան մօտալուտ յաղթանակի հեռանկարներով գինովցած:

Այսօր, այլեւս ոչ ոքի համար գաղտնիք է թէ այս տմարդի քաղաքականութեան հետեւանքով, ինչքան ծանր կերպով տուժեցին թէ հայ ժողովուրդը եւ թէ Հայկ. Դատը առ հասարակ: Խորհրդային այս քաղաքականութեան ձեւակերպման եւ գործադրութեան մէջ, մեր՝ Հայերուս զգացումները, համակրութիւնները կամ հակակրութիւնները, որեւէ արժէք չէին ներկայացներ, տրուած ըլլալով որ Խ. Ռուսաստանը տարուած էր համաշխարհային յեղափոխութեան պատրանքներով, եւ իր քաղաքականութիւնը՝ առաջին հերթին, կը ձգտէր Արեւելքի ժողովուրդները, մասնաւորաբար իսլամ տարրը, ոտքի հանել Արեւմտեան աշխարհակալ պետութիւններու դէմ:

Թուրքիան ալ, իբրեւ պարտեալ պետութիւն, իրեն համար ձեռնտու եւ նպաստաւոր կը նկատէր կրթնիլ Խ. Ռուսաստանի վրայ՝ ընդդէմ Դաշնակիցներուն, մանաւանդ որ իբրեւ կրօնակից Արեւելքի միւս իսլամ ժողովուրդներուն, թէ իր թիւով եւ թէ ալ իր ռազմական ուժով, կրնար որոշ դեր կատարել Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական անցուդարձերուն մէջ:

Շահերու եւ նպատակներու նոյնութեան այս ճամբուն վրայ, ահա, Թուրքիա եւ Խ. Ռուսաստան իրարու հանդիպեցան, եւ պէտք չէ զարմանալ, եթէ՝ Խ. Ռուսիոյ արեւելեան քաղաքականութեան նժարին վրայ, Թուրքիան աւելի արժէք ունեցաւ եւ աւելի ծանր կշռեց քան Հայ ժողովուրդը եւ Հայ Դատը՝ հակառակ այդ դատի արդարութեան եւ իրաւական անվիճելի հանգամանքին:

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

(1 Շար.)

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ՔԱՂԱՔԸ

ԽՄԲ.— Էթիէն Սովիէթիքի Դեկտեմբերի թիւին մէջ ճարտարարուեստական գիտութեանց թեկնածու Եարալոֆ հետեւեալ յօդուածը գրած է Երեւանի մասին․

Երեւան, քաղաք մը միաժամանակ շատ հին եւ շատ երիտասարդ։

Հիմնադրութեան թուականը կը կորսուի պատմութեան գիշերին մէջ։ Քրիստոսէ ութ դար առաջ, մեր նախահայրերու՝ Ուրարտացիներու շրջանին, նոյն վայրին վրայ Երիւնի կոչուած աւան մը գոյութիւն ունէր։

Միեւնոյն ատեն հազիւ քառասուն տարուան ծնունդ՝ ամէնէն երիտասարդ քաղաքներէն մէկն է։ Վերջին քառասուն տարիներուն քաղաքը կերպարանափոխուեցաւ, հիմնովին։

Ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէր Երեւանը քառասուն տարի առաջ։

Թեղձուկ կայարանէն քաղաքին կեդրոնը կ'երկարէր անանուն եւ փոշերով լեցուն փողոց մը, որ շրջապատուած էր աւմայր տարածութիւններով եւ պարտէզներով, որոնք դաշտային ճամբու տպաւորութիւն կը ձգէին։ Բացառաբար գլխաւոր պողոտան՝ Աստաֆեւը եզերուած էր քարակերտ մէկ–երկու յարկանի տուներով։ Նեղ փողոցներ՝ մեծաւ–մասամբ չսալայատակուած եւ առանց պատուհանի պատեր։ Այնքան ծուռումուռ եւ նեղ էին, որ երկու էշեր չէին կրնար անցնիլ։ Տուներու աններդաշնակ խառնիճաղանճին մէջ, հոս ու հոն կը ցցուէին մզկիթներ եւ եկեղեցիներ։ Քաղաքը կը վերջանար այժմու «26 կոմիսարներու» պարտէզէն ոչ շատ հեռու։ Ապա, դաշտեր, պարտէզներ եւ ճահիճներ։ Քարքարոտ ճամբաներէն կը յառաջանային դանդաղաշարժ կովերէ քաշուած սայլեր, կարաւաններ ու երբեմն երբեմն կը նշմարուէր փայտոն մը՝ երկու ձիերով։

Այս էր Երեւանը, ռուսական կայսրութեան մէկ ծայրագաւառի քաղաքը։

Երեւանի վերակառուցման ծրագիրը, պատրաստուած ակադեմիկոս Ալ. Թամանեանի կողմէ, 1924ին, հիմը կը կազմէ արդի Երեւանին։ Կեանքը մէկ կարեւոր փոփոխութիւն միայն մտցուց։ Արդարեւ, Թամանեանի ծրագիրը կը նախատեսէր բնակչութեան յաւելումը՝ 70 հազարէն 170․000ի։ Սակայն, արդէն 1935ին, կ'անցնէր ծրագրով նախատեսուած յաւելումը, եւ այսօր, Երեւան կը հաշուէ կէս միլիոնէ աւելի բնակչութիւն։

Ծանօթ գրագէտ՝ Մաքսիմ Գորկի 1928ին կը գրէր, Երեւան այցելութեան առթիւ․— «Գործավայրերը, ամէն բանէ առաջ, ահա թէ ի՛նչ աչքի կը զարնեն երբ կը մօտենաս Երեւանին։ Այս հնադարեան քարաշէն քաղաքին եռեւը, հեռուն, կը բարձրանայ Արարատ իր թուխ զանգուածով եւ կարմրորակ ամպերու մէջ կորսուած իր ալեւոր գագաթով։ Այս քաղաքը հեռուէն իմ վրաս ձգեց ճարտարական փայտամածերով վանդակի մը մէջ բանտարկուած մէկու մը տպաւորութիւնը։ Անոնց վրայ մրջիւններու պէս աշխատող բանուորները կարծես թէ նոր շէնքեր կը շինեն, աստուածաշնչական այդ լերան քարէ զանգուածներէն ...»։

Հայաստանի մայրաքաղաքը արտակարգ փոփոխութիւն կրած է։ Փոքր քաղաքի անցեալի մռայլ պատկերը տեղի տուած է կենսունակ եւ ուրախութեամբ բաբախուն եւ մշտանորոգ հսկայ պաստառի մը։

Ամէն քաղաք ունի ճարտարապետական իր յատուկ վայրերը, իր ճարտարապետական կեդրոնը։ Ու եթէ, Փարիզի համար, կեդրոնը Քոնկորտի հրապարակի ամբողջութիւնն է, Երեւանի համար, այս կեդրոնը Լենինի հրապարակն է։ Չափազանցութիւն չէ ըսել, թէ աշխարհի ամենագեղեցիկ եւ ճարտարապետական ինքնատիպ հրապարակներէն մէկն է։ Ճարտարապետները ճարտար ձեւով օգտագործած են հայ հին ճարտարապետութեան ձեւերը եւ ոճերը։

Հայաստանի մայրաքաղաքը ճարտարարուեստի, գիտութեան եւ մշակոյթի կարեւոր կեդրոն մըն է։ Կը գտնուի Արաքսի ճիւղերէն՝ Հրազդանի ափին եւ շրջապատուած է լեռներով ու վեհաշուք Արարատի շուքով։

Կլիման շատ ցամաքային է։ Ամառը տաք եւ չոր, ձմեռը բաւական ցուրտ, սակայն կարճատեւ, (ջերմութեան միջին աստիճան, Օգոստոսին՝ + 25o, Յունուարին՝ — 6,4o)։

Երեւան նաեւ շուտ աճող քաղաք մըն է։ Առաջ Երեւանի ամբողջ ճարտարարուեստը կը բաղկանար քսան կամ երեսուն փոքր կէս–արհեստակցական հաստատութիւններէ, վեց հարիւրը չանցնող բանուորներով։ Այսօր, Հայաստանի ճարտարարուեստին կէսը կ'արտադրէ Երեւան։ Կեդրոն մըն է, ուր կը ղրկուին վերամշակութեան համար հանքային եւ երկրագործական հում նիւթեր, Հայաստանի ամէն կողմերէն (պղինձ, մարմար, խազող, բուրդ, խոզակ, եւայլն)։ Քաղաքին ելեկտրական արտադրութեան գլխաւոր կայանն է՝ Սեւան–Զանգուի ջրվէժը, (Քանաքեռի եւ Օզերուքայա կեդրոնները, որոնց կրնան միանալ երկու ուրիշ կեդրոններ եւս)։ Երեւանի ճարտարարուեստին կարգ մը ճիւղերը կարեւոր են, բովանդակ Խ. Միութեան համար։ Օրինակ, թեթեւ մետաղագործութիւնը եւ շինութեանց մետաղները, քիմիական արտադրութիւնը իր արուեստական ճգախէժի գործարանով, Կիրովի գործարանը, ինչպէս նաեւ ձգաղողի գործարանը։

Սիրայն Օրջոնիկիձէի պողոտային վրայ, որ ի դէպ կարեւորագոյն շնչերակն է քաղաքի ճարտարարուեստականացած հարաւային թաղամասին, կը գտնուին մեծ սառնարան–մթերանոց մը եւ պահածոներու գործարաններ, կօշիկի արհեստանոցներ, ծխախոտի գործարան, ինքնաշարժի առանձին մասեր արտադրող, ինչպէս նաեւ ճնշող մեքենաներ, ելեկտրաթելեր պատրաստող գործարաններ, նաեւ հաստատութիւններ, որոնք շինանիւթեր, դիմացկուն իրեր, յախճապակի կ'արտադրեն։

Այս պողոտան շինուած է արդի վերջին յարմարութիւններով։ Գործարաններու եւ արհեստանոցներու շինութեան զուգընթաց տնկուած են ծառեր, շինուած են բնակելի տուներ, մանկամսուրներ, բուժատուներ, երախաներու պարտէզներ եւ վերջապէս կանաչ տարածութիւններ։

Հիմնուած է նոյնպէս ուսանողական ոստան մը։ Ուրաքանչիւր ութսուն բնակիչի մէկ ուսանող կ'իյնայ Հայաստանի մէջ, մինչ Թուրքիոյ մէջ մէկ ուսանող՝ իւրաքանչիւր 983 բնակիչի։

Ցատկապէս նշանակալից է բնակելի տուներու շինութիւնը, Երեւանի մէջ։ Նոր ճամբաներ գծուած են, ինչպէս Հարաւային ուղին (այժմ՝ Հոկտեմբերեան պողոտայ), Սթալինի պողոտան, Գնունի, Ամիրեան եւ Նալպանտեան փողոցները։

Մայրաքաղաքը այլապէս մեծ ծաւալ ստացաւ պատերազմէն ետք։ Հիմնովին վերանորոգուեցան Բարեկամութիւն, Այգեստան, Կիրով, Թամանեան, Կիեւըկայա եւ այլ փողոցները։

Ներկայիս բարդ շինութիւններ (ոչ միայն բնակելի տուներ, այլեւ փոքրիկներու պարտէզներ, մանկամսուրներ, հիւանդանոցներ եւ ակումբներ) կը կառուցուին երեք շրջաններու մէջ,— Շահումեան, Միկոյեան եւ Հարաւային Թաղամաս։ Շահումեանի շրջանին մէջ 630 հազար քառ. մեթր, Միկոյեանի մէջ՝ 380 հազար, իսկ Հարաւային Թաղամասին մէջ 54 հազար քառ. մեթր տարածութեամբ բնակելի շէնքեր կը շինուին։

Այսպէս, կարճ ժամանակի մը մէջ, Երեւան դարձած է վարդագոյն տուֆի եւ խճանկարի սիրուն քաղաք մը, շրջապատուած կանաչ պարտէզներով եւ այգիներով։ Մեծ պողոտաներու, գեղեցիկ հրապարակներու եւ սքանչելի ճարտարապետութեան քաղաք մըն է Երեւանը։

Անտարակոյս կրնայ ըլլալ եւ պիտի ըլլայ, եթէ չզլանանք իրեն մեր կարելի օժանդակութիւնը՝ բարոյական կամ նիւթական, մեծ կամ պզտիկ։

Պ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ովկէանոսին մէջ նաւ մը կ'ընկղմի։ Կէտ ձուկ մը, կուլ կուտայ իրեայ մը, անձամցի մը, մէկ քանի սնտուկ նարինջ եւ աթոռ մը։ Յաջորդ օրը, ձկնորսները կը բռնեն ձուկը, փորը կը բանան ու կը տեսնեն որ, Հրեան աթոռին վրայ նստած նարինջ կը ծախէ անձամցիին։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Երեսուն տարիներ անընդհատ գաղութիս հոգեկան եւ դպրոցական աշխատանքներուն լծուած, մեր ծերունազարդ Սահակ Աւագ քհնյ. Պալիկեան, իր եօթանասուն եւ ութ տարիները ուսերուն վրայ, հանգստեան կարիքը կը զգար այս տարի։

Գաղութիս Ազգ. Միութիւնը եւ Հոգաբարձութիւնը, Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի ընտրութեամբ, հրաւիրեց Հալէպի շրջանէն Պ. Սարգիս Վարդանեանը, 31 տարեկան, Բարեգործականի դպրոցի տնօրէն, որ գայ գաղութիս քահանայական պաշտօնը ստանձնէ եւ սատարէ հոգեւոր եւ դպրոցական գործերուն։

Մանկութենէ օժտուած, Պ. Վարդանեան եկաւ տեսաւ գաղութս, եւ յանձն առաւ, իր երիտասարդի ուսերուն վրայ առնել այս ծանր պարտականութիւնը։

Շաբաթ 10 եւ Կիրակի 11 Դեկտեմբերին, հակառակ սառուցեալ հովին, խուռներամ բազմութեամբ մը լեցուած էր եկեղեցին։ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, շրջապատուած Վալանսի Տէր Սահակ, Գոմոնի Տէր Հմայեակ եւ Տէսինի Տէր Վարագ քահանաներով, նախ սարկաւագի, յետոյ կիրակի ալ քահանայական ձեռնադրութեան արարողութիւնները կատարեց կնքահայրութեամբ Պ. Ռուբէն Տալքիփէեանի։ Դպրաց Դասը կը ղեկավարէր Պ. Հայազատ Օհանեան, երգեհոնը կը նուագէր Օր. Սառա Ժամագործեան։

Գաղութս ուրախութեամբ իմացաւ որ մեր նոր քահանային նոր անունը դրուած է Տէր Նարեկ քահանայ։

Ցաւարտ արարողութեան, Ազգ. Վարչութիւնը հացկերոյթ մը տուաւ այս առթիւ, որուն մասնակցեցան 87 հրաւիրեալներ։ Կը նախագահէր Սրբազան Հայրը։ Ներկայ էին մեր քահանաները, հայ կաթողիկէ հովիւ Հ. Պապեան, Հայ Աւետարանական համայնքի ներկայացուցիչ Յակոբ Կօշկակարեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Միքայէլեան՝ Վալանսի քաղաքապետարանի խորհրդական, Լիոնի Ազգ. Միութեան ատենապետ Պ. Կիւլպէնկեան, նոյնպէս Տէսինի եւ ուրիշ շրջանի կրօնական Միութեանց ներկայացուցիչները։

Օրուան խօսնակն էր Պ. Արսէն Տէր Սարգիսեան։

Եղան ճառեր, հայրենական երգեր։ Ծանօթ է թէ ինչ դժուարութիւններու մէջ մեր հայրերը կրցրղացեր են պահել պահպանել եկեղեցի եւ դպրոց, որպէսզի սորվինք մեր Մեսրոպեան այբուբենը, շնորհալիներու հոգեշունչ շարականները։ Ահա մեր սերունդը եւս կ'աշխատի մեզի յանձնուած ջահը անցընել յաջորդ սերունդին, շնորհիւ անձնուէր անձնաւորութիւններու, որոնք կը վայելեն գաղութիս վստահութիւնը։ Ահա թէ ինչու ուրախ է Վալանսի մեր գաղութը։

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Շնորհակալութիւն, արքայ,— կրկնեց Փառանձեմը այս անգամ արդէն Թագաւորի աչքերին նայելով, վշտակիր ձայնի մէջ նոյն հաճելի շեշտը։

Փառանձեմի պարզ հայեացքից Արշակը նորից թեթեւութիւն զգաց։

«Այո, բոլորովին չի կասկածում»,— մտածեց նա Փառանձեմի սենեակից դուրս գալով։ Ճանապարհին հանդիպելով Փառանձեմին խնամող պառաւ դայեակին՝ ասաց,— Ուշադիր եղիր, դայեակ, եւ մի թողնիր Փառանձեմը տխրի ...

Առաջին եւ երկրորդ այցից յետոյ Թագաւորը յաճախեցրեց իր այցերը, այժմ գնում էր մենակ, միայն թիկնապահ Եղնիկի ուղեկցութեամբ։ Երբ արքան մտնում էր ներս՝ Եղնիկը մնում էր յարկանի միջանցքում կանգնած։

Այցի գալով՝ Արշակը նախ հետաքրքրւում էր նրա առողջութեամբ եւ ասում մխիթարանքի խօսքեր։ Փառանձեմին նայելիս՝ Արշակին թւում էր, թէ նրա աչքերը նման են ողորկը աչքերը վճիտ ու խորունկ, բայց մարդկային վշտով լի։ Սակայն այդպէս էլ գրաւիչ էին. ունէին մի անսեղծելի քաշող զօրութիւն. Նրանց աչք չուզում էին ընչ որ հպարտ կայծեր։ Իսկ Փառանձեմի դէմքը մաշկը յիշեցնում էր կաթնագոյն ատլաս։ Աղեղնաձեւ յօնքերն այնպէս էին, որ ծանր վիշտը չէր եղծում նրանց հպարտ գիծը։ Նայելով Փառանձեմին Թագաւորը նորից, ինչպէս այնտեղ Լիսին բլուրի վրայ, նրան ակամայ համեմատում էր իր պաղահայեաց ու զուսպ Օլիմպիայի հետ եւ զարմանում, որ եթէ սուգի մէջ Փառանձեմը գեղեցիկ է այդքան, հապա ինչ կը լինէր իր երջանկութեան օրերին ...

Նայելով Փառանձեմին՝ Արշակը մտածում էր նորից, թէ ի՛նչ ձեւով հարցում անել խօսքեր ասողի մասին, որ անպատշաճ չթուայ ...

Եւ ամէն անգամ, երբ Թագաւորը գնում էր Փառանձեմի մօտ՝ պալատական սպասաւորներն ու նաժիշտները դռների արանքից, անկիւններից նայում էին նրա յետեւից եւ երբեմն իրար գալով շշնջում.

— Արքան նորից գնաց ...

— Դժբախտը երեւի վատ է։

— Այո, վատ է։ Նրա դայեակն ասել է, թէ շարունակ գալիս է։ Անգամ Թագուհին չի կարենում մխիթարել։

Այդ այցերի մասին խօսում էին եւ պալատական աւագները, նրանց կանայք։ Սրանք էլ տարակոյսներ էին յայտնում թէ ինչո՞ւ է արքան շուտ–շուտ գնում այդպէս ...

Ոչ սպասաւորները, ոչ նաժիշտները եւ ոչ պալատականները չէին կարող իմանալ, ի հարկէ, որ Արշակը գնում է պարզելու Փառանձեմի վերաբերմունքը դէպ իրեն եւ մանաւանդ այն, թէ ով էր ասել այն խօսքերը Փառանձեմին։ Ամէն այցի նա որոշում էր հարցնել այդ, բայց, Փառանձեմի սենեակը մտնելիս, անպատշաճ էր համարում սկսել դրանով, ուստի նախ ասում էր։

— Ցսւսամ հանգիստ ես, Փառանձեմ։

— Շնորհակալութիւն, արքայ,— լինում էր համեստ պատասխանը։

— Այցո՞ւմ են քեզ տիկինները, Թագուհին։

— Հանապազ, արքայ։ Շնորհակալութիւն։

— Գուցէ ցանկաս, որ քեզ այցին բարեկամներ մայրաքաղաքից կամ այլ վայրից։ Ասա, յղենք հրաւէր։

— Շնորհակալ եմ, արքայ։ Ցուսով, որ իշխան հայրս եւ մայրս ժամանեն շուտով։ Անհամբեր եմ նրանց գալուն։

Ինչպէս առաջ, այնպէս էլ այդ այցերին Արշակին հաճելի էր թւում Փառանձեմի ձայնը եւ խօսելու կիրթ ձեւը, եւ նա նորից ակամայ Փառանձեմին համեմատում էր պալատական տիկինների հետ, իրեն ծանօթ իշխանուհիների հետ, իր Օլիմպիայի հետ, եւ դարձեալ զարմանում, էր, որ Գնէլի կինը գեղեցիկ է եղել այդպէս։ Միաժամանակ Արշակը նրա խօսքից զգում էր, որ նա առանձին մի փափաքով է սպասում ծնողքներին, գրեթէ այնպէս, ինչպէս կալանաւորը ազատութեան։

Նկատելով նրա այդ հոգեւոր փափաքը՝ Արշակը մտածում էր, թէ նա հաւանաբար դժգոհ է իրենից որ իր հրաւէրով պատճառ եղաւ նէլի սպանութեան ... Գուցէ եւ Փառանձեմը ոչինչ չէր մտածում, բայց Արշակին թւում էր, թէ նա կամենում է շուտ հեռանալ, ու սպասում է միայն ծնողքներին ...

Բայց ի՞նչպէս ... հեռանայ դեռ ոչինչ չպարզած, չէ՞ որ գաղտնիքը պիտի միայն նա. պէտք է իմանալ եւ պարզել ... այլապէս ծանր կասկածները կը մնան ամէնքի մէջ ... Եւ Արշակը մի օր հարցրեց անսպասելի.

— Դու, Փառանձեմ, անշուշտ, մտածում ես եղեռնագործի մասին։ Այնպէ՞ս է։

— Այո, արքայ։ Ես հիմա այլ մտածում չունեմ, քան իմ դժբախտութիւնը եւ թէ ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

Շար․

Այրի Տիկին Արաքսի Նաժարեան եւ զաւակները Ռիշառ եւ Արուսեակ (Մոնփելիէ), Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Նաժարեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Նաժարեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ջենաս Նաժարեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Նաժարեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Նաժարեան եւ զաւակները (Սուրիա), Տիկին Նուարդ Փափազեան (Մոնփելլիէ), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Փափազեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Պ. Սարգիս Փափազեան (Մոնփելլիէ), Տէր եւ Տիկին Ժագ Գասապալեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), ինչպէս նաեւ Գասապալեան, Աբգարեան եւ Հէլվաճեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին, ազգականին եւ բարեկամին՝

ԽՈՐԷՆ ՆԱԺԱՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ եւ յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 11ին, 57 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 12ին եւ թաղուեցաւ Մոնփելլիէի գերեզմանատան մէջ:

Մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

2, Place Molière, Montpellier.

ՎԻԷՆ.— Ալեքսան Տէր Յակոբեան, զաւակները եւ բոլոր ազգականները մեծ վշտով կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

անակնկալ եւ դառնակսկիծ մահը, որ տեղի ունեցաւ Ալժերիոյ (Պաթնա) ճակատին վրայ Նոյեմբեր վեցին:

Պաշտօնական հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւնը, մասնակցութեամբ տեղական իշխանութեանց, պիտի կատարուի այս Շաբաթ օրը, 17 Դեկտ., ժամը 16ին:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քանդէ:

(Շար. նախորդ ժողովին):

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւունցի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ, Կիրակի, 18 Դեկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 15էն 22 Յոյներու սրահը՝ 5 Րիւ Պօնըֆուա:

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, հաճելի մթնոլորտ: ՊԻՒՖԷ:

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Թէյասեղանին առթիւ Պ. Երուանդ Յարութիւնեան նուիրեց տասը Ն. Ֆ.: Տիկին Բապուճեան՝ 15 Ն.Ֆ.: Ի յիշատակ ողբացեալ Տիկին Ատրինէ Նուրեանի:

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է ձեռամբ Պ. Յակոբ Ռուբինեանի 127,50 Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Հռիփսիմէ Զօպանեանի մահուան առթիւ, հայրենակիցներու և բարեկամներու կողմէ համ[...]ւած:

×

Այրի Տիկին Լինա Զօպանեան, Տէր եւ Տիկին Ֆէրմանեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Մարկոս Գազանճեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Սարեան (աՓրիք), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Միրանշահեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, քեռայրին, աներձագին, քրոջ զաւկին, զարմիկին եւ ազգականին՝ տարաբախտ

ՅԱԿՈԲ ԶՕՊԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ, արկածի հետեւանքով:

Հ. Յ. Դ.

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի ընկերները: Ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկայէն նոր ժամանած՝

ԸՆԿ. Յ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԱՆԻ, այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը, 40 Րիւ տը լա Մառ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 18 Դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ համակիրները:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, հայածէս պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ռատիոկայանէն:

Պատարագիչ՝ ՆՇԱՆ Վ. ԳԱՐԱՊԷՉԷԵԱՆ

Քարոզիչ Ներսէս Ծ. Վրդ. ՍԵԹԵԱՆ:

(Մեծաւոր Հռոմի Լեւոնեան դպրոցի):

Կարճ ալիք՝ 31.10, 25.55 եւ 19.84:

Միջին ալիք՝ 196 մ.:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարահանդէսը մեծ պատրաստութեամբ, այս Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի մէջ: Առաջնակարգ նուագախումբ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Լիոնի Հայուհեաց մասնաժողովի:

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Շարպոնիյէռի գեղեցիկ սրահին մէջ:

Ի նպաստ Հ. Բ. Ը. Մ. բարենպատակ ձեռնարկներուն (պիտի գործածուի տեղւոյս մէջ):

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին:

Փարիզէն «ՍՕՍԻ» 20 հոգինոց երկսեռ երգի ու պարի խումբը:

Ծայրագրի համաձայն պիտի ըլլան ի մէջ այլոց առաջին անգամ ըլլալով հետաքրքրական նորոյթ խաղարկութիւններ, ղեկավարութեամբ Տիկին Յասմիկ Քիւթիւքէրեանի:

Կը մասնակցի տաղանդաւոր դաշնակահար Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ:

Ներկայ պիտի ըլլայ Փարիզի կեդրոնէն պատգամաւորութիւն մը:

Ընտիր նուագախումբ, Հայկական ջերմ մթնոլորտ: Ճոխ պիւֆէ ուր պիտի գտնէք հայկական աղնդեր եւ անուշեղէններ, մասնաւոր պատրաստուած:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ֆրանսայի մէջ գործող եւ վախճանած հետեւեալ եկեղեցականներուն յիշատակին.— Գէորգ Արք. Իւթիւճեան, Վռամշապուհ Արք. Քիպարեան, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան, Գրիգորիս Եպիսկ. Պալագեան, Երուանդ Եպիսկ. Փէրտահճեան, Սարգիս Եպիսկ. Աճէմեան, Յովհաննէս Ծ. Վրդ. Ֆերհատեան եւ բոլոր քահանայ հայրեր:

ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլ, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Թաղիս Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ անուան տօնակատարութեան առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Թաղիս եկեղեցաշէն եւ դպրոցաշէն ազգայիններու հոգւոյն:

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ աւանդական մատաղ օրհնութիւնը ու բաշխումը Թաղիս Կապոյտ Խաչուհիներու կողմէ:

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ԳՐԻԳՈՐ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ. ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԻՏԻ ՕԾՈՒԻ

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ 18 ԴԵԿՏ. ԺԱՄԸ 16ԻՆ

ECLISE SAINT-FERDINAND-DES-TERNES

27, Rue d'Armaillé, Paris (17°). Métro : Argentine et Ternes

Արարողութեանց աւարտին, Աջնամբոյր եկեղեցւոյ աւանդատանին մէջ:

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՆՈՅՆ ՕՐԸ, ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ, ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ՝

ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած տարեկան խնջոյքը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Խրիմեան սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Հայրենակից ՄԿՐՏԻՉ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր եւ անակնկալներ:

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Հըրաչուհի Ժամկոչեան, Միհրիճան Շիրվանեան, արեւելեան նուագ (ուտ՝ Միհրիճան Շիրվանեան, ջութակ՝ Շմաւոն Պալեան):

Մուտքը ազատ է:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման Գ. տարելիցին առիթով: Կիրակի, Դեկտեմբեր 18:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Բազմաձայն երգեցողութիւնները, Մայր եկեղեցւոյ երգիչներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Նշան Սերգոյեանի:

Յաւարտ Ս. պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգիստ, եկեղեցւոյ վերակառուցման մասնակցող բոլոր նուիրատուներու ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը անխտիր:

Grande Vente de Charité

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՔ

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄՆԻՆ ԿՈՂՄԷ

ՇԱԲԱԹ, ԿԻՐԱԿԻ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

Դեկտեմբեր 17, 18, 19

Կիրակի ամբողջ օրը: Շաբաթ եւ Երկուշաբթի՝ ժամը 14էն 20,

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՆ ՄԷՋ՝ 32 Rue de Trévise, Métro Cadet

ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէն տեսակ ապրանքներ, տրամադրուած ֆրանսական եւ հայկ. մեծ տուներու կողմէ:

ՄԱԿԻ ՌՈՒԹ, ՔՈՐԻԿԱՆ ԼԸԶԻԻՐ եւ ուրիշներ:

ԵԿԷ՛Ք ԵՒ ԳՆԵՑԷ՛Ք

Ձեր փոքր գնումներով՝ մեծ բարիք կրնաք ընել:

ՔԱՋԱԼԵՐԵՑԷՔ ԱՅՍ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ տար 40 Ն. Ֆր .վեց 22Ն Ֆր

Արտասահման՝ տար. 50 Ն Ֆր Հատը 0.20 Ն. Ֆր

ՇԱԲԱԹ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 17 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8978 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4779

ԺԲՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՏԻԿԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Պիոս ԺԲ. Պապի օրով սկսուած աւանդութիւնը կը շարունակուի :

Առաջին հայ կարդինալ Հասունեանի մահէն երկար տարիներ վերջ է, որ հանգուցեալ Պապը ծիրանաւորի աստիճան տուած էր Կաթողիկէ Հայոց Կաթողիկոս-Պատրիարք Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեանի :

Հայութիւնը միջազգային հասարակութեան ճանչցնելու տեսակէտէն կարեւոր դեր մը վիճակուած էր երկրորդ հայ կարդինալին : Պիոս ԺԲ.ի մահէն շատ առաջ իր անունը տարիներով կը յեղյեղուէր միջազգային մամուլին մէջ՝ իբրեւ ամէնէն հաւանական եւ արժանաւոր թեկնածուն՝ կոչուած գրաւելու Ս. Պետրոսի աթոռը :

Քահանայապետական վերջին ընտրութեան ատեն պահ մը նոյնիսկ յայտարարուեցաւ իր ընտրութիւնը, երբ Վատիկանի պատմական ծխնելոյզէն երեւցած էր աւանդական սպիտակ մուխը ... թիւրիմացութեամբ :

Մխիթար Աբբայի մահուան երկհարիւրամեակը մեծ հանդիսութեամբ տօնուեցաւ 1950 Սեպտեմբերին՝ Վենետիկի մէջ, նախագահութեամբ ներկայ Պապին, այն ատեն Կարդինալ Ռոնքալլի, Պատրիարք «Ադրիականի Թագուհի» կոչուած պատմական քաղաքին, ներկայութեամբ Կարդինալ Աղաճանեանի եւ այլ օտար ու հայ բարձրաստիճան եկեղեցականներու : Մեծ Սեբաստացին հռոմէական եկեղեցւոյ սուրբերու դասն անցընելու (քանոնիզէ) յոյսերը չպակսեցան : 1928ին այդ փառքին արժանացած էր Տէր Կոմիտաս քհնյ. Քէօմիւրճեան (Քարպոնեանօ), 1711ին գլխատուած Պոլսոյ մէջ Սուլթանին հրամանով, կաթոլիկութիւնը Հայոց մէջ տարածելու ամբաստանութեամբ : Մխիթար Աբբան նոյնքան արժանի կը նկատուէր այդ փառքին :

Այժմ Յովհաննէս ԻԳ.ի քահանայապետութեան շրջանը յիշատակելի պիտի մնայ հայ կաթողիկէ համայնքի պատմութեան մէջ : Կարելի է ըսել դարձակէտ մը պիտի կազմէ՝ անոր նուիրապետական ու վարչական իրաւասութեանց ընդլայնումի տեսակէտէն :

Վերջին ամիսներու ընթացքին Պապին կողմէ երկու արժանաւոր վարդապետներու եպիսկոպոսական աստիճան շնորհելու կարգադրութիւնը ապացոյց մըն է, որ Վատիկան սկսած է աւելի կարեւորութիւն ընծայել Հայերուն :

Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան բարեփոխուած կանոնագրութեան համաձայն, Կիւրեղեան Արք.ի մահէն ետք (1921) եւ մինչեւ Հ. Յովհան Աւգերի Աբբայ ընտրութիւնը (1929), Աբբահօր պաշտօնը կը վարէին աթոռակալներ, վարդապետի աստիճանով :

Քառորդ դար առաջ, ըստ նոր կանոնագրութեան վեցամեայ Աբբահայր ընտրուեցաւ Հ. Սրապիոն Վրդ. Ուլուհոճեան, նախկին ուսումնապետ Սեւրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին : Հ. Սրապիոն վերընտրուեցաւ ամէն վեց տարի : Ու իր քահանայութեան քսանհինգամեակին առթիւ ստացաւ եպիսկոպոսական աստիճան եւ օծուեցաւ Հոկտեմբեր 30ին, ձեռամբ Կարդինալ Աղաճանեանի, Վենետիկի Ս. Մարկոսի Մայր Տաճարին մէջ :

Վաղը՝ Կիրակի նոյն պատուին պիտի արժանանայ Հ. Կարապետ Ծ. Վրդ. Ամատունի, Փարիզի մէջ, հանդիսաւոր շուքով :

Առաջին անգամն է, որ Վատիկան Առաքելական Եքսարքոս (էքսարք) մը կը նշանակէ Ֆրանսայի Կաթողիկէ համայնքին համար ու եպիսկոպոսական աստիճան կուտայ անոր, որոշ իրաւունքներով :

Հ. Ամատունի Ծ. Վրդ. ծանօթ դէմք մըն է Ֆրանսայի մէջ, ուր կը պաշտօնավարէ երկար տարիներէ ի վեր եւ իր անվերապահ մասնակցութիւնը կը բերէ մեր հանրային բազմաթիւ ձեռնարկներուն :

Ծանօթ է նաեւ իր բանասիրական հրատարակութիւններով : Յիշատակութեան արժանի է իր գիրքը Հայ Կանոնական Իրաւունքի մասին, լոյս տեսած Վատիկանի մէջ 1932ին :

Յուսալից ենք ,որ իր նոր պաշտօնով աւելի օգտակար պիտի ըլլայ իր ժողովուրդին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈԳԵՐԸ

ՍԱԼԱՆ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԿԱՆՉՈՒԻ

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ՝ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻՆ

Հինգշաբթի օրուան Նախարարաց Խորհուրդը կարգ մը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ, Ալժերիոյ դէպքերուն առթիւ : Ժողովէն առաջ Զօր. տը Կոլ երկար խօսած էր Տըպրէի եւ Ժոքսի հետ :

Ժողովէն ետք, տեղեկատուութեանց Նախարարը, Թեռնուար կարճ զեկոյց մը կարդաց որ անորոշ պատկեր մը կուտար կացութեան : Կը հաստատուի սակայն թէ Նախարարաց Խորհուրդը բաւական խիստ որոշումներ տուած է որոնց գլխաւորը կարելի է նկատել Զօր. Սալանի Փարիզ կանչուիլը : Պատժուած են նաեւ քառասուն պաշտօնեաներ որոնք, Ալժէի մէջ, մասնակցած էին գործադուլի շարժումին : Եւրոպացիներու մէջ, ձերբակալուած են հինգ հարիւր հոգի, քիչ մը աւելի մահմետականներու մէջ, վերջապէս վաթսուն խանութներ որոնք չեն հետեւած կառավարութեան հրահանգին, ժամանակաւոր փակուած են : Ժողովի ընթացքին վաւերացուած է ՖԱՃի (Ֆրանս. Ալժերիոյ Ճակատ) լուծումը Ալժերիոյ մէջ եւ իր «մասնաճիւղին» փակումը Մայր Երկրին մէջ (Ֆրանս. Ալժերիոյ Ազգ. Ճակատ) :

Ծանրակշիռ որոշումն է անշուշտ Զօր. Սալանի Փարիզ կանչուիլը : Տեղեկատուութեանց նախարարը չծածկեց նաեւ թէ «կարգապահական» միջոցներ ձեռք պիտի առնուին Սալանի դէմ : Ի՞նչ անցած դարձած է : Ծանօթ է որ տը Կոլի Ալժերիա ժամանած օրը, ուրբաթ, լաւատեղեակ կարծուած շրջանակները կը փսփսային թէ յաջորդ օրը պետական հարուած մը տեղի պիտի ունենար : Ամէն մարդ « բան մը » կը սպասէր շաբաթ, բայց ի վերջոյ «ծնաւ մուկն շնչին» : Այսօր կը թուի թէ իսկապէս բան մը կը պատրաստուէր եւ այդ պատճառով Մատրիտ գացած էին Լակայառ եւ ընկերները, բայց ի վերջոյ ըլլալիքը չեղաւ : Նման խնդրի մը կ'ակնարկէ, անշուշտ, Թեռնուառ երբ կ'ըսէ .— որոշ խռովարարներ դիւային ծրագիր մը պատրաստած էին : Այդ ծրագիրը ձախողեցաւ» : Հաւանաբար բանակն է որ պատճառ դարձած է այդ «ձախողութեան» ,տեսնելով թէ ցոյցերըտարբեր բնոյթ կ'առնեն, տարբեր եղած է նաեւ բանակին հակազդեցութիւնը :

Միւս կողմէ, կը թուի թէ Սալան ոչ մէկ տրամադրութիւն ունի պատասխանելու իրեն եղած հրաւէրին : Ի՞նչ ձեւով կրնայ պատժուիլ : Նախարարը պատասխանած է լրագրողի մը այդ հարցումին շեշտելով թէ «Պատերազմական Բարձրագոյն Խորհուրդը կը քննէ Սալանի պարագան եւ ան պիտի տնօրինէ ինչ որ պէտք է» : Մինչ այդ Սալան կը հաստատէ իրեն եղած հրաւէրը բայց կ'ըսէ թէ ժամանակ ունի պատասխանելու համար : Սալան աւելցուցած է .— « Անմիջապէս պատասխանած կ'ըլլայի եթէ զիս Ալժէ կանչէին, տունս, ընտանիքիս մէջ» : Սալան յայտնած է նաեւ թէ չուզեր խօսիլ մամուլի միջոցով նեղ դրութեան չմատնելու համար սպանական իշխանութիւնները : Փարիզի մէջ, կ'ըսուի թէ Սալան կրնայ հանգստեան կոչուիլ կամ աւելի խիստ միջոց մը կարելի է ձեռք առնել, կրկին գործունէութեան կանչել Սալանը եւ եթէ չպատասխանէ, պատերազմական օրէնքի նախատեսած հետապնդումներուն կրնայ ենթարկուիլ :

Նախագահ տը Կոլ կը պատրաստէ հանրաքուէն որուն մասին պիտի խօսի երեք անգամ .— Դեկտեմբեր 20, 30 եւ Յունուար 6 :

Մինչ այդ կուսակցութիւնները ժողովներ կը գումարեն որպէսզի ճշդեն իրենց դիրքը :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ .— Ընկերվարականները բաժնուած են : Խորհրդարանական խմբակցութիւնը կարճ ժողով մը ունէր առջի օր եւ մտքերու փոխանակութիւնը երեւան հանեց որ մինչ Կի Մոլէ եւ իր անմիջական հետեւորդները — Լենառ եւ Շանտերնակոր «այո»ի կողմնակից են, ահզին Մաքս Լըժէօն որ համամիտ է Ալժերիան Հանրապետութեան մէջ պահելու, կ'ուզէ «ոչ» ըսել տը Կոլի : Իրեն համաձայն են Մոնթել եւ Պուրժուա : Կի Մոլէ համոզուած է որ հանրաքուէն ձեւ մըն է, կրակը դադրեցնելու նոր առաջարկներ բերելու համար : Իրեն համար կենսականը այս է .— Պէտք է այս պատերազմը վերջանայ :

Մաքս Լըժէօն շատ մը պատճառներ ունի դէմ ըլլալու, նախ որովհետեւ համաձայն չէ կառավարութեան վարած երկու տարուան քաղաքականութեան : Ամէն պարագայի մէջ վերջնական որոշումը պիտի տրուի միայն Դեկտեմբեր 21 – 22ին, Փիւթոյի համագումարին ընթացքին :

ԱՆԿԱԽ .— Մեծամասնութիւնը դէմ է հանրաքուէին որ «արժէք պիտի չունենայ» կ'ըսէ քուէարկուած բանաձեւը : Թեր է Փօլ Ռենօ բայց կը մնայ մինակ եւ խորհրդակցութիւնները վերջ կը գտնեն բանաձեւով մը, որ 70 ներկայի վրայ 60 ստորագրութիւն կը հաւաքէ եւ որ դէմ կ'արտայայտուի հանրաքուէին : Հոս ալ վերջնական որոշումը պիտի տրուի տնօրէն ժողովին կողմէ, Դեկտ. 21ին :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ .— Այս նոր խմբակցութիւնը որ կռթնած է Ալժէի երեսփոխաններուն վրայ, դէմ է հանրաքուէին :

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ . — Արմատական այս մորխեան թեւը որ միշտ կողմնակից եղած է Ֆրանսական Ալժերիոյ եւ ազգային միասնականութեան դէմ է հանրաքուէին : Համագումարը բացաւ Անտրէ Մորիս ըսելով .— Հակառակ իր ալժերական բնոյթին, հանրաքուէն իրականին մէջ կը վերաբերի Ե. Հանրապետութեան ամբողջ քաղաքականութեան : Եթէ արդիւնքը դրական է, պիտի ամրապնդէ անհատական իշխանութիւնը : Իրականին մէջ այսօրուան քաղաքականութիւնը մեզի ուղղակի Միւնիխ կ'առաջնորդէ » : Աւելի խիստ Մարթինօ-Տեփլա կ'ըսէ .— Սնանկութիւն մըն է որ գլեց անցաւ Դ. Հանրապետութեան սնանկութիւնը» : Ի վերջոյ ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց «ոչ» պատասխանել :

Մենտէս – Ֆրանս արտայայտուեցաւ իր կարգին, «ոչ»ի կողմնակից է :

× Ալժերիոյ մէջ կացութիւնը աւելի հանդարտ է :

× Գրաքննութիւնը վերցած է Ալժերիոյ մէջ, թէեւ Փարիզեան օրաթերթերը կըրկին գրաւուեցան առջի օր :

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Ծ. Վ. Թ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ ՈՐՈՒՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ, ՁԵՌԱՄԲ՝ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱԲԵՇԻՍՏԱՆԷՆ հակասական լուրեր կը հասնին : Ըստ ոմանց կռիւներ տեղի կ'ունենան մայրաքաղաքին՝ Ատիս Ապէպայի մէջ : Կայսրը՝ Հայլէ Սելասիէ Պրազիլէն Ասմարա (Էրիթրէա) հասած է : Պետական հարուածը կազմակերպուած է կարգ մը զօրավարներու կողմէ յայտնի չէ սակայն թէ զօրավարնե՞րը օգտագործած են գահաժառանգը թէ այս վերջինն է բուն «գլուխը» : Հաբէշիստան 900 հազար քառ. քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ 700.000 բնակիչ : Արեւելեան Ափրիկէի մէկ հին կայսրութիւնն է Քրիստոնեայ Ղպտիներէ կազմուած : Ժողովուրդը շատ տգէտ մնացած է, վկայուած մէկ բժիշկ կայ միայն ամբողջ երկրին մէջ : Պաշտօնական լուրի մը համաձայն՝ գահաժառանգ իշխանը թագաւոր հռչակուած է, իսկ նոր վարչապետի պաշտօնը պիտի վարէ՝ Մոսկուայի Հաբէշ դեսպանը՝ Ռաս Իմրու : Օդակայանները հսկողութեան տակ են :

ՆԵՓԱԼԻ Թագաւորը՝ Մահենտրա ձերբակալել տուաւ վարչապետը՝ Քոյրալան եւ կառավարութեան ազդեցիկ անդամները : Այսուհետեւ ինք պիտի վարէ ամէն բան :

ՊՐԱԶԱՎԻԼԻ մէջ բացուեցաւ ֆրանսախօս Ափրիկեան պետութեանց ղեկավարներու խորհրդաժողովը : Ալժերիոյ առընչութեամբ աբբայ Եուլու դիտել տուաւ, թէ վստահութիւն ունի Զօր. տը Կոլի վրայ ու Ալժերիոյ հարցը ափրիկեան է, ուստի լուծումը պէտք է փնտռել Ափրիկէի եւ ոչ ՄԱԿի մօտ :

ՍԹԱՆԼԵՎԻԼԻ մէջ հաստատուած Լումումպայէր կառավարութեան ղեկավարը՝ Կիզենքա դիմած է Նասըրի զինուորական օժանդակութեան : Միւս կողմէ կը պատրաստուի պաշտպանել իր մայրաքաղաքը՝ Մոպութիւի զինուորներուն դէմ :

ԿԻՒՐՊԷԼ Սահմանադրական ժողով մը ստեղծեց, նոր հրովարտակով մը : Այս նոր խորհրդարանը պիտի բաղկանայ երկու ժողովներէ, Ա) Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն որ կազմուած է Մայիս 27ի յեղափոխութեան ղեկավար 23 սպաներէն եւ Ներկայացուցչական ժողով մը որուն 27 անդամները կամ պիտի ընտրուին կամ պիտի նշանակուին :

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ Համադաշնակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ, 1961 տարեշրջանի համար՝ Ֆ. Վահլըն : Փոխ վարչապետ պիտի ըլլայ՝ Փօլ Շոտէ :

ԿԵԱՆՔԸ ՋՈՐ ԱՊՐԵՑԱՆՔ

Վարժարանին շրջանը աւարտած՝ ընթացաւարտներս չարուած ենք բեմին վրայ: Ամերիկացի տնօրէնը իր «Հուսկ Բանք»էն ետքը՝ կը սկսի վկայականներու բաշխումին, երբ սրահին մէջ կը տեսնեմ հայրս, զրպած ընթերցումովը հեռագրի մը, զոր նոյն պահուն յանձնած էր հեռագրատան պաշտօնեան: Այլայլած ու մտահոգ վար կը ցատկեմ բեմէն: Մտահոգութեան պատճառ չունէի: Ընդհակառակն: Հեռագիրը ուղղած էր Պոլսէն Միքայէլ Ալէմշահ, որ առաջին աշխարհամարտին Պոլսոյ նաւարանին տիրացած անգլիական Արմըսթրոնկ-Վիքըրս մեծ ընկերութեան հաշուապահութեան պետն էր եւ զիս կը հրաւիրէր պաշտօնավարելու այնտեղ:

Հանգուցեալ Մ. Ալէմշահ հայրն էր մեր տաղանդաւոր երաժիշտին՝ Գուրգէն Ալէմշահի, որուն վաղահաս մահը մեծ կորուստ մը եղաւ մեր ազգային երաժշտութեան համար: Սփիւռքի երաժշտութիւնը, մանաւանդ, շատ պիտի օգտուէր իր հասուն տարիքի ստեղծագործութենէն: Տարիներ ետք, յուզումով ու հպարտութեամբ դեռ կ՚ապրիմ իր գլուխ գործոց «Աւարայրի պատերազմը» համանուագային չարադրութեան երգն ու ոգին:

Աֆ. Գարահիսարի մէջ, համազգեստաւոր, պաշտօնական թարգմաններէս զատ, ունէինք մէկը, քաղաքացի զգեստով տեղացի մը, որ գիշերները կուգար մեր պաշտօնատեղին, կը հաղորդէր իր հաւաքած տեղեկութիւնները ու կը մեկնէր: Այդ լրատուն Ս. Գ. էր: Պանտրմայի մէջ ալ ունէինք նմանօրինակ լրատու մը: Երկուքն ալ վճարովի անշուշտ:

Միլլի ուժերը գրաւած էին ամբողջ Փոքր Ասիան եւ երթ ու դարձը խափանած, ճամբաները փակած: Հազիւ ժամանակ ունէինք մեր իրերը հաւաքելու եւ փախչելու Պոլիս, ուր պաշարման վիճակ յայտարարած էին Դաշնակիցները: Երէկուան յաղթական բանակները, այսօր լեղապատառ կը փախչէին անկարգ խուժանի մը առջեւէն: Մեր յոյն թարգմաններէն մին, որ պարենաւորումի եւ թղթատարական առաքման գործով ներքին գաւառները ղրկուած էր, գերի կ՚իյնայ Թուրքերուն ձեռքը, կը տարուի Կեսարիա: Ինծի անյայտ պատճառներով, այնտեղ կը տարուի նաեւ Ս. Գ.: Ամիսներ ետքը, Անգլիացիներու միջամտութեամբ, ազատ արձակուեցան այդ գերիներէն ոմանք, որոնց հետ նաեւ Ս. Գ.:

Դաշնակից նաւային հակակշռող յանձնախումբը հաստատուած է Գասըմ-Փաշայի Ծով. Նախարարութեան շէնքին մէջ, ուր կը պաշտօնավարեմ անգլ. բաժնին մօտ: Հրամանատար Պըրքէթ կը հրամայէ անմիջապէս պատրաստուիլ մեկնելու համար Իզմիթ: Իտալական զրահաւորին մէջ կը գտնուէին Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ ծովային ներկայացուցիչները: Զրահաւորը սրընթաց կը ճեղքէ ծովուն ալիքները, մինչ շրջակայ նաւերը խլացուցիչ սուլոցներով կը բարեւեն դաշնակից ներկայացուցիչները: Կը տեղեկանամ թէ Իզմիթ կ՚երթանք քննելու համար «Կէօպէն-Եավուզ» զրահաւորը, որ խարսխած էր Իզմիթի բացերը: Համաձայն ստացուած լուրերու, Թուրքերուն կողմէ փորձ եղած է ընկղմել զայն, յատակամասին մէջ ծակեր բանալով: Հրամանատարութիւնը կատարեց ստուգումներ, կրկնապատկուեցան Դաշնակիցներու հսկողութեան եւ ապահովութեան ցանցը: Պատժուեցա՞ն պատասխանատուները. ի՞նչ եղաւ հետեւանքը: Գաղտնիք մնացին հասարակ մահկանացուներուս համար:

Ընկերութիւնը, ուր կ՚աշխատէի նախապէս, լուծուած էր պատերազմին հետեւանքով: Զինադադարին վերաբացուած կրկին ձեռնարկած էր նաւաշինական գործերուն:

Այդ առընչութեամբ ըսեմ, որ առաջին աշխարհամարտին, երբ Թուրքիա զօրակոչ յայտարարեց ընդդէմ Դաշնակիցներուն, Կէօպէն եւ Պրէսլաու գերմանական մարտանաւերը Պոլսոյ ջուրերը մտած էին արդէն: Գափիթիւլասիոնները (օտար հպատակներու վայելած առանձնաշնորհները) ջնջուած: Թուրքերը կը կարծէին ձերբազատուած ըլլալ մեծ պետութիւններու տիրապետութենէն եւ ցնծութեան մէջ էին բնականաբար: Նաւաշինական անգլիական ընկերութիւնն ալ, ուր կ՚աշխատէի, եւ որ 25 տարուան պայմանագրութիւն ունէր Թուրքիոյ հետ՝ լուծուեցաւ: Նաւարանն ու յարակից գործարանները յանձնուեցան Թուրքերուն: Ճէմալ փաշան, իբրեւ ծովային նախարար, հըսկայ միթինկ մը կազմակերպեց հրապարակին վրայ, ուր հրաշունչ ճառ մը խօսեցաւ հազար հինգ հարիւր գործաւորներուն ներկայութեան: «Մեր քաջարի բանակը, ըսաւ, պիտի կռուի Դաշնակիցներուն դէմ, կողք կողքի Գերմանացիներուն հետ: Ձեզի կը հրամայեմ աշխատիլ, նորոգելու եւ վերաշինելու մեր նաւատորմը, որուն այնքան պէտք ունինք: Վայ անոր որ կը թերանայ պարտականութեան մէջ»:

Միջահասակ, գերուկ մարդ մըն էր փաշան, ցամաքային բանակի զօրավար: Հակառակ իր շողշողուն համազգեստին եւ կրակոտ խօսքերուն, փաշան իմ վրաս տպաւորութիւն չձգեց:

Վերաբացուած ընկերութեան տնօրէնը պէտքը կը զգար իրեն նախկին պաշտօնէութեան: Ուրախութեամբ ընդունեցաւ թեկնածութեանս առաջարկը: Սակայն նախնական պայման էր, որպէսզի ազատ արձակուէի բանակէն, ուրկէ փոխադրուած էի ծովային բաժին՝ իբրեւ առժամեայ կարգադրութիւն: Փոխադարձ համաձայնութեամբ, ուրեմն, թարգմանի պաշտօնս փոխանձեցի վերայիշեալ Ս. Գ.ին, որ Կեսարիայէն վերադարձած՝ պաշտօնական համազգեստով մտած էր անգլ. բանակը: Իրեն վճարած էին գերութեան ամիսներուն ամբողջական գումարը՝ թարգմանի ամսավճարով:

Սեւրի դաշնագիրը ուրացուած, «փոքրիկ դաշնակից» Հայաստանի Հանրապետութիւնը խորտակուած, հայ ժողովուրդը դարձեալ գաղթական ի սփիւռս աշխարհի՝ լքուած իր բախտին: Փոքր Ասիոյ աղէտը երկրորդ մեծ հարուած մը տուաւ ջարդերէն վերապրած ու նոր բոյն կազմած Հայութեան: «Բարեկամ» Դաշնակիցները՝ Թուրքիա պարպած: Ոսկեվառ երազներ դարձեալ յօդս ցնդած: Այս տխուր իրադարձութիւններուն դիմաց միայն մէկ լուսաւոր իրողութիւն. — Հայաստանի Հանրապետութեան հիւպատոսարանը, ուր Հայեր կը դիմեն անցագրի եւ այլ գործողութիւններու համար: Տասնեակ հազարաւորներ կը փախչին դժոխքէն, ապահովութիւն գտնելու յոյսով օտար, հիւրընկալ երկիրներու մէջ: Տխուր բայց հպարտ կը կարդամ անցագիրս, տպուած հայերէն եւ ֆրանսերէն:

— «Հայաստանի Հանրապետական կառավարութիւնը կը խնդրէ բարեկամ եւ դաշնակից պետութիւններէն ազատ անցք եւ պաշտպանութիւն տալ իր հպատակ...ին»:

Անոնք որ ապրեցան անդոհանքի այդ օրերը, կը հասկնան թէ ի՛նչ կը նշանակէր հայկական անցագիրը այդ ատենները: Հայրենիք մը ստեղծուած էր, շնորհիւ հայ ժողովուրդի աննկարին եւ միահամուռ ճիգերուն, եւ միլիոնաւոր զոհերու արեան գնով: Վեց դարերու երազը իրականացած: Աղքատ էր այդ երկիրը: Որբերով լեցուն, կիսաքաղց, մերկ, այո, եւ սակայն ազատ, անկախ: Մերն էր այդ հայրենիքը: Հայեր էին անոր ղեկավարները, խորհրդարանի անդամները, նախարարները, բանակը: Քաղաքական հակամարտ ըմբռնումները պէտք է լռէին հայրենիքի գերագոյն շահերուն առջեւ: Ի՞նչ մնացած է այժմ նախկին Հայաստանէն: Օտար, անհարազատ բռնակալութիւն մը՝ հաստատուած բռնի ուժի վրայ: Մտքի, խօսքի թռիչքը թեւաթափ: Մտաւորականներ կորած հեռաւոր ճամբաներու մէջ: «Անկախութեան» խրտուիլակը, որ ի զուր կը թմբկահարեն խամաճիկ պոլիտիկոսներ՝ Արտասահմանի մէջ: Սահմանային անարդար եւ անհանդուրժելի բռնագրաւում: Հայրենիք մը, որուն քաղաքացին իրաւունք իսկ չունի երթեւեկելու, առանց Մոսկուայի արտօնութեան: Այդ պոլիտիկոսներուն համար յանցանք է Հայուն անկախութեան պահանջը, մինչ կիսավայրենի, անգրագէտ ցեղերուն համար ներելի՝ նոյն իսկ քաջալերանքի արժանի: Հակադաշնակցական խաժամուժի մոլուցքը՝ հայրենիքը ուրանալու աստիճան, ի պաշտպանութիւն իրենց վարդապետութեան...

Երեք տարիներու գործունէութիւն մը ունէի միեւնոյն շրջանին մէջ եւ բնականաբար բանակ մը՝ թշնամիներու: Ենթակայ հետապնդումներու, գաղտնի թէ համազգեստաւոր լրտեսներու կողմէ: Իբրեւ մէկը ընկերութեանս պաշտօնէութեան, կը խնդրեմ զիս ալ իրենց հետ՝ Անգլիա փոխադրել:

— Անգլիական հպատակ չէք: Ձենք կրնար ձեզ Մայր-Երկիր փոխադրել, բայց իբրեւ շնորհ, թոյլ կուտանք ձեզ մեկնիլ Կիպրոս՝ ենթակայ անգլ. հողատարութեան:

Նախընտրութիւնս կուտամ Ֆրանսայի:

ՇԱՐՍ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի օր Փարիզի Հայութեան հրաւիրուած է ըստ հայկական ծէսի եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան մը բացառիկ հանդիսութեան:

Անցեալ ամիս Պապը, Ֆրանսայի հայ կաթողիկէներու Առաքելական Թեմակալ նշանակելով Մխիթարի Ուխտէն Հ. Կարապետ Ծ. Վրդ. Ամատունին, Ամաթուսի տիտղոսաւոր Եպիսկոպոսի կարգը շնորհած էր անոր:

Նորընտիր Եպիսկոպոսին ձեռնադրութիւնը եւ օծումը պիտի կատարէ Հայ կաթողիկէներու կաթողիկոս-պատրիարք Գրիգոր-Պետրոս ԺԵ. Կարդինալ Աղաճանեան, իրեն աջակիցներ ունենալով Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբբահայր Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեան եւ Գրիգոր Արք. Հիւսէրեան:

Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին, հաւատարիմ հայկական ամբողջ ծէսին, անաղարտ պահած է նաեւ եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան արարողութիւնը իր վեհաշուք խորհուրդով եւ ճոխութեամբ:

Հայկական ծէսի եպիսկոպոսական օծման արարողութիւնը մինչեւ ԺԱ. դար պարզունակ եւ խոնարհ էր, զուրկ բացառիկ ճոխութենէ ու փայլէ: Բայց ԺԳ. դարէն սկսեալ, առաւելապէս Կիլիկեան շրջանին, լատին ծէսէն կրած ազդեցութիւններով ճոխացաւ եւ հանդիսաւոր փառքի վեհաշուք ձեւ մը ստացաւ:

Ըստ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կանոններուն, եպիսկոպոսական կարգը կը շնորհուի Կաթողիկոսին կողմէ, Հոգեւոր Խորհուրդի առաջարկով, նախապէս մանրազնին քննութեան ենթարկելով թեկնածուին անձնական կեանքն ու բարեպաշտութիւնը, հաւատքին ուղղափառութիւնն ու Սուրբ Գրոց կատարեալ ծանօթութիւնն ու գիտութիւնը:

Սովորաբար եպիսկոպոսի մը ձեռնադրութիւնը եւ օծումը Կիրակի օր մը կը կատարուի:

Նախորդ շաբաթ օրը, Հայրապետը եկեղեցիին մէջ՝ ի ներկայութեան հոգեւորականներուն եւ ժողովուրդին, կը կատարէ թեկնածուին պատրաստական քննութիւնը: Նախ կարդալ կուտայ եպիսկոպոսական աստիճան շնորհող հրամանագիրը, ապա կը հարցաքննէ թեկնածուն եպիսկոպոսէ մը պահանջուած արժանիք-

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԻ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Այս հանգամանքներով ալ, Խ. Ռուսաստան վճռականօրէն զոհեց հայ ժողովուրդը իր Արեւելեան քաղաքականութեան ճամբուն վրայ, տմարդաբար զայն առանձին ձգելով «Թուրք երիտասարդ դրամատիրութեան բռնատիրական ախորժակներուն» դէմ յանդիման, իսկ, Հայ Դատը, իր իսկ նախաձեռնութեամբ, վաճառքի նիւթ դարձուց Արեւելքի քաղաքական շուկաներուն վրայ, Հայութեան պարտադրելով անհամար զոհողութիւններ եւ ճակատագիր մը՝ որ ոչինչ ունէր ցանկալի, եւ որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր:

Եւ տակաւին, այսօր ալ կան մեռասաներորդ ժամու իմաստուններ, որ ամէն պատեհ թէ անպատեհ առիթներով կը յայտարարեն թէ՝ շնորհիւ բոլշեւիկեան հողատարութեան, Հայաստան խաղաղութիւն կը վայելէ մօտաւորապէս 40 տարիներէ ի վեր: Սակայն, անոնք կը մոռնան մէկ իրողութիւն, որ պարտադրուած գոյավիճակը՝ բացառաբար աննպաստ էր Հայերուն համար, հետեւաբար, եթէ դժգոհ ժողովուրդ մը գտնուէր, ան ալ հայ ժողովուրդը պէտք է ըլլար, որովհետեւ այդ խաղաղութիւնը, ամէնէն աւելի աննպաստ եւ վնասակար էր միայն Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին համար: Այս մասին՝ ձգենք որ խօսի ինքը՝ բոլշեւիկ պատմաբան Բ. Բորեան:

«Կարսի մէջ, խորհուրդներու Արեւելեան քաղաքականութեան ճանապարհին եւ ի շահ համաշխարհային խաղաղութեան, «ծախու դրուեցաւ» Հայաստանը» («Արմենիա» հատոր Բ. էջ՝ 164), («Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» Վ. Նաւասարդեան, էջ՝ 52, (Գ. Լազեան, «Հայաստան եւ Հայ Դատը» էջ 292):

«Ռուսիոյ Արեւելեան քաղաքականութիւնը իր ամբողջութեանը մէջ կը պահանջէր.— կը խոստովանի նոյն Բորեան. — որպէսզի բաւարարուին Թրքական «Երիտասարդ» դրամատիրութեան աշխարհակալական — բռնատիրական բնազդները ի հաշիւ հայ ժողովուրդին» («Արմենիա» Բ. Բորեան, էջ՝ 299), (Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» Վ. Նաւասարդեան, էջ՝ 52), (Հայաստան եւ Հայ Դատը». Գ. Լազեան, էջ՝ 292):

Եւ որովհետեւ, մարդկային տրամաբանութեամբ, Թրքական «երիտասարդ» դրամատիրութեան աշխարհակալական — բռնատիրական բնազդները գլած անցած էին բանականութեան բոլոր չափաւոր սահմանները, ուստի, Բ. Բորեան, որ քաջատեղեակ էր հայ ժողովուրդին հանդէպ նիւթուած աննախընթաց դաւադրութեան բոլոր ծալքերուն, մէկ վայրկեան իսկ չի վարանիր յայտարարելու.—

«Աւելի ծանր եւ աւելի աննպաստ խաղաղութիւն՝ քան Կարսինն է, պատմութեան էջերու վրայ հազիւ թէ կարելի է գտնել»: («Արմենիա» էջ՝ 163), («Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» էջ՝ 53):

«Խորհրդային Հայաստանի համար այդ ծանր խաղաղութիւնը, որու նմանը պատմութիւնը չի ճանչնար, թելադրուած էր «յեղափոխական» Թուրքիոյ կողմէ յեղափոխական պատերազմի մէջ յաղթահարուած հայ աշխատաւոր ժողովուրդին, որ յեղափոխական խանդավառութեամբ աջակցած էր Դաշնակցական կառավարութեան պարտութեան եւ «բոլշեւիկ» Թուրքիոյ յաղթանակին»: («Արմենիա», Բ. Բորեան, Բ. հատոր, էջ՝ 163-164), («Հայաստան եւ Հայ Դատը» Գ. Լազեան, էջ 292):

Կարսի դաշնագիրը՝ «ըստ էութեան ամենավատթար եւ ամենախայտառակ խաղաղութիւնն էր Հայաստանի համար»: («Արմենիա» էջ՝ 300), (Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը», Վ. Նաւասարդեան, էջ՝ 53), («Հայաստան եւ Հայ Դատը», Գ. Լազեան, էջ՝ 292):

Թերեւս, աւելորդ չըլլայ նշել թէ՝ 1921 Թ. Հոկտեմբեր 13ին, Կարսի մէջ ստորագրուած դաշնագիրը, ինքն ըստ ինքեան, մասնաւոր նորութիւն մը չունէր իր մէջ, քանի որ, հարեւանցի ակնարկով իսկ, անմիջականօրէն, աչքի կը զարնէր երկու դաշնագիրներուն բացայայտ նմանութիւնը: Նոյնիսկ, առանց վարանումի, կըրնանք ըսել թէ՝ Կարսի դաշնագիրը ամբողջութեամբ հիմնուած է Մոսկուայի մէջ, 16 Մարտ, 1921 Թ. Թուրքիոյ եւ Ռուսաստանի միջեւ ստորագրուած համաձայնութեան վրայ եւ գրեթէ բառացի կրկնութիւնն է անոր: Մոսկուայի մէջ, Մարտ 16ի համաձայնութեան հիման վըրայ, Խ. Ռուսաստանի կառավարութիւնը առաւելագոյն եւ ծանրակշիռ զիջումները արդէն կատարած էր Թուրքիոյ, ի հաշիւ Հայաստանի:

Մոսկուայի դաշնագրի Գ. յօդուածի տրամադրութեամբ, Թուրքիոյ պահանջով, Նախիջեւանի շրջանը անջատուելով Հայաստանէն, իբրեւ ինքնավար երկրամաս, կը դրուէր Ազրպէյճանի հովանաւորութեան տակ: Այս կերպով, Խորհրդային Ռուսաստանը կը համաձայնէր, պատերազմի հետեւանքով ամբողջ ն?ւաճուած Հայաստանի հողերուն վրայէն ըստեղծել արուեստական նորանոյթ մը՝ Նախիջեւանը, իբրեւ ինքնավար շրջան, անջատելով Հայաստանէն եւ դնելով Ազրպէյճանի հողատարութեան տակ:

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ

(2 Շար.)

ներուն եւ պարտաւորութիւններուն մասին, անկէ կը պահանջէ ուղղափառ հաւատքի խոստովանութիւնը, եկեղեցւոյ օրէնքներուն եւ հեղինակութեան կատարեալ հնազանդութիւն եւ հաստատելով որ ամէն ինչ ըստ օրինի է, կը յայտարարէ.

— «Ապա թէ այս ա՛յսպէս է, որպէս պատմեցաւ եւ ամենայն բանէ քո ի բարիս եւ ամենայն ժողովուրդքն քեզ վկայեն, ի վաղիւն վկայութեամբ Աստուծոյ օծանեմք զքեզ օրհնութեամբ»:

Նորընտիրը կը պատասխանէ՝ «Հրաման քո եղիցի՛»:

«Յետ այսորիկ գնան յիւրաքանչիւր յարկս ի հանգիստ» կ՚ըսէ հայկական ծէսի կանոնագիրքը:

Կիրակի օր տէրունական օրուան ժամերգութենէն ետքը, Հայրապետը վեհարանէն ելլելով թափօրի առաջնորդութեամբ կը մտնէ տաճար:

Շատ շքեղ է այս թափօրը:

Նախ կուգան սաղմոսացները՝ որոնք առենօք իրենց երկար մազերը պսակի պէս գլխուն շուրջ կը փաթթէին ի նշան Քրիստոսի փուշէ պսակին: Ի ձեռին ունին Սաղմոս ու Ժամագիրքը:

Երկրորդ կուգան դռնապանները, տաճարին բանալիներուն աւանդապահ, եւ ժամահարները:

Երրորդ կուգան դրակարդացները («զոր անագանոսք կոչեմք» կ՚ըսէ կիլիկեան կանոնագիրքը): Ասոնք ծիրանի փիլոն կը կրեն եւ կը տանին մարգարէներու գիրքը, Հայրապետական գաւազանը եւ խաչագլուխ գաւազանները:

Չորրորդ կարգին կուգան երդմնեցուցիչները, կապտագոյն զգեստաւորուած, որոնք վերամբարձ կը տանին խաչը:

Հինգերորդ կուգան ջահընկալները, կարմրագոյն հագած, որոնք կը կրեն աշտանակները, գինիին կուժը, ջուրին շըրտնիճը, կոնքը («պացին լուացման» կ՚ըսէ կանոնագիրքը, կիլիկեան շրջանէն մնացած փրանսերէն պասէն բառին հետեւողութեամբ), դաստառակն ու ղենջակը:

Վեցերորդ կարգին կուգան կիսասարկաւագները, ուրարը բազուկի վրայ միայն դնելու արտօնուած, տանելով մաղզման (սուրբ սեղանի ափսէ) եւ պատարագի մատեանը:

Եօթներորդ կուգան սարկաւագները, ասոնք ուրարը դրած իրենց ուսին վրայ, տանելով Աւետարանը եւ բուրվառը:

Ութերորդ կուգան քահանաները, հանդիսաւոր հանդերձեալ եւ կը տանին սրբութեան մասնատուփը:

Իններորդ կուգան աւագ քահանաները:

Ապա ուրեմն կուգայ Հայրապետը, շըրջապատուած իր թիկնապահ սարկաւագներէն:

Ուրեմն այս շքախումբը տաճար մտնելով, ըստ հայկական ծէսի թափօր կը շրջի եւ թափօրն աւարտելուն՝ Հայրապետը կը բարձրանայ աւագ խորան («Պռօպիտ» կ՚ըսէ կիլիկեան կանոնագիրքը) եւ կը բազմի հովուական աթոռին վրայ, որ դրուած է դէպի հիւսիս հինգ աստիճանով ամպիոնի մը վրայ, երեսը հարաւ դարձուցած:

Հայրապետական աթոռին առջեւ գետինը գծուած է թեւատարած արծիւ մը, որուն ոտքերուն տակ երեք գետեր կան: Այդ երեք գետերը կեանքի երեք հանգրուանները կը յատկանշեն, որոնցմէ առաջնելով ընտրեալը՝ հասած է եպիսկոպոսական կեանքին: Ապա ձեռբազատուած ուրեմն մարդկային ամէն կիրքէ եւ անկատարութենէ, արծիւին պէս կը բարձրանայ որպէս աստուածընտրեալ հովիւ իր հօտին:

Հայրապետը բազմելէ ետքը, աւագ սարկաւագը կարգով կը հրաւիրէ թափօրին մասնակցողներուն ինը աստիճանները, որոնք ծնրադրելով Հայրապետին առջեւ՝ կ՚ըսեն, այս անգամ յունարէն, «Իս ոլլա՛ էդի, տե՛սփօդա» (շատ տարիներու համար, ո՛վ Տէր), եւ ամէն անգամ Հայրապետը, իբր պատասխան, կ՚օրհնէ զանոնք:

Կարգը կուգայ աշխարհականներուն: Այժմ աւագերէցն է որ կարգաւ կը հրաւիրէ զանոնք:

Նախ իշխանները. «Հրամայեցէ՛ք իշխանք»: Երկրորդ հարուստներն ու քաղքենի դասը. «Հրամայեցէք պուրճիսք եւ հարուստ տանուտեարք» (այս պուրճիսը մեր գիտցած պուրժուան է): Ի վերջոյ կը հրաւիրէ ազատները. «Հրամայեցէ՛ք ազատք»:

Ապա ուրեմն Աւագերէցը եւ դպրապետը Հայրապետին առջեւ կ՚առաջնորդեն նորընտիր եպիսկոպոսը՝ քահանայական հանդերձներով զգեցած: Ընտրեալը նախ առաջին գետին վրայ կոխելով, երկու ձեռքերը կը դնէ գետնին եւ կ՚երկրպագէ ըսելով. «Հրամայեա՛ տէր, օրհնութեամբ ասել»:

Յառաջացումը երեք թափով կը կատարուի, մինչեւ որ ընտրեալը հասնի արծիւին թեւերուն վրայ:

Ապա կը սկսի փոխասացութեան ձեւով Հայրապետին եւ ընտրեալին միջեւ հարցպատասխաններու երկար շարքը, որոնց յիշատակութիւնը բազմաթիւ սիւնակներ պիտի բռնէր թերթիս մէջ:

Հանդիսաւոր պատարագէն ետքը կը սկսի ձեռնադրութեան եւ օծման բուն արարողութիւնը, որուն բացառիկ առիթը կը տրուի Փարիզի ամբողջ Հայութեան, հարազատօրէն հայկական ու պապենական աւանդութեանց օր մը վայելելու համար:

(Քաղուած Հայկ. Միսաքեանէն)

50.000 ՄԻԼԻԱՌ ԹՈՆ ԱՂ

•

Ա.

ՀՍԿԱՅԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ծովը հսկայ աղի տարածութիւն մըն է. այս պարզ խօսքերը զորս մանուկը կը սորվի աշխարհագրութեան իր առաջին գրքին մէջ, արդէն ճապէս կը բացայայտէ ծովուն կազմութիւնը:

Ծովը շատ մեծ է տարածութեամբ, քանի որ աշխարհիս տարածութեան երկու երրորդէն աւելին կը գրաւէ: Ան մեծ է նաեւ իր խորութեամբ, քանի որ միջին խորութիւն է 3.800 մեթր, ինչ որ իր պարունակած ջուրին քանակը կը բարձրացնէ 1400 միլիոն խորանարդ քիլոմեթրի:

Միւս կողմէ, եթէ նկատի առնենք որ ամէն ծովային ջուրի ամէն խորանարդ մեթրը կը պարունակէ 35 քիլօ աղ, կը հասկնանք որ ծովը կը պարունակէ 50 հազար միլիառ թոն այլազան աղեր, որոնց ամէնէն առատն է մեր աղը (գլորիւր տը սոտիում):

Տիթմար եղաւ առաջին մեծ գիտնականը, որ 1873ին սկսաւ ուսումնասիրել ծովային ջուրի կազմութիւնը: Այս կազմութիւնը, ընդհանուր առումով, միօրինակ է: Սակայն ծովէ ծով, չեն պակսիր տարբերութիւնները:

Այսպէս, Արեւելեան Միջերկրականի ջուրը երկու անգամ աւելի աղ կը պարունակէ քան Պալթեան ծովուն ջուրը. պատճա՞ռ. որովհետեւ Արեւելեան Միջերկրականի մէջ շոգիացումը շատ աւելի սաստիկ է քան Պալթեան ծովուն մէջ:

Սակայն պէտք չէ կարծել, որ ծովու ջուրը միայն մեր ճանչցած աղը կը պարունակէ. ահա, անոր պարունակած երեսունէ աւելի նիւթերուն մի քանի հատին թուումը, եթէ նկատի առնենք մէկ խորանարդ մեթր աղի ջուրի պարունակութիւնը:

Քլոր, 19 քիլօ, Սոտիում, 10,6 քիլօ, Եոն սիւլֆաթ, 2:6 քիլօ, մակնեզիում 1,3 քիլօ, քալշիում 0–4 քիլօ, բոթաս 0,4 քիլօ, եոն պիգարպոնաթ 140 կրամ. պրոմ 65 կրամ, պորական թթու 26 կրամ: սթրոնցիում 13 կրամ, ալումինիում 0:4 կրամէն նուազ, եւ նուազագոյն չափով՝ երկաթ, ֆոսֆաթ, զինկ, պղինձ, մանկանէզ, արծաթ, քոպալթ եւ ուրիշ նիւթեր:

Այս այլազան նիւթերը, ծովային ջուրին իսկական բաղկացուցիչներն են: Սակայն, նկատի առնելով որ ծովը իր մէջ կը պարունակէ կենդանիներու անթիւ տեսակներ, ասոնք ալ կ՚ազդեն ծովային ջուրի բաղադրութեան վրայ:

Այսպէս, ամէն խորանարդ մեթր ծովային ջուրի մէջ՝ կը գտնուի 2 – 3 կրամ հալած քարպոն, զոր կ՚արտադրեն ծովու կենդանիները: Աւելի մեծ քանակութեամբ կը գտնուի անոնց արտադրած չհալած քարպոնը, զոր կը կոչեն «լեպթոփել»:

Ծովային կենդանիներու ներկայութեան արդիւնքն է նաեւ քլորոֆիլը (մակերեսին մօտ), քարպոնի հիտրաթը, եւ յատկապէս Պ12 կենսանիւթը, որ մեծապէս յարգի է:

Վերոյիշեալ այլազան նիւթերը, զորս թուեցինք, եւ որոնք ծովային ջուրի բնական բաղկացուցիչներն են, սքանչելի կը յարմարին ծովային կենդանիներու եւ բոյսերու կազմին:

Այսպէս, սթրոնցիումը կարգ մը ճառագայթաձեւ ձուկերու կմախքին համար կենսական է. բոլոր ձուկերուն համար անհրաժեշտ է եոտը. մանկանէզը ճակատ կը թուի ծովային բոյսերու կազմին համար:

Ծովու ջուրին աղիութիւնը չափելու զանազան կերպեր կան:

Առաջին ձեւն է շիշ մը իջեցնել մինչեւ որոշ խորութիւն մը եւ զայն գոցել: Ապա, շիշին պարունակութեան քիմիական տարրալուծումը կը կատարուի:

Սակայն, աւելի արագ եւ աւելի ապահով է ելեկտրական մեքենայով չափել ծովու ջուրին աղիութեան աստիճանը: Այս աստիճանը կը համապատասխանէ ջուրին ելեկտրական դիմադրականութեան. որքան բարձր արձանագրուի դիմադրականութիւնը, նոյնքան բարձր կը յայտնուի ջուրին աղիութիւնը:

Ջուրին աղիութենէն զատ կ՚արձանագրուի նաեւ միւս տարրերու քանակը:

Ծովու բնական ռատիոգործօնութիւնը շատ տկար է, աւելի տկար քան ժայռերունը: Այդ տկար ռատիոգործօնութիւնն ալ հետեւանքն է փոթասիումի ներկայութեան, եւ, շատ նուազ չափով, ուրանիումի եւ անկէ սերող նիւթերու ներկայութեան:

Ծովը ռատիոգործօն կը դառնայ նաեւ արտաքին ազդեցութեան տակ, օրինակ, կոսմական ճառագայթներու ներգործութեամբ (թրիցիում, քարպոն 14): Աշխարհիս գրեթէ բովանդակ թրիցիումը կը պարունակուի ովկիանոսներու առաջին հարիւր մեթր խորութեան մէջ:

Գալով քարպոն 14ին, ան երեք հարիւր անգամ աւելի առատ է ծովուն մէջ, քան մեր մթնոլորտին:

Վերամշակեց՝
ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՏԵԱՆՔ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, 1961, կազմեց Կարօ Գէորգեան, ճոխ բովանդակութիւն, պատկերազարդ, 670 էջ: Դիմել Հրանտ – Սամուէլ գրատունը:

ՈՍԿԵՄԱՏԵԱՆ կամ Վարդենիք երկրորդ, քերթուածներ: Գրեց Նազենի Տէր Միքայէլեան: Տպարան Արաքս, Փարիզ 1961: Հեղինակին հասցէն՝ 10 Րիւ Մունէ Սիւլի, Փարիզ (20):

ԱՇԽԱՐՀԱՑՈՅՑ ՎԱՐԴԱՆԱՑ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ, քննական հրատարակութիւն: Հայկ Պէրպէրեանի, համեմատութեամբ 24 ձեռագրի եւ տպագրի: Տպարան «Արաքս», Փարիզ 1960, (Հրատարակութիւն Հ. Բ. Ը. Մ., Խորէն վարդապետ Լազարեան հիմնադրամ):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Բայց եղիր հանգիստ, Փառանձեմ.. ես կը յայտնաբերեմ եղեռնագործին եւ չեմ ների: Սակայն դու եւս պէտք է օգնես ինձ եղեռնագործին գտնելու:

Փառանձեմը լռում է.

— Սակայն ի՞նչպէս, արքայ:

— Եթէ յիշես, թէ ո՞վ շշնջաց՝ «մի տանջիր քեզ, կ՚ունենաս առաւել լաւ ամուսին»... Կարծեօք այդպէս էին ասել: Այո՞:

— Ճիշդ այդպէս, արքայ: Բայց իմ սուգի մէջ ես չեմ յիշում, թէ ո՞վ էր այդ անսիրտ անհոգին, — եւ Փառանձեմը յուզումից մէկէն բարձրացրեց գլուխը: — Աղերսում եմ, արքայ, գտիր եղեռնագործին... Ես ինքս կ՚առնէի Գնէլի վրէժը, սակայն ես... կին եմ: Ախ, գէթ կարողանայի առատ արտասուել...

Այս խօսքերի հետ Փառանձեմի միշտ հանդիստ թարթիչները ցնցուեցին յանկարծ եւ աչքերը, խաժ աչքերը փայլատակեցին անսովոր, եւ Արշակն այդ աչքերի մէջ զգաց թէ խորին վիշտ եւ թէ վճռականութիւն, որից Փառանձեմի դէմքըն աւելի գեղեցկացաւ: Միեւնոյն ժամանակ Արշակին թուաց, թէ այդ կնոջ մէջ կայ մի թաքնուած խորհրդաւոր ուժ, որ չէր զգացել մինչ այդ, գուցէ սուգի հետեւանքով: Զգաց, որ այդ կինն իրօք կարող էր ձիավարգ գալ Շահապիվան եւ օգնութիւն խնդրել վտանգուած ամուսնու համար: Այդ կարող էր անել միայն խիզախ հոգին:

Մի վայրկեան Արշակը նայեց Փառանձեմի բռնկուած դէմքին եւ ցանկութիւն զգաց իր հիացումը յայտնել նրան՝ այդ խիզախութեան համար, բայց իսկոյն էլ զգուշացաւ: Սակայն դրան փոխարինեց ուրիշ միտք, այն, որ ինքը խոստացաւ գտնել եղեռնագործին. ի՞նչպէս կարող է գտնել այժմ, երբ Փառանձեմը չի յիշում այդ խօսքերն ասողին...

×

Վերջապէս, Գնէլի մահից քանի օր անց եկաւ Փառանձեմի հայրը՝ Անդոք իշխանը, յիսունն անց մի ամրակազմ ու կորովաքայլ տղամարդ, որ երկու օրուայ մէջ կարողացաւ կարծես սփոփել դստեր: Երբ Փառանձեմը լալիս էր իր կորուստը՝ նա գրկում էր դստեր գլուխը, եւ ճակատը համբուրելով, կրկնում.

— Մի, մի, Փառանձեմ: Լացը վայել չէ քեզ՝ Անդոք իշխանի դստեր: Հայրդ շուտով ի յայտ կը բերի եղեռնագործին եւ արձակոտոր կանի տոհմը նորա: Մի...

Արշակը, լսելով լեռնական իշխանի այդ խօսքերը, մտածում էր, որ Անդոք իշխանը, իրօք, այնպիսի մարդ է, որ ամէն ինչ կարող է անել:

Եւ ահա շուտով յայտնի դարձաւ, որ լեռնական իշխանը դստեր պատմածներից հասու է եղել, որ Գնէլի սպանութիւնը խարդաւանքի հետեւանք է...

Այդպէս էլ նա խօսեց Թագաւորի հետ.

— Ես կարծում եմ, արքայ, որ իմ արքայազն փեսան զոհ է խարդաւանքի:

— Ճշմարիտ ես, իշխան, ճշմարիտ ես, — եւ Արշակը թեթեւութեան մի հոգոց արձակեց: — Եւ ես վշտացած եմ առաւել, քան դու, իշխան: Ես նրան հրաւիրեցի տօնին... Ով կարող էր ենթադրել այօրինակ եղեռն:

— Սակայն, արքայ, ինձ կոչում են Սիւնեաց Անդոք իշխան: Ես հասու կը լինեմ ճշմարտութեան եւ կը պատուհասեմ եղեռնագործին՝ ով էլ լինի: — Նա լռեց՝ շունչ առնելու: — Ներիր ինձ, արքայ, այս խօսքերիս համար եւ թոյլատրիր այդպէս, վարուելու...

— Ես արտօնում եմ քեզ, իշխան: Վարուիր այնպէս, ինչպէս կամենաս, — ասաց Արշակը շեշտով, — եւ ակամայ նայեց Սիւնեաց տիրոջ թուխ, խոշոր, հրաբորբ աչքերին, որոնց մէջ զայրոյթից աւելի փայլատակում էր վրէժխնդրութեան կամքը:

— Շնորհակալ եմ, արքայ: Քո արտօնութիւնը արքայական՝ սփոփում է իմ վշտացած սիրտը:

Թագաւորը կամեցաւ իմանալ, թէ իշխանը ո՞ւմ է համարում այդ եղեռնը կատարող կամ ո՞ւմ է կասկածում, անշուշտ Փառանձեմի պատմածների հիման վրայ. բայց սպասեց, որ իշխանն ինքը յայտնի... Արշակը նոյնիսկ բնական էր համարում, որ զրոյցի ընթացքը յանգէր դրան: Սակայն Անդոքը չասաց ոչինչ:

Նա հաւանաբար ցանկանում էր առայժմ գաղտնի պահել այդ, կամ՝ գուցէ մտածելով, որ եթէ Թագաւորն իմանար ով է ոճրագործը — գուցէ եւ յարուցէր որեւէ արգելք...

Իշխանի ծածկամտութիւնն այսպէս բացատրեց Արշակը, միաժամանակ ենթադրելով, թէ իշխան ինքն էլ հաւանաբար չգիտի ոճրագործի ով լինելը, այլ միայն որոնում է...

Սակայն եղեռնագործին երկար փնտռելու հարկ չեղաւ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մէթրօ Քատէ :

(Շրջ. նախորդ ժողովին) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն չափազանց զգացուած ցաւակցութիւնները կը յայտնէ կար. Սօֆեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր տարաբախտ եղբօր՝

ՅԱԿՈԲ ՍՕՖԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւունցի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ, Կիրակի, 18 Դեկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 15էն 22 Յոյներու սրահը՝ 5 Րիւ Պօնըֆուա :

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, հաճելի մթնոլորտ : ՊՈՒՖԷ :

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աշխոյժ Հայ կին մը որ օրուան մէջ խնամէ եւ ընկերութիւն ընէ տարեց կնոջ մը, Քատէի Թաղամասին մէջ բնակող : Ձաշ եւ պատշաճ վարձատրութիւն :

Դիմել Յառաջի վարչութեան :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ 18 Դեկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին վարժարանին մէջ :

Կը հրաւիրուին ծնողքները եւ համակիրները :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Լիոնի Հայուհեաց մասնաժողովի :

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Շարպոնիյէռի փեղեցիկ սրահին մէջ :

Ի նպաստ Հ. Բ. Ը. Մ. բարենպատակ ձեռնարկներուն (պիտի գործածուի տեղւոյս մէջ) :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին :

Փարիզէն «ՍՕՍԻ» 20 հոգինոց երկսեռ երգի ու պարի խումբը :

Յայտագրի համաձայն պիտի ըլլան ի մէջ այլոց առաջին անգամ ըլլալով հետաքրքրական նորոյթ խաղարկութիւններ, ղեկավարութեամբ Տիկին Յասմիկ Քիւքճէրեանի :

Կը մասնակցի տաղանդաւոր դաշնակահար Պ. ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ :

Ներկայ պիտի ըլլայ Փարիզի կեդրոնէն պատգամաւորութիւն մը :

Ընտիր նուագախումբ, Հայկական ջերմ մթնոլորտ : Ճոխ պիւֆէ ուր պիտի գտնէք հայկական աղնդեր եւ անուշեղէններ, մասնաւոր պատրաստուած :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարահանդէսը մեծ պատրաստութեամբ, այս Շաբաթ իրիկուն, Սալ տէ Ֆէթի մէջ: Առաջնակարգ նուագախումբ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի նախաձեռնութեամբ եւ ծնողական խորհրդակցական ժողովէ մը վերջ՝ Կրընոպլի հեռաւոր մէկ արուարձանին, Վիզքօզի մէջ բացուած է հայերէնի դասընթացք մը :

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Կիրակի առաւօտները ժամը 10·30ին, Տիկին Ա. Ասլանեանի բնակարանը :

×

Այս առթիւ վարչութիւնս պարտք կը զգայ, իր ջերմագին շնորհակալութիւնները յայտնել Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ասլանեանի, որ իրենց բնակարանը սիրայօժար տրամադրելով, նպաստեցին այս ազգօգուտ ձեռնարկի յաջողութեան :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ օծման Գ. տարելիցին առիթով: Կիրակի, Դեկտեմբեր 18:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Բազմաձայն երգեցողութիւնները, Մայր եկեղեցւոյ երգիչներուն կողմէ, ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Նշան Սերգոյեանի :

Յաւարտ Ս. պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգիստ, եկեղեցւոյ վերակառուցման մասնակցող բոլոր նուիրատուներու ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը անխտիր :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Բաժանեգին

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԽՆՋՈՅՔ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան կազմակերպած տարեկան խնջոյքը, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Խրիմ...ան սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Հայրենակից ՄԿՐՏԻՉ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, հայկական պարեր եւ անակնկալներ :

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Հըրաչուհի Ժամկոչեան, Միհրիճան Շիրվանեան, արեւելեան նուագ (ուտ՝ Միհրիճան Շիրվանեան, ջութակ՝ Շմաւոն Պալեան) :

Մուտքը ազատ է :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 18 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 18 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8979 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4780

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ

ԱՂՄԿԱԼԻ ՆԻՍՏԷ ՄԸ ԵՏՔ

ՏԸԳՐԷ ՊՈՌԹՍՈՒՔՆԵՐՈՒ ԱՐԺԱՆԱՅԱՒ

Ուրբաթ օր, որ Դեկտեմբերի Գ. Ուրբաթն էր, ըստ Սահմանադրութեան, խորհրդարանական վերջին նիստը տեղի կ'ունենար, յաջորդը՝ Ապրիլին :

Շատ դժուար կացութեան մատնուած էր վարչապետ Տըպրէ : Լարուած եւ ընդդիմադիր երեսփոխաններու առջեւ պէտք կարդար կառավարական յայտարարութիւն մը, այնպիսի ատեն մը երբ կը շատնայ թիւը անոնց՝ որոնք կառավարութեան կը վերագրեն շատ մը պատասխանատուութիւններ, նոյնիսկ ծանր յանցանքներ :

Ամբողջ յայտարարութեան ընթացքին, Ազգ. Ժողովը աղմկեց, հեգնեց, նախատեց, պոռաց, բայց ոչ մէկ ժամանակ յարգանքով կամ լռութեամբ լսեց Տըպրէի ճառը, որովհետեւ իր կողմնակիցներուն պաշտպանութիւնն ալ (Իւ Էն Էռ) այնպիսի հակացոյցերու տեղի կուտար որ պատկերը աւելի քաջալերական չէր : Կը թուի թէ նոյն ընդունելութեան պիտի արժանանար եթէ բառ չարտասանէր եւ պարզապէս ներկայանար, մարդոց առջեւ որոնք իր խօսքերուն պէտք չունէին իրենց խօսքերը ըսելու համար : Երբ բեմին բացաւ «ստախօս» պոռացին, երբ շարունակեց «արիւնոտ են ձեր ձեռքերը» ըսաւ ուրիշ մը : Եւ այսպէս մինչեւ վերջը, կը լռէր եւ կը լսէր Կի Մոլէ, հեռուէն, քիչ մը բացակայ երեւոյթով մը :

Տըպրէ փորձեց բացատրել անցածդարձածը եւ համոզել որ ընտրուած ճամբան ճիշդ է, անոր պէտք է հետեւիլ եւ ուրեմն «այո» պատասխանել հանրաքուէին : Հոտ հասնելու համար վարչապետը սկսաւ խօսիլ Ալժերիոյ դէպքերուն մասին : Յայտնեց թէ Եւրոպացիներն էին մահմետականներու ցոյցերուն պատասխանատուները : Այս արդէն առիթ կուտայ առաջին պոռթկումին, Տըպրէ դժգոյն կը փորձէ ըսելիքը ըսել, բայց երեսփոխանները կը պոռան եւ «քինութեան յանձնախումբ» մը կ'ուզեն նշանակել :

Տըպրէ յուսադրիչ պատկեր մը կուտայ Ալժերիայէն, խաղաղեցման աշխատանքը լաւ ճամբու մէջ է, մանաւանդ Քապիլիոյ շրջանին մէջ եւ մահմետական բնակչութիւնը խանդավառութեամբ յայտնած է իր վստահութիւնը տը Կոլին : Բանակը հասկցած է իր պարտականութիւնը եւ խաղալիք չէ եղած անոնց ձեռքը որ «բան մը» կ'ուզէին ընել : Տըպրէ ըսաւ թէ պատիժներու պիտի արժանանան փախըստականները իսկ «Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը, պիտի շարունակուի» :

Վարչապետը ապա ծանրացաւ Ալժերիոյ ապագային վրայ : Կրկնեց տը Կոլի ըսածը, թէ կարելի չէ Ալժերիոյ հարցին մասին խօսիլ այնպէս ինչպէս կարելի էր խօսիլ հարիւր տարի առաջ :

Կարելի չէ անշուշտ որ բանակը հեռանայ Ալժերիայէն, մանաւանդ հիմա, ամէն բան կարելի պիտի ըլլայ միայն խաղաղեցումէն ետք : Եզրակացնելով Տըպրէ բացատրեց հանրաքուէին իմաստը :

Հակառակ կանոնագրին ոչ մէկ հակաճառող եղաւ (մէկ հոգի կրնայ պատասխանել) եւ ամէն ինչ վերջացաւ նոյն աղմուկին մէջ :

Քիչ անդին, նախարար Ժոքս նոյն յայտարարութիւնը կը կարդար Ծերակոյտին առջեւ : Հոն աղմուկ չկար, սառ լռութիւն մը որ շատ բան կ'ըսէր : Յայտարարութենէն ետք խօսք առնողներ եղան սակայն, որոնք ծանրօրէն քննադատել սկսան վարչաձեւը եւ քաղաքականութիւնը : Անկախ Պաուշէն որ քաջ իրաւագէտ է, չեշտեց թէ «հանրաքուէն ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ժողովուրդին ներկայացուած ծուղակ մը : Իր առարկութիւններուն գլխաւոր կէտերն են.— Ալժերական քաղաքականութիւնը կը նշանակէ՝ վաղը ԷՖ ԷԼ ԷՆ : Կառավարութիւնը իր յոյսը դրած է Մայր երկրի ժողովուրդին ձանձրոյթին վրայ : 20 ամսուան մէջ հասարակապետութիւնը անհետացաւ առանց որ Ֆրանսան անդրադառնալու ժամանակ ունենայ : Բոլորը՝ բացի ընկերվարականներէն եւ համայնավարներէն կը ծափահարեն : Կը խօսին նաեւ, նոյն իմաստով, Քորնիւ, Քոլէն Մարսիլհասի : Այս վերջինը կը պատասխանէ Ժոքսի որ կ'ըսէր «եթէ հանրաքուէի իրաւունք չունենայի, չէի ըներ, միայն ունեցած իրաւասութիւններս կը գործադրեմ. «բայց իշխանութեան իսկ սահմանումն է ձեր ըսածը» :

Ժոքս.— Ուրեմն առէ՛ք :

Մարսիլհասի.— Տուած չունիք :

Հոս նախագահ Մոներվիլ կ'ընդմիջէ եւ խօսքն ուղղելով Մարսիլհասիի «զգուշացէք, Պ. Մարսիլհասի, դժբախտութիւնը չու կուգայ» կ'ըսէ :

×

Մաոնչալ Ժուէնէ ետք, Ուրբաթ օր Ժոր - Օկիւսթէն Պիտօ վըտէք-վկան էր պատնէշներու դատավարութեան : Պիտոյի վկայութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ երկար ամբաստանագիր մը իշխանութեան, կառավարութեան, Նախագահին դէմ, կը յիշէ սկիզբը ըսուածները, հիմա եղածները, կը յիշէ թէ ինք իրաւունք չունի Մայր Երկրէն հեռանալու : Երբ մեթր Իզորնի կը հարցնէ «լաւ կը ճանչնաք վարչապետը, ի՞նչպէս կը բացատրէք իր քաղաքականութեան փոփոխութիւնը» :

ՊԻՏՕ.— Իմացականութիւնը կը գլէ կ'անցնի, գոնէ իմս :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԸ

ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբը 20ի դէմ 47 ձայնով (28 ձեռնպահ) քուէարկեց ափրօասիական բանաձեւը որ կ'առաջարկէր ՄԱԿի հսկողութեան տակ հանրաքուէ մը կազմակերպել Ալժերիոյ մէջ : Խօսքը հիմա ընդհ. ժողովինն է :

× Ֆերաթ Ապպաս կոչ մը ըրաւ ըսելով թէ պէտք է ցոյցերը դադրեցնել եւ պատրաստուիլ հանրաքուէի մեծ կռիւին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԴԱՅԻՆ շատ ծանր աղէտ մը տեղի ունեցաւ, Ուրբաթ, ժամը 4.50ին, Նիւ Եորքի վերեւ : Առեւտրական երկու օդանաւեր իրարու զարնուած են, մէկուն մէջ կը գտնուէին 37 ճամբորդներ եւ հինգ օդանաւորդներ, միւսին մէջ՝ 76 ճամբորդներ եւ եօթը օդանաւորդներ : Բախումը այնքան սաստիկ եղած է, որ բացի 11 տարեկան տղայէ մը, բոլորն ալ մեռած են :

ԱՏԻՍ - ԱՊՊԵՊԱՅԷՆ հասած լուրի մը համաձայն ըմբոստութիւնը ձախողած է : Կայսեր հաւատարիմ մնացած տասը հազար զինուորներ, բուռն եւ արիւնահեղ կռիւներէ ետք յաջողած են ձերբակալել, կամ փախուստի մատնել ըմբոստութեան ղեկավարները : Լուր չկայ Թագաւոր հռչակուած գահաժառանգէն : Հայլէ Սելասիէ կը պատրաստուի Ասմարայէն իր մայրաքաղաքը՝ Ատիս - Ապպէպա վերադառնալ : Քոնկոյի հայկէն ուժերը ըմբոստներուն միացած են :

ՄԱԿի անդամ ըլլալու համար դիմում ըրած է արտաքին Մոնկոլիոյ հանրապետութիւնը : Այս դիմումը հինէն մերժուած է եւ պատճառներէն մէկն էր խորհրդային վերջին վեթոյին Մաւրիտանիոյ դիմումին առթիւ :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Եասը Ատայի դատարանը վերջացուց վկաներուն եւ ամբաստանեալներուն հարցաքննութիւնը : Այժմ պաշտպան փաստաբաններն են որ կը բարբառեն. Պայարի փաստաբանները անպարտութիւն պահանջեցին, յայտնելով թէ Թուրք հանրապետութեան «անկեալ» նախագահը որեւէ կապ չունի Թոփ Գափուի կամ Սեպտեմբեր վեցի գիշերուան դէպքերուն հետ : Պայարի պաշտպանողականը տեւեց 78 վայրկեան :

Յետոյ խօսեցան Մենտերէսի փաստաբանները, որոնց պաշտպանողականը տեւեց 121 վայրկեան : Գլխաւոր փաստաբանը, Ափայտըն, իր պատմութիւնը սկսաւ ... Կրետէէն : Դատարանին նախագահը հրաւիրեց որ վերադառնայ ... Պոլիս, Սեպտեմբեր վեցի գիշերը :

Ափայտըն «սարսափազդու եւ ամօթալի գիշեր» անուանեց Սեպտեմբեր վեցի գիշերը : Եւ պատասխանատուները փնտռեց ոչ թէ դեմոկրատ կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ, այլ մօտ թէ հեռու, Հալք կուսակցութենէն, «Կիպրոսը Թուրք է» կոչուած ընկերութենէն, համայնավարներէն մինչեւ ... անգլիական կառավարութիւնը :

— «Թէեւ երեւան ելած է որ, շարունակեց Ափայտըն, համայնավարները մեղսակից չեն, բայց կրնայ ըլլալ որ ազգային ապահովութեան անծանօթ համայնավար գործակալներու կողմէ կազմակերպուած ըլլայ : Կարգ մը համայնավարներու արտասահման խոյս տալը ցոյց կուտայ ազգ. ապահովութեան տկարութիւնը այս մարզին մէջ : Նախկին պետական աւագանին միթէ համայնավարներէն ո՞ւսա՞ղ հայրենասէր կ'ընդունուին :

Դէպքը կարելի է վայլեցնել Հալք կուսակցութեան : Հալքը, 1945էն սկսեալ, գրգռած է թէ կառավարութիւնը եւ թէ հայրենակիցները Կիպրոսի խնդրոյն մէջ : Այսօր կը մեղադրուի Մենտերէսը այն ճառին համար՝ զոր արտասանած է Լիման ճաշարանին մէջ : Բայց Հալքի նոյն օրերու ընդհ. քարտուղարը եւս, Քասըմ Կիւլէք, ըսած է. «Վարչապետը (Մենտերէս) առաջին անգամ ըլլալով քաջ խօսած է, ու գոհ մնացինք» :

Հալքը ունեւորութեան տուրքով եւ Աչքալէի ողբերգութեամբ փոքրամասնութեան հանդէպ ի յայտ բերած է իր գործելակերպը : Երբեք չենք ըսեր սակայն թէ Հալքը ըրած է այս դէպքը : Բայց եթէ դէպքերը քով քովի բերուին, դեմոկրատ կուսակցութեան չափ Հալքն ալ կարելի է ամբաստանել» :

Խօսեցան նաեւ Զօրլուի, Քէօփրիւլիւի, Կէօքայի փաստաբանները : Բնականաբար բոլորն ալ ըսին թէ անմեղ են ամբաստանեալները, եւ պահանջեցին ազատ արձակել :

× Եասը Ատայի դատարանին նախագահը, որ երեք օր հանգստանալու համար գացած է Անգարա, լրագրողներուն յայտարարեց թէ վճիռները պիտի արձակուին հաւաքական ձեւով Սահմանադրութեան բռնաբարման վերաբերեալ դատը վերջանալէ ետք :

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ՑՈՅՑԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ալժերիոյ դէպքերէն գրգռուած են նաեւ Թուրք ուսանողները : Պոլսոյ համալսարաններու ուսանողները, մօտ երկու հազար հոգի, Թաքսիմ երթալով ծաղկեպսակ մը դրին անկախութեան համար մեռնող ուսանողներու յիշատակին : Թափօրին մասնակցողները կը կրէին պաստառներ, որոնց վրայ կը կարդացուէին. «Ալժերիոյ կողքին ենք», «Մարդկային իրաւանց հանդէպ յարգանք կը պահանջենք», «Ֆրանսա՛, կորսուէ՛ Ալժերիայէն», «Խաղաղութիւն Ալժերիոյ մէջ», «Քաղաքակրթութիւնը հարստահարութիւն չէ», «Ֆրանսա ազատութեան կեղծ առաքեալ» :

Այս բաները ե՞րբ սորվեցան Թուրք ուսանողները, — ի՛նչ յառաջդիմութիւն : Քիչ մը շատ չէ՞ք գտներ այսքան յառաջդիմութիւն :

Յետոյ Թուրք ուսանողները գացին դիրք գրաւել Թաքսիմի Ֆրանսական հիւպատոսարանին առջեւ եւ իրենց պաստառները կախեցին դռներէն ու պատուհաններէն :

Ուրիշ խումբ մը, որ կը կրէր Թրքական եւ ալժերական (?) դրօշներ, Մաչքայէն անցաւ Թաքսիմ, ու ծաղկեպսակ դրին նոյն յուշարձանին առջեւ, յետոյ գացին նոյնպէս դիրք գրաւել Ֆրանսական հիւպատոսարանին առջեւ, ու մէկ վայրկեան «բողոքի լռութիւն» պահելէ ետք հեռացան դէպի Մաչքա :

Ցոյցը լուռ արտայայտութիւն մը ունենալով, միջամտութիւն չեղաւ ու միջադէպ չպատահեցաւ :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն որոշեց Սահմանադիր Ժողովի անդամներուն ամսականները :

1.— Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին պատկանող զինուորական անդամները պիտի ստանան միայն իրենց զինուորական ամսականները եւ սննդեղէնի յատկացումները, իսկ Կոմիտէի վաստակաւոր անդամը, Ֆ. Էօզտիլէք, պիտի ստանայ միայն իր հանգստեան թոշակը :

2.— Սահմանադիր Ժողովի անդամները, որոնք մաս չեն կազմեր Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին, պիտի ստանան երկու հազարէն մինչեւ 2500 ոսկի ամսական :

× Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Հալք եւ Միլլէթ կուսակցութեանց պետերը պիտի չանդամակցին Սահմանադիր Ժողովին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ

Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն վերջացուց խորհրդակցութիւնները : Այժմ որոշուած են Սահմանադրութեան բարեփոխման եւ ներկայացուցչական ժողովին ընտրական օրէնքներուն վերաբերեալ տրամադրութիւնները :

Ըստ այս որոշումներուն վերջնական ձեւին, Պետութեան նախագահին կը տրուի 10 իրաւունք, Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին՝ 18 իրաւունք, Նախարարներու Խորհուրդին՝ 16, Նահանգային ներկայացուցիչներուն՝ 75, Հալք կուսակցութեան՝ 49, Միլլէթ կուսակցութեան՝ 25, բանուորական սենտիքային՝ 6, համալսարանին ու մամուլին՝ 12 :

Ընկերվարական կուսակցութեան հիմնադիրներէն Ալաէտտին Թիյիտօղլու ցաւ կը յայտնէ թէ իրաւունք տրուած չէ իր կուսակցութեան :

— Հալք եւ Միլլէթ կուսակցութիւնները, ըսաւ, իրարու նմանող անձի եւ խմբակի կուսակցութիւններ են : Որոշ նոր գաղափարական մը չեն բերեր սահմանադրութեան : Իրենց պայքարն ալ միշտ անձնական է եւ խիստ, որովհետեւ գաղափարի վրայ հիմնուած չեն : Մայիս 27ի ոգիին հետ աւելի հաշտ կ'ըլլար որ ընկերվարական կուսակցութիւնն ալ ներկայացուցիչ ունենար Սահմանադիր Ժողովին մէջ :

Կը կարծուի թէ Սահմանադիր Ժողովի օրէնքին գործադրութենէն ետքը կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի կատարուին, ըստ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէի ղեկոյցին Գ. յօդուածին, որ ներկայիս կ'արգիլէ քաղաքական որեւէ գործունէութիւն : Որոշ արտօնութիւններ տրուելով հանդերձ, թոյլ պիտի չտրուի քաղաքական քարոզութիւն կատարել, կուսակցական հաւաքոյթներ ու ցոյցեր կազմակերպել, նաեւ համաժողովներ գումարել :

ԽՕՍՔ ԱՌ ԱԴԱՄ

Ամէն արհեստաւոր սովորութիւն ըրած է, յառաջդիմութեան օրէնքով, փոխել իր գործիքները եւ աշխատանքի եղանակնե – րը՝ քանի մը տարին անգամ մը: Սափ – րիչը, դերձակը, կօշկակարը բա՛ն մը կը փոխեն, պարբերաբար, իրենց արհեստին մէջ՝ քալելու համար ժամանակին հետ:

Հայ ժողովո՛ւրդն է միայն, — խօսքը կը վերաբերի ղեկավարներուն, — որ կը յամառի ոչինչ փոխել իր ազգավարու – թեան գործիքներուն ու ձեւերուն մէջ: Կարծես ուզէր ըսել.

— Ծնած եմ Ադամ, կը մնամ Ադամ:

Թոյլ տուէք ինծի, այստեղ, դիտել տալ թէ այդ յամառութեան մասին վկայութե – նէ մը աւելին ոչինչ կը խօսի ազգապահ – պանութիւն բառը, որ ոսկեղէն բառ մը դարձած է, հիմա, ամէն Հայու բերնի մէջ: Բայց, կ՚առարկեմ, իմ կարծիքովս՝ Հայը բանով մը տարբեր է հաւէն, որ չունի ուրիշ յաւակնութիւն՝ այլ մնալ հաւ, միայն հաւ, միշտ հաւ:

Առաջին անգամ չէ, որ կը խօսիմ ու կը գրեմ այս գայթակղեցուցիչ տեսակէտին մասին՝ պաշտպանելով այն միտքը թէ քաղաքակրթութիւն կը նշանակէ ձուլում:

Քիլոկրամ չէ քաղաքակրթութիւնը, այլ իմացական արժէքներու ծանրութիւն մի – այն, որ չափանիշ կը տրուի ժողովուրդ – ներուն, երբ կ՚աճին ու կը ծաղկին անոնք ոչ թէ քանակով, այլ որակով: Ընդունե – ցէք որ աճող այդ իրականութիւնը, — ա՞ղգ պէտք էր ըսել արդեօք, — թաղարի ծաղիկ մը չէ երբեք: Վա՜յ, հազար ան – գամ վա՜յ այն պարտիզպանին, որու ամ – բողջ գիտութիւնը կը պարփակուի թաղա – րի մասին իր ունեցած ծանօթութեանց մէջ, եւ ատկէ թելադրուած՝ բարձր պա – տեր կը հիւսէ իր պարտէզին շուրջ, նա – խոճ միւռէի աւանդութիւններով սնած ազգային գործիչներու հետեւողութեամբ, — յիմա՜ր, յիմա՜ր պարտիզպան, քու բարձր պատերովդ կ՚ամլացնես, անգա – ւա՜կ կը թողուս տունկերդ, արգիլէ հան – դիսանալով բեղնափոշիին, որ պիտի գար, արեւելքէն կամ արեւմուտքէն, ար – գասաւորել եւ հարստացնել պարտէզիդ բնակչութիւնը:

Հրապարակ նետած եմ արդէն մոգական տարազը, — ձուլում՝ չափու վրայ: Եթէ շատ կը խրտչեցնէ այս բացատրութիւնը, ըսէք՝ պատուաստ:

Ա՜խ, ինչե՜ր կարելի է գրել պատուաս – տի մասին, փիլիսոփայօրէն, գիտակա – րէն, իբրեւ ազդակ քաղաքակրթութեան: Չէ՞ որ անհատին բարձրացումն անգամ, այժմ, կը թելադրուի կատարել ղեկա – վարեալ ամուսնութեան օրէնքներով, ո – րոնց կը տրուի փրոժենեզ անունը:

Եւ սակայն, այսօր, նպատակ չունիմ խօսելու այն ուսումնասիրութեանց մա – սին, որոնք կը կատարուին ժողովուրդնե – րու իրերախառնութեան կենսահոգեբա – նական պայմաններուն կամ ցեղային ալ – շիմիին մասին:

Մէկ բան միայն տուն կուտայ ինծի՝ գրելու համար այս յօդուածը: Անսուա՜ղ, ձիւթով ու ծամուքով միայն սնանող ար – դի հայ հրապարակագրութիւնը, որ էջ – միածին մը առեր կ՚երթայ՝ իր կարաւա – նին կապելով ամէն գորշ գրագէտ, վար – ժապետ ու սրճարանապետ, մտածած ան – գամ չունի թէ ո՛րքան ետ ենք մնացած: Հայոց ժամացոյցը կանգ առած է կար – ծես: Ահա թէ ինչո՛ւ Յ. Ճ. Սիրունի կը գրէր տարիներ առաջ թէ հարիւր տարի ետ ենք մնացած, այնքան որ չի լսուիր այլեւս քաղաքակրթութեան քայլը:

— Ես ի՞նչ ընեմ հիմա, պիտի ըսէ օր մը հայ ժողովուրդը տխրօրէն, գրեթէ լացակումած, միջնադարեան անապատին մէջ կորսուած:

Եւ ի՞նչ կրնայ ընել ժողովուրդ մը, երբ մինակ կը մնայ անծայրածիր աւազին վրայ, բոպիկ, ծարաւ, անօթի, ցնցոտի – ներուն մէջ՝ քրտինքէն թրջած Սաղմոս մը, պաշտելի Մեսրոպին մաշած գիրե – րով:

Դժո՜ւար, շատ դժուար է բայց պէ՛տք է ը – սել, ու կ՚ըսեմ՝ թօթափելու համար հայ մտաւորականի պատասխանատուութիւ – նըս: Ես չըսեմ, դուն չըսես, ո՞վ պիտի ըսէ: Ինծի կը թուի թէ հասած եմ կամ այսօր – վաղը կը հասնիմ կեանքի Պա – տին, — սահմանը՝ ուրկէ անդին ... ու – նայնութիւն: Այս Պատին առջեւ է որ կ՚արտասանուին ամէնէն դառն, բայց եւ այնպէս ամէնէն անկեղծ խոստովանու – թիւնները:

Ժողովո՛ւրդ Հայոց, ես այսօր կամ, վաղը չկամ: Բայց արդէն ոչինչ կը սպա – սեմ կեանքէն եւ աշխարհէն: Ամէն մար – դու՝ որ կուգայ աշխարհ՝ կը տրուի ժա – մանակ մը, սպառելու համար ինչպէս որ կրնայ: Ես սպառեցի ժամանակս դերա – գոյն վայելքով մը, որ կը բխէր գործէս, փոյթ չէ թէ լողացի անուշ ջուրի մէջ — իմ միջավայրս չէր —, փոխանակ լողա – լու աղի ջուրի մէջ: Սկեպտիկ՝ մինչեւ ոսկորներս, ուրիշին գնահատութիւնը այնքան անտարբեր կը թողու զիս՝ որ – քան քննադատութիւնը: Ուստի զարմանք թող չպատճառէ՝ եթէ կոչս է լեզուս, բարմութիւն սիրաշահելու անվարժ:

Երեւակայեցէք, հինգ հոգինոց ընտա – նիք մը խրճիթի մը մէջ: Ի՞նչ պիտի ըսէ – իք տանուտիրոջ, որ ընտանիքին եկա – մուտին իննսուն առ հարիւրը կը յատկա – ցընէ խրճիթին դրան չախ – չախը ոսկե – պատելու, եւ տասը առ հարիւրը՝ զաւակ – ները կերակրելու:

— Ձեր ըսած խօսքը ես այսօր կ՚ըսեմ Հայոց եկեղեցիին, որու մխած դրամա – գլուխին մասին, կը կարծեմ, տեղեկու – թիւն ունիք դուք ալ՝ ինծի չափ, մինչ ժողովուրդին զաւակները սկսեր են մոռ – նալ մեր լեզուն, մեր պատմութիւնը եւ ինչ որ արժանի կը կացուցանէ մեզ ազ – գային մշակոյթով պարծենալու:

Ըսէ՛ք, Էջմիածի՞նը պիտի փրկէ մեզ:

Ինծի համար, որ կամ ու կը մնամ մը – տաւորական՝ աշխատանքովս ու կեան – քովս, մէկ բան միայն ճիշդ է: Էջմիածի – նը այնքան արժէք ունի, որքան Ս. Մես – րոպի գերեզմանը, — արժանի հնութեանց պահպանութեան Հայաստանի պետական յանձնախումբին հոգածութեան ու խնամ – քին:

Պետութիւն ունինք այսօր, փոյթ չէ թէ ոչ դեռ ազատ: Եթէ չունենայինք պետու – թիւն, Էջմիածինը խորհրդանշանական արժէք կը ստանար՝ պահպանելու համար ինչ որ ունէինք մեր պատմութեան շնոր – հած վեհափառութենէն, մեր ժողովուր – դին գերիշխանութեան տենչէն:

Ուրիշ է պարագան արտասահմանեան վեհափառութեան, որու պիտի անդրա – դառնամ դեռ: Այդ մասին՝ իր կարգին: Այժմ կը փութամ միայն մատնանշել թէ որոշ չափով իմ տեսակէտիս մօտիկ բան մը ըսած էր, ժամանակին, Ընծայեցին, այն որ, այսօր, Պոլսոյ Հայոց պատրիար – քըն է, թէեւ այնքան ալ խելացի մէկը չէ:

Բայց եւ այնպէս, սրտիս խորէն, ցա – ւով ու կսկիծով կ՚աղաղակեմ, — երբ կը տեսնեմ թէ կը մրցինք կարծես Կրեսոս – ներու եւ Սարդանապաղներու հետ, դրամ մսխելու համար, տուն նուիրելու նպատա – կով աղօթող մարդոց, մինչ անդին դպ – րատուն չունին ուշիմ ժողովուրդի մը զաւակները:

Այս ընթացքը ձեզի չի՞ յիշեցներ դե – րեզման նետուելու հեթանոսական հին աւանդութիւն մը, որու դէմ հոյակապ ընդվզում մը ցոյց տուաւ Թագաւորն Հա – յոց, Արտաւազդ, պաշտպանելով նոր փառքերուն իրաւունքը ընդդէմ հիներուն, այս աշխարհին իրաւունքները ընդդէմ ուրիշ աշխարհի մը, որու տեղը, գոնէ ես, չեմ գիտեր դեռ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԷ

ԽՄԲ. — Մեր ընթերցողներուն կը ներ – կայացնենք քանի մը անտիպ մանրավէ – պեր, քաղուած Աւ. Իսահակեանի դիւա – նէն: Այս պատմուածքներն ալ, այլ բազ – մաթիւ մանրավէպերու նման, առնուած են ժողովուրդէն եւ կը վերադարձուին ժողովուրդին՝ իբրեւ բիւրեղացած գո – հարներ:

ԵՐԿՈՒ ՄԱՐԴՈՒ ՎԷՃԸ

Մի ճամբորդ մարդ տեսնում է, որ կաղնու ծառի տակ երկու մարդ իրար հետ կատաղի վիճում են:

Մէկն ասում է՝ «Ձեմ թողնի»:

Միւսն էլ թէ՝ «Ձեմ թողնի»:

Եւ քիչ է մնում իրար գլուխ ջարդեն: Ճամբորդը մէջ է մտնում, հարցնում է – «Ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ էք կռւում»:

Մէկն ասում է. «Լսի՛ր, աղբերս որ դու ես, եւ արդար վճիռ կտրիր: Ես մի պայտ եմ գտել, ուզում եմ երեք հատ էլ գտնել, ձի առնել եւ էս ծառից կապել: Էս մարդը չի թողնում, թէ՝ տուն պիտի շինեմ էս – տեղ, ձիդ աքացի կը տայ երեխաներիս»:

Միւսն ընդհատում է նրա խօսքը. «Լը – սի՛ր, աղբերս որ դու ես, եւ արդար վճիռ կտրիր: Ես մի գերան եմ գտել, ուզում եմ մի տասը գերան էլ գտնել, քար կրել, տուն շինել հէնց էս ծառի տակ, յետոյ էլ կին առնել, զաւակներ ունենալ: Չէ՞ որ ձին աքացի կը տայ, երեխաներիս կը սպանի: Հիմի դո՛ւ ասա...»:

Ճամբորդը ջանք է թափում նրանց հա – մոզելու, որ ուրիշ տեղ գնան, աշխարհը մեծ է: Իրարուց հեռու՝ մէկը թող իր ձին կապէ, միւսը՝ իր տունը շինէ: Նրանք չեն համաձայնում:

Ճարը կտրած՝ թողնում, հեռանում է: Ուրիշ ճամբորդներ, որ անցել ու դար – ձել են այդ կաղնու մօտով, վկայում են, որ մինչեւ այսօր էլ այդ երկու մարդու ձայնը լսւում է:

«Ձե՛մ թողնի»:

«Ձեմ թողնի»:

ՀՈՎԻՒՆ ՈՒ ՄՍԱՎԱՃԱՌԸ

Մի հովիւ եւ մի մսավաճառ իրար հայ – հոյելով, իրար օձիք քաշ տալով, մտ – նում են դատարան:

— Դատաւոր, արդար վճիռ կտրէ: էս մարդը մի քանի օր առաջ եկաւ սարը, քսան ոչխար գնեց ինձնից, խոստացաւ փողը էսօր տալու: Հիմի կանգնել ասում է, թէ ո՛չ քեզ կը ճանաչեմ, ո՛չ էլ տալիք ունեմ, կամ առնելիք, ասում է հովիւը:

— Դատաւո՛ր, էսպէս էլ փորձանք կը լինի՜. էս սարի մարդը եկել է ու օձիքս բռնել, բաց չի թողնում. ոչ խօսք կը հասկանայ, ոչ լեզու, պատասխանում է մսավաճառը:

— Դատաւոր, գլխիդ մատաղ, ես սուտ չեմ ասում: Երկինք – գետին, Աստուած վկայ, քսան ոչխարս առաւ ու բան չը – տուեց:

— Սուտ է ասում, երկինք, գետինք, Աստուած վկայ, սրա երեսը չեմ էլ տե – սել, ո՜ւր մնաց առեւտուր անէի հետը:

Դատաւորը մտածում է, մտածում ու յետոյ դառնում, ասում է նրանց.

— Ես չգիտեմ, որի՞դ հաւատամ, եր – կուսդ էլ Աստծուն էք վկայ բերում: Լաւ, Աստծուց զատ, այնտեղ ուրիշ վկայ չկա՞ր:

— Ի՛նչ վկայ սարի գլուխը, ես էի, ինքն էր, քսան ոչխարս, վերեւն էլ Աստ – ուած, էլ վկայ չկար: Ոչխարներս մոր – թել, ծախել է, որ նրանց վկայ կանչես, մնում է մինակ Աստուած, ասում է միա – միտ հովիւը:

— Աստծուն չենք կարող հարցնել, ոչ – խարներն էլ չկան, ո՞ւմ հարցնենք: Ի՞նչ է, էլ ուրիշ բան չկա՞ր այնտեղ: Այ, հո-

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԻ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Մոսկուայի դաշնագրի 15րդ յօդուա – ծով, Խ. Ռուսաստան պարտաւորութիւն ստանձնած էր՝ «Անդրկովկասի Հանրա – պետութիւններու վերաբերմամբ, առնել անհրաժեշտ քայլեր, որ այդ Հանրապե – տութիւնները Տաճկաստանի հետ իրենց կնքելիք դաշնագիրներու մէջ ընդունին ներկայ դաշնագրի այն յօդուածները, որ անմիջապէս իրենց կը վերաբերին»:

Ուրեմն, Մոսկուայի դաշնագրի 15րդ յօդուածով ստանձնած յանձնառութեանց հիման, Մոսկուայի համաձայնութենէն մօտաւորապէս եօթն ամիսներ ետք, 1921 թ. Հոկտեմբեր 13ին, Կարսի մէջ դու – մարուեցաւ նոր խորհրդաժողով մը, ո – րուն, այս անգամ կը մասնակցէին, Խ. Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ կողքին, նաեւ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրպէյճա – նի լիազօրները: Ինչպէս նախապէս դիտել տուինք, այս դաշնագիրը, խորքին մէջ, ամբողջապէս կրկնութիւնը կը համար – ուէր Մոսկուայի դաշնագրին, եւ այս ան – գամ, բուն գոհին, Հայաստանի լիազօր – ներ Ասքանազ Մռաւեանի եւ Պօղոս Մա – կինցեանի ստորագրութեամբ, Խ. Վը – րաստանի եւ Ազրպէյճանի մասնակցու – թեամբ, վերջնական եւ ամբողջակա՛ն կը դարձնէին Հայաստանի յօշոտումն ու անձնատուութիւնը Թուրքիոյ առջեւ:

«Կարսի դաշնագրի (յօդ. 5). այն յօդ – ուածը. — կը նկատէ միշտ նոյն լաւա – տեղեակ Բորեան. — Որով Նախիջեւանի շրջանը կը կազմէ ինքնավար երկրամաս մը Ազրպէյճանի հովանաւորութեան տակ, կը լրացնէր Հայաստանի անձնատուու – թիւնը Թուրքիոյ առջեւ»: (Բ. Բորեան, «Արմենիա» էջ՝ 303). (Վ. Նաւասարդ – եան. — «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւ – նը» էջ՝ 53):

Սակայնբ ընթերցողները զգուշացնելու համար, հարկ կը նկատենք անմիջապէս աւելցնել թէ՝ միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ՝ Հայաստանի վաճառումը տեղի ունեցաւ միայն Մոսկուայի եւ Կար – սի դաշնագիրներու հիման վրայ: Իրո – ղութիւնը այն է որ, այդ դաշնագիրները եկան եւ պաշտօնապէս նուիրագործեցին Մոսկուայի կողմէ նախապէս Թուրքերուն տրուած խոստումները: Այդ մասին՝ նոյն բոլշեւիկ լաւատեղեակ պատմաբանը՝ Բ. Բորեան կը գրէ.

«Սակայն Թուրքերը՝ ինչ որ հիմ մը ունէին Մոսկուայի դաշնագրի մէջ 15րդ յօդուածը մտցնելու. եւ ըստ երեւոյթին, այս իմաստով ալ որոշ խոստում ստացած էին Ռուսիայէն, որովհետեւ անոնք բա – նակցութեանց մտած էին Ռուս Խորհր – դային կառավարութեան հետ տակաւին 1920 թուի Յունիսին, Մոսկուայի մէջ, ինչպէս որ այս մասին ալ կը գրէ Թուր – քիոյ Ազգ. մեծ ժողովի արտաքին գործա – վար Պէքիր Սամի»: (Տես, «Արմենիա», Բ. Բորեան, էջ՝ 302), (Վ. Նաւասարդ – եան, «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը», էջ՝ 54):

Ուրեմն, Խ. Ռուսաստանի եւ Քեմալա – կան Թուրքիոյ գործակցութեամբ, Հա – յաստանի հանդէպ նիւթուած դաւը՝ կաս – կածէ դուրս, այլեւս պարզ իրողութիւն մըն էր: Տակաւին 1920 թ. Դեկտեմբեր 1ին, երբ Ստալին Ազրպէյճանի անունով կը յայտարարէր Զանգեզուրի, Նախիջե – ւանի, եւ լեռնային Ղարաբաղի միակցու – մը Հայաստանի:

Նոյն 1920 թ. Դեկտեմբեր 2ին, երբ Խ. Ռուսաստանի լիազօրը՝ Լեգրան, Երեւա – նի մէջ կը ստորագրէր Հայաստանի Հան – րապետութեան կառավարութեան հետ, ծանօթ, Հայ եւ Ռուս դաշնագիրը, նախ – կին Երեւանեան նահանգի բոլոր գաւառ – ները հայկական հռչակելով:

1921 թ. Ապրիլ 23ին, երբ Հայաստանի ռազմական գործավարը՝ Աւիս Նուրիջան – եան, կարմիր բանակին ուղղուած իր ծա – նօթ կոչին մէջ, Հայաստանէն անբաժան կը յայտարարէր Զանգեզուրն ու Ղարա – բաղը:

1921 Մայիս 21ին, երբ Ղալաջուղի մէջ գոյացած զրաւոր համաձայնութեամբ, Խ. կառավարութեան ներկայացուցիչնե – րը հայկական կը հռչակէին Զանգեզուրն ու լեռնային Ղարաբաղը:

1921 թուի Յունիս 12ին եւ 13ին, երբ Խ. Հայաստանի կառավարութիւնը լեռ – նային Ղարաբաղը հայկական հող կը նը – կատէր, այս թուականներէն տակաւին շատ առաջ, գաղտնի համաձայնութեամբ Թուրքիոյ հետ, Սովէտները արդէն վա – ճառած էին Հայաստանը, անոր հողերուն կարեւորագոյն մէկ մասը որպէս նուէր բաշխելով ուրիշներու: Այս առթիւ, Խ. կառավարութեան նենգամիտ նպատակ – ներուն ծանօթ պատմագիրը՝ Բ. Բորեան կը նկատէ. —

«Հայաստանի խորհրդայնացումէն յե – տոյ, հողային առաւելագոյն զիջումները կատարուեցան Թուրքիոյ՝ Հայաստանի հաշուին, Կարսի մէջ»: (Անդ. էջ՝ 285), (Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը, էջ 55):

Եւ պէտք է նշել որ, այս զիջումները կատարուեցան գիտակցօրէն, այն նախա – տեսութեամբ թէ «Թուրքիան Արեւելքի մէջ անհրաժեշտ էր Ռուսիոյ ընդդէմ Ա – րեւմտեան աշխարհակալութեան»: (Բ. Բորեան, «Արմենիա» էջ՝ 285), «Բոլշե – ւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» էջ՝ 55):

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴԻՈՍԵԱՆ

(3 Շար.)

վիր, լա՛ւ միտք արա :

Հովիւը կանգնել, մտածում է, մտածում է.

— Բան չկար : Մէկ էլ էն քարը կար, որի վրէն նստել առեւտուր կ՚անէինք :

— Ախր՝ քար կար, հա՞ . գնա էն քարը բեր, ես կը հարցնեմ :

Հովիւը զարմացած, ծոծրակը քորելով, գնաց :

Մսավաճառը մնաց : Դատաւորը ուրիշ դատեր էր տեսնում : Անցաւ մի ժամանակ : Մսավաճառը խնդրեց դատաւորին, որ իրեն թոյլ տայ տուն գնայ :

— Չէ, սպասիր, հովիւը կը վերադառնայ :

— Ես մինչեւ ե՞րբ սպասեմ : Թող երթամ, բան ու գործ ունեմ :

— Ի՞նչ է, համբերանքդ կտրե՞լ է, սպասիր՝ քարը բերի :

— Ներողութիւն, դատաւոր, դու ինձ ծաղրո՞ւմ ես :

— Ինչո՞ւ ես այդպէս ասում, դատաւորը չի ծաղրում :

— Բա, ի՞նչպէս կարող է նա էն քարը բերել, իսկի չի էլ կարող տեղից շարժել, ինչպէս մի ահագին ապառաժ է հողի մէջ թաղուած :

Դատաւորը խկոյն հրամայում է մսավաճառին բանտ տանել, եւ կանչել հովւին, ոչխարների գինը լրիւ առնել ստախօս մսավաճառից եւ տալ ճշմարտախօս հովւին :

ՈՐՍՈՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հրացանը ձեռքս՝ առաւօտից սկսած թափառում էի որս գտնելու : Շունս հետս էր ամենուրեք : Հրաշալի թռչուններ, նապաստակներ, աղուէսներ եւ պախրաներ, որ շատ կային մեր անտառներում եւ նրանց կից դաշտերում :

Մի օր անտառից դուրս գալիս տեսայ մի պախրա՝ ձագի հետ արածում էին դաշտում : Շունս նկատեց եւ նետուեց : Նրանք մեզ տեսան թէ չէ, իսկոյն փախուստ տուին : Ընկանք նրանց յետեւից, եւ ես յարմար, պատեհ վայրկեանը գտնելով, հրացանս արձակեցի : Մայր պախրան փռուեց վիրաւոր, ընկաւ գետին. մօտ վազեցի : Մայրը մեռնում էր արդէն, իսկ ձագը, թէեւ մեզ նկատեց, բայց չփախաւ : Նա անընդհատ լիզում էր մօր աչքերը, որ կիսակենդան, աղօտ ու խաւարած նայում էին ձագին : Ձագը շարունակում էր լիզել մօր աչքերը :

Երբ ես բոլորովին մօտեցայ, գլուխը բարձրացրեց, նայեց ինձ : Նրա աչքերի մէջ, — այդպէս թուաց ինձ — անպատմելի վիշտ կար, յուսահատութիւն եւ ատելութիւն դէպի ինձ :

Այն օրուանից թողեցի որսորդութիւնը : Որբացած ձագի անյոյս հայեացքը խիղճս տանջում էր :

ԵՐԿՈՒ ԺԼԱՏՆԵՐԸ

Մի շատ կծծի մարդ լսում է, որ հեռաւոր գիւղում մի նշանաւոր, հռչակուած կծծի է ապրում, գնում է նրա մօտ հարց ու փորձի, կծծիութեան մէջ կատարելագործուելու համար, նրանից կծծիութեան դասեր վերցնելու, ուստա դառնալու : Գնում է մօտը, յայտնում է իր գալու նպատակը :

Երեկոյ է, նստել խօսում են, իրար հարցեր են տալիս : Ճրագը մեղմ առկայծում է : Հռչակաւոր կծծին ասում է .

— Քանի որ զրոյց ենք անում, շատ լոյս պէտք չէ, պիտի խնայել :

Եւ ճրագի լոյսը աւելի աղօտ է դարձնում :

Այսպէս խօսում են, մինչեւ լուսանում է : Երբ լուսանում է, ժլատները վեր են կենում : Այդ միջոցին եկող ժլատը շալվարը հագնում է : Անունով ժլատը տեսնում է, որ նա մերկ է նստած եղել : Հարցնում է :

— Շալվարդ ինչի՞ էիր հանել :

— Որ չմաշուի, էդ իմ սովորոյթն է :

— Տնաշէն, դու ինձնից վարպետ, կատարեալ ժլատ ես եղել, էլ ինչո՞ւ ես եկել ինձնից դաս առնելու : Քեզ մօտ պիտի գան սովրելու :

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅ ԱՆՈՒՆԸ ՄԻՇՏ Ի ՊԱՏՈՒԻ

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Երգէն չարժանկար՝ չարժանկարէն կրկին դէպի երգ, Շարլ Ազնաւուր այն բացառիկ արուեստագէտն է որ յաջողած է ինքզինքը հաւասարապէս պարտադրել արուեստի այս երկու մարզերուն մէջ : Հազուադէպ է որ երգիչ մը տաղանդաւոր դերասան ըլլայ եւ բոլոր այն երգիչները որոնք դերասանութիւն ըրած են, մնացած են միշտ երգիչ, որովհետեւ իրենց համար շարժանկարը պարզապէս առիթ մը եղած է երգելու : Նոյնը չէ Ազնաւուրը պարագան : Ան տաղանդաւոր է եւ ունի իրաւ արուեստագէտի մը խառնուածքը, «Հռենոսի անցքը» եւ «Կրակեցէ՛ք դաշնակահարին վրայ» երկու ժապաւէններուն մէջ ցոյց տուաւ թէ դերասան մըն է :

Քանի մը օր է, կրկին կ՚երեւայ երգասրահի մը բեմին վրայ (Ալհամպրա) երկար բացակայութենէ ետք : Փարիզեան մամուլը, Ֆիկառոյէն եւ Օռորէն մինչեւ Լիպերասիոն եւ Իւմանիթէ, անցնելով Ֆրանս – Սուարէն, Լը Մոնտէն, Քոմպային եւ բոլոր թերթերէն, արտակարգ խանդավառութեամբ կ՚ողջունէ Ազնաւուրը իբրեւ հեղինակ եւ մեկնարկու : Ֆրանս-Սուար ունի ինքնատիպ եւ սրամիտ խորագիր մը «Առանց ձայնի այս ձայնը որ ինքզինքը լսել կուտայ» : Բայց ամէնէն յատկանշական գրուածքը նկատեցինք Փարի – Փրէսի գրութիւնը զոր ստորագրած է ծանօթ քրոնիկագիր՝ Մաքս Ֆավալելլի եւ որուն գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ. — «Ինչ որ այնքան յուզիչ կը դարձնէր Շարլ Ազնաւուրը, այն էր ինչ որ երեւակայել կուտան այդ անձուկ դիմագիծը, կքող ուսերը եւ նիհար ու դժգոյն դէմքը : Ինչ որ կը տեսնէինք, հազարաւոր տարիներէ ի վեր չարչարուած եւ հալածուած ցեղի մը ներկայացուցիչն էր, գաղթականը իր աղքատիկ պայուսակով, ընտանիքները դիզուած Լ'իւ տէ Պլան – Մանթոյի համեստ դերձակատան մը մէջ : Եւ մինչեւ իսկ իր կոտրած, մաշած եւ պղտոր ձայնը կը սպասէր այդ հէքեաթային տիպարին : Այսօր կայ նոր Ազնաւուր մը : Հաւանաբար նուազ հարազատ : Ներկայ է բեմին վրայ եւ նոր շէշտ մը կուտայ իր երգերուն : Երկու սքանչելի երգեր հարստացուցած են իր յայտագիրը՝ «Ինքզինքս արդէն կը տեսնէի» եւ «Ինքզինքդ ձգած ես» : «Անձնապէս, կը կարծեմ իր ասպարէզը պիտի նմանի Ֆրանք Սինաթրայի ասպարէզին, աւելի խոր եւ ազնիւ տաղանդով մը. չափաւոր համակրանք մը ունիմ միայն երգիչ Սինաթրայի հանդէպ» :

×

ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Բեմադրիչ Անրի Վերնէօյ որ վերջերս յաջող երկու ժապաւէններ պատրաստած էր՝ «Գիշերուան մը խնդիրը» եւ «Ֆրանսուհին եւ Սէրը» ժապաւէնին մէկ մասը՝ անհաւատարմութեան (ատիւլթեռ) դրուագը, ներկայիս կը պատրաստէ «Նախագահը» :

Նիւթը որ վարչապետի մը երեւակայական կեանքն է, գրած է Ժորժ Սիմըռնոն եւ այդ դերը պիտի կատարէ Ժան Կապէն :

Ա. Մալաքեան իր ժապաւէնին մասին խօսեցաւ Զորեքշարթի իրիկուն Փարիզի հեռատեսիլէն :

Վստահաբար նոր յաջողութիւն մը Աշոտ Մալաքեանի համար :

ԳԱՐԶՈՒ

(ԳԱՌՆԻԿ ԶՈՒԼՈՒՄԵԱՆ)

«The Last but not the Least» կ՚ըսեն Անգլիացիք (վերջինը բայց ոչ ամենէն նուաղը) : Գարզու, որուն գործերը միշտ մեծ գնահատանքի կ՚արժանանան, ջրանկարներ կը ցուցադրէ այս միջոցին կալըրի Տավիտ է Կառնիէի մէջ, անգամ մը եւս կը պարտադրէ իր տաղանդը : Փարիզեան բովանդակ մամուլը գնահատանքով կը խօսի իր վարպետ վրձինի մասին, յիշելով սակայն թէ Փարիզ ծնած է այս արուեստագէտը : Գառզու ունի անվիճելի տաղանդ մը, այնպէս որ պէտք չունի իր ծննդավայրը Հալէպէն Փարիզ փոխադրելու :

Ներկայիս եւ մինչեւ Դեկտեմբեր 31 – 32 ջրանկարներ կը ցուցադրէ, բոլորը ներշնչուած հարաւային Ֆրանսայէն (Անթիպ, Նիս, Էզ, Վանս, Նափուլ եւն.) : Բանաստեղծութիւնը եւ երազը միացած իր վրձինի արուեստանքին, կը վկայեն նկարիչին մնայուն արժէքը :

Ա.

ՉԱՐ ՄԱՐԴՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

Տերեւի պէս չորանայ չար մարդու
լեզուն,
Երբեք ինձ չի՛ մոռանայ չար մարդու
լեզուն :

Ես նստեր եմ մէն – մենակ ու միտք եմ
անում,
Ա՛խ, ե՞րբ պիտի մահանայ չար մարդու
լեզուն :

Թէ ես վառեմ մատներս էլ մոմերի նման,
Կը բանդասի անխնայ չար մարդու լեզուն :

Արծուի նման երկինքն էլ եթէ վերանամ,
Իմ ճամբից չի հեռանայ չար մարդու
լեզուն :

Կարիճի պէս սեւ թոյն է իմ վէրքին
թափում,
Միշտ անխիղճ է ինչպէս մահ, չար
մարդու լեզուն :

Ես ճամբորդ եմ, նա ճամբին կոյր բու է
վայող,
Ա՛խ, ե՞րբ պիտի համրանայ չար մարդու
լեզուն :

Ինչպէս փշոտ մի մացառ թող կեանքի
արտից
Առ միշտ պոկուի, չքանայ չար մարդու
լեզուն :

Սիրահար չեմ անէծքի, բայց թող
թոնիրում
Վառուի, այրուի, մոխրանայ չար
մարդու լեզուն :

Ունենայի եթէ ես դերձակի մկրատ,
Կը կտրէի հէնց հիմա չար մարդու
լեզուն :

Երբ իմ այս երգը կարդայ, էլ իմ վրայ
Պիտի փրփրի, չարանայ չար մարդու
լեզուն :

ԱՇՈՏ ԳՐԱՇԻ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՎԱՐՍԱՅԱՐԴԱՐ ԱԽՈՅԵԱՆԸ

Վերջերս Փարիզի մէջ կազմակերպուած էր վարսայարդարութեան համաշխարհային փառատօնը : Առաջնութիւնը շահած է Ռընէ Աթոյեան : Այս առթիւ Մարսէյլի թաղապետարանը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր ի պատիւ հայազգի տաղանդաւոր վարսայարդարի արուեստագէտին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Այդ օրերին էր ահա, որ մի գիշեր Վարդ իշխանի տանը անսպասելի յայտնուեց արքայազն Տիրիթը, եւ նրա առաջին հարցումը եղաւ Վարդին, թէ ինչպէ՞ս է ապրում Փառանձեմը :

Վարդը պատմեց ինչ գիտէր. ապրում է յատուկ յարկաբաժնում. սպասաւորում են նրան մի դայեակ եւ նաժիշտներ… Մխիթարելու համար ամէն օր նրան այցում են պալատական տիկիններ, երբեմն նաեւ թագուհին ու թագաւորն ինքը… Իսկ վերջերս եկել է եւ հայրը՝ Անդովք իշխանը Բիւզանդիոնից :

— Միով բանիւ, արքայազն, Փառանձեմն այստեղ ամէնքի կողմից վայելում է խնամք ու սփոփանք, — աւարտեց իր բացատրութիւնը Վարդը :

Բայց դա ակներեւ չգոհացրեց Տիրիթին : Նա ցանկանում էր իմանալ աւելին, Փառանձեմի կեանքի, ապրումների, նոյնիսկ ապրուստի մանրամասն նկարագրութիւնը… Վերջապէս նա ասաց եւ այն, թէ կը կամենար անձամբ խօսել Փառանձեմի հետ եւ ասել «նորան սփոփիչ, յուսաբեր խօսքեր»… Հնարաւո՞ր է այդ … Նա այդպէս էլ ասաց :

— Կարո՞ղ եմ, իշխան սիրելի, գնալ պալատ, — հետաքրքրուեց նա աչքուհետեւ :

Այս խօսքերից Վարդ իշխանը թարթեց աչքերը… նրա գլխով տարբեր մտքեր անցան, կարծես կռահեց ինչ — որ, հանդարտ քորեց խոյաքիթը, ինչ անում էր, ըստ սովորութեան, դժուար խնդրի առաջ լինելիս, եւ ապա հարցրեց .

— Ունե՞ս կարեւոր ասելիք, արքայազն :

— Կարեւո՞ր : Այո… կարի կարեւոր :

Վարդը, զգալով նրան պալատ կամ Փառանձեմի մօտ տանելու դժուարութիւնը, ասաց .

— Ասելիքդ, արքայազն, թերեւս յանձնարարե՞ս ինձ :

Տիրիթը գլուխը կախեց մտածումների մէջ. ասես կշռադատում էր անելիքը, եւ անսպասելի յայտնեց, թէ իր պալատ մտնելու ցանկութիւնն ու նպատակը այն է որ տեսնի Փառանձեմին, եւ զրոյցի հետը… կարեւոր խնդրի մասին…

— Սակայն, արքայազն, նա քառասունքի մէջ է տակաւին, — ասաց չփոթուած, զարմացած Վարդը, կամենալով մի բանով անկարելի դարձնել այդ տեսակցութիւնը, զգալով դրա դժուարութիւնը :

Տիրիթը հառաչեց .

— Ս, դժուարին է սպասել մինչեւ քառասունքը : Իսկ քառասունքից յետոյ եթէ յանկարծ …

Եւ Տիրիթը, խօսքը չաւարտած, հարցրեց, թէ արդեօք որեւէ մէկը ցանկութիւն չի՞ յայտնել Փառանձեմի հետ ամուսնանալու… կամ՝ հայրը մտադիր չէ՞ տանել նրան … գուցէ եւ որեւէ իշխանիկի տալու … Չէ՞ որ կարգ է, որ այրիացած կինը քառասունքից յետոյ, սգահան լինելով, կարող է ամուսնանալ.

Ահա ինչու է ցանկանում տեսնել Փառանձեմին :

Վարդը նորից քորեց քիթը :

— Մի այդպիսի տեսակցութեան համար պէտք է խնդրել հաւանաբար արքայի թոյլտուութիւնը. արքայազն, — ասաց նա մտածումների մէջ : — Եւ պէտք է խնդրես ինքդ, արքայազն : Իսկ ես, ինչպէս եւ անցեալ անգամին, պարտքս կը համարեմ՝ խնդրել արքային, որ ունկնդրի քեզ :

— Բարի, իշխան : Սակայն, կ՚ուզէի, որ դա լինէր կարելոյն շուտ : Կը փափաքէի այսօր իսկ տեսնել Փառանձեմին, այլապէս հայրը կարող է տանել նորան..

Եւ ահա հետեւեալ իսկ օրը, երբ Արշակը անց ու դարձ էր անում իր ընդունարանում՝ յուզուած ու դժգոհ, որ դէպքերը խանգարեցին Աւանի գործով զբաղուելու եւ, քանի ձմեռը չէր եկել, մի անգամ եւս այնտեղ գնալու, կամ՝ պարտազանց նախարարներին մի կերպ պատժելու, ներս մտաւ Վարդ իշխանը եւ, ըստ ընդունուած կարգի, թեթեւ խոնարհում անելով ու ձիգ կանգնելով, յայտնեց հանդարտ.

— Արքայազն Տիրիթը, արքայ, խնդրում է քո տեսութիւնը :

— Տիրի՞թը, — զարմացաւ թագաւորը : Մի՞թէ նա այստեղ է, մայրաքաղաքում :

— Այո, արքայ, — թագաւորի զարմանքի վրայ տարակուսեց Վարդը : — Ժամանել է երէկ :

Արշակը լռեց ու կծկած, աչքերով նայեց Վարդին, ասես առաջին անգամն էր տեսնում նրան՝ զննաբար :

— Եւ ցանկանում է ի՞նչ, — հետաքրքրուեց Արշակը :

Թագաւորի սառը խօսքի եղանակը շփոթեց Վարդին. նա պահ մի գլուխն իջեցրեց, ասես խորհում էր, թէ դրանից յետոյ արժէ՞ր ասել այն, ինչի համար է տեսութիւն խնդրում Տիրիթը :

— Զրուցիր իշխան, ինչո՞ւ յապաղեցիր :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐԸ

Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները Փարիզի ժամով ժամը 9էն մինչեւ 9.30 կարճ ալիք 25 եւ 30 մեթր :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ

Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճաններու: Ազատ Որմնադիրներու ընդհանուր սկզբնաւորութիւնը եւ ծէսերու արարողութիւնները :

Պատրաստուած Հ. Մ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԷ, 18րդ, Էտիմպուրկի բարձր օթեակէն վկայուած :

Կը ղրկուի քոնդրը ռամպուրսման՝

5 Ն. Ֆ.

14, Av. Albert Sarraut, Coussainville - S. et O.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գ. Աղլաղանեանէ 15 Ն. Ֆ. Օր. Մարի Ժամկոչեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՒԻԻ ՄԷՋ

Օդաւէտ եւ ազատ, չորս յարկաբաժինով շէնք մը ծախու է, մեկնումի պատճառով: 16 սենեակ, 1250 քառ. մեթր հող, ցանկապատով շրջապատուած: Իւրաքանչիւր յարկաբաժին ունի տուշ, արտաքնոց, թուալէթ, նաեւ մեծ կառատուն (չորս ինքնաշարժի) մը հրապարակի վրայ, որ կարելի է ի հարկին բնակութեան սրահի կամ խանութի վերածել : Մանրամասնութեանց եւ այցելութեան համար դիմել Ժ. Պիչաքճեանի,

Rue de la Poste, Pont de Cheruy (Isère).

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն կողմէ, Հինգշաբթի, Դեկտ. 29ին, ժամը 15ին: Սալ Քատէի մէջ, 21 Րիւ Քատէ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական պարեր, ներկայացում, եւ անակընկալներ :

Միջնարարին՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ բացառիկ յայտնութիւնով մը նոր տարին պիտի շնորհաւորէ ու մանուկներուն պիտի բաժնէ նախընտրիք եւ միրք :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Մելիտոս Մեսրոպի Աբրահամեան կը փնտռէ իր որդին Աբրահամեան Լիբարեթ Մելիտոսի, ծնած 1921ին Օշական : Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել Պ. Եղնիկ Ժամկոչեանի, հասցէ .—

J. Jamgotchian

150, Rue de Chatou, Colombes (Seine)

×

Հրանդ Փանոսեան կը փնտռէ իր ազգականը Նաղիբեան Աւետիս Պետրոսի, Ակնցի, կնոջ անունը Աղաւնի: Դիմել Հրանդ Փանոսեանի: Հասցէ .— Երեւան, Բարեկամութեան փողոց թիւ 48, Հայաստան :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 20 DÉCEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8980 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4781

ԺՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔՆ ՈՒ ՍՓԻՒՌՔԸ

Խորհրդայնացումէն քառասուն տարի վերջ, բնականոն պայմաններ չեն ստեղծուած տակաւին հայրենիքին եւ սփիւռքի միջեւ :

Ամէն բանէ առաջ չկայ ազատ երթեւեկ,— մէկը մարդկային տարրական իրաւունքներէն :

Ո՛չ սփիւռքի Հայերը կրնան ազատօրէն մտնել Հայաստան եւ վերջնական բնակութիւն հաստատել հոն, եթէ փափաքին, ո՛չ ալ երկրի մեր հայրենակիցները ազատ են ճամբորդելու ուր որ կը կամին, խորհրդային դրախտէն դուրս :

Վերջին տարիներուն երկաթէ վարագոյրին մէջ բացուեցաւ փոքրիկ ճեղք մը միայն, որ թոյլ կուտայ սահմանափակ թիւով հայրենաբաղձներու կարճ պայմանաժամով այցելելու Հայաստան :

Տասներեք տարիէ ի վեր ներգաղթ ալ չեն կազմակերպեր :

1946 – 47ի խանդավառ օրերուն՝ ներգաղթի քարոզութեանց հետ միասին Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման յոյսեր կը ներշնչէին մեզի… Մոսկուայի անունով :

Ոչ միայն չընդարձակուեցաւ կորիզը մեր պապերու պատմական հողերու միացումով, այլեւ չսրբագրուեցան նոյնիսկ ներքին սահմանները : Այս մասին քառասնամեակի առթիւ տրուած խոստումներն ալ ի դերեւ ելան :

Քառասուն տարի վերջ չունեցանք դեռ «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն» մը, որ ի վիճակի ըլլար՝ իր պաշտպանութեան տակ առնելու ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայերը : Ու նաեւ բողոքի ձայն բարձրացնելու՝ երբ կ՚ոտնակոխուին Հայոց իրաւունքները օրոշ երկիրներու մէջ : Կամ Հայկական Դատ հետապնդելու աշխարհի ճակատագիրը վճռող արիսպագոսներու առջեւ :

Առոր փոխարէն ունեցանք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւն մը, որուն դերն եղաւ ո՛չ թէ միացնել սփիւռքի Հայերը, այլ ատելութիւն սերմանել անոնց միջեւ եւ «երկփեղկում» առաջ բերել :

Կաթողիկոսը, որ երկրին մէջ չատ քիչ հեղինակութիւն միայն ունի, արտասահման ղրկուեցաւ երկիցս, խորհրդային իշխանութեանց կարգադրութեամբ, ծառայելու համար այս վերջիններու շահերուն :

Եթէ այսօր Հայութիւնը երկու հակամարտ ճակատներու է բաժնուած սփիւռքի մէջ, յանցաւորը մեր երկրի խորհրդային վարչաձեւն է : «Հայաստանասէր»ի եւ «Էջմիածնասէր»ի կեղծ դիմակ հագած համայնավարներ եւ անոնց պահպանողական, նոյնիսկ յետադիմական ուղեկիցները յարատեւ պառակտուած վիճակի մէջ կը պահեն Հայութիւնը զանազան երկիրներու մէջ, քաջալերութեամբ հայրենիքի իշխանութեանց :

Երեւանէն ու Էջմիածնէն ո՛չ մէկ սաստ կ՚ուղղուի, գզաստութեան հրաւիրելու համար զանոնք, յանուն իսկական հայրենասիրութեան :

Համերաշխութեան եւ եղբայրասիրութեան ո՛չ մէկ կոչ՝ յանուն ազգապահպանման եւ նոր ու նորագոյն սերունդներու փրկութեան :

Պատմութեան առջեւ պատասխանատու պիտի մնան երկուքն ալ :

Հայրենիքն ու սփիւռքը բաժնուած են նաեւ անջրպետով մը՝ լեզուական, ուղղագրական մարզին մէջ :

Քառասուն տարիէ ի վեր աղճատուած են Մեսրոպեան ոսկեղնիկ լեզուն եւ ուղղագրութիւնը, խառնիճաղանճ մը ստեղծելով : Հայրենիք եւ սփիւռք իրար չեն հասկնար :

Սփիւռքն է, որ հաւատարիմ կը մնայ Ոսկեդարի մեր սուրբերուն : Հայրենասիրաբար եւ բարեխղճօրէն տարուէ տարի կը կռուի եւ կ՚ազնուացնէ հայ աշխարհիկ լեզուն ու կը ճոխացնէ հայ գրականութիւնը :

Մինչ մարդիկ լործնաշուրթն կը փառաբանեն քառասնամեակի վերելքը երկրին մէջ, պէտք չէ մոռնան որ Սփիւռքի Հայութիւնն ալ ճակատաբաց կը ներկայանայ աշխարհի առջեւ իր փառաւոր նուաճումներով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՀԱՓՈՐՁԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր վկաներ լսուեցան, աւելի գունաւոր ձեւով պատկերացնելու համար մահափորձի պատմութիւնը : Այս վկայութիւնները ուրիշ բանի չեն ծառայեր, բայց միայն թարմացնել Հալք կուսակցութեան պետին՝ Ինէօնիւի հեղինակութիւնը : Այսքան երկարելով դատավարութիւնը, որ կը վերաբերի Թոփ – Գափուի ցոյցերուն, այն տպաւորութիւնը կը թողուն օրուան վարիչները թէ անփոխարինելի ուժ մըն է Ինէօնիւն, գէթ առիթ կը ստեղծուի որ այս կամ այն վկան յայտարարէ թէ «Ինէօնիւն ոչ միայն ամբողջ Թուրքիան կ՚արժէ, այլ եւ ամբողջ աշխարհը» :

Այս անգամ լսուեցան առաւելապէս Հալք կուսակցութեան անդամ վկաներ : Օրինակ, առաջին վկան էր Պաքըրքէօյի Հալք կուսակցութեան մասնաճիւղին նախագահը, Թօզքօփարան, որ յայտնեց թէ կը ճանչնայ ամբաստանեալները : Ամբաստանեալներէն մին ընդդիմախօսեց՝ անճահ յայտարարութեամբ մը թէ Թօզքօփարան նախապէս անդամ էր դեմոկրատ կուսակցութեան, բայց «ապօրէն» գործ չկարենալով կատարել՝ հեռացած է կուսակցութենէն : Ունկնդիրները ծափահարեցին այս անճարակ ինքնապաշտպանութեան խօսքերը :

Յաջորդ վկաները հաստատեցին թէ Ինէօնիւ ապահովաբար լինչի պիտի ենթարկուէր, եթէ իջած ըլլար կառքէն, — ամբոխը հաւաքուած էր բզկտելու համար զայն : Ամբաստանեցին Պոլսոյ կուսակալը եւ դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահը, այն տրամաբանութեամբ թէ նման ցոյցեր տեղի պիտի չունենային, եթէ չարժած չըլլային վերին հրահանգով, ծատկանշական է որ այդ օրը ոստիկանները ինքնութեան թիւ չէին կրեր :

— «Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, ըսաւ վկայ մը՝ որ փաստաբան է, երկար ատենէ ի վեր լծուած էր այնպիսի գործունէութեան մը, որ ամէն անգամ իր դէմը կը գտնէր Ինէօնիւն, ուստի որոշած էին մէջտեղէն վերցնել զայն, սպաննել տալով ժողովրդային շարժումի մը ընթացքին» :

Ուրիշ վկայ մը.

— «Մահափորձին ծրագիրն էր՝ Քոսովա պիտի կրէր Ինէօնիւի ճամբան, պիտի առաջարկէր իր կառքին մէջ առնել, Շիշլիի ոստիկանապետը, Ջէքի Շահին, 15 վատահամբաւներու խմբակով մը պիտի առնէր Ինէօնիւն ու սպաննէր հետեւորդներով միասին : Շիշլիի Էթֆալ հիւանդանոցին մէջ արդէն պատրաստած էին անկողինները : Սպաննուածներուն դիակները պիտի փոխադրուէին հիւանդանոց, իբր թէ հողեվարքի մէջ : Գայան, Մենտերէս եւ ընկերները հաւաքուած էին կուսակալութեան կեդրոնը : Իսկոյն պաշարման վիճակ պիտի հռչակէին, ձայնասփիւռով պիտի տեղեկացնէին դէպքը, քանի մը օր ետքը պիտի ըսէին թէ «մեռան» : Հիւանդանոցէն Ֆիքրիյէ եւ Արաբ Հեմշիրէ անունով երկու հիւանդապահուհիներ տեղեակ են այս պատրաստութեանց : Հանրային կարծիքը հանդարտեցնելու համար, տեղւոյն վրայ պիտի ըսպաննուէին 15 վատահամբաւները, որոնք լինչի ենթարկած էին Ինէօնիւն :

Գայար յայտարարեց թէ յերիւրածոյ պատմութիւն է այս ամէնը : Վկան պատասխանեց. — Գայար, երբ լսեց թէ ձախողած է մահափորձը, յուզումէն՝ երկու անգամ ոտքը գայթեցաւ կուսակալութեան կեդրոնին սանդուխներէն բարձրացած ժամանակ, ու պիտի իյնար գետին՝ եթէ աւագ թիկնապահը զրոնէր :

Դատավարութիւնը կը շարունակուի, ուրվհետեւ, բոլոր այս կրկնութիւններով, կը ծառայէ այն նպատակին, որ բացատրուեցաւ սկիզբը :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱԹՍԱՆ ԿԵՌԱՅ

Անզարայէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թերթերուն թէ երկուշաբթի թռուցիկներ ցրուած են Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ : Այս թռուցիկները խմբագրուած են նախատինքներով եւ սպառնալիքներով ընդդէմ նախագահ Կիւրսէլի, Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին, Ինէօնիւի, Հալք կուսակցութեան : Իբրեւ ստորագրութիւն՝ «Ազգ. Փրկութեան մարդիկ» :

Թռուցիկները մեքենագիր են, բազմագրուած եւ դուռներուն տակէն ներս նետուած :

Առաջին անգամ ատամնաբոյժ մըն է որ լուր տուած է ոստիկանութեան, թէ իր դրան տակ գտած է թռուցիկ մը :

Շատ խիստ լեզու մը գործածուած է, մասնաւորաբար այն 14 «յեղափոխականներուն» դէմ, որոնք պաշտօնի կոչուած են արտասահմանի մէջ, աւելի ճիշդ պաշտօնանկ եղած : Հանգստեան կոչուած ըսպաները եւս բաժին ստացած են այդ անարգանքներէն :

Քննութիւն կը կատարուի այս թռուցիկներուն մասին :

ԹՈՒՐՔ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՑՈՅՑԵՐԸ

Գրեցինք թէ Պոլսոյ Թուրք ուսանողները ցոյց մը կազմակերպած են ֆրանսական հիւպատոսարանին առջեւ, Ալժերիոյ դէպքերուն առթիւ : Անզարայի Թուրք ուսանողներն ալ շարժեցան, եւ Քաղաք. Գիտութեանց Համալսարանին պարտէզին մէջ հաւաքուելէ ետք թափոր կազմած դուրս ելան : Բարձր բռնած էին պաստառներ, որոնց վրայ գրուած էին «Իրաւունքի դէմ բարձրացող թեւը կը կտրի», «Ուրիշներու համար ալ ազատութիւն ճանչցիր», «Ալժերիան գերեզմանդ պիտի ըլլայ» :

Թափորին միացան այլ համալսարաններու ուսանողները, ու թափորը երկարեցաւ Քուրթուլուշ պողոտայէն :

Ուսանողներուն մէկ մասը կանգ առաւ ֆրանսական մշակոյթի կեդրոնին առջեւ՝ ցոյցեր ընելու համար : Ուրիշ մեծ խումբ մըն ալ, հազար հոգի, կանգ առաւ Փարիզ պողոտային վրայ՝ ֆրանսական դեսպանատան առջեւ, հոն ուր թափուր դետին մը կայ, եւ «Ալժերիայէն հեռացէք» գրուած ցուցատախտակները կախեցին դեսպանատան պարտէզին ցանկապատէն :

Այս «լուռ բողոքը» տեւեց մէկուկէս ժամ : Ուսանողներուն մէջ մտած էին «օտարականներ», կը գրեն Թուրք թերթերը, որոնք «ծայրայեղութիւններ ըրին» : Թերթ մը կ՚աւելցնէ թէ «սովետ դեսպանատունէն երկու հոգի միացած էին ուսանողներուն» :

Միջադէպ չպատահեցաւ :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՀՌՈՄ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ԳԵՐ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՕԾՈՒՄԸ

Շաբաթ օր ժամը 17ին Օռլիի օդակայանը ժամանեց Կարդինալ Գրիգոր-Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան եւ ընդունուեցաւ ֆրանսացի եւ հայ, կրօնական եւ աշխարհական պաշտօնական անձնաւորութեանց կողմէ որոնց կարգին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ կրօնական եւ աշխարհական ներկայացուցիչները :

Յաջորդ օրը, Սէն Ֆէրտինան թէռնի եկեղեցիին մէջ, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան, կատարուեցաւ Հ. Կարապետ Ծ. Վ. Թ. Ամատունիի եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնն ու օծումը :

Ձեռնադրիչ Կարդինալ Աղաճանեան իրեն աջընթերակայ ունէր Գերապայծառներ՝ Ուլուհոճեան եւ Հինտիէ : Արարողութիւնը որ երեք ժամ տեւեց, խոր տպաւորութիւն թողուց 2 հազարէ աւելի ներկաներուն վրայ : Նոյն իրիկունը Իւէնա Էնթերալիէի մէջ պաշտօնական ճաշ մը տեղի ունեցաւ ի պատիւ Կարդինալին : Ներկայ էին պաշտօնական բարձր անձնաւորութիւններ կրօնական թէ աշխարհական հայ թէ օտար (ցանկը կուտանք առանձին), ինչպէս նաեւ բազմաթիւ Հայեր Փարիզէն եւ արտասահմանէն (Պէյրութ, Միլանօ, Մարոք եւն.) : Խօսեցաւ Պ. Սիրունեան յանուն Ս. Խաչ ընկերակցութեան, ապա կարգով խօսք առին Ամատունի եպիսկ., Արքահայր Ուլուհոճեան Արք., Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան որ յանուն Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ ողջունեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս-Պատրիարքը, Գերապայծառ Ռուփ եւ Կարդինալ Աղաճանեան :

Հաւաքոյթը փակուեցաւ ուշ ատեն համակրանքի ջերմ մթնոլորտի մը մէջ եւ փարիզահայութիւնը անխառն ապրեցաւ փառքի եւ հպարտութեան օր մը որուն մանրամասնութիւնները պիտի տանք առանձին :

Կարդինալ Աղաճանեան Հռոմ վերադարձաւ երկուշաբթի առաւօտ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ օդային ծանր արկածէն 24 ժամ ետք, աղետալի արկած մը եւս տեղի ունեցած է, Միւնիխի մէջ, Շաբաթ օր : Ամերիկեան զինուորական օդանաւ մը հազիւ բարձրացած զարնուած է եկեղեցիի մը զանգակատան եւ ինկած է լեցուն հանրակառքի մը վրայ : Մեռած են 49 հոգի եւ 17 ուրիշներ ծանրօրէն վիրաւորուած՝ բոլորը ողջ ողջ այրած են : Հանրակառքը իբրեւ հաւաքական դագաղ գերեզմանատուն փոխադրուեցաւ : Իսկ Նիւ Եորքի օդանաւէն ազատած 11 տարեկան տղան մեռաւ ստացած ծանր վէրքերէն :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Անսովոր կերպով բարեխառն էր օդը Պոլսոյ մէջ, բայց անձրեւը փոխեց մթնոլորտային վիճակը : Ջերմաչափը ինկաւ : Պողտադ ծածկուեցաւ ձիւնով : Պիւյիւք Մենտերէս գետը սկսաւ բարձրանալ : Փոթորիկ մը մեծ աւեր գործեց երկրին մէջ, մինչեւ Անթալիա, ուր հովը ժամական 92 քիլոմեթր արագութեամբ կ՚արշաւէ :

× Շինարարութեան նախարարը, Փրոֆ. Եավուզ, կը յայտարարէ թէ տարեկան երեք հարիւր հազար տուն պիտի շինուի, եւ այսպէսով բնակարանի տագնապը պիտի լուծուի : Տարեկան այդ շինութիւնը պէտք ունի տարեկան 200 միլիոն ոսկի, զոր պիտի ճարէ դրամատուներու եւ գործէրերու հասոյթին վրայ դնելով 3 առ հարիւր տուրք մը :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆՈՐ ՄԱՆԻՖԵՍՏԸ

« Նիւ Եորք Հերալտ»ի մէջ, Ռոսքօ Տրըմոնտ կը վերլուծէ վերջերս Մոսկուայի մէջ գումարուած համայնավար կուսակցութիւններու համագումարին առթիւ հրատարակուած մանիֆեստին գլխաւոր կէտերը :

Ինչպէս յայտնի է, վերջերս Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցաւ 81 երկիրներու համայնավար կուսակցութեանց համագումար մը, հակառակ Խրուշչեւի այն յայտարարութեան, թէ այդպիսի համագումար չէ եղած : Համագումարէն յետոյ հրատարակուեցաւ մանիֆեստ մը, որուն տակ իրենց ստորագրութիւնը դրին պատգամաւորութեանց պետերը :

Այս մանիֆեստը խոստում մը ունի իւրաքանչիւրին ուղղուած — նախընտրաբար՝ յեղափոխութեան մը խոստումը : Բայց ոչ մէկ ապահովութիւն՝ ոչ ոքի համար : Ոչ մէկ պարտաւորանք Համայնավար Չինաստանի՝ խաղաղ համակեցութեան սկզբունքները գործադրութեան դնելու : Ոչ մէկ արգելք, որ Խ. Միութիւնը, խաղաղ համակեցութեան մասին փող — թմբուկ զարնելով հանդերձ, բիրտ ուժի դիմէ «երբ որ անհրաժեշտութիւնը ներկայանայ » :

Ընդհակառակն մանիֆեստը չատ ճարտարօրէն չարադրուած է. ազատ ասպարէզ կը բանայ պաղ պատերազմը հրահրելու՝ ամէն կերպ, եւ ամէն տեղ, ուր յաջողութեան դոյզն յոյս մը կայ :

Մանիֆեստին տողերուն մէջ ի զուր պիտի փնտռէք նախադասութիւն մը, որ իր բառերով կամ ոգիով մատնանշէ իրական խաղաղութեան առաջնորդող ճանապարհ մը : Իր ամբողջ էութեամբ սպառնալիք է՝ ուղղուած ոչ — համայնավար բոլոր պետութիւններուն :

Համագումարին մէջ Խ. Միութեան տեսակէտներն են որ անցան՝ ընդդէմ Համայնավար Չինաստանի տեսակէտներուն. սակայն այս յաղթանակը պէտք է բացատրել ոչ թէ անով, որ Կարմիր Չինաստանը ի վերջոյ որոշեց «խաղաղ համակեցութեան սկզբունքները յանկարծ սիրել, այլ անով, որ Մոսկուայի բանաձեւը ընդունելով է միայն, որ Չինաստան պիտի չարունակէր ստանալ խորհրդային ռազմական, տնտեսական ու թէքնիք օգնութիւնը ըստ առաջնոյն :

Բայց համայնավար այս նոր մանիֆեստը ի՞նչ չափով պիտի օգնէ համայնավար դատին : Ըստ իս՝ այն չափով միայն, որ ազատ ազգերը խաբուին իր պարունակած բառերէն :

Զոր օրինակ, Խրուշչեւ յաջողած է կորզել իր դժկամ Չինացի քննադատներէն՝ Վերին Նոր Ժողովի մը մասնակցելու արտօնութիւնը : Այս՝ յատկօրէն գրուած է մանիֆեստին մէջ : Սակայն այս նոյն մանիֆեստին մէջ վերար կը հրմըշտըկեն Մ. Նահանգներու հանդէպ յարձակումները, ազատ աշխարհին ուղղուած սպառնալիքները, աշխարհի ամէն կողմը յեղափոխութիւններ ստեղծելու խոստումները, համայնավար վարչակարգը մերժող անկախ պետութիւնները վար առնելու սպառնալիքները. այս բոլորը անընդունելի եւ անչնչելի մթնոլորտ մը կը ստեղծեն դրական արդիւնքներու ձգտող Վերին Ժողովի մը գումարման համար :

Մէկ խօսքով, Խրուշչեւ արտօնութիւն ստացած է իր հասկցած ձեւով «խաղաղ համակեցութեան» քաղաքականութիւնը չարունակելու, որ, Հունգարիոյ պարագային կը նշանակէր՝ ոչ — խաղաղ չգոյութիւն :

Մանիֆեստը կը յարձակի Նախագահ տը Կոլի վրայ. կը վերանորոգէ Ատընաուըրի դէմ սկսած հայհոյութիւնները. ատելութեան ու թշնամանքի առանցքը կը կազմեն, անշուշտ, Մ. Նահանգները : Բոլորովին մոռացութեան մատնուած են Ամերիկայի մասին Խրուշչեւի նախապէս ունեցած արտայայտութիւնները, ըստ որոնց Ամերիկացիները «խաղաղութիւնը սիրող » ժողովուրդ մըն էին : Նոր մանիֆեստին մէջ Մ. Նահանգները դարձած են « աշխարհի ժողովուրդներուն մեծագոյն ու գլխաւոր թշնամին», «կայսերապաշտութեան պարիսպը», «յարձակողական նոր պատերազմ մը պատրաստող » հրէշը :

Եթէ Խրուշչեւ հաւատացած է այս հաստատումներուն, եւ կ՚ուզէ որ ուրիշներն ալ հաւատան ատոնց՝ Մ. Նահանգներու նախագահը անշուշտ ոչ մէկ առթիւ կրնայ խօսակցութեան նստիլ իրեն հետ :

Շատ հաւանական է, որ հակառակ վերոյիշեալ հաստատումներուն Վերին Նոր Ժողով մը ուզելով, Խրուշչեւ նպատակ ունենայ պարզապէս նոր մղում տալ պաղ պատերազմին. ինչպէս անցեալ Մայիսին Փարիզի մէջ ըրաւ, անգամ մը եւս Վերին Ժողովը չահագործել համայնավարական քարոզչութեան բարեկենդան մը բեմադրելու համար :

Եթէ այս է իր նպատակը՝ չենք կարծեր որ Քեննէտի խաղի գայ : Նորընտիր նախագահը չատ որոշապէս յայտարարեց, որ նախապէս չպատրաստուած Վերին Ժողովի մը պիտի չմասնակցի : Բացատրեց, որ « պատրաստութիւն » ըսելով պարզապէս թուականներու ճշդում մը չի հասկնար, այլ՝ նախապէս իրագործուած համաձայնութիւններ կարգ մը հարցերու շուրջ, որպէսզի Վերին Ժողովը յաջողութեամբ պսակուելու յոյս մը ունենայ : Այզընհաուըրի ալ տեսակէտը այս էր : Բայց ստիպուեցաւ տեղի տալ ճնշումներու. հետեւանքը եղաւ՝ Փարիզի Ժողովին փիասքօ : Բնաւ չենք կարծեր, որ Մ. Նահանգներու նախագահը երկրորդ անգամ խաղի կուգայ : Եթէ տակաւին կան միամիտներ, թող կարդան համայնավար նոր մանիֆեստը, որ իր ամբողջ էութեամբ պաղ պատերազմի նոր յայտարարութիւն մըն է եւ 81 երկիրներու համայնավար կուսակցութեանց կը հրահանգէ չարունակել պաղ պատերազմը՝ վերանորոգուած կատաղութեամբ :

Շ. Ս.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Փարիզի հայկական կեանքն արծարծող հանդէսներու օրացոյցին մէջ, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը ունի իր Դեկտեմբերեան Կիրակին : Ծնունդի եւ Նոր Տարուան աւանդական տօնածառի Կիրակին՝ նուիրուած փոքրիկներու ուրախութեան եւ մեծերու մխիթարութեան :

Տեղին է յիշել այն տողերը, զորս գրած է հայ դպրութեան անվհատ առաքեալը Շաւարշ Միսաքեան՝ վարժարանին առաջին տօնածառին առիթով, իր կանխատես եւ միշտ այժմէական խմբագրականներէն մէկուն մէջ :

« Մխիթարանքի օր մը :

Սրահը նեղ կուգար հաւաքուած բազմութեան, որ ժամը չորսէն մինչեւ տասը լսեց հայերէն երգեր, արտասանութիւններ եւ թատերական խաղեր :

Ամէն անգամ որ խօսնակը բեմ կը հրաւիրէր արտասանողներն ու երգողները, կը բացատրէր .

— Այս երեքը մէկ բառ հայերէն չէին գիտեր, երբ դպրոց մտան :

Ունկնդիրներուն վրայ տպաւորութիւն կը գործէր, մասնաւորապէս, 10 – 12 տարեկան աշակերտներու աշխոյժ համարձակութիւնը :

Արտասանութեանց մէջ կային կտորներ արեւմտահայ թէ արեւելահայ բանաստեղծներէ :

Կարելի չէ առանց յուզումի լսել Սիլվա Կապուտիկեանի այլեւս հանրածանօթ պատգամը իր զաւկին .— Եթէ մայրդ անգամ մոռնաս, մայրենի լեզուդ չմոռնաս .

Չմոռնալու համար, անհրաժեշտ է վառ պահել ազգային գիտակցութիւնը եւ աշխատիլ, յարատեւօրէն :

Այդ աշխատանքը պիտի սկսի տունէն եւ պիտի լրանայ դպրոցով :

Սերունդի փրկութիւնը ոչ մարզանք է, ոչ ալ քմայք, այլ նուիրական պարտականութիւն մը, մարդկային եւ ազգային :

Կիրակի օրուան հանդէսը մխիթարանք մը եղաւ ուրիշ իմաստով ալ :

Տարիներու ելեւէջներէն ետք, Մուրատեան վարժարանը ամբողջովին լեցուած է այս տարի եւ չատ մը դիմումներ մերժուած են :

Ուրեմն, կարելի պիտի ըլլար քանի մը հարիւր պատանիներ եւս փրկել, եթէ տեղ ունենային :

Ներկայ պարագաներուն մէջ, գլխաւորաբար Փարիզն է որ կրնայ օգտուիլ :

Երբ ափ մը վարդապետներ ճեմարան կը պահեն հաւատքով ու գիտակցութեամբ, ներելի չէ որ ամբողջ գաղութ մը անճրկի :

Նիւթակա՞ն դրամագլուխն է որ կը պակսի թէ բարոյականը :

Ներկայ պարագաներուն տակ, չունինք աւելի կենսական հոգ մը, քան սերունդի փրկութիւնը, բոլոր կարելի միջոցներով :

Որքան շուտ, այնքան լաւ » :

×

Այս տարի, այդ հանդէսին համար ամիսներէ ի վեր նախատեսուած եւ ազդագրուած Կիրակին էր՝ Դեկտեմբեր 18 : Սակայն ի տես հայ անունը պատուող անակնկալ եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան մը, որ հարկադրաբար պիտի կատարուէր նոյն Կիրակին, վարժարանի տեսչութիւնը եւ աշակերտաց Ծնողաց Միութիւնը պատշաճ գիտակցութեամբ եւ օրինակելի՝ բայց ուրիշներէն չօրինակուած տարրական յարգանքով, հանդէսը կատարուեցաւ անցեալ Կիրակի՝ Դեկտ. 11 :

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան — Գ. Ալէմշահ սրահը լեցուն էր, տարուէ տարի ա՛լ աւելի բազմացող՝ հայ դպրոցին դերին եւ Մխիթարեան կրթական գործին հաւատաւորներով : Ընթացաւարտներ իրենց ազգականներով եւ ծանօթներով, ներկայ եւ ապագայ աշակերտներու ծնողքներ, Փարիզի եւ գաւառի բարեկամներ եկած էին իրենց յարգանքի եւ գնահատանքի կրկնակ տուրքը տալու այդ ազգանուէր Հաստատութեան.— յարգանք Մխիթարեան մայրավանքի Աբբահօր՝ Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեանի, որ ներկայ էր անձամբ եւ պատուոյ սեղանը կը նախագահէր եւ գնահատանք մտերմիկ օրը կազմակերպող եւ գործադրող հայ մայրերուն :

Շնորհիւ վարժարանի Ծնողաց Միութեան՝ նախագահուհիէն մինչեւ պարզ անդամներու անձնուէր ջանքերուն, տօնածառի հանդէսը որ ամէն բանէ առաջ մանուկներու օր մըն է եւ ընդհանուր խնջոյքը կոկիկ էին կազմակերպութեամբ եւ գործադրութեամբ :

Արժէքաւոր նուէրներով վիճակահանութիւն եւ խնամուած հացկերոյթ :

Յայտագրին բեմական մասը բաւական յաջողութեամբ պատրաստած էին վարժարանի նոր ուսումնապետը Հ. Յովսէփ Պէհէսնիլեան եւ փոքր դասարաններու ուսուցչուհի Տիկին Ռ. Միլտոնեան : Ինքնայատուկ սրամտութեամբ եւ դիւրահաղորդ խօսքով՝ հանդէսին ընթացիկ մթնոլորտը վառ պահող խօսնակն էր՝ նախկին աշակերտ Ժ. Գըլըբեան :

Մեծ բազմութեան պատճառով, սրահին բաղդատմամբ անբաւարար մեծութիւնը անզգալի դարձուցին, հիւրասիրող տիկիններուն ժպտադէմ անչափ հաճոյակամութիւնը...

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԻ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Սովետներու Արեւելեան քաղաքականութեան համար կարեւոր այս նկատումներով, Խ. իշխանութիւնը առանց վարանումի ոտնակոխ ըրաւ հայ ժողովուրդի բոլոր շահերը : Մոսկուայի բոլշեւիկ իշխանաւորները նենգօրէն դրժեցին նաեւ այն դաշնագիրը որ ստորագրած էին Հայաստանի Հանրապետական կառավարութեան հետ, 1920 Դեկտեմբեր 2ին : Բոլշեւիզմը այս քայլը առաւ, առանց երբեք նկատի առնելու հայ ժողովուրդի ընդհանուր ակնկալութիւնները :

« Եթէ հայ աշխատաւոր զանգուածներու շահերը կը պահանջեն որ իրագործուի Ռուսիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը (1920 Դեկտեմբեր 2) : Ապա Ռուսիոյ Արեւելեան քաղաքականութիւնը իր ամբողջութեանը մէջ կը պահանջէր, որ բաւարարուին Թրքական «Երիտասարդ Դրամատիրութեան աշխարհակալական – բռնատիրական բնազդները ի հաշիւ հայ ժողովուրդի ...» (Անդ, էջ 299), («Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը » էջ 55) :

Թրքական «Երիտասարդ դրամատիրութեան աշխարհակալական – բռնատիրական բնազդները բաւարարելու կամ Ռուսիոյ Արեւելեան քաղաքականութեան ամբողջական պահանջները գոհացնելու նախատեսութեամբ ալ՝ Անդրկովկասի մէջ, հայկական, կամ Հայաստանի իրաւունքները ամէնէն աւելի անտեսուած կամ արհամարհուած են : Ասոր իբր ապացոյց կարելի է նկատել այն բացայայտ եւ աղաղակող անարդարութիւնը, որ գործուած է Հայաստանի հանդէպ՝ Անդրկովկասի հողային ֆոնտի բաժանման առընչութեամբ : Այսպէս՝ Անդրկովկասի հողային ընդհանուր ֆոնտէն (185,740 ք. ք.) բաժին ինկած է Ազրպէյճանին՝ 85,968 ք. ք. (46,3 %) Վրաստանին՝ 60,525 ք.ք. (37,3%) մինչ՝ Հայաստանի բաժինն է միայն 30,247 ք. ք. (16,4 առ հարիւր) :

Ահա թէ կարմիր Մոսկուան եւ Երեւանը ինչպիսի արդարութեամբ եւ յեղափոխական անաչառութեամբ «պաշտպանեցին» հայ ժողովուրդի հողային իրաւունքները Անդրկովկասի մէջ՝ Հայաստանի բաժին հանելով միայն 30,247 ք.ք. տարածութեամբ հողամաս մը :

Թէ Մոսկուան եւ թէ Երեւանը այսպէս « վերականգնեցին» Հայաստանը, անոր անբաժան մասերը, Ախալքալակը Վրացիներուն, Շարուր Նախիջեւանը, լեռնային Ղարաբաղն ու լեռնային Գանձակն ալ ընծայ տալով Թաթարներուն : Եւ տակաւին Աւիս Նուրիջանեանները անամօթաբար կը յոխորտային թէ՝ « Թող դողան դաշնակ խմբապետները, Հայաստանը վերականգնում է կարմիր բանակը » :

Ստեղծուած հոգեբանական այս պայմաններուն մէջ, հակառակ Մոսկուայի եւ Երեւանի բուռն թշնամութեան, բնական է՝ հայ ժողովուրդը աւելի մօտեցաւ Դաշնակցութեան, զայն նկատելով իր գոյութեան համար անհրաժեշտ կռուաններէն մէկը՝ իբրեւ ինքնուրոյն ազգ ապրելու եւ յարատեւելու վերջին յոյսը : Պէտք է խոստովանիլ որ, Դաշնակցութեան եւ հայ ժողովուրդի հոգեկան այս մերձեցման մէջ, գլխաւոր դերակատարները հանդիսացան խարդախ Մոսկուան եւ անոր հլու կամակատար Երեւանը, Անդրկովկասեան Հայաստանի հանդէպ իրենց որդեգրած յօշոտելու, իրաւազրկելու քաղաքականութեամբ :

Սակայն, բոլշեւիզմի թշնամական քաղաքականութեան բացասական արդիւնքները, Անդրկովկասեան Հայաստանի հարցին մէջ բոլորին ծանօթ եւ ակնյայտնի ըլլալով հանդերձ, աւելի չեշտուած կերպով երեւան եկան նաեւ Թրքահայկական Հայաստանի առընչութեամբ : Խ. կառավարութիւնը, 24 Նոյեմբեր 1917 Թուակիր դեկրէտին մէջ, ուղղուած «Ռուսիոյ եւ Արեւելքի բոլոր աշխատաւոր Մուսուլմաններուն» Վ. Ուլիանով — Լենինի (վարչապետ) եւ Ջուղաշվիլի — Սթալինի (Ազգային գործերու գործավար) ստորագրութեան տակ կը յայտարարէր ի լուր աշխարհի :

« Մենք կը յայտարարենք, որ Թուրքիոյ բաժանումի եւ անկէ Հայաստանը « խլելու» մասին եղած դաշինքը պատռուած եւ ոչնչացուած է» : («Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան դեկրէտները » : Հատոր Ա. էջ՝ 136) , («Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը » Վ. Նաւասարդեան, էջ՝ 58) :

Հայ Դատի դէմ ուղղուած այս ահաւոր դաւը ծածկելու եւ գայթակղած մտքերը հանդարտեցնելու համար, նոյն Մոսկուայի 1917 թ. Դեկտեմբեր 29ին յայտարարած դեկրէտը «Թրքական Հայաստանի մասին, պարզապէս ձեւակերպութիւն էր, եւ թուղթի վրայ ալ մնաց մինչեւ այսօր, առանց որեւէ դրական արդիւնքի :

Սակայն, Հայ Դատին համար, մեծագոյն հարուածը տրուեցաւ Մոսկուայի կողմէ՝ 1918 թ. Մարտ 4 / 17ին, Պրեսթ-Լիթովսկի մէջ, ուր, համաձայն դաշնագրի 4րդ յօդուածի տրամադրութեամբ, հայկական բոլոր իրաւունքները զիջուեցան Թուրքիոյ : Պրեսթ – Լիթովսկի դաշնագրի 4րդ յօդուածով, Խ. իշխանութիւնը յանձնառութիւն կը ստանձնէր Թուրքիոյ առջեւ :

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԳՈՅԵԱՆ

(4 Շար.)

50.000 ՄԻԼԻԱՐ ԹՈՆ ԱՂ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Շատ կարեւոր է գիտնալ ծովու ջեր–մութեան աստիճանը, որովհետեւ աստ ծանօթութիւնը լոյս կը սփռէ ընդծովեայ հոսանքներու գոյութեան եւ արագու–թեան շուրջ :

Չափելու սովորական միջոցն է յատուկ ջերմաչափ մը իջեցնել մինչեւ որոշ խո–րութիւն մը:

Դիտական աւելի կատարելագործուած մեքենայ մը հնարուեցաւ 1940ին: Ջուրի ջերմութենէն ազդուող մեքենան ինքնա–բերաբար կը նշանակէ զայն :

Բնականաբար, ջերմութեան աստիճանը կը տարբերի խորութեան համաձայն. որքան խոր իջնէ գործիքը, այնքան ա–ւելի կը հանդիպի արեւու ճառագայթնե–րու ազդեցութենէն զուրկ ջուրերու :

Այսօր գտնուած են դեռ աւելի կատա–րելագործուած մեքենաներ, որոնք ելեկ–տրականութեամբ կ'աշխատին :

Պէտք է նշել սակայն, որ այս գործիք–ները, թէպէտ շուտով կը յայտնեն ար–դիւնքը, բայց շատ դիւրաւ կրնան խան–գարուիլ եւ սխալ տեղեկութիւններ տալ, ուստի պէտք է շարունակ քննել անոնց վիճակը :

Արեւուն ճառագայթներն են որ ծովուն մէջ կարելի կը դարձնեն բոյսերու կեան–քը, ինչպէս որ երկրիս վրայ անհրաժեշտ պայման է կենդանիներու եւ բոյսերու պահպանման համար :

Ուստի, աշխարհի տնտեսութեան հա–մար մեծ կարեւորութիւն ունի արեւուն ճառագայթներուն թափանցումը մինչեւ ծովուն խորերը :

Մինչեւ ո՞ր խորութիւնը կրնան հասնիլ արեւուն ճառագայթները : Այս կախում ունի ճառագայթներու տեսակէն :

Առ հասարակ, ճառագայթները — կամ ալիքները — հազիւ քանի մը մեթր խո–րութեան վրայ կրնան ազդել: Պատճա՞ռ. աղի ջուրը, ելեկտրականութիւն պարու–նակելով, զանոնք կ'իւրացնէ :

Միայն անդրմանիշակագոյն ճառա–գայթներն են որոնք շատ խոր կը թա–փանցեն : Սակայն հազար մեթրէն ան–դին, չափազանց տկար է անոնց ազդե–ցութիւնն ալ, եւ ծովային կարգ մը կեն–դանիներ՝ կ'արձակեն ճառագայթներ, ո–րոնք աւելի զօրաւոր են քան իրենց հա–սած արեւային ճառագայթները :

Ընդունուած բան մըն է, թէ 200 – 300 մեթր խորութենէն անդին, արեւուն ճա–ռագայթները չեն ազդեր կեանքին վրայ : Բայց հոս է որ տեղի կ'ունենայ հրաշալի երեւոյթ մը, զոր կը պարզենք․

Ծովը կը պարունակէ բազմաթիւ ա–թոմներ, որոնք լոյս կը սփռեն, ճիշդ ինչպէս մշուշի կաթիլները օդին մէջ : Այս աթոմները յառաջ կուգան աւազի կամ հողի մնացորդներէն, յատկապէս ոչ շատ խոր ծովերու մէջ: Նոյն դերը կը խաղան փլանկթոն լուսուած ծովային մա–նր բջիջները, որոնք այնքան առատ են, որ լուսասփիւռ մեքենաներու աչքին կ'ե–րեւին ձիւնի բաղիկներու նման :

Ան որ ծովուն խորերը կ'իջնէ, 15 մե–թրը անդին չի կրնար տեսնել. պատճա՞ռ որովհետեւ ծովուն մէջ կայ կապոյտ «մշուշ» մը, որ կը բաղկանայ զանազան նիւթերու շատ փոքր մասնիկներէն:

Եթէ լոյս ուղղուի այս «մշուշ»ին վրայ, արդիւնքը դեռ աւելի յոռի կը դառնայ, ճիշդ ինչպէս ինքնաշարժի վարիչին տե–սողութիւնը աւելի վատ կը դառնայ, երբ գիշերուան մշուշին ատեն լոյս վառէ :

Ընդծովեայ մը որ թշնամի ընդծովեայ մը կը փնտռէ, չի կրնար զայն գտնել տեսանելի լոյսին միջոցաւ, եւ ոչ ալ են–թակարմիր ճառագայթներու միջոցաւ :

Ռատարի ճառագայթներն ալ անզօր կը մնան :

Միակ միջոցը կը մնայ ուղղել «առաձ–գական» ճառագայթներ, որոնք հարիւրա–ւոր եւ հազարաւոր մեթր հեռուները կըր–նան զննել :

Դժբախտաբար մարդս, բնաջնջելէ յե–տոյ երկրիս մակերեսը ծածկող անծայ–րածիր անտառներ եւ անոնց մէջ բնակող կենդանիներու տեսակները, այժմ սկսած է աղբանոցի վերածել ծովերը, առանց նկատի առնելու ապագան :

1915էն ի վեր յայտնուեցաւ մազութին վտանգը․ եւ սակայն ոչ մէկ գործնական միջոց ձեռք առնուած է զայն հեռացնելու համար :

Ծովամոյն եղած նաւերուն եւ քարիւ–ղատար նաւերուն թափած մազութը մե–ծապէս կ'ապականէ ծովերը: Ամէն օր, նաւերը 7000 խորանարդ մեթր կը թափեն ծովուն մէջ: Այս հսկայ քանակութիւնը բարակ խաւով մը կը տարածուի անծայ–րածիր ծովային տարածութիւններու վը–րայ, ամենուրեք ապականութիւն հասցը–նելով:

Այսպէս, Կոֆ Սթրիմ լուսուած ծովային գաղջ հոսանքը Եւրոպան կ'ողողէ ոչ մի–այն բարերար գաղջ ջուրով, այլ նաեւ մազութով : 1953ին միայն, Ֆրանսայի կարգ մը ծովային թռչուններու միլիոնա–ւոր բոյները փճացան մազութի հետե–ւանքով :

Ուրիշ մեծ վտանգ մըն է այսօր հիւ–լէական աւելցուքներու խորասուզումը ծովուն մէջ: Թէպէտ ասոնք կը նետուին խորերը, սակայն միշտ կը մնայ վտանգը՝ անոնց երեւան գալուն եւ ծովն ու ձուկե–րը ապականելուն :

Մարդիկ պէտք է գիտակից ըլլան՝ որ իրենց զաւակներուն փոխանցելու են մա–քուր եւ բնակելի աշխարհ մը:

Վերամշակեց՝
ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԻՔԻԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՏԱՅՔԻ դաշտերը եւ գրեթէ ամե–րունեք կը տեմնուին կանաչ գօտիներ : Նոր կառուցուած ջրանցքը եւ առուները կենդանութիւն եւ շունչ տուած են եր–բեմնի չոր տարածութիւններուն: Արդէն կ'ոռոգուի երկու հազար հեկտար հող: Այս տարի շինարարները բացած են տասը քիլմ. երկարութեամբ ջրանցք մը: Տարին հերացած 13 քլմ. եւս պիտի շինեն :

ԵՐԵՒԱՆԻ պահածոներու գործարանին այս եղանակի արտադրութիւնը պիտի ըլ–լայ, 43 միլիոն տուփ պահածոյ, բանջա–րեղէններու, պտուղներու եւայլն:

ՍԼԱՅԻԿ բարտիներու մէջ թաղուած է Ցաղթանակ գիւղը: Ընդամէնը երկու տասնամեակ առաջ ջրազուրկ վայր մըն էր, իսկ այսօր տարածուած են խաղողի եւ պտուղներու փարթամ այգիները : Գիւղը ունի 11ամեայ դպրոց, մանկա–պարտէզ, ակումբ եւ գրադարան : Վեր–ջերս շինուեցաւ 5 մահճակալնոց հիւան–դանոց մը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ — Սէնթ Անթուան եւ իր շրջաններուն մէջ հաստատուած են մօտ 450 ընտանիք, գրեթէ մեծամասնու–թեամբ բանուորներ եւ արհեստաւոր–ներ :

Ներկայիս, ազգային կեանքը գրեթէ մեռեալ տառ դարձած է այս շրջաններուն մէջ: Հաւաքական բոլոր ձեռնարկները վերջ գտած են, եւ իւրաքանչիւր ընտա–նիք իր ապրուստի հոգերով ծանրաբեռ–նուած է :

Նախապատերազմեան շրջանին, եռու–զեռ ներկայացնող այս գաղութը, այսօր թմրած է բոլորովին :

Իբրեւ ազգային հաստատութիւն մնա–ցած է Ս. Թադէոս եկեղեցին եւ ամէն կիրակի տեղի կ'ունենան եկեղեցական ա–րարողութիւնները:

Շնորհիւ Ներսէս քհնյ. Կատարինեանի անխոնջ ջանքերուն, Ս. Թադէոս Մա–տուռը վերանորոգուելով ընդարձակուած է զանգակատունով ու վերնատունով :

Դպրաց դասու գոյութիւնը եւս կը պարտինք դարձեալ մեր քահանային ջան–քերուն :

Այսօր, Ս. Թադէոս եկեղեցին ունի երկսեռ դպրաց դաս մը, նորահաս սե–րունդէն, որոնք բոլորը անխտիր իրենց մանկութենէն սկսեալ ամէն կիրակի, ա–ռանց նիւթական ակնկալութեան կը ծա–ռայեն հայ եկեղեցւոյ պայծառութեան :

Վերջերս ժողովուրդին խնդրանքով Տէր Հօր շնորհուած է լանջախաչ, Վեհա–փառ Հայրապետին օրհնութեան կոնդա–կով :

Գաղութին մէջ սովորութիւն դարձած է եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութիւնը կատարել աւանդական մատաղով : Բա–րեպաշտ Տիկինները տունէ տուն շրջելով մատաղցուին համար հանգանակութիւն կը կատարեն ու կը գնեն ոչխարներ : Այս տարի, աւելի հանդիսաւոր կերպով կա–տարելու մտօք, Թաղականութիւնը Դեկ–տեմբեր չորսին, Կիրակի օր հրաւիրած էր Սէն Ժերմի հոգեւոր հովիւը Եղիշէ (խաչակիր) քհնյ. Փանոսեան, պատարա–գելու :

Ցաւալու պատարագին տեղի ունեցաւ մատաղի բաշխումը եկեղեցւոյ խորհր–դարանին մէջ, ուր հիւրասիրուեցան քա–հանայ հայրերը եւ երգեցիկ խումբը :

ԱՆՑՈՐԴ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յունուար 30 Երկուշաբթի երեկոյ Արա Պարթեւեան պիտի ղեկավարէ Շուլթօ նը–ւագախումբի 1961 շրջանի հերթական ա–ռաջին նուագահանդէսը, մասնակցու–թեամբ ծանօթ դաշնակահար Պ. Փիէռ Բուլէշի, Կաւօ սրահին մէջ:

տարութիւնը եւ տեղը անոր՝ սիրտերը լայն մտերմական սեղանակցութիւնը :

Ցայտագրին վերջաւորութեան Կաղանդ հայրիկը ուրախացուց փոքրիկները իր բազմաթիւ նուէրներով: Մխիթարեան հայրերը ուրախացուցին մեծերը ամէնէն թանկագին նուէրով, Նոր Տարիով՝ նոր հայ սերունդի մը հաւաստիքը տալով :

×

Ի ՊԱՏԻՒ ԱԲԲԱՀՕՐ՝

Հինգշաբթի երեկոյ Սամուէլ – Մու–րատեան վարժարանի Ծնողած Միութիւ–նը մտերիմ ճաշ մը կազմակերպած էր ի պատիւ Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտի Աբբահայր եւ Քերսոնի Արք. Գերապայ–ծառ Ուլուհոճեանի :

Մօտ 50 հոգի հաւաքուած էին Այրի Տիկին Թեւանեանի Եար ճաշարանին մէկ առանձին սրահը: Աբբահայրը կը շրջա–պատէին վարդապետներ եւ Տիկնանց Մի–ութեան ժրաջան անդամուհիները, որոնց անունով գլխուն գիր մը կարդաց քար–տուղարուհին՝ Տիկին Գրիգորեան:

Յանուն աշակերտներու մայրերուն, Տիկին Գրիգորեան երախտագիտութիւն յայտնեց հանդէպ այն Ուխտին որ Մխի–թար Աբբայէն ի վեր կը ծառայէ հայ ժո–ղովուրդին եւ իր դպրոցներով ու նուիր–ուած վարդապետներով կը պատրաստէ վաղուան հայ սերունդը: Տիկինը յոյս յայտնեց որ վաղը՝ երիտասարդ մայրեր պիտի անցնին իրենց տեղը եւ ուրիշ հա–րիւրաւոր զաւակներ պիտի օգտուին Մը–խիթարեան դպրոցներէն:

Աբբահայրը յանուն միաբանութեան շնորհակալութիւն յայտնեց Տիկնանց Մի–ութեան, որուն բեղուն աշխատանքը տես–նելու պատեհութիւնը ունեցած էր Կիրա–կի օրուան Տօնածառին: Իր շնորհակա–լութեան խօսքին միացուց սրտագին մաղ–թանքները Ծնունդի եւ Նոր Տարուան առ–թիւ: Այս մտերիմ հաւաքոյթը փակուե–ցաւ ուշ ատեն ջերմ մթնոլորտի մը մէջ :

ԿԱՄ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԻԿԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Ներիր, արքայ, գուցէ եւ ճշդիւ չբանաձեւեմ արքայազն Տիրիթի ցանկու–թիւնը: Թերեւս սխալուեմ ...

— Խօսիր, ինչպէս կարող ես, — ասաց Թագաւորը չոր, բայց հետաքրքրուած :

— Արքայազն Տիրիթը, արքայ, ցան–կանում է քո արքայական թոյլտուու–թիւնը ...

Վարդը դարձեալ յապաղեց :

— Իմ թոյլտուութի՞ւնը, — կրկնեց Թագաւորը մեքենայօրէն ու տարակոյ–սով, եւ նրա սպիտակուցները խաղացին դէմքին :

— Այո, քո թոյլտուութիւնը, արքայ:

— Ինչո՞ւ համար սակայն: Խօսիր, իշ–խան, լիաբերան: Ի՞նչ թոյլտուութիւն է արքայազնի խնդրածը :

Այս անգամ իշխանը չէր կարող չպա–տասխանել եւ ասաց․

— Արքայազն Տիրիթը, արքայ, ցան–կանում է քո բարեհաճ թոյլտուութիւ–նը՝ արքայազն Գնէլի այրին տեսնելու, — արագ - արագ խօսելով՝ գլուխն իջե–ցրեց Վարդը, ասես ամօթից, որ միջնոր–դում է այդպիսի բանի համար : — Նա անչափ խղճում է իշխանուհի Փառանձե–մին, ուստի իր պարտքն է համարում ...

— Իր պա՞րտքը, — ընդմիջեց Թագաւո–րը:— Բսկ ո՞ւր էր մինչ այժմ : Ինչո՞ւ այսքան ուշ է գալիս իր հարազատին մը–խիթարելու :

— Ճարմար չի նկատել, արքայ, — յօ–րինեց Վարդը, ցանկանալով արդարացնել Տիրիթին, բայց Թագաւորի փորձող հայ–եացքի ներքոյ ստիպուեց լինել անկեղծ եւ յայտնեց Տիրիթի գալու նպատակը :

— Վստահ է եղել, որ պալատում խնա–մով կը պահեն Փառանձեմին: բայց այ–ժըմ, երբ քառասունքը լրանում է՝ ան–հանգիստ է :

— Եւ ինչո՞ւ :

— Երկիւղ ունի, թէ յանկարծ, Փա–ռանձեմը, քառասունքից յետոյ ամուսնա–նայ ուրիշի հետ, թէ ծնողները կնութեան տան որեւէ մէկին ...

— Եւ դա անհանգստացնո՞ւմ է նորան: Ինչո՞ւ: Կամենում է երեւի ինքը ամուս–նանա՞լ : Այո՞ :

Վարդը գլուխն իջեցրեց. նա չիմացաւ ի՞նչ ասել, եւ լռեց: Բայց Արշակը չարու–նակեց :

— Կամենո՞ւմ է ինքը կնութեան առնել նորան:

— Կարծեօք, — շշնջաց Վարդը :

— Այդպէս ... Այդ որոշումը նա ըն–դունել է ա՞յժմ, թէ վաղուց ...

Արշակը չէշտ նայեց Վարդին, սպասե–լով նրա պատասխանին .

Բայց որովհետեւ Վարդը չկարողացաւ իսկոյն պատասխանել՝ Արշակը ելաւ տե–ղից :

— Պարզ է, իշխան: Պարզ եւ հասկա–նալի, — ձայնը բարձրացրեց Թագաւորը: Ուրեմն՝ նախ զրպարտեց նորան իմ ա–ռաջ, ապա ոճիր նիւթեց, որ կնութեան առնի Գնէլի այրո՞ւն ...

Վարդն անշարժացաւ : Իսկ Թագաւորը ձայնն աւելի բարձրացրեց .

— Քսութեամբ, դաւով սպանել տուեց Գնէլին՝ նրա կնոջը տիրանալո՞ւ համար: Կալանել անմիջապէս եղեռնագործին եւ հատել գլուխը, որ հարազատիս արեան մէջ մեղապարտ դարձրեց ինձ :

Վարդի երեսը դողաց. նա երբեք Թա–գաւորին չէր տեսել այդպէս զայրացնաց ու ահաւոր. եւ ակամայ խոնարհում ա–րաւ :

— Հրամանդ օրէնք է, արքայ, — ասաց մեքենաբար, խորհելով, թէ հնարաւո՞ր չէ արդեօք մեղմել Թագաւորի ցասումը կամ բացատրել մի ինչ :

Բայց Արշակը, որ խոժոռ ու զննաբար նայում էր Վարդին, չէշտեց աւելի ուժ–գին .

— Գնա եւ նորան յանձնիր անմիջապէս Երազմակին:

Երազմակը արքայի դահիճն էր ...

Վարդը, գունատուած, քայլեր արաւ դուրս գնալու, բայց հազիւ հասել էր դը–ռանը, Թագաւորը ձայնեց .

— Սպասիր, իշխան :

Վարդը ետ դարձաւ. Թագաւորը մթնել էր աւելի :

— Ասա ինձ, իշխան, — սկսեց նա փոխուած՝ չոր ձայնով : — Ի՞նչպէս էր նա յայտնուել այնտեղ : Ես նորան չէի հրաւիրել ...

Վարդը լռեց: Ասէր՝ հրաւիրել է ինքը ... Թագաւորը չէր ների. նա չէր արտո–նել ... Ուստի՝ լաւագոյն էր լռել, ու լը–ռում էր : Իսկ Թագաւորը սեւեռուն նա–յում էր իրեն :

— Սակայն ի՞նչպէս էր յանդգնել գալ : Ասա, իշխան, — շարունակեց նա զայ–րոյթը զսպած: — Գուցէ ինքդ ես հրա–ւիրել ... Դու այնքան մտերիմ ես նորան ... միշտ իջեւանում է տանդ ...

Թագաւորի խօսքերի մէջ Վարդն զգաց դառը հեգնանք եւ չառարկեց :

— Եկել էր, արքայ, թերեւս հետաքրք–րուած ... — խօսեց նա վերջապէս, բայց Թագաւորն իսկոյն երեսը շրջեց :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Ծիրանի եւ Ջիլի Պապայեանց, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ալէմշահ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահէ Պօղոսեան, Պ. Կարապետ Պապայեանց, Տոքթ. եւ Տիկին Գէորգ Պապայեանց եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գազանճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Լուիճի Թրեվիզօնիօ եւ զաւակը, Այրի Տիկին Ժան տը Քոսթեր, Տէր եւ Տիկին Տունեաք, ինչպէս նաեւ Պօղոսեան, Նառլեան, Հէքիմեան, Խանպէկեան, Եղիկեան, Ճինկէօզեան, Կիւրեղեան Ալէմշահ ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, հարսին, մօրաքրոջ, քրոջ զաւկին, եղբօր զաւկին, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԺԻՒԼԻԷԹ ՊԱՊԱՅԵԱՆՑԻ

(Ծնեալ Պօղոսեան)

ղառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ եւ անողոք հիւանդութեան, Միլանոյի մէջ, Դեկտ. 18ին, 49 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Միլանոյի մէջ:

Via San Calecero 3, Milano.

ՅԱՌԱՋ.— Մեր սրտագին ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն, քրոջ, եղբօր եւ համայն ընտանիքին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն կողմէ, Հինգշաբթի, Դեկտ. 29ին, ժամը 15ին: Սալ Քատէի մէջ, 21 Րիւ Քատէ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական պարեր, ներկայացում, եւ անակընկալներ:

Միջնարարին՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ բացառիկ յայտնութիւնով մը Նոր տարին պիտի շնորհաւորէ ու մանուկներուն պիտի բաժնէ նախընծիրներ եւ մրգեր:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնս թելադրուած իր 17րդ Պատգ. Ժողովէն ձեռնարկած է իր շարքերը երիտասարդացնելու կարեւոր գործին. առ այդ, տեղի պիտի ունենան մօտ ժամանակէն շարք մը դասախօսութիւններ, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ հայ կինը հետաքրքրող նիւթերու շուրջ, Տիկին Հուրի Իփէկեան — Պուտաքեանի կողմէ: Կը հրաւիրենք հայ երիտասարդուհիները օգտուիլ այս շինիչ դասախօսութիւններէն: Արձանագրուելու համար դիմել, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, ժամը 16–19:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Votre Réveillon à Alfortville

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ տեղւոյս կրթական Մարմնին, հովանաւորութեամբ Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան:

Ի ՆՊԱՍՏ ՏԵՂԻՈՅՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

Դեկտեմբեր 24, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ,

Salle Voltaire

Պատուոյ նախագահ քաղաքապետ՝ RAOUL BLEUZE

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Pépé Nunez et sa grande formation

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ

ԵՐԷՑԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը այս Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Իսիի գերեզմանատունը կամ հաւաքուիլ բնակարանը ժամը 8.30ին (Րիւ տը լա Տէֆանս):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1961 "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ - ԱԼՊՈՄԸ

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջանին

Շքեղ նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն:

Ընտիր թուղթով — 13 էջ

ԳԵՂԱԶԱՐԴ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս ՕՐԱՑՈՅՑ – ԱԼՊՈՄԸ պիտի կազմէ ամէն հայ տան զարդը:

Գին 5 Ն. Ֆրանք

ԴԻՄԵԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Մելիտոս Մեսրոպի Աբրահամեան կը փնտռէ իր որդին Աբրահամեան Լիբարեթ Մելիտոսի, ծնած 1921ին Օշականի: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել Պ. Եղնիկ Ժամկոչեանի, հասցէ.—

J. Jamgotchian

150, Rue de Chatou, Colombes (Seine)

×

Հրանդ Փանոսեան կը փնտռէ իր ազգականը Նազիրեան Աւետիս Պետրոսի, Ակնցի, կնոջ անունը Աղաւնի: Դիմել Հրանդ Փանոսեանի: Հասցէ.— Երեւան, Բարեկամութեան փողոց թիւ 48, Հայաստան:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. վեց ամիս 22Ն Ֆր

Արտասահման՝ տար. 50 Ն Ֆր — Հատը 0,20 Ն Ֆր

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 21 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8981 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4782

ԾՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Ա.

Ի՞նչ վիճակ կը ներկայացնեն մեր նուիրապետական երկու մեծագոյն Աթոռներու փոխ-յարաբերութիւնները այն պահուն, երբ 1960 տարին կը վերջանայ :

Այս հարցումը կ'ուղղեն բոլոր այն սրտցաւ Հայերը, որոնք անկեղծօրէն կը փափաքին խաղաղութիւնն ու համերաշխութիւնը տեսնել գաղթաշխարհի մէջ :

Վերջին տարիներու ընթացքին, մասնաւորաբար 1956 Փետրուար 20ի Կաթողիկոսական ընտրութենէն ի վեր, «Հայաստանասէր»ները իրենց տիտղոսին վրայ աւելցուցին նոր մակդիր մը եւս,— «էջմիածնասէր» :

Չէր բաւեր, որ Դաշնակցութեան հակառակորդները տարիներով շահագործէին «Հայաստան»ի անունը՝ աժան ամբոխավարութեամբ գետին շահելու եւ իրենց համար վարկ ստեղծելու յետին մտքով, «էջմիածին»ն ալ սկսան գործածել իբրեւ դրամագլուխ :

Իրենց չար բախտէն ո՛չ Հայաստանը կրցաւ փրկել զիրենք, ո՛չ ալ՝ էջմիածինը : Հայ ողջամիտ ու ազատատենչ ժողովուրդը իր ստուար մեծամասնութեամբ կը շարունակէ կանգնիլ Դաշնակցութեան կողքին :

Որքան սաստկանայ պայքարը Հայութեան մեծագոյն կուսակցութեան դէմ, այնքան կը բարձրանայ անոր հեղինակութիւնն ու հմայքը ի սփիւռս աշխարհի :

Լիբանանի ու Սուրիոյ «համախմբական»ները փոխանակ աջնուօրէն ընդունելու իրենց պարտութիւնն ու զօրավիգ հանդիսանալու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ նորընտիր կաթողիկոսին, տարիներով պղտորեցին մեր հայաշատ երկու գաղութներու ազգային կեանքը եւ ատելութիւն սերմանեցին հայրենակիցներու միջեւ :

Արդի՞ւնք : Ո՛չ միայն չյաջողեցան «անկախ համայնք» եւ հակաթոռ կաթողիկոսութիւն ստեղծել, այլեւ վարկաբեկուեցան յաչս հայ ժողովուրդին եւ տեղական օտար իշխանութեանց :

Ուրեմն քանի մը եկեղեցի՝ անջատել Անթիլիասէն՝ Պէյրութի եւ Դամասկոսի մէջ : Փոխարէն Կիլիկեան Աթոռը աւելի քան երբեք ամրապնդեց իր դիրքը : Ամերիկայի ազգային թեմը, Իրանի չորս թեմերը, Յունաստան ու Քուէյթ միացան Անթիլիասի :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վեհ. Վազգէն Ա., որ կրնար 1956ին, էջմիածին վերադառնալէ առաջ, ապահովել համերաշխութիւնն ու խաղաղութիւնը՝ զգաստութեան հրաւիրելով անջատողականները, կրաւորական դիրք բռնեց, անուղղակի քաջալերելով զանոնք :

Հակադաշնակցական տարրերը, Հնչակեան, Ռամկավար, Բարեգործական, համայնավար, «Վերածնունդ» եւայլն — կատարեալ սնանկութեան մատնուեցան, ծախսուած անհաշիւ դրամները յօդս ցնդեցան, իրենց բոլոր ճիգերը ապարդիւն անցան :

Լիբանանի եւ Սուրիոյ պետական իշխանութիւնները բացարձակապէս մերժեցին ճանչնալ «անկախ համայնք»ը եւ կ... նեցան Վեհ. Զարեհ Ա.ի կողքին :

Հակառակ այս իրողութեան, Վեհ. Վազգէն Ա. շարունակեց իր բացասական դիրքը Կիլիկիոյ արժանընտիր կաթողիկոսին հանդէպ՝ մերժելով ճանչնալ զայն : Ու ի հեճուկս հիւրընկալ երկիրներու կառավարութեանց բռնած դիրքին, յամառեցաւ Կիլիկեան Աթոռի «տեղապահ»ի տիտղոսը տալ Խադ Արք.ի, որ տարիներէ ի վեր դարձած է պարզապէս Բարեգործականի նպաստընկալ մը :

Մինչ այդ, «երկփեղկում»ը կը շարունակուի :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ԳԻՇԵՐԸ

Սեպտեմբերի ծանօթ գիշերուան դէպքերուն մասին հարցաքննութիւնը աւարտած ըլլալով, ամբաստանեալները հրաւիրուեցան կատարել իրենց ինքնապաշտպանութիւնը :

Պայար ըսաւ.

— Շատ պիտի չխօսիմ : Անմեղ եմ այս դատին մէջ :

Եւ ուզեց հելլենեւթուրք յարաբերութեանց պատմութիւնն ընել : Նախագահը քանիցս հրաւիրեց որ խօսի Սեպտեմբերի գիշերուան դէպքերուն մասին : Պայար պատասխանեց թէ հարկ չի տեսներ խօսիլ այդ դէպքերուն մասին : — 77 տարեկան եմ : Քանի՞ քայլ մնաց գերեզմանիս : Իշխանապարտութեան մտահոգութիւնը չունիմ : Պատիժը շատ կամ քիչ կրնայ ըլլալ : Խնդիրը բարոյական կողմն է եւ այդ տեսակէտով մինակ չեմ : Իբրեւ դատաւոր, դուք ալ կը գտնուիք բարոյական այդ ճակատին վրայ : Ուրեմն տուէք ձեր վճիռը ըստ այնմ :

Յետոյ խօսեցաւ Մենտերէս, որ յայտնեց թէ վստահ է դատարանին արդարամտութեան վրայ եւ հաւատք ունի յեղափոխականներուն անկեղծութեան վրայ :

Երրորդը խօսեցաւ Զօրլու, որ անդրադառնալով Կիպրոսի դէպքերուն՝ ըսաւ թէ Այզընհաուըր հեռագրած է Իօնիի, թելադրելու համար որ Կիպրոսը տրուի Հելլէններուն : Իօնի պատասխանած է թէ «Թուրքերը քիչ կը խօսին, բայց շատ զգայուն են, կարելի չէ Կիպրոսը տալ Հելլէններուն՝ այս ձեւով» :

Դատը կը շարունակուի այս դատը :

ԳԱՂՏՆԻ ՎԱՐԿԵՐՈՒ ՄՍԽՈՒՄԸ

Կը շարունակուին նաեւ գաղտնի վարկերու մսխումին շուրջ բացուած հարցաքննութիւնները :

Կը հաստատուի որ Քօրուըրի իւրացուցած գումարը 210 հազար ոսկիէն շատ աւելի է : Երբ հարցը կուգայ Մենտերէսի հաշւոյն կառուցուած տուներուն, նախագահը կը հարցնէ.

— Այս տուները ձե՞րն են :

— Ես չինել տուի, բայց նուիրեցի :

— Որո՞ւ :

Մենտերէս կմկմալով կը խոստովանի.

— Բարեկամուհիիս :

Մենտերէս պնդեց թէ Հալքի մարդոց ալ դրամ տուած է գաղտնի վարկէն : Պաշտպան փաստաբանը չկրցաւ հաստատել, ընդհակառակն ընդհ. դատախազը յայտնեց թէ Մենտերէսի պաշտպան փաստաբանն ալ դրամ առած է :

Հարկ տեսնուած է շարունակել քննութիւնները,— ծակ կարասէն օգտուողներուն թիւը դեռ շա՛տ աւելի է :

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՂԷՏԸ

Հաղորդած էինք նաւային մեծ արկածը որ տեղի ունեցած էր Վոսփորի մէջ : Ստորեւ կուտանք դէպքին մանրամասնութիւնները :

Դեկտեմբեր 14ին, առտուան ժամը 3ին, «Փեթեր Զարովիչ» եուկոսլաւ 25 հազար թոն քարիւղատարը վառելանիւթով բեռնաւորուած կը վերադառնար Իուսիոյ Թաուփզէ նաւահանգիստէն, էմիրկեանի առջեւ կը բախի հելլէն 35.000 թոննոց «Ուորլը Հարմընի» նաւուն, որ Սեւ Ծով կ'երթար :

Բախումին հետեւանքով, եուկոսլաւ նաւուն 12.000 թոն պենզինը եւ 10.000 թոն նաւթը մեծ պայթումով կը բռնկին ու ծով կը հոսին, ճեղքէն : Եուկոսլաւ նաւը կ'այրի եւ երկրորդ անգամ ըլլալով կը պայթի :

Հարաւի սաստիկ հովին ու դէպի Պէյքոզ զօրաւոր հոսանքին պատճառով, ծով թափուած եւ այրող վառելանիւթը կը շրջապատէ թրքական «Թարսուս» նաւը որ խարսխած էր քիչ հեռու : «Թարսուս» կ'այրի իր կարգին :

22.000 թոն վառելանիւթին կարճ ժամանակի մէջ ծով թափուիլը ահարկու տեսարան մը կը պարզէ : Բոցերը բազմաթիւ քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն կը պատեն եւ ցերեկուան պէս կը լուսաւորեն գիշերը : Բոցերը բարձրացած են մինչեւ յիսուն մեթր, սեփ սեւ թանձր ծուխով մը : Արկածեալներէն հելլէն նաւաստի՝ նկարագրած է տեսարանը.— «Մեռնելէ առաջ կարծես տեսայ դժոխքը» :

Եուկոսլաւ քարիւղատարը, որ պայթելէն ետք նախ ֆինլանտական նաւ մը ընկղմած, յետոյ զացած բռնկցուցած էր «Թարսուս»ը, այս վերջինէն բաժնուելով ա...ղեկ վիճակի մէջ յամրօրէն կը սահի դէպի Փաշապահչէ, ուր պենզինի մթերանոցներ կը գտնուին : Նաւուն դէպի Փաշապահչէ յառաջանալը մեծ սարսափ պատճառած է : Եթէ պենզինի մթերանոցները պայթէին, Պէյքոզ եւ շրջակայքը կրնային օդը ելլել : Այսուհանդերձ, նաւը քարիւղի մթերանոցներէն 50 - 60 մեթր հեռու խրած է :

Աղէտը այնքան սարսափելի եղած է որ Թուրքերը դիմած են Ամերիկացիներու օժանդակութեան : Այս վերջինները Նափոլիէն օդանաւորդ հրշէջներ եւ հինգ թոն փառմիր ղրկած են :

Վերջին լուրերու համաձայն եուկոսլաւ նաւէն 28 հոգի, հելլէն նաւէն՝ 22, իսկ Թուրքերէն երեք հոգի մեռած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿԸ մերժելէ ետք ափրիկեասիական բանաձեւը Ալժերիոյ հանրաքուէին համար, անցաւ Քոնկոյի հարցին, ապա նիստերը դադրեցուց մինչեւ Մարտ 7 :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ վեց կուսակցութիւններ միայն արտօնուած են հանրաքուէի համար քարոզչութիւն ընել պաշտօնապէս : Ասոնք են՝ ընկերվարական, համայնավար, անկախ, Ժողովրդական Շարժում, Արմատական, եւ անշուշտ Իւ - Էն - Էռ (Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար) :

ԱՂԷՏՆԵՐԸ կը շարունակուին : Օդային երկու ծանր արկածներէն ետք, ծովային աղէտ մը պատահեցաւ Նիւ Եորքի նաւաշինարանին մէջ : Հրդեհ առաջ եկած է «Քոնսթելլասիոն» արդիական օդանաւակիրի վրայ, ճիշդ այն պահուն երբ չորս հազար բանուորներ կ'աշխատէին : Հակառակ բոլոր ճիգերուն ցարդ յիսուն մեռեալ գտնուած է եւ հարիւրաւոր վիրաւորներ :

ԱՐԱԲ. Միացեալ Հանրապետութեան Ազգային ժողովը կոչ ուղղեց «բոլոր արաբ կառավարութիւններուն» որպէսզի խզեն Ֆրանսայի հետ իրենց յարաբերութիւնները : Միւս կողմէ Գահիրէ յանձնարարեց ազգայնացնել արաբական երկիրներու մէջ գտնուող ֆրանսական հաստատութիւնները :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնական օրկանը՝ «Նոր Գերմանիա» խմբագրականով մը պահանջած է որ առեւտրական նոր համաձայնութիւն մը ստորագրուի երկու Գերմանիաներու միջեւ : Այլապէս չեղեալ պիտի նկատուին Արեւմտեան Պերլինէն ներս եւ դուրս ելած ապրանքներու շուրջ եղած համաձայնութիւնները :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք կ'առնէ արգիլելու ոչ-ճերմակներու ներգաղթը Անգլիա, որովհետեւ գործի, բնակութեան ու մանաւանդ ցեղային խնդիրներ կը յառաջացնեն :

ԻԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ մէջ կազմուած է նոր կուսակցութիւն մը՝ «Խաղաղութեան համար Գերմանական Միութիւն» : Նոր կուսակցութիւնը դէմ է Արեւմտեան Գերմանիոյ զինումին եւ կ'առաջարկէ բանակցիլ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

ՊՐԱԶԱՎԻԼԻ մէջ գումարուած ֆրանսախօս ափրիկեան պետութեանց խորհրդաժողովը քննեց Ալժերիոյ, Քոնկոյի եւ Մաւրիտանիոյ խնդիրները, Ալժերիոյ համար կ'ուզեն որ ի գործ դրուի տը Կոլի ինքնորոշման քաղաքականութիւնը : Քոնկոյի համար՝ ՄԱԿը շարունակէ իր առաքելութիւնը, իսկ Մաւրիտանիոյ խնդրին շուրջ դժգոհ են, որ Խորհրդային Միութիւնը իր վեթոյով արգելք հանդիսացաւ այս վերջնոյն ՄԱԿի անդամ ընդունուելուն :

ՀԱՅԼԷ - ՍԵԼԱՍԻԷ Ատիս - Ապեպա վերադարձաւ եւ ճառ մը խօսեցաւ յայտնելով թէ անոնք որոնք փորձեցին պետական հարուած մը մէկ նպատակ ունէին յետաձգել երկրին բարգաւաճումը : Կարգը բոլորովին հաստատուած է :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ վեց կարդինալները հաւաքական յայտարարութիւն մը ըրին շեշտելով թէ քուէարկութիւնը պարտաւորութիւն մըն է :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ փլափոնը եւ գործատէրերին բաժինը պիտի բարձրանան Յունուար մէկէն սկսեալ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ Խորհրդ. Միութեան Մահմետականները կը բողոքեն Ալժերիոյ վերջին դէպքերուն առթիւ : Թաշքենթի մէջ Խազախստանի մուֆթին քարոզ մը խօսած է ձաղկելով «Ֆրանսացի գաղթատէրերու ոճրային արարքները մեր եղբայրներուն դէմ» : Միւս կողմէ Ուզպեկիստանի մահմետականները բողոքի հեռագիր մը ղրկած են ՄԱԿին նոյն դէպքերուն առթիւ :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերու համաձայն «հայրենասիրական շարժում մը» տեղի ունեցած է Քաթարի ամիրայութեան մայրաքաղաք՝ Տոհայի մէջ : Քաթար քարիւղի կեդրոն մըն է Պարսից ծոցին վրայ : Կ'ըսուի թէ Բրիտանացի խորհրդատուն ճամբուած է :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳԱՑ նախագահին վերջնական ընտրութիւնը կատարուեցաւ Ուաշինկթընի մէջ Դեկտեմբեր 19ին :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ազատ. Ճակատը կարեւոր յաղթութիւն մը կրեց ՄԱԿի մէջ ափրեւասիական բանաձեւին առթիւ : Ընդհանուր ժողովը ուժի դէմ 63 ձայնով եւ 27 ձեռնպահութեամբ քուէարկեց ափրեւասիական բարեփոխուած բանաձեւը որ անշուշտ կ'ընդունի ալժերացի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքը : Նախապէս վերցուած էր այն յօդուածը ուր ՄԱԿի հսկողութիւնը կ'առաջարկուէր այդ հանրաքուէին առթիւ : Ֆրանսա չէր մասնակցեր նիստին եւ նկատի ալ չառներ բանաձեւը :

ՀԱՆՐԻ - ԺՈՐԺ ՔԼՈՒԶՕՅԻ կնոջ՝ Վերա Քլուզոյի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փարիզի մէջ, արուեստագէտներու եւ բարեկամներու ներկայութեան : Տարաբախտ արուեստագիտուհին զոհ գացած էր սրտի տագնապի մը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Շարլ Զեփլին Խորհրդ. Միութիւն պիտի այցելէ անմիջապէս որ վերջացնէ իր յուշերը, զորս կը գրէ Զուիցերիա :

ԻՍՐԱՅԷԼ եւ Ֆրանսա կը հերքեն այն լուրը որուն համաձայն Իսրայէլ Ֆրանսայի օժանդակութեամբ հիւլէական ռումբ կը պատրաստէ եւ պիտի դառնայ աշխարհի հիւլէական Ե. պետութիւնը :

«ԵՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ամուսնացաւ» այս խորագրին տակ «Իզվեստիա» կը նկարագրէ Պօտուէնի հարսնիքը եւ կը շարունակէ յիշելով թէ Ֆապիոլա հարուստ ընտանիքի մը կը պատկանի, որուն շնորհիւ Ֆրանքօ իշխանութեան գլուխ անցաւ եւ այդ պատճառով հոյակապ նուէր մը ըրաւ ոսկիէ եւ փլաթինէ թագ մը ամբողջ ադամանդով : Թերթը կը յիշէ նաեւ թէ հարսնիքին ներկայ եղած են «ցած դասակարգի արկածախնդիրներ» (ակնարկելով Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ գահաժառանգներուն) :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԻՆՔՆԱԳԻՐ, ԹԱՐԳՄԱՆԱԾՈՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՐՁԱԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»ի մէջ 8 Փետր. 1959ի գրական քննադատութիւնս նուիրած էի բանաստեղծ Յակոբ Անտոնեանին, որուն գրական եւ հանրային գործունէութեան յիսնամեակը կը տօնուէր 5 Դեկտեմբեր, 1958ին Նիւ Եորքի մէջ: Յիշուած քննադատականը նկատի ունէր 1920ին լոյս տեսած «Բիւրեղներ» հատորը եւ վերջին քառասուն տարիներուն ընթացքին իրմէ ստորագրուած եւ զանազան առիթներով գրի առնուած արձակ եւ ոտանաւոր վաստակը: Այդ նիւթերն են որ կազմած են ընդարձակ եւ գեղեցիկ հատորը, որ ընդհանուր կերպով տիտղոսուած է դարձեալ «Բիւրեղներ»(*) եւ որուն մէջ ամփոփուած են նաեւ իր բոլոր քերթուածները, թարգմանութիւններն ու արձակ էջերը: Այսպիսով մեր նկատողութեան կը ներկայանան բանաստեղծի մը ամբողջական երկերը, դիւրացնելով քննադատին աշխատանքը, տալու համար հեղինակին ընդհանուր նկարագիրը, գրական եւ գեղարուեստական ըմբռնումները եւ մանաւանդ անհատական վերաբերումը գրական եւ հանրային այն դէմքերուն նկատմամբ, որոնց հետ յաճախ շփման մէջ եղած է եւ արժանի նկատած է գնահատանքի իր անկեղծ խօսքը արձանագրելու համար հանդիսաւոր առիթներու մէջ: Շեշտելու է այս վերջին պարագան, քանի որ գիտենք թէ մեր մէջ այնքան ժլատ են գրողները իրարու հանդէպ, ճանչնալու եւ ներբողելու գրական արժանիքները նոյնիսկ արժանաւորներուն եւ վաւերական գրողներուն:

Կ'ըսէի թէ բանաստեղծին ամբողջական երկերը ունինք մեր առջեւ, եւ սակայն իրականութիւնը այդ չէ: Թարգմանութիւններու բաժնին մէջ կը պակսի Շելլիի «Պրոմեթեւս Արձակուած» քնարական թատերաքերթուածին թարգմանութիւնը, աւելի քան երկու հազար հինգ հարիւր տաղաչափեալ տողերով, որ լոյս տեսաւ ողբացեալ Արշակ Չօպանեանի «Անահիտ»ներուն մէջ 1930էն 1933 տարիներու ընթացքին: Հատորին չորրորդ մասը, որ մեզի կը ներկայացնէ հեղինակին ինքնագիր եւ թարգմանածոյ արձակ գրութիւններէն մաս մը միայն, ամբողջական ըլլալէ նաեւ հեռու է, քանի որ Տիկին Անտոնեանի փրանսերէն վէպերուն, պատմուածքներուն եւ բազմաթիւ գրադատական յօդուածներուն թարգմանութիւններն ալ կը պակսին եւ անոնցմէ միայն երկու հատ կ'երեւին ներկայ հատորին մէջ իբրեւ նմոյշ:

Յակոբ Անտոնեանի քերթողութեան նկարագիրը շատ յստակ է ըմբռնելու համար յատկանշական:

Բայց կ'ուզեմ, ո՛վ ընթերցող, որ զիս
կարդալ երբ հաճիս,
Առիթ տամ քեզ խորհելու, ըզգալու եւ...
սիրես զիս:

Չէ՞ որ արդէն մասնանշած էինք իր ատենին, թէ Անտոնեանին փնտռած ու երգած նիւթերուն հորիզոնն են խորհուրդը եւ Զգացումը, թէ՛ նախապէս եւ թէ ժամանակի ընթացքին գրի առած իր բոլոր քերթուածներուն մէջ, որոնց կուգային աւելնալ Բնութեան նուիրած իր ներշնչումները: Չորրորդ կալուածը քերթողական արուեստին Սէրն է, հովուերգական, անձնական թախիծով մը օծուած, առանց սեւ մելամաղձոտութեան անձնատուր ըլլալու, որովհետեւ կրօնաշունչ ջերմեռանդութեամբ Աստուծոյ մատը հպած կը տեսնէ բնութեան բոլոր երեւոյթներուն վրայ, հակառակ անոր որ կը զգայ թէ «կեանքը մեզմէ խոյս կուտայ ամէն օր, կաթի՛լ, կաթիլ...»:

«Բիւրեղներ»ու երկրորդ շարքը կազմող քերթուածները եթէ դարձեալ մեր մասնանշած կալուածներուն կը պատկանին, անոնց մէջ կան էջեր, որոնք հասուն եւ մտածող մարդուն փորձառութիւններուն արդիւնքն են: Այս շարքին մէջ ուշագրաւ է մանաւանդ «Արուեստ եւ Գաղտնիք» խորագրով քերթուածը, որ տեսակ մը բանաստեղծական արուեստին եւ անոր խորհրդաւոր գաղտնիքին խոստովանութիւնն է, տեսակ մը ինքնակենսագրութիւնը: Թէ ես ի՛նչպէս կը գրեմ, կը հարցնէ, ինձ համար ալ գաղտնիք մըն է, կը խոստովանի: Հետեւինք ուրեմն այդ ներշնչումներուն: Առաջին տողը դանդաղօրէն կուգայ, իսկ յաջորդները, առանց ճիգի կը հոսին, եւ հետզհետէ հիւսուելով, բազմատարր ամբողջութիւն մը կը կազմեն: Անոնք մերթ սիրածոր երգեր են, մերթ խոհերով ծանրաբեռն, եւ յաճախ վշտալից հեծեծանքներ: Կ'արժէ որ այդ քերթուածին վերջին երկու քառեակներուն ընթերցումը բոլորն ըմբոշխնենք.—

Երբ ներշնչուի բանաստեղծն ու խուզարկէ
իր հոգւոյն
Խորութիւններն արգաւանդ, ուր աշխարհ
մը կայ թաքուն,
— Այնքա՛ն յոյզեր ու խոհեր, եւ պատ-
կերներ գոյնզգոյն
Ամբարուած են անոնց մէջ տիեզերքէն
մեր թրթռուն, —

Ու կարենայ իր ներքին հանքէն բերել
լոյս աշխարհ
Քանի մը տող լուսաշող ուր արուեստն է
գեղեցիկ,
Մարդիկ՝ դիւթուած, կը սիրե՛ն անոր
սիրտը բազմալար,
Ստեղծելու խորհուրդի՛ն առջեւ ապշած,
հիացիկ:

Թէ ես ի՛նչպէս կը գրեմ, ինծ համար ալ
գաղտնիք է,
Առաջի՛ն տողն է դժուար, անծանօթ են
գալիք տող...:
Բայց երբ բերուիմ գրելու, կարծես տօն
ու հարսնիք է,
Չի գիտեմ թէ մէկը կայ, սիրով ինծի
ունկնդրող...:

Ֆրանսերէնէ եւ անգլերէնէ կատարուած բոլոր թարգմանութիւններն ալ տաղաչափուած են եւ որոնց հեղինակները միջազգային գրականութեան մէջ ծանօթ դէմքեր են: Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է սակայն Շէլլիի «Պրոմեթեւս Արձակուած» քնարական թատերաքերթուածին թարգմանութիւնը: Հեղինակը գրի առած է իր մահէն երկու տարի առաջ, երբ 28 տարեկան երիտասարդ մըն էր, «ազնիւ, զգայուն, մարդասէր եւ քրիստոնէական ոգիով»: Մարդկայնական սիրով համակուած, էապէս տառապակոծ, մարդկութեան յոյսի եւ փրկութեան տրամերգութիւնն է: Յակոբ Անտոնեան բազմաթիւ դժուարութիւններու յաղթահարելով, յաջողած է այդ գլուխ գործոցը հայացնել:

Միջազգային գրականութեան հանրածանօթ անունները իր թարգմանական գրականութեան մաս կազմած են, նիւթերու այլազանութեամբ մտածումի եւ խորհուրդի բացառիկ ներկայութեամբ: Որպէս ծանօթ ըլլալով փրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներուն, եւ հայկական տաղաչափական արուեստին, մեծ յաջողութեամբ զանոնք փոխադրած է մեր մայրենի լեզուին, անոր գեղեցկութիւններն ալ ցոլացնելով օտար ստեղծագործութիւններուն վրայ: Անշուշտ ընտրած է քերթուածներ, որոնք ներդաշնակ են իր մտածումներուն եւ հարազատ:

Արձակ էջերը գրուած են զանազան առիթներով եւ գրական գործերու եւ իրենց հեղինակներուն նուիրուած են, բայց կը մատնեն հեղինակին նոյնքան նրբաճաշակ ոճն ու արուեստը եւ գրական հարցերու մէջ ունեցած ինքնատպութիւնն ու արդիականութիւնը, եւ մանաւանդ սէրը եւ հաւատքը: Գալով աշխարհաբարին, նախորդ երկու սերունդներուն եւ 1900 – 1915ի լեզուին գանձերուն հաւատարմութիւնը պահելով մէկտեղ, թափանձած է արդի աշխարհաբարին գեղեցկութիւններուն, թէ իր քերթողութեան եւ թէ արձակին մէջ, մտածման ու արտայայտութեան խորութեամբ, լեզուով մը, որուն գաղտնիքը քիչերուն տրուած է:

Բանաստեղծութեան արդիական դպրոցներուն հետեւող մը չէ եղած երբեք, ինք որ դասական արուեստին պաշտամունքն ունի: Թերեւս ընթերցողներ գտնուին, որոնց համար Յ. Անտոնեանի քերթուածները յարգելով մէկտեղ ոտանաւորին բոլոր օրէնքները եւ տաղաչափութեան արուեստը, բովանդակութեան աւելի քան մարդկային խորութիւնը, ազնուականութիւնը եւ զգացումներու վեհութիւնը, չունին ժամանակակից քերթողութեան արուեստական խաղերը, որոնք մտքին եւ հոգիին ներգործելէ աւելի աչքի պատրանք եւ շլացում կուտան: Ինչ որ իր խառնուածքին, ճաշակին եւ նախընտրութիւններուն հետ չի հաշտուիր, յանուն գրական եւ գեղարուեստական նորաձեւութեան, տեղ չունին իր մօտ: Որովհետեւ կը հաւատայ թէ մարդկային, ճշմարիտ արուեստը չի հիննար երբեք:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) ԲԻՒՐԵՂՆԵՐ (Քերթուածներ, Թարգմանութիւններ, Արձակ էջեր) Յակոբ Անտոնեան, տպ. Սեւան, Պէյրութ, 1960:

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ԱՇՐԱՖԻ ՏԻՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Շահին երկուորեակ քոյրը, Աշրաֆ, բացառիկ իրաւասութիւններով բարձր դիրք մը գրաւած է իշխանութեան մէջ: Կնոջ մը համար աննախընթաց պարագայ մը մահմետական աշխարհին մէջ: Աւելի քան կայսրուհի մըն է:

Քոթ տ'Ազիւրի գեղածիծաղ ափերուն վրայ, Անթիպի մէջ, գնած է հարիւր միլիոն ֆրանք արժողութեամբ ընդարձակ վիլլա մը: Քանի քարափը խարսխած է հարիւր թոննոց նաւ մը խորամշար, աշխարհի հրաշալիքներէն մին, իր զբօսանաւը: Իշխանուհի Աշրաֆ ունի արկղիկ մը որ բնաւ չի հեռացներ իր մօտէն, կը պարունակէ մէկ միլիար ֆրանք արժողութեամբ իրեղէններ եւ զարդեղէններ: Այս նիւթական հսկայ կարողութիւնը հազուագիւտ կիներ կրնան ունենալ:

Մայրաքաղաք Թեհրանի մէջ, ըլլայ փողոցներուն մէջ թէ տուներէն ներս, մարդիկ համարձակօրէն կ'արտայայտուին Շահին թէր կամ դէմ: Կ'ըսեն.—Շատ կը սիրենք Ֆարա Տիպան, բայց կը ցաւինք Սորայային համար: Ընդհակառակն կը զգուշանան արտայայտուիլ Աշրաֆի մասին: Այս վերջին ծայր զգուշութեան պատճա՞ռը, կը հարցնէ դիւանագէտ մը.

— Աշրաֆ, գահին ետեւ թաքնուած, իշխանութիւնը վարող ուժն է:

Երկրին նիւթական դրամական գործառնութեանց 80 առ հարիւրը ուղղակի իր հսկողութեան ենթակայ է: Վերաշինութեան, բարեզարդութեան եւ առ հասարակ նման հաստատութեանց եւ ընկերակցութեանց նախագահուհին եւ միակ պատասխանատու գործադրիչն է: Պարս–

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԻ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

«Ռուսիա պիտի ընէ իրմէ կախուած ամէն բան ապահովելու համար թէ արագ պարպումը Անատոլուի արեւելեան շրջաններու եւ թէ անոնց օրինական փոխանցումը Թուրքիոյ: Արտահանի, Կարսի եւ Պաթումի շրջանները եւս արագօրէն պիտի պարպուին ռուսական զօրքերէ. Ռուսիա պիտի չմիջամտէ այդ շրջաններու պետական եւ միջազգային – իրաւական յարաբերութեանց հարցերուն, թոյլ տալով, որ այդ շրջաններու ազգաբնակչութիւնը նոր կարգ հաստատէ, համաձայնութեամբը հարեւան պետութեանց եւ յատկապէս Թուրքիոյ»:

Այստեղ ընթերցողը անշուշտ դիւրութեամբ նկատեց որ Պրեստ – Լիթովսկի (1918 Մարտ, 4 / 17) չարաբաստիկ դաշնագրի 4րդ յօդուածի տրամադրութեամբ, յեղափոխական Խ. Ռուսաստանը յանձնառու կ'ըլլար ոչ միայն բովանդակ Թրքահայաստանը զիջելու Թուրքիոյ, այլեւ Թուրքիոյ արեւելեան սահմանները կը բերէր, կը հասցնէր մինչեւ Արաքս, վեհանձնօրէն Թուրքիոյ ընծայաբերելով նախկին ռուսական հողերէն Կարսի, Արտահանի եւ Պաթումի շրջանները:

Խ. Ռուսաստանի նենգամիտ քաղաքականութեան հետեւանքով, ճակատագրական օրեր ստեղծուած էին Հայութեան եւ Հայ Դատին համար: Հայաստան՝ լքուած բոլորէն, հարկադրուած էր միս մինակը ճակատիլ թրքական գերազանց ուժերու դէմ: Թուրքիոյ բարեկամութիւնը կը մուրային Հայաստանի բոլոր դրացիները Վրաստան, Ազրպէյճան, մէջն ըլլալով նաեւ մեծ ու հզօր Ռուսաստանը:

Այդ ճակատագրական օրերու պատմութիւնը համառօտագրելով՝ «Մեծ Խորհրդային Հանրագիտարան»ը իրաւցի կերպով կը նկատէ.

«1917ի ամրան, Անդրկովկասի գիւղացիական համագումարին, Թիֆլիսի մէջ, արդէն ձեւ առած էր Վրացիներու եւ Թաթարներու պլոքը Հայերու դէմ»:

(Մեծ Խ. Հանրագիտարան, հատոր Գ. 1926 Մոսկուա էջ՝ 437):

Այդ պլոքը, ոչ միայն ձեւակերպուած էր եւ գոյութիւն ունէր, այլեւ, որպէս այդպիսին, աւելորդ կը նկատէր պատերազմի շարունակութիւնը Թուրքիոյ դէմ: Այս մասին, նոյն «Մեծ Խ. Հանրագիտարան»ը կը վկայէ:

«Սէյմը» փաստօրէն Հայաստանի ուսերուն բեռցուց Անդրկովկասի պաշտպանութեան բովանդակ ծանրութիւնը յարձակումներուն դէմ Թուրքերու, որոնք, բնականօրէն՝ կը ձգտէին օգտագործել բարենպաստ վայրկեանը հողային գրաւումներ կատարելու համար»: (Անդ, էջ 437):

Բնականաբար, ստեղծուած դժնդակ պայմաններուն մէջ, բոլորէն լքուած Հայաստանը, առանձինն, անկարող էր իր ռազմական տկար ուժերով դիմագրաւել թրքական գերազանց ուժերու արշաւանքին, երբ մանաւանդ թրքական յառաջխաղացումը կը վայելէր յեղափոխական կարմիր Ռուսաստանի հաւանութիւնը եւ կը քաջալերուէր անոր կողմէ՝ թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս: Ու նոյն Հանրագիտարանը շարունակութեամբ կը խոստովանի թէ՝

«Հայաստանը՝ ձգուած Թուրքերու քմահաճոյքին, հարկադրուած եղաւ 1918 Յունիսին ընդունիլ, ըստ Պոլսոյ դաշնագրին (ըսել կ'ուզէ Պաթումի) Թուրքիոյ բոլոր պահանջները, որոնց հիմունքով Հայաստանի հողային բովանդակ տարածութիւնը կը հաւասարէր Երեւանի եւ Էջմիածնի գաւառներուն՝ չորս հարիւր հազար բնակիչներով երկու գաւառներու մէջ»: (Անդ՝ էջ՝ 437), («Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը« էջ 59):

Խ. Իշխանութիւնը՝ այսքան անարդ եւ տմարդի վերաբերմունք ունեցաւ հայ ժողովուրդին հանդէպ, որ դարերով խաչապաշտ Ռուսիան երազած էր եւ արժանացած իր դրացիներու մեղադրանքին, իբրեւ անուղղայ Ռուսասէր:

«1917 Հոկտեմբերին .— կը վկայէ հանրագիտարանը — . Թիֆլիսի մէջ գումարուած հայկական ազգային համագումարը, որ կը ղեկավարուէր դաշնակներու կողմէ, հաստատեց Հայաստանի կապը մնացեալ Ռուսիոյ հետ եւ պահանջեց Ռուսիոյ կցել թրքապատկան Հայաստանի այն հողերը, որոնք համաշխարհային պատերազմին գրաւուած էին ռուսական զօրքերու կողմէ (Մեծ. Խ. Հանրագիտարան, էջ 437), (Վ. Նաւասարդեան. «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» էջ 60):

Այս իրողութեան առջեւ, ինքնաբերաբար օդը կը ցնդին այն սնամէջ առարկութիւնները, թէ մենք նուազ սիրած ենք Ռուսաստանը՝ քան ուրիշներ: Միամիտ եւ միայն զգացումներով դատող վերջին ժամու իմաստուններուն համար, կ'արժէ նշել որ, Ռուսաստանի վարած հակահայ քաղաքականութեան մէջ, գլխաւոր դերակատարը Ռուսաստանը, շատ սիրելու կամ քիչ սիրելու խնդիրը չէր, այլ այն որ Ռուսաստանը, Լենինի եւ Ստալինի գլխաւորութեամբ, Թուրքիան գնելու կամ իրեն կողմը սիրաշահելու առաջադրութեամբ, վճռած էր ծախել Հայաստանը, սակայն, կ'ուզէր այդ սոտր առեւտուրին մասնակից դարձնել նաեւ Արեւելեան ազգերու հանրային կարծիքը, այլ խօսքով, Հայ Դատին գերեզմանափորը ըլլալ Դեմոկրատիկ – Ժողովրդական կարգով:

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԳՈՅԵԱՆ

(5 Շար.)

կառանի մէջ առանց իշխանուհի Աշրաֆի ստորագրութեան, ոչ մէկ ծախք կը կատարուէր :

Առանց իշխանուհիին գիտակցութեան եւ համաձայնութեան, քաղաքական թէ վարչական ոչ մէկ որոշում կը տրուէր ու կը տնօրինուէր :

Բանակին կամ ոստիկանութեան մէջ չկայ որեւէ անուանում, աստիճանազրկում, աստիճանի բարձրացում : Մէկ խօսքով՝ որեւէ փոփոխութիւն որ թելադրուած չըլլայ իր կողմէ :

Իշխանուհի Աշրաֆ հրովարտակով մը համայն աշխարհի մահմետականներուն ծանօթ Օմար Խայեամի երկրին կիներու ազատագրումը : Ոչ ոք, ոչ մէկ կին կ'երեւակայէր, կը մտածէր ու կը հաւատար այս իրողութեան : Կինը, մինչեւ երէկ հաճոյքի առարկայ, կը նախընտրէր այր մարդու հրամանին ենթարկուիլ, եւ երջանիկ էր :

1919ին Թեհրանի մէկ արուարձանին մէջ, վրանի մը տակ, գիւղացի կին մը, տասնապետ Րիզա Փահլեւիի կինը, աշխարհ բերաւ աղջիկ մը, երկու վայրկեան ետքը մանչ մը : Րիզա անսովոր պատահար մը նկատելով այս պարագան, դիմեց աստղագէտի մը, գիտնալու համար թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ իր զաւակներուն ճակատագիրը : Աստղագէտը պատասխանեց — Աշրաֆ եւ Մուհամմէտ շատ փայլուն ապագայ պիտի ունենան, իբրեւ իշխող :

1923ին Րիզա Փահլեւի երկրին իշխանութիւնը ձեռք առաւ : Աշրաֆ արդէն չորս տարեկանին՝ աւելի եռանդուն էր քան մանչը : Հայրը երբեմն կը տրտնջար ըսելով.— Մեղք որ այս աղջիկը մանչ չէ :

Ըստ մասնագէտներու, երկուորեակներէն տղան, եթէ աղջիկէն առաջ աշխարհ եկած է, տղոց մէջ ամէնէն ամչկոտը կ'ըլլայ : Իսկ եթէ աղջիկը առաջ աշխարհ եկած է, աղջիկներուն մէջ ամէնէն համարձակը կ'ըլլայ : Բազմաթիւ երկուորեակ ծնունդներուն պարագան քննելով՝ եզրակացութիւնը հետեւեալն է.— 96 անգամ աղջիկներուն, 55 անգամ տղաքներուն ի նպաստ :

Րիզա Շահ, աւելորդապաշտութեան, աւանդութեան եւ սովորութեանց հակառակ, չուզեց իր զաւակներուն առանձին առանձին դաստիարակութիւն տալ :

Աշրաֆ փոքր տարիքէն կը սիրէր արկածախնդրութիւնները : Մուհամմէտ պէտք է սիրէր — տղայ ըլլալով — քաջագործութիւնները, չահագործել ուրիշները, եւայլն : Անսահման հիացումով կը պաշտէր հայրը : Րիզա Շահ ի բնէ հուժկու եւ յաղթանդամ էր, երկու մեթր հասակ ունէր, փոքր հասակէն վարժուած էր խստապահանջ կեանքի, իր կեանքը անցուցած էր անտառներու, ձորերու եւ անապատներու մէջ՝ հրացանը միշտ ուսին : Ոչ մէկ բանէ կը վախնար :

Րիզա Շահ, հիմնովին բարեկարգեց եւ երկրին շունչ ու կենդանութիւն պարգեւեց : Իշխանութիւնը գրաւեց ոչ թէ իրեն ունեցած գաղափարներով, այլ իր յանդգնութեամբ եւ ուժով :

Կը պատմեն թէ պատահած է որ Թուրի մէկ հարուածով երեք գլուխներ թռցուցած է : Օր մը, երբ նախարարական ժողովին կը նախագահէր, նախարար մը դիտողութիւն կ'ընէ իր առաջարկին,— անմիջապէս տեղէն կ'ելլէ, նախարարին օձիքէն կը բռնէ եւ երկրորդ յարկի պատուհանէն վար կը նետէ : Աշրաֆ, ամէն անգամ որ, այս դիպուածը կը պատմէր վերջին ծայր կը զուարճանար :

Հազիւ 17 տարեկան, հօրմէն արտօնութիւն ուզեց եւ ստացաւ,— ընկերանալ Ատրպատական գացող զինուորներու, կռուելու համար ըմբոստ Քիւրտերուն դէմ, բայց կը թափառէր Թաւրիզի փողոցներուն մէջ՝ փայլուն սուր մը կախած իր մէջքէն, իսկ Մուհամմատ, խելօքիկ, Զուիցերիոյ մէջ իր ուսումը կը շարունակէր :

Աշրաֆ միշտ կը յիշէ թէ ինչպիսի հեշտութեամբ, մանչու հագուստներ հագած փախուստ կուտար պալատէն : Կ'երազէր, յաճախ, ունենալ իր հրոսակախումբը եւ անոնց պետը ըլլալ : Ինքն էր որ հայրը կը մղէր որ երթայ ըմբշամարտի եւ ձիարշաւի :

Աշրաֆ 15 տարեկանին ամուսնացաւ սպայի մը հետ : Մէկ անգամուան համար ծնողքին կամքին ենթարկուեցաւ : Ամուսնութեան գիշերը միայն տեսաւ ամուսինը : Այս սպան ալ վիթխարի հսկայ մըն էր : Իբրեւ տոհմային սովորութիւն եւ անհրաժեշտութիւն, որ կանոնի եւ օրէնքի կարգ անցած էր, այր մարդը պէտք էր որ իր կինը ծեծէր մեղրալուսնի երեք օրերուն, որպէսզի յետագային ունայն պատճառաբանութեամբ մը չըմբոստանար կնիկը :

— Ստիպուած էի այս օրէնքին ենթարկուիլ : Բայց ես Րիզա Շահի աղջիկն եմ երդում ըրի աչքերուս լոյսին վրայ՝ վրէժ լուծել : Քանի մը տարի ետքը ամուսնալուծուեցայ : Մահմետական աշխարհին մէջ՝ ամուսնալուծման առաջին դատավճիռն էր որ կը տրուէր ի նպաստ իսլամ կնոջ : Րիզա Շահին ամենավերջին ստորագրած դատավճիռը այդ եղաւ :

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

Երկու ճանճեր, գարնան սկիզբները իրարու կը հանդիպին եւ կը սկսին զրուցել :

— Ձմեռը ի՞նչպէս անցուցիր, կը հարցնէ առաջինը :

— Շատ գէշ : Ծօճանակի մը մէջ մնացած էի եւ աչք չկրցայ գոցել անվերջանալի թիքթաքին պատճառով : Դուն ինչպէս անցուցիր, կը յարէ երկրորդը ·

— Շատ լաւ, կ'ըսէ առաջինը : Հանգիստ ու անխռով քուն մը քաշեցի :

— Բայց ո՞ւր էիր :

— Հրեայի մը քսակին մէջ :

''ԱՆԿԱԽ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆ''

Պոլսոյ թուրքերէն «Տիւնեա» թերթին մէջ Հայրի Ալփար կը գրէ.—

Նախկին իշխանութեան մարդիկը, որոնք փառքի համար ինչ ապօրինութիւններ կը գործէին, ռեժիոնալիսմի տարածման անգամ աչք փակեցին՝ մեր երկիրը բաժան բաժան ընելու գնով : Անոնք որ կ'ըսէին թէ հայրենակիցին իրաւունքները կը պաշտպանեն, ազատ ձգեցին դաւանանքի եւ աղանդի խաղերը Անատոլուի մէջ եւ ազատ ասպարէզ ընծայեցին կարգ մը տարրաբաժաններու, որոնք Արեւելքի մէջ «Քիւրտիստանի Պետութիւն» մը հիմնելու երազը կը փայփայեն :

Անոնք որ արտաքին ազդեցութիւններու գերին են, իշխանութեան թոյլատուութենէն օգտուելով անդադար կը կազմակերպուէին, կը զինուէին ոտքի ցցլուելու : Իսկութեան մէջ, ասիկա երկու կողմին ալ շահագործումն էր : Որոշ թելով չէյխեր եւ աղաներ, անմեղ եւ տգէտ ժողովուրդը շահագործելու համար, պատրանքի կը մղէին զայն եւ վրէժխնդրութեան գաղափարը կը թելադրէին : Անկեալ վարիչներն ալ, իրենց իշխանութիւնը երկարաձգելու մտահոգութեամբ, այդ չէյխերուն եւ աղաներուն փէշերուն կը կառչէին : Ինչ փոյթ թէ Թուրք ազգը աղէտի պիտի մատնուէր :

Ընտրապայքարներու ընթացքին, անկեալ վարիչները եւ անոնց մունետիկները սա պնդումը յառաջ կը քշէին ·

— Նախկին իշխանութիւնը, իր հնարած հակաժողովրդավարական պարտադիր բնակութեան օրէնքին հիման վրայ, տարագրած եւ իր տունէն տեղէն քշած է արեւելեան նահանգներու բնակչութիւնը : Մեզի անկ է այս անարդարութիւնը դարմանելու եւ Արեւելքի բնակչութեան ազատ ապրելու կարելիութիւնը ընծայելու պատիւը :

Այս ամբաստանութեամբ յանցաւորի դիրքին մատնուողն է Աթաթիւրք, որ աղէտի օրերուն ձեռք առած միջոցներով երկրին ամբողջութիւնը ապահովեց : Աս էր այդ խօսքերուն իմաստը : Շահագործող չէյխերը մէկիկ մէկիկ կը գոհացուէին : Անոնք որ լայն զօրութիւն ունէին՝ երեսփոխան անգամ կ'ըլլային : Այդ չէյխերն ու աղաները, որոնք ազատ ասպարէզ էին գտած, սկսած էին նոյնիսկ փակել պաշտօնական վարժարաններ եւ հիմնել դպրոցներ՝ ուր հին տառերով քիւրտերէն կ'աւանդէին : Թիւրպէները, թեքքէները ազատ համարձակ գործունէութեան կը լծուէին այլեւս : Հազարաւոր աղանդաւորներու մասնակցութեամբ արարողութիւններ տեղի կ'ունենային : «Անկախութիւն» աղաղակը մեր ականջները կը խոցոտէր : «Քիւրտիստան»ի քարտէսները, որոնք Սուրիոյ եւ Իրաքի մէջ կը պատրաստուէին եւ նախապէս գաղտնօրէն կը պահուէին տուներու մէջ, այլեւս անվախօրէն կը կախուէին սրճարաններու պատերուն վրայ :

Մեր արեւելեան սահմաններուն դռները լայն բացուած էին հարաւէն եւ արեւելքէն դէպի անդին, սադրանքներն ալ ազատօրէն ներս կը մտնէին այդ դռներէն : Մենք այդ սադրանքները տեսանք երկրին, ինչպէս եւ Իրաքի Սիւլէյմանիյէին մէջ : Կը դողայինք մինչեւ մեր ողնայարը : Մեր կարողութեան չափով կը ջանայինք զգաստացնել անոնք՝ զորս կը կարծէինք թէ մեղմէ են : Վտանգը կ'իմացնէինք : Ամէն առիթով գրեցինք Իրաքի մեր տեսածներն ու լսածները :

Անոնք այս ազդարարութիւններուս թօթուեցին : Կանխեցին այս խնդրին գըրուիլը՝ հրատարակութեան արգելքով մը : Շէյխ Սայիտի տղուն ձեռքերը համբուրելով երեսփոխան ըրին զայն :

90ամեայ Սայիտի Քիւրտի, պետութեան հովանաւորութեան տակ, քարոզչական շրջապտոյտի կը ղրկուէր աստին անդին :

Մենք կը վախնայինք թէ այս խնդիրը, զոր տարիներ առաջ կարծած էինք լուծած ըլլալ, մեր գլխուն պիտի բանար փորձանք մը, որուն տակէն պիտի չկարենայինք ելլել :

Մայիս 27ի շարժումը մեզի համար բարեբաստիկ եղաւ, մանաւանդ անոր համար որ առաւօտն կանխեց այդ զարհուրելի վտանգը : Անրաժեշտ էր որ կառավարութիւնը ձեռք առնէր այս խնդիրը եւ 55 շէյխ եւ աղա տեղաւորէր ուրիշ շրջաններու մէջ :

Բայց չարամիտ սադրանքներու ցանցը չէ դադրած գործելէ : Անկեալ իշխանութեան փառասէրներն են որ զրոյց կը տարածեն թէ վերջին տեղահանութիւնը աւելի մեծ չափով տարագրութեան մը սկզբնաւորութիւնն է :

Մնաց որ, ներքին նախարարը, ըլլայ իր վերջին զեկոյցին մէջ, ըլլայ Արեւելքի իր շրջապտոյտներուն ընթացքին, բացէ ի բաց ըսած է թէ այդպիսի բան չկայ : Պետութեան նախագահն ալ նախապէս այս նիւթին շուրջ երաշխիք տուած եւ յայտնած էր թէ կարգ մը յանցաւորներ կը հեռացուին՝ միայն Արեւելքի բնակչութեան անդորրութիւնը ապահովելու համար : Արեւելքի ժողովուրդը այնքան տգէտ է, որքան անմեղ :

Դառն փորձառութիւններէ պէտք է օգտուինք եւ երբեք չդարձնենք մեր աչքերը Արեւելքէն աստին : Պէտք է փրկենք այդ բնակչութիւնը խաւարէն : Պէտք է Արեւելք երթան ուսուցիչներ, որոնք թուրքերէն պիտի սորվեցնեն այնտեղի գիւղացիներուն, տարուան 365 օրը հոն անցընելով :

Եթէ հիմնական միջոցներ ձեռք չառնենք անյապաղ, պէտք է գիտնանք թէ երբեք մեր գլուխը պիտի չկարենանք փրկել այս փորձանքէն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Կարող ես գնալ ···

Նրա գնալուց յետոյ սակայն Թագաւորը, կասկածելով ինչ որ, հրամայեց կանչել իսկոյն Երազմակին, եւ երբ նա ներկայացաւ իր ահեղ ոսկրապինդ մարմնով՝ կարգադրեց ·

— Արքայազն Տիրիթը գտնւում է Վարդ իշխանի տանը : Կալանիր անմիջապէս եւ հատիր գլուխը :

— Հրամանիդ ծառան, արքայ, — եւ Երազմակը իր ահագին կոպիտ մարմնով, ցուլի իր վզով խոնարհուեց մինչեւ յատակի գորգը մի այնպիսի գոհունակ շարժումով, ասես համեղ պատառ էին շնորհել նրան :

Բայց անցաւ մի քանի օր՝ չլսուեց ոչինչ ··· Տիրիթը չքացել էր, նրա հետ եւ Վարդ իշխանը : Հինգ օր յետոյ միայն Թագաւորին լուր բերին, թէ ձիավազ փախչող Տիրիթին սպանել են Բասէնի անտառում :

— Ապացո՞յց, — կասկածեց Թագաւորը :

Հազարապետը պատասխանեց ·

— Գլուխը Երազմակի մօտ է :

— Իսկ տմարդն Վա՞րդը :

— Նոյնպէս ընկել է նետահար ···

Արշակը թեթեւացած շունչ քաշեց · այժմ Աղոքն իրեն չի կասկածի ···

×

— Եղեռնագործը պատժուած է, Փառանձեմ,— Ասաց Արշակը միւս օրը նորատի այրու յարկաբաժինը մտնելով :— Այն վատոգին, որ նիւթեց Գնէլի սպանութիւնը՝ չկայ այլեւս :

— Տիրիթը ապիրատ,— տրտրուեց Փառանձեմը, որ այսօր իսկ դայեակից լսել էր Տիրիթի սպանութիւնը :

— Այո, նա, ապիրատն ինքը, — եւ Թագաւորը զննաբար նայեց Փառանձեմին եւ հարցրեց :— Կարծեօք նա՞ էր մարդ յղել Գնէլի թաղման օրը, թէ «մի տանջիր քեզ» ··· Այդպէ՞ս է :

Փառանձեմը զարմացաւ, որ Թագաւորը չի մոռացել այդ խօսքերը եւ ասաց ինչպէս առաջ, թէ չի կարող պնդել, սակայն մէկն իրօք ասել էր իրեն այդ խօսքերը : Ինչ վերաբերում է Տիրիթին՝ ինքը նկատել է, որ նա թէեւ բարեկամ էր ձեւանում, բայց բարեհաճ չէր դէպի Գնէլը :

— Այդպէս,— գլուխը շարժեց Արշակը : — Իսկ օրեր առաջ անարգը, մէկի միջոցով, իմ թոյլատւութիւնն էր խնդրում՝ կնութեան առնել քեզ : Դու այդ կը ցանկայի՞ր, Փառանձեմ ···

Փառանձեմն ասես սարսուռ զգաց ու կծկուեց :

— Այդ հարցումն անգամ վիրաւորում է սիրտս, արքայ, — առաջին անգամն էր, որ Փառանձեմը, գուցէ եւ ակամայ, համարձակ խօսեց Թագաւորի հետ :— Լինել նորա կինը ··· Գնէլից յետո՞յ ··· անեծք եւ նզովք,— շարունակեց նա արդէն յուզուած եւ, յանկարծ, փղձկալով, փարուեց Թագաւորի թեւին, չգիտես երախտագիտութի՞ւն թէ շնորհակալութիւն յայտնելու համար, որ ամուսնու վրէժն առնուած է :

— Այսուհետ արտասուել մեղք է, Փառանձեմ, — եւ Արշակը մեղմաբար, ինչպէս հանգստացնում են լացող երեխային, շոյեց Փառանձեմի փոքրիկ ճերմակ ձեռքը, որ հանգչում էր իր թեւին :— Այժմ ոչ թէ լաս պիտի, այլ ուրախանաս, որ ոճրագործը չկայ : Ինքս ցաւում եմ անչափ, որ եղեռնագործը արքայազն է եւ Արշակունի··· Նա արատաւորեց Արշակունի անունը, տոհմը, ինձ··· ամէնիս ·· Սակայն գոհանանք, որ ստացաւ արարքին արժանի մահ ··· Կատարուածը համարենք անցած, Փառանձեմ : Դու տակաւին երիտասարդ ես, եւ կեանքը քեզ իրաւունք չի տայ սուգի մէջ մնալու :

Այս անգամ Փառանձեմը թողեց Թագաւորի թեւքը, ետ կանգնեց եւ զոյգ ձեռքերով ծածկեց երեսը :

— Այդպէս, Փառանձեմ, իմացիր, որ երիտասարդ ես,— կրկնեց Արշակը եւ, Փառանձեմին մօտենալով, շոյեց նրա ուսը, ապա գահաւորակին նստեցնելով, ինքն եւս նստեց նրա կողքին :— Խորհիր որ երկար կեանք կայ առջեւդ : Իսկ վիշտը նման է ժանգի, որ մաշում է մարմինը եւ թունաւորում հոգին : Եւ հարկ չըկայ, որ ապրես փակուած : Եղ երբեմն եւ գնա տիկիններին մօտ, Թագուհու մօտ : Ինձ յայտնեցին, որ հրաժարւում ես հրաւէրներից : Ի զուր··· միայնութիւնը ծանրացնում է վիշտը :

Փառանձեմը սեւեռուն նայում էր մի կէտի :

— Յուսամ՝ պիտի հետեւես խորհրդիս :

Փառանձեմը լուռ էր :

— Ես կը խնդրեմ Նանա իշխանուհուն, որ իր խնամքը չխնայեցնի քո հանդէպ · եւ դու լսիր նորան, զի նա խոհեմ եւ փորձ կին է :

Այո, արքայ : Գորովագութ, ինչպէս մայր :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար․)

Այրի Տիկին Նուարդ Էյվազեան, Աննա, Մասիս Էյվազեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Կէօվչէնեան, Տէր եւ Տիկին Օհանեան (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Կէօվչէնեան, Քիրէճեան (Արժանթին), Էլիճեան (Սուրիա) ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսայի եղբօր, քեռայրին, մօրաքրոջ որդւոյն, մօրեղբօր, ազգականին եւ բարեկամին՝

ԱՐՍԷՆ ԷՅՎԱԶԵԱՆԻ

ցաւագին եւ յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 15ին, 52 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ Ջորեքշաբթի, 21 Դեկտ.ին, ժամը 16ին, Սէն Ժօզէֆ տէ Քաթըր Բուք եկեղեցին, 182 Րիւ տիւ Մէնիլ, Անիէռ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հաղորդակցութիւն.— Փորթ տը Քլիշիէն 140, Փորթ Շամփէրէէն 165 թիւ օթօպիւսները առնել եւ իջնել Րիւ Կրամ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան «Սողոմոն Թէհլիրեան» սրահին օժանդակ մարմնի բոլոր անդամները մեծ յուզումով ցաւակցութիւններ կը յայտնեն իրենց ընկերոջ՝ Կարապետ Սօֆեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց տարաբախտ եղբօր եւ ազգականին Յակոբ Սօֆեանի արկածալի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Մարգար Գույումճեանի մահուան առթիւ Աւետիս Գուցուղեան, Եփրեմ Ութուզեան եւ Ծերիկեանց ընտանիքները տասնական Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նեկտար Սօֆեան, Տէր եւ Տիկին Տը Վանժէ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սօֆեան եւ ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ ՅԱԿՈԲ ՍՕՖԵԱՆԻ կսկծալի եւ արկածալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերմէի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները Այրի Տիկին Սուլթան Հիւրմիւզեանի մահուան առթիւ:

Պ. Պ. Հէրիքնազեան եղբարք, Տէր Կարապետեան եղբարք, Ծերոն Միլմիճեան, Միքայէլ Եղիայեան տասնական Ն. Ֆ. ի նպաստ Թաղիս եկեղեցւոյ:

Պ. Պ. Հէրիքնազեան եղբարք, Տէր Կարապետեան եղբարք, Միքայէլ Եղիայեան տասնական Ն. Ֆ. տեղւոյս դպրոցին:

Ինչպէս նաեւ Այրի Տիկին Վարդուհի Գարակէօզեանի մահուան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած են հետեւեալ նուէրները, Թաղիս եկեղեցւոյ եւ դպրոցին:

Պ. Պ. Յակոբ Գարակէօզեան իր մօր մահուան առթիւ յիսուն Ն. Ֆ., Ենովքեան եղբարք, Պառ Թինէլ եւ Ֆոէր, Կարպիս Խաչածեան տասնական Ն. Ֆ., իսկ [illegible]րապետեան եղբարք, Գէորգ Այվազեան հինգական Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ:

Պ. Պ. Բիւզանդ Փափազեան, Յարութիւն Մամալեան տասնական Ն. Ֆ., Թորիկ Ն[illegible]ողոսեան եւ Կարպիս Աճէմեան հինգակ[illegible] Ն. Ֆ. Թաղիս դպրոցին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէրի տարեկան գեղարուեստական ցերեկոյթը՝ Մարտ 26ին:

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը կազմակերպած է Յունուար 8ին, Շարպոնիէի չքեղ սրահներուն մէջ, Լիոնի եկեղեցւոյ ի նպաստ պարահանդէս մը:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի Նոր Բաժնեգին

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ս. Ծնունդի եւ Նոր Տարուան առթիւ մեր ջերմագին շնորհաւորութիւնները կը յայտնենք բոլոր ազգականներուն, բարեկամներուն, ընկեր–ընկերուհիներուն, մաղթելով բոլորին բարի Ծնունդ եւ երջանիկ տարիներ:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ, ՇՆՈՐՀԻԿ ՋԱԼԼԱԴԵԱՆ եւ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնս թելադրուած իր 17րդ Պատգ. ժողովին ձեռնարկած է իր շարքերը երիտասարդացնելու կարեւոր գործին. առ այդ, տեղի պիտի ունենան մօտ ժամանակէն շարք մը դասախօսութիւններ, Հայոց պատմութեան, հայ գրականութեան եւ հայ կինը հետաքրքրող նիւթերու շուրջ, Տիկին Հուրի Իփէկեան–Պուտաքեանի կողմէ: Կը հրաւիրենք հայ երիտասարդուհիները օգտուիլ այս չնիւր դասախօսութիւններէն: Արձանագրուելու համար դիմել, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, Ջորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, ժամը 16–19:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի բարենպատակ վաճառքը կը շարունակուի Ազգ. Տան մէջ (32 Րիւ տը Թրէվիզ), մինչեւ այս Ջորեքշաբթի իրիկուն:

Նոյն իրիկունը տեղւոյն վրայ պիտի քաշուի վիճակահանութիւնը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Երանուհի Թարխանեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սրտաւազդ Գէորգ Թարխանեանը որ հայրենական պատերազմին կորսուած է: Ծնած 1902 թուականին Էջմիածին, հօր անունը Գէորգ, իսկ մօր Հայկանդուխտ, մասնագիտութեամբ բժիշկ է:

× Երեւանէն Պ. Միսաք Եաղուպեան կը փնտռէ իր եղբօրորդիները Պետրոս–Պետիկ, ծնած 1919ին, Օննիկ ծնած 1921ին, իրենց հօր անունն էր Հաճի Յարութիւն Եաղուպեան, ծնած Պանտրմա–էտինճիկ որ իր ընտանիքով գաղթած է Պոլիս 1919 թուականին:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

ՊԱՏԱՐԱԳ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միութեան վարչութիւնը, ի գիտութիւն քաղաքիս եւ շրջաններու Հայութեան կը ծանուցանէ թէ Ծննդեան տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի Րիւ Ժէի Սէն Լուի սրահին: մէջ Ժամերգութիւնը կը սկսի առաւօտեան ժամը 9ին:

×

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Միութիւնը եւ Եկեղեց. հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանեն թէ այս Կիր. առաւօտ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մատրան մէջ պատարագ պիտի մատուցանէ Տէսինէն Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեանը, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն կողմէ, Հինգշաբթի, Դեկտ. 29ին, ժամը 15ին: Սալ Քատէի մէջ, 21 Րիւ Քատէ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական պարեր, ներկայացում, եւ անակնկալներ:

Միջնարարին՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ բացառիկ յայտնութիւնով մը Նոր տարին պիտի շնորհաւորէ ու մանուկներուն պիտի բաժնէ նախընթրիք եւ միրգ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ տար. 40 Ն. Ֆր. վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0.20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 22 DÉCEMBRE 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8982 36EME ANNEE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4783

ԺՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Բ.

Էջմիածնական կարգ մը Թեմերու Կիլիկեան Աթոռին միացումը դարձակէտ մը եղաւ Էջմիածին – Անթիլիաս յարաբերութեան համար :

Վեհ. Վազգէն Ա. 1957 Դեկտ. 27ին հրատարակեց իր ծանօթ կոնդակը, որով անաթեմա կը կարդար Վեհ. Զարեհ Ա.ի գլխուն :

Առաջին օրերու տպաւորութիւնն էր անշուշտ, որ տոմ տուած էր Էջմիածնի գահակալին այս յարձակողական – սպառնական ելոյթին :

Ժամանակը լաւ խորհրդատու է : Տեսնելով որ բուռն միջոցներով կարելի չըլլար որեւէ արդիւնք ձեռք բերել, ընդհակառակն Անթիլիաս օրէ օր կ՚ամրապնդէ իր դիրքը, Վեհ. Վազգէն Ա. փոխեց ռազմավարութիւնը : Դէպի Ամերիկաները իր ճամբորդութեան նախօրեակին հրապարակ հանեց 1960 Ապրիլ 25ի ծանօթ շըրջաբերական – կոնդակը, «սիրոյ եւ միութեան կոչ» ուղղելով «Անթիլիասի Ներկայ Աթոռակալ Զարեհ սիրեցեալ եղբօր», Թաղ. սրբազանին, «Մեծի Տանն Կիլիկիոյ երկփեղկուած միաբանութեան ու ժողովուրդին», բոլոր ազգային – եկեղեցական եւ հասարակական կազմակերպութիւններուն, հայ մամուլին, ինչպէս եւ Հիւս. Ամերիկայի Մ. Նահանգներու, Իրանի եւ Յունաստանի բաժանեալ հատուածներուն» :

Յետագայ դէպքերը ցոյց տուին, որ այս կոնդակը զուտ քարոզչական նպատակ կը հետապնդէր : Վեհ. Զարեհ Ա. թերթերէն միայն կը տեղեկանար կոնդակի մասին : Ամենայն Հայոց Հայրապետը եթէ իսկապէս հաշտութիւն եւ համերաշխութիւն կը փափաքէր, աւելի պատշաճ ու պատուաբեր միջոցներ կրնար գտնել :

Ամերիկայէն ցուցարարական ձեւով դէպի Անթիլիաս գացող երեք ծանօթ անձնաւորութիւնները ոչ մէկ լիազօրութիւն ունէին : Վերադարձան՝ առանց որ եւ է խնդիր կարգադրելու : Ընդհակառակն իրենց այցելութեան մասին հրատարակեցին «Զեկոյց» մը, որ ժամանակին բուռն կերպով քննադատուեցաւ մեր մամուլին կողմէ :

Վեհ. Վազգէն Ա. իր կարգին դէպի Էջմիածին վերադարձի ճամբուն վրայ սխալ տեղեկութիւններ հաղորդեց Փարիզի Հայութեան, Ամերիկայի մէջ իրեն հանդէպ ցոյց տրուած վերաբերումին մասին, պղտորելով մտքերը : Ապրիլ 25ի կոնդակին ոգին չկար իր խօսքերուն մէջ :

Փաստն այն է, որ Էջմիածին ցարդ ոչ մէկ լուրջ քայլ առած է Կիլիկեան Աթոռին հետ բնականոն յարաբերութիւններ հաստատելու համար :

Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ Հայութեան մէկ հատուածը կը յամառի տակաւին սին յոյսեր սնուցանել :

Մինչ այդ, Վեհ. Զարեհ Ա. կը շարունակէ իր շինարարական աշխատանքները՝ եկեղեցական, ազգային ու կրթական երբեւկ մարզերուն մէջ՝ յօգուտ իր ժողովուրդին որ ի Լիբանան, Սուրիա, Կիպրոս, Իրան, Յունաստան ու Ամերիկա եւ ի փառս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռին :

Ինչպէս 1956 Փետրուար 20ին, իր ընտրութենէն անմիջապէս վերջ, այսօր ալ տակաւին կը շարունակէ իր յարգալիր վերաբերումը հանդէպ Էջմիածնի :

Կիլիկեան Աթոռին Անթիլիաս փոխադրութեան եւ Դպրեվանքի հաստատման երեսնամեակին ու իր քահանայութեան քսանեւհինգամեակին առթիւ Դեկտ. 4ին կաթողիկոսարանի մայր տաճարին մէջ պատմական քարոզ մը խօսեցաւ Վեհ. Զարեհ Ա., որ իր առաջին «սրտագին եւ ջերմ ողջոյն»ը ուղղեց՝

« Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին, մեր բոլորի սրտին, մեր բոլորի հոգիին խորը իր ամէնէն պատուաւոր տեղը ունեցող Ս. Էջմիածնին, որուն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ իսկական կեդրոն դառնալուն համար այս տաճարին մէջ, սրտեռանդն եւ ջերմապէս կ՚աղօթենք Աստուծոյ, աղերսելով՝ որ բարգաւաճ ըլլայ Ամենայն Հայոց Հայրապետութիւնը, հեռու այն բոլոր վտանգներէն, որոնք կրնան իր ճաաբուն վրայ գտնուիլ եւ դառնայ գործօն Հայց. եկեղեցիին մէջ, դառնայ մեր բոլորին սրբութիւն սրբոցը դարձեալ » :

Ոչ մէկ մեկնութեան կը կարօտին հանդիսաւոր առթիւ մը արտասանուած այս սրտաբուխ խօսքերը :

Յուսա՞նք որ նոր տարին աւելի երջանկաբեր պիտի ըլլայ նուիրապետական մեր զոյգ Աթոռներուն փոխադարձ յարաբերութեանց համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ԴԱՏԸ

« ՄԻ ԽՆԴԱՔ, ՅԻՄԱՐԱՆՈՑ ՊԱՌԿԱԾ ԵՄ, ՅԱՆԿԱՐԾ ԿԸ ՃԱՅՐԱՆԱՄ ՀԱ ... »

Այս անգամ վկայութեան կանչուեցան լրագրող եր եւ հալք կուսակցութեան անդամներ : «Աքշամ»ի Թղթակիցը, Ալի Ուլթքու, յայտնեց թէ թուղերով ու քարերով յարձակող խուժանը նետուեցաւ նաեւ իրենց կառքին վրայ, որ կը գըտնուէր Ինէօնիւի կառքին առջեւը, — հազիւ կրցեր են փրկել իրենց կեանքը :

« Ջումհուրիյէթ » թերթին Թղթակիցը, Նէճատ Թիւմայ, յայտնեց թէ սպայ մը հրամայած է սուինով ցրուել ամբոխը եւ ազատել Ինէօնիւի կեանքը : Տոքթ. Օղուլթուրքի վկայութեան համաձայն, Պայար ուզած է Ինէօնիւն սպաննել տալ Ուշագի մէջ, բայց Մենտերէսի կինը տեղեկանալով՝ վիժեցուցած է ծրագիրը :

Վկաներու շարքին կարեւոր թիւ մը կը կազմէին կիները, նոյնիսկ մայր մը, իր երկուքուկէս ամսուան մանչը՝ գրկին մէջ : Այս կիները կը վկայէին թէ դեմոկրատ կիներէն ծեծ կերած են, երբ ուզած են պաշտպանել Ինէօնիւն, որ կրնար վըրայ տալ կեանքը, եթէ քիչ մը աւելի մընար :

Ոստիկանապետ Ջէքի Շորհին դարձեալ կանչուեցաւ ատեան եւ յայտարարեց թէ ոստիկանները մտիկ չէին ըներ իրենց հըրամայողներուն, օձիքի թիւ չէին ուզեր դնել, կողմնակից կ՚ուզէին երեւալ դեմոկրատներուն :

Այս յայտարարութեանց առթիւ խընդուքներ լսուեցան սրահին մէջ : Ոստիկանապետ Ջէքի Շահին դարձաւ խնդացողներուն եւ ըսաւ .

— Տարի մը յիմարանոց պառկած եմ, թող ունկնդիրները շատ չխնդան, ջիղերս չեմ կրնար բռնել ...» :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Աքսորի դատապարտուած քիւրտ չէյխերու եւ աղաներու փոխադրութիւնը սկսաւ : Արեւելեան նահանգներէն փոխադրեցին Անթալիա, Պուրտուր, Սպարթա, Պրուսա : Ինը չէյխեր ալ ղրկուեցան Չանաք – Քալէ ու Թրակիա :

× Սահմանադիր ժողովին վերաբերեալ օրէնքը լոյս տեսաւ պաշտօնաթերթին մէջ : Քսանըմէկ օր ետքը պիտի գումարուի առաջին նիստը : Կուսակցական եւ արհեստակցական կազմակերպութեանց մէջ սկսաւ արդէն ընտրական գործունէութիւնը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԲԱՑԱՏՐԵՑ ԹԷ ԻՆՉՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ''ԱՅՈ'' ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼ

ՆԱԽ ԲԱՑԱՏՐԵԼ, ԱՊԱ՝ ՀԱՄՈԶԵԼ

Զօր. տը Կոլի առաջին ճառը 17 վայրկեան տեւեց, այս անգամ Նախագահը փորձեց ներկայացնել նախ՝ Յունուար 8ի հանրաքուէին, ապա ինքնորոշման հարցերը, յաջորդ երկու ճառերուն մէջ, պիտի փորձէ համոզել :

« Իրար անցած աշխարհի մը մէջ, Ֆըրանսան իր առջեւ կը գտնէ մեծ հարցեր որոնք նաեւ մեծ տառապանքներ են : Եթէ տարբեր ըլլար, արդէն ինք Ֆրանսան չէր ըլլար : Պէտք է որ ամուսնանայ իր ժամանակին հետ եւ յարմարի այն կոչտ, բայց յոյսով լեցուն պայմաններուն, որոնք տիեզերքը կը վերաշինեն » :

Այս նախաբանէն ետք, Նախագահը յիշեց թէ ինչ պայմաններու մէջ Ֆրանսա ստահեց իր անկախութիւնը եւ միասնականութիւնը վերջին աշխարհամարտի վաղորդային եւ հասաւ մինչեւ երկու տարի առաջ, երբ նոր սահմանադրութեամբ մը, ստացաւ նոր վարչաձեւ մը : Հարց մը կայ սակայն որ կը մնայ՝ Ալժերիա : Պէտք է Ֆրանսան լուծէ իր յարաբերութեանց խընդիրը Ալժերիոյ հետ, ինչպէս նաեւ խաղաղութեան խնդիրը, — « Ինչպէս իմ դերս է եւ ինչպէս իմ պարտականութիւնս է : Ընտրեցի այն ճամբան որուն պէտք է հետեւիլ եւ այն առաջարկին վրայ զոր կառավարութիւնը ինծի ըրաւ, կը դիմեմ Ֆրանսայի ժողովուրդին որ իր համաձայնութիւնը տայ : Արդէն երկու անգամ, այս ձեւով իրեն դիմեցի : 1945ին, ազբերդութեան վաղորդային, 1958ին որպէսզի նոր սահմանադրութիւն մը ունենանք որ թոյլ տայ վերակառուցանել պետութիւնը եւ նոյն ատեն արտօնել որ մեր անդրծովեայ հողամասերը, իրենց ազատ ճակատագիրը որոշեն : Հիմա, երրորդ անգամ ըլլալով, կը դառնամ դէպի ժողովուրդը » :

Եւ տը Կոլ կը բացատրէ Յունուար ութի հանրաքուէն : Ժողովուրդը պիտի ըսէ թէ համաձա՞յն է որ ալժերացի ժողովուրդները իրենց ճակատագիրը ընտրեն երբ խաղաղութիւնը վերահաստատուի : Այս կը նշանակէ՝ խզել Ֆրանսական Հանրապետութեան հետ, անոր մաս կազմել կամ անոր հետ ընկերակցիլ : Տը Կոլ կ՚աւելցնէ թէ աւելորդ ափսոսանքներ են մտածել թէ կարելի էր ձուլել մահմետականները : Դէմքերու եւ դէպքերու յեղաշրջումը եւ ինչ որ կ՚անցնի կը դառնայ աշխարհի մէջ ցոյց կու տայ թէ այդ տեսակէտները ցընորք են : Ուրեմն Ալժերիան պիտի ըլլայ ալժերական, Ալժերացիք պիտի կարգադրեն իրենց խնդիրները եւ իրենց կը մնայ հիմնել Պետութիւն մը որ ունենայ իր կառավարութիւնը, իր հիմնարկութիւնները, իր օրէնքները : «Ֆրանսան, կը շարունակէ Նախագահ տը Կոլ, հանդիսաւորապէս պիտի որոշէ համաձայնիլ : Այդ որոշումը պիտի տայ ըստ իր հանճարին որն է՝ ազատագրել ուրիշները երբ ժամանակը եկած է, մաղթելով սակայն որ ասոնք ալ չերթան ուրիշներ իրենց լուծին ենթարկելու » :

Տը Կոլ կը խոստանայ որ ինչ որ ալ պատահի, Ֆրանսան պիտի պաշտպանէ ալժերական հողի իր զաւակները եւ այն մահմետականները որ ֆրանսական պաշտպանութիւնը ուզեն : Ինչ որ ալ եղած է, պէտք է որ այս երկու համայնքները ապրին կողք կողքի, աշխատին կողք կողքի, գործակցին անկեղծօրէն նոյն հիմնարկութեանց ծոցին մէջ, իւրաքանչիւրը ունենալով սակայն, մասնաւոր երաշխաւորութիւններ իր իրաւունքներուն, ապրելակերպին եւ ապահովութեան վերաբերեալ :

Ապա տը Կոլ ծանրացաւ այն օժանդակութեան վրայ զոր Ֆրանսա մնշարրած է Ալժերիոյ բարգաւաճման համար : 1960ին ծախսած է չորս հարիւր միլիառ զանազան մարզերու մէջ : 50.000 մահմետականներ կ՚աշխատին վարչութեան, արդարութեան, ուսուցչութեան, բանակին մէջ, Միջերկրականի երկու ափերուն վըրայ : Հարիւր հազար ուրիշներ համալըսարաններ եւ զանազան ուրիշ վարժարաններ կը յաճախեն, 400.000 իրենց ապրուստը կը շահին Մայր Երկրին մէջ, ո՞ր պետութիւնն է Ֆրանսայէն զատ, որ նման օժանդակութիւն մը պիտի ընծայէր : Բայց ո՞վ կ՚երեւակայէ որ կրնայ շարունակել եթէ խզում պատահի : «Իրականին մէջ, կը շեշտէ Նախագահը, ա

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ բացուեցաւ Գերագոյն Խորհուրդի նիստը, ներկայութեամբ՝ « Միութեան եւ Ազգութիւններու ժողովին»՝ 1200 երեսփոխաններուն : Միաձայնութեամբ վաւերացուած է օրակարգը : Եօթնամեայ ծրագիր, քննութիւն 1961 տարեշրջանի պիւտճէի, վաւերացում օրէնքներու եւ հրամանագրերու, ինչպէս նաեւ քննութիւն՝ արտաքին քաղաքականութեան : Առաւօտեան նիստին, տնտեսութեան եւ ճարտարարուեստի շուրջ զեկուցած է Կոսիկինի նախագահը՝ Նովիքով : Կէսօրէ վերջուան նիստին խօսք առած են Ուկրանիոյ, Ղազախստանի եւ Ազրպէյճանի ներկայացուցիչները եւ պահանջած յաւելեալ վարկեր :

ԻՍԹԵՆՏԷՐՈՒՆԻ (նախկին Ալեքսանտրէթ) մէջ Աթաթիւրքի յուշարձանը քանդուած է, ռումբի մը պայթումով : Ժողովուրդը փողոց իջած է բողոքելու : Կը կարծուի թէ ռումբը զետեղուած է Հաթայը Սուրիոյ կցելու կողմնակիցներուն կողմէ :

ՀԱՅԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց.— «Ըմբոստները պիտի դատուին Հապէշ օրէնքով, զինուորականները՝ զինուորական ատեանի իսկ պարզ քաղաքացիները, քաղաքային ատեանի կողմէ : Միւս կողմէ տեղեկատուութեան նախարարը ներկայացուց զոհերու թիւը : Ըմբոստներէն սպաննուած են 174 հոգի եւ վիրաւորուած 300, իսկ կայսեր հաւատարիմներէն՝ 29 սպաննուած եւ 43 վիրաւոր : Քաղաքացիներէն՝ 121 եւ 442 վիրաւոր :

ՏԽՐՈՒՆԻ — ԲԱԳՐԱԴԻՏ

Ցաւով կ՚իմանանք թէ Լարիպուադիէռի հիւանդանոցը ուր փոխադրուած էր վերջերս, մեռած է դերասան Բագրադիտ, 75 տարեկանին :

Բնիկ Պոլսեցի, Բագրադիտ յաճախած է Գատը –Գիւղի Մխիթարեան վարժարանը, ապա աւարտած Վենետիկի համանուն վարժարանը, ուր իբրեւ դասընկեր ունեցած է Ահարոն, Վարուժան եւ Վահրամ Փափազեան : Փարիզի մէջ, ուր եկած էր կանուխէն յաճախած է քոնսէրվաթուարը զոր աւարտած է առաջին աէսէսիթով Փիէռ Ֆրենէի հետ : Աւարտած է նաեւ Սէն Սիրի Սպայից վարժարանը, ապա անդամ եղած է Քոմէտի – Ֆրանսէզի եւ դարձուցած անխօս ժապաւէններ : Խասատու էր նաեւ առաքանութեան : Հըմուտ հայագէտ, եղած է ուսուցիչ, քաջ գրաբարագէտ, ունի չափածոյ թարգմանութիւններ որոնց կարգին Ժան Ռիշբփէնի փլիպիւսթիէն :

Վերջին տարիները թշուառ կեանք մը ունեցաւ եւ մեռաւ գրեթէ մոռցուած բոլորէն :

ՕՏԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՄԱՍԻՆ

(ՏԻԿ. ՔԷԹՐԻՆ ՊԷԹՍԸՆ – ԳԱՍԱՐՃԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ)

Ստորեւ նոյնութեամբ կուտանք այն ճառը, զոր Պոսթընի եւ Նիւ Եորքի մէջ, Հ. Օ. Մ.ի Շրջ. ժողովներու ընթացքին, խօսած է երիտասարդ Ամերիկուհի՝ Տիկ. Ք. Պէթսըն, որ նոր հայերէն կը սորվի.—

Յարգելի Տիկին ատենապետուհի, տիկիններ եւ պարոններ,

Ես որոշեցի հայերէն խօսիլ. գիտեմ, որ սխալներ պիտի ընեմ. ինծի եւ ձեզի համար դժուար պիտի ըլլայ, բայց կը ներէք:

Լեզուաբանութիւնը՝ լեզուներու ուսումնասիրութիւնն է: Լեզուագիտութիւնը տարբեր է: Եթէ լեզուին տարբեր մասերուն, կազմին կամ շինուածքին մասին կը սորվիմ, ասիկա կ՚ըլլայ լեզուագիտութիւն: Ազգալեզուագիտութիւնը տարբեր է: Այս պարագային կը փնտռեմ կապը: Կը փնտռեմ թէ ո՞ր ազգերը ունին ուրիշ ազգի մը լեզուն եւ ապրելակերպը: Ազգ մը միայն մէկ լեզուով կը խօսի, կ՚ապրի, կը հաւատայ, կը հասկնայ: Այդ լեզուն մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենայ ազգին ապրելակերպին վրայ: Մարաշ չեմ կրնար երթալ, եթէ սակայն հայերէն սորվիմ, պիտի սկսիմ հասկնալ, թէ ինչպէս կը խորհէին այդ Հայերը: Իբրեւ հայ, եթէ անգլիերէն կը խօսիմ, բոլորովին տարբեր բաներ պիտի ըսեմ, քանի որ անգլ.ի կազմը, ինծի կ՚արգիլէ հայկական բաներ ըսել: Բաներ կան որ կրնամ զգալ եւ եթէ հայերէն սորվիմ, անոր կազմը շինուածքը սորվիմ, կրնամ ըսել: Եթէ անգլիերէն կը խօսիմ, բոլորովին տարբեր բաներ պիտի ըսեմ, քանի որ անգլիերէնի կազմը ինծի կ՚արգիլէ հայկական բաներ ըսել: Կը յուսամ որ, ինչ որ սորվեցայ հայերէն, միայն բառարանով չէ: Բառարանը կը գործածեմ, բայց կը հաւատամ որ բառերը ճիշդ նոյն իմաստը չունին, «հայր» եւ փազըր, թէեւ նոյնն են: բայց տարբեր է «հայ հայրը» տարբեր՝ «ամերիկացի տէտին»: Հայկական հայրը շատ աւելի լուրջ է: Ամերիկացի հայրը իր զաւակներուն հետ պարտէզ կ՚երթայ եւ կը խաղայ: Ան կը հաւատայ, թէ պզտիկները աւելի խելացի են, աւելի լաւ կը հասկնան ինքնաշարժ մը, օդանաւ մը: Հայ հայրը, կը հաւատայ թէ աւելի փորձառութիւն ունի ինք:

Հայերը այս բաները շատ աւելի լաւ պիտի հասկնան, քանի որ շատ լեզուներ կը խօսին:

Ի՞նչ է տարբեր լեզու մը խօսիլ. տարբեր լեզուն տարբեր ոճ ունի: Հայերը վարժուած են վաճառականութիւն ընել արաբերէնով, թրքերէնով: Սորված են նաեւ եկեղեցի երթալ եւ աղօթել հայերէնով, դպրոց երթալ եւ անգլիերէն սորվիլ: Մէկ խօսքով՝ Հայերը վարժուած են տարբեր լեզուներ տարբեր մարզերու մէջ գործածել: Խօսք մը կայ, որ կ՚ըսէ.

— Թրքերէն հայհոյէ, արաբերէն կռուէ, հայերէն աղօթէ: Եթէ կ՚ուզէք կռուիլ, լաւ է արաբերէն գիտնալ, շատ գործնական է անոր համար: Հայերը լաւ է որ շատ լեզու գիտեն, եւ տարբեր լեզուներէ տարբեր գաղափարներ կ՚առնեն:

Դուք շատ կը փափաքիք որ հոս ծնած նոր սերունդը հայերէն սորվի: Երբեմն շատ դժուար է երախաներուն բացատրել, թէ ինչո՞ւ հայերէն պէտք է սորվիլ: Կը հաւատամ որ, լեզուագիտութիւնը ուրիշ գիտութիւններու նման պիտի բացատրէ լեզուին օրէնքները եւ այն ատեն աւելի դիւրին պիտի ըլլայ սորվիլ:

Ազգ մը, որ նախադասութիւններ կազմած ատեն, անունը, նիւթը ԲԱՅԷՆ *առաջ կը դնէ, լաւ լեզու ունի: Աշակերտին ոչ միայն քերականական օրէնքներ սորվեցընել, այլ ՈԳԻՆ տալ, քերականութեան ընդմէջէն: Գաղափարներ կան բոլորովին անհասկնալի, քանի որ լեզուին մէջ տեղ չկայ անոնց համար:*

Եթէ երախաներուն կարենանք բացատրել, թէ հայերէնը, իրենց մայրենի լեզուն, իր գործնական արժէքին համար չէ որ պիտի սորվին, այլ՝ հասկնալու համար իր ծնողքը, բայց մանաւանդ անցեալի պատմութիւնը: Անգլիերէնով չէ կարելի հասկնալ հայերէն խօսող ծնողքի մը հոգին, ապրումները:

Ի՞նչպէս կարելի է հայերէն սորվիլ.— *Դուք ծնողքներդ, երիտասարդներուն պէտք է ցոյց տաք, թէ կրնաք անգլիերէն սորվիլ, խօսիլ, բայց կը սիրէք հայերէնը, կը խօսիք, եւ բաներ կան զորս միայն հայերէնով կարելի է ըսել: Արտասահմանէն գալթող Հայերը չեն գիտեր անգլիերէն, անգէտ եղած են անցեալին մէջ եւ աղքատ: Այսպիսի ծնողք մը երբ կը տեսնէ իր զաւկին որ ան հայերէն խօսի, զաւակը չուզեր: Ան կը խորհի, թէ հայերէն լեզուն անցեալին կը պատկանի:* Պէտք է ծնողքները ցոյց տան իրենց զաւակներուն, թէ իրենք՝ ինչ որ ուզեն կրնան ընել: *Անգլիերէն սորվիլ, զարգանալ, հարստանալ: Զաւակները պէտք է ըմբռնեն թէ դուք, Հայերդ, իրենց ծնողքները եւ, Ամերիկացիներուն պէս զօրաւոր էք, խելացի, բայց* կը պահէք Հայութիւնը, որովհետեւ թանկագին բան մըն է ան: *Պէտք է ըմբռնեն, թէ* ամէն ինչ որ ուզէք, կրնաք ընել: *Մեղք է ամերիկեան կերակուր պատրաստել, երբ հայկականը կրնաք: Բոլոր գաղափարները կարելի է նոյնացնել այս պարզ բացատրութեան հետ:*

Անշուշտ, շատ լաւ է որ պզտիկները անգլիերէն խօսին, մանաւանդ եթէ կ՚ուզեն օգտակար ըլլալ Հայերուն, պայմանաւ որ հայ մնան:

Հայը պէտք է ճանչնայ Ամերիկացին: Պէտք է ճանչնայ այս երկիրը, անոր ապրելակերպը:

Ի՞նչպէս հայերէն սորվեցայ միայն երկու ամիսէն.— *Ես բաւական երկար ատենէ ի վեր հայերէն կը խօսիմ: Բայց դըպրոցին մէջ ուսումս տեւեց միայն երկու ամիս: Անկէ վերջ գիրք չգործածեցի, քերականութիւն չսորվեցայ: Հայկական տուն մը մէջ կ՚ապրէի, նախադասութիւն մը գրեցի, նշանածս կամ բարեկամներս թարգմանեցին ինծի գաղափարները, ձայնագրեցին մեքենայի վրայ եւ կարդացին, յետոյ ես սենեակս ելայ եւ ժամերով մտիկ ըրի: Լեզուն միայն բառերով չեն սորվիր, պէտք է նախադասութիւններով սորվիլ: Հայերէն բառեր սորվեցայ, ուզեցի զանոնք գործածել նախադասութիւններու մէջ: Իրական հայկական նախադասութիւններ սորվեցայ: Նախադասութիւնն է կարեւոր: Նախադասութեամբ կը խօսինք, ոչ թէ բառերով: Միշտ կ՚ուզէի խօսիլ, դժուար գաղափարներ արտայայտել: Աւելի լաւ է երիտասարդներու համար տունէն դուրս հայերէն խօսիլ:* Ամօթ է երիտասարդներուն համար եթէ հայերէն չեն կրնար խօսիլ: *Կ՚ուզե՞ն թէ չեն ուզեր խօսիլ: Ես պիտի ըսեմ, հայ երիտասարդները չեն ուզեր լալ, ուրեմն կը պոռան: Բայց այս նոյն երիտասարդութիւնը շատ հպարտ պիտի ըլլար եթէ կարենար հայերէն սորվիլ:*

Հայ աղջիկներ, 1–2 տարի Պէյրութ կ՚երթան, եւ կը վերադառնան ուրախ, որովհետեւ հայերէն սորված են:

Ի՞նչպէս սկսիլ սակայն, ո՞ւրկէ սկսիլ: Կը խորհիմ թէ տունէն դուրս պէտք է սորվին հայերէնը: Երբ դուք, ծնողք, կը բարկանաք պզտիկին, աւելի կը դժուարացնէք իր գործը: Անոնք պէտք է զգան երբ իրենց տան մէջ են եւ դուք հայերէն կը խօսիք, պէտք է զգան թէ բան մը կայ որ շատ թանկագին է: Հայերը, դարեր ամբողջ միայն իրենց լեզուով ապրած են, քանի որ միայն լեզուին մէջ է որ օտարը մուտք չէր կրնար գործել:

Հայերը երբեմն ոչինչ կրնային ընել ձեռքով, այլ միայն լեզուն էր որ ապրեցուց զիրենք իրենց ամէնէն մութ օրերուն: Հիմա ալ կարելի է փրկել զայն:

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ԱՇՐԱՖԻ ՏԻՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Րիզա Փահլեւի վերջին ծայր կ՚ատէր Անգլիացիները: Այս պատճառաւ 1940ին բռնի կերպով գահէն հրաժարեցուցին եւ ղրկեցին զինքը Եոհանէսպուրկ, ու տղան բարձրացուցին գահին վրայ:

1946ին Րիզա Շահ մեռաւ: Մարմինը Թեհրան փոխադրեցին: Աշրաֆ ընտանեկան անդամներէն միակը եղաւ, որ տեղատարափ անձրեւի մը տակ ժամերով սպասեց հօրը դերեզմանին մօտ:

Աշրաֆ եւ Մուհամմէտ ֆրանսացի ուսուցչուհի մը ունէին, ֆրանսերէնը շատ սահուն կերպով կը խօսին: Աշրաֆ աւելի ուշ անգլիերէն եւ ռուսերէն սորվեցաւ: Ամուսնալուծուելէն ետք տարի մը Լոնտոն մանկավարժութեան եւ հիւանդապահութեան դասընթացքներուն հետեւելով վկայական մը ստացաւ: Վերադարձին սկսաւ քաղաքական տնտեսութեան եւ ելմտական հարցերու շուրջ ուսումնասիրութեան հետեւիլ: Միեւնոյն ժամանակ հօրը հետ՝ քաղաքէն դուրս սուսերամարտի կ՚երթար: Ամէն երեկոյ, իրենց ապրած կանաչ մարմարէ պալատին մէջ, (ներկայ թագաւորանիստ «Կիւլիստան» պալատին դիմացը), կը սորվէր, օտար փրոֆէսէօրներու եւ դիւանագէտներու հսկողութեան տակ, «իշխելու առաջին դասը», ինչպէս ինք կ՚ըսէր:

Իրենց ծնած օրը գրուած էր որ Մուհամմէտ Շահին իշխանութիւնը պէտք է Աշրաֆէն կախում ունենայ: Ծանրութեան մեծ մասը իր ուսերուն վրայ պիտի ծանրանար: Ոչ մէկ տարակարծութիւն երկուորեակներուն — քոյր եւ եղբայր — միջեւ: Միաժամանակ պիտի ստանձնեն ամէն պատասխանատուութիւն: Ու Շահը յաճախ կը փնտռէ իր երկուորեակ ընկերակիցը, որ կը պահպանէ իշխանութիւնը, ցուցմունքներ կ՚ընէ եւ որոշումներ կ՚առնէ:

Մուհամմէտ գահին վրայ բարձրանալէն ի վեր, ամէն ոք գիտէ թէ ի՞նչ է Աշրաֆին դերը եղբօրը մօտ: Աշրաֆն էր որ ընտրեց հարսնցուն, Ֆավզիան, Ֆարուքի քոյրը, Շահին առաջին կինը: Ամենասաստիկ հարուածը եղաւ իրեն համար Սորայայի պարագան: Ընտանեկան պարագաներուն ճնշման տակ՝ Աշրաֆ պարտաւորուեցաւ տեղի տալ, ողբերգական դէպքի մը պատճառաւ:

Շահը, Լոս Անճէլըս այցելութեան մը առթիւ, երիտասարդ նկարչուհի տիկնոջ մը հետ սիրահարուած էր, բայց նկարչուհին իմանալով որ իրենց ամուսնութիւնը անիրագործելի է, թագաւորական, ժառանգական արգելքներու պատճառաւ, ինքնասպանութիւն փորձեց:

Երբ Սորայան դադրեցաւ Շահին կին ըլլալէ, Աշրաֆին հարցուցին.— Չե՞ս ցաւիր այս բաժանման համար: Պատասխանեց.— Աւանդութիւն մը միշտ ալ աւանդութիւն է, եղբայրս սէրը զոհեց գահին յաջորդականութիւնը պահպանելու համար:

Աշրաֆն էր որ երեք հարիւր ազնուական ընտանիքներու աղջիկներու մէջէն, պարահանդէսի հրջազգեստով քաշուած պատկերի մը վրայ ընտրեց Ֆարա Տիպան անմիջապէս ընտրեց, նոյնիսկ առանց տեսնելու, իբրեւ իր եղբօր երրորդ կինը:

Անոնք որ մօտէն կը ճանչնան Շահը, շատ լաւ գիտեն թէ իր ամչկոտութեան պատճառաւ նոյնիսկ կին մը գրաւելու կամ հրապուրելու կարողութիւնը չունի: Սորայայէն բաժնուիլը իր կեանքին մէջ իրական մեծ ողբերգութիւն մը եղաւ, իր բնաւորութեամբ ու գեղեցկութեամբ վստահութիւն ներշնչած էր իրեն:

Աշրաֆը օր մը կ՚ըսէր.— Եղբայրս բոլորովին ուրիշ տիպի մարդ է, բաղդատելով հօրս հետ: Բռնակալ մը չէ, շատ մեղմ է, այս մեղմութեան մէջ պէտք է փնտռել իր զօրութիւնը:

Ամէն ոք շատ լաւ գիտէ Պարսկաստանէն ներս թէ դուրսը, որ իրեն ուժին արմատը, իր լծակը քոյրն է:

Աշրաֆ, Ճորճ Զ.ին եւ Լէյտի Չըրչիլին հետ թէյ խմած է Պըքինկհեմի մէջ, դաշնակ նուագած է Թրումանի հետ, Սպիտակ Տան մէջ: Բայց մանաւանդ Կրեմլինը, որ խիստ յատուկ շահեր ունի եւ կ՚ուզէ ազդեցութիւն բանեցնել, վերջին ծայր ուշադրութիւն կը դարձնէ Իրանի վրայ: Իշխանուհի Աշրաֆը միակ մահմետականն է, որ պարգեւատրուած է Կարմիր դրօշ պատուանշանով:

1951ին Սթալին զինքը Մոսկուա հրաւիրեց եւ մասնաւոր օդանաւով բերել տուաւ: Իր ճամբորդութեան մի քանի տեսարանները առնելով՝ երեք քառորդ ժամ տեւող ժապաւէնի մը նիւթ դարձուցին, հեռատեսիլէն ցոյց տալու համար:

Այս շատ կարեւոր պարագան անկասկած երկրէն ներս իրեն դէմ շատ թշնամիներ ստեղծեց:

Աշրաֆը պէտք է իր բոլոր ուժերը հաւաքէր, իր հօր Շահ Րիզայի խելացութիւնը ու խորամանկութիւնը ունենար՝ պահելու համար իր շատ բացառիկ դիրքը եւ վանելու ամէն խոչընդոտները, ու դիմագրաւէր դժուարութիւնները: Շատեր կ՚ըսեն Աշրաֆ բոլոր պատասխանատուութիւնները իր վրայ առնելով պահպանեց Շահին ժողովրդականութիւնը եւ թագը:

Վերջերս իր քոյրերէն մէկը որոշ պատահարներու վրայ հիմնուելով, կ՚ըսէր.
— Եթէ Աշրաֆը չըլլար, շատ հաւանական է որ, Շահը շատոնց գահընկէց կ՚ըլլար:

Եւ Աշրաֆ պարսկերէն բառը կը նշանակէ շատ յարգելի, շատ մեծարելի: Ամուսնացած է երրորդ անգամ, ունի չորս զաւակներ, երեք աղջիկ, մէկ մանչ:

Անգամ մը իրեն հարցուցին.— Եթէ օր մը, արկածով բախտին անիւը դառնայ, գահը տապալի եւ կարգերը փոխուին, ինքզինքդ կորսուած չե՞ս զգար:

Հետեւեալը պատասխանեց.— Կեանքի մէջ շատ խաղեր խաղցի: Նմանապէս բախտախաղ: Եթէ միայն բախտախաղը մնայ բաժինս, կը նախընտրեմ այլ մարդու արհեստ մը՝ խաղին մէջ, խաղ կառավարող սեղանաւոր կին չկայ: Կազինոյի մը մէջ՝ առաջին կին սապօ *բռնողը, խաղը կառավարողը կ՚ըլլամ:*

Առանձնաշնորհում մը՝ զոր այլ մարդոց ձեռքէն կ՚ուզէ խլել: Օր մը իրեն ըսած էին.

— Իշխանուհի, ձեզի միայն «տղայ ըլլալ» մը կը պակսի:

Կը պատասխանէ.— Կը փափաքէի որ այսխօսքը լսած կնոջ մը կողմէ արտասանուէր: Կին մը ըլլալով՝ շատերէն աւելի կարողութիւն եւ իշխանութիւն ունեցայ:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

"ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ"

Փարիզահայ դերասանները՝ հովանաւորութեամբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնաժողովին, անցեալ Չորեքշաբթի գիշեր ներկայացուցին Գր. Վահանի «Մեր Կեանքը» թատերակը, որ վերջերս մրցանակի էր արժանացած:

«Մեր Կեանքը»ին նիւթը Փարիզահայ մտաւորականներու չարքաշ կեանքին պատկերացումն է:

Արմէն Ուրարտացի թատերագիրը պատրաստած է թատերգութիւն մը՝ «Գաղափարի ճամբաներով» որ կ՚ուզէ ներկայացնել մասնակցութեամբ իր անբաժան ընկերոջ՝ դերասան Վազգէն Դաբբինեանին: Սակայն, դժբախտաբար, զուրկ է նիւթական միջոցներէ, ոչ միայն չի կրնար դիմագրաւել ներկայացման հարկ եղած ծախքերուն, այլեւ դատապարտուած է այդ օրն ալ (ինչպէս ուրիշ օրեր)՝ անօթի մնալու:

Եւ, «դիր զմիղս ի վերայ մեղաց», կը սիրէ աղջիկ մը՝ Ալիս Յովակիմեան, որուն կեանքի մասին ունեցած մօտեցումները բոլորովին խոտոր կը համեմատին իր ըմբռնումներուն: Կը սպասէ իր սիրածին այդ գիշերուան այցելութեան եւ սակայն ոչինչ ունի հրամցնելու անոր: Վազգէնին հետ համախորհուրդ կ՚որոշեն քանի մը գիրքեր ծախել, երբ յանկարծ կը հասնի «հոգին Սուրբ»ը, յանձին Ըմբոստ Միսաքի՝ գուլպայի վաճառական, որ կու գայ երկու արուեստագէտներուն ներկայացնել իր նոր «փիլիսոփայութիւն»ները եւ կ՚առաջարկէ Ուրարտացիին՝ անմիջապէս թատերգութիւն մը պատրաստել, իսկ Վազգէնին՝ խաղալ այդ թատերգութեան գլխաւոր դերը:

Ծախքե՞րը... Ըմբոստ Միսաք 25.000 ֆրանքի կանխավճար մը կը յանձնէ երկու արուեստագէտներուն, որոնց առաջին մտածումը կ՚ըլլայ նախ՝ խորհիլ այդ իրիկուան ճաշին եւ Ալիսի ընդունելութեան մասին: Ըմբոստ Միսաք՝ խոստումներով բեռնաւորուած կը մեկնի, կու գայ Ալիսը, երկու հակոտնեայ ըմբռնումները կը բախին իրարու եւ տեղի կ՚ունենայ գրեթէ խզումը:

Թատերախաղին կանացի ուրիշ մէկ տիպարն է Մատըլէնը:

Որբուհի մըն է ան, հայ հօրմէ եւ ֆրանսուհի մօրմէ: Հայրը զոհ գացած է հանքային արկածի մը, եւ հակառակ միայն իր ֆրանսուհի մօր խնամքին տակ մնացած ըլլալուն, Մատըլէն տարուած է իր ցեղային ծագումով եւ Արմէն Ուրարտացիի օժանդակութեամբ սորված է հայերէնը, Հայոց պատմութիւնը, ծանօթ է իր ցեղին մեծափառ անցեալին: Այս բոլորին հետ մէկտեղ, պարմանուհիին մէջ բոյն դրած է խորապէս այլ զգացում մը եւս.— անիկա ջերմ սիրով մը կը սիրէ Արմէնը եւ կը տառապի երբ կը տեսնէ որ

այս վերջնոյն սրտին մէջ տեղ գրաւած է Արդէն Ալիսը …

Վազգէն Դարբինեան ամուսնացած է : Իր կինը՝ Արփին ունի աղջնակ մը՝ Սեդան , որ զոհ կ՚երթայ թշուառութեան , կը հիւանդանայ եւ կը մահանայ հարկ եղած խնամքներու պակասութեան հետեւանքով :

Արմէն Ուրարտացի չի յաջողիր իր «գաղափարի ճամբաները» ներկայացնել : Այդ գործը ձախողութեան կը մատնուի նոյնպէս մրցման մը ընթացքին : Երիտասարդ գրագէտը յուսահատած է հայ իրականութեան անտարբեր վերաբերմունքէն : Իր յուսահատութիւնը · խառնուելով սիրային յուսախաբութեան , ջիղերը հասցուցած են ըմբոստութեան եւ ցասումի զենիթին : Ալիս Յովակիմեանի հետ իր կապերը բոլորովին խզուած են : Վազգէն իր եւ իր կնոջ ապրուստը հոգալու համար , Ըմբոստ Միսաքի միջնորդութեամբ կը գրաւէ գուլպայ ծախելով , միշտ սրտին խորը կրելով Սեդային կորուստին կսկիծը , որ ջիղերը հասցուցած է գրեթէ խելագարութեան :

Մատըլէնն է միայն որ քաջաբար կը պայքարի ցաւի ու թշուառութեան այս միջավայրին մէջ՝ դիմումներ կատարած է եւ յաջողցուցած է Արմէն Ուրարտացիի թատերական ներկայացումը Ֆրանսական բեմին վրայ : Ուրախ է Արմէնը , ուրախ են Մատըլէնն ու Ըմբոստ Միսաքը : Միայն Վազգէնն է որ կը մնայ միշտ մռայլութեան թանձր խաւարին մէջ : Իրեն համար այլեւս գոյութիւն չունին բեմը , թատրոնը : Անիկա թաղած է Շէյքսփիրը « գուլպաներու տուփերուն մէջ» կ՚ապրի ու կը շնչէ իր մահացած ձագուկին՝ Սեդային յիշատակով եւ չարունակ խորհելով իր հիւանդ կնոջ մասին որ կը գտնուի ապաքինարանը : Դժբախտ դերասանը հիմա այլեւս որոշած է բոլորովին հրաժարիլ այն ասպարէզէն , ուր եթէ յամառի մնալ , ստիպուած է «ինչպէս Ֆալսթաֆ՝ մէկ աչքին մէջ արտասուք , միւսին մէջ ժպիտ» եւ «կեցցէներու եւ ծափահարութիւններու տարափին տակ ամէն օր նոր մահացում » մը ունենալ …

Ու կը վերջանայ խաղը Ըմբոստ Միսաքի մէկ փիլիսոփայութեամբ ·—

« Սփիւռքի հայ արուեստագէտին վախճանը՝ անկում է կամ օտարացում » :

Այս է համառօտ ատախձը «Մեր կեանքը»ին , համեմուած բազմաթիւ այլ ճոխ պատկերներով եւ զուարթ խօսակցութիւններով :

Մէկ խօսքով «Մեր կեանքը» սփիւռքահայ մտաւորականին եւ արուեստագէտին ցաւալի կեանքը պատկերացնող տրամ մըն է : Գուցէ անձապարեցի տրամ կոչելով այս թատերակը , քանի որ անոր տեսարաններէն իրարու կը յաջորդեն երբեմն ըմբոստ , երբեմն ցաւի ու տառապանքի անջինջ կնիքով դրոշմուած , ու երբեմն ալ այդ սահմռկեցուցիչ մթնոլորտէն կը ծնի զուարթութեան զեփիւռը :

Փաքեթիքին կը խառնուի հիւմուրը : Տըրամ է ; կատակերգութիւն , վոտըվիլ … եւ թերեւս այս հարցումները ը-նելով գտնուին մարդիկ որոնք թատերական սեռերու այս «խառնիճաղանճ»ին պատճառով ուզեն թերութիւն մը վերագրել Գրիգոր-Վահանի «Մեր Կեանքը»ին : Անարդար պիտի ըլլար այդ վերագրումը : Ճիշդ է , գոյութիւն ունի այս «խառնիճաղանճ»ը , եւ սակայն վարպետ թատերագիրը ճարտար շաղապարումով մը իրարու շաղկապած է այս բոլորը առօրեայ կեանքին անաչառ իրականութեան հետեւելով · անոնցմէ յաջողելով ստեղծել ողբերգական զուարթութեան-ց քով նաեւ ծիծաղ յառաջացնող երեւոյթներ : Չէ՞ որ Պերնար Շօ ըսած է · «Կեանքի ամէնէն ողբերգական երեւոյթն իսկ ունի իր ծիծաղելի մէկ կողմը» :

« Մեր Կեանքը»ին մրցանակի արժանացած ըլլալը փաստ մըն է որ ան Գր · Վահանի լաւագոյն երկն է : Ո՛չ :

Նկատուած որ այս թատերակը մրցման ներկայացուած քառասուն հայ գործերուն լաւագոյնն է , քանի որ ստացած է առաջնութեան մրցանակը , եւ սակայն անիկա չի կրնար նկատուիլ մեր թատերագիրին բազմաթիւ երկերուն թիւ մէկ ստեղծագործութիւնը :

Ինչպէս ըսինք , ոճի , ձեւի , տիպարի , դէպքերու շարադրութեան եւ պատկերներու ճոխ դասաւորութեամբ կառուցուած է «Մեր Կեանքը» եւ սակայն իր նիւթով այս գործը փիէս մը է եւ կապուած է Սփիւռքի գոյութեան հետ : Կը մեռնի ան երբ այլեւս Սփիւռքը դադրի գոյութիւն ունենալէ : Հեղինակին իսկ դառնացած կեանքին ըմբոստութեան մէկ պոռթկումն է ան միայն որ պիտի մոռցուի երբ փոխուին իր ալ կեանքին պայմանները՝ իր ապրած միջավայրին պայմաններու հետ : «Մեր Կեանքը» իբրեւ թատերական երկ չի կրնար տոկալ ժամանակի ճզմող ու հարթող գլանին …

« Մեր Կեանքը»ի բեմադրութիւնը ըստանձնած էր ծերունազարդ Տիկին Աննա Բուղաղեան , որ իր կարելին ըրած է լաւագոյն արդիւնքի մը հասնելու համար :

Կը մասնակցէին՝ Տիկին Խըտըչեան-Շասանեը , Օր · Իրմա Պէրպէրեան , Պ · Պ · Գէորգ Տէրվիշեան , Նուրհան Մարգարեան , Միհրան Եփրեմեան եւ Աշոտ Մարտիկեան :

Տիկին Խըտըչեան – Շասանեը ստանձնած էր Ալիս Յովակիմեանի եւ Արփիի զոյգ դերերը՝ իր զուսպ , կիրթ ու չափուած խաղով Խըտըչեան ստեղծեց հաղորդականութեան զօրեղ կապ մը իր եւ ունկնդիրներուն միջեւ : Անոր իւրաքանչիւր շարժումը , իւրաքանչիւր խօսքը կը թողուր թատերական գլրոցի մը բոլոր բարեբեր ազդեցութիւնները կրած արուեստագէտի մը տպաւորութիւնը : Իր մէկ դերէն միւս դերին անցքի ճամբուն վրայ յաջողեցաւ ընթանալ հեշտիւ ճարտարութեամբ մը , ստեղծելով ունկնդիրներուն մօտ այն տպաւորութիւնը թէ՝ Ալիսին եւ Արփիին դերը մարմնաւորողը միեւնոյն անձը չէր կրնար ըլլալ :

Օր · Իրմա Պէրպէրեան Մատըլէնի իր դերով անզուգական էր : Անիկա այլեւս իր սկսնակ սիրողի դիրքէն դուրս ելած , դարձած է Փարիզահայ թատրոնին կենսական մէկ տարրը : Իր Մատըլէնը յուզիչ էր ու ցնցող : Իր խոր ապրումներուն մէջ միշտ ալ մնաց անսեթեւեթ տիրականութեան մը վրայ :

« Մեր Կեանքը»ին ներկայացումը այն տպաւորութիւնը թողուց որ բեմին վրայ տեղի կ՚ունենար ազնիւ մրցում մը՝ կանացի եւ այր դերակատարներուն միջեւ : Եւ ընդհանուր տպաւորութիւնը այն եղաւ որ այդ մրցումին յաղթական դուրս եկան մեր դերասանուհիները :

Գէորգ Տէրվիշեան անկասկած որ Փարիզահայ բեմին կեդրոնական ուժերէն է : Անոր բեմական ելոյթները ամէն անգամ ալ ծափողջունուած են գնահատութեամբ : Այս անգամ , սակայն , իր Արմէն Ուրարտացին եղաւ տժգոյն : Գուցէ անոր համար որ մեր տաղանդաւոր ընկերը փոխանակ ամբողջովին մտնելու իր ստանձնած տիպարին մորթին մէջ , կառչած մնաց իր «ես»ին :

Գալով Նուրհան Մարգարեանի , դերասան Վազգէն Դարբինեանի դերով , անիկա առաջին արարին մեզի ներկայացաւ իբրեւ մեր բեմերու խղճամիտ մէկ աշխատաւորը , եւ սակայն , յաջորդաբար իյնալով չափազանցութիւններու մէջ , հասաւ աննպաստ արդիւնքի մը :

Երկու սիրողները՝ Միհրան Եփրեմեան եւ Աշոտ Մարտինեան քաջալերութեան արժանի բեմական տարրեր են : Միհրան Եփրեմեան մանաւանդ , Ըմբոստ Միսաքի դերով կը ներկայանայ մեզի ապագայի լաւագոյն յոյսերով :

Կը սիրեմ յուսալ որ , այն մէկ քանի դիտողութիւնները զորս ուղղեցի իմ իսկ պատկանած ընտանիքիս անդամներուն , բարեացակամութեամբ պիտի ընդունուին անոնց կողմէ , վասնզի վստահ եմ թէ անոնք ալ ինծի պէս համոզուած են որ քննադատութիւնը լաւագոյն սպեղանին է արուեստի ճամբուն վրայ բացուած վէրքերուն համար :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Յ · Գ ·— Ներկայացման ընթացքին Փարիզի Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան կողմէ գնահատական ուղերձ մը կարդաց Պ · Վազգէն Անդրէասեան , ուղղուած Գրիգոր – Վահանի : Ան , մանրամասնօրէն թուելէ ետք թատրոնին դերը մեր ազգապահպանման գործին մէջ , շնորհաւորեց հեղինակը իր տարած ջանքերուն համար եւ հրաւէր կարդաց աւելի զուրգուրանքով վերաբերուիլ դէպի Փարիզահայ թատրոնը : Իսկ ներկայացման վերջաւորութեան , տողերս ստորագրողը մէկ քանի խօսքով շնորհաւորելէ ետք իր ընկերը , Փարիզահայ դերասաններուն կողմէ անոր նուիրեց ոսկեայ ինքնահոս գրիչ մը :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆՕՅԻ ՄԷՋ

•

ՄԻԼԱՆՕ , (Յառաջ) ·— Հայկ · Տան վարչութիւնը , Դեկտեմբեր 10ի գիշերը տուաւ իր տարեկան աւանդական պարահանդէսը :

Ներկայ էին բազմաթիւ հայրենակիցներ եւ իտալացի բարեկամներ , ոմանք եկած՝ քաղաքամերձ վայրերէ :

Պարն ու ուրախութիւնը տեւեցին մինչեւ ուշ առաւօտ , արեւելեան համադամներով ճոխացած ճաշասեղաններու շուրջ : Կէս գիշերը անց , սկսաւ վիճակախաղը երգեհոնիկի մը ամուրդով , կարճ ժամանակի մէջ գոյացաւ երկու հարիւր հազար իտալական լիրայի գումար մը , ի նպաստ Հայկ · Տան գանձանակին :

Ջերմապէս շնորհաւորելի է առաւելապէս տիկիններէ և օրիորդներէ կազմուած կազմակերպիչ յանձնախումբը , որ ջանք չէր խնայած որպէսզի ամէն ինչ ըլլար աւելի քան գոհացուցիչ :

Պարահանդէսի աւարտման , երիտասարդներու հոծ խումբ մը արշալոյսը ողջունեց ազգային եւ ժողովրդական երգերով :

Հրաշալի էր վայրկեանը :

Ա · Ս ·

ՈՐՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ Է

Արմենուշ շատ խելացի կը կարծէ ինքզինք , իսկ իր աղբարիկը , Բոնբոն , շատ պարզամիտ :

Օր մը խաղ փրաք կուտայ Բոնբոնին , որ երթայ դեղարանէն մէկ տուփ խեյք գնէ :

Բոնբոն կը մեկնի , դրան սեմին վրայ՝ ետ կը դառնայ եւ կը հարցնէ ·

— Մինո՛ւշ , երբ դեղագործը հարցնէ՝ ըսե՞մ թէ քրոջս համար է :

Ելեկտրական առարկաներ ծախող վաճառատան մը ցուցափեղկին մէջ դրուած էր հետեւեալ յայտարարութիւնը ·

« Ապառիկ ապրանք ո՛չ ոքի կուտանք , որովհետեւ , յաճախորդ մը մեզի ըսաւ ·— «Կեանքիս վրայ կ՚երդնում որ ամսոյս վերջը պիտի վճարեմ» եւ ամիսը չվերջացած՝ մեռաւ : Երկրորդ յաճախորդ մը ըսաւ · «Երկուշաբթի՝ ձեզ տեսնելու՝ պիտի վճարեմ» եւ յաջորդ օրը կուրացաւ : Երրորդ յաճախորդ մըըսաւ · « Եթէ վաղը չգամ եւ չվճարեմ , թող դժոխք երթամ» եւ այնպէս կ՚երեւի թէ գնաց » :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Ուրեմն եղիր հանգիստ , մանաւանդ այստեղ է իշխան Հայրը , — շարունակեց Արշակը ·— Այդպէս , Փառանձեմ · չմերժես արքայի խորհուրդները , — եւ թագաւորը կրկին շոյեց Փառանձեմի ուսը , որպէս հրաժեշտի նշան , եւ դուրս եկաւ թիկնոցի քղանցքը բռնած :

Մենակ մնալով՝ Փառանձեմը նախ գոհունակութեան զգացում ունեցաւ , որ Գնէլին սպանողը չկայ որ չարն ընկաւ չար մահով … եւ դրա համար նա իրեն երախտապարտ էր զգում թագաւորին : Բայց դրա հետ նրան պաշարեց մի զարմանք , միթէ՞ այդքան սուտ է եղել Տիրիթը …

Ապա յիշեց , որ կաւաչում թէ այլուր , երբ միասին էին լինում , Տիրիթն իրեն նայում էր օտարոտի նայուածքներով , միաժամանակ ուշադիր ու պատրաստակամ , կամենում էր զրուցել չարունակ , անել կատակներ եւ ուրախ պատումներ … բայց միթէ՞ այդ նայուածքի , ժպիտների ներքոյ թաքնուած են եղել ցանկասիրութիւն եւ ոճրածին մտքեր … Փառանձեմի զարմանքն աւելանում էր մանաւանդ , երբ յիշում էր Գնէլի թաղման օրը լսած խօսքերը , «Շատ մի տանջիր քեզ , կ՚ունենաս առաւել լաւ ամուսին » … : Փառանձեմը յիշում էր , որ այդ օրը Տիրիթը կանգնած էր իր գլխավերեւ · բայց միթէ՞ այդ խօսքերն ասողը Տիրիթն էր , թէ մի ուրիշը՝ նրա թելադրութեամբ …

Յիշելով այս ամէնը՝ Փառանձեմը տանջւում էր ինչպէս Գնէլի թաղման օրը , — Ախ , եթէ ինքն զգար , կռահէր Տիրիթի ցանկութիւնը՝ Գնէլին երբեք չէր թողնի մնալ նրա հետ մի չէնքում , թեկուզ մի վայրում : Ու երկար մտածելով այս մասին՝ նա եզրակացնում էր , թէ ճիշդ է ուրեմն , որ Գնէլի մահուան պատճառն ինքն է , իր գեղեցկութիւնը … Եւ այդ մտքից նրա սիրտը սեղմւում էր · Թւում էր՝ արիւնը կանգ է առնում երակներում : Բայց այս ամէնի հետ միասին յիշելով թագաւորի այսօրուայ յայտնութիւնը՝ գոհանում էր , որ մարդասպանը պատժուած է :

Իսկ Արշակը , Փառանձեմի սենեակից հեռանալով , դարձեալ մտածում էր նրա գեղեցկութեան վրայ · « եթէ վշտի մէջ տեսքը է այսքան , հապա երբ մոռացուի վիշտը՝ որքան կը լինի առաւել » , կրկնում էր վաղուց ասած դարձուածքը եւ մտածում նորից , որ Փառանձեմին պէտք չէ թողնել սուգի մէջ … Եւ ահա նոյն այդ օրը Արշակը , հանդիպելով Նանա իշխանուհուն , խնդրեց , որ շարունակի իր հոգածութիւնը Փառանձեմի նկատմամբ եւ չթողնի վշտով տարուելու :

— Սիրով , արքայ : Սեր պարտքն է , — ասաց իշխանուհին պատրաստակամ : — Ես նրան սիրեցի դստերս նման :

Ուրիշներին թելադրելով՝ Արշակն ինքն եւս անհրաժեշտ էր համարում շուտ – շուտ այցել նրան , մտածելով , որ իր խօսքն աւելի կ՚ազդի Փառանձեմի վրայ : Ու Տիրիթի սպանութիւնից յետոյ նա աւելի յաճախացրեց այցերը : Լսելով այն ամենօրեայ զեկոյցները , որ տալիս էին հազարապետը՝ տուրքերի ու գանձումների մասին , Հայր – Մարդպետը՝ արքունի կալուածների կամ պալատի մէջ ու նրա շուրջը կատարուած դէպքերի մասին , Վասակ սպարապետը՝ սահմանների եւ զէնքի վիճակի մասին եւ այլ երկրորդական զեկոյցներ , Արշակը , փոխանակ պալատից դուրս գալու եւ զբօսանքի գնալու , ինչ անում էր սովորաբար , — այժմ շատ անգամ , երկու – երեք օրը մէկ , թիկնոցն ուսերին քայլերն ուղղում էր Փառանձեմի յարկաբաժինը , երբեմն իր գալը նախապէս չիմացնելով ու եթէ այդ պահին Փառանձեմի մօտ լինում էին պալատական տիկիններ , կամ՝ մէկը նրանցից , դրանք անխօս վեր էին կենում , գլուխ իջեցնում եւ անխօս հեռանում : Վայել չէր թագաւորի այցի ժամանակ ներկայ լինել … Բայց մի քանի անգամ ներկայ էր եղել Անդոք իշխանն ինքը …

Մտնելով ներս , Արշակը , Փառանձեմին ողջունելով , նստում էր նրա դիմաց եւ հետաքրքրւում նրա առողջութեամբ , ապա խօսում նրա անցեալից , Բիւզանդիայում անցրած օրերից :

Փառանձեմը պատասխանում էր շատ զուսպ , նշելով , որ թագաւորը ,պետական գործերը թողած , զբաղւում է իրենով , կամենալով սփոփել իր վիշտը … Ամաչում էր , որ ինքն այդքան հոգս է պատճառում նրան ու առհասարակ ամէնքին՝ պալատական կանանց եւ Օլիմպիա թագուհուն : Մտածելով այս՝ նա լցւում էր երախտագիտութեան զգացմունքներով , որը եւ արտայայտում էր երբեմն մէկ – երկու զուսպ բառով ·

— Շնորհակալութիւն , արքայ :

Զրուցելիս թագաւորը երբեմնակի ուշով նայում էր Փառանձեմի դէմքին ,կրծքին , կամ՝ ելնում էր տեղից եւ թիկնոցն ուսերին , գնում – գալիս , ըստ սովորութեան երկար ոտքերը պինդ դնելով , ապա մէկէն կանգ առնելով , կրկին կոպերն իրար բերած , նայում էր երիտասարդ այրիին , եւ ամէն անգամ մի նոր զարմանալի գեղեցիկ գիծ նկատում նրա դէմքին , շարժումների մէջ , անգամ նրա տխրամած աչքերի հայեացքում :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար ·)

մէն բան կը պարտադրէ Ալժերիոյ որ վաղը՝ Ֆրանսայի ընկերը մնայ : Ֆրանսան եղբայրօրէն պատրաստ է ատոր » :

Եւ այս ամբողջը պատրաստելու համար է որ եթէ հանրաքուէին արդիւնքը դրական ըլլայ, Հանրային Ալժերական Իշխանութիւններ (գործադիր եւ ժողով) պիտի կազմակերպուին ինքնորոշման սպասելով :

Եզրակացնելով, տը Կոլ անգամ մը եւս յիշեց թէ Ֆրանսան միշտ խաղաղութիւն կ'առաջարկէ եւ պատրաստ է ընդունելու պատուիրակները անոնց որոնք կը կռուին եւ վերջացուց .— «Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ, անկեղծ եւ հոծ, «այո»ն, զոր, տը Կոլ, Հանրապետութեան Նախագահը կ'ուզէ ձեզմէ, պիտի ըլլայ Ֆրանսայի որոշումը : Ալժերիոյ պիտի տայ ազատ ապագայի մը կարելիութիւնը : Պիտի փաստէ աշխարհի որ Ֆրանսացի ժողովուրդը, այսօր աւելի քան երբեք, միացած, յստակատես եւ ազնիւ է : Ինծի, որուն պարտականութիւնը ծանր է, ի՛նչ նեցուկ պիտի բերէ : Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆրանսան» :

Այս առաջին ճառէն ետք, ամէն ոք կ'ուզէ մանաւորաբար գիտնալ թէ ի՞նչ նորութիւն ըսաւ Նախագահը : Ալժերիոյ Եւրոպացիներու մօտ՝ յուզում եւ դառնութիւն, մահմետականներու մօտ՝ վրդովմունք կայ, իսկ քաղաքական հոսանքները կը մնան իրենց դիրքին վրայ :

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ (արմատականներու մորիսեան թեւ) .— Նախագահին ճառին մէջ, գտանք այն հիմնական հակասութիւնը զոր միշտ կը գտնենք :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ .— Ո՛չ, վերջնականապէս, ո՛չ : Ոչ մէկ նորութիւն : Ոչ մէկ չահեկան բան : Ինչ կը վերաբերի իր ժամանակին հետ ամուսնանալու կը թուի թէ Զօր. տը Կոլ մոռցած է Յունիս 18ը երբ ոչ ոք կ'ուզէր հետը ամուսնանալ :

ՏԷՓՐԷՕ (ինքնավար ընկերվարական) երազատես քաղաքականութիւն մը : Փոլ Րենօ եւ Մօրիս Շուման կողմնակից են նախագահին քաղաքականութեան :

Պ. Արմենակ Աժտէրեան, Պ. Վահրամ Աժտէրեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Աժտէրեան, սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ՆՈՒԱՐԴ ԱԺՏԷՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 17ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, 66 տարեկան հասակին :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս Ուրբաթ, (23 Դեկտ.) առաւօտուն ժամը 10·30ին, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ (15 Րիւ Ժան Կուժօն), եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Պանեէօյի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

Ա. Աժտէրեան .— 41 Ավընիւ տէ Կոպըլէն, Փարիզ (13) :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Պոմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ 29 Դեկտեմբեր, Հինգշաբթի օր :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր Տարւոյ եւ Ծնունդի առթիւ Չորեքշաբթի օրուան հաւաքոյթները ընդհատուած են :

Վերաբացում՝ 1961, Յունուար 11, Չորեքշաբթին :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միութեան վարչութիւնը, ի գիտութիւն քաղաքիս եւ շրջաններու Հայութեան կը ծանուցանէ թէ Ծննդեան տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի Րիւ Ժէի Սէն Լուի սրահին : մէջ Ժամերգութիւնը կը սկսի առաւօտեան ժամը 9ին :

×

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Միութիւնը եւ Եկեղեց. հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանեն թէ այս Կիր. առաւօտ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մատրան մէջ պատարագ պիտի մատուցանէ Տէսինէն Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեանը, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի Նոր Բաժանորդին

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՍՈՒՐԲ ՍՏԵՓԱՆՈՍ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի ժամը 10ին, պիտի մատուցուի Սուրբ Ստեփանոսի տօնին առթիւ քառաձայն Ս. պատարագ : Յետ պատարագի խորհրդարանին մէջ ընդունելութիւն պիտի ըլլայ, Հոգաբարձութեան կողմէ ի պատիւ Դպրաց Դասու, Սրբազան Հօր նախագահութեան տակ :

Նոյն օրը Բիւթանիոյ հայրենակիցներու խնդրանքով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Նիկոմիդիոյ բաղմավաստակ Առաջնորդ Ստեփանոս Արք. Յովակիմեանի յիշատակին : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ՇԱԲԱԹ, 24 Դեկտ. Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան : Կէսօրէ վերջ ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ :

ԿԻՐԱԿԻ 25 Դեկտ. Ս. Ծնունդ ժամերգութիւն եւ Եպիսկոպոսական ձայնաւոր պատարագ ժամը տասնին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 26 Դեկտ. Ս. Ստեփանոս նախավկայ : Հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ, համօրէն ննջեցելոց, ժամը 10ին :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր

ՈՒՐԲԱԹ 23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 23 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8983 36EME ANNEE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4784

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի մահուան վաղորդայնին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդրոնական Ցանձնախումբը գեղեցիկ գաղափարն էր յղացած Տան գետնայարկի մեծ սրահը մկրտել մեր ազգային հերոսին անունով, յաւերժացնելու համար անոր յիշատակը :

Այս առթիւ Յառաջի մէջ հրատարակուած կոչը լայն արձագանգ գտաւ ամէն կողմ, նոյնիսկ Ֆրանսայէն դուրս : Արտասահմանի մեր բոլոր թերթերը արտատպեցին Յառաջի խմբագրականը՝ «Յաւերժացնել յիշատակը» խորագրով եւ իրենց սիւնակները տրամադրեցին կատարուելիք նուիրատուութեանց համար :

Անխտիր բոլոր դասակարգերու պատկանող Հայեր նուիրական պարտականութիւն համարեցին իրենց մասնակցութեան բաժինը բերել Ակումբ — Ընթերցարան եւ Լսարան դառնալու սահմանուած այդ սրահի նորոգութեան, բարեզարդման եւ կահաւորման ծախքերուն :

Սողոմոն Թէհլիրեան կը պատկանի ամբողջ Հայութեան : Անոր բազուկին մէջ էր խտացած մեր մէկ միլիոն մարտիրոսներու վրէժը : Ո՞ր Հայն է, որ չէ ունեցած իր նահատակը : Ո՞ր Հայն է, որ պիտի չուզէր օժանդակել Կեդրոնական Յանձնախումբին, որպէս զի «Թէհլիրեան սրահը» ըլլայ հերոսի անուան արժանի, գեղեցիկ ու ներկայանալի, սրահ՝ կոչուած դառնալու ժամադրավայրը բոլոր հայրենակիցներու :

Նուէրներ կը հասնին Ֆրանսայէն ու արտասահմանէն ու պիտի շարունակեն հասնիլ տակաւին, մինչեւ որ լրանան բարեզարդումի աշխատանքները եւ մանաւանդ մինչեւ որ հաստատուի կեդրոնական ջեռուցումը, առանց որուն դժուար է օգտագործել սրահը ձմրան եղանակին :

Նուիրատուութեան մարզին մէջ առաջին կարգին վրայ կուգան Ալֆորվիլի մեր հայրենակիցները, որոնք արժանի են մասնաւոր յիշատակութեան :

Քանի մը շաբաթ առաջ Յառաջի մէջ հրատարակուած ազդ մը կը ծանուցանէր, որ կազմած են «Ս. Թէհլիրեան սրահի օժանդակ մարմին» մը նուէրներ հաւաքելու համար : Խումբ մը տիկիններ ու պարոններ քով քովի եկած՝ աշխատանքի բաժանում են կատարած եւ երեք թաղամասերու մէջ ձեռնարկած հանգանակութեան :

Առաջին օրինակը տուած է Օժանդակ մարմնի նախագահ Պ. Յար. Յարութիւնեան երկու հարիւր Ն. Ֆ.ով : Հակառակ տնտեսական տագնապին, որ ծանր կը կշռէ բոլոր հայրենակիցներու վրայ, իւրաքանչիւրը տուած է սրտաբուխ կերպով, ըստ կարողութեան :

Հանգանակիչները ամէն կողմ գտած են լաւ ընդունելութիւն, ինչ որ մեծապէս քաջալերած է զիրենք : Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեան սրահին նուիրած են իրենց հնա[illegible]տական արժէքաւոր առարկաներու հաւաքածոն :

Քանի մը շաբթուան հանգանակութենէն գոյացած է արդէն 437.800 հին ֆրանք :

Օժանդակ մարմինը վերջացած չի նկատեր իր առաքելութիւնը : Ծրագրած է հասութաբեր ձեռնարկ մը կատարել յարմար առիթով մը, վստահ՝ Ալֆորվիլցիներու հայրենասիրութեան վրայ :

Երեքշաբթի իրիկուն Օժանդակ մարմինը իր հաշուետուութիւնն ըրաւ Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Ցանձնախումբի ներկայացուցիչներուն առջեւ :

Քաջալերուած ձեռք բերուած արդիւնքէն, ներկաները խանդավառ մթնոլորտի մէջ որոշեցին շարունակել հանգանակութիւնը :

Ահա՛ գովելի ձեռնարկ մը, արժանի ամէն գնահատութեան : Ալֆորվիլը պէտք է օրինակ դառնայ փարիզեան շրջանի մեր միւս արուարձաններուն ու թաղամասերուն, ուր համախումբ կ՚ապրին մեր հայրենակիցները :

Ուրեմն դէպի՛ գործ :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ԳԻՇԵՐԸ.— ԶՈՐԼՈՒԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ արտաքին անկեալ նախարարը, որու անունը շատ յիշուեցաւ ոչ միայն Մենտերէսի կառավարութեան օրով՝ իբրեւ աննախընթաց զեղծումներու հերոս, այլ եւ իբրեւ գրգռիչը Լոնտոնի հակահելլենական միթինկին ու Պոլսոյ հռչակաւոր ջարդերուն, իր պաշտպանողականին մէջ կատարեց կարգ մը յայտնութիւններ : Նախ փորձեց մերժել իր մեղսակցութիւնը Լոնտոնի միթինկին կազմակերպութեան մէջ իբրեւ ... անհատ :

— Լոնտոնի միթինկին հետ կապ չունիմ : Ընդհ. դատախազը թող չմոռնայ թէ ես Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ ոչ թէ Ֆաթին Րիւշտիւ Զորլուն եմ, այլ Թուրք ազգին արտաքին գործավարն եմ : Թուրք ազգը կը ներկայացնեմ : Կը նշանակէ թէ ընդհ. դատախազին դատապարտել ուզածը Թուրք ազգն է » :

Այս ի՞նչ «զօրլու» տրամաբանութիւն, « աման ալլահըմ», պիտի ըսէր Մէհմէտճիկը : Բայց Զօրլու չի՞ գիտեր թէ Պայարը Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահն է, կամ Մենտերէսը Թուրք կառավարութեան վարչապետն է, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ Պայար կամ Նախագահ, իբրեւ Մենտերէս կամ վարչապետ :

Զօրլու կը շարունակէ իր պաշտպանողականը.—

— « Ընդհ. դատախազը ինծի դէմ կատարած իր ամբաստանութիւններով կը յիշեցնէ ծանօթ խօսքը. «Անձրեւ կը տեղայ, ինծի բաց ըսիր» : Ութ տարիէ ի վեր տեսած չեմ Պալըմը եւ Թեքին Ալփը, որոնք ամբաստանուած են Սելանիկի ռումբին պատմութեան մէջ : Իսկ Օքթայ Էնկինը եւ Հասան Ուչարն ալ այստեղ ճանչցայ : Եւ յետոյ օտար (հելլենական) դատարանի մը մէջ, անոնց մասին արձակուած յանցապարտութեան վճիռը ի՞նչպէս կրնայ ի զօրու համարուիլ Թրքական դատարանի մը մէջ » :

Զօրլու, քննելով Սելանիկի ռումբին դէպքը, ամբաստանեց ոչ թէ Թուրք մեղադրեալները, այլ ... Հելլէնները : Գալով Սեպտեմբերի գիշերուան դէպքերուն, զանոնք համարեցաւ Թուրքիոյ «ազգային կառուցուածքին մէկ հետեւանքը » :

Ի՞նչ «զօրլու» դարձուածք եւ պաշտպանողական : Զօրլու յարձակեցաւ նաեւ Մենտերէսի վրայ.

ՅՈՅՆԵՐԸ ԱՐՏԱՔՍԵԼ ՊՈԼԻՍԷՆ

— « Այն ատենուան վարչապետը « քոմփլէքս»ի մը մատնուած էր այդ օրերուն : Չկրցաւ բացատրել դէպքը : Մինչ դեմոկրատ երեսփոխանները կ՚ըպահանջէին սահմանէն դուրս հանել բոլոր Յոյները, որոնք հելլէնահպատակ էին ու կ՚ապրէին Պոլսոյ մէջ : Ես ձեռքէս եկածը ըրի եւ ջանացի արգելք հանդիսանալ : Եւ յաջողեցայ : Ներքին գործավար Նամըք Կետիքի մեղքն է, որ չկրցաւ վարել ապահովութեան ուժերը, եթէ պատահեցան ծանօթ դէպքերը՝ Սեպտեմբեր վեցի գիշերը : »

Երբ Զօրլու յիշեց Նամըք Կետիքի անունը (անձնասպան եղաւ երբ ձերբակալուեցան), ըսաւ. «Աստուած հոգին լուսաւորէ» : Այս մաղթանքին առթիւ, «քինախնդրական բացագանչութիւններ» լսուեցան դատասրահէն, կը գրեն Թուրք թերթերը :

Զօրլու այստեղ պատմեց երկու դրուագ.—

— 1957ին, ընտրութեանց նախօրեակին, ընդդիմադիր կուսակցութեան պետը, Ինէօնիւ, ճառ մը պիտի խօսէր Թաքսիմի հրապարակին վրայ : Այն օրերուն, Պոլիս կը գտնուէր Փաղըլ Քիւչիւքը եւ ըսի.— « Դաս տեսիր Ինէօնիւին, եւ ըսէ որ վաղուան ճառին մէջ չխօսի Կիպրոսի մասին» : Գնաց ըսաւ : Եւ Ինէօնիւ յաջորդ օրը իր ճառին մէջ ըսաւ թէ համակարծիք կը մնայ մեզի՝ Կիպրոսի հարցին մէջ :

Երկրորդ դրուագը.— Երբ ամերիկեան դեսպանը եկաւ, վարչապետ Մենտերէս հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր Անգարա փալասի մէջ : Հրաւիրուած էր նաեւ Ինէօնիւ : Պահ մը, անկիւն մը քաշուած, կը խօսէինք ամերիկեան դեսպանը, Ինէօնիւ, Մենտերէս, Քէօփրիւլիւ եւ ես : Մենտերէս, այս խօսակցութեան ընթացքին, ըսաւ Ինէօնիւի.— «Մեզի ուժ տուէք Կիպրոսի հարցին մէջ» : Ինէօնիւ պատասխանեց նախ Թուրքերէն. «Կիպրոսը մենք տըւինք Լօզանի մէջ : Այս առթիւ, Կիպրոսէն փրցուելիք ամենափոքր բաժինն անգամ մեծ յաջողութիւն մըն է» : Յետոյ դառնալով ամերիկեան դեսպանին, ըսաւ. « Մենք Կիպրոսի հարցին մէջ համակարծիք ենք կառավարութեան հետ » :

Այս «զօրլու» պաշտպանողականէն ետքը, Զօրլու պահանջեց իր անպարտութիւնը :

Բարձրախօսին առջեւ կանչուեցաւ Քէօփրիւլիւ, երբեմն արտաքին նախարար, Թուրքիոյ արդի մտաւորականութեան մեծագոյն ներկայացուցիչը, որ խօսեցաւ միայն մէկ վայրկեան.

—Փաստաբանիս խօսքերուն վրայ աւելցնելիք բան մը չունիմ : Կը հաւատամ որ աստուածային արդարութիւնը ի յայտ պիտի գայ բարձր ատեանին վճիռին մէջ» :

Յետոյ կանչուեցաւ Կէօքայ, Պոլսոյ նախկին կուսակալը, բժիշկ եւ փրոֆէսէօր.

— Իբրեւ բժիշկ մը, ուսուցիչ մը եւ ութ տարի այս քաղաքին մէջ կուսակալութիւն ըրած անձ մը, այսօր խոր տառապանք կը զգամ նստելով ամբաստանեալի առջեւ :

Ամէն անհրաժեշտ կարգադրութիւն ըրած էի դէպքերուն ընթացքին : Նպաստակին՝ «փախիր», որսկան շունին՝ «բռնէ» ըսող մարդ չեմ : Պարտականութիւնս կատարեցի, խիղճս հանդարտ է : Եթէ յանցաւոր ըլլայի, զիս կը դատապարտէր պետական խորհուրդը որ քննութիւն կատարեց այդ շրջանին : Եւ եթէ դեսպան նշանակուեցայ՝ հեռացուելով Պոլիսէն, պատճառն այն էր որ Պոլսոյ բարեզարդութեան եւ 1957ի ընտրութեանց եղանակին շուրջ տարակարծութիւն ունէի Մենտերէսի եւ Նամըք Կետիքի հետ : Վաթսուն տարեկան եմ, պատրաստ եմ ծառայելու՝ եթէ պետական ծառայութեան կոչուիմ, կը հաւատամ որ անպարտ պիտի հռչակուիմ » :

Մենտերէս վերջին անգամ մը եւս խօսք ուզեց եւ ժպտաշուրթն սկսաւ պատմել.

—Երբ յարգալից կը խօսէինք«յարգելի» Ինէօնիւին հետ, ամերիկեան դեսպանը կատակելով ըսաւ. «Որպէսզի իրարու ֆամիլիման ընէք, իմ ներկայութի՞ւնս անհրաժեշտ է» :

Ատեանին նախագահը կը միջամտէ.

— Տեսէք ի՛նչ լաւ եղած է, մեզ որ տասը տարուան ընթացքին մէկ - երկու անգամ միայն կատարած էք այդ գեղեցիկ ժեսթը :

Մենտերէս կը շարունակէ.

— Լոնտոնի օդանաւային արկածէս ետքը, վերադարձիս, Ինէօնիւ եկաւ դիմաւորելու զիս : Եթէ յանցաւոր նկատէր զիս, դիմաւորելու չէր գար :

Սեպտեմբերի գիշերուան դէպքը Թուրք ազգին հայրենասիրութեան ծայրայեղ մէկ պոռթկումն էր եւ կազմակերպուած չէր :

Եւ դատը դարձեալ յետաձգուեցաւ «Փերմանան» դատավարութիւն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈԼԻ նախագահութեան տակ Ելիզէ հաւաքուած են՝ Ալժերական հարցերու կոմիտէի անդամները : Զբաղած են հանրաքուէի հարցով : Միւս կողմէ կուսակցութիւնները կը ճշդեն իրենց դիրքը : «Այո» քուէարկել կը յանձնարարեն Ու-էն-էռը, ընկերվարական հանրապետականները, Աշխատանքի Ժողովր. Միութիւնը, Ժողովրդ. Շարժումը : «Ոչ» կը յանձնարարեն՝ Ազգային խմբակցութիւնը (Սուսթել), կեդրոնի հանրապետականները, (Արմատական մորիսեան թեւ) արմատականները, ձախ – ընկերվարականները եւ համայնավարները : Անկախները մեծամասնութեամբ ՈՉի կողմնակից են բայց որոշեցին քուէարկութեան ազատութիւն տալ : Ընկերվարականները (հաւանաբար այո) իրենց որոշումը պիտի տային հինգշաբթի իրիկուն :

ԱԹԱԹԻՒՐՔԻ յուշարձանին դէմ կատարուած արարքը մեծ յուզում պատճառած է կառավարական շրջանակներու մէջ : Իսկէնտէրունի մեկնած են՝ Զօր. Մատանօղլու եւ դնդապետ Օզան եւ Քոքսալ հսկելու համար բացուած քննութիւնը, կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուած են : Հակառակ անձրեւին Անգարայի ուսանողները ազգ. փառերդ երգելով տողանցած են Աթաթիւրքի արձանին առջեւ, յայտնելու համար իրենց հաւատարմութիւնը : Յուզումը մեծ է երկրին մէջ, կը գրէ տեղական մամուլը :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Պէն Կուրիոն պատասխանելով խորհրդարանին մէջ եղած հարց ու փորձին առթիւ, ընդունած է, որ շինուելու վրայ է 24.000 քլվ. տարողութեամբ հիւլէական կայան մը, բայց «սխալ» նկատած է հիւլէական ռումբեր շինելու լուրը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ քարիւղատար մը՝ «Փայն Ռիճ», 10.147 թոն, երկուքի բաժնուած է հիւսիսային Քարոլայնի բացերը, սաստիկ փոթորիկի մը հետեւանքով :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻԱՅ թագաւորը ընդունած է իր եղբօր՝ էմիր Ֆայսալի հրաժարականը, վարչապետի պաշտօնէն : Թագաւորը որոշած է ինք ստանձնել կառավարութեան ղեկը : էմիր Ֆայսալի հրաժարումը մեծ հարուած մը կը նկատուի Նասրի համար, քանի որ էմիրը Նասըրի «վստահելի» մէկ անձն էր :

ՄՈՊՈՒԹՈՒ յայտարարեց թէ պիտի չյարձակի Սթանլէյվիլի վրայ : «Ձենք ուզեր աւելորդ տեղը Քոնկոցիի արիւն հոսեցնել» : Քոնկոյի նախագահը՝ Քազավուպու մեծ պատիւներով ընդունուած է Քոքիյաթվիլ, Էքվաթորի նահանգ :

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ վարչապետը Չոմպէ յայտնեց թէ հրապարակ պիտի հանուի քաթանկական ֆրանք մը :

ԱՄԲՈՂՋ ՊԵԼՃԻԱՆ անշարժութեան դատապարտուած է գործադուլին հետեւանքով : Այս գործադուլը բողոք մըն է կառավարութեան խնայողութեան ծրագրին դէմ :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԺՈՒԷՆ յայտնեց թէ այլեւս պիտի չմասնակցի Ֆրանսական Կաճառի նիստերու «դէչ ընկերութիւն» չունենալու համար : Մառեշալը կը շեշտէ թէ չի կրնար Ֆրանսուա Մօրեաքի կողքին նստիլ : Այս վերջինը բողոքած էր Էքսփրէսի մէջ Մառեշալ Ժուէնի յայտարարութեան առթիւ տը Կոլի քաղաքականութեան դէմ : Կաճառը դժգոհ է որ այս խնդիրը տարածուած է, մինչ աւելի քան ամիս մըն է գաղտնի կը պահուէր :

(Լուսնկա[illegible] [illegible] Պ. Ե[illegible])

ՊԱՏԻՒՍ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐԱՑ

Այս տարի, 1960 Թ., հին տոմարով Յունուար 7ին, լրացել է Արսէն աւագ քահանայ Սիմէոնեանցի ութսունամեակը:

Իմ առջին է նրա Կիւրիքիւլօմ վի–թէն, կենսագրական փաստական տեղեկութիւնները, որ նա գրի է առել իմ խնդրանքով, Ամերիկա գալուց առաջ:

Տարիքը, ասում են, պարտադրում է: Մարդու համաձայն:

Մի ծանօթ ունեմ — մեծահարո՛ւստ — որ 90ին է մօտենում: Ափսոսում եմ այն օրը, որ նա 90 տարի չնչելով՝ ապականում է:

Ունեմ մի բարեկամ էլ, որ հարիւրին է մօտենում: Աղօթում եմ, որ հարիւր տարի եւս ապրի:

Տարիքը պարտադրում է յարգանք, եթէ տարիքաւորը յարգելի է: Արսէն աւագ քահանայ Սիմէոնեանցը յարգելի է. նրա 80 տարիները պարտադրում են յարգանք: Արժանի է հանրային երախտագիտութեան եւ յոբելեանի: Այդ յոբելեանը ահա, ես եմ ուզում տօնել: Հրապարակաւ:

Ո՞վ է, ուրեմն Արսէն աւագ քահանան:

Ես հայր Արսէնին ճանաչել եմ, երբ նա դեռ հայր չէր, այլ եղբայր՝ Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի վերջին լսարանի ուսանող: Մենք վարի դասարանցիներս լսարանցիներին կոչում էինք «եղբայր»:

Եղբայր Արսէնը միջահասակ, նուրբ կազմուածքով, սիրուն գլխով երիտասարդ էր: Հաճելի տեսքով եւ հաճելի ձայնով:

1901 Թ. գարնան, աւարտելուց առաջ, եղբայր Արսէնն էլ մի խումբ լսարանցիների հետ ուրար ստացաւ Էջմիածնի Մայր Տաճարում: Շատ չնորհալի ուրարակիր էր:

Տարիներ վերջը, եղբայր Արսէնը դարձաւ հայր Արսէն, իբրեւ Մոսկուայի Հայոց հովիւ: Բոլշեւիկեան իշխանութեան տակ հալածուեց, բանտարկուեց, աքսորուեց: Ռուս – գերման պատերազմի տարիներին Խրիմում էր իբրեւ հասարակ պաշտօնեայ: Գերմանացիները երբ նահանջեցին նա էլ անցաւ Եւրոպա:

Պատերազմի տարիներին ամերիկահայ «հեստեալ» Թեմը պէտք ունէր քահանայի: Բանակցութիւնները Գարեգին, ապա Տիրան սրբազանների հետ ապարդիւն էին անցել. ամերիկահայ «Հայաստանասէրները» Երեւանի եւ Էջմիածնի քաջալերութեամբ աշխատում էին մեր Թեմը՝ ամերիկահայութեան կէսը Թողնել առանց հոգեւորականութեան: Մեր Ազգային Կեդրոնական վարչութիւնը ջանք էր Թափում արտասահմանից քահանաներ բերելու:

1946ին էր, կարծեմ, ես լուր առի, որ Մոսկուայի հովիւ Արսէն աւագ քահանայ Սիմէոնեանց գտնւում է Փարիզում, իբրեւ տարագիր: Յարաբերութեան մէջ մըտայ, եւ Հայր Արսէնը յանձն առաւ ըստանձնելու Նիւ Եօրքի հովուութիւնը: Իր ուղարկած ինքնակենսագրական տեղեկութիւններից առաջ եմ բերում այստեղ հետեւեալ ամփոփումը:

« Ես Արսէն աւագ քահանայ Սիմէոնեանցս ծնուել եմ Վրաստանի Տփխիս քաղաքում 1880 Թ. Յունուար 7 (19)ին: Աւարտել եմ Տփխիսի Ներսիսեան դպրոցը 1898 Թ. Յունիսին: Նոյն Թուի Սեպտեմբերին մտել եմ Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի լսարանական բաժինը, որ աւարտելով 1901ին՝ հրաւիրուել եմ աւագ սարկաւագի պաշտօնի Մոսկուա, ուր ձեռնադրուել եմ աւագ սարկաւագ: 1906ին աւարտեցի իբրեւ ազատ ունկնդիր Լազարեան ճեմարանի արեւելեան պատմութեան Հայոց եւ Ռուսաց գրականութեան ճիւղերը:

1907ից ուսանող Մոսկուայի Շանձավսկի համալսարանի հասարակագիտական – իրաւաբանական բաժնի, որի լրիւ դասընթացքը աւարտեցի 1910ին:

1913 Թ. Դեկտ. 1ին ձեռնադրուեցի քահանայ Մոսկուայի եկեղեցիների Ներսէս Արք. Խուդավերդեանի ձեռքով Նոր Նախիջեւանում: Մինչեւ այսօր վարած եմ կրօնուսոյցի հետ Հայոց լեզուի դասատուի պաշտօններ մի շարք պետական երկրորդական դպրոցներում եւ Լազարեան ճեմարանում: Մօտ 15 տարի աշխատակցել եմ «Մշակ», «Արարատ», «Սուրհանդակ», «Մեր Ձայն», «Բիւզանդիոն», «Հովիւ», «Լոյս», «Նոր Կեանք», «Արմեանսկի Վեստնիկ» (ռուսերէն) եւ այլ հանդէսներում ու Թերթերում: Տպագրուած են իմ Թարգմանութիւնը ռուսերէնից պրոֆ. Գր. Խալաթեանի «Հայ Արշակունիք» ուսումնասիրութեան Ա. հատորի գլխաւոր գլուխները: Վ. Իվ. Նեմիրովիչ – Դանչենկոյի «Հայուհի Գայեանէն» եւ Իւրէյ Վեսելովսկիի խմբագրութեամբ 1915 Թ. լոյս տեսած ռուսերէն ժողովածուն «Հայոց եկեղեցու համառօտ պատմութիւնը»:

« 1918 Թ. Սեպտեմբերին, խորհրդային իշխանութեան հրամանով դադարեցուի բոլոր դպրոցական պաշտօններից, իսկ 1922 Թ. Մարտից մինչեւ 1930 Թ. Յունուար եղել եմ կառավարիչ Մոսկուայի Հայոց գերեզմանատան՝ քահանայական պաշտօնիս հետ միասին:

« 1930 Թ. Յունուարին Օգպուի (նախկին Չեկայի) հրամանով ձերբակալուել եւ երեք տարով աքսորուել եմ Արեւմտեան Սիբիրի Մենուսինսկ քաղաքը Դաշնակցականների հետ կապ հաստատելու եւ նրանց օգնելու ամբաստանութեամբ: 1931 Թ. Հոկտեմբերին ընտրուել եմ Խակասիայի շրջանային «Սոյիւզպրոմկսի» դրամատան կենակի քարտուղար: Ապա մի քանի տարի՝ մի պաշտօնից ուրիշ պաշտօնի, մինչեւ որ 1933 Թ. Սեպտեմբերին ազատւում եմ աքսորից եւ վերադառնում եմ Մոսկուա:

« 1934 Թ. Փետրուարին Մոսկուայում յայտնում են, Թէ սխալ է եղել իմ ազատարձակուելը, պէտք է վերադառնամ Սիբիր և երեք տարի եւս մնամ Մինուսինսկում: Բայց Խորհ. Հայաստանի Մոսկուայի վարչութեան նախագահ հանգուցեալ Սահակ Տէր – Գաբրիէլեանի միջամտութեան շնորհիւ ինձ ներում շնորհուեց »:

Ինչեւիցէ հայր Արսէնը հաշուապահի կամ գրագրի պաշտօններ է վարում զանազան հիմնարկութիւնների մէջ: 1935ին, Կիրովի սպանութեան հետեւանքով, նոր խստութիւններ են սկսւում: Հայր Արսէնը անցնում է Խրիմ, ուր վարում է զանազան խորհրդային պաշտօններ, առանց քահանայութեան իրաւունքի, մինչեւ որ 1941ին Գերմանացիները գրաւում են Խրիմը եւ խղճի ազատութիւն են շնորհում:

Հայր Արսէնը նորից անցնում է քահանայական ծառայութեան, իբրեւ հոգեւոր հովիւ ամբողջ Խրիմի Հայութեան: Բաց է անում բռնի փակուած եկեղեցիները, պատարագ է մատուցանում, մկրտութիւններ է անում:

« 1943 Թ. Նոյեմբերին, գրում է նա, որդուս հետ գաղթեցի Լիմբերգ, ապա Վարշաւա: Այնտեղ եւս պատարագեցի եւ քարոզեցի ոչ միայն լուսաւորչական, այլ եւ կաթոլիկէ Հայերի համար:

« 1944 Թ. Մայիս 24ին գտնւում եմ Փարիզում եւ միաբան եմ Հայոց Ցովհաննու Մկրտիչ եկեղեցու՝ վարելով նաեւ լուսարարապետի պաշտօնը: Եւ աշխատակցում եմ «Յառաջ», «Հայրենիք», «Ազդակ» թերթերում »:

1946ին, Ամերիկայում մեզ յաջողուեց հայր Արսէնին փոխադրել Նիւ Եորք: Փարիզի հայ համայնքը մեծ դըժուարութեամբ հաշտուեց նրա հեռանալուն: « Հայր Արսէնը Փարիզին վայել քահանայ է, գրում էր ինձ Պ. Արզումանեան դառնութեամբ: «Կաթողիկոս ըլլալիք մարդ է», ասաց Նիւ Եորքում ծխականներից մէկը: Եւ յիրաւի, որպէս ուսեալ ու զարգացած անհատ, իբրեւ հըմուտ եւ անձնուէր եկեղեցական, որ հայ ժողովրդի եւ Հայոց եկեղեցու ամենասեւ օրերին անդաւաճան ծառայեց իր հօտին, «կաթողիկոս ըլլալիք մարդ է »:

Որպէս Նիւ Եորքի հովիւ եւ Ազգային կեդրոնական վարչութեան նախագահ Արսէն աւագ քահանայ Սիմէոնեանց մեծ դեր կատարեց Ամերիկահայ Ազգային Թեմի գոյատեւման եւ ինքնապաշտպանութեան գործում: Նա այն քահանաներից չէր, որոնք սքեմ հագած են, որովհետեւ կեանքի որեւէ ասպարէզում չեն յաջողած, եւ եկեղեցական պաշտօնի եկած են միայն «մէկին աւազան, միւսին գերեզման» ճամբու դնելու եւ իրենց հացը ապահովելու համար: Հայր Արսէնը իսկական իմաստով քաջ հովիւ եղաւ, որ «զանձն իւր դնէ ի վերայ ոչխարաց իւրոց »:

Եւ ինչպէս ամէն անկեղծ գաղափարապաշտ եւ անձնուէր հանրային գործիչ մեր ախտավարակ իրականութեան մէջ, ի վերջոյ, ստիպուած է տեղի տալ չահամոլ ու շաղփաղփ պատեհապաշտների առջեւ, ի վերջոյ, հայր Արսէն էլ նոյն ճակատագրին արժանացաւ: «Հանգստեան կոչելու» անունով նրա հեռացրին Նիւ Եորքի եկեղեցուց եւ այժմ, ինչպէս լսում եմ, մերթ Քանատա են ուղարկում, մերթ Փրավիտենս, մերթ ուրիշ վայրեր: 80 տարեկան հասակը, իբր Թէ, արգելք էր Նիւ Եորքի խաղաղ համայնքը հովուելու, բայց 80 տարիները արգելք չեն վաստակաւոր եւ երախտագիտութեան արժանի մի անձնաւորութեան պարտադրելու, որ «Ջիկի պէս քաղաքից քաղաք Թափառի: Վա՜յ այն ազգին, որ իր վաստակաւորները յարգել չգիտէ, ինքն էլ յարգանքի արժանի չէ:

Իր ազգային արժանապատուութեան գիտակցութիւնը ունեցող հասարակութեան մէջ Արսէն աւագ քահանայ Սիմէոնեանցի ծննդեան ութսունամեակը կը տօնուէր յոբելենական հանդիսութեամբ, իսկ մե՛ր մէջ...

Այս հեռաւոր հեռուից շնորհաւորում եմ 80րդ տարեդարձդ, սիրելի հայր Արսէն: Ես գիտեմ, որ եթէ ողջ լինէր, Դրօն էլ պիտի միանար իմ զգացումներին, Հայաստանի աքսորական սպարապետ Զօր. Թ. Նազարբէկեանն էլ, Զօր. Յ. Հախվերտեանն էլ: Բազում ուրիշ անուանի եւ խոնարհ տարագիր հայրենակիցներն էլ, որոնք վայելել են քո հոգածութիւնն ու խնամքը Հայոց պատմութեան ամենամըռայլ տարիներին:

Ցարգս յարգաւորաց եւ պատիւս արժանաւորաց:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՇԱ ԿԻԹՐԻԻ ԳՈՐԾԸ

Théâtre III volume (1)

Դերասան, Թատերագիր, յուշագրող ու չարժանկարի մարդ Սաշա Կիթրի կէս դարու բեղուն գործունէութեամբ մը զըւարճացուց Ֆրանսացիներն ու Ֆրանսական Թատրոնի սիրահարները, ինքնատիպ սրամտութեամբ մը օգնեց Թատրոնին Թարմացումին եւ ծոցուց համակրելի անուն մը:

Իր Թատերական գործերուն այս երրորդ հատորը կ'ամփոփէ վեց երկեր, որոնք 1916էն մինչեւ մեր օրերը ներկայացուած են փարիզեան բեմերու վրայ, իր իսկ մասնակցութեամբ ծանօթ դերասաններու կողմէ:

Այս հեղինակութեանց Թուականները խնդրոյ առարկայ չեն: Ընթերցողը 500է աւելի էջեր կարդալէ ետք այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ որ հեղինակը մէկ օրուան մէջ գրած է բոլորն ալ: Կ'երեւի Թէ Սաշա Կիթրի անգամ մը որոշած է իր գործերուն բնոյթը եւ ուղղութիւնը ու այլեւս չէ փոխուած, հակառակ անոր որ վերջին կէս դարու ընթացքին Փարիզի

ՊՈԼՇԵՒԻԶՄԻ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Այս նպատակով ալ, կոմինտէրնը 1920 Թուի Օգոստոս 15ին մասնաւոր «կոչ» մը հրատարակեց՝ ուղղուած «Իրանի, Հայաստանի եւ Թուրքիոյ ճնշուած զանգուածներուն »: Այս կոչով, կոմինտէրնի վարիչներուն կողմէ, Արեւելեան ազգերը ժողովի կը հրաւիրուէին 1920 Թուի Սեպտեմբերին, Պաքուի մէջ: Համագումարը տեղի ունեցաւ նախատեսուած Թուականին: Նախագահներն էին՝ Զինովիէվ, Ք. Ռատէք եւ Իթթիհատ Ջարդարարներէն Էնվէր փաշա, որուն խղճին վրայ կը ծանրանար աւելի քան մէկ միլիոն Հայերու անմեղ արիւնը:

Համաժողովին կը մասնակցէին 1891 «պատգամաւորներ» որոնք, հրատարակուած տեղեկատուութեան համաձայն, կը ներկայացնէին Մերձաւոր Արեւելքի 36 ազգերը: Գլխաւոր ազգութիւնները ներկայացուած էին «պատգամաւոր»ներու հետեւեալ քանակով: Տաճիկներ 235 հոգի, Լազեր՝ 215, Պարսիկներ՝ 192. Հայեր՝ 157, Ռուսեր՝ 104, Վրացիներ՝ 100: Տեղեկատուութեան մէջ, երկու հարիւր պատգամաւորներու ազգութիւնը ճշդուած չէ, իսկ 103 պատգամաւորներու մասին երբեք տեղեկութիւն տրուած չէ: (Տես «Հայրենիք» Ամսագիր, 1937, Դեկտեմբերի Թիւը. ինչպէս նաեւ Վ. Նաւասարդեանի «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» էջ՝ 61):

Համաձայն նախօրօք որոշուած առաջադրութեան, համաժողովի միակ եւ հիմնական նպատակն էր Թաղել Թրքահայ դատը, 36 ազգերու առջեւ, եւ առաջին հերթին, Հայ եւ Թուրք ժողովուրդներու ընդհանուր կամ կարծեցեալ համերաշխութեան մէջ: Սոյն համաժողովի առընչութեամբ, կոմինտէրնը, իր հրատարակած կոչին մէջ կը յայտարարէր:

« Գիւղացիներ եւ բանուորներ Հայաստանի,

« Պատերազմի ատեն դրամատէրները ձեզի ոչ միայն անկախութիւն կը խոստանային, այլ եւ կը դրդէին ձեր վարժապետները, տէրտէրները եւ վաճառականները Թուրք գիւղացիներու հողերը (այսինքն Թրքահայաստանը) պահանջել, որպէսզի այս ձեւով յաւերժանայ կռիւը հայ եւ Թուրք ժողովուրդներու միջեւ, որմէ մշտական շահ ունին իրենք, որովհետեւ, քանի տակաւին ձեր միջեւ այս կռիւը շարունակուի, դրամատէրները անկէ իրենց շահերը պիտի քաղեն, Թուրքիան վախցընելով Հայկական ապստամբութեան ըսպառնալիքով, իսկ Հայը՝ քրտական ջարդերով (տես՝ «Համայնավար Միջազգայնական», Թիւ 12. էջ՝ 2261. (Բ. Բորեան, «Արմենիա», հատ. Բ. էջ 283 – 284) (Վ. Նաւասարդեան, «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» էջ՝ 62):

Այս «կոչ»ի մեկնաբանութեան նուիրուած տողերու մէջ, բոլշեւիկ պատմաբանը՝ Բ. Բորեան իրաւացիօրէն նկատել կուտայ Թէ՝

« Հոս բնորոշն այն է՝ որ «կոչ»ին մէջ բնաւ յիշատակութիւն չկայ ոչ ինքնավար Հայաստանի եւ ոչ ալ Հայերու ազատագրութեան մասին, ինչպէս որ այս մասին վարժ էին խօսիլ աշխարհակալ պետութեանց դիւանագէտները: Հոս խօսք կայ միայն Մերձաւոր Արեւելքի ազատագրման եւ համաշխարհային հանրապետութեան կազմակերպման մասին: Հայերու ինքնորոշման մասին ալ «կոչ»ը յիշատակութիւն չունի: Ասիկա կը բացատրուի ստեղծուած պատմական կացութեամբ եւ կոմինտէրնի հետապնդած նպատակներով: Միւս կողմէ այս երեւոյթը նաեւ անով կը բացատրուի, որ պատմականօրէն այն որոշակի հասկացողութիւնը ըստեղծուած էր, Թէ խօսիլ Հայաստանի, Հայերու ազատագրման եւ ինքնավար Հայաստանի մասին, այս կը նշանակէ՝ ձգտիլ անջատել Թրքահայաստանը Օսմանեան կայսրութենէն եւ հայկական անկախ պետութիւն ստեղծել: Այս նկատումներով «կոչ»ը լռութեամբ կ'անցնէր այս հարցերու վրայէն, որպէսզի Թուրքերը խրմէ չվանէ» :

« Կոչ »ի բովանդակութեան մասին, ըստ էութեան արտայայտուած ժամանակ, Բ. Բորեան ընդգծուած տողերով կը յայտարարէ.

«Խորհրդային իշխանութեան արտաքին քաղաքականութեան համար Արեւելքի մէջ անհրաժեշտ էր այս (այսինքն՝ հայկական բոլոր իրաւունքներու ուրացումը). երբ մանաւանդ գիտենք, որ Թրքահայաստանի մէջ Հայ չկար, իսկ Անդրկովկասեան Հայերը կ'ապրէին «Ռուսիոյ» մէջ (Զակերտները՝ իրմէ. ըսել կ'ուզէ՝ այլ Անդրկովկասի մէջ Հայաստան չկար, այլ կար՝ Ռուսաստան) եւ կապուած էին «ռուսական իրականութեան »: («Արմենիա», հատ. Բ. էջ՝ 248, (Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը » էջ՝ 62–63):

Խորհրդային իշխանութեան դաւերը Հայկական Հարցին նկատմամբ, պէտք է փնտռել այս լքրծում եւ մթին ճամբաներուն վրայ: Հոս պէտք է փնտռել այն կարնենդ ուրացումը որ յեղափոխական կարմիր Մոսկուան ունեցաւ Հայ Դատին հանդէպ: Հոս պէտք է փնտռել նաեւ այն հաշուած դաշնագիրներու ցանցը որ Խորհրդային Ռուսաստանը կնքեց Թուրքիոյ հետ:

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴԻՈՍԵԱՆ

(6 Շար.)

բեմերուն վրայ ինչ անուններ եկան ու գացին, ինչ գրական ուղղութիւններ, ինչ փոթորիկներ յարուցին : Կիթրիի գործը թեթեւ զուարճալիքներ են անշուշտ, որոնք թերեւս մոռցուած ըլլային այսօր, եթէ հեղինակը անձնապէս վառ պահած չըլլար Ֆրանսացի եւ օտար թատերասէրներու հետաքրքրութիւնը :

Երեւոյթ մըն է այս, որ յաճախ չի յայտնուիր · ապրիլ իր գործին համար, ունենալ իր թատրոնը, իր խումբը, իր գպրոցը եւ իրմով չահագրգռուող անհամար մարդիկ :

Սաշա Կիթրիի հերոսը միշտ Ֆրանսացի պուրժուան է որ դեռ քառորդ դար առաջ Ֆրանսական գրականութեան ալ գլխաւոր հերոսն էր : Պէտք չէ մոռնալ որ այդ շրջանին ընթերցող եւ թատերասէր հասարակութիւնը մեծ մասով քաղքենիները կը կազմէին : Ուրեմն՝ Սաշա Կիթրի իր ժամանակի հասարակութեան թատերագիրը եղաւ եւ չուզեց փոխել ուղղութիւն մը որ ժողովրդականութիւն ու փառք կը բերէր իրեն :

Այն ընթերցողը որ ապրած է այդ շրջանը եւ ծափահարած է Կիթրին բեմի վրայ, մեծ հաճոյքով պիտի կարդայ անոր գործը, բայց այն ընթերցողը որ քաղքենի կեանքէն դուրս մնալով փնտրուած է տարբեր խռովքներ ու գրական ապրումներ, Կիթրիի գործը պիտի նկատէ պարզ վկայութիւն մը, որ հաճելի բայց թեթեւ կերպով կը նկարէ շրջանի մը եւ մեծ դասակարգի մը կեանքը : Կիթրիի գործերը փոքրիկ քոմէտիներ են, որոնց հերոսները ի վիճակի չեն ամէն բանէ սրամտութիւն մը հնարել ու քչել կ՚աշխատին չարունակ : Այս ճիգը շուտով նշմարելի կը դառնայ եւ ընթերցողը անգիտակցաբար կ՚արագացնէ ընթերցումը հասնելու համար սրամտութեանց :

Ինչ որ ալ ըլլայ զուտ գրական արժէքը, այս գործը որ պիտի չապրի իր հեղինակին բացակայութեան շրջանին, սիրուն վկայութիւն մըն է պարզապէս Սաշա Կիթրիի զարմանալի տաղանդին ու ճարպիկութեան : Վաղը Մորիս Շըվալիէէն ալ բան պիտի չմնայ, բայց հետաքրքրուողը պիտի տեսնէ որ ան ալ Սաշա Կիթրիի պէս կէս դար ամբողջ զուարճացուցած է միլիոնաւոր մարդիկ :

Սաշա Կիթրիի գործը առանց իր անձին հմայքին պէտք չէ ամբողջութիւն մը նըկատել :

Ապագայ պատմիչը պիտի ըսէ թերեւս անոր համար · « — իր փառքը վաղանցուկ եղաւ, բայց կէս դար ու աւելի տեւեց» :

Եթէ ամէն մարդ վստահ ըլլար որ կէս դար պիտի տեւէ իր հմայքը, աշխարհը շատոնց կը փոխուէր ու ամէն ինչ կը դիւրանար · · ·

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐ
Visages d'Aujourd'hui (2)

Արուեստի աշխարհի նշանաւոր դէմքերը ծանօթացնելու լրագրական ձեւն է որ ընտրուած է այս ստուար հատորին մէջ : Տընիզ Պուտէ գրական ու երաժշտական որոշ հասկացողութեամբ մը փորձած է նուազագոյն տողերով առաւելագոյն ծանօթութիւններ տալ 24 գրողներու եւ 15 երաժիշտներու մասին ջանալով երեւան բերել այն մասնայատկութիւնները որոնցմով կը ճշդուին այս դէմքերու արուեստագէտի անհատականութիւնները :

կարգ մը դէմքեր, ինչպէս Մօրիաք, Տանիսօ, Ռէսէլ, Պէքեթրիս Պէք, Քոքթօ, Օռիք, Մարկրիթ Լօնկ աւելի բախտաւոր եղած են քան մեր Ա · Խաչատուրեանը, Սթռավինսքին, Ժէռառ Փօէռը եւայլն : Հեղինակը առաջինները շատ աւելի ուշադրութեամբ զննած է, մինչ երկրորդ մասի դէմքերուն հազիւ մէկ մասնայատկութիւնը կրցած է գտնել :

Լրագրական «ինթէռվիւ»ի ձեւին գրական շնորհ մը տալով, Տընիզ Պուտէ դժուարին սեռի մը մէջ փայլուն յաջողութիւն մը արձանագրած է :

Որքան ալ ճանչնանք օրուան դէմքերը, գրագէտի տաղանդով լրագրողը միշտ կը գտնէ յատկանշական կէտեր, որոնք անծանօթ մնացած են : Այդ կերպով ծանօթ գրողի մը կամ արուեստագէտի մը անհատականութեան պատկերը կ՚ամբողջանայ մեր մտքերուն մէջ :

Չափազանց հաճելի եւ օգտակար է այս գրքին ընթերցումը :

Դիւրին չէ քառասուն նշանաւոր մարդու հետ երկար տեսակցութիւններ ապահովել, անոնց խօսիլ տալ նիւթերու մասին որոնք միշտ հաճելի չեն իրենց համար, ընտրել անոնց խօսքերէն մասեր, որոնք ընթերցողին չահագրգռութեան արժանի ըլլան եւ այս բոլորը համադրել գրական շնորհով :

Հեղինակը կինն է թատերագիր Էտուառ Պուտէի եւ բարեկամութիւն ունի վերջին շրջանի բազմաթիւ գրական ու երաժշտական դէմքերու հետ : Այնքան երաժշտագէտ չէ որքան գրագէտ, բայց բնազդաբար երաժիշտներու չահեկան մասնայատկութիւնները երեւան բերած է :

Մ · ՀԱՃԵԱՆ

1) Sacha Guitry, Plon, Paris 1960.
2) Denise Bourdet, Plon, Paris 1960.

Ամերիկացի հռչակաւոր երգիծագիր Մարք Թուէյն, իր կեանքի վերջին տարիներում յօդացաւէ (ռոմաթիզմ) կը տառապէր :

— Լաւագոյն կերպը՝ ցաւը մոռնալ ջանալն է, ըսաւ օր մը բարեկամներէն մէկը :

— Օ՜, ես զայն կը մոռնամ, բայց, դժբախտաբար, ա՛ն չի մոռնար զիս, պատասխանեց Թուէյն :

×

Հրանիւթի (պէնզին) վաճառական մը պատէն կախած էր ցուցատախտակ մը, ուր գրած էր · «Հրանիւթի թիթեղներուն մօտ մի՛ ծխէք : Եթէ ձեր կեանքը արժէք չունի, հրանիւթը՝ ունի» :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այսու մեր բարեպաշտ ժողովրդեան կը ծանուցանենք թէ Ատրպատականի (կեդրոն՝ Թաւրիզ) եւ Իրանա – Հնդկաստանի (կեդրոն՝ Նոր Ջուղայ) թեմերու պատգամաւորական ժողովները կատարած են ընտրութիւնն իրենց Առաջնորդին եւ Առաջնորդական Տեղապահին :

Այսպէս, 1 Նոյեմբեր 1960ին գումարուած Պատգամաւորական ժողովը Իրանա – Հնդկաստանի Թեմին, Առաջնորդական Տեղապահ ընտրած է, միաձայնութեամբ՝

ԳԵՐ · Տ · ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ · ԲԱԽՏԻԿԵԱՆԸ

Նոյնպէս 26 Նոյեմբեր, 1960ին գումարուած Պատգամաւորական ժողովը Ատրպատականի Թեմին, նոյնպէս միաձայնութեամբ Առաջնորդ ընտրած է՝

ԳԵՐ · Տ · ԱՐՍԷՆ ՎՐԴ · ԱԻԵՏԻՔԵԱՆԸ

Կատարուած այս ընտրութիւնները արժանացած ըլլալով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ն · Ս · Օ · Տ · Տ · Զարեհ Ա · ի հաւանութեան, Գեր · Վարդապետները ի մօտոյ պիտի մեկնին իրենց թեմերը, ստանձնելու համար Հայց · Եկեղեցւոյ Վարչական Մարմիններուն կողմէ իրենց վստահուած հոգեւոր եւ վարչական պարտականութիւնները :

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՅՈՑ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
(ԿՆԻՔ)

16 Դեկտ · 1960, Անթիլիաս

ԿԱՐԱ՞Գ ԹԷ ՁԷԹ

Վերջերս, անգլիական Լենսէթ բժշկական հռչակաւոր պարբերաթերթին մէջ, չորս մասնագէտ բժիշկներ, որոնք երկար բաղդատական քննութիւններ կատարած են Հարաւ · Ափրիկէի մէջ, հրատարակեցին իրենց եզրակացութիւնը, որ ցոյց կուտայ ·—

Մէկ կողմը Եւրոպացիներ, որոնք կը սնանէին միսով, հաւկիթով ու կարագով :

Միւս կողմը՝ Ափրիկեցիներ, որոնք կը սնանէին բոլորովին տարբեր ուտելիքներով · այսինքն ոչ միս, ոչ հաւկիթ, ոչ ալ կարագ :

Ամէն անգամ որ փոփոխութիւն մը կը մտցնէին սնունդի տեսակին մէջ, կը չափէին արեան քոլեսթէրոլը : Ու տեսնուեցաւ որ կարագը, խոզաճարպը կամ իւղոտ միսը նետի պէս վեր կը բարձրացնէին քոլեսթէրոլին յաւելման ցուցանիշը : Ընդհակառակն · ձէթը, նոյնիսկ առաւելագոյն չափով տրուած պարագային, չէր բարձրացներ, տեղէն իսկ չէր շարժեր քոլէսթէրոլին ցուցանիշը : Պիստակի իւղն ալ չէր բարձրացներ, բայց կը բարձրացնէր՝ երբ ճարտարարուեստական փոփոխութիւն մը կրած էր : Իսկ արեւածաղկի հունտին իւղը կը գերազանցէր յիշեալ երկու բուսական իւղերը : Արդարեւ, կամաւոր քննութեան ենթակայ մը, որ արդէն քոլեսթէրոլ ունէր, հարիւր կըրամ խոզաճարպի հետ հարիւր կրամ արեւածաղկի հունտի իւղ գործածեց, եւ հըրաշք, քօլէսթերոլը նուազեցաւ : Նոյն անհատը արեւածաղկի հունտի հարիւր կրամ իւղի մէջ տապկուած տասը հաւկիթ կերաւ, քոլեսթերոլը տեղէն չերերաց : Քոլեսթերոլի մասին առա բժշկութեան վերջին խօսքը : Ընթերցողին կը մնայ պատասխանել հարցումին ·— Կարա՞գ ուտել թէ ձէթ :

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տարին անգամ մը Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Յանձնախումբը, օժանդակութեամբ Եկեղեցաշէն Յանձնախումբին կը պատրաստէ եղանակին ամէնէն ճաշակաւոր պարահանդէսներէն մէկը, ճոխացած գեղարուեստական հաճելի բաժինով մը : Այս ձեւով գոհացնելով հայ ժողովուրդը բարոյապէս : Անոնք միշտ սիրայօժար քաջալերած են սոյն բարենպատակ ձեռնարկը, ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ շինութեան :

Այս անգամ եւս մեր ազնիւ հայ ժողովուրդը պիտի գայ խուռներամ վայելելու ազգային տաքուկ մթնոլորտով երեկոյթը :

Այս պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 1961 Յունուար ութին, Շարպոնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ, ժամը 17էն մինչեւ առաւօտ : Որու ընթացքին ոչ միայն միջազգային հաճելի անակնկալներ տեղի պիտի ունենան, այլ եւ ազգային շունչով կոկիկ գեղարուեստական բաժին մը :

Պիտի մասնակցին մեր նոր սերունդին պատիւ բերող մի քանի արուեստագէտ ու արուեստագիտուհիներ : Ինչպէս, Լիոնահայերու պարծանք եղող, Լիոնի օփերայի հանրածանօթ երիտասարդ պարուհի Օր · Արլէթ Մարգարեան, սիրով իր գեղարուեստական թանկագին բաժինը բերելով, իր շատ սիրուն պարերովը օգտակար ըլլալու համար հայ եկեղեցւոյ շինութեան : Նոյնպէս նախկին Լիոնցի Օր · Տիրատուրեան, ձայն – պատկերասփիւռի ծանօթ երգչուհի, իր ընտիր երգերով փայլ մը պիտի տայ անկասկած հանդէսին : Իսկ Մարսէյլի ծանօթ երգչուհի Օր · Սիմոնեան, ազգ · շունչով քաղցրաձայն հայկական երգերովը պիտի հմայէ մեր ժողովուրդը : Լիոնի երաժշտանոցի առաջին մրցանակին արժանացած եւ Ժընեւի երաժշտանոցէն վկայուած երիտասարդ արուեստագէտ Ալէքս Սիրանոսեան, նոյնքան սիրով ընդունեցաւ իր բաժինը բերել, յաջողութիւն մը դարձնելու սոյն բարենպատակ պարահանդէսը : Այսպէս օգտակարը հաճելիին միացած, մեր ժողովուրդին համար կատարեալ վայելք մը պիտի ըլլայ եկեղեցաշէն յանձնախումբի պարահանդէսը :

Թ · Բ ·

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Նայում էր եւ դարձեալ զարմանում նըրա դէմքի համաչափ գծերով, կիրթ շարժումներով : Նայում էր եւ միշտ զգում, որ Փառանձեմի գեղեցկութիւնը լրիւ չի բացւում վշտի հետեւանքով : Եւ մի օր էլ մտածեց, թէ արդեօք լա՞ւ չէր լինի, նրա վիշտը մեղմելու համար, Փառանձեմին զբաղեցնել այլ բաներով · · · ու հետեւեալ այցին Արշակը բերեց նրան մի ոսկէ բաղպան, որը ունէր երկու մատ լայնութիւն՝ վրան թռչուններ փորագրած :

Փառանձեմն, այդ տեսնելով, շառագունեց · բայց ինչպէս կարելի էր թագաւորի նուէրը մերժել : Ընդունեց ու դրեց կողքին՝ դահաւորակի բարձին : Որքան վայել էր սուգի մէջ ուրախանալ նուէրով · · ·

— Կապիր, Փառանձեմ, եւ ստուգիր՝ յարմա՞ր է արդեօք,— առաջարկեց Արշակը եւ, նկատելով նրա յապաղումը, ինքն առաւ բազպանը եւ կապեց Փառանձեմի գիրգ դաստակին :

Եւ Փառանձեմը չընդդիմացաւ ամօթից, պատկառանքից,— ինչպէս հակառակել արքայի ցանկութեան · · ·

— Այսպէս,— ասաց Արշակը, բազպանի փակը միացնելով :— Կը ցանկայի, որ միշտ կրես, Փառանձեմ :

Փառանձեմը դարձեալ համակերպեց եւ բազպանը ոչ միայն հանելու, անգամ նըրան շօշափելու չարժում իսկ չարեց : Իսկ Արշակը արածից գոհ, բռնեց Փառանձեմի բազպանով ձեռքը ու շոյեց այն մէկ – երկու անգամ :— Կրիր, Փառանձեմ · · ·

Փառանձեմը, որքան էլ սուգի մէջ, իրեն շոյուած զգաց թագաւորի ուշադրութիւնից :

Եւ Արշակն այդ օրուանից Փառանձեմին սուգից հանելու խնդիրը դարձրեց հոգացողութեան առարկայ, շարունակ մտածում էր, թէ ինչ կարելի է անել նրա վիշտը մոռացնելու համար · · · Մի օր էլ, երբ նա խորհում էր այդ մասին, յայտնեցին, թէ արքայահօրսենեկապետը եկել է կալուածից՝ Տիրան արքայի յանձնարարութեամբ եւ ունկնդրութիւն է խնդրում : Երբ Արշակը, ըստ սովորութեան, հետաքրքրուեց նախապէս, թէ ի՞նչ խնդրով է եկած, նրան պատասխանեցին, թէ եկողը իբրեւ յանձնարարուածը կամենում է յայտնել միայն թագաւորին :

— Հրաւիրել :

Եկաւ թաւ ընչացքով եւ ծռուած կողքով արքայահօր այն ծերունի սենեկապետը, որ մի ամիս առաջ Վարդ իշխանին Կավաշում առաջնորդեց արքայահօր մօտ : Տեսնելով հօր ծանօթ սենեկապետին եւ առնելով նրա ողջոյնը՝ Արշակը հետաքրքրուեց :

— Ի՞նչ է ցանկանում արքայահայրը :

— Արքայահօր ցանկութիւնը պարզ է, արքայ – ծուռ կողը շտկելու եւ ուղիղ կանգնելու ճիգով ասաց ծերուկը :— Թագաւորահայրը նորից ցանկանում է այն, ինչ անցեալ անգամ :

— Ա՞յն է :

— Որ հանգուցեալ արքայան Գնէլի դժբախտ այրիին ուղարկես իր մօտ՝ Կավաշ : Թագաւորահայրը · · ·

— Իսկ ի՞նչպէս է թագաւորահայրը, — ընդմիջեց Արշակը :

— Վատթար, քան երբեւէ : Շարունակ կրկնում է, որ Գնէլը զոհ եղաւ խարդաւանքի : Սուգ է անում եւ նզովում այն օրը, երբ Գնէլը գնաց Շահապիվան · · · եւ այժմ վշտացած է անցեալ անգամի մերժումով : Եւ հիմա վստահ է, որ իր ցանկութիւնը կը կատարուի : Այսպէս հրամայեց ասել, արքայ :

— Այդպէս,— շուրթերը սեղմեց Արշակը, յիշելով, որ տասը օր առաջ արքահայրը նոյն առաջարկն էր արել, բայց ինքը մերժել էր, պատճառ բերելով այն, որ Փառանձեմը վշտահար է · այդ վիճակում ճամբորդել չի կարող եւ, վերջապէս, կարգ է, որ քառասունքը չըրացած այրին պէտք չէ շարժուի տեղից :

Նկատելով թագաւորի յապաղումը՝ ծեր սենեկապետը շարունակեց ուսը վեր քաշելով, որ հաւասարակշռութիւն տայ մարմնին · —

— Թագաւորահայրը ցանկանում է, արքայ, անձամբ մխիթարել իր հարսին եւ մեռած Գնէլի կարօտն առնել նրանից :

— Սակայն այնտեղ հազիւ թէ կարելի լինի, մեղմել նրա վիշտը,— խօսեց Արշակը մտասոյզ աչքերը հօր սենեկապետի վրայ դարձնելով :— Գալով իր ապրած վայրը, եւ, մնալով մենակ, չէ՞ս կարծում նրա վիշտը նորոգուի աւելի : Իսկ այստեղ իշխանուհի տիկինները յանապազ այցում են նրան եւ հսկում նրա առողջութիւնը :

— Մի՞թէ Փառանձեմ իշխանուհին հիւանդ է,— զարմացաւ սենեկապետը :

— Այո,— վրայ բերաւ Արշակը տրխրաշէտ, եւ գոհ եղաւ, որ ինքնաբեր եկաւ հիւանդութեան միտքը :

— Հիւանդ,— կրկնեց ծերունին :— Այդ պարագային հարկաւ անկարելի է :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ կը շարունակուի Գերագոյն Խորհուրդի նիստը: Առջի օրուան նիստին խօսք առած են քան պատգամաւորներ: Մոսկուայի քաղաքապետը յայտարարած է, թէ մայրաքաղաքի բընակչութեան թիւը հասած է եօթը միլիոնի: Շատեր դժգոհած են հանրային հաստատութիւններու եւ բնակելի շէնքերու անբաւարարութենէն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Բաժնեգին

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԲԱԳՐԱԴԻՏԻ

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ ժամը 15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Սէնթ Ժըլըվիէվ տէ Պուայի գերեզմանատունը:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Լու Կրան Փէն Թաղի բարերարներէն՝ Նշան Նէրզամեան որ քանի մը տարի առաջ Ամերիկա փոխադրուած էր, իր մահկանացուն կնքած է Փրովիտէնսի մէջ: Այդ առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներէն, հանգուցեալին ընտանիքը հարիւր տոլար նուիրած է Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցիին եւ յիսուն Ն. Ֆ. Յառաջին:

Այս առթիւ Սէն Լուի Թաղականութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ ողբացեալին այրիին եւ զաւակներուն եւ պարտք կը համարէ մասնաւոր հոգեհանգիստ կատարել տալ այս Կիրակի առաւօտ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ՇԱԲԱԹ, 24 Դեկտ. Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան: Կէսօրէ վերջ ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ 25 Դեկտ. Ս. Ծնունդ ժամերգութիւն եւ Եպիսկոպոսական ձայնաւոր պատարագ ժամը տասնին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 26 Դեկտ. Ս. Ստեփաննոս Նախավկայ: Հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ, համօրէն ննջեցելոց, ժամը 10ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկերուհի Աւետիսեանի բնակարանը (14 Րիւ Րուժէ տը լ'Իլ):

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները, ողբացեալ Մարգար Գույումճեանի յուղարկաւորութեան առիթով.— Պ. Վահրամ Եազըճեան յիսուն Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Եղիա Մելքոնեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վարդան Քիւփէլեան քսան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պէրպէրեան քսան, Պ. Պ. Եփրեմ Օռթուզեան Յովհ. Կուտուզեան, Միհրան Հացագործեան 10ական Ն. Ֆ.:

× Երեւանէն Շահրազ Շահրազեան կը փնտռէ Յովհ. եւ Արմենուհի Պանտիկեան: Դիմել եկեղեցի:

ՍՈՒՐԲ ՍՏԵՓԱՆՈՍ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի ժամը 10ին, պիտի մատուցուի Սուրբ Ստեփանոսի տօնին առթիւ քառաձայն Ս. պատարագ: Յետ պատարագի խորհրդարանին մէջ ընդունելութիւն պիտի ըլլայ, Հոգաբարձութեան կողմէ ի պատիւ Դպրաց Դասու, Սրբազան Հօր նախագահութեան տակ:

Պիտի կարդացուի նաեւ Վեհ. Հայրապետի կոնդակը Կ. Պոլսոյ Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Տէր Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի ծննդեան 80ամեակին առիթով:

× Նոյն օրը Բիւթանիոյ հայրենակիցներու խնդրանքով հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Նիկոմիդիոյ բաղմավաստակ Առաջնորդ Ստեփանոս Արք. Յովակիմեանի յիշատակին: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միութեան վարչութիւնը, ի գիտութիւն քաղաքիս եւ շրջաններու Հայութեան կը ծանուցանէ թէ Ծննդեան տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի Րիւ Ժէլի Սէն Լուի սրահին: մէջ ժամերգութիւնը կը սկսի առաւօտեան ժամը 9ին:

×

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Միութիւնը եւ Եկեղեց. հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանեն թէ այս Կիր. առաւօտ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մատրան մէջ պատարագ պիտի մատուցանէ Տէսինէն Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեանը, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն կողմէ, Հինգշաբթի, Դեկտ. 29ին, ժամը 15ին:

Salle Cadet, 21 Rue Cadet

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական պարեր, ներկայացում, եւ անակընկալներ:

Միջնարարին՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ բացառիկ յայտնութիւնով մը Նոր տարին պիտի շնորհաւորէ ու մանուկներուն պիտի բաժնէ նախընթրիք եւ միրգ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Պոմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ 29 Դեկտեմբեր, Հինգշաբթի օր:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր

ՇԱԲԱԹ 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 24 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8984 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4785

ԺՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈ՜ՅՆ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Այսօր՝ Շաբաթ՝ Փարիզի մէջ կը բացուի Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի կեդր. կոմիտէութեան 31րդ Շրջանային ժողովը:

Այն պահուն, երբ աշխարհ կ'ապրի անստուգութեան մէջ, երբ մթագնած է քաղաքական հորիզոնը եւ օրերը յղի են անակնկալներով, մասնաւոր նշանակութիւն մը կը ստանայ այս հաւաքոյթը :

Այս տարի եօթանասնամեակն էր Հայութեան մեծագոյն կուսակցութեան, որ երէկ երկրին մէջ եւ քառասուն տարիէ ի վեր ալ ի սփիւռս աշխարհի՝ առաջնորդի դեր կը կատարէ, հաւատարիմ իր առաքելութեան :

Տարեդարձի հանդիսութիւնները առիթ ընծայեցին ամէնուրեք հայ ժողովուրդին պարզելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարականը եւ զայն իրագործելու համար եօթը տասնեակ տարիներու ընթացքին անոր կատարած աշխատանքները՝ ազգային ու միջազգային կրկնակ ճակատներու վրայ :

Հայ ժողովուրդը փաստով տեսաւ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վարդապետութիւն մը չէ լոկ, այլ նաեւ գործի կուսակցութիւն: Մինչ մէկ կողմէ անոր շուրջ կը բոլորուէր հայ ժողովուրդի մտաւորական ընտրանին, մեծապէս բարձրացնելով անոր հմայքն ու հեղինակութիւնը յաչս Հայութեան, միւս կողմէ իր նուիրական դրօշին տակ կը զինուորագրուէին հազարաւոր անձնազոհ հայդուկներ ու մարտիկներ, որոնք իրենց արիւնը թափեցին ազատութեան ճանապարհին վրայ :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարականով սնած սերունդն էր, որ ստեղծեց անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը: Այսօրուան կոլիզը ձեռակերտն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Քառասուն տարիէ ի վեր խորտակուած է մեր անկախութիւնը : Հայութեան երկու երրորդը կ'ապրի հայրենիքէն դուրս:

Չէ լուծուած Հայկական Դատը, հակառակ նահանջականներու եւ պարտուողականներու «իմաստուն» դասալքութեան :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տէր է կանգնած այդ Դատին, իր հետ ունենալով ազատատենչ ու հայրենաբաղձ Հայութեան անվերապահ աջակցութիւնը :

Հետեւողական իր հաւատոյ հանգանակին, եօթանասուն տարիէ ի վեր անխկալ լծուած է այդ աշխատանքին: Ու պիտի մնայ միշտ պատնէշի վրայ, մինչեւ որ մեր արդար Դատը գտնէ իր վերջնական լուծումը :

Շրջ. ժողովի օրակարգին վրայ կան մեր ազգային – հանրային կեանքը հետաքրքրող զանազան հարցեր, որոնք պիտի քննուին պատգամաւորներուն կողմէ: Պիտի քուէարկուին համապատասխան բանաձեւեր, որոնց գործադրութեան պիտի լծուին շրջանի մարմինները՝ նորընտիր կեդրոնական կոմիտէի հսկողութեան տակ :

Գաղթաշխարհի Հայութեան ազգապահպանումը ամէնէն կենսական խնդիրն է, որով կը մտահոգուին բոլոր հայրենասէրները, արեւելքէն մինչեւ արեւմուտք:

Արեւմտեան Եւրոպայի եւ զոյգ Ամերիկաներուն մէջ նոր սերունդի փրկութիւնն է օրակարգի առաջին հարցը :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր կուսակցական մեքենայով եւ իր երիտասարդական, կանացի, մշակութային ու մարզական զօրաւոր կազմակերպութիւններով իր կարելին կը փորձէ ինքնապաշտպանութեան մարզին մէջ:

Իր ցանած սերմերը ծիլեր կ'արձակեն :

Ողջոյն 31րդ Շրջ. ժողովին,

Եւ յաջողութի՜ւն իր աշխատանքներուն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ

«ԱՅՈ» Կ'ԸՍԵՆ ՈՄԱՆՔ «ՈՉ» ԿԸ ՇԵՇՏԵՆ ՈՒՐԻՇՆԵՐ ՈՉ «ԱՅՈ», ՈՉ «ՈՉ» Կ'ԸՍԵՆ ՎԱՐԱՆՈՂՆԵՐԸ

Ընկերվարականներու արտակարգ համագումարը, անգամ մը եւս հաստատեց թէ կը չարունակէ «այո» պատասխանել իր ընդհանուր քարտուղարին՝ Կի Մոլէ: Արդարեւ հակառակ կարգ մը ընդդիմութեանց Կի Մոլէ յաջողեցաւ համոզել շարքերը թէ «այո» պէտք է ըսել Յունուար ութի հանրաքուէին :

« Ձեղեալ » քուէի համակարծիք է Ալպէր Կազիէ , որուն համար թէ «այո»ն, թէ «ոչ»ը յարմար չեն: Յարմար չի նըկատեր նաեւ ձեռնպահութիւնը, կը մնայ չորրորդ ձեւ մը, երթալ եւ ոչ «այո» ըսել, ոչ «ոչ», Կազիէի համար «այո» կը նշանակէ «կոյր հաւատք մը մարդու մը հանդէպ»: «Ոչ», կը նշանակէ նաեւ մերժել ինքնորոշումը: Նոյն կարծիքն ունի նախկին արտաքին նախարար՝ Փինօ :

Ապա, կը խօսին «ոչ»ի կողմնակիցները: Լամուս կ'ըսէ թէ վարչաձեւը ոչ մէկ ձեւով արդարացուց իր վրայ դրուած յոյսերը :Ոչ մէկ խոստում կատարուեցաւ. «ոչ» կ'ուզեն ըսել նաեւ Արթիւր Քոնթ որ կը յիշէ թէ «այո» ըսած է 1958ի հանրաքուէին , բայց կ'աւելցնէ բացարձակապէս կորսնցուցած է իր վստահութիւնը տը Կոլի հանդէպ : Քաղաքացիական պատերազմի սպառնալիք կը տեսնէ եւ կ'եզրակացնէ .— «Ալժերիան պէտք է պահել Հանրապետութեան մէջ» :

Մազիւրիէ, Մոլէէն առաջ կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ պէտք է «այո» ըսել: Իրեն համար եթէ «ոչ»երու մեծամասնութիւն մը ըլլայ, կամ տը Կոլ Քոլոմպէլէ տէօ Զէկլիզ պիտի վերադառնայ կա՛մ զինուորական մենատիրութիւն մը պիտի հաստատուի: «Այո»ի կողմնակից է եւ կը դատապարտէ ձեռնպահութիւնը :

Հինգշաբթի օր խօսողները աւելի բուռն են: Մաքս Լըժէօն խստօրէն կը քննադատէ տը Կոլի ալժերական քաղաքականութիւնը: «Այսօր բանակը զէնք պարպեց ամբոխին վրայ : Երբ Լաքոսթ եւ Լըժէօն Ալժերիա էին, բանակը երբեք զէնք չպարպեց»: Իրեն համար տը Կոլ Ալժերիոյ բնակչութեան հանդէպ «Մորասիէն փաշականութիւն » մը կը գործադրէ եւ կ'աւելցնէ .— « Մաքիավելիզմը կը բնորոշէ Նախագահին ճառին շարունակութիւնը: Ամէն անգամ բառ մը կ'աւելնայ եւ ինքնորոշումէն կ'անցնինք կանխորոշումի: Եթէ ամէն իրաւասութիւն տաք իրեն Ալժերիոյ համար, այդքան միամի՞տ էք կարծելու համար թէ տը Կոլ զանոնք պիտի չօգտագործէ ուրիշ բանի համար»:

Կի Մոլէէն առաջ, Մարսէյլի ծերակուտական – քաղաքապետը, Կաստոն Տըֆէռ կ'ամբաստանէ Լըժէօնը եւ իր բարեկամները որոնք «աջ» քաղաքականութիւն մը կը վարեն եւ դէմ են սզատական գաղափարներու: Խանդավառ չէ, անշուշտ, տը Կոլի քաղաքականութենէն , բայց կը կարծէ թէ «երկու չարեաց փոքրագոյնն է» «այո» ըսել որովհետեւ.— «Այո» քուէարկելով , հաւանաբար յուսախաբ պիտի ըլլանք: Բայց «այո»ի նպաստաւոր պատճառաբանութիւնները աւելի զօրաւոր եւ աւելի լուրջ են »: Իր եզրակացութիւնը յստակ է «այո»՝ խաղաղութեան բանակցութեամբ :

Վերջապէս կը խօսի «այո»ի գլխաւոր փաստաբանը.— Կի Մոլէ: Կը վերլուծէ Ալժերիոյ վերջին դէպքերուն պատճառները եւ հետեւանքները: Մեծագոյն պատասխանատուները կը նկատէ աքթի-վիսթները եւ ուլթրաները եւ վճռական է երբ կ'ըսէ «պէտք է որ ամէն տեղ գիտնան թէ առաջարկները Զօր. տը Կոլի անձնական առաջարկները չեն, այլ՝ Ֆըրանսայի առաջարկները : Առաջին իմաստըն է որ պէտք է տրուի հանրաքուէին : Պէտք է աշխարհ գիտնայ եւ նաեւ Ալժ. Ազատ. Ճակատը եւ բանակը գիտնան»:

Կի Մոլէ չի ծածկեր թէ տիրող վարչաձեւը եւ տը Կոլի վարած քաղաքականութիւնը չեն համապատասխաներ ամբողջովին իր եւ իր կուսակցութեան ըմբռնումներուն , բայց.— « Այս քաղաքականութիւնը մերը չէ, ըսուեցաւ: Այո, անշուշտ, բայց ամէնէն մօտեցողն է: Այդ պատճառով ինչ որ մեզի համար շատ աւելի հաշուի պէտք է առնուի, շատ աւելի քան «այո»ն կամ «ոչ»ը, մեր քուէարկութեան բացատրութիւնը պիտի ըլլայ : Գալով տը Կոլին, ոմանք կ'ըսեն թէ այլեւս բնաւ պիտի չվստահին անոր: Սըխալները կը բարդուին, ինչպէս նաեւ ճղճիմ հաշիւները , զոր օրինակ , հանրաքուէի քարոզչութեան համար Սուսթէլի կուսակցութեան եւ ինքնավար ընկերվարականներուն եղած արգելքը: Ո՞վ ինձմէ աւելի կրնայ յուսախաբութեան պատճառներ ունենալ: Այն համոզումն ունիմ օրինակ, որ սահմանադրութիւնը կրնար լաւագոյններէն մէկը ըլլալ : Դժբախտաբար ամբողջական հակասութիւն կայ տը Կոլի ուզածին եւ յայտարարութեանց եւ այսօրուան եղածին միջեւ » :

Եւ ընդհանուր քարտուղարը կ'եզրակացնէ .— «Այո»ն ինքն իր մէջ վերջնական նպատակ մը չէ: Ճշգրիտ նշանակութիւն մը ունի: Այո՛ պիտի ըսենք ինքնորոշման համար, եւ վաղը՝ բանակցութեան եւ խաղաղութեան »:

Ի վերջոյ Կի Մոլէ անգամ մը եւս օգնութեան հասաւ տը Կոլի եւ արտակարգ համագումարը երկու երրորդի մեծամասնութեամբ (2191) որոշեց «այո» ըսել: «Ոչ»ի կողմնակից Մաքս Լըժէօն 316 ձայն ստացաւ, իսկ «չէզոք» քուէի բանաձեւը (Կազիէ) 836:

Անկախները հաւատարիմ իրենց սկզբունքին ազատ կը թողուն իրենց անդամները: Յայտարարութեան մէջ, տնօրէն կոմիտէն կը շեշտէ .— «Անկախներու Ազգ. Կեդրոնը ստեղծուած է պայքարելու համար կուսակցութեանց բռնակալութեան դէմ : Իր վարդապետութիւնը իրեն կը հրամայէ որ իր ընտրեալներուն ճանչնայ քուէարկութեան ազատութիւնը, որ խղճի ազատութեան հիմնական արտայայտութիւնն է»:

Յայտարարութեան մէջ կ'աւելցնեն թէ Անկախները միշտ պաշտպանած են Ալժերիան Հանրապետութեան մէջ:

Արմատականներու մեծամասնութիւնը «ոչ»ի կողմնակից մնաց: Քուէարկուած բանաձեւը կը շեշտէ թէ ներկայ պայմաններու մէջ պէտք է հանրաքուէն յետաձգուէր : Դէմ է ժողովուրդին դիմելու այս ձեւին եւ որեւէ ձեւով արմատականներու մեծամասնութեան խելքին չի պառկիր Ալժերիոյ առժամեայ իշխանութեանց հաստատման ծրագիրը եւ քուէարկուած բանաձեւը կ'եզրակացնէ.— « Նուազ կարեւոր է ժողովրդական յենարանի մը դիմել անորոշ քաղաքականութեան մը համար քան անոր յստակօրէն ցոյց տալ ճամբան .— Կամբանակցիլ թշնամիին հետ կամ երկիրը դնել թշնամիին մերժումին հետեւանքներուն առջեւ »:

Նոյն պատճառներով չէ անշուշտ որ համայնավար կուսակցութիւնը որ իր քառասնամեակը կը տօնէ, կ'որոշէ ինք ալ ոչ պատասխանել: Հոս են արդէն այսհանրաքուէին ստեղծած հակասութիւնները եւ նաեւ իշխանութեան համար առաւելութիւնները: Արդարեւ, «ոչ» պատասխանողները երբեք չեն կրնար մէկ միացեալ ճակատ կազմել, ընդհակառակն անոնք իրարմէ շատ աւելի հեռու են եւ շատ աւելի մօտ «այո» պատասխանողներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ վեց միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը ըրած են Թուրքիոյ՝ հարիւր քիլոմեթր երկարութեամբ ռազմական երկաթուղի մը՝ հաստատելու համար , որ ցարդ մինչեւ Մուշ գոյութիւն ունեցող գծին միագիծ շարունակութիւնը պիտի ըլլայ մինչեւ Թատուան (Վանայ լճին արեւմտեան ափին վրայ) :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը Սայէպ Սալամ առաջարկ դրաւ երեսփոխանական ժողովին մէջ՝ 500.000 լիբանանեան ոսկիի օգնութիւն մը տրամադրել , Ալժերիոյ յեղափոխական կազմակերպութեան:

ՍՈՒՍԹԷԼ երկար զեկուցում մը ըրաւ պատնէշներու դատավարութեան ընթացքին: «Մայիս 13ի եղբայրակցութիւնը , արքայական նուէր մըն էր զոր Ալժերիա Մայր Երկրին կ'ընէր » շեշտեց Ֆըրանսական Ալժերիոյ փայլուն «փաստաբանը»: Սուսթէլ պատմեց եղած բոլոր սխալները 1958էն ի վեր եւ յոյս յայտնեց թէ կարելի է տակաւին փրկել «Ֆրանսական Ալժերիան »:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ արտաքին նախարարութիւնը խիստ բողոքագիր մը ներկայացուց Ֆրանսայի, այս վերջինոյն կողմէ գերման նաւերու վրայ կատարուած խուզարկութիւններուն համար : Գերման կարգ մը նաւեր զէնք եւ ռազմամթերք կը փոխադրէին ի նպաստ ալժերացի ըմբոստներուն :

ՍԹՈՔՀՈԼՄԷՆ Քազաքլանքա գացող լիբանանեան օդանաւի մը մէջէն հինգ թոն զէնք եւ ռազմամթերք գտնուած է : Ֆրանսական հալածիչներ ստիպած էին որ օդանաւը շեղէ իր ճամբան եւ իջնէ՝ Օրան :

ՖՈՆ ՊՐԵՆԹԱՆՕ, Արեւմտեան Գերմանիոյ արտաքին նախարարը Հռոմի մէջ տեսակցած է իտալացի պետական դէմքերու հետ ու խօսած՝ Եւրոպական հարցերու շուրջ: Յայտարարած է, թէ պատրաստ է քննելու տը Կոլի եւ ֆրանսական կառավարութեան առաջարկները եւրոպական կազմակերպութեան շուրջ: Ինչ կը վերաբերի զինուորական խնդիրներուն, իր կարծիքով մաս կը կազմէ Ատլանտեան Ուխտի իրաւասութիւններուն :

ՊԱՊԸ Ծննդեան իր պատգամը տուաւ Հինգշաբթի գիշեր: Յովհաննէս ԻԳ. իրբեւ բնաբան առաւ Ճշմարտութիւնը եւ շեշտեց թէ անհրաժեշտ է ճշմարտութիւնը տարածել որպէսզի մեր շնչած օդը միշտ աւելի մաքուր ըլլայ եւ նուազ ապականած :

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ գերման բանակը նոր տարեշրջանին պիտի ունենայ 291.000 զինուոր, որոնցմէ 182.500ը՝ ցամաքային ուժեր :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ տնտեսութեան նախարար նշանակուած է՝ Կարպուզով: Նախկինը՝ Զուերէւ հրաժարած է առողջական պատճառներով :

ՊԵԼԺԻՈՅ գործադուլը կը ծաւալի : Հարիւր հազարաւոր բանթողներ անշարժութեան մատնած են բովանդակ երկիրը: Կառավարութիւնը կը գտնէ թէ գործադուլը ապստամբական է մինչ ընկերվարականները կ'ըսեն .— Ամբողջ երկիրը ձեզի դէմ է :

ՔԱՍԱՅԻ հարաւային նահանգին մէջ օրական երկու հարիւր հոգի կը մեռնին սովէն, յայտարարեց ՄԱԿի մէկ քննողը որ Քոնկօ է: Յուսահատական պատկեր մը պարզեց կացութենէն .— 300.000 Պալուպաներ որոնք հեռացուած են իրենց շրջաններէն, մրցակից Լուլա ցեղախումբին կողմէ «սովի եռանկիւնի» մը մէջ կ'ապրին: Ուտելիքին չափ ջուրն ալ հազուագիւտ է : Տեղական գերեզմանատունը այլեւս տեղ չկայ եւ նոր մը բացուած է: Օրական 117 թոն ուտելիք պէտք է տանիլ այդ երեք հարիւր հազար գաղթականներու կերակրելու համար :

ՎԵՆԵՏԻԿ

Քառասուն տարի առաջ եկած էի հոս : Երիտասարդ հոգիս կախարդուած էր եւ երազային տպաւորութիւն մը կրեցի այս քաղաքէն՝ որ ծովին անդունդէն բարձրացած չուշան մըն է միշտ : Բայց չեմ կրնար Վենետիկը բաժնել Ս. Ղազարէն՝ որ լոյսի բոցագեղ վառարան մը եղած է անցեալին, եւ որուն ճաճանչները յագուրդ կուտան դեռ լուսածարաւ միտքերու : Ինծի համար, վերադարձի ճամբուս վրայ, Վենետիկը իր Ս. Ղազարով, հանդիսացաւ գեղեցիկ հանգրուան մը՝ ուր ես գտայ ամենաքաղցր ժամերու ջերմութիւնը՝ սիրտերու նուիրումով ընտեղծուած :

Բայց ի՞նչպէս մոռնալ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը՝ որ անմոռանալի յիշատակներու աշխարհ մըն է : Հոն է որ ուսած է հայրս՝ որուն ստուերը հետեւեցաւ ինծի դասարանէ դասարան իմ այցելութեանս ընթացքին : Ամբողջ գիշեր մը անցուցի դպրոցին մէջ : Ընթրիքէն ետք, երբ հաւաքուեցանք տեսչարանը, ոչ ոք մեզմէ կրնար գուշակել թէ վերադարձի բոլոր ճամբաները գոցուած պիտի ըլլային կէս գիշերին մօտ : Վարդապետներու խումբ մը շրջապատած էր մեզ : Կը խօսէինք շատ մը նիւթերու մասին՝ որոնց մէջ հայրենիքի կարօտացեալ տեսիլքը կը ճաճանչէր : Կը խօսէր մեզմէ մէկը, կը պատմէր դրուագներ իր դպրոցական կեանքէն՝ որուն տարիները բոլորած էր նոյն այս դպրոցին մէջ : Եւ ահա կուգային մեր աչքերուն դէմ կանգնիլ սիրելի կերպարանքները հողացեալներուն :

Երկարատեւ լռութենէ մը ետք՝ որ կը ծանրանար մեր հոգիներուն վրայ, ուզեցինք հրաժեշտ առնել եւ իջանք սանդուխին աստիճաններէն : Բայց ծովին ջուրը մինչեւ հոն եկած էր եւ հետզհետէ կը բարձրանար : Ողողուած էին Վենետիկի փողոցները : Մակընթացութիւնը պիտի շարունակուէր մինչեւ հետեւեալ առաւօտ :

Բայց ամէնքիս համար ալ տեղ կար դպրոցին մէջ : Անկողիններ չտկուեցան զուարթ բացագանչութիւններու մէջ :

Երբ լոյսերը մարեցան եւ լռութիւն տիրեց ամենուրեք, սկսաւ անձրեւ տեղալ : Կը լսէի ալիքներուն մրմունջը սենեակիս պատուհանին տակ : Անձրեւին երգը կ'օրօրէր զիս : Անգուշակելի խաղաղութիւն մը իջած էր հոգիիս մէջ : Կը փորձէի ապրիլ այն տարիները՝ զորս հայրս անցուցած էր այս աշխարհին մէջ, լոյսի եւ ծարաւի այս աղբիւրէն լեցնելով իր հոգին : Մտածեցի երկարատեւ վայրկեաններ ցեղիս զաւակներուն մասին՝ որոնք վերը ննջարանին մէջ էին հիմա : Անոնց բոլորին հետ հաղորդուած էի երեկոյեան ճաշին : Լսած էի անոնց ձայները՝ որոնք ինծի կը թուէին յաղթանակի լուսեղէն կանչեր : Ամբողջ հայրենիք մը էին անոնք, հայ Սփիւռքը իր յոյսերով եւ երազներով : Բոլոր սպասումները եւ բոլոր խոստումները կրնային անդրժելիօրէն պահուիլ անոնց շնորհիւ :

Վերը, ընդարձակ ննջարանը չէ՞ր արդեօք նման «Հրեշտակաց սենեակին» : Անմեղութիւնը եւ գեղեցիկ կեանքի մը խորհուրդները թեւաբացօրէն կը հսկէին հոն :

Օրհնեցի ծովը՝ որ շնորհած էր ինծի անմոռանալի գիշեր մը : Ան էր որ գոցած էր ճամբաները իր կապոյտ եւ ծփուն թեւերով, որպէսզի այս շէնքին մէջ բանտարկուած մնայի, եւ զիս շրջապատէին անցեալնոյշ ու կարօտալի ստուերներ :

Վենետիկ, սովորական քաղաք մը չէս ինծի համար, մէկը այն հանգրուաններէն՝ որոնցմէ կ'անցնի ուղեւորը գրեթէ անտարբեր : Աննման գեղեցկութիւնը շէնքերուդ կախարդած էր զիս առենօք : «Մրայօն աղջիկներդ Ռիալթոյի կամուրջին վրայ, անոնք որ յակինթներ ունէին իրենց ականջներէն կախած», եւ որոնք հմայած էին Իսահակեանը, չէին կրնար յուզել սիրտս հիմա, երբ քեզի կուգայի կեանքի ծովուն վրայ, քառասուն տարիներու նաւարկութենէ մը վերջ : Բայց ինծի վերապահած էիր այս վայելքը ծովուն հրաշալի մեղսակցութեամբ :

Վենետիկ, օրհնեալ Վենետիկ, կարօտալի հանգրուան, ուր թերեւս պիտի գամ դարձեալ, որպէսզի ծովը փակէ նորէն բոլոր ճամբաները իր կապոյտ ալիքներով եւ զիս բանտարկէ անցեալի քաղցր ստուերները :

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՆՉԸ

(ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ)

Հայ ժողովուրդի բազմադարեան մշակոյթով եւ արուեստով, ինչպէս նաեւ պատմութեամբ հետաքրքրուած են, հինէն ի վեր, ոչ միայն մեր դրացիները, որոնց հետ մեր ժողովուրդը շփման մէջ գտնուած է փոխադարձաբար եւ տեւաբար, այլեւ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի բազմաթիւ պատմագէտներ եւ արուեստագէտներ : Բազմաթիւ փրոֆէսէօրներ եւ գիտնականներ ուսումնասիրած են Հայոց լեզուն, գրականութիւնը եւ պատմութիւնը : Մինչեւ իսկ ոմանք ճամբորդած են Հայաստան եւ ապա հետաքրքրական ուղեգրութիւններ, նօթեր եւ մենագրութիւններ հրատարակած իրենց մայրենի լեզուով, որոնց մէկ մասը թարգմանուած է հայերէն : Հայրենի գրականութիւնը օտարներուն մատչելի դարձնելու ազնիւ ձգտումով՝ կարգ մը հայ մտաւորականներ թարգմանութիւններ կատարած են մեր ժողովրդական բանահիւսութենէն եւ դասական երկերէն : Բոլոր այդ հատ ու կենտ թարգմանութիւնները, սակայն, չէին կրնար ներկայացնել հայ գրականութեան այն վիթխարի հարստութիւնը, որ տակաւին անյայտ կը մնար հայերէն չգիտցողներուն : Վերջին տասնամեակներուն մեծ աշխատանք տարուեցաւ այս ուղղութեամբ՝ Հայաստան թէ արտասահման : Այսօր, գրեթէ այն ինչ որ լաւագոյն է, հին ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը, թարգմանուած է ռուսերէն : Ուսումնասիրութիւններով եւ մեկնաբանութիւններով ու նոր հրատարակութեամբ լոյս տեսան մեր պատմիչներուն երկերը, ծաղկեփունջեր կազմուեցան հայրենի զրոյցներէն, առասպելներէն ու աւանդութիւններէն : Ռուսերէն լեզուով հնչեցին մեր Գողթան երգերը, Քուչակի, Սայաթ-Նովայի անմահ տաղերը : Մեծ տպաքանակներով հրատարակուեցան մեր դասական գրողներու՝ Աբովեանի, Սունդուկեանի, Պատկանեանի, Րաֆֆիի, Մուրացանի, Շիրվանզադէի, Պռօշեանի, Պարոնեանի, Թումանեանի, Նար-Դոսի, Տէրեանի, Իսահակեանի գործերը :

Այդ տարիներուն ոչ միայն ռուսերէն, այլեւ ուկրայներէն, ազրպէյճաներէն, վրացերէն, չեխերէն, հունգարերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ շատ այլ լեզուներով լոյս տեսան շարք մը ծաղկաքաղներ :

Երախտագիտութեամբ պէտք է յիշել Մաքսիմ Կորքիի եւ Վալերի Բրուսովի անունները, որոնք, գնահատելով մեր գրողներու վաստակը, իրենց ժամանակին, հատընտիր էջեր հրատարակելով, մեծապէս նպաստեցին հայ գրականութեան գեղեցիկ էջերը ռուս, հետեւաբար նաեւ միւս ժողովուրդներուն ներկայացնելու գործին մէջ :

Անցնող տարիներուն՝ առանձին գիրքերով, ժողովածուներով եւ մամուլին մէջ պարբերաբար այլ լեզուներով տպագրուած են հայ գրականութեան լաւագոյն նմոյշները : Հայաստանի արձակագիրներու, բանաստեղծներու եւ թատերգակներու լաւագոյն գործերը դուրս եկած են մեր հայրենի սահմաններէն, եւ թարգմանուած օտար լեզուներով :

Արագածի ծաղիկներու բուրմունքը դեռ տարիներ առաջ Իսահակեանի «Մանրանկարներու» թեւերով տարածուեցաւ աշխարհի երեսին, իսկ «Աբու-Լալա-Մահարիի» կարաւանի ղօղանջը լսուեցաւ հինգ մայր ցամաքամասերուն վրայ : Վարպետին հրմայքը զգացին Լեհերը, Չեխերը, Հունգարները, Պուլկարները եւ ուրիշ ժողովուրդներ : 1957ին, ռումանական «Կարտիա Ռուսա» պետական հրատարակչականը լոյս ընծայեց անոր ընտիր բանաստեղծութիւններու ժողովածուն՝ հեղինակին լուսանկարով : Աւ. Իսահակեանի երկերը թարգմանուած են ոչ միայն եւրոպական, այլեւ արեւելքի բազմաթիւ լեզուներով՝ արաբերէն, քորէերէն, ճափոներէն եւ չինարէն : Անոր երգերը սինամհաւքի թեւերով կտրած-անցած են Հիմալայանները, հեռու աշխարհներ տանելով Հայաստանի շունչը եւ հոգին :

Բայց Իսահակեան չմնաց իբրեւ երջանիկ բացառութիւն : «Սասունցի Դաւիթը», որ թարգմանուած էր զանազան լեզուներու, թարգմանուեցաւ նաեւ չինարէնի : Յաջողապատ թարգմանուած են Քոչարի եւ Ն. Զարեանի կարգ մը վէպերը՝ պուլկարերէն, լեհերէն, չեխերէն եւ սլովաքերէն :

Մեծ արժէք կը ներկայացնեն Ստ. Զօրեանի բովանդակալից եւ պարզ, մեր կեանքին տարբեր ժամանակաշրջանները, մարդոց յարաբերութիւնները վարպետ հմուտ գրիչով պատկերացուած սքանչելի պատմուածքները, վէպերը եւ վիպակները, որոնք գրեթէ բոլորն ալ թարգմանուած են ռուսերէն : Անոր «Մի կեանքի պատմութիւն» վէպը եւ շարք մը պատմուածքները թարգմանուած են ուկրայներէն, ատրբէջաներէն, վրացերէն, լիթուերէն, ատիգերէն, լեհերէն եւ չեխերէն : Պատմուածքներէն մէկ քանին՝ հունգարերէն, ռումաներէն, անգլերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն : Նոյն լեզուներով թարգմանուած են նաեւ Սիրասի «Մամէն ու Աչէն» եւ «Լաթիֆէ» պատմուածքները, որոնք լոյս տեսած են նաեւ եսթոներէն, լատիշերէն, քիւրտերէն եւ ղազախերէն : Գ. Սեւունցի «Թեհրան» վէպը թարգմանուած է ռուսերէն, վրացերէն, ատրբէջաներէն, լիթուաներէն, ույգուրերէն, ինչպէս նաեւ՝ գերմաներէն, ռումաներէն, պուլկարերէն, ալպաներէն եւ չեխերէն : Ձեռ գրասէրներուն ծանօթ են Մ. Արազիի «Արեւոտ ծաղիկներ» խորագրուած պատմուածքները : Ռումաներէն, ֆրանսերէն եւ սպաներէն թարգմանուած են Գեղամ Սարեանի շարք մը բանաստեղծութիւնները :

Յ. Շիրազի «Պիպլիականը» թարգմանուած է ուկրայներէն, վրացերէն, լեհերէն եւ ֆրանսերէն : «Սիամանթօ եւ Խաջեզարէն»՝ քիւրտերէն, կիրգիզերէն, չեխերէն, արաբերէն եւ քանի մը բանաստեղծութիւններ ալ չինարէն : Բազմաթիւ լեզուներով թարգմանուած են Ս. Կապուտիկեանի, Գ. Էմինի եւ կարգ մը ուրիշ հեղինակներու բանաստեղծութիւնները :

Վ. Անանեանի «Որսորդական պատմուածքները», «Սեւանի ափին», «Յովազաձորի գերիները», «Մանկութիւնը լեռներում» եւ «Լեռնային կածաններով» գիրքերը մեծ տպաքանակներով թարգմանուած մօտ քսան լեզուներով :

Թիրանայի (Ալպանիոյ մայրաքաղաքը) մէջ լոյս տեսնող «Լիթերադուրա Եոնէ» ամսագրի էջերուն մէջ տպագրուած են Զարենցի «Ռուբայաթները» : Մեծ բանաստեղծին կարգ մը քերթուածքները լոյս տեսած են նաեւ հունգարերէն, չեխերէն, ֆրանսերէն եւ ուրիշ լեզուներով : Ֆրանսացի գրագէտ Լուի Արակոն ֆրանսերէնի թարգմանած է հայ պատմական վէպերէն մէկը՝ Դ. Դեմիրճեանի «Վար –

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԻ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Եւ այս բոլորը, իբրեւ հետեւանք խորհրդային իշխանութեանց այն տեսակէտին թէ՝ Թրքահայաստանի մէջ Հայ չկար, իսկ Անդրկովկասի մէջ Հայերը կ'ապրէին «Ռուսիոյ» մէջ (Զակերտները Բ. Բորեանէ) : Աւելի պարզ խօսքով, Թրքահայաստանը Թուրքիա էր, իսկ, Անդրկովկասեան Հայաստանը Ռուսաստան էր : Այս տեսակէտէն ալ մեկնելով յեղափոխական կարմիր Ռուսաստանը, Լենիններու եւ Ստալիններու գլխաւորութեամբ, ամէն ինչ ըրաւ գոհացնելու համար Թուրքիան, ամէն գինով յանձն առաւ, Թրքական բոլոր պահանջները բաւարարելու թէ սահմանէն ասդին, եւ թէ ալ, սահմանէն անդին, Թուրքին նուիրելով նոյնիսկ այն տեսակ շրջաններ, որոնք, Թրքական ազգային ուխտով, (1920 Յունուար 28) Թրքական հռչակուած չէին : Կ'արժէ նշել որ, 1921 Թուականին՝ Մոսկուայի մէջ կնքուած ռուս եւ Թուրք դաշնագիրը՝ Թուրքիոյ սահմանները կը ճշդէր հետեւեալ կերպով :

Ներկայ դաշինքին մէջ Թուրքիա ըսելով կը հասկցուին այն հողերը որ ընդունուած են իբրեւ Թրքական հողեր 1336 (1920) Յունուար 28ին Թրքական ազգային ուխտով, մշակուած եւ հռչակուած օսմանեան երեսփոխանական ժողովին կողմէ Պոլսոյ մէջ եւ հաղորդուած մամուլին ու բոլոր պետութեանց» : («Հաւաքածոյ գործող դաշինքներու» հրատարակութիւն Խ. Միութեան Արտաքին գործոց նախարարութեան. Մոսկուա 1935, էջ 158), («Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» էջ 64) : (Տես, նաեւ Գ. Լազեանի «Հայաստան եւ Հայ Դատը» էջ 284) :

Մոսկուայի դաշնագրի սոյն յօդուածը՝ իրականութեան մէջ, չեղեալ կը նկատէր Սեւրի Դաշնագիրը եւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահ Վ. Ուիլսընի գծած սահմանները եւ ամբողջ Թրքահայաստանը կը մտնէր Թրքական սահմաններուն մէջ, նաեւ՝ իրաւականօրէն դառնալով Թրքական հող :

Մոսկուայի դաշնագրի ստորագրութեան թուականէն մօտաւորապէս 7 ամիս ետք, Խ. իշխանութիւնը, ուզեց իր առուծախին մասնակից դարձնել նաեւ Անդրկովկասեան չահագրգռուող ազգերը՝ Հայաստան, Վրաստան եւ Ազրպէյճան : Այս մտահոգութեամբ ալ, 1921 Թուի Հոկտեմբեր 13ին, Կարսի մէջ ստորագրուեցաւ Թուրք եւ ռուս նոր դաշնագիր մը մասնակցութեամբ Ռուսաստանի, Թուրքիոյ, Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրպէյճանի ներկայացուցիչներուն : Կարսի դաշնագրի երկրորդ յօդուածը, նոյնութեամբ կը կրկնէր Մոսկուայի դաշնագրէ առաջին յօդուածին տրամադրութիւնները, որով՝ կարմիր Ռուսաստանը՝ երկրորդ անգամ ըլլալով՝ հանդիսաւոր կերպով ամէն գինով կը կատարէր, ամբողջ Թրքահայաստանը նկատելով Թրքական հող, համաձայն Թուրքիոյ հանդէպ նախապէս ստանձնած իր յանձնառութեանց :

Այս հաճոյակատար յանձնառութիւնը շարունակուեցաւ ոչ միայն Թրքահայաստանի նկատմամբ, այլ նաեւ Անդրկովկասեան Հայաստանի հողերէն Թուրքիոյ զիջուեցան Արտահանի, Օլթիի, Կարսի, Կաղզուանի եւ Սուրմալուի շրջանները, այսինքն, Արաքսէն եւ Ախուրեանէն դէպի հարաւ գտնուող ամբողջ հայկական հողերը :

Նենգամիտ Մոսկուան, նոյնիսկ չուզեց իր ուժին մէջ պահել այն դաշնագիրը՝ որ համայնավար դաւերու հետեւանքով, 1920 Դեկտեմբեր 2ին, արիւնաքամ Հայաստանը ստորագրած էր Ալեքսանտրապոլի մէջ, Թուրքիոյ հետ :

Ալեքսանտրապոլի դաշնագրով՝ Կարսի նահանգը եւ Սուրմալուն կը համարուէին վիճելի, մինչեւ երեք տարի» : Երեք տարի վերջը, հանրաքուէ պիտի կատարուէր, որոշելու համար այդ հողերու ճակատագիրը, մինչ՝ բարեխնամ սովետներու ստորագրած Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնագիրներով, այդ հողերը վերջնականապէս կցուած կ'ըլլային Թուրքիոյ :

Նոյն Ալեքսանտրապոլի դաշնագրով՝ «Շարուր եւ Նախիջեւան ժամանակաւորապէս կ'օժտուէին ինքնավարութեամբ մը, մնալով Թուրքիոյ հովանաւորութեան տակ, մինչեւ որ կ'որոշուի իրենց բախտը», մինչ, Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնագիրներով, յիշեալ շրջանները վերջնականապէս կ'անջատուէին Հայաստանէն եւ Թուրքիոյ պահանջով ու վերին հսկողութեան տակ կը յանձնուէին Ազրպէյճանի՝ «ամբողջական դարձնելով Հայաստանի անձնատուութիւնը Թուրքիոյ առջեւ» ինչպէս որ շատ իրաւացի կերպով կը նկատէ Բ. Բորեան :

Այս բոլոր տուեալներէն զատ, կար շատ աւելի նպաստաւոր պարագայ մը որ սովետական իշխանութիւնը կրնար օգտագործել ի նպաստ իրեն համար, այն է՝ որ, «ամսուան մը ընթացքին, դաշնագիրը օրինական հանգամանք առնելու համար, պէտք է վաւերացուած ըլլար թէ Հայաստանի խորհրդարանին եւ թէ Թուրքիոյ Ազգ. մեծ ժողովին կողմէ : Արդ, յետագային զարգացած քաղաքական դէպքերու պատճառով այդ օրինական վաւերացումը տեղի չունեցաւ :

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

(7 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»

ղանանքը» ։ Դէմիրճեանի պատմուածքները տպագրուած են նաեւ Պուտափեշտ հըրատարակուող «Հաճի Վիլաջ» ամսագրին մէջ, ուր լոյս տեսած են նաեւ Վ. Խեչումեանի «Տպագրեալ յԱմստերտամ» պատմուածքը եւ հատուած մը Գ. Բորեանի «Նոյն յարկի տակ» թատերգութենէն ։ Հայ թատերգութեան լաւագոյն գործերը յաջողութիւն գտած են նաեւ Հայաստանէն դուրս ։ Մոսկուայի մէջ բեմ հանուած են Գ. Տէր-Գրիգորեանի «Վերջին մեխակները», Ա. Արաքսմանեանի «Վարդեր եւ արիւն », Գ. Բորեանի «Նոյն յարկի տակ» թատերգութիւնները ։ Մելիք Քոչարեանի «Հարազատ մարդիկ» թատերգութիւնը հրատարակուած է ուկրայներէն, իսկ Պուէնոս Այրէսի մէջ բեմադրուած է սպաներէն ։ Սոֆիայի եւ Պուլկարիոյ այլ եւ այլ քաղաքներու մէջ մանուկները հետաքրքրութեամբ հետեւած են Մ. Կորիւնի «Զարիկն ու Քաջարիկը » հէքեաթ - թատերգութիւնը ։

Օտար ընթերցողները հաճոյքով կը կարդան հայ ժողովուրդի հիւթեղ եւ հըմայիչ ստեղծագործութիւնները, ինչպէս օրինակ՝ «Հայ ժողովրդական հէքեաթները» ժողովածուն՝ ռումաներէն, «Սասունցի Դաւիթը»՝ չինարէն, «Հայ ժողովրդական առասպելներ ու զրոյցներ »՝ ֆրանսերէն եւայլն ։

Շատ չատ են այն գործերը, որոնք թարգմանուած են օտար լեզուներով, բայց որոնց մասին հնարաւորութիւն չունեցանք խօսելու հոս ։ Այն փաստը, որ օրէ օր կը մեծնայ հետաքրքրութիւնը հայ գրականութեան հանդէպ, հպարտութեամբ կը լեցնէ մեր սիրտերը ։ Այդ տեսակէտէն, կարելի չէ առանց յուզումի խօսիլ մեր չեխ բարեկամներու մասին, որոնք առանձին սիրով կ'ուսումնասիրեն Հայոց լեզուն եւ բնագիրներէ կը թարգմանեն հայ գրագէտներու գործերը ։

...Դարեր անցած են Խորենացիէն մինչեւ Զարենց, մինչեւ մեր օրերը ։ Հայ ժողովուրդը միշտ վառ պահած է իր քերթութեան ոգին, որպէսզի այսօր, իր սիրտը աշխարհի առջեւ բանալու առեն, մարդոց հոգիներուն մէջ փայլի Հայաստանի երկինքը, Հայաստանի արեւը եւ Հայաստանի շունչը ։

ԱԼ. ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆ

ԱՐԴԻ ԿԻՆԸ

Նիւ Եորքի նահանգային կառավարութեան ներքին գործոց նախարար Տիկին Քարոլայն Սայմընի համաձայն, արդի կինը պէտք է ատակ ըլլայ հետեւեալ չորս բաները ընելու ․

Ա) Աղջկան պէս երեւալու ։
Բ) Կնոջ պէս վարուելու ։
Գ) Այր մարդու պէս մտածելու եւ
Դ) Շան պէս աշխատելու ...

ՀԱՅԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

(ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՄԸ ԱԿՆՈՑՈՎ)

●

«Ճումհուրիյէթ»ի մէջ Նիւզհետ Պապա կը գրէ .—

Ըսած էի թէ Ամերիկայի Յոյները մշակութային մարզի մէջ աչքի չեն զարներ ։ Անոնք չեն կրնար հաշուի առնուիլ իբրեւ փոքրամասնութիւն մը որ ծառայած ըլլայ ամերիկեան մշակոյթին, ամերիկեան գրականութեան եւ ամերիկեան գաղափարի աշխարհին ։ Մինչդեռ կը տեսնուի թէ Ամերիկահայերը քիչ չատ կը ծառայեն եւ կը մասնակցին ամերիկեան մշակոյթին, ինչքան ալ ընդարձակ չըլլայ ազդեցութիւնն ու տարողութիւնը ։

Ամերիկացի գրողներու եւ գրագէտներու մէջեւ Ուիլեըմ Սարոյեանի եւ Լեւոն Սիւրմէլեանի նման բաւական ուժեղ եւ ծանօթ գրողներ կան ։ Իսկ երաժշտութեան ու արուեստի մարզին մէջ՝ Ռուբէն Մամուլեան մը չի կրնար անտես առնուիլ ։ Հայ գրողներէ ոմանք առենօք ջանացած են թուամաւորել ամերիկեան հանրային կարծիքը, եւ քիչ չատ յաջողած են այս բանին մէջ ։ Բայց այսօր այլեւս հաւանական չէ որ կատարեն նոյն դերը ։ Որովհետեւ ամերիկեան հանրային կարծիքը հասկցած է Թուրքերը եւ Թուրքիան եւ չի հանդուրժեր աններպատ քարոզութիւն ։

Կը հասկցուի թէ Հայերուն մէջ կարգ մը զաղտնի կազմակերպութիւններ գոյութիւն ունին ։ Յոյներուն մէջ գրեթէ բնաւ չէ մնացած գաղտնի ընկերակցութիւններ ։ Հայերը տակաւին յեղափոխական կազմակերպութիւններ ունին ։

Հայերը կը պնդեն թէ 1750ին սկսած է Հայոց գաղթը դէպի Ամերիկա ։ Նոյնիսկ կը պնդուի թէ Հայերը Ամերիկացիներու կողքին կռուած են բրիտանական գաղթատիրութեան դէմ ։ Ամէն պարագայի, հայկական գաղթը 1834ին սկսած է ։ Այս թուականը կը զուգադիպի ամերիկացի միսիոնարներու Թուրքիա թափանցումին ։ Մինչեւ 1894 թուականը, 5000 Հայեր գաղթած են Ամերիկա ։ 1920 – 1930ի միջեւ 27 հազար ճշդուած է Ամերիկահայոց թիւը ։ Այսօր 215.000 Հայեր կ'ապրին այստեղ, 130.000ը արեւելեան ափերուն, 35.000ը կեդրոնին, հինգ հազարը Հարաւի, 45 հազարը արեւմտեան նահանգներուն մէջ ։ Եթէ Քանատայի ութ հազար Հայերն ալ աւելցնենք այս թիւին վրայ, Հիւսիսային Ամերիկայի ցամաքամասին վրայ կ'ապրին գրեթէ 230.000 Հայեր ։

Ամերիկահայերու մեծագոյն մասը գործաւոր է ։ Ոմանք մանր առեւտրական, նպարավաճառ, եւն. ։ Քալիֆորնիոյ մէջ կան Հայեր որոնք երկրագործութեամբ կը զբաղին ։ Վաճառականի, միջնորդի, բժիշկի, դեղագործի ալ կարելի է հանդիպիլ ։ Գորգի առեւտուրով եւ ձկնորսութիւնով զբաղողներ բազմաթիւ են ։ Կը գտնուին նաեւ անձեր, որոնք համբաւ շահած են երաժշտութեան ու թատերական աշխարհի մէջ ։

Քաղաքականութեան հանդէպ Հայոց շահագրգռութիւնը Ամերիկայի մէջ ալ շարունակուած է ։ Բայց փոխանակ ամերիկեան քաղաքական կուսակցութիւններու մէջ մտնելու, իրենք իրենց կուսակցութիւն հիմնած են ։ Ասոնց՝ ամերիկեան քաղաքական կեանքին մէջ ամենափոքր դեր մը խաղալը անգամ խնդրոյ առարկայ չէ ։ Կայ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն անուն կուսակցութիւն մը որ չէ լքած « անկախ Հայաստան»ի գաղափարը ։ Հայ Ռամկավար կուսակցութիւնը, թէեւ աւելի չափաւոր, այսուհանդերձ կը հետապնդէ Հայաստանի ազատագրութեան գաղափարը ։ Հնչակեան կուսակցութիւնը չէ կրցած արմատ նետել Ամերիկայի մէջ ։ Գալով Հայ Յառաջդիմական կուսակցութեան, հայ համայնավար կուսակցութիւնն է, թէեւ ուղղակի չէ յարած ամերիկեան համայնավար կուսակցութեան ։ Այս կուսակցութիւնը կը հաւատայ թէ հայկական հարցը լուծուած է Խորհրդային Հայաստանի հիմնումով եւ չատ չի զբաղիր Թուրքիայով ։

Քաղաքական կուսակցութիւններէ զատ, Ամերիկայի Հայերը ունին բազմաթիւ եբիտասարդական կազմակերպութիւններ, որոնք միայն թուղթի վրայ գոյութիւն ունին ։ Գրեթէ գործունէութիւն չունին ։ Միայն, նկատելով որ վաւերացուած միութիւններ են, առիթի կը սպասեն սունկի պէս երեւան գալու եւ մեզի դէմ խօսելու համար՝ երբ առենը գայ ։

Հայ Եկեղեցին, յոյն Եկեղեցիին հակառակը ըլլալով, չատ ազդեցութիւն չունի Ամերիկահայերուն վրայ ։ Հայ քահանաներու Ամերիկահայ համայնքին մէջ ունեցած դերը ոչինչ է բաղդատմամբ Յոյներուն ։

Ամերիկահայ մամուլը մերթ ընդ մերթ փայլած, մերթ ընդ մերթ նսեմացած է ։ Հանդէսները քաղաքականութենէ աւելի, գրականութեան մէջ յաջողած են ։ Առաջին ամերիկահայ թերթը՝ Արեւ լոյս տեսած է 1888ին ։ Մինչեւ այսօր բազմաթիւ հայերէն թերթեր ու հանդէսներ հրատարակուած են, բայց մեծ մասը չէ կրցած գոյատեւել ։ Պոսթընի «Հայրենիք » օրաթերթը Մ. Ն.ի ամէնէն մեծ տպաքանակը ունեցող թերթն է ներկայիս ։ Իսկ եռամսեայ անգլերէն, կը հրատարակուի «Արմինիըն Քուարթըրլի» հանդէսը ։ Գլխաւորաբար այս հանդէսը, ընդհանրապէս հայ մամուլը այսօր անգամ կը ջանան հանրային կարծիքը լարել մեզի դէմ ։

Նիւ Եորքի « Կոլտըն Հորն » եւ « Սան Ֆրանսիսքոյի «Օմար Խայեամ» ճաշարանները համբաւաւոր են ։ Այլուր ալ Հայերը բազմաթիւ ճաշարաններ կը բանեցնեն ։ Շատ զարմանալի խարդախութիւնով մը, զանազան Թրքական կերակուրներու անունները փոխած, աշխարհահռչակ Թրքական սուրճը անգամ հայկական սուրճի վերածած են ։ Բայց այս խարդախութիւնը քանի մը միամիտ միսիոնարէ եւ միսիոնարատիպ Ամերիկացիէ ուրիշ մարդ չի կրնար համոզել, ամէն մարդ հասկցած է ճշմարտութիւնը ։

Շատ մը գթոտ Ամերիկացիներէ դրամ քաշելու նպատակով ստեղծուած է « Խեղճ Հայ»ու առասպելը՝ Ա. Աշխարհամարտէն ետքը կազմուած « Հայոց Օգնութեան Միութեան » կողմէ ։ Ճիշդ է որ այդ շրջանին կարգ մը կորուստներ կրեցինք, որովհետեւ զուրկ էինք կազմակերպութենէ մը, որուն շնորհիւ ճանչցնէինք մենք մեզ ։ Բայց այսօր ոչ միայն Ամերիկան փոխուած է, այլ մենք ալ յառաջդիմած ենք մեզ ծանօթացնելու տեսակէտով ։ Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, անոնք որ ստեղծած են այս «Խեղճ Հայ»ու առասպելը, պատմութեան առջեւ յանցաւոր են, իբրեւ նախաձեռնողները չարժումի մը, որ մարդոց միջեւ պառակտում կը սերմանէ ։ Ամերիկացիները այլեւս կատարելապէս հեռացած են այս հին առասպելէն ու սկսած են մօտէն ճանչնալ Թուրքերը ։

Ըսած էինք թէ Ամերիկահայերը երկուքի, նոյնիսկ երեքի բաժնուած են ։ Անոնց մէջ կան նաեւ անոնք որ կը սիրեն Թուրքերը եւ հասկցած են անցեալի սխալը ։ Հայոց մէջ կան՝ որոնք տակաւին խոր եւ իսկական կարօտ կը զգան մեր երկրին հանդէպ ։ Նոյն իսկ այս պատճառով կը նկատուի բաւական խոր տարակարծութիւն մը Հայոց միջեւ ։ Նիւ Եորքի քովնտի թաղամասերէն մէկուն հայկական զբօսավայրի մը մէջ Ատանացի ութ նուագող Հայ մը կ'երգէ Թուրքերէն երգ մը, զոր ինք յօրինած է եւ որ սապէս կը սկսի ․

« Ինչո՞ւ եկայ Ամերիկա ։ Երանի թէ չգայի ...» ։

Այս գիշերային զբօսավայրին յաճախորդները լոկ Թուրքերէն երաժշտութիւնով կը գոհանան, ալաթուրքա կը պարեն եւ ճաղ եւայլն չեն գիտեր ։

Նիւ Եորքի Հայերը 1955ին սկսած եւ 1960ին աւարտած են եկեղեցի մը եւ մշակոյթի տուն մը, որ իրենց արժած է երեք միլիոն տոլար ։ Ասիկա ալ ցոյց կուտայ թէ Հայերը բաւական դրամ շահած են իբրեւ վաճառական եւ միջնորդ ։

Պարտապահանջը կը ներկայանայ պարտատէրին եւ կ'ըսէ ․

— Պէտք է գիտնաք, պարո՛ն, թէ վերջին անգամ է որ կուգամ ձեզմէ ձեր պարտքը պահանջելու ։

— Շատ լաւ մտածեր էք, պարո՛ն ։ Ի՞նչ պէտք կայ պարապ տեղ ժամավաճառ ըլլալու, կը յարէ պարտատէրը ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Հարկաւ ։ Հիւանդութեանը իրազեկ չէր Թագաւորահայրը ։ Այդպէս կարելի չէ, հարկաւ ։

Ծերունի սենեկապետը խոնարհում արաւ՝ ձեռքը սրտին դնելով եւ դուրս եկաւ ետ – ետ գնալով ։

Մի ժամ անց Արշակը գնաց Փառանձեմի մօտ ։

— Կը կամենայի՞ր, Փառանձեմ, գնալ Կալաշ, — հարցրեց նա սովորական բարեխօսքից յետոյ ։

Փառանձեմը իր խոշոր աչքերի ուշիմ հայեացքով փութանցիկ նայեց Թագաւորին եւ գլուխն իջեցրեց անմիջապէս ․ Նա սեւս յանկարծակիի եկաւ ․ Թագաւորի հարցումն անակնկալ էր իր համար ու մտածեց, թէ գուցէ եւ Թագաւորը ձանձրացել է եւ... կամենում ազատուել իր ներկայութիւնից ։

— Եթէ արքայի կամքն է ․ կարող եմ մեկնել հարկաւ ...

— Ոչ, Փառանձեմ, ոչ — ընդմիջեց Արշակը :— Ես միայն խորհում եմ, թէ գուցէ ունենաս նման փափաք ։

— Ոչ, արքայ ։ Գնալ նորից այն վայրերը եւ յիշել, որ... ծանր է, արքայ ։ Ընդհակառակը, կը ցանկայի, արքայ, շուտով գնալ քոյրերիս ու եղբայրներիս մօտ ։

— Բիւզանդիո՞ն ...

Ինչպէս Կալաշը Փառանձեմի համար, այնպէս էլ այս Բիւզանդիոնը անակնկալ եղաւ Արշակի համար, եւ սա մտածումների մէջ ընկաւ ։

— Բիւզանդիոն, — կրկնեց Արշակը, նայելով Փառանձեմի խոնարհած աչքերին, որոնց երկար թարթիչները դողում էին այդ պահին ։ — Ինչո՞ւ սակայն ․ մի՞թէ քեզ տհաճ է այստեղ կամ ... գուցէ անուշադիր են, — հարցրեց Թագաւորը, հետաքրքիր նայելով գլխահակ Փառանձեմին ։

— Բնաւ, արքայ ։ Հակառակը ։ Այստեղ անչափ ուշադիր են եւ սիրում են ինձ թէ Օլիմպիա թագուհին, թէ տիկինները իշխանաց ։ Սակայն կը փափաքէի լինել հարազատներիս մօտ ...

— Բիւզանդիոն մեկնել այս ձմրա՞նը, երբ ծովային ու լեռնային ճանապարհները փակ են ։ Իշխան Անդոքը հազիւ յաջողել է գալ, մեծամեծ վտանգներ յաղթահարելով ։ Իսկ դու ի՞նչպէս ...

Փառանձեմը գլուխն իջեցրեց ։

Արշակը մօտեցաւ եւ զգուշաբար բարձրացրեց նրա ճակատը ։

— Մի կարծիր, Փառանձեմ, թէ արգելում եմ քեզ այդ ճանապարհորդութիւնը, — ասաց նա :— Բնաւ ։ Կ'ուզէի մնաս առայժմ, մինչեւ անցնեն ցրտերը խստաշունչ ։

Ընդունուած չէր առարկել, Թագաւորի ցանկութեան, ուստի եւ Փառանձեմը նորից իջեցրեց գլուխը ։

Երբ Արշակը դուրս եկաւ Փառանձեմի յարկաբաժնից եւ գնաց միջանցքով՝ նրան հետեւեց նրա զինակիրը, որ միշտ կանգնում էր այն դրան առաջ, ուր լինում էր Թագաւորը ։

Քայլում էր Արշակը դէպի գահական տաճարը եւ մտածում, թէ ինչո՞ւ է արդեօք Փառանձեմը ցանկանում մեկնել Բիւզանդիոն ։ Մի՞թէ նեղւում է պալատում կամ ձանձրանում շրջապատից, թէ հայրն է դրդում գնալու, չկամենալով հեւր մնալ երկար ... Ինչ էլ լինէր սակայն՝ Արշակին թւում էր, որ եթէ Փառանձեմը մեկնի ոչ թէ միայն Բիւզանդիոն, այլ որեւէ վայր առհասարակ ... Եթէ անգամ դուրս գայ քաղաքից — պալատը կամայանայ, նա կը զրկուի մի... հաճելի բան ։

Արշակը դժուարանում էր ասել ինչից, բայց զգում էր, որ պալատից կը պակսի մի... հաճելի բան ։

Անկախ դրանից՝ նա կարծում էր, թէ այժմ, քանի դեռ ձմեռ է, Փառանձեմը չի կարող մեկնել, ուստի պէտք է ընդդիմանալ ...

« Իսկ եթէ Անդոք իշխանը պնդի՞, — մտածեց Արշակը ։ — Եթէ պնդի՝ այնժամ կը խորհէինք անհրաժեշտը »...

Նոյն օրը, երբ պալատի բոլոր լոյսերը վառուած էին եւ խաղաղութիւն էր ամէն կողմ, Արշակը կանչեց իշխան Անդոքին եւ ասաց ․

— Իշխան, ես կարի անհրաժեշտ խնդրանք ունեմ առ քեզ եւ յուսամ չես մերժի ։

— Պատրաստ եմ կատարել, արքայ, եթէ միայն իմ ուժերից վեր չէ եւ եթէ ի վիճակի լինեմ, — ասաց Անդոքը ակնածանքով զգուշութեամբ ։

— Համեստութիւնը պատիւ է բերում քեզ, իշխան ։ Բայց ես խորհում եմ, որ իմ աւագներից եւ ոչ մէկը ի վիճակի չէ կատարել խնդրանքս այնպէս, ինչպէս դու՝ իշխանդ Սիւնեաց ։ Քո բազմափորձութիւնը եւ խելամտութիւնը առհաւատչեայ են ։

Անդոքի դէմքը պայծառացաւ ․ Նա ակնածանքով չոյուած զգաց իրեն եւ հարցրեց ․

— Իսկ ի՞նչ է առաջարկում իմ տէր արքան ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը խորին շնորհակալութեամբ եւ երախտիքով ստացաւ ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շի - նութեան, Պ. Կարպիս Մանուկեանէ հա - զար Ն. Ֆ.: Պ. Կարպիս Մանուկեան բազմաթիւ անգամներ մեծաքանակ եւ առա - տաձեռն նուէրներով շինութեան գործին օգտակար եղած է :

Նոյնպէս Պ. Ռուպէր Պզտիկեան նուի - րած է հազար Ն. Ֆ. Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Պոմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ 29 Դեկ - տեմբեր, Հինգշաբթի օր :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ՇԱԲԱԹ, 24 Դեկտ. Ճրագալոյց Ս. Ծը-նընդեան : Կէսօրէ վերջ ժամը 17ին ժա - մերգութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ :

ԿԻՐԱԿԻ 25 Դեկտ. Ս. Ծնունդ ժամեր-գութիւն եւ Եպիսկոպոսական ձայնաւոր պատարագ ժամը տասնին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 26 Դեկտ. Ս. Ստեփա - նոս նախավկայ : Հոգեհանգստեան ձայ - նաւոր պատարագ, համօրէն ննջեցելոց, ժամը 10ին :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻւ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միու - թեան վարչութիւնը, ի գիտութիւն քա - ղաքիս եւ շրջաններու Հայութեան կը ծա - նուցանէ թէ Ծննդեան տօնին առթիւ պա - տարագ կը մատուցուի այս Կիրակի Րիւ ԺԷի ՍԷՆ Լուի սրահին : մէջ ժամերգու-թիւնը կը սկսի առաւօտեան ժամը 9ին :

×

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Միութիւնը եւ Եկեղեց. հոգաբար-ձութիւնը կը ծանուցանեն թէ այս Կիր. առաւօտ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մատրան մէջ պատարագ պիտի մատուցանէ Տէսի-նէն Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեանը, դը - րապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոս - եանի :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկու - շաբթի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկերու-հի Աւետիսեանի բնակարանը (14 Րիւ Լուժէ տը լ'Իլ) :

ՍՈՒՐԲ ՍՏԵՓԱՆՈՍ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկե - ղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի ժամը 10ին, պիտի մատուցուի Սուրբ Ստեփանոսի տօնին առթիւ քառաձայն Ս. պատարագ : Յետ պատարագի խորհրդարանին մէջ ըն-դունելութիւն պիտի ըլլայ, Հոգաբար - ձութեան կողմէ ի պատիւ Դպրաց Դասու, Սրբազան Հօր նախագահութեան տակ :

Պիտի կարդացուի նաեւ Վեհ. Հայրա - պետի կոնդակը Կ. Պոլսոյ Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Տէր Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի ծննդեան 80ամեակին ա-ռիթով :

× Նոյն օրը Բրիւթանիոյ հայրենակիցնե-րու խնդրանքով հոգեհանգստեան պաշ - տօն պիտի կատարուի Նիկոմիդիոյ բազ - մավաստակ Առաջնորդ Ստեփանոս Արք. Յովակիմեանի յիշատակին : Կը հրաւիր - ուի հայ հասարակութիւնը :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի մասնա - ճիւղերուն կողմէ, Հինգշաբթի, Դեկտ. 29ին, ժամը 15ին :

Salle Cadet, 21 Rue Cadet

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայ - կական պարեր, ներկայացում, եւ անա - կընկալներ :

Մէջնարարին՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ բացա-ռիկ յայտնութիւնով մը նոր տարին պիտի շնորհաւորէ ու մանուկներուն պիտի բաժ-նէ նախընթրիք եւ միրք :

Փոխադրութեան համար հանրակառքերը կը մեկնին .—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ ժամը 13.30ին Փլաս Քառնօ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ժամը 13.30ին, Պ. Նիկողոսեանի նպարավաճառատան առջեւէն (պի-տի անցնի դաշտերէն) :

ԻՍԻ .— ժամը 13.30ին Խրիմեան դպրոցէն :

ՇԱՒԻԼ .— ժամը 13.30ին դպրոցին առջեւէն :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : **ARPIK MISSAKIAN**

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց.22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 25 DÉCEMBRE
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8985 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4786

ԺՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՊԱՏԳԱՄՆԵՐԸ

Օրթոտոքս, Կաթոլիկ եւ Բողոքական եկեղեցիներուն համար Յիսուս կը ծնի Դեկտեմբեր 25ին :

Եւրոպական Ծնունդը դարձած է քրիստոնէութեան ամէնէն մեծ տօնը :

Նոր Տարիին հետ իր զուգադիպումը մասնաւոր հանդիսաւորութիւն մը կու տայ անոր :

Սարդիկ — մեծ ու պզտիկ — շաբաթներ առաջ կը պատրաստուին տօնելու զայն :

Հայկական «Կաղանդ Պապա»ն՝ նուէրներով ծանրաբեռն՝ կու գայ Դեկտեմբեր 31էն Յունուար 1 լուսնալիք գիշերը, մինչ Եւրոպայի ու Ամերիկայի մէջ Նոէլին կամ Քրիսմըսին է, որ երախաները — ինչո՞ւ չէ՝ նաեւ մեծերը — կ՚ընդունին այցելութիւնը Ծնունդ-Պապային :

Յիսուսի ծնունդը մեծ դարձակէտ մըն էր համաշխարհային պատմութեան մէջ : Իսկական յեղաշրջում մը, որ եկաւ խզելու կապը անցեալին հետ եւ բացաւ նոր դարաշրջան մը :

Քրիստոնէական վարդապետութիւնը իր վեհ սկզբունքներով կ՚առաջնորդէ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը 1960 տարիներէ ի վեր : Ու պիտի շարունակէ առաջնորդել, ցորչափ աւելի նոր վարդապետութիւններ չեն գրաւեր անոր տեղը :

Ծնունդը խորհրդանշանն է խաղաղութեան եւ մարդկային եղբայրութեան ու համերաշխութեան : Չէ՞ որ Փրկչին ծնունդը աւետող երկնային հրեշտակները կ՚երգէին՝

Փառք ի բարձունս Աստուծոյ ,
Եւ յերկիր խաղաղութիւն ,
Ի մարդիկ հաճութիւն :

Աշխարհի մեծերը — աշխարհական թէ հոգեւորական — աւանդական կերպով «Պատգամ»ներ կ՚ուղղեն մարդկութեան՝ Ծնունդի նախօրեակին՝ հոգեշունչ եւ սփոփարար խօսքերով մխիթարելու համար զայն :

Հռոմի Պապը, իր այս տարուան պատգամին մէջ կ՚ոգեկոչէ Տասնաբանեայ Պատուիրանք»ը : Սինայի լերան բարձունքէն եւ դարերու խորէն Մովսէս Մարգարէի միջոցաւ մինչեւ մեր օրերը հասած այդ տասը նշանաբանները այսօր ալ տակաւին ի զօրու են՝ իրենց բարոյական բարձր իմաստով :

Աշխարհ կ՚ապրի անստուգութեան մէջ : Երկու հակամարտ վարդապետութիւններ իրարմէ կը բաժնեն մարդկութիւնը :

Պապը շեշտը կը դնէ ճշմարտութեան վրայ : Ստոր կը թունաւորէ մարդոց յարաբերութիւնները : Միայն ճշմարտութեան ճամբով է, որ կարելի կ՚ըլլայ հասնիլ իրական խաղաղութեան :

Օրթոտոքս եկեղեցւոյ տիեզերական պատրիարք Աթենակորաս, իր աւանդական Պատգամին մէջ կը շեշտէ եկեղեցիներու միութեան անհրաժեշտութիւնը :

Եթէ քրիստոնեայ աշխարհը բաժնուած է, պատասխանատուութիւնը կ՚իյնայ բովանդակ տիեզերական եկեղեցիին վրայ, կ՚ըսէ ու կ՚աւելցնէ .

« Եթէ եկեղեցին միացած ըլլար եւ ոչ թէ բաժնուած, աւելի մեծ ազդեցութիւն մը պիտի գործէր ժողովուրդներու ճակատագրին եւ ապագային վրայ» :

Քրիստոնեայ եկեղեցիներու միութեան մասին շարժումը կը զարգանայ հետզհետէ :

Աթենակորաս պատրիարք իր պատգամը պիտի կարդայ Կիրակի օր Պոլսոյ Յունաց Մայր Եկեղեցիին մէջ, հանդիսաւոր պատարագի մը ընթացքին, ի ներկայութեան Մոսկուայի Պատրիարք Ալեքսիի :

Խաղաղութիւն եւ եղբայրութիւն, արդարութիւն եւ համերաշխութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն :

Ահա՛ թէ ինչ բանի կարօտ է աշխարհ այս տագնապալի օրերուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Փոխն ի փոխ կը շարունակուին դատավարութիւնները, որոնք կը վերաբերին Սեպտեմբերի դէպքերուն եւ պետական գանձին մսխումներուն :

Երկուշաբթի, Մենտերէսի փաստաբանը բողոքեց այն յայտարարութեան դէմ թէ Մայիս 27ի յեղափոխական շարժումը «անկեալ իշխանութեան ապօրէն գործունէութեան եւ մենատիրութեան վերջ տալու ձեռնարկ մըն էր» : Իրողութիւնը այն է թէ, շարունակեց փաստաբանը, «Թուրքիոյ զինեալ ուժերը ոչ մէկ կուսակցութեան եւ դասակարգի դէմ ելած են», թէ Մենտերէս կ՚ընդունի որ «Թրքական փառապանծ բանակը իրաւարարի դեր կատարած է » տէր դառնալով հրապարակին :

Յետոյ բարձրախօսին առջեւ եկաւ Մենտերէս ու կարդաց իր պաշտպանողականը, որ տեւեց մէկ ժամ : Այս ճառը պատմութիւնն էր Աթաթիւրքին յեղափոխութենէն մինչեւ Մայիսեան յեղափոխութիւնը երեւան եկած կուսակցական շարժումներուն, — նախ սնանկացան Քարապէքիրի եւ Ֆէթհի պէյի կուսակցութիւնները Աթաթիւրքի օրով : Ինէօնիւի օրով շրջան մը եղաւ մէկ կուսակցութեամբ, որովհետեւ հանրապետութեան նախագահը կը կարծէր թէ երկրին պայմանները հաշտ չեն ժողովրդավարութեան : 1946էն ետքն էր որ թոյլատրուեցաւ կուսակցութեանց կազմութիւնը : Այնպէս որ սահմանադրութիւնը բռնաբարելու յանցանքով ամբաստանեալ մատնանշելու ժամանակ կառավարութիւն մը, պէտք չէ մոռնալ թէ սահմանադրութիւնը հաւաքաբար բռնաբարուած էր 1946էն առաջ :

Մենտերէս իր կառավարութիւնը կը կոչէ «երկար պայքարի մը արկածեալները», ու քննախնդրութիւն կը տեսնէ այդ երկար շրջանին դէպքերուն բացատրութեան մէջ՝ հակառակորդներու կողմէ : Մենտերէս աւելցուց թէ պետական ձայնասփիւռէն պատասխանած է Հալք կուսակցութեան քննադատութեանց, որովհետեւ անսանձ ձեւով կը հրահրէին կուսակցական հակառակութիւնները եւ Հալքը կ՚ամբաստանէր Դեմոկրատները՝ յայտարարելով թէ «Թուրք աղջիկները եւ թուրք կիները կը ծախեն Ամերիկացիներուն » :

Յետոյ խօսեցաւ Զօրլու, որ մնաց միշտ ամբարտաւան, այնքան որ դատարանին մէջ ներկաները քանիցս դժգոհութեան բացագանչութիւններ ըրին :

Դատավճիռը պիտի տրուի Դեկտ. 26ին :

Գաղտնի վարկերու դատը կը շարունակուի տակաւին : Ընդհ. դատախազը յայտնեց թէ Մենտերէս 14 միլիոն ոսկի մսխած է : Պաշտպան փաստաբանը առարկեց, բայց փորձագէտը յայտարարեց թէ Մենտերէսի մսխումներուն գումարը կ՚անցնի 14 միլիոնը : Ընդհ. դատախազը դիտել տուաւ թէ գաղտնի վարկը կը գործածուի լրտեսութեան եւ պետութեան ապահովութեան համար, իսկ Մենտերէս գործածած է հոմանուհիներու եւ բարեկամներու համար : Աւելցուց նաեւ թէ Աթաթիւրքի հայհոյող մարդու մը կնոջ անգամ դրամ տրուած է գաղտնի վարկէն, ու վերջին պահուն հաստատուած է որ Քորուր 212 հազար ոսկիի իւրացում մը կատարած է :

Մենտերէս եւ Քորուր պահանջեցին կազմել երեք փորձագէտներէ կազմուած մարմին մը, վերջնապէս ճշդելու համար իւրացուած ու մսխուած պետական գանձը :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թրքական թերթերը կը գանգատին թէ ամերիկեան ազգ. ապահովութեան ծածկագիրի մասնագէտ մը, Միշըլ, փախուստ տալով դէպի Խորհրդ. Միութիւն, յայտարարութիւն մը ըրած է Մոսկուայի ձայնասփիւռէն, մասնաւորաբար ըսելով թէ «Ամերիկա կ՚աշխատի տկարացնել ու պառակտել Թուրքիոյ զինեալ ուժերու հրամանատարութիւնը, որ տապալեց Մենտերէսի կառավարութիւնը, — պատճառն այն է որ կը վախնայ թէ կը պահանջուի ամերիկեան ռազմական խարիսխներուն ջնջումը Թուրքիոյ մէջ » :

ԱԹԱԹԻՒՐՔԻ ԱՐՁԱՆԸ ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՄԷՋ

Գրեցինք թէ անծանօթներ ռումբով պայթեցուցած են Աթաթիւրքի արձանը Ալեքսանտրէթի մէջ : Պոլսոյ թրքական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տան .—

Գիշերը ժամը 22.10ին Աթաթիւրքի արձանին վրայ զետեղուած ռումբ մը խառնաշփոթութեան մատնեց քաղաքը : Անծանօթներ ուժանակով օդը հանեցին Աթաթիւրքի արձանը, որու գլուխը մարմինէն անջատուեցաւ եւ ոտքի մասերն ալ կտոր կտոր եղան :

Ժողովուրդը փողոցները թափեցաւ ի լուր այն դժոխային պայթումին, զոր յառաջ ժամացուցաւոր ռումբը : Աթաթիւրքի արձանը Բանակի Տունէն միայն երեսուն մեթր հեռու կը գտնուի :

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն՝ ժամը 22ին սեւ ինքնաշարժ մը նստած երեք - չորս հոգի ուժանակով պայթեցուցին զինուորական ակումբին առջեւ գտնուած Աթաթիւրքի արձանը եւ խոյս տուին : Հակառակ ոստիկանական ուժերուն հետապնդումին, ցարդ կարելի չէ եղած ձերբակալել : Հազարաւոր հոգի գիշերանց փողոցները թափելով դրօշներ ի ձեռին ցոյցեր ըրած են : Զին. հրամանատարութիւնը եւ կուսակալը խիստ քննութեան ձեռնարկած են :

Նկատելով որ քաղաքին մէջ ցոյցերը ծաւալուն բնոյթ առած են, պաշարման վիճակ յայտարարուած եւ փողոց ելլելու արգելք հաստատուած է : Քաղաք մուտքն ու ելքը արգիլուած է : Անկէ զատ Թուրքեւսուրիական սահմանն ալ փակուած է :

Քանի մը ժամուան յուզումնալի ցոյցերուն հետեւանքով Ալեքսանտրէթի բոլոր Արաբները եւ կասկածելիները հսկողութեան տակ առնուած ու 33րդ զօրաբաժինի կեդրոնը փոխադրուած են : Բանակի միութիւնները քաղաքը պաշարելով ձերբակալած են քանի մը Լիբանանցիներ, որոնք գիշերը ուշ ատեն գաղտնօրէն փողոց ելած էին :

Հարցաքննութիւնները մինչեւ առաւօտ շարունակուած են, բայց կարելի չէ եղած լիովին ճշդել յանցապարտները : Պաշտօն. իշխանութիւնները կ՚ենթադրեն թէ Արաբներն են այս գործին հեղինակը : Արդարեւ ստուգուած է որ դէպքէն ետքը արագօրէն խոյս տուած կարմիր-սպիտակ Օբէլ ինքնաշարժը Լիբանանցիներու կը պատկանի :

Ալեքսանտրէթի երիտասարդները նախաձեռն ձէմալ Կիւրսէլի հեռագրով իրենց փարումը յայտնած են Աթաթիւրքի : Քաղաքին յուզումը չէ հանդարտած : Բարձր. ուսանողութիւնը Աթաթիւրքի արձանին առջեւ միթինկ գումարելու որոշում տուած է » :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Թանձր մշուշին պատճառաւ իտալական բեռնատար նաւ մը, հելլէն քարիւղանաւ մը եւ գերման փոխադրանաւ մը խրած են Տարտանէլի նեղուցին մէջ, Կէլիպոլուի եւ Չանագ - Քալէի շրջակայքը : Իտալական նաւը իր միջոցներով կրցած է ազատիլ :

Միւս կողմէ Վոսփորի մէջ 14 ժամէ ի վեր այրող Եուկոսլաւ քարիւղանաւի հրդեհը դեռ չէ մարած : Հելլէն քարիւղանաւը անշարժացած կը մնայ, իսկ թրքական «Թարսուս» նաւուն հրդեհը մարած է, շնորհիւ հրշէջներու միջամտութեան :

Այս արկածներուն հետեւանքով ծովային նախարարութիւնը արգիլած է պայթուցիկ եւ քարիւղ կրող նաւերուն՝ Վոսփորէն անցնիլ գիշերանց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ վարչապետը՝ ժան տը Քէյ ներկայացուց կառավարութեան հրաժարականը : Ընդդիմադիր կուսակցութիւնները վաւերացուցած էին կառավարութեան կողմէ մերժուած բնակելի տուներու ծրագիրը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Գերագոյն Խորհուրդի նիստին՝ խորհրդային արտաքին նախարարը՝ Կրոմիքօ մէկուկէս ժամ տեւող զեկուցումով մը ներկայացուցած է խորհրդային արտաքին քաղաքականութիւնը : Ոչ մէկ նորութիւն կայ : Խ. Միութիւնը «դէմ է գաղթատիրութեան», կը ցանկայ խաղաղութիւն, պէտք է հաշտութեան դաշնագիր ստորագրել Գերմանիոյ հետ եւ վերջապէս կողմնակից է Ալժերիոյ անկախութեան :

ՊԵԼԺԻՈՅ գործադուլը կը շարունակուի եւ միշտ աւելի տարածուելով : Ելեկտրականութիւն չկայ, դադրած են երթեւեկի բոլոր միջոցները : Փակ են շարժանկարի սրահներէն սկսեալ մինչեւ թղթատարութեան սպասարկութիւնները : Միւս կողմէ երեսփոխանները իրար ծեծած են Ուրբաթ օր, ընկերվարականները «Միջազգային» երգած են եւ պահանջած դահլիճին հրաժարումը :

ՓՈՐԹ ՍԱՅԻՏԻ մէջ, Նասըր անդրադառնալով Սուէզի 1956ի դէպքերուն յայտարարած է .— «Ատլանտեան Ուխտը մեր գլխաւոր թշնամին է, որովհետեւ Ֆրանսայի զէնքեր կու տայ գործածելու համար Ալժերիոյ մէջ» : Շեշտած է նաեւ՝ «եթէ Իսրայէլ ունենայ իր հիւլէական ռումբը, մենք ալ մերը կ՚ունենանք » :

ՔՈՆԿՈՅԻ տնտեսական վիճակը ողբալի է : Այս եզրակացութեան հասած են Քոնկոյի հինգ նահանգներու ելմտական նախարարները, Լէոփոլտվիլի մէջ : Արդարեւ, ամէն ամիս հարիւր միլիառ ֆրանք ելք դէմ, միայն երեք հարիւր միլիոն ֆրանք մուտք կ՚արձանագրուի : Որոշած են ի գործ դնել «խստապահանջ» ծրագիր մը, ինչպէս ուզեց ընել Պելժիոյ կառավարութիւնը :

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ օդանաւին հանելուկը չէ լուծուած : Մինչ Ֆրանսացիները պարտադրեցին որ վար իջնէ Օռան, որովհետեւ հինգ թոն զէնք կը փոխադրէր Էֆէլ - Էնի համար, Լիբանանցիք կ՚ըսեն թէ այդ զէնքերը Մարոքի համար էին, բայց Մարոք չընդունիր, իսկ Շուէտ կ՚ըսէ թէ Արժանթինի համար էին :

ՍԵՔՈՒ ԹՈՒՐԷ Քոնաքրիի մէջ ընդունեցաւ Ղանայի եւ Մալիի վարչապետները : Միւս կողմէ Քազապլանքա հրաւիրուած են՝ Ափրիկեան խորհրդաժողովի համար ափրիկեան 11 պետութիւններ : Օրակարգի հարցեր՝ Քոնկօ, Ալժերիա եւ Ափրիկեան Միութիւն :

ՋՕՐ. ՄԱՔ ԱՐԹԸՐ հերքեց իրեն եղած այն վերագրումը, թէ հիւլէական ռումբերու գործածութիւն պահանջած է Քորէայի մէջ : «Պէտք չունէինք դիմելու այդ միջոցին » :

ՏՕՆԵՐՈՒ առթիւ 145.000 Փարիզցիներ մեկնած են դէպի ձիւնոտ լեռները, երեք օրուան ընթացքին :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ արձանագրուած ընտրողներու թիւն է՝ երեքուկէս միլիոն մահմետական, 625.000 Եւրոպացի :

ԾՆՆԴԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ, ԱՌԱԾՆԵՐ, ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1.

Դասընկերոջս՝ քաղցր ու սիրելի
Հ. ՀՈՎՏԱՆԵԱՆԻՆ,
Մէկ հատիկ հատիկը անմոռանալի
Դասարանի մը ողկոյզին:

Խոր գիշեր էր:

Մարիամ արթնցաւ եւ մշտեց:

— Ելի՛ր, մա՛րդ, ելի՛ր:

Մարդկային շուք մը ցատկեց ելաւ, հագուեցաւ: Յետոյ մէջքէն երկուք եղաւ, խոնարհեցաւ, ձեռքերը վար՝ մինչեւ գետին: Կարծես ըսել ուզէր.— Հրամայէ՛:

Ախոռի մէջ էր:

Աւանակ մը կը նայէր խոնարհած մարդուն, որ իր նմանութիւնն էր առեր: Անդին երեք եզներ կ՚որոճային սաղմոս քաղելու ձեւով՝ ըստ Երրայեցւոց: Անկիւնը, խումբ մը ոչխարներ, իրար գրկած, երազ կը պատմէին կարծես՝ մէկը միւսին ականջին:

— Տէրը կը զգացնէ ինծի, ըսաւ Մարիամ, թէ կ՚ուզէ աշխարհ գալ առաւօտը չծագած: Կրակ չունիմ որ ջուր տաքցնեմ ու Տիրոջ շորերը լուամ: Գնա Բեթղեհէմ, շատ հեռու չի թուիր, ու քիչ մը կրակ ուզէ:

Յովսէփ դուրս ելաւ անշշուկ:

Հեռաւոր լոյս մը կը ծակէր թանձր խաւարը: Քալեց դէպի լոյսը: Երկար ատեն Յովսէփ քալեց, լոյսը քալեց, Յովսէփ քալեց, լոյսը քալեց եւ ի վերջոյ իրար եկան լոյսն ու հիւսնը:

Դարբնոց մըն էր:

Յովսէփ մտաւ ներս: Դարբնոցապետը երկաթէ ձող մը խրեր էր հնոցին մէջ՝ կը սպասէր, մուրճը ձեռքը:

— Շալամ(*), Տէրը աշխարհ պիտի գայ: Մեծ Տիկինը կրակ չունի, որ ջուր տաքցնէ եւ Տիրոջ շորերը լուայ: Քիչ մը կրակ տուր:

Դարբնոցապետը ետին դարձաւ, նայեցաւ, խոժոռեցաւ.

— Փլած աշտարակ, դուն ո՞վ, Մեծ Տիկինը ո՛վ, դարձուր կրունկներդ ու շուտ հեռացիր, եւ բարձրացուց մուրճը: Դարբնոցապետին կինը միջամտեց.

— Տո՛ւր կրակը, ջուր տաքցնելու եւ շոր լուալու համար է, մա՛յր է ուզողը:

Դարբնոցապետը կակուղցաւ ինչպէս երկաթը, որ, հնոցին մէջ, ջերմութենէն՝ խմոր դարձաւ ծռեցաւ:

— Կամքդ կատար, ըսաւ կնոջը որ աւելի հզօր էր քան հնոցը:

Յետոյ դարձաւ Յովսէփին.

— Մեծ Տիկինը ա՛ս է, երկաթն անգամ կը ծռի ասոր խօսքով: Եկուր տամ կրակը, բայց ուրիշ օր մըն ալ եկուր, որ մինակ ըլլամ եւ կոնակդ տաքցնեմ ծառէն նոր կտրուած գաւազանով մը, դեռ կանաչ:

Ու թիով կրակ նետեց Յովսէփի գոգնոցին մէջ, կարծես ափ մը կարմիր խնձոր ըլլար: Ու կատարուեցաւ Ծննդեան գիշերուան առաջին հրաշքը,— գոգնոցը կրակ չառաւ:

Յովսէփ դուրս ելաւ: Ձիւն կը տեղար հիմա: Եւ ձիւնը նստաւ հրաշէկ ածուխներուն վրայ: Օ՛ զարմանք, Յովսէփ տեսաւ որ, իր գոգնոցին մէջ, սպիտակ ծաղիկներ կը բանար մասրենին, վայրի փըշոտ վարդենին: Կրակը դարձեր էր փշատունկ:

Հէքեաթը կանգ կ՚առնէ, այստեղ, կրակը Մարիամին չհասած, բաւ համարելով վկայութիւնը այն եղելութեան թէ Տիրոջ ծնած առաւօտուն, աշխարհային հօրը գոգնոցին մէջ էր որ ստեղծուեցաւ այն տունկը, որով, տարիներ ետքը, փշապսակ պիտի շինուէր Տիրոջ գլխուն շուրջ, Խաչին վրայ:

2.

Բազմաթիւ առածներ կան Ծննդեան յատուկ: Առածներ, որոնք գուշակութեան փորձեր են, մասնաւորաբար երկրագործներու հետաքրքրութեան նիւթ:

Առածներու խումբ մը, օրացոյցի պէս, չարթուան եօթը օրերուն յատուկ գուշակութիւններ կը կատարէ: Կուտամ մէկ նմոյշ, այս տարուան վերաբերեալ.

Երբ որ Ծնունդը իյնայ Կիրակի,
Ձմրան ցուերը կուգան կրկնակի:

Սովի կամ երաշտի գուշակութիւն.—

Ծնունդն որ անցնի խաւար, անլուսին,
Կը մորթես երկու կովերէդ մին:

Բերքի վերաբերեալ գուշակութիւն,— երբ Ծննդեան գիշերը՝ երկինքը զարդարուի աստղերով, ինչպէս եթէ ցորենի ոսկի հատիկներ ըլլային, եւ Յարդգողին ճամբան պայծառ եւ անսովոր փայլ մը ստանայ, վա՛յ կալուորներուն, հացահատիկը նուազ կ՚ըլլայ հասկին մէջ.—

Ծնունդ աստղազարդ,
Ցորենը քիչ, առատ յարդ:

Մթնոլորտային գուշակութեանց եւս ծնունդ տուած է Ծննդեան օրը: Պատարագը աւարտած՝ դուրս ելիր եկեղեցիէն, կ՚ըսէ առածը, մատդ ծծէ, թուքովդ թրջէ եւ երկինք տնկէ, որ հովը չորցնէ, գիտնալու համար թէ ո՛ր ուղղութեամբ կը փչէ: Անպայման.

Ծնունդը նշանակ է խոր ձմրան.

Ծնունդը անցնի,
Հովը կը փոխուի:

Մախաղ կախած՝
Երբեմն կռնակէն,
Երբեմն ալ կուրծքէն,
Ծնունդը կուգայ
Ամբողջ ձմեռը մախաղը խօթած:

Այսինքն թէ սաստիկ ձմեռը կա՛մ Ծնունդէն առաջ կուգայ, կա՛մ Ծնունդէն ետքը, բայց միշտ Ծնունդին շուրջը:

Կը պատահի որ գարնանային եղանակ մը տիրէ Ծննդեան օրը, ի վնաս... Զատկական տօնին.

Ծնունդը կանանչ,
Սպիտակ բաղարջ:

Այսինքն, եթէ օդը գեղեցիկ ըլլայ Ծննդեան օրը, ձիւն կուգայ Բաղարջակերաց տօնին, Զատկին: Ուրիշ ձեւով մըն ալ ըսուած է այս գուշակութիւնը.

Ճանչ որ թռչի Ծնունդին,
Կայծ կը ցատկէ Զատիկին:

Բացատրութեան չի կարօտիր այս մէկ առածը.

Հովոտ գիշեր Սուրբ Ծննդեան,
Տարւոյն գինին յորդառատ:

Բայց սկեպտիկ է գիւղացին, մանաւանդ ֆրանսացի գիւղացին: Այս գուշակութեանց կը հաւատայ այնքան՝ որքան իր երկրին... կառավարութեան:

Հոս ամէն բան
Փոփոխական,—
Արեւ ու ձիւն,
Կառավարութիւն,
Մի հաւտար դուն,
Կուգան ու կ՚երթան,—
Կը մնայ Ֆրանսան:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Ծննդեան աւանդութիւններն ալ, միշտ թարգմանածոյ, ուրիշ առթիւ: Ծննդեան եւ Կաղանդի պարագայական յօդուածներէ ետք, կը շարունակեմ յօդուածաշարքը որ սկսայ մեր ազգային ցաւերու մասին՝ գրիչի տեղ... աւել գործածելով, ինչպէս վայել է:

(*) Հայերէն՝ ողջ լեր:

ՓՈՂՈՑԻ ԵՐԳԸ

Պատուհանիս տակ լալիս է կրկին
Թափառիկ երգչի երգը ցաւագին,—
Տխուր այդ երգը, վաղուց եմ լսել
Կարծես թէ ես եմ այդ երգը հիւսել
Կարծես թէ ես եմ լալիս այդ երգում,
Կարծես թէ քեզ եմ կարօտով երգում...

Վ. ՏԷՐԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ ԿՂԶԻՆ

Հայրենիքը՝ որ չարունակ բորբոքող կրակի մը նման մեր տարագրի սիրտերը կ՚այրէր այն գիշեր, երբ ծովուն շնորհիւ, ծովուն մրրկայոյզ ալիքներուն շնորհիւ, բանտարկուած էինք Սուրատ Ռափայէլեան դպրոցը, վերադարձ հոս, այս հրաշալի կղզիին մէջ: Արեւոտ օր մըն էր: Գիշերական անձրեւը նոր փայլ մը տուած էր ծառերուն, երբ մակոյկը մեզ մօտեցուց ափերուն: Առասպելական քաղցրութիւնով մը համակուեցաւ հոգիս, երբ ուղեւորի ոտքերուս տակ զգացի հայրենի հողը, որովհետեւ Հայոց Աշխարհի բարախուն եւ վիրաւոր սրտէն փրցուած խնկարոյր բեկոր մըն է Ս. Ղազար կղզին: Ծովուն բացէն սահող հոլանտական սպիտակ նաւին հետ, Վենետիկի որորները հասած էին մինչեւ հոս: Կարօտախումբ ըլլային կարծես: Իրենց թեւերուն վրայ կը կրէին մեր շրջած յոյսերուն մոխիրը եւ մեր հաւատքին դեռ ոսկեշող ճաճանչները:

Առաջին անգամ, երբ կ՚այցելէի Մխիթարի վանքը, երիտասարդ հոգիս անգիտակ էր կարծես այն սրտայոյզ եւ խորապէս զգալի հմայքին՝ որ կը ճառագայթէր դարաւոր շէնքին իւրաքանչիւր քարէն, պարտէզին ամէն մէկ ծառէն ու ծաղիկէն: Հիմա որ տարիներու ձիւնը գըլխուս՝ կուգայի ուխտաւորի աղօթամըրմունջ շրթներս բանալու եւ գաղտնօրէն հիւսելու ողջոյնի երգ մը, արժանի կը զգայի ինքզինքս ջերմեռանդ հաղորդութեան՝ որ ինծի կը տրուէր լուսեղէն արդարութեամբ:

Խաղաղ մեր միջօրէն՝ զոր անցուցի վանքին կամարներուն տակ, անայլայլ վիծերով պատկեր մը պիտի ստեղծէ միշտ յիշողութեանս մէջ: Պիտի չմոռնամ երբեք ջերմիկ հիւրասիրութիւնը վարդապետներուն՝ որոնք գրկաբաց ընդունեցան զիս եւ իրենց եղբայրական զրուցուրանքով պահ մը հեռացուցին միտքս աշխարհի ժխորներէն եւ ցաւատանջ առօրեային ըսպառնացող չարութենէն: Անոնք որ աշալուրջ եւ մշտարթուն պահապաններն են անկորնչելի գանձերու, անխոնջօրէն կ՚արծարծեն հայրենական ակութին սըրբազան կրակը, որպէսզի յաւերժական բիւրեղները չփշրուին, եւ դարեր առաջ վառուած ջահերու լոյսին տակ իրենց կախարդաշող ճաճանչները սփռեն սերունդներու հոգիին մէջ:

Ուխտավայր մը ըլլալէ աւելի, ներշնչումի վառարան մըն է ինծի համար այս եղզին՝ որուն վերեւ կը թեւածեն հոգիները քերթողներու եւ պատմահայրերու, եւ որուն հողը անսպառ ոսկեհանք մըն է մեր մտքին աշխարհը անդուշակելի գեղեցկութեամբ գոհարներով զարդարող: Անոր քանդակազեղ կամարներուն տակ ինծի թուեցաւ հանդիպիլ, գլխապտոյտ տուող յանկարծաշող շառայլի մը մէջ, Աւարայրի դիւցազներգութիւնը հիւսող

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԻ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Այս նպաստաւոր իրողութիւնը կրնար առիթ ծառայել Խ. Ռուսիոյ, արդատւոր դաշնագիր մը չեղեալ նկատելու համար, մինչ Խ. իշխանութիւնը գիտակցօրէն չօգտուեցաւ այս պատեհութենէն, այլ, ընդհակառակն, ճանչցաւ զայն, եւ յետագային զայն փոխարինեց Մոսկուայի եւ Կարսի շատ աւելի ծանրակշիռ դաշինքներով: (Ս. Վրացեան «Հայաստանը Բոլշեւիկեան մուրճի եւ Թրքական սալի միջեւ» 1941, Բոստոն, տես 193, 200 եւ 260 էջերը, ինչպէս նաեւ՝ Վ. Նաւասարդեանի «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը», էջ 66):

Այս բոլոր տուեալները աչքի առջեւ ունենալով է որ, Թուրք – բոլշեւիկեան գործակցութեան գաղտնի ծալքերուն լաւատեղեակ բոլշեւիկ պատմագիրը՝ Բ. Բորեան, առանց դոյզն վարանումի կը յայտարարէր.

« Հայաստանի խորհրդայնացումէն յետոյ, հողային առաւելագոյն զիջումները կատարուեցան Թուրքիոյ՝ Հայաստանի հաշուին, Կարսին մէջ»:

Թուրք եւ բոլշեւիկ այս սերտ գործակցութեան բարոյական եւ գործնական արդիւնքներու մասին, առատ նիւթ կարելի է գտնել նաեւ Թրքական աղբիւրներու մէջ: Այս տեսակէտէն, չափազանց հետաքրքրական եւ բացառիկ արժէք ներկայացնող տեղեկութիւններ կարելի է գտնել նախկին ականաւոր իթթիհատականներու այն պատահական դատավարութեան ցուցմունքներուն մէջ, որ տեղի ունեցաւ 1926ի ամրան Անգարայի մէջ:

Պարզ օրինակ մը տուած ըլլալու ցանկութեամբ այստեղ կարեւոր կը նկատենք ներկայացնել Նուրի փաշայի կազմած իսլամական բանակի վարիչ դէմքերէն Նայիմ Ճէվատի ցուցմունքները:

« 1920 Թուի Յունիսին Գարապէքիր փաշայի դիմելով՝ անոր հաւանութիւնը ստացայ: Երբ Ղարաբաղ հասայ, նամակ մը ստացայ. այդ նամակը ուղղուած էր Ճավիտ պէյի, որ այդ ատեն Պայազիտ կը գտնուէր: Նամակը կը յանձնարարէր չփման մէջ մտնել նահանջող բոլշեւիկեան ուժերուն հետ: Այդ շրջանին Նուրի փաշա բոլշեւիկներուն վրայ յարձակում գործած էր, բայց չէր յաջողած: Կացութիւնը Պայազիտ հաղորդեցի: Ասոր վրայ Գարապէքիր փաշայէն հեռագիր մը ստացայ, որ կը հրամայէր.

« Նայիմ Ճէվատ պէյ ինչ կ՚ուզէ թող ընէ, բոլշեւիկեան բանակը Նախիջեւան թող բերէ »:

« Այս հրամանին վրայ Թրքական ուժերը այդ շրջանը համախմբուեցան: Ես ալ արեւելեան ճակատի հրամանատարութեան հեռագրեցի.

« Զէնք ու ռազմամթերք առնելով՝ յառաջացէք »:

« Յետոյ շփման մէջ մտայ բոլշեւիկեան հրամանատարին հետ:

« Գարապէքիր փաշա Խալիլ փաշայի, Նարիման Նարիմանովի եւ բոլշեւիկեան բանակի հրամանատարութեան ուղղեալ երեք նամակներ գրած էր: Այդ նամակներով բոլշեւիկներուն հետ գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը կը ջատագովէր, Խալիլ փաշայի կողմէ կատարուած ծառայութիւններուն համար անոր շնորհակալութիւն կը յայտնէր: Ասկէ զատ, թնդանօթի, զէնքի եւ ռազմամթերքի փոխադրութեան ատեն օգտագործելու նպատակով Ազրպէյճանի մէջէն ճամբայ բանալու անհրաժեշտութիւնը պարզող երեք նամակներ ստացայ Գարապէքիր փաշայէն: Այս երեք նամակներն ալ իրենց հասցէներուն յանձնեցի:

« Ապահովեցի, որ Օգոստոսին թրքական եւ բոլշեւիկեան բանակները իրարու միանան. յետոյ, իմ ստացած հրահանգներուն համաձայն, Խալիլ փաշայի հետ աշխատեցայ, որ երկաթուղիով ալ ապահովուի երկու բանակներու միացումը եւ Հայաստան չկարենայ ասոր ընդդիմանալ: Եւ այս նպատակով Մոսկուա գացինք: Էնվէր փաշան արդէն հոն կը գտնուէր »: (*«Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը»*, էջ 67 – 68):

Ռուս եւ Թուրք այս սերտ գործակցութիւնը աչքի առջեւ բերելով, կ՚ենթադրենք թէ՝ ոչ ոքի համար այլեւս զարմանալի չէ թէ ինչո՞ւ համար 1920 Թուի աշնան, (23 Սեպտեմբեր) Թուրքիան, առանց պատերազմի յայտարարութեան ռազմական գործողութիւններու ձեռնարկեց Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ, որուն գործնական հետեւանքը եղաւ Հայաստանին պարտադրել Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը: (1920, Դեկտ. 2):

Այն ինչ որ Նայիմ Ճէվատները կը կատարէին գաղտնի, բոլշեւիկ վարիչներն ու գրիչները կը քարոզէին ամէնուն բացայայտ կերպով՝ ընդդէմ Սեւրի դաշնագրին եւ Ուիլսընեան իրաւարարութեամբ գծուած Հայաստանի, ամէն կերպ պաշտպանելով Թուրքիան, նիւթապէս, բարոյապէս եւ ռազմապէս զօրավիգ կանգնելով անոր: Բոլշեւիկ գրիչներէն Մ. Փաւլովիչ կը գրէր.

« Սեւրի դաշնագրի չնականութեան առջեւ բոլորովին կը տժգունին թէ չարաբաստիկ Պրէստի դաշնագիրը եւ թէ անգամ Վերսայլի դաշնագիրը» (Մ. Փաւլովիչ.— «Քեմալական շարժումը Թուրքիոյ մէջ», «Կրասնայանով», Մոսկուա, 1921, թիւ 1, էջ 217), (Վ. Նաւասարդեան, «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» էջ 68):

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

(8 Շար.)

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՀԵՏ

Այս միջոցիս Շառլ Ազնաւուր կ'երգէ Ալհամպրայի մէջ ։ Հեռաձայնելով իրեն, փափաք յայտնեցի ներկայ գտնուիլ իր երեկոյթիներէն մէկուն, եւ այդ առնչութեամբ խնդրեցի իրմէն երկու տեղ ապահովել ինծի համար ։

Շառլ Ազնաւուր, ոչ միայն սիրով ընդունեցաւ խնդրանքս, այլ եւ փափաք յայտնեց ներկայացումէն առաջ գտնուիլ իր զարդախուցը, պահ մը խօսակցութիւն ունենալու համար ։

Որոշուած ժամուն, հոն էի։ Հակառակ զբաղած ըլլալուն, ընդունեցաւ զիս։ Երբ ներս մտայ սենեակէն, հոն լեցուած էին թղթակիցներ, ձայնասփիւռի ներկայացուցիչներ, շարժանկարի բեմադիրներ ։ Իմ ֆրանսերէն բարեւիս, պատասխանեց հայերէն ․

— Նստեցէ՛ք, խնդրեմ, տասը վայրկեանէն ամբողջովին կը տրամադրուիմ ձեզի ։

Յետոյ, դառնալով շուրջիններուն ․

— Կը ներէք, հայերէն խօսեցայ, պարոնը ազգակից մըն է, Փարիզահայ դերասան եւ հօրս ընկերներէն, իսկ ինծի մանկութեան բարեկամ մը ․․․

Յուզումը կը խեղդէր զիս։ Աննման Հայորդին, առանց վախի եւ առանց որ եւ է յետին մտադրութեան, ինչպէս ամենուրեք, այդ խուցին մէջ ալ չվախցաւ մայրենի բարբառը — այն ալ շատ յստակ — գործածելու ։

Տակաւ հեռացան Ազնաւուրը շրջապատողները եւ ահա, դուռը ետեւէն կղպելով, համակրելի արուեստագէտը դէմս նստելով, ըսաւ ․

— Հիմա, խօսինք։

— Ի՞նչպէս ես Վաղինակ։ Անշուշտ աւելորդ է ըսել քեզի որ քու յաջողութիւններդ մեզ կը հպարտացնեն եւ կ'ուռեցնեն մեր Հայու սրտերը, մանաւանդ տրուած ըլլալով այն հանգամանքը որ դուն որեւէ տեղ չես ծածկեր քու Հայու ծագումդ ։

— Ինչո՞ւ պիտի ծածկեմ, պատճառ մը չկայ։ Ես կ'ապրիմ ու կը գործեմ Ֆրանսայի մէջ եւ վստահ եմ որ Ֆրանսացիները նոյնպէս կը սիրեն Հայերը ։

— Ի՞նչպէս եղաւ որ յանկարծ շարժանկարի նուիրուեցար։ Կարգ մը շրջանակներու մէջ վախ կայ որ ինքզինքդ բոլորովին եօթներորդ արուեստին նուիրելով պիտի լքես երգին ասպարէզը ։

— Իմ շարժանկարի նուիրուիլս, որ պարզ պատահմունքի մը արդիւնքն է, երբեք ալ պատճառ պիտի չըլլայ որ լքեմ երգը ։ Ինծի եղած շարժանկարային առաջին առաջարկը մերժած եմ, պարզ այն պատճառով որ այն ժապաւէնին մէջ ուր ինծի առաջարկեցին խաղալ առաջին դերըս, կար նաեւ երգը ։ Այսինքն, դերակատարութիւնս պիտի անցնէր մեծ մասամբ երգով։ Նպաստաւոր առաջարկ մըն էր, սակայն մերժեցի եւ ընդունեցայ ուրիշ դեր մը, ուրիշ ժապաւէնի մը մէջ։ Փոքր էր դերը եւ սակայն երգ չկար։ Այդ ժապաւէնը « Լա Թէթ Քոնթր լը Միւր »ն էր։ Ատով սկսաւ իմ շարժանկարի դերասանի ասպարէզս ։

— Ի՞նչ նոր աշխատանքներ ունիս յառաջիկայ տարուան ընթացքին ։

— Ունիմ եօթը պայմանագրութիւններ եօթը նոր ժապաւէններու համար ։

— Վերջին անգամ դէպի Արեւելք կատարած ճամբորդութեանդ միջոցին յարաբերութիւններ ունեցա՞ր Հայ գաղութներուն հետ եւ ինչ ընդունելութիւն ստացար անոնց կողմէ ։

— Պէյրութի եւ Թեհրանի մէջ մեր հայրենակիցները շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրին ինծի։ Իսկ ես, առանց խտրութեան այցելութիւններ տուի բոլոր հայ թերթերուն, ինչ հոսանքի ալ որ պատկանէին անոնք։

— Կը յիշե՞ս մանկութիւնդ, փարիզահայ թատրոնը, հօրաքրոջդ դերասանուհի Աստղիկը ․․․

— Մանկութենէս մեծ բան մը չեմ յիշեր, բայց մէկ բան լաւ կը յիշեմ եւ շատ եմ տպաւորուած ։ Ատիկա մեծ Հայրիկս էր, Պապաշա Ազնաւուրեանը, որ այնքան հակառակ էր դերասանութեան, չէր սիրեր թատրոնը եւ շարունակ կ'ափսոսար որ Հայրս դերասանութիւն կ'ընէր։ Ամէն անգամ որ ես կամայ կամ ակամայ շփում կ'ունենայի թատերական շրջանակներուն հետ, մեծ հայրիկս բարկաճայթ կը պոռար եւ կը դժգոհէր։ Ու հիմա կը մտածեմ թէ Պապաշան ի՛նչ կը մտածէ իր թոռնիկին մասին, անդենականի իր կեանքին մէջ։

— Հայաստան ե՞րբ պիտի երթաս ․․․

— Յառաջիկայ տարուան ընթացքին պիտի մեկնիմ նախ Մոսկուա, ապա Լենինկրատ, Քիեւ, եւայլն, հուսկ ուրեմն Հայաստան։ Իմ ճամբորդութիւնս պիտի ըլլայ Ֆրանք եւ Ռուս Մշակութային Փոխանակութեանց խողովակով։ Այդպէս աւելի լաւ է, ոչ ոք կրնայ իմ այցելութեանս վերագրել քաղաքական որեւէ բնոյթ, բան մը որմէ միշտ կը խուսափիմ, մնալով միայն ու միայն իմ արուեստիս կալուածին մէջ։

Յետոյ մեր խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ զանազան հարցերու շուրջ։ Հետաքրքրուեցաւ Փարիզահայ Թատրոնով, հարցուց մեր բոլորին մասին եւ ապա ժամանակը հասած ըլլալով, հրաժեշտ առի որ առաջնորդեն զիս սրահ ։

×

Ինչ որ տեսայ ու լսեցի սրահին մէջ, անկարելի է նկարագրել գրչով ։

Այն խանդավառութիւնը որ կը ստեղծէ Ազնաւուր զինքը ունկնդրողներուն մօտ, արտակարգին սահմանները կը գլէ ու կ'անցնի ։

Ոչ միայն իր երգով ներկայ է ան բեմին վրայ, այլ եւ ներկայ է իր անձով, ուրկէ կը ժայթքի հզօր անհատականութեան մը բոցը, որ իր երգը կը դարձնէ աւելի տպաւորիչ եւ աւելի հաղորդական ։

Վաղինակ Ազնաւուրեան, անգամ մըն ալ այդպէս կոչեմ զինքը, արժանի է մեր, Հայերուս անվերապահ գնահատանքին, վասն զի ան, ինչպէս իր մանկութեան թշուառութեան օրերուն, այսօր ալ՝ իր փառքի օրերուն, կը մնայ զտարիւն Հայ մը, հպարտ իր ցեղին փառապանծ անցեալով ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

ԵՐԵՔ ԳԻՐՔԵՐ

« ՍԱՐԵԱՆԸ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆԸ » կ'անդրադառնայ նկարիչ Մ․ Սարեանի թատերական ստեղծագործութիւններուն։ Անուանի նկարիչը բազմաթիւ ձեւաւորումներ ըրած է, յայտնի դերասաններու, բեմադիրներու եւ թատերագիրներու ։ Աշխատասիրութեան հեղինակը՝ Լ․ Խալաթեան փաստեր եւ նկարներ օգտագործելով փորձած է ներկայացնել Սարեանի՝ թատրոնին վերաբերող բոլոր աշխատանքները, անոր հետաքրքրութիւնները այդ ասպարէզին մէջ ։

Ուսումնասիրութեան կցուած են Սարեանի գրած, ինչպէս նաեւ իրեն հասցէագրուած ուշագրաւ նամակներ։ Գիրքը հարուստ է նկարներով, ունի տասը գունաւոր ներդիր ։

« Թատրոնը ժողովուրդին » ունի զանազան բաժիններ ։ «Սովետահայ թատրոնի անցեալը եւ ներկայը» բաժինը կ'ամփոփէ Հայաստանի վերջին քառասուն տարիներու օփերայի եւ թատերախաղի ուղին, նուաճումները եւ խնդիրները՝ մեծ մասամբ երիտասարդ թատերագէտներու, երաժշտագէտներու եւ արուեստագէտներու գրած կարգ մը ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ ։ « Էջեր տարեգրութիւնից (1920 – 1960)» բաժնին մէջ ժամանակագրական կարգով ներկայացուած են հայկական թատրոնի յիշատակութեան արժանի թուականները։

« Հայկական կինոարուեստը » գիրքին մէջ կարեւոր տեղ տրուած է շարժանկարի հետ կապ ունեցող ժամանակակից խնդիրներուն։ Շօշափուած թեմաից եւ տեսական զանազան հարցերու կարգին՝ «Հայկական կինոյի պատմութիւնից » գլուխին մէջ հետաքրքրական տեղեկութիւններով եւ յօդուածներով գրութիւններ ունին ծանօթ բեմադիրներ եւ արուեստագէտներ ։

×

Հայկական Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակութեամբ լոյս տեսած են՝ « Արեւելագիտական ժողովածուի » Ա․ Թիւը, նուիրուած Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի երկիրներու պատմութեան, տնտեսութեան եւ մշակոյթին, ինչպէս նաեւ այդ երկիրներուն արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան կարգ մը հարցերուն ։

Յովհաննէս Թլկուրանցի — « Տաղեր», 300 էջ, եւ Զարլզ Մաունտֆորտի՝ «Դարշնագոյն մարդիկ եւ կարմիր աւազներ » թարգմանութիւնը ։

×

ՎԼԱԴ ՊԸՆԸՑԻԱՆՈՒ՝ ռումանացի ծանօթ հայագէտը Երեւան կը գտնուի, Դեկտեմբերի սկիզբէն ի վեր։ Նպատակն է ծանօթանալ հայագիտական բնագաւառի նորութիւններուն։ Փրոֆէսէօրին գրիչին կը պատկանին հնդեւրոպական լեզուներու եւ կելտաբանութեան վերաբերեալ բազմաթիւ գիտական ուսումնասիրութիւններ, որոնցմէ շուրջ յիսունը նուիրուած են հայագիտութեան ։ Ծանօթ գործեր են իր « Գրաբարի քերականութիւնը » , « Հայկական հին ձեռագիրներու ուսումնասիրութիւն», հին յունարէնէն հայ հեղինակներու Ե․ դարուն կատարած թարգմանութիւններու վերլուծումը եւայլն ։

Դեկտեմբեր եօթին, դասախօսութիւն մը տուած է « Հայերու ծագման հարցին շուրջ » ։

Նահապետին եւ դեռ ուրիշ վեհատեսիլ յարուցեալներու՝ որոնք տակաւին երկար ատեն պիտի յաճախեն հոգիս եւ պիտի խռովեն զայն սրբաշունչ փոթորիկներով ։

Արագասոյր սահեցան ժամերը՝ որոնք դրասանդեցին իրենց խորհուրդը՝ շքեղ սրահէ սրահ, հնաբոյր եւ թանկագին մատեանէ մատեան, սիրտէ սիրտ ։ Աչքերուս մէջ խարուսիկ գիծեր չթողուցին անոնք ։ Մտքիս մէջ միայն փայլակներ չվառեցին, այլ խորունկ եւ սարսուռն դրոշմներ փորեցին սրտիս մէջ՝ որ հիմա կարծես կը մերժէ բաբախել աշխարհի ունայն տեսիլքին դէմ ։

Վերջալոյս էր, չոգենաւը պիտի հասնէր շուտով զիս Վենետիկ վերադարձնելու համար։ Որորներէն ամայացած օդին մէջ լուսասփիւներ կը բարձրանային վարդերով եւ կրակներով կամարուած։ Երկնատեսիլ տաճար մը կար՝ որուն ջերմեռանդ քուրմն էի ես, իմ պապերուս եւ սրբացած դիւցազուններու յիշատակովը ներշնչուած ։

Հետս կը տանէի ոսկեկան զանձ մը՝ զոր նուիրած էին ինծի դարերը եւ դարերու անշէջ խորհուրդին մէջ իրենց կեանքին անմահ երազը ծաղկեցնող անձեր ։

Ուրեմն « աղքատ եւ տնանկ» էի ես, երբ մակոյկը զիս մօտեցուց այս հայրենաբոյր ափերուն։ Ուրեմն պատառատուն ցնցոտիներ հագած յոգնասպառ ուղեւոր մըն էի, եւ հիմա կ'երթայի դէպի լուսեղէն հանդրուան մը, ծիրանի պատմուճանով ծածկուած ։

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Մի բանագնացութիւն դէպի հարեւան Վրաստան ,— եւ Արշակը ուշով նայեց Անդոքի խոշոր ծիրերով ծածկուած դէմքին, աւսես ստուգելու համար իր խօսքերի տպաւորութիւնը, եւ որովհետեւ իշխանի դէմքը չունեցաւ ոչ վարանքի, ոչ դժգոհութեան որեւէ նշան, նա շարունակեց ,— Նաւասարդի տօնին վրաց արքունիքը յղել էր ինձ ընծաներ եւ ողջոյններ, այժմ կամենում եմ փոխադարձել ։

— Բարի է, արքայ,— ասաց Անդոքը ձեռմակող, բայց պինդ գլուխը խջեցնելով, որ նշան էր, թէ ընդունում է թագաւորի յանձնարարութիւնը ։

Եւ միւս օրն իրօք նա ընծաներով եւ թիկնապահների մի հեծեալ խմբով ճանապարհ ընկաւ դէպի Վրաստան ։

« Այժմ Փառանձեմը չի շտապի մեկնելու ․․․ Նա կը սպասի մինչեւ հօր վերադարձը »,— մտածեց Արշակը գոհունակ շրջելով իր ընդունարանում ։

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Ընթերցողը վաղուց երեւի զգում է, որ վէպի այս միջանկեալը երկարում է եւ հեղինակը հեռանում է բուն նիւթից ։ Բայց դա հեղինակի մեղքը չէ․ դէպքերն այնքան կարեւոր են, որ հնարաւոր չէ անտեսել կամ պատմել աւելի հակիրճ , մանաւանդ որ դժգոհ նախարարներն իրենք շարունակ ակնարկում են անցեալի այդ խիկ դէպքերը ։

Մի փոքր համբերութիւն եւ հեղինակը կ'աւարտի այս երկար միջանկեալը ։

Շարունակենք ուրեմն որտեղից պէտք է ։

Անդոք իշխանի մեկնումն ի հարկէ աննկատ չմնաց։ Ընդհակառակն, առիթ տուեց բազմատեսակ զրոյցների։ Աւագները, պալատականները, մանաւանդ պալատական կանայք, իրար հանդիպելով, հարցնում էին միմիանց, «Ինչո՞ւ է մեկնել․․ ի՞նչ առաքելութեամբ »։

— Ընծաներ է տարել Վրաց Թագաւորին ։

— Ընծաներ ․․․

— Բայց չէ՞ նա եկել էր դատերը Բիւզանդիա տանելու։ Ինչո՞ւ արքան նրան է յանձնել այդ առաքելութիւնը եւ ոչ մեր աւագներից մէկին ։

— Հաւանաբար Թագաւորը նրան եւս կամենում է դարձնել աւագ պալատական։

— Սո՛ս․․․ գլխով էին անում խօսակիցները եւ լռում ։

Բացի հազարապետ Դաւիթ Գնունուց , որին Թագաւորը յայտնել էր այդ մասին, միւս բոլոր աւագները դժգոհ էին, որ վրաց Թագաւորին ընծաներ տարել է Անդոք իշխանը ․ ուրեմն եւ նա ինքը կը ստանայ վրաց Թագաւորի մեծագին նուէրները ․․․ Աւագներից Սմբատ Բագրատունին իրեն էր յարմար տեսնում այդ առաքելութեան համար՝ թէ որպէս Թագադիր եւ թէ որպէս մի նախարար, որ կալուածներով սահմանակից էր Վրաստանին եւ գիտէր վրաց լեզուն ։

Բայց ամէնից աւելի դժգոհ էր Հայր — Մարդպետը․ նա կարծում էր, որ ինքը ի պաշտօնէ պէտք է իմանար, թէ ինչ է անցնում — դառնում պալատում․ բայց նա, ըստ սովորութեան , իր դժգոհութիւնը չէր յայտնում որեւէ մէկին, այլ միայն ասում էր ինքն իր մէջ «Ցամենայն դէպս պալատի կառավարիչը պիտի իմանար այդ ․․․ Ինչո՞ւ Թագաւորը ծածուկ է պահել ինձնից։Պէտք է խորամուխ լինել»․․․ Նրա լեզուով «խորամուխ լինել» նշանակում էր՝ հետամուտ լինել եւ իմանալ գաղտնիքը ։

— Տէր Հավնունի, անշուշտ, իրազեկ ես Անդոք իշխանի առաքելութեան , — հարցրեց նա նոյն օրը արքունի որսապետին ։

— Այո, տէր Մարդպետ, լսած եմ ,— ասաց հսկան իրեն յատուկ բարձր, բայց ծորուն ձայնով ։

Հայր – Մարդպետը շուրջը նայեց ։

— Նախ զրուցենք կամաց, տէր Հավնունի, — ձայնը իջեցրեց Մարդպետը ։— Ի՞նչով նա արժանացաւ այդ առաքելութեան ․․․ Միթէ՞ ինքդ աւելի արժանի չէիր ։

— Ես Թագաւորի գործերին չեմ միջամտում, տէր Մարդպետ,— ասաց պարզախօս Հավնունին։ — Արքան երեւի յարմար է տեսել այդպէս ։

— Գուցէ յայտնի է քեզ, թէ ինչո՞ւ նորան ։

— Ասել չեմ կարող, Հայր – Մարդպետ։ Իսկ ինքդ յարմար չե՞ս տեսնում միթէ՞։

— Կամաց , տէր Հավնունի․ ես ուզեցի միայն իմանալ ,— եւ Հայր – Մարդպետը լռեց մի փոքր շուրթերը լիզելով, ապա ․ — Իսկ ի՞նչ է պատճառը, որ Թագաւորնիս հիմա, չասեմ որսով, այլ իր սիրած աւանով քիչ է զբաղւում ։

— Օհ, մարդպետաց հայր։ Դէպքերը թողի՞ն միթէ, որ զբաղուի ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Յառաջի բաժանորդագրական նոր պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան բաժնեգին՝	Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ	Ն. Ֆ.	27
Եռամսայ	Ն. Ֆ.	15
Հատը՝	Ն. Ֆ.	0,25

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	12 տոլար	Ն. Ֆ.	35
Վեցամսեայ		Ն. Ֆ.	35

×

Պատերազմէն առաջ Յառաջ իր օտար մամուլի հանգամանքով որ կը նշանակէ սահմանափակ տպաքանակ եւ առեւտրական յայտարարութեանց չքայութիւն, կ'արժէր յիսուն սանթիմ, երբ տեղական թերթերը կ'արժէին 25 սանթիմ: 1945էն ի վեր ճիշդ հակառակ պայմաններու մէջ, Յառաջի վարչութիւնը փորձած է աւելի քան 15 տարի դէմ դնել, օրէ օր ծանրացող պայմաններու:

Վստահ ենք որ մեր հաւատարիմ ընթերցողները պիտի շարունակեն իրենց համակրութիւնը հանդէպ Յառաջի որ այս կարգադրութիւնները կ'ընէ իբրեւ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ պայմաններ:

Շնորհակալութիւն մեր այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Պոմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ 29 Դեկտեմբեր, Հինգշաբթի օր:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Համազգային Մշակութային Ընկերութեան Կեդր. վարչութիւնը իր մասնաճիւղերու եւ Նշան Փալանճեան ճեմարանի տնօրէնութեան, ուսուցչական կազմի եւ աշակերտութեան կողմէ կը շնորհաւորէ բոլոր հայրենակիցներու եւ բարեկամներու Նոր Տարին, ցանկալով ամէնուն առողջութիւն, գործերու յաջողութիւն եւ երջանիկ կեանք: Մաղթենք, որ Նոր Տարին ապահովէ աշխարհիս խաղաղութիւն եւ հայ ժողովուրդի յոյսերու շուտափոյթ իրականացում իր ազատ հայրենիքին մէջ:

ՀԱՄԱԶԳ. ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՎԱԼԱՆՍԷՆ Ազատ Պալեան իր ազգականներուն, իր ընկերներուն եւ իր բարեկամներուն կը մաղթէ Շնորհաւոր Նոր Տարի եւ բարի Կաղանդ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարիամ Թադէոսեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ-Մարգրիտ Տէր Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Յուլիանէ Զպուքճեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Փողհարեան, Խ. Պետրոսեան, Տէր Պետրոսեան եղբ., եւ համայն պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն, Լիոնի քահանայից դասուն, Ազգ. Միութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնախումբին, Կապոյտ Խաչի եւ նաեւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, հեռագրաւ, նամակով, ծաղկեպսակներով եւ այցելութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրե՛ց ամուսնոյն, հօր, թիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ ազգականին՝ ՊՕՂՈՍ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն կողմէ, Հինգշաբթի, Դեկտ. 29ին, ժամը 15ին,

Salle Cadet, 21 Rue Cadet

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական պարեր, ներկայացում, եւ անակընկալներ:

Միջնարարին՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ բացառիկ յայտնութիւնով մը նոր տարին պիտի շնորհաւորէ ու մանուկներուն պիտի բաժնէ նախընթրիք եւ միրք:

Փոխադրութեան համար հանրակառքերը կը մեկնին.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ ժամը 13.30ին Փլաս Քառնօ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ժամը 13.30ին, Պ. Նիկողոսեանի նպարավաճառատան առջեւէն (պիտի անցնի դաշտերէն):

ԻՍԻ.— ժամը 13.30ին Խրիմեան դպրոցէն:

ՇԱՒԻԼ.— ժամը 13.30ին դպրոցին առջեւէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Պ. Նուրհան Ֆըրընկեան հարիւր Ն. Ֆ., Տիկին Աստղիկ Հախնազարեան յիսուն Ն. Ֆ.:

Տէսին ղրկուած նուիրատուներէ.— Պ. Պ. Պօտուրեան 40 Ն. Ֆ., Զաթալեան Գէորգ, Զաթալեան Յովհաննէս, Տէր Սահակեան Մարտիկ, Գարակէօզեան Խորէն, Տէր Գաբրիէլեան, Սարգիսեան Թորոս, Թիւթիւնճեան Տիրան, Տէմիրճեան Տիգրան, Ճօրճօրլեան Հայկ, Աղէկեան Գրիգոր, Աւագեան Անուշաւան, Սիրունեան Սուրէն, Թովմասեան, Առաքելեան Սարգիս, Յակոբեան Վահան, Օհանեան Կարօ տասնական Ն. Ֆ.: Տիկին Վեհանուշ Զըրբաշեան, Նոր Տարւոյ առիթով, ընտիր տեսակէ 25 քիլօ թուզ, 25 քիլօ չամիչ եւ 24 տուփ Անանաս:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Անիէռ-Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, ընկերուհի Աւետիսեանի բնակարանը (14 Րիւ Լուժէ տը Լ'Իլ):

ԲԱՐԵՆՊԱՍՏԱԿ ՎՃԱՐՔԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց Օժանդակ Միութեան բարենպատակ վաճառքին վիճակահանութեան շահած թիւերն են՝ 105 (Տիկ. Սապունճեան), 150 (Է. Ճէզիրեան) եւ 216 (Մարտիրոսեան):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0.20 Ն. Ֆր

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 27 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8986 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4787

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԱԹԱԹԻՒՐՔԻ ԱՐՁԱՆԸ

Գրեցինք թէ անծանօթներ ռումբով պայթեցուցած ու քանդած են Աթաթիւրքի արձանը, Ալեքսանտրէթի մէջ։ Այս դէպքը մեծ յուզում ու զայրոյթ պատճառած է Թուրքիոյ կառավարական եւ ուսանողական շրջանակներուն մէջ։

Թուրքիոյ նախագահը, Զօր. Կիւրսէլ, պատգամ մը ուղղեց Ալեքսանտրէթի բնակչութեան, պախարակելով «այն եղկելիները, որոնք համարձակեր են լեզու եւ ձեռք երկարել Աթաթիւրքի արձանին դէմ, գեղազուարճ Ալեքսանտրէթի մէջ»։ Յետոյ կ'ըսէ թէ Աթաթիւրքի արձանը պիտի վերաշինուի կարճ ատենէն։

Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին անդամներէն երեք հոգի օդանաւով մեկնած են Ալեքսանտրէթ, քննութիւն կատարելու համար։ Առ այժմ ձերբակալուած են 18 հոգի, բոլորն ալ Սուրիոյ հպատակ։ Զօր. Ֆայիք Կիւնկիւլ, որ կատարած է առաջին քննութիւնները, յայտարարեց թէ յետադիմականներու գործ չէ կատարուածը, այլ նման ձեռնարկներու մասնագէտ մարդոց գործ է։

Ալեքսանտրէթի մէջ պայթած ռումբը ցնցած է նաեւ Պոլսոյ համալսարաններուն ուսանողութիւնը։ Համալսարանին պարտէզին մէջ, Աթաթիւրքի արձանին շուրջ հաւաքուելով, ուսանողները ծաղկեպսակ դրած, ճառեր խօսած եւ հանդիսաւոր ձեւով երդում ըրած են իրենց հաւատարմութեան մասին։

Անգարայի համալսարանական ուսանողութիւնը, Ալեքսանտրէթի ռումբին պատճառով, դասարան չէ մտած եւ խումբերամ գացած է Աթաթիւրքի յուշարձանին առջեւ նորոգելու իրենց երդումը։ Արաբական դեսպանատան առջեւ դիրք բռնած էին ապահովութեան ուժերը։

Արաբական երկիրներու համալսարանականները, որոնք կ'ուսանին Անգարայի մէջ, հեռագիր մը ուղղելով Զօր. Կիւրսէլի, կը յայտարարեն թէ Ալեքսանտրէթի յարձակումը փորձ մըն է արաբեւթրքական բարեկամութիւնը քանդելու։

Նմանօրինակ միթինկներ եւ ճառախօսութիւններ կատարուած են Իզմիրի, Պալըքէսիրի, Էսկիշէհիրի, Անթալիայի, Տէօրթ-Եոլի մէջ։ Ալեքսանտրէթի միթինկին մասնակցած են տասը հազար հոգի, կ'ըսեն Թուրք թերթերը։

× Անտիոքէն կը հեռագրուի թէ անծանօթներ կրակ բացած են մզկիթի մը պատին դէմ ու խոյս տուած։

ԵԱՍԸ ԱՏԱՅԻ ԴԱՏԱՐԱՆԸ

Եասը Ատա դարձեալ զբաղեցաւ Ինէօնիւի մահափորձին պատմութեամբ։ Մինչեւ նոյն յանկերգը, — պիտի սպաննէին, հաստատեցին։

Վկայ մը պնդեց թէ ապահովութեան տնօրէն Ճ... Օքթայ հաւնոյեց՝ երբ լուր առաւ թէ Ինէօնիւ ողջ մնացած է։ Յետոյ աւելցուց թէ Պայար Չղագրգռուած՝ գետին պիտի իյնար, եթէ թիկնապահը չբռնէր, երբ իմացաւ թէ ձախողած է մահափորձը։ Նոյնիսկ յանդիմանած է Այկինը եւ Եթքինէրը, որոնք զէնք դիմաւորած են. «Զկրցա՛ք մեռցնել»։

Թերթերու լուսանկարիչ մը յայտնեց թէ ոստիկան մը ատրճանակով պաշտպանած է Ինէօնիւի կառքը, եւ եթէ կառքէն դուրս ելլէր Ինէօնիւ՝ անպայման կը սպաննուէր։

Դեռ պիտի լսուին նոր վկաներ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՊԵԼՃԻՈՅ ՄԷՋ

10.000 ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐ
ԱՆՇԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Պելճիա միշտ անշարժութեան մատնուած է ընդհ. գործադուլի հետեւանքով եւ կացութիւնը ամէն օր կը ծանրանայ։ Թէեւ Պելճերը փորձեցին հակառակ բոլոր արգելքներուն զարթօնք ընել, երբեմն ոտքերով։ Անդին Պօտուէն իր մեղրալուսինը կը շարունակէ եւ ըստ վերջին լուրերուն որոշած է չընդհատել։ Թագաւորին որոշումը երկու տարբեր անդրադարձումներ ունեցաւ, ոմանց համար՝ անտարբերութեան նշան, ուրիշներու համար շատ բնական մարդկային տկարութիւն։

Գործադուլի գլխաւոր կեդրոնը՝ Լիէժն է որ քանի օր է կ'ապրի մութին մէջ։ Հէնոյի եւ Պօրինաժի շրջանները ամէնէն լարուածներն են եւ ընդհանրապէս խլրտումներու վտանգաւոր կեդրոններն են։ Շառլըրուայի մէջ միայն նպարեղէններու խանութները բաց են բայց բանթողները կը սպառնան այն խանութպաններուն, որոնք հակառակ ընդհանուր հրահանգին բաց կը պահեն իրենց խանութները։ Զանազան շրջաններու մէջ, կարգ մը խանութներ թալանի ենթարկուած են։ Երթեւեկը գրեթէ դադրած է 10.000 զբօսաշրջիկներ անշարժութեան մատնուած են, երկաթուղիի գործադուլին պատճառով։ Կը կարծուի թէ երեքշաբթի օր կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանայ տօներու դադարէն ետք։

Ի՞նչ էր այս ծաւալուն եւ ընդհանուր գործադուլին բուն պատճառը։ Կառավարութիւնը մէջ տեղ դրած էր զոհողութեանց խիստ ծրագիր մը. «մէկ հատիկ օրէնք» անունով որ անարդար զոհողութիւններ կը պահանջէ բանուորական դասէն։ Օրէնքին բնագիրը 135 էջերէ բաղկացած է եւ ոչ ոք կ'ուզէ ընդունիլ նման ծրագիր մը «թող հարուստները վճարեն եւ խաքէնս քաշուի» կ'ըսեն։ Վարչապետը կոչ մը ըրաւ «պելճ ժողովուրդին տրամաբանութեան եւ խաղաղութեան ու միութեան անոր խոր բաղձանքին», շեշտելով թէ գործադուլները ծաւալած էին «պատրաստուած» ծրագրի մը հիման վրայ։ Խաքէնս ճառը սկսած էր յիշելով թէ Քոնկօն ծանր հարուած մը եղած էր Պելճիոյ համար, այս յայտարարութիւնը ձեւով մը կը հաստատէ տիրող այն կարծիքը թէ Քոնկոյի կորուստը շատ սուղի նստած է Պելճիոյ համար եւ «խիստ զոհողութեանց ծրագիրը» պարզ հետեւանքն է անոր։

Ընկերվարականները անմիջապէս յայտարարեցին թէ վարչապետին ճառը գրգռութիւն մըն է եւ յառաջիկայ օրերուն ամէն ջանք ի գործ պիտի դնեն տապալելու համար դահլիճը։ Անոր համար ալ Զորեքշաբթի օրը պիտի ըլլայ վճռական օր։ Քրիստոնեայ ընկերակցութիւնները, որոնք «առժամապէս զոհ են», Զորեքշաբթի պիտի որոշեն իրենց դիրքը։

× Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն մը կատարեց ընկերվարական Լա Ուալոնի թերթին խմբագրատունը, գրաւելու համար վերջին թիւերը, որոնք ծայրայեղ կոչեր հրատարակած էին։

× Բանթողներու եւ ոստիկաններու միջեւ միջադէպեր պատահած են Պրիւքսէլի մէջ։ Լիէժի մէջ երեք ցուցարարներ ձերբակալուած են, միւս կողմէ ապահովութեան ուժերը կը պաշտպանեն այն բանուորները (թըթատրական) որ կ'աշխատին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պատերազմական նախարարութեան միջազգային հարցերու օժանդակ նշանակուեցաւ Փոլ Նիցը։ Դեմոկրատ դարձած նախկին հանրապետական մըն է։

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ պահակախումբի նախկին հրամանատարը եւ Հապէշիստանի պետական հարուածին ղեկավարը՝ Զօր. Մենկիսթու Նիուէ ձերբակալուեցաւ, վիրաւոր վիճակի մէջ, մայրաքաղաքէն 70 քիլմ. հեռու վայրի մը մէջ։ Բուռն դիմադրութիւն ցոյց տուած է։

ՔՈՆԱՔՐԻ հաւաքուած Ղանայի, Կինէի եւ Մալիի վարչապետները որոշեցին հետեւիլ տնտեսական, ելմտական եւ քաղաքական հասարակաց քաղաքականութեան մը։ Կը նախատեսեն երեք երկիրներուն համար մէկ խորհրդարան եւ կազմութիւնը ափրիկեան բանակի մը, ափրիկեցիներու հրամանատարութեան տակ։ Զեկոյցով մը կը քննադատեն ֆրանսախօս ափրիկեան պետութիւններու քաղաքականութիւնը, որ «կը վտանգէ Ափրիկէի միութիւնը եւ կը զօրացնէ նոր-գաղթատիրութիւնը»։

ՀԱՎԱՆԱ հասած է համայնավար Չինաստանի առաջին դեսպանը՝ Շէնքիէն։

ԳԱՀԻՐԷ հասած լուրի մը համաձայն եմէնցի չորս իշխաններ ձերբակալուած են՝ պետական հարուած կազմակերպելու ամբաստանութեամբ։

ՌԱՊԱԹ հրահանգեց՝ ՄԱԿի տրամադրութեան տակ գտնուող իր ուժերուն Մարոք վերադառնալ։ Կը կարծուի թէ այս կարգադրութիւնը կապ ունի Ռապաթի եւ Գահիրէի սրտին խօսող եւ Կինէի, Մալիի եւ Ղանայի վարչապետներու վերջին որոշումին հետ՝ կազմել Ափրիկեան բանակ մը։

ԼԱՈՍԻ Թագաւորը Վիէնթիան պիտի երթայ նախագահելու համար վերջին կռիւներու սպաննուածներու յիշատակի հանդիսութեան։ Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով պարզ պատրուակ մըն է եւ կը նշանակէ, թէ Թագաւորը կ'ուզէ գործակցիլ Զօր. Ֆումիի կառավարութեան հետ։

ՖՐԱՆՍԱԽՕՍ Ափրիկէի պետութիւնները՝ Քոթ տ'Իվուար, Նիժեր, Վոլթա եւ Տահոմէ, Ուակատուկու պիտի հաւաքուին քննելու համար՝ Ա) Ափրիկէի քաղաքական յեղաշրջումը։ Բ) Համագործակցութիւնը Ֆրանսայի հետ եւ վերջապէս Մաւրիտանիոյ ՄԱԿի անդամակցութիւնը։

ԹԵՀՐԱՆԷՆ ութսուն քիլմ. հեռու վայրի մը մէջ ածխահանքի մը նրբանցքները փլած են։ Զոհ գացած են յիսուն հանքագործներ։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ խորհրդարանի ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Յունուար 10էն 17։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ելմտական նախարար նշանակուած է՝ Ճէմալ Քիւրտաս։ Նախկինը՝ Էքրէմ Ալիքան հրաժարած է Ազգ. Միասնութեան կոմիտէի հետ ունեցած իր անհամաձայնութիւններուն համար։ Միւս կողմէ ձերբակալուած են Մենտերէսի երկու փաստաբանները՝ «ազգային շահերու դէմ» գործած ըլլալու համար։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ Ծնունդի տօներուն առթիւ յիսուն հոգի մեռած եւ մօտ հարիւր հոգի վիրաւորուած են, ինքնաշարժի արկածներէ։

ՄՈՍԿՈՒԱ, պիտի երթան իրենց մասնագիտութիւնը կատարելագործելու եգիպտացի յիսուն դասախօսներ եւ մասնագէտներ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 30ին։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի Նոր Բաժնեգին

×

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են —

ՖՐԱՆՍԱ		
Տարեկան բաժնեգին՝	Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ	Ն. Ֆ.	27
Եռամսայ	Ն. Ֆ.	15
Հատը՝	Ն. Ֆ.	0,25
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ		
Տարեկան 12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ 7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Պատերազմէն առաջ Յառաջ աւելի սուղ կ'արժէր քան ֆրանսական թերթերը այն պատճառով որ, իբրեւ օտար մամուլ, սահմանափակ էր տպաքանակը, իսկ առեւտրական ծանուցումները պակաս։

Պատերազմէն ետքը, երկար ատեն, Յառաջ չհետեւեցաւ տեղական մամուլին՝ արժեգինը բարձրացնելու տեսակէտով, մատչելի մնալու համար մեր ժողովուրդին։

Այսօր այնքան շրջուած են պայմանները, որ կարելի չէ բաղդատութիւն իսկ կատարել հին ու նոր գիներու միջեւ։ Տնտեսական աննախընթաց այս կացութեան մէջ՝ Յառաջ ստիպուած է փոփոխութիւն մը կատարելու բաժանորդագրութեան պայմաններու մէջ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՉԱՓՈՎ։ Վստահ ենք որ մեր հաւատարիմ ընթերցողները պիտի շարունակեն ցոյց տալ իրենց համակրութիւնը հանդէպ Յառաջի, որ նոյնպէս հաւատարիմ կը մնայ իր աւանդութեանց եւ ժողովուրդի կապին։

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախաձեռնութեամբ խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են Պոնի ամերիկեան դեսպանին եւ Փանքովի խորհրդային դեսպանին միջեւ, Արեւելեան Պերլինի մօտերը։ Ամերիկացի դեսպանը փափաք յայտնած է որ բարելաւուին Խորհրդային Միութեան եւ Ամերիկայի յարաբերութիւնները։

ՕՐԱՆԻ մէջ կարգ մը միջադէպեր պատահեցան վերջին օրերուն։ Մահմետականները Ալժ. Ազատ. Ճակատի դրօշակով ցոյցեր ըրած են, բայց կարգը շուտ վերահաստատուած է։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ առաջնորդը՝ Կարդինալ Վիշինսքի Ծննդեան քարոզին մէջ ըսաւ «մեր երկրին ղեկավարները պէտք է գիտնան թէ մարդիկ կը ղեկավարեն ոչ թէ կենդանիներ»։

ԷԼԻԶԷԻ պալատին խոհանոցներուն մէջ փոքր հրդեհ մը ծագեցաւ առջի օր։ Շատ վնաս չկայ։

ԻԶՎԵՍՏԻԱ խորհրդային օրաթերթը կը հաղորդէ Քաթըրին Կալինինի մահը։ Այրին էր Կալինինի որ 27 տարի, Խորհր. Միութեան պետութեան ղեկավարն էր։

"ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ"

Սոյն պարբերականին վերջին թիւին մէջ (թիւ 9) Ոսկանեան կը քննէ «Աշխարհագրական տեթերմինիզմը Հայ պատմագրութեան մէջ» (էջ 42 – 61)։

Հիներէն Հիպոկրատ, Պղատոն, Արիստոտել կլիմայական պայմաններու կը վերագրէին ժողովուրդի մը ընկերային հոլովոյթը։ Նոր ժամանակներու մէջ աշխարհագրական բնորոշականութեան հիմը դրաւ Մոնթեսքիեօ իր «Օրէնքներու Ոգին» գործով։ «Երկրի կլիմայական պայմանները կ'որոշեն մարդոց բնաւորութիւնը, բարքերը, հակումները, օրէնքները, նոյնիսկ ազատութեան զարգացման աստիճանը»։ Անգլիացի ընկերաբան Թոմաս Պըքըլ այս տեսութեան վրայ հիմնուելով կ'արդարացնէր դասակարգային անհաւասարութիւնը եւ կայսերապաշտական պետութեանց գաղութարարական քաղաքականութիւնը ։

Վերջին դարուն գերման աշխարհագէտներ, Ռիթթեր եւ Ռացել աշխարհագրական միջավայրի դերը բացատրեցին ժողովուրդներու տնտեսական եւ ընկերային զարգացման մէջ։ Ռացելի համաձայն՝ ժողովուրդի մը ճակատագիրը կախում ունի բնակավայրին հողէն ու կլիմայէն։ Ռացել կ'ընդունի սակայն իմացականութեան դերը, երբ կը յայտարարէ թէ ժողովուրդ մը ընդլայնելու է իր աշխարհագրական սահմանները, աւելի նպաստաւոր պայմաններ ունենալու համար ։

Պատմական այս տեսութենէն ետք յօդուածագիրը կ'անցնի հայ պատմաբաններուն, որոնք օգտուելով ռուս պատմաբաններէն՝ կրկնած են հայ պատմական հոլովոյթի համար աշխարհագրական բընորոշականութիւնը։ Ներելի կը գտնէ որովհետեւ հայ պատմաբանները ծանօթ չէին մարքսիստ պատմագրութեան, որ, յօդուածագրին համաձայն, գիտական է միայն եւ այլ որեւէ բացատրութիւն հակագիտական է ։

Գարագաշեան կարեւոր տեղ կուտայ Հայաստանի աշխարհագրական միջավայրին՝ պատմական հոլովոյթին համար, թէեւ նկատի կ'առնէ նաեւ ժողովուրդին սակաւաթիւ ըլլալը, դրացի ժողովուրդներու բնաւորութեան գիծերը, դրացի երկիրներու հակամարտութիւնները ։ Գարագաշեան անտեսած է « հասարակական զարգացման միակ վճռական գործօնը՝ նիւթական բարիքներու արտադրութեան եղանակը եւ անոր նշանակութիւնը ժողովուրդի պատմական զարգացման համար »։

Գարագաշեան կը գրէ․ «Հայերը կարող չեղան ուրոյն թագաւորութիւն մը կազմելու երկրին դիրքին, ներքին եւ արտաքին պատճառներով։ Ներքին պատճառներն են երկրին դիրքը, որով ասպարէզ կը դառնար հակառակորդ պետութեանց (գաղափարը Ռիթթերինն է), սակաւութիւն բնակչութեան եւ աւատային դրութիւն։ Արտաքին պատճառներն են դրացի պետութեանց մոլեռանդութիւնը մէկուն, յոռի քաղաքականութիւն միւսին »։

Պալասանեան նոյնպէս աշխարհագրական դիրքով կը բացատրէ հայ պատմութիւնը․ « Կառավարութեան մէկ կամ միւս ձեւը կախում ունի երկրի դիրքէն, ժողովրդական կեանքի պայմաններէն եւ շրջակայ ազգերու բնաւորութենէն ։ Նախարարութիւնները հետեւանք են Հայաստանի աշխարհագրական դիրքին եւ կազմուած են անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր, թագաւորներու բոլոր ջանքերը ի զուր եղան նուաճելու զանոնք եւ կեդրոնական իշխանութիւն մը կազմելու։ Երկրին ձեւակերպումը զօրաւոր ազդեցութիւն ունեցած է ազգին պատմական բախտին վրայ »։

Ոսկանեան կը յիշէ նաեւ Լէօ պատմաբանը արտատպելով « Պատմութեան » առաջին հատորէն ընդարձակ հատուած մը, յայտնելով թէ Լէօ օգտուած է ռուս պատմաբան Մեչնիկովի «Քաղաքակրթութիւնը եւ պատմական մեծ գետերը» գործէն ։

Ոսկանեան ծանօթ ըլլալու չէ Լէոյի « Մեր Հայրենիք» գործին, այլապէս պիտի յիշէր հետեւեալ տողերը ․

« Գիտութիւնը ասում է՝ մարդը իր աշխարհագրական միջավայրի արդիւնքն է ։ Երկիրն է որ դարերի ընթացքին կազմակերպում է ժողովուրդների բնաւորութիւնը, ամբողջ հոգեբանութիւնը։ Երկիրըն է որ իր կլիմայական պայմաններով, իր աշխարհագրական դիրքով ճակատագիր է ստեղծում ազգերի համար »(Թիֆլիս, 1915 , էջ 12)։

Բնորոշական է նաեւ Խաչիկ Սամուէլեան՝ հայ կուլտուրական ուսումնասիրող։ « Ժողովուրդի մը կուլտուրական զարգացումը պատկերացնելու համար անհրաժեշտ է նկատի առնել բնական միջավայրը »։

Ոսկանեանի համաձայն, այս հեղինակները քաղքենիական մտայնութեան տէր են։ «Լէօն եւ Սամուէլեան թէեւ ապրեցան սովետական շրջանի մէջ, բայց չկըրցան թօթափել անցեալ շրջանէն մնացած ժառանգութիւնը ։ Այս պատմաբանները նկատի ունին արտաքին միջավայրը, կը մոռնան հասարակութեան կողմէ միջավայրի վրայ կատարուող ներգործօն ազդեցութիւնը ։ Հակագիտական է նաեւ զարգացման հիմերը փնտռել ենթակայական ազդակներու, մարդոց (թագաւորներու, զօրավարներու) գիտակցութեան եւ կամքի մէջ։ Բացատրելէ ետք Մարքս – Լենինեան ըմբռնումը՝ յօդուածագիրը կ'աւելցնէ․ «Ամէն մի հասարակութեան գոյութեան հիմը աշխատանքն է, որու արտադրողականութիւնը որոշակի կապուած է աշխարհագրական միջավայրի պայմանների հետ ։

Աշխարհագրական տեթերմինիզմէն յօդուածագիրը կ'անցնի տնտեսական տեթերմինիզմի եւ ասիկա գիտական կը նըկատէ, առաջինը հակագիտական ։ Հելվետիուս եւ Ֆէօյերպախ, Մարքսի վարպետները, կարեւորութիւն կուտային միջավայրին։ Մարդ եւ ընկերութիւն կը կրեն միջավայրին ազդեցութիւնը եւ կը յարմարին միջավայրին։ Մարքս կ'ընդունէր թէ մարդը կը փոխէ միջավայրը ․ « Պարագաներ եւ մարդիկ փոխադարձ ազդեցութիւններ ունին»։ Մոնթեսքիեօ աւելի կարեւորութիւն կուտար կլիմային, Հելվետիուս կը ժխտէ Մոնթեսքիեօն եւ կը յայտարարէ թէ «քաղաքական իրաւակարգը կը բնորոշէ մարդոց գիտակցութիւնը, իմացական հորիզոնը, բարոյական գաղափարները ։ Փորձառութիւնը ցոյց կուտայ որ ժողովուրդներու միտքն ու նկարագիրը կը փոխուի իրենց կառավարութեան համաձայն ։Տարբեր նկարագիր կուտայ նոյն ազգին, բարձր կամ ցած, հաստատուն կամ յեղյեղուկ, քաջարի կամ երկչոտ »։

Ազդելու համար միջավայրին վրայ՝ իմացականութեան որոշ աստիճանի բարձրութիւն ունենալու է։ Իմացականութեան գործ են գիւտերը։ Հոս իր դերն ունի ցեղը։ Կան ցեղեր ընդունակ աշխատութեան եւ հնարելու, կան ցեղեր, որոնք իւրացնող են, ուրիշներ անընդունակ հարուստ միջավայր մը օգտագործելու ։ Մարքս աւելի կը շեշտէր տնտեսական ազդակը։ Էնկելս տեղի տալով քննադատութեանց՝ կ'ընդունէր միջավայրին, ցեղին, աւանդութեան դերերը։ Գերման ընկերվարական պարբերականին մէջ կը գրէր 15 Հոկտեմբեր 1895ին․ «Տնտեսական յարաբերութիւններ ըսելով կը հասկընանք աշխարհագրական հիմը, որուն վրայ կը հաստատուին այդ յարաբերութիւնները եւ կը կազմեն աւանդութիւն ։ Տնտեսական պայմանները կը նկատենք պատմական զարգացումը պայմանաւորող, բայց ցեղն ալ տնտեսական ազդակ մըն է »։

Ոսկանեան տեղեկութիւն չունի Էնկելսի գրութեան մասին։ Տեղեկութիւն չունի ֆրանսական աշխարհական դպրոցի վարպետ Վիտալ տը Լապլաշի գործերէն ։ Միջին դարուն Արիստոտելի վկայութիւնը անվիճելի էր, այսօր գիտական եւ անվիճելի են Մարքսի գաղափարները ։ Միջավայրին, աշխատանքի պայմաններուն մեծ կարեւորութիւն կուտան Լըփլէյ ընկերաբանին աշակերտները, մասնաւորաբար Տեմոլենս եւ Պիրօ, որ ուսումնասիրած է Նորվեկիոյ գիւղացիները ։

×

Հանդէսը հրատարակած է Գարագաշեանի «Կրօնք եւ բարոյական » յօդուածը, որպէս անտիպ յօդուած։ Սխալ է, նախաբանը գրող Գ. Տ. Խըլղաթեան եւ խմբագիրներ ծանօթ ըլլալու էին, թէ այդ գրութիւնը հրատարակուած է Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»ին մէջ (1927, էջ 290 – 95)։ Հետեւաբար գիւտ մը ըրած չէ եթէ Թանգարանի աշխատակից Միքայէլ Բարթիկեան Գարագաշեանի վերագրեր է այդ յօդուածը ։ Թորոս Ազատեանի արխիւէն դուրս եկեր է գրութիւնը ։ Հետաքրքրական է գիտնալ թէ ինչպէս Ազատեանի ձեռքը ինկած է, որովհետեւ ըլլալու էր Գարագաշեանի աշխատակից Միսաքհաճեանի մօտ, որ թողած էր Ազգ․ Մատենադարանին ։

Գարագաշեանի կենսագիրները առանց քննադատութեան՝ ընդունած են Պիւխների ազդեցութիւնը Գարագաշեանի վրայ, ուսանողական շրջանին։ Արդ, Պիւխներ պատանի մըն էր երբ Վիեննական Գարագաշեանը Համալսարան կը յաճախէր ։ Պիւխներ բժշկական համալսարանը կը լըրացնէր 1848ին՝ երբ Գարագաշեան Իզմիր էր եւ 1850ին՝ Պոլիս։ Պիւխների գործը հրատարակուած է 1855ին, Գարագաշեան սքեմաթող եղած է 1856ին։ Աւելցնենք նաեւ որ յօդուածը կը կրէ 1881 թուականը, ոչ թէ 1880 (էջ 187)։

Գեղամեան կը գրախօսէ Սերինովի « Ռուսաստանի քաղաքականութիւնըկովկասում» գործը։ Գրախօսողը կը բաժնէ հեղինակին տեսակէտը․ «Անգլիա եւ Ֆըրանսա, գաղութարար պետութիւնները, ամէն կերպ աշխատում էին կովկասէն դուրս մղել Ռուսաստանը» (էջ 207)։

Երկու պետութիւնները ընդդիմացած են Ռուսիոյ վայրէջքին դէպի Պարսից Ծոց, ունեցած են տնտեսական հակամարտութիւններ, բայց դուրս նետելու աշխատանք չկայ։ Ղրիմի պատերազմէն ետք Փալմերսթըն ընդդիմացաւ Երեւանի նահանգը Թուրքիոյ վերադարձնելու առաջարկին։ Թուրքիա կը փափաքէր վերստանալ 1828ի կորուստին փոխհատուցում մը, թէեւ այդ նահանգը Ռուսիա գրաւած էր Պարսկաստանէն ։

Իրանէն եւ Թուրքիայէն Կովկաս գաղթեցին 40 եւ 90 հազար Հայեր, 1828էն ետք, ռուս – պարսիկ, ռուս – թուրք պատերազմներու հետեւանքով, եւ ոչ թէ 1820ին, ինչպէս կը գրեն հեղինակն ու գրախօսողը (էջ 209)։

Նման տարրական սխալներ սպրդելու չեն լուրջ պարբերականի մը մէջ ։

Գաղութարար կը նկատուին Ֆրանսա եւ Անգլիա, իսկ Ռուսիոյ գրաւումները Կովկաս եւ այլուր, գաղութարարութիւն չեն։ Եւ կը յաւակնին գիտական գործ արտադրել ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

Երեք ժամ տեւող հոգեպարար հայածէս արարողութենէ մը ետք որ կատարուեցաւ Սէն – Ֆերտինան – տէ – Թեռնի եկեղեցւոյ մէջ, Դեկտեմբեր 18ին, նոյն իրիկունը Իւնիոն Էնթերալիէ շքեղ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ճաշ մը, ի պատիւ Կարդինալ Աղաճանեանի եւ ներկայութեամբ երեք հարիւր հոգինոց ընտրանիի մը որ կազմուած էր պաշտօնական հիւրերէ եւ Փարիզահայ գաղութէն ։ Պատուոյ սեղանին կը նախագահէր Ծիրանաւոր Պատրիարքը իր կողքին ունենալով օրուան օծեալ եպիսկոպոսը՝ Գերապայ –

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԻ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

Նոյն գրիչը՝ իր յօդուածի շարունակութեան մէջ, չարախինդ շնականութեամբ կը յայտարարէ ․

«1921ի սկզբնաւորութեան Մուսթաֆա Քեմալը կ'իշխէր Փոքր Ասիոյ 4/5րդին վրայ, կը տիրակալէր մեծ մասին մէջ Հայաստանի, որմէ դաշնակիցները կ'երազէին ստեղծել երկրորդ Յունաստան մը,— ոչ հեռաւոր ապագային Կովկասի մէջ կռուելու համար Խորհրդային Ռուսիոյ դէմ, իսկ մերձաւորագոյն ժամանակին մէջ՝ Արեւելեան Անատոլուի մէջ կըռուելու համար Թուրքիոյ դէմ » (Անդ, էջ 224) («Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը», էջ 69)։

Բոլշեւիկ ուրիշ դէմք մը՝ «Խորհրդային բոցեղէն հողի բոցեղէն գրիչը»՝ Քարլ Ռատէք, «Խորհրդային Հանրապետութեան պայքարի երրորդ տարին ընդդէմ համաշխարհային դրամագլուխի» խորագիրը կրող յօդուածի մը մէջ՝ կը վկայէր ․

« Այն օրէն ասդին, որ Խորհրդային Ռուսիա Խորհրդային Հայաստանի մէջէն ճամբայ գտաւ դէպի Թուրքիա՝ այդ օրէն ասդին ան կրնայ շատ զօրաւոր աջակցութիւն ընծայել անոր», (Քարլ Ռատէք․— « Կրասնայանով», էջ 117), (տես՝ «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» էջ 69)։

Անշուշտ, հոս տեղին է նշել որ այս աջակցութիւնը բոլշեւիզմը շատ ծաւալուն եւ ընդարձակ չափի վրայ ընծայեց Թուրքիոյ, ըլլայ հայ թրքական պատերազմի ընթացքին, զայն մինչեւ Ալեքսանդրապոլ առաջացնելով եւ ծանօթ դաշնագիրը պարտադրելով Հայաստանի, ըլլայ Լոզանի խորհրդաժողովի առեն, հայկական դատը վերջնական ձախողութեան դատապարտելով։ Այս աջակցութիւնը շարունակուեցաւ նաեւ անկէ ետք, մինչեւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը ։ Տակաւին 1939 Մայիս 15ի խմբագրականին մէջ, «Իզվեստիա» կը գրէ ․

« Մէկ կողմէ՝ Թուրք ժողովուրդի, իսկ, միւս կողմէ՝ Խ․ Միութեան ժողովուրդներու միջեւ հաստատուած բարեկամութիւնը դեռ վերջերս իր արտայայտութիւնը գտաւ այն խորհրդատուութեանը մէջ, զոր տուաւ Խ․ կառավարութիւնը Էնկիւրիի մէջ։ Կարծիքներու այդ փոխանակութիւնը հաստատեց, որ երկու երկիրները համակարծիք են ժամանակակից միջազգային կացութեան նկատմամբ եւ կը ձգտին ամրացնել երկու երկիրներու փոխադարձ բարեկամութիւնը ի շահ խաղաղութեան»։ (Տես՝ «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը», էջ 69–70)։

Եւ պէտք է խոստովանիլ որ, երկու երկիրներու այդ փոխադարձ բարեկամութիւնը կ'ամրապնդուէր ի վնաս հայ ժողովուրդին, անոր բոլոր իրաւունքները անտեսելով եւ զանոնք վաճառքի հանելով միջազգային քաղաքականութեան շուկաներուն վրայ ։

Ուրեմն՝ եզրակացնենք ։ Թուրք եւ Խորհրդային գործակցութեան կամ բարեկամութեան հաշուեկշիռը, շատ ծանր եղաւ ամէնէն աւելի Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին համար, անոր հողերուն կէսէն աւելին բռնօրէն խլելով եւ իբրեւ եղբայրական նուէր բաժնելով իր դրացիներուն՝ Թուրքիոյ, Վրաստանի եւ Ազրպէյճանի միջեւ։ Ահա, այսքան սուղ գին վճարեց Հայաստանը կամ հայ ժողովուրդը, համաշխարհային յեղափոխութեան եւ Թուրք – ռուս գործակցութեան ճամբուն վրայ։ Գաղափար մը տուած ըլլալու համար Հայաստանին պարտադրուած ծանրակշիռ զոհողութիւններու մասին, կարեւոր կը նկատենք ընթերցողներու ուշադրութեան յանձնել հետեւեալ թուանշանները, որոնցմէ՝ յստակօրէն կը պարզուի, Հայաստանի հանդէպ գործուած անիրաւութիւնը եւ հայ ժողովուրդին պարտադրուած զոհողութիւններուն ծանրակշիռ հանգամանքը ։

Այսպէս ուրեմն՝ համաձայն ողբացեալ ընկեր Գ. Լազեանի ներկայացուցած թըւանշաններուն, Հայաստանի Հանրապետութիւնը․ 1920ի վերջաւորութեան, այսինքն՝ հայ թրքական պատերազմէն անմիջապէս առաջ, ունէր 71·330 քռ․ քլ․ տարածութեամբ հողամաս մը։ Մինչ՝ այժմու Հայաստանը, շնորհիւ թուրք – բոլշեւիկ գործակցութեան, կ'ընդգրկէ միայն 31·980 քռ․ քլ․ տարածութիւն ։ Բոլորին համար ալ յստակ է ուրեմն, որ ռուս եւ թուրք գործակցութեան պատճառով, Հայաստան կորսնցուցած է իր հողային բովանդակ տարածութեան կէսէն աւելին, 39·350 քռ․ քլ․ տարածութեամբ հողեր, որոնք՝ համաձայն Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնագիրներու տրամադրութեանց Հայաստանէն բռնօրէն խլուելով՝ բաժնուած են իր դրացիներուն․ — Թուրքիոյ, Վրաստանի եւ Ազրպէյճանի միջեւ ։ Այդ հողերն են հետեւեալները․—

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

(9 Շար․)

ծառ Ամատունի եւ Պապական Նուիրակը՝ Գերպ. Պեռթոլի: Նոյն սեղանին փայլը կ'ամբողջացնէին Իշխան Գասվիէ տը Պուրպոն-Փարմ, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայր եւ առընթերակայ ձեռնադրիչ՝ Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեան, Արեւմտ. Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ՝ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, օծումին երկրորդ առընթերակայ՝ Գերպ. Հինտրէ, Փարիզի Արքեպիսկոպոսին ներկայացուցիչը՝ Գերպ. Ռիւփ, Աբեւեյքի Նպաստամատոյցի ընդհ. տնօրէն Գերպ. Մառըլլօ, դուքս տը Պրիսաք, Լիբանանի դեսպան՝ Խուրի, Կիլիկեան Աթոռի Ազգ. Կեդրոնական վարչութենէն՝ Պ. Վահէ Սեթեան, Սեւրի Մ. Մուրատեան վարժարանի մեծաւոր Հ. Բարսեղ Վ. Զէփիճեան: Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան նախագահ Պ. Մ. Քարեան, Լա Քըրուա թերթին խմբագրապետը՝ Հայր Վէնժէ, եկեղեցաւէր ծանօթ բարերար՝ խալարնակ Պ. Օ. Մանուկեան (Քոմոյէն): Ներկայ էին նաեւ Տէր եւ Տիկին Ֆ. Ֆէյտի, Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Պարկլըճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Ֆրէնկեան, Պ. Պ. Յովհաննէս Տէր Յովհաննէսեան (Ամերիկայէն), Յովիկ Եղիազարեան, Բարգէն Գավէզ, Տէտէյեան եղբայրներ, Կարպիս Զըրաշեան: Ս. Ղազարէն մասնաւորապէս եկած էին Մխիթարեան Հայրեր, հայ եւ Ֆրանսացի եկեղեցական անձնաւորութիւններ եկած էին նաեւ Պէյրութէն, Մարոքէն, Մարսէյլէն, Լիոնէն, Վիէնէն, Վալանսէն: Արտաքին Նախարարութիւնը կը ներկայացնէր Գաղթականաց Գրասենեակի տնօրէն՝ դեսպան Կեռօ: Իրենց մասնակցութիւնը բերած էին եկեղեցական զանազան կարգի ասպետներ: Հանդիսութիւնը կը վարէր Պ. Կարպիս Մ. Ալէմշահ:

Ճաշը տեղի ունեցաւ շատ ջերմ ու միշտ ազնուական բարձրութեամբ մթնոլորտի մը մէջ: Յանուն Ս. Խաչ ընկերակցութեան եւ կազմակերպիչ յանձնախումբին, նախ խօսք առաւ Պ. Ա. Սիրունեան: Ի մասնաւորի շնորհակալութիւն յայտնեց Կարդինալ Աղաճանեանի, որ իր ներկայութեամբ պատուած էր հանդիսութիւնը:

Գերապայծառ Ամատունի, զգայուն խօսքերով եւ յուզուած շեշտով, յիշեց թէ ի՛նչ պարագաներու մէջ կոչումն ունեցած է ծառայելու իր ժողովուրդին: Յիշեց ծնողքը, դաստիարակները, Մեծն Մխիթար Աբբան՝ հսկայ մը ազգային գետնի վրայ, եւ կարգ մը եկեղեցական դէմքեր, որոնք զինք առաջնորդած են կեանքի մէջ: Ապա, շնորհակալութիւն յայտնեց Քահանայապետին, շնորհած պատիւին համար, որ կը վկայէր Յովհաննէս ԻԳ.ի զգացումները հանդէպ հայ ժողովուրդին, շնորհակալութիւն Կարդինալ Աղաճանեանին որ պատիւն ըրած էր անձամբ կատարելու ձեռնադրութիւնն ու օծումը, Ֆրանսական կղերին եւ ամէն անոնց, որոնք իրենց կազմակերպչական աշխատանքներով կամ ներկայութեամբ պատուած էին զինքը: Խօսքը մասնաւորապէս ուղղելով Սերովբէ եպիսկոպոսի, շեշտեց.— «Շնորհակալութիւն Ն. Ս. Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսին պատուիրակ՝ Սերովբէ եպիսկոպոսի: Մեր փոխադարձ համակրութիւնը եւ եղբայրական զգացումները միշտ սերտ են, զոհերն ըլլալով հանդերձ երկար ժամանակներէ ի վեր յեղափոխուած շրջաններու»:

Յանուն Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտին, իր շնորհաւորական խօսքն ըրաւ Ուլուհոճեան Արք., յաջողութիւն մաղթելով Ամատունի Եպիսկ.ի, իրեն յանձնուած նորաստեղծ ծանր առաքելութեան գործադրութեան մէջ:

Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկոպոսի ուղերձը կուտանք իր ամբողջութեան մէջ, քիչ անդին:

Գերապայծառ Ռիւփ սրամիտ խօսքերով նախ յիշեց թէ խօսք կ'առնէ երեք հանգամանքներով.— Իբրեւ ներկայացուցիչը՝ Փարիզի Արք. Կարդինալ Ֆելթէնի, իբրեւ օժանդակ Եպս. արեւելածէս համայնքներուն եւ վերջապէս իբրեւ բարեկամ Գերպ. Ամատունիի: Առաջին հանգամանքով ողջունեց Կարդինալ Աղաճանեանը եւ յայտնեց Փարիզի յուզումը եւ հպարտութիւնը, իր ներկայութեան համար: Ապա յիշեց Փարիզի Եկեղեցւոյ հպարտութիւնը լսելով այդ զմայլելի, այնքան պարզ եւ այնքան երկնային հայկական արարողութիւնը եւ հպարտութիւնը Ֆրանսայի որ իր ծոցին մէջ ունի հայկական գաղութը, մարտիրոս եւ յաւիտենական: Իբրեւ բարեկամը Ամատունի Եպիսկոպոսի Գերպ. Ռիւփ ըսաւ. «Սիրելի բարեկամ, այս Առաքելական Թեմակալութեան հաստատումով, կ'ուզեն ըսել, եւ կարելի է Թուաբանագէտներն ալ համաձայն ըլլան որ բաժանումը կրնայ և բազմապատկութեան մը յանգիլ: Տասը տարի առաջ, Կարդինալ Աղաճանեան ըսած էր ինծի, խօսելով Գերպ. Ամատունիի մասին.— «Օր մը զինքը Եպիսկոպոս պիտի ընենք»: Եւ եղաւ: Հաւատարմութեան դաս Ձերդ Վսեմութեան կողմէ, լռութեան դաս ուրիշներու համար: Թոյլ տուէք ուրեմն որ խօսքս վերջացնելու համար՝ լռեմ»:

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ վերջապէս խօսք առաւ Կաթողիկոս Պատրիարք՝ Կարդինալ Աղաճանեան: Նախ Ֆրանսերէն, Կարդինալը յայտնեց թէ դժուար է բան մը աւելցնել ըսուածներուն, այնքան լաւ ըսուածներուն վրայ: Յայտնեց իր ուրախութիւնը օրուան արարողութեան համար եւ հայ ժողովուրդին երախտագիտութիւնը հանդէպ Ֆրանսայի՝ այս երկրորդ հայրենիքին: Կարդինալը շեշտեց թէ պապական այս կարգադրութեան մէջ հանդէպ «շատ սիրելի, շատ Թանկագին, շատ գնահատուած Հայր Կարապետ Ամատունիի», կը տեսնէ վկայութիւն մը այն մայրական հետաքրքրութեան զոր կ'ընծայէ Ֆրանսայի իր հայ զաւակներուն հանդէպ, կը տեսնէ ապացոյց մը Ֆրանսական կղերին հովուական հասկացողութեան եւ մանաւանդ Փարիզի Արք.ին եւ իր օժանդակ՝ Գերպ. Ռիւփի:

Կարդինալը կրկնեց երախտագիտութիւնը հայ ժողովուրդին Ֆրանսայի հանդէպ որ 1915էն 25 ապաստան եղած է ջարդերէն փախած Հայերուն, որոնք միացած են Ֆրանսայի անքակտելի կապերով. «պատերազմի դաշտերուն վրայ հայկական արիւնը խառնուեցաւ Ֆրանսական ազնիւ արիւնին Եւրոպայի, Ափրիկէի եւ Արեւելքի մէջ: Հայերը հպարտութիւնն ու գիտակցութիւնը ունին պատկանելու քաղաքակրթութեան հնագոյն ցեղի մը, ունին հնադարեան, հոյակապ մշակոյթ մը, հազարամեայ պատմութիւն մը, փառաւոր ծէս մը»:

Իբրեւ նախագահ Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան, Ծիրանաւոր Պատրիարքը յոյս յայտնեց թէ Ֆրանսա իր այսօրեայ դժուար ժամանակները անցնելէ ետք, կրկին պիտի ստանձնէ քարոզչարար Ֆրանսայի վաւերական առաքելութիւնը եւ Կարդինալը վերջացուց.— Ինքզինքս յանցաւոր պիտի զգայի եթէ աղօթքէն առաջ, քանի մը բառ ալ հայերէն չ'արտասանէի.—

«Մեծ է սրտիս ուրախութիւնը, պատուական ազգայիններ եւ սիրելի զաւակներ, տեսնելով զձեզ այսպէս համախմբուած այս եղբայրական, ընտանեկան սեղանին շուրջ. գլխաւորաբար եւ այնքան ազնիւ արտայայտութիւններով սրբազան առաջնորդին՝ սրբազան Մանուկեանին (ծափեր), անոր խօսքերը եղբայրական, քրիստոնէական ազգային սրտէն բխած, կը գտնեն խոր արձագանգ մեր սրտին մէջ: Եւ որպէս զի խօսքս չերկարեմ, օտարներ, շատ սիրելի ազնիւ օտարներ բազմաթիւ են. ժամն ալ յառաջացած է, յայտնելով կրկին իմ սրտագին եւ ջերմ շնորհակալութիւններս, ուրախութիւնս այս հանդիպումին համար, պիտի ըսեմ զաւակներս՝ սիրեցէք զմիմեանս»: Բուռն եւ երկար ծափահարութիւններ:

Լատիներէն եւ հայերէն աղօթքով փակուեցաւ այս օրը որ փառքի նոր աւիթ մըն էր Հայութեան համար:

Ա. Մ.

×

ՈՒՂԵՐՁ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

«Թոյլ տուէք որ յանուն Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ, ողջունեմ Վսեմաշուք եւ ամենապատիւ Կարդինալ Աղաճանեանը՝ Պատրիարք-Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, ինչպէս նաեւ Նոնս Ափոստոլիկ Գերապայծառ Պերթոլի, եւ բոլորը քրիստոնէական եղբայրական ոգիով:

Այս յիշատակելի օրուան առթիւ յանուն հայ եկեղեցւոյ ինչպէս նաեւ բոլոր Ֆրանսայի Հայոց, իմ խնդակցութիւնս կը յայտնեմ եւ շնորհաւորութիւններս Գեր. Կարապետ Ամատունի Եպիսկոպոսին, իր կեանքին այս հանդիսաւոր վայրկեանին ուր աստուածային շնորհքով կոչուեցաւ եպիսկոպոսական սուրբ աստիճանին:

Տարօրինակ չըսելու համար նախախնամական բան մը կայ կարծես մեր երկուքին կեանքին մէջ:

Առաջին անգամ այն ատեն Հայր Ամատունիին հանդիպած եմ, գրեթէ ասկէ աւելի քան 25 տարիներ առաջ, երբ երկուքս ալ տակաւին շատ երիտասարդներ էինք, պատմական եւ գեղեցիկ Վենետիկի մէջ, գիշեր ատեն մը երկնքի պայծառ աստղերուն տակ, եւ անուշ ալիքներու ձայնովը, մութին մէջ նստած կը խօսէինք իրարու հետ, առանց իրարու դէմքն իսկ տեսնելու, մեր պատմութենէն, մեր եկեղեցիէն եւ մեր ժողովուրդէն: Այդ խորհրդաւոր վայրկեանէն կարծես թէ հոգեկան հաղորդակցութիւն մը եղաւ մեր երկուքին միջեւ: Եւ զարմանքս մեծ եղաւ երբ որ ասկէ ճիշդ ութ տարիներ առաջ երբ կոչուեցայ այս պաշտօնին, եկեղեցւոյ սպասարկութեան պաշտօնին, տեսայ որ դարձեալ այն ատեն Հայր Կարապետ Ամատունին ինձմէ միայն քանի մը ամիսներ առաջ հոս եկած էր նոյն հանգամանքով եւ նոյն պաշտօնով: Եւ այս ութ տարիներու ընթացքին մեր գործակցութիւնը եղաւ աւելի քան եղբայրական (ծափեր), մեր գործակցութիւնը եղաւ իրական քրիստոնէական ոգիով եւ հայկական զգացումներով: (Ծափեր): Այսօր երբ անիկա կը բարձրանայ եպիսկոպոսական այս Ս. աստիճանին, ես վստահ եմ որ մեր գործակցութիւնը աւելի պիտի սերտանայ. եթէ դարերը, եթէ ժամանակները տեսակ մը դժբախտ եւ կարծրացեալ պարիսպներ կամ վարագոյրներ շինած են մեր երկուքին միջեւ, մենք այդ վարագոյրները կ'անտեսենք.— (բուռն ծափահարութիւններ), կը նկատենք որ երկուքս ալ, բոլորս ալ, աշակերտներ ենք սուրբ Աւետարանին: սպասաւորներն ենք Քրիստոսի, ծառաներն ենք մեր ժողովուրդին, (ծափեր): Եւ կ'աշխատինք քրիստոնէական ոգիով, մեր հայրերու աւանդութիւններով, մեր նախահայրերու հաւատքով, մեր նախահայրերու տարազով, ապրեցնել այս երկրին մէջ, այս հիւրընկալ բայց օտար երկրին, հայ ժողովուրդը ի փառս Աստուծոյ եւ յօգուտ մեր դժբախտ ժողովուրդին»: (Բուռն եւ երկար ծափահարութիւններ):

ԿԻՆԸ.— Ինծի նուէր բերած թութակդ երբեք չի խօսիր, զարմանալի չէ՞:

ԱՅՐԸ.— Դուք այնչափ շատ կը խօսիք որ խեղճ թռչունին ժամանակ չիմնար խօսելու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (99)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

— Դէպքերը, այո, խանգարեցին, անշուշտ,— համաձայնեց Հայր-Մարդպետը եւ նորից հարցրեց. իսկ ինչո՞ւ այդ Անդոք իշխանը իր դստեր չի տանում Բիւզանդիա: Կարծեօք եկած էր դրա համար, այնպէս չէ՞:

— Եւ այդ միթէ անհանգստացնո՞ւմ է քեզ, Հայր-Մարդպետ,— զարմացաւ Հավնունին պարզամտութեամբ:

— Ոչ, ոչ, պարզապէս հետաքրքիր եմ,— ասաց Մարդպետը, մտածելով, որ թագաւորը երեւի վստահութիւն չունի դէպ իր անձը, ուստի ինչ-ինչ բաներ ծածուկ է պահում իրենից:

Իսկ Արշակը սովորաբար հարկ չէր տեսնում իր ամէն մի քայլը բացատրելու:

Պալատը, ինչպէս միշտ, ապրում էր լի կեանքով, բայց Թագաւորն ինքը վերջերս դարձել էր զարմանալի ինքնամփոփ, առաջուայ պէս չէր հետաքրքրւում ամէն ինչով, եւ դա զարմացնում էր պալատականներին:

Սովորականի պէս լսում էր զեկոյցներ երկրի ներքին եւ արտաքին կացութեան մասին, անում էր անտարբեր կարգադրութիւններ, նժոյգ նստած գնում էր գրօսանքի եւ կամ, պալատում մնալով, շաբաթը մի երկու անգամ այցում էր Փառանձեմին ... Բայց Աւա՞նը՝ մոռացել էր կարծես. առաջ օր չէր անցնի, որ նա չխօսէր այդ մասին կամ չմտահոգուէր նրանով ... Դա զարմացնում էր մանաւանդ այն պատճառով, որ ամէնքին յայտնի էր, թէ մի ամիս առաջ պատրաստւում էր գնալ աւան, իսկ հիմա՝ոչ մի խօսք... Այդ հասկանալի էր այն օրերին, երբ պէտք էր պարզել Գնէլի սպանութեան հանգամանքները, գտնել մարդասպանին, որ ոճիրը գործել էր իր անունով... Մարդասպանը գտնուեց եւ պատժուեց ... Բայց ա՞յժմ:

Եւ ահա մի օր, երբ զբօսանքից վերադառնալով, ըստ սովորութեան հարցրեց իրեն դիմաւորող հազարապետին՝ «ի՞նչ նոր» — հազարապետը պատասխանեց.

— Եկել է նոր քաղաքի շահապը, արքայ, եւ սպասում է տեսութեանդ:

— Վարազ իշխանը,— բացականչեց Արշակը եւ նրան ասես շանթեց մի միտք. ինչպէ՛ս է մոռացել Աւանը, իր խոստումները Վարազ իշխանին. մինչեւ օրս չի ուղարկել նրան խոստացած գործաւորները: Ի՞նչն էր այս ամէնի պատճառը ... Նա յիշեց նախարարների մերժողական գրութիւնները, վերջին օրերի մտահոգիչ հանգամանքները ... Տիրիթին եւ ... Իսկ այժմ ի՞նչն է մոռացնել տալիս ... Փառանձե՞մը ... Նրա վիճա՞կը ...

Այս ամէնի մասին մտածելով՝ մոռացել է իր Աւանը՝ իր նուիրական գործը... Իսկապէս մինչ այդ դէպքերը ոչ մի բան Արշակին այնպէս չէր զբաղեցնում իր Թագաւորութեան մէջ, ինչպէս զօրքը եւ իր հիմնած Աւանը, առանձնապէս Աւանը: Նրան միշտ անհանգստացնում էր այն միտքը, թէ սկսածը յանկարծ մնար կիսատ կամ անաւարտ՝ դա կը լինէր խայտառակութիւն իր անուան, իր գահի, իր իշխանութեան համար:

Այդ էր պատճառը, անշուշտ, որ Աւանին վերաբերող մէն մի լուր հետաքրքրում էր նրան եւ անհանգստացնում այն աստիճան, որ ցանկանում էր իմանալ անմիջապէս: Այդպէս էլ այժմ. երբ իմացաւ Վարազ իշխանի ժամանումը՝ անհանգստացաւ: Թէեւ իրիկնաժամ էր եւ ինքը յոգնած, բայց, պալատ մտնելուն պէս, հրամայեց, որ Աւանի կառավարիչին բերեն իր մօտ:

— Յուսամ՝ գալուստդ բարի է, իշխան,— սկսեց Արշակը, երբ Վարազ իշխանը խոնարհումով մտաւ նրա առանձնարանը, ուր գորգապատ յատակին կային եռոտանի կարմիր մի սեղան եւ երեք բազկաւոր աթոռ՝ ձկան ատամներով ընդելուզուած:— Աւանի կառուցումը անշուշտ կանգ է առել ցրտերի հետեւանքով, այնպէ՞ս է:

— Ոչ, արքայ, թէեւ ցուրտ, բայց աշխատանքը շարունակւում է,— ասաց Գնունին, թագաւորի հրաւէրով նստելով բազկաթոռներից մէկին:— Սակայն կարելի էր անել աւելին, եթէ նախարարաց գործաւորները գային. գործաւորներ, որ դու խոստացար, արքայ:

Արշակը թէեւ գիտէր դրանց չգնալու պատճառը, բայց իր արժանապատուութիւնը պահած լինելու համար, որ Վարազը չկարծի թէ նախարարները անտեսում են իր խօսքը զարմացած ձեւացաւ. միթէ՞ չեն եկել... Գուցէ կարծել են մօտեցող ձմրան պատճառով կառուցում ու աշխատանք չի կատարուելու:

— Թւում է, արքայ, ձմեռը պիտի չխանգարէր, եթէ ցանկային ...

— Ես այնուամենայնիւ հակամէտ եմ կարծելու, իշխան, որ գարնան նոքա կ'ուղարկեն խոստացած մարդերը,— ասաց Արշակը եւ մտածեց. «Մինչ այդ ես կը ստիպեմ նոցա»...

— Ուրախ կը լինեմ, արքայ, եթէ ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Ալֆորվիլի հանգանակութեան արդիւնքը

Քաղաքապետարանի շրջան	Ն · Ֆ ·1364 ·—
Փլաս Քարնոյի շրջան	Ն · Ֆ ·1265 ·50
Իլ Սէն Փիէռի շրջան	Ն · Ֆ · 1648 ·50
Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղէն	Ն · Ֆ · 100 ·—
Ընդհ · գումար	Ն · Ֆ · 4378 ·—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ

ԱՌԹԻՒ ԹԷՅԱՊԱՐ ՄԸ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, ի պատիւ երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու, Յունուար 8, Կիրակի ժամը 16էն 24, Հայ Մշակոյթի Ս · Թէհլիրեան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ :

Մուտքը ազատ է : –

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թորոսեան եւ զաւակներն ու ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ, գրով կամ ծաղկեպսակով ու նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԹԱԳԻՈՐ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին՝ Շահզատէ Ֆէրմանեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Ֆրէնկեան, Այրի Տիկին Սուլթան Գուզուլիկեան Տէր եւ Տիկին Գուզուլիկեան ընտանիքները, Այրի Տիկին Արմենուհի Կարապետեան եւ զաւակները, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ՝

ՄԻՀՐԱՆ ՖԷՐՄԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի եւ անսպասելի մահուան առթիւ :

Նոյն առթիւ Հ · Յ · Դ · Սէն Մարկրիթի (Մարսէյլ) «Համազասպ» խումբին բոլոր ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն լաւագոյն համակիրներէն Միհրան Ֆէրմանեանի մահուան առթիւ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Զուիցերիոյ Լոքարնօ քաղաքին մէջ գորգի գործով զբաղող, նախապէս Պոլսոյ մէջ փաստաբան Գէորգ Շահինեանի կինը եւ աղջիկը, որոնք Փարիզ կամ շրջանները կը բնակին, շատ կարեւոր խնդրի մը համար : Կը խնդրուի իմացնել Փարիզի Ս · Յովհ · Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Նոր Տարւոյ եւ Ծնունդի առթիւ Չորեքշաբթի օրուան հաւաքոյթները ընդհատուած են :

Վերաբացում՝ 1961, *Յունուար* 11, *Չորեքշաբթին :*

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ · Կ · Խաչի Շրջ · վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն կողմէ, Հինգշաբթի, Դեկտ. 29ին, ժամը 15ին ;

Salle Cadet, 21 Rue Cadet

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական պարեր, ներկայացում, եւ անակընկալներ :

Միջնարարին՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ բացառիկ յայտնութիւնով մը նոր տարին պիտի շնորհաւորէ ու մանուկներուն պիտի բաժնէ նախընթրիք եւ միրգ :

Փոխադրութեան համար հանրակառքերը կը մեկնին ·—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ ժամը 13·30*ին Փլաս* Քառնօ :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ժամը 13·30*ին, Պ · Նիկողոսեանի նպարավաճառատան առջեւէն (պիտի անցնի Սարսելէն) :*

ԻՍԻ ·— ժամը 13·30*ին Խրիմեան դպրոցէն :*

ՇԱՒԻԼ ·— ժամը 13·30*ին դպրոցին առջեւէն :*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1961 "ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑ - ԱԼՊՈՄԸ

Հրատարակութիւն Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջանին

Շքեղ նկարներ, գրական եւ պատմական նիւթերով, ճոխ բովանդակութիւն :

Ընտիր թուղթով ·— 13 էջ

ԳԵՂԱԶԱՐԴ ԵՒ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

Բացառիկ խնամքով եւ ճաշակով պատրաստուած այս ՕՐԱՑՈՅՑ – ԱԼՊՈՄԸ պիտի կազմէ ամէն հայ տան զարդը :

Գին 5 Ն · Ֆրանք

ԴԻՄԵԼ ·— Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի անդամներուն :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Պոմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ 29 Դեկտեմբեր, Հինգշաբթի օր :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 28 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8987 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4788

ԹՐՔԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ԴԷՊՔԸ

Աթաթիւրքի արձանին խորտակումը դեռ կը զբաղեցնէ Թուրք հանրային կարծիքն ու ղեկավարները :

Ալեքսանտրէթէն հասած լուրերու համաձայն, 39րդ զօրաբաժնի բանակատեղիին մէջ հսկողութեան տակ առնուած են մօտ 170 հոգի, — մեծամասնութիւնը կը պատկանի ալէվի (քըզըլ-պաշ) աղանդին : 5 - 8 հոգի կասկած կը ներշնչեն թէ բուն յանցաւորներն են, մասնաւորաբար երկու կիներ, որոնք դէպքին օրը խոյս տուած են Ալեքսանտրէթէն՝ անձնական ինքնաշարժով, եւ այր մը, որ ռումբը զետեղած է արձանին ստորոտը :

Կը կարծուի թէ դէպքին կազմակերպիչները անոնք են որոնք, տարագրուած քիւրտ շէյխերու եւ աղաներու կողմնակից, կը պայքարին Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին դէմ :

Կ'ըսեն նաեւ թէ այս անհաբեկչական շարժումը, որ կատարուած է Սահմանադիր Ժողովի ընտրութեանց նախօրեակին, կը ձգտի խանգարել երկրին ներքին ապահովութիւնը :

Ալեքսանտրէթցիներուն կարծիքով, դէպքը կապուած է այն պահանջին՝ զոր ներկայացուց Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը, պնդելով թէ Հաթայը (Ալեքսանտրէթի Սանճաքը) մաս կը կազմէ Սուրիոյ :

Այսպէս, Թրքական կառավարութիւնը խուզարկած է արաբական եւ հելլենական չորս փոխադրանաւեր, որոնք կը գտնուէին Ալեքսանտրէթի նաւահանգիստը :

Անգարայի մէջ, քաղաքական երեւակայութիւնը աւելի վառ, կ'ըսեն թէ դէպքը կազմակերպուած է «արաբ յառաջդիմասէր կուսակցութեան» կողմէ, որու կեդրոնը կը գտնուի Լիբանանի մէջ :

Դեռ աւելին, — Թուրքերը կ'ըսեն թէ ռումբը դրուած է ... Ֆրանսացիներու կողմէ, ջլատելու համար Թուրքեւարաբական բարեկամութիւնը, որ երեւան եկաւ Ալժերիոյ դատին առթիւ:

Այսպէս կամ այնպէս խուզարկութիւններ կը կատարուին արաբական գիւղերու մէջ, զբօսավայրերու եւ կասկածելի անձերու բնակարաններուն մէջ :

Հաթայի կուսակալը յայտարարեց թէ պայթուցիկ նիւթը ԹՐԹԲԼ է, թէ ցարդ հարցաքննուած են 35 հոգի, ամանք արաբախօս : Բուն կասկածելիներուն անունները պիտի յայտարարուին շաբթուան ընթացքին :

Կատարուած քննութեանց եւ խուզարկութեանց իբրեւ առաջին արդիւնք, գտնուած է չորսի ծալլուած թուղթի կտոր մը, վրան ձեռագիր արձանագրութիւն մը, որ գաղտնի կը պահուի : Արեան հետքեր եւս կան, — այդ արիւնը կը պատկանի դէպքէն քիչ առաջ դաշոյնով վիրաւորուած անձի մը :

Ու մինչ կը շարունակուին խուզարկութիւնները եւ հարցաքննութիւնները, նոյնքան աշխուժութիւն ցոյց կուտան ցոյց ու միթինկ կազմակերպելը իրենց գործ ըրած մասնագէտները :

Ալեքսանտրէթի միթինկին մասնակցած են Անգարայէն ու Պոլիսէն մինչեւ Հաթայ թռած համալսարանականները : Ճառ մը խօսած է Թուրք Յեղաշրջական Օճախներու նախագահ Փրոֆ. Ջաֆէր Թունայա : Նման միթինկները կը շարունակուին Քէօթահիոյ, Պրուսայի, Իզմիրի, Մերսինի, Իզմիթի, Անթալիոյ, Անգարայի մէջ: Պոլսոյ մէջ համալսարանականները քսան հազար հոգի, պահակազունդի հրամանատար Կիւվէնթիւրքի առաջնորդութեամբ, ջահերով թափօր կազմած՝ գացին Թաքսիմի յուշարձանին առջեւ, ճառեր խօսեցան, անիծեցին դէպքին հեղինակները, եւ միաբերան երգում ըրին, յետոյ ջահակիր պահակներ ձգած՝ հեռացան գիշերը ուշ ատեն :

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՂԷՏԸ

Եուկոսլաւ քարիւղատար շոգենաւը, որ 212 ժամէ ի վեր կ'այրի Պէյքոզի առջեւ, դեռ կախուած կը մնայ իբրեւ անմախըն թաց աղէտ մը Պոլսոյ վրայ : Աղէտեալ շոգենաւը դեռ ունի երեք մթերանոցներ, որոնք լեցուած են մօթօրիւով : 15 մթերանոցներու պենզինը սպառած է, բայց վերջ չեն գտած պայթումները : Եթէ այս պայթումներուն հետեւանքով, կրակ առնեն Վոսփորի եզերքը հաստատուած քարիւղի մթերանոցներէն մէկն ու մէկը, կրնայ այրել Պոլիսը :

Այս ահաւոր վտանգը կանխելու համար, որոշուեցաւ եւ շահագրգռուողներուն յայտարարուեցաւ թէ վառելանիւթի ամէն մթերանոց պէտք է փոխադրել քաղաքապետութեան սահմաններէն դուրս, բնակութենէ հեռու : Այսպէս «Մոպիլ Օյլ»ի մթերանոցները պիտի փոխադրուին Եարըմճա, «Փեթրոլ Օֆիսը»՝ Տէրինճէ, «Շէլը»՝ Թուզլա :

Այնքան ատեն որ այդ մթերանոցները կը մնան Վոսփորի մէջ, դիպուածէ մը կախում ունի Պոլսոյ չայրիլը : Մոպիլ Օյլի մթերանոցներուն մէջ կը գտնուի 55 հազար թոն պենզին, — տարեկան 250 հազար թոն պենզին կը բերէ ու կը ծախէ այս ընկերութիւնը : Շէլ ընկերութիւնը միշտ 50.000 թոն վառելանիւթ կը պահէ Վոսփորի մէջ: Եթէ այս մթերանոցներէն մէկն ու մէկը կրակ առնէ, իրերայաջորդ պայթումներու ընթացքին՝ կրակէ գօտիով մը կը պաշարէ քաղաքը եւ մոխիրի կը վերածէ :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ջրոյց կը հշի թէ Թուրքիոյ արդի կառավարութեան մէջ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին՝ զօրաւոր դահլիճով մը ներկայանալու համար Սահմանադիր Ժողովին, որ պիտի սկսի գործել Յունուար վերջին: Հաւանաբար դահլիճին մէջ մտնեն Սարփէր, Էօզտիլէք, Աթաման, իսկ Ալիճան հրաժարի :

× Եասը Ատայի բանտարկեալ աւազանիին արտօնուեցաւ ընդունիլ իրենց ընտանեկան անդամներուն այցելութիւնը, ու «Ֆէնէր Պահչէ» շոգենաւով՝ բանտարկեալներուն մայրերը, հայրերը, կիները, զաւակները գացին Եասը Ատա, կէս - օր միասին անցընելու իրենց հարազատներուն հետ :

× Անգարայէն կը հաղորդեն թէ Հանրապետութեան նախորդ նախագահը, Պայար, ապօրէն հարստութիւն չէ դիզած : Սկիզբները գրեցին թէ 103 միլիոն ոսկի իւրացուցած է, այժմ քննիչ մարմինը կը յայտնէ թէ իբրեւ Հանրապետութեան նախագահ նուէր ստացած է միայն 680 հազար ոսկի :

× Ճէմալ Կիւրսէլի արիւնը, քննութեան համար, օդանաւով ղրկուած էՄերիկա : Կիւրսէլ առողջացած է եւ գործի ձեռնարկած :

× Թրքական եղեռնալցատ ատեաններու կողմէ վերջերս տրուած 13 մահավճիռները ստորագրուեցան Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին կողմէ : Ատանայի եւ Զանկըլտըքի մէջ արդէն սկսած են բարձրացնել կախաղանները :

ՎԱԹՍՈՒՆԸՀԻՆԳ ՀՈԳԻ ձերբակալուած են Անգարայի մէջ: Այս թիւը հաղորդուեցաւ Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէի բանբերին կողմէ : Հաղորդագրութեան համաձայն ձերբակալուածներուն մէջ են Հանգստեան կոչուած համալսարանի երկու փրոֆէսօրներ, վեց փաստաբաններ, երկու կիներ, եօթը փոքըր առեւտրականներ, ութ պաշտօնատարներ, երկու ենթասպաներ եւ 37 ուրիշներ : Բոլորն ալ «Դեմոկրատ կուսակցութեան անդամներ են եւ մոլեռանդ կրօնաւորներ» որոնք թռուցիկներ հրատարակած ու քննադատած են զօրավար Կիւրսէլը եւ Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէն : Պիտի դատուին զինուորական ատեանի առջեւ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԻԹՕ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ ԿԸ ԽՕՍԻ
ԵՒ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

Երկուքուկէս տարուան մէջ առաջին անգամն ըլլալով՝ մարեշալ Թիթօ խօսք առած է խորհրդարանին առջեւ : Ճառին պաշտօնական պատրուակը՝ քննութիւն 1961 - 65 հնգամեայ ծրագրին, որ կը նախատեսէ ազգային եկամուտի 70 առ հարիւր յաւելում : Սակայն ճառին իսկական պատճառը համայնավար 81 կուսակցութիւններու վերջին մանիֆեստն էր ուր, ծանր մեղադրանքներ եղան Եուկոսլաւ վարչակարգին դէմ :

Մարեշալ Թիթօ պատասխանած է եղած մեղադրանքներուն խիստ եւ վճռական ոճով, ինչ որ պատճառ դառնայ, հաւանաբար, Մոսկուայի եւ արբանեակներու նոր քննադատութիւններուն եւ յարաբերութիւններու վատթարացման :

« Մեզի դէմ եղած ամբաստանութիւնները, յայտարարած է մարեշալը, ճշմարտութեանց հակառակ են, անոնց նպատակն է բաժնել համայնավարները եւ Եուկոսլաւիոյ միւս քաղաքացիները » :

Միւս կողմէ Թիթօ բացէ ի բաց ամբաստանած է համայնավար Չինաստանը իբրեւ պատասխանատու Եուկոսլաւիոյ դէմ եղած «ամբաստանութիւններուն» ու դիտել տուած է, թէ միջազգային հիմնական խնդիրներուն մէջ (ապազինում, ապագաղութատիրութիւն եւայլն) Եուկոսլաւիոյ դիրքը համապատասխան է ընկերվարական այլ երկիրներու քաղաքականութեան հետ:

Առիթէն օգտուած է քննադատելու համար Ֆրանսայի Ալժերիոյ քաղաքականութիւնը: Ըստ մարեշալին՝ Ալժերիոյ մէջ բանակը կը կրակէ ժողովուրդին վրայ : Պահանջած է հանրաքուէի գործադրութիւն, ՄԱԿի կազմակերպութեամբ եւ հսկողութեամբ :

Թիթօ չուզեր սակայն կողմ բռնել միջազգային պաղ պատերազմին մէջ: Չէզոք երկիրները խաղաղութեան կարեւոր ազդակներ են, ըստ մարեշալ Թիթոյի :

Ալժերիայէն զատ, Թիթօ խօսեցաւ նաեւ Քոնկոյի մասին : Թիթօ չի կարծեր որ ՄԱԿէն զատ որեւէ ուրիշ միջոցով կարելի կ'ըլլայ լուծել Քոնկոյի հարցը : Համայնավար վտանգը պատրուակ մըն է Եուկոսլաւիոյ վարչապետին համար, որ արեւմուտքը գլխաւոր պատասխանատուն կը նկատէ Քոնկոյի դէպքերուն :

Թիթոյի ճառը երկու ժամէն աւելի տեւեց: Թիթօ խօսեցաւ նաեւ արեւմուտքի հետ իր երկրին յարաբերութեանց մասին: Կը նկատէ թէ այդ յարաբերութիւնները գլխաւորաբար մշակութային եւ տնտեսական եղած են: Կ'ըսէ նաեւ թէ Ֆրանսայի հետ յարաբերութիւնները աւելի լաւ կրնային ըլլալ :

Վերջապէս անդրադառնալով ափրիկեասիական երկիրներու հետ յարաբերութիւններուն, Թիթօ չեշտեց թէ «փոխադարձ հասկացողութեան, սերտ գործակցութեան եւ հանդուրժողութեան նմոյշ մըն է » :

ՖՐԱՆՍԱ ՊԱՅԹԵՑՈՒՑ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԻՐ ԵՐՐՈՐԴ ՌՈՒՄԲԸ

Դեկտեմբեր 27, Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 7.30ին Ռեկանի մէջ, Ֆրանսա պայթեցուց հիւլէական իր երրորդ ռումբը :

Պայթիւնը մեծ ուժ մը չունէր կը հաղորդէ բանակներու նախարարը : Բոլոր միջոցները ձեռք առնուած էին որպէսզի բնակչութիւնները չվնասուին :

Ֆրանսա հիւլէական իր Ա. ռումբը պայթեցուց Փետրուար 13ին, երկրորդը Ապրիլ 1ին:

Այս երրորդը հաւանաբար կոչուի Ծը - նունդի ռումբը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻ պայքարը սկսած է Ֆրանսայի մէջ: Երկուշաբթի օր ձայնասփիւռէն, Անկախներու ընդհ. քարտուղարը Տիւշէ բացատրեց թէ ինչո՛ւ պէտք է «ոչ» պատասխանել: Յայտնելով հանդերձ թէ կուսակցութիւնը ազատ կը թողու իր շարքերը, ինչպէս իր հիմնական սկզբունքն է: Տիւշէի համար Ալժերիոյ անկախութիւնը կը նշանակէ Ֆրանսայի սընանկութիւնը եւ քաոս Ալժերիոյ մէջ: Հեռատեսիլէն, նոյն օրը, արմատականները Կայառի բերնով արտայայտուեցան նոյն ձեւով: Կայառ չի հասկնար թէ ինչ կը նշանակէ այս հանրաքուէն: Իր եզրակացութիւնն է՝ ոչ կամ ձեռնպահութիւն :

ՕՌԱՆԻ մէջ (Ալժերիա) Եւրոպացիներ խոշտանգուած եւ սպաննուած են, մահմետականներու կողմէ: Լուսարգել յայտարարուած է :

ԽՐԻՄ ՊԵԼՔԱՍԵՄ «փոխ - վարչապետ» եւ «արտաքին նախարար» «Ալժերիոյ Առժամեայ կառավարութեան» Գահիրէի մէջ յայտարարեց.— «Տը Կոլի հանրաքուէն, զրաւման բանակի ներկայութեան յաւելեալ խոչընդոտ մըն է Ալժերիոյ հարցի խաղաղ լուծման: Այսուհետեւ, ամէն մարդ գիտէ, թէ պատերազմի շարունակութեան եւ հաւասարէ հաւասար բանակցութիւններէն դուրս ոչ մէկ այլ լուծում գոյութիւն ունի »:

ՄԷՆԻՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ նոր սահմանադրութիւնը՝ «Թագաւորէն ժողովուրդին շնորհուած» կը չեշտէ գահակալին «սահմանադրական» ըլլալը : Կը կառավարէ նախարարներու խորհուրդին միջոցաւ որ իր կարգին պատասխանատու է՝ Ազգային Ժողովին : Թագաւորը կը նշանակէ եւ կը պաշտօնազրկէ նախարարները, վարչապետին առաջարկով: Ժողովը կ'ընտրուի չորս տարուան համար, ունի 90էն 120 անդամ : Թագաւորը կրնայ ժողովը լուծել հրովարտակով :

ՍՈՒՍԹԵԼԻ արգիլուեցաւ Ալժերիա երթալ :

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ կացութիւնը միշտ ծանր է: Եթէ գործադուլի պատրուակը կառավարութեան ծրագրին դէմ բողոքն է, կը մնայ սակայն հիմնական պատճառը որն է՝ կառավարութիւնը տապալել: Մինչ երկիրը տագնապալի օրեր կ'անցընէ, Պոտուէն եւ Ֆապիոլա կ'որոշեն իրենց ղարթօնքը Սպանիա անցընել, իսկ Լէոփոլտ եւ Լիլիան Կոաս կը գտնուին:

Մ[illegible] ոստիկանութիւնը գործադուլի մէջ չէ [illegible] .. բանթողներու համաձայնութեամբ, թերթերը միայն չորս էջի վրայ լոյս կը տեսնեն :

Գործադուլը ներկայիս օրական հարիւր միլիոն կ'արժէ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ 344 ըմբոստներ կուիւներէ դուրս հանուած են վերջին շաբթուան ընթացքին :

ԵԹՈՎՊԻՈՅ մէջ դժուարութիւններ կը ծագին Էրիթրէայի պատճառով, ուր ազգայնականները կը ստիպուին հեռանալ, ազատ Էրիթրեցիներու հետապնդումներէն :

ԽԱԼ ՈՒՆԻ

ԽՄԲ.— Շ. Նարդունի, իր «Նարդեան Բժշկական Բազմալեզուեան Համայնագիտարանէն» նմոյշ մը եւս կուտայ «Հայ - Բոյժ»ի Օգոստոսի թիւին մէջ, որ լոյս կը տեսնէ ի մօտոյ: Կուտանք այդ յօդուածը գաղափար մը տալու համար կատարուած պրպտումներուն մասին՝ լեզուաշինութեան տեսակէտով.—

Լատիներէն՝ նեվուս: *Ֆրանսերէն*՝ նեվի: *Անգլերէն*՝ պըրթմարք: *Գերմաներէն*՝ մութթըրմալ: *Ռուսերէն*՝ ռոդինկա: *Յունարէն*՝ սփիլոս: *Արաբերէն*՝ պուրիշ: *Պարսկերէն*՝ խալ: *Թուրքերէն*՝ պէն (= պէնկ):

ԲԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ

Գրեթէ բոլոր բառարանները, հայերէն կամ այլ լեզուներով, խալը կը շփոթեն ցանին հետ:

Հայերէն՝ խալին հոմանիշ կը տրուին ծին ու նշան բառերը:

Նշան բառին համապատասխան յունարէն բառը, սեմիոն (*ֆրանսերէն*՝ սինեը), *առաջին անգամ գործածած է Հիպպոկրատ (Թարգմ. Լիթրէ, Ը. հատոր, էջ* 846): *Մեր մէջ՝ ծին կոչուած է այդ նշանը, որովհետեւ վերջնատաց չէ, այլ ծննդական:*

Ըստ հին աւանդութիւններու՝ կիները կը կարծէին թէ, իրենց յղութեան շրջանին, ամէն արտառոց ցանկութիւն կամ փափաք, երբ չի գոհացուիր, իր կնիքը կը դրոշմէ երախային մարմնոյն վրայ: Ուստի զարմանալի չէր տեսնել յղի կիներ, որոնք իրենց յետոյքը կը կամթէին՝ արտառոց փափաք մը յայտնելու ժամանակ, որպէսզի նշանը դրուի երախային մարմնոյն ծածկուած մէկ մասին վրայ, ինչպէս յետոյքը: Ահա թէ ինչո՛ւ ծիները կը կոչուին նաեւ փափաք, ֆրանսերէն անվի, տեզիրանս *կամ* լիւպի: *Արաբերէն* վահամ:

Իրողութիւն է, սակայն, որ խալը կամ ծինը ցանկալի նիշ մըն է, սեւ բիծ մը, որ մասնաւոր գեղեցկութիւն մը կուտայ աղջիկներու կամ պատանիներու դէմքին: Ատիկա կը կոչուի գեղանիշ, Ֆրանսերէն՝ կռէն տը պօթէ: *Ահա թէ ինչո՛ւ արուեստական ձեւով եւս կը շինուին խալեր, որոնք կը կոչուին* ճանճ:

Խալը շատ երգած են պարսիկ եւ արաբ բանաստեղծները: Մեր գրականութեան մէջ մտած է Շիրվանզադէի Նամուսով:

Պարսկերէն՝ խալ կը կոչուի նաեւ նէքը *նարտի խաղին մէջ, ու* խալ ի նան՝ *սեւ գնդիկները, որոնք կը դրուին հացերուն վրայ (այլ բառով՝ սոնիճ, ըստ ոմանց՝ արջնդեղ):*

Այլ է, սակայն, ցանը:

Այս բառը, զոր Աճառեան եւ Մալխասեան կը կարծեն թէ ցանել բային արմատըն է, ինծի կը թուի թէ օտար է: Հնդկերէն սէն *(տես Թաղիադեանց, որ կը դնէ հայերէն երեւիլ բառին համապատասխան) կամ* սան *կը նշանակէ ցորենի հիւանդութիւն մը, որ նշան կուտայ դեղին բիծով մը: Ահա թէ ինչո՛ւ Թուրքերէն* սան լէքէսի *կը կոչուի ցանը:*

Բառին ծագումը մէկ կողմ, ցան կը նշանակէ՝ մորթային գունազան բիծեր, յաճախ դեղնորակ, կապտորակ կամ գորշ, որոնք երեւան կուգան ընդհանրապէս չիկահեր անձերու դէմքին վրայ, (փուալ տը ռոռօ *կը կոչուին այս անձերը՝ Ֆրանսերէն լեզուով), ինչպէս նաեւ արեգակնային ճառագայթներու ներգործութեան ենթակայ մորթերու կամ յղի կիներու երեսին վրայ:*

Ցանը, եթէ միայն մորթային արատ մըն է, կը կոչուի դեռ պուտ կամ պուտպուտիկ, պեպեն, մա՛*ն: Բայց երբ փոսիկներ կը ձեւացնէ, ինչպէս ծաղկախտէ առողջացած անհատներու մորթին վրայ, կը կոչուի* չիչ, *— դէմքը՝* չէչոտ, *նաեւ* ծաղկաւեր: *Թուրքերը կը կոչեն* չիլ, *չաղաթայերէն՝* չիդիթ:

Միւս կողմէ, միշտ խալէն զատորոշ, ծին կը կոչուին մորթային այլազան բիծեր, ըստ իրենց ձեւին՝ գինիի արատ (թաշ տը վէն), *ելակի արատ, հաղարջի արատ, խաղողի արատ, թութի արատ, խեցգետնի ճանկ, նաեւ ոսպանման արատ* (լանթիկօ), *թեփանման արատ: Այս անուններով կը հասկցուին այն մորթային արատները, որոնք այն տպաւորութիւնը կը թողուն թէ գինի թափուած է կարծես ենթակային դէմքին վրայ, կամ խաղող է ճմլուած, կամ թութեր կազմուած, կամ խեցգետին մը իր ճանկերն է բացած:*

Ժողովուրդը Յուդայի ցան կը կոչէ մասնաւորաբար այն նիշերը, որոնք վառ կարմիր են:

*Յունարէն լեզուն դարերու խորերէն կը բերէ, միշտ ցան նշանակութեամբ, է*փելիտ *բառը, — ծագումը անստոյգ, ըստ ոմանց արմատական իմաստով՝ դամ, բշտիկ, ըստ այլոց՝ արեւի հետք: Նաեւ* փաքիտա, *զոր առաջին անգամ կը գործածէ Պղուտարքոս՝ ոսպի նմանութեան թելադրանքով:* Սփիլոս *արմատական իմաստով կը նշանակէ աղտ, կեղտ,— հայերէն ցան բառը եւս ունի նոյն այդ նշանակութիւնը:*

Հարուստ է պարսկերէն լեզուն, որ կուտայ նամաշ, քէլէֆ *բառերը ցան նշանակութեամբ, Խորասանի բարբառով՝* քէֆմէք, քոնճուտեք *հոմանիշները:* Պէնէկ, *անկէ՝* պէնկ, *կը կոչուին վարդագոյն փոքրիկ բիծերը, որոնք, ըստ պարսիկ բանաստեղծներու, կը գոյանան գեղուհիներու երեսին վրայ՝ երբ գինի կը խմեն առատօրէն: Իսկ խալին հոմանիշ՝* շամէ, մահ ի կիրիփթ, *նաեւ* թաշ *(չշփոթել ֆրանսերէն* թաշ *= արատ բառին հետ, թերեւս ծագումով պարսկերէն):*

Արաբերէն ապրաշ *բառը (տես վարը) տուած է* պուրիշ *զոր պէտք չէ շփոթել* ապրաս *բառին հետ, որ կը նշանակէ բորոտութիւն* (պարաս *արմատէն):*

Ռուսերէն հոմանիշ՝ վեսնուշկա:

Անգլերէն՝ մոլ, փրէքլ:

Գերմաներէն՝ սոմմըրփլէք *(ամրան բիծ):*

Կենդանիներուն վրայ՝ խալը կը կոչուի պիսակ, խայտուց: *Պիսակաւոր ձին՝* նարտուկ *(արաբերէն* ապրաշ*): Աղամանդին խալը՝* գեզ:

Իսկ երբ խալիկ կ'ըսենք, կը նշանակէ ոչ թէ փոքր խալ, այլ միայն բազկոսկր: Խալուլակ՝ դաստակ:

ԲԺՇԿԱԳԻՏԱԿԱՆ

Խալ կը կոչուի մորթային այլասերում մը ըստ գոյնի, ձեւի, կազմութեան ու մեծութեան:

Ըստ գոյնին՝ կրնայ կարմիր ըլլալ, կամ դեղնորակ, կամ գորշ, կամ սեւ, — որոշ խալեր կան, որոնց գոյները աւելի կը շեշտուին յղութեան շրջանին, արեւի ներգործութեամբ, հազալու կամ պոռալու ժամանակ:

Ըստ ձեւին՝ կրնայ միայն բիծ մը ձեւացնել, բոլորակ կամ ձուաձեւ, յաճախ ելունդ մը, — վերջին պարագային՝ կը կոչուի «կակուղ կոծիծ», այն տարբերութեամբ որ վրան երկու - երեք թել մազ բուսած կ'ըլլայ:

Ըստ կազմութեան՝ կրնայ մորթային պարզ հիւսուածք մը ունենալ կամ զարգանալ մազերակներու վրայ, — վերջին պարագային՝ կը կոչուի անժիոմ, *այս է որ, երբ տափարակ է, կը ձեւացնէ «գինիի արատ», երբեմն գրաւելով մէկ երեսին կէսը, բերնին կամ քիթին շուրջ:*

Ըստ մեծութեան՝ կրնայ այնքան փոքր ըլլալ որ կարծել կու տայ թէ լու մը փակած է մորթին, կամ խոշոր ըլլալ ոսպի մը չափ, երբեմն աւելի:

Ըստ տեղին՝ կրնայ բուսնիլ երեսին, վիզին, կուրծքին կամ թեւերուն վրայ:

Ընդհանրապէս ի ծնէ: Չի կորսուիր, չ'անհետանար, այնպէս որ «նշան» մը կը կազմէ, — «ծիծին վրայ խալ ունի» կ'ըսեն (Շիրվանզադէ): Ընտանիքներ կան, որոնց անդամներուն մօտ յաճախադէպ է:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱՐԱՆՆԵՐԸ

Դարերու անցեալ ունի հայ մշակոյթի պատմութիւնը: Դ. դարու վերջաւորութեան, հայ գիրերու ստեղծումով, հիմը դրուեցաւ նաեւ մայրենի լեզուի դասաւանդութեան: Ե. դարուն եւ յետագային հիմնուեցան այսպէս կոչուած վարդապետարաններ՝ բարձրագոյն դպրոցներ, որոնք կը գործէին Անիի, Տաթեւի, Հաղբատի, Սանահինի եւ այլ վայրերու մէջ: Իսկ աւելի ուշ ստեղծուեցան իսկական համալսարաններ: Այսպէս, 1280ին Վայոց Ձորի մէջ հիմը դրուեցաւ Գլաձորի համալսարանին, որ ի տարբերութիւն մինչ այդ գոյութիւն ունեցած դպրոցներուն՝ ստեղծուած էր ոչ թէ վանքի մը մէկ բաժանմունքը, այլ իբրեւ ինքնուրոյն ուսումնական հաստատութիւն: ԺԴ. դարու կէսին սկսած է գործել Տաթեւի համալսարանը: Այդ համալսարանին մէջ, աստուածաբանութենէն զատ, ուսանողները կը հետեւէին բնագիտութեան, թըւաբանութեան, բժշկութեան եւ այլ գիտութիւններու: Գլաձորի եւ Տաթեւի համալսարանները մեծ դեր կատարած են միջնադարեան հայ մշակոյթի զարգացման գործին մէջ: Դժբախտաբար, յետագային, օտար բռնակալներու տիրապետութեան հետեւանքով ընդհատուեցան բարձրագոյն կրթութեան դասաւանդութիւնները՝ Հայաստանի մէջ:

Միայն, 19րդ դարուն է որ հիմը դըրուեցաւ, վերստին, հայ բարձրագոյն կրթարաններուն:

Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումով, հիմը դրուեցաւ նոյնպէս Երեւանի Համալսարանին, հուսկ ուրեմն բարձրագոյն կրթարաններուն:

Սկիզբները, Երեւանի Համալսարանը ունէր երկու բաժանում՝ բնագիտական եւ հասարակագիտական: Մէկ տարի ետք համալսարանը վերակառուցուեցաւ, — կազմակերպուեցան հինգ բաժիններ՝ արհեստից, պատմա - բանասիրական, գիւղատնտեսական, շինարարական եւ մանկավարժական: 1922ին կը բացուի բըժշկական բաժինը: 1923ին, կը ստեղծուի Հայաստանի երկրորդ բարձրագոյն ուսումնարանը՝ Երեւանի Երաժշտանոցը:

1928ին Երեւանի մէջ հիմնուեցաւ ուրիշ ուսումնարան մը՝ Անասնաբուծական-անասնաբուժական հիմնարկութիւնը:

1930ին, արդէն հասած էին բաւական մեծ թիւով մասնագէտներ, որոնք ի վիճակի էին դասաւանդելու բարձրագոյն ուսումնարաններուն մէջ: Նկատի առնելով տնտեսութեան պահանջները, կ'որոշուի համալսարանի բաժանումներու հիման վրայ ստեղծել ինքնուրոյն բարձրագոյն ուսումնարաններ: Այսպէս, կը ստեղծուին Բազմարուեստից, գիւղատնտեսական եւ բժշկական հիմնարկութիւնները: Իսկ Հայաստանի հանրակրթական դպրոցներուն աճող ցանցը որակեալ մանկավարժներով ապահովելու համար, 1934ին, կը ստեղծուի մանկավարժութեան հիմնարկութիւնը:

Ներկայիս Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունին հետեւեալ բարձրագոյն ուսումնարանները՝ պետական համալսարանը, բազմարուեստից, բժշկական, անասնաբուծական - անասնաբուժական, գիւղատնտեսական, մանկավարժական, գեղարուեստա - թատերական, մարմնակրթական հիմնարկութիւնները եւ Երաժշտանոցը:

Երեւանի համալսարանը կը պատրաստէ գիտական եւ մանկավարժական անձնակազմներ: Ներկայիս համալսարանը ունի հետեւեալ 12 բաժինները՝ հայկ. բանասիրութիւն, ռուսական բանասիրութիւն, ռոմանեւգերմանական լեզուներ, պատմութիւն, կենսաբանութիւն, երկրաբանութիւն, քիմիագիտութիւն, տնտեսագիտութիւն, աշխարհագիտութիւն, իրաւաբանութիւն, բնագիտութիւն եւ մեքենագիտական - թուաբանութիւն: Աշխարհագրութեան եւ իրաւանութեան հետեւողներու թիւն է՝ 5600, որոնց 3100ը ցերեկօթիկ, իսկ մնացեալը գիշերային կամ թղթակցութեամբ հետեւող ուսանողներ են: Համալսարանի դասախօսներ եղած են ծանօթ հայագէտներ՝ Յակոբ Մանանդեան, Հրաչեայ Աճառեան, Ստեփան Մալխասեան, Մանուկ Աբեղեան, Գրիգոր Ղափանցեան եւ ուրիշներ:

Դասախօսներու այժմու թիւն է՝ չորս հարիւր, որոնց յիսունը գիտութիւններու տոքթէօրներ եւ փրոֆէսէօրներ են եւ 215ը՝ գիտութեանց թեկնածուներ ու դոցենտներ: *Համալսարանի դասախօսներէն է ծանօթ աստղագէտ՝ Վիկտոր Համբարձումեան, իսկ տեսուչն է՝ ակադեմիկոս Գաբրիկ Դաւթեան:*

Ժողովրդական տնտեսութեան եւ գիտական արհեստներու զարգացումին առընթեր ընդարձակուած են մեքենագիտական - թուաբանութեան եւ բնագիտութեան ճիւղերը, որոնք որակեալ մասնագէտներ կը պատրաստեն տարրալուծարաններու, շինարարական գրասենեակներու եւ արդիւնաբերական ձեռնարկներու համար: Բնագիտութեան ճիւղին մէջ յաջողութեամբ զարգացած են նոր մասնագիտութիւններ՝ ջերմամիջուկ, ռատիոփիզիք եւ ելեկտրոնիկ:

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԻ ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

1.— Սուրմալու գաւառ 3650 քռ. քլմ.:
2.— Շարուր-Նախիջեւան 5600քռ. քլմ.:
3.— Ախալքալակ 2800 քռ. քլմ.:
4.— Լեռնային Ղարապաղ 10.000 քռ. քլմ.:
5.— Կարս 5800 քռ. քլմ.:
6.— Կաղզուան 4450 քռ. քլմ.:
7.— Արտահան 4000 քռ. քլմ.:
8.— Օլթի 3000 քռ. քլմ.:

Որով՝ վերոյիշեալ գաւառներուն վրայ եթէ աւելցնենք ներկայ Հայաստանի 31.980 *քռ. քլմ. տարածութիւնը, կ'ունենանք* 71.330 *քռ. քլմ. տարածութեամբ հողամաս մը, որ Հայաստանի հանրապետութեան սահմաններն էին, 1920 թուի վերջաւորութեան, Հայ Թրքական պատերազմէն առաջ: (Տես Գ. Լազեանի «Հայաստան եւ Հայ Դատը», էջ 213-214):*

Այսօր, երբ ուշադրութեամբ կ'անդրադառնանք 1917էն 1960 երկարող 43 տարիներու քաղաքական եւ դիւանագիտական անցուդարձերուն վրայ, անմիջապէս հետեւեալ մտահոգիչ հարցումը կուգայ մեր մտքին առջեւ: Քաղաքական կամ դիւանագիտական դետնի վրայ, արդեօ՞ք բան մը փոխուած է Թուրք խորհրդային յարաբերութեանց մէջ, կամ՝ Խ. իշխանութիւնը հրաժարած է Թուրքիան սիրաշահելու եւ իր կողմը ունենալու առաջադրութեան մէջ:

Տակաւին մօտաւոր անցեալին մէջ, Կարսի եւ Արտահանի խնդիրներուն առընչութեամբ բարձրացուած արուեստական աղմուկը՝ արտասահմանեան Հայութեան մէկ մասին մէջ, պահ մը տարտամ յոյսեր արթնցուց թէ՝ խորհրդային քաղաքականութիւնը փոխուած է Թուրքիոյ հանդէպ, թէ վերջապէս, արդարութիւն պիտի ըլլայ այնքան տմարդօրէն անիրաւուած Հայաստանի, անոր վերադարձնելով իրմէ բռնօրէն խլուած հողերուն մէկ մասը: Սակայն, յուսախաբութիւնը կատարեալ եղաւ երբ Խ. իշխանութիւնը, իր այն ատենուան արտաքին գործոց նախարարին՝ Մոլոթովի բերնով կը յայտարարէր մասնաւոր յուշագրի մը մէջ, ուղղուած Թուրքիոյ:

«Ցանում բարի դրացիական յարաբերութիւններու պահպանման եւ խաղաղութեան ու անվտանգութեան ամրապնդման, Հայաստանի եւ Վրաստանի կառավարութիւնները հնարաւոր համարեցին հրաժարուել Թիւրքիայի նկատմամբ իրենց տերիտորեալ պահանջներից»: (Այս ամօթալի փաստաթուղթը ամբողջութեամբ հրատարակուած է «Սովետական Հայաստան» պաշտօնաթերթի 19 Յուլիս 1953 թիւին մէջ: Մենք վերոյիշեալ հատուածը քաղեցինք Գ. Լազեանի գրքէն՝ «Հայաստան եւ Հայ Դատը», էճ 390):

Յետագային՝ զանազան առիթներով, նոյն իմաստով յայտարարութիւններ ըրած են նաեւ Հայաստանի գերագոյն խորհուրդի նախագահութեան նախագահ Շմաւոն Առուշանեան, եւ Ն. Խրուշչեւ: Տես «Հայաստան եւ Հայ Դատը», էջ 391-392): Այդ թուականէն ի վեր, Թուրք եւ խորհրդային յարաբերութիւնները, ըստ երեւոյթին, կը շարունակեն աւելի սերտանալ, եւ հաւանաբար, մօտաւոր ապագային, առաջուան նման դառնան բնականոն, անհաճոյ նոր անկանկալներով Հայութեան համար: Թուրքիան սիրաշահելու այս դարպասը անոր համար, որ միջազգային քաղաքականութեան մէջ, Թուրքիան աւելի ծանր կը կշռէ քան Հայաստանն ու Հայութիւնը Սովետներուն համար:

Ահա թէ բոլշեւիկները ինչպէս վերականգնեցին Հայաստանը: Այդ վերականգնումը կը շարունակուի նաեւ այսօր, անտեսելով Հայութեան բոլոր իրաւունքները եւ զանոնք վաճառքի նիւթ դարձնելով միջազգային քաղաքականութեան շուկաներուն վրայ:

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ

(10 եւ վերջ)

Յատուկ ուժ կը տրուի Հայոց պատմութեան, գրականութեան եւ լեզուաբանութեան :

Բազմարուեստից հիմնարկութիւնը հասցուցած է մասնագէտներ՝ ջրաելեկտրակայաններու շինութեան, ճարտարապետութեան, քիմիական արդիւնաբերութեան, ելեկտրական հաշուող մեքենաներու, ելեկտրականութիւն չափող մեքենաներու եւ այլ ճիւղերու համար : 1961-ին հիմը կը դրուի հանքային մետաղագործութեան բաժինին :

Անցեալ տարուան ուսանողներու թիւը եղած է 2080, իսկ այս տարի հիմնարկութենէն ներս ընդունուած են 1400 ուսանողներ : 1959էն ի վեր իր մասնաճիւղը ունի Լենինականի, իսկ երեկոյեան բաժանումը՝ Կիրովականի մէջ :

Ուսումնական կարեւոր կեդրոն դարձած են նաեւ Երեւանի բժշկական համալսարանը 1300 ուսանողներով եւ գիւղատնտեսութեան հիմնարկութիւնը :

Մանկավարժական հիմնարկութիւնը եւս կարեւոր դեր կը խաղայ մեր կրթարաններու կեանքին մէջ, քանի որ կը դաստիարակէ որակեալ մանկավարժներ :

Հայ ժողովրդի բնատուր ձիրքերուն վըկայութիւնը կը կազմեն Երաժշտանոցը եւ գեղարուեստա - թատերական հիմնարկութիւնը : Առաջինը կը պատրաստէ երաժիշտներ, երգի եւ նուագախումբի ղեկավարներ, տեսաբան - երաժշտագէտներ եւ երգահաններ : Երաժշտանոցին կից ըստեղծուած է նաեւ մանկավարժութեան բաժին մը՝ երաժշտագէտ ուսուցիչներ պատրաստելու համար : Երկրորդը՝ կը պատրաստէ թատրոնի դերասաններ, բեմայարդարներ, քանդակագործներ, տարբեր ճիւղերու նկարիչներ : Կիրառական արուեստի բաժինին մէջ կ'ուսանին ի մէջ այլոց խեցեգործութիւն եւ գորգագործութիւն :

Մարմնամարզութեան հիմնարկութեան մէջ կը պատրաստուին մարզախաղի մասնագէտներ եւ մարզիչ - դաստատուներ :

Բարձրագոյն ուսումնարաններուն զուգընթաց կը գործեն եւ կը զարգանան նաեւ միջնակարգ ուսումնարանները :

Այժմ Հայաստանի մէջ կայ 37 միջնակարգ մասնագիտական հաստատութիւն :

Բարձրագոյն ուսումնարաններու մէջ կ'ուսանին մօտ 19 հազար, իսկ միջնակարգ մասնագիտական հաստատութիւններուն մէջ՝ աւելի քան 14 հազար ուսանող :

1959ին կատարուած վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտայ թէ Հայաստանի իւրաքանչիւր 10.000 բնակիչէն կ'իյնայ բարձրագոյն ուսումնարաններու մէջ սորվող 111 ուսանող, իսկ հազար բնակիչին՝ 26 ուսանող, բարձրագոյն կրթութեան : Աւելորդ է ըսել թէ այս թիւերը փայլուն ապացոյցներ են հայ ժողովուրդի բնատուր ձիրքերուն եւ ուսման ծարաւին :

Լ. ՄԱՆԱՍԵՐԵԱՆ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ջեթին Ալթան կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ.—

Կառավարութիւնը կը ճգնի գործ գտնել այն սպաներուն, զորս հանգստեան կոչեց : Սկսաւ զանոնք մասնաւորներու հաստատութիւններու մէջ պաշտօնի կոչել իբրեւ քաղաքային պաշտպանութեան մասնագէտներ : Ջինկոկրաֆի աշխատանոցէն մինչեւ հրատարակչական տուներ, դպրոցներէն մինչեւ ալիւրի գործարանները, ուր որ հաստատութիւն մը կայ, իւրաքանչիւրին մէկ վաստակաւոր սպայ ... : Ամսականը կառավարութեան կողմէ որոշուած, բայց այդ հաստատութիւններուն կողմէ պիտի վճարուի : Եթէ մնացած են անգործ վաստակաւոր սպաներ, երկրորդ մասնագէտ մըն ալ կը ղրկուի :

Շիտակը, հազուադէպօրէն տեսնուած է այս աստիճան ալաքուրէա կարգադրութիւն :

Քաղաքային պաշտպանութեան կազմակերպութիւնը մէկ կողմ, Թուրքիոյ մէջ դեռ չէ հիմնուած ոչ իսկ թեքնիք կազմակերպութիւն մը որ քաղաքներու հաղորդակցութիւնը անդամալուծուելէ փրկէ անձրեւի մը պարագային :

Ասիկա կը նշանակէ՝ մէկ կողմէ վաստակաւոր սպաներու արժանապատուութեան հետ խաղալ՝ բոնի դրամ դնելով անոնց գրպանը, միւս կողմէ հանրային իրաւունքը գործիք ընել պարզ խորամանկութեան մը :

Պետութիւն մը եթէ չի յաջողիր ապրեցնել այն հայրենակիցները, զորս հանգստեան կը կոչէ, եթէ չի յաջողիր լուրջ գործի ասպարէզներ ստեղծել անոնց, ի՞նչպէս կրնայ զանոնք օրէնքի ուժով ուրիշներու դրամով կերակրել :

Այս վաստակաւոր զինուորականներուն մէկ մասը ամիսէ ամիս պիտի հանդիպի, Թոշակը պիտի գրպանէ, մէկ մասը կարգապահ կեանքի վարժութիւնով պիտի ուզէ միջամտել հաստատութիւններու կազմին, մէկ մասը պիտի ուզէ մատնել իր տեսած կարգ մը անկանոնութիւնները եւ հաստատութիւնները, կամ բացէն դրամ վճարելով պիտի ջանայ կանխել այդ մատնութիւնները : Երկու կողմերն ալ աղեցիկ ծանօթներու միջոցով պիտի ջանան զիրար գգետնել : Սիրելիս, եթէ այսպիսի դիւրին եւ պարզ ըլլար պետութիւն կառավարելը, բոլորս ալ կ'ընէինք :

Հինգ հազար սպայ հանգստեան կը կոչուի : Կարգ մը խոշոր սխալներ կը գործուին : Մեծ աղմուկ կը բարձրանայ : Աղմուկը խափանելու համար նոր տիտղոսներ կը հնարուին : Անհատական ձեռնարկը պիտի ապրեցնէ այն՝ զոր պետութիւնը չէ կրցած ապրեցնել : Եւ Թուրքիան ալ այսպէսով պիտի վերականգնուի, եւ դուք ալ կը հաւատաք ասոր : Այնքան ատեն որ այս գլուխը չփոխենք, այս նաւը դժուար կը քալէ : Ջենք յաջողիր ըմբռնել այս բանը եւ չինծու բաներով դարման կը փնտռենք դատերուն :

×

« Աքշամ »ի մէջ Էսիճ Թալու կը գրէ. « Ասաղ բաշ չ'ըլլար» խորագրին տակ.—

Տարիներէ ի վեր տնօրէնն էր օտար ընկերութեան մը, որ կը գործէ մեր երկրին մէջ : Օր մը, անակնկալ հրաման մը : Այդ հրամանը կը տեղեկացնէր թէ չէմ գիտեր որ վաստակաւոր սպան այդ ընկերութեան մէջ սա չափ ոսկի ամսաթոշակով պաշտօնի էր կոչուած իբրեւ կրաւորական պաշտպանութեան քննիչ : Տնօրէնը շուարեցաւ : Կուսակալութեան դիմեց : Հետեւեալ պատասխանը տուին իրեն .— « Այո, շաբաթը մէյ մը ձեր ընկերութիւնը պիտի քննէ կրաւորական պաշտպանութեան տեսակէտով, ամսագլխուն ալ թոշակը պիտի ըստանայ » :

Ո՞վ է այդ անձը : Նախկին սպայ մը, որ բանակի խճողումին պատճառով հանգստեան կոչուած եւ մէկ անգամուան համար հանգստեան բարձր վարձատրութեան եւ հանգստեան բարձր թոշակի իրաւունք շահած է : Տեսնենք այդ անձը, որ իր տարիները յատկացուցեր է բանակին, կ'ախորժէ՞ր որ այդ ձեւով զինք պարտադրեն օտար կամ տեղական ընկերութեան մը :

Յետոյ, բանակին խճողումը նուազեցնելու համար ճի՞շդ էր խճողել վարչական մեքենան : Եւ վերջապէս, իրաւունքի, օրէնքի ո՞ր ըմբռնումին կը պատշաճի ընկերութեան մը պաշտօնեայ պարտադրել դուրսէն : Ջէ, չի կրնար ըլլալ ասիկա, հաւանաբար մենք սխալ հասկցած ենք պատահածը :

Այո, այս երկրին մէջ գոյութիւն ունին անգործութեան մէջ տուայտողներու աւուրներ, անձեր՝ որոնք թոշակ կը ստանան միանգամայն 2, նոյնիսկ 3 տեղէ : Մարդը սենտիքայի անդամ է, Թուրք բանուորին իրաւունքը պիտի պաշտպանէ գործատիրոջ դէմ : Նոյն մարդը նոյն գործատիրոջ քով օրավարձով խորհրդականի պաշտօն կը ստանձնէ : Միւս կողմէ սենտիքայէն ալ դրամ կ'առնէ : Ո՞ւր մընաց սենտիքային պայքարը, ո՞ւր մնաց ասպարէզի պարկեշտութիւնը :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ Կ'ԱՇԽԱՏԻ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Նիսի «Հայաստան» խումբը, իր կազմութենէն երկու ամիս ետքը տուաւ իր բացման հանդէսը : «Արթիսթիք»ի գեղեցիկ սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ, կիրակի կէս օրէ ետքը Նոր Սերունդի վարչութեան նախագահը ընկեր Պօղոսիկ Գաբրիէլեան, հանդէսը բանալով շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն՝ որ այսքան մեծ բազմութեամբ հրաւէրին պատասխանած են, նաեւ բանախօսին, որ հաճոյքով ընդունած է գալ խօսիլ, եւ վերջապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբին, իր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեան համար :

Հանդէսը բացուեցաւ Նոր Սերունդի քայլերգով՝ դաշնակի ընկերակցութեամբ ընկերուհի Շաքէ Գաբրիէլեանի :

Բեմին վրայ են երկտասնեակ մը աղջիկներ եւ տղաք, բոլորն ալ անդամ Նոր Սերունդին : Ամէնքն ալ դեր ունէին : Նըւագեցին, արտասանեցին, երգեցին, պարեցին ստեղծելով խանդավառ եւ ոգեւորիչ մթնոլորտ մը եւ արժանացան բուռն եւ ջերմ ծափերու :

Շնորհալի եւ գեղեցիկ էր պարախումբը, հինգ ընկերուհիներէ կազմուած : Հայկական հագուստներն ալ ճաշակաւոր էին եւ հարազատ : Ժողովուրդը շատ գոհ մնաց եւ կրկնել տուաւ :

Աքօլանեան եղբայրներու ձեռնադաշնակն ալ յաջող էր : Ընկերուհի Շաքէ Գաբրիէլեան դաշնակով չարունակաբար ընկերակցեցաւ բոլոր երգերուն եւ պարերուն :

Օրուան բանախօսը վերլուծեց երիտասարդութեան իմաստը եւ ճշդեց անոր ունեցած պարտաւորութիւններն ու պարտականութիւնները իր պատկանած ազգին եւ հայրենիքին եւ ըսաւ . « Դուք կը կրէք անունը այս մեծ կուսակցութեան, որ կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն : Այս անունը ընդունելով՝ դուք ձեր ուսերուն վրայ կ'առնէք աւելի ծանր պարտականութիւն մը, վասնզի, երկար ատենէ ի վեր եւ դեռ մինչեւ երէկ Հայ Դատ ըսելը Դաշնակցական գործ կը նշանակէր, հայ գրականութիւն, հայ մշակոյթ հոմանիշ էին Դաշնակցութեան : Ահա թէ ին՞չու դուք պէտք է աշխատիք աւելի բան սորվիլ, աւելի գիտութիւն ամբարել՝ արժանի ըլլալու համար այն մեծ փաղանգին, ամէն մարզերու յատուկ մտաւորականներ ծնող ձեր կուսակցութեան » :

10 վայրկեան դադարէ ետքը Նոր Սերունդի տղոց կողմէ ներկայացուեցաւ Շատախօս Սափրիչը, ծիծաղաշարժ երկու արար կատակերգութիւնը : Դերերը լաւ սորված էին, խաղարկութիւնը յաջող էր :

Ծնողքները շատ գոհ մնացին որ իրենց պատանիները երկու ամիսէն դեր կատարելու վարժութիւն ստացած էին :

Հանդէսին միայն զարդանիշերէն գոյացաւ 50,000 ֆրանք :

Շնորհակալութիւն Նիսի Հայութեան :

ՆՈՐ-ՍԵՐՆԴԱԿԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

— Դու կասկածո՞ւմ ես, իշխան :

— Կասկածս հիմք ունի, արքայ ,— խօսեց Գնունին զուսպ, ինչ որ մտքեր թաքցնելո՞վ, թէ չկամենալով արտայայտել :

Արշակը նկատեց այդ :

— Զրուցիր լիաբերան, իշխան : Կասկածիդ հի՞մքը :

— Այն, ինչ լսել եմ, արքայ :

— Եղիր, իշխան, աւելի պարզ :

Ու Վարազը յայտնեց, ինչ յարմար չէր համարում յայտնել. այն, որ «ականջալուր է եղած», թէ նախարարները ոչ միայն չեն ցանկանում կատարել իրենց խոստումը՝ գործաւորներ ուղարկելու, այլեւ լուրեր են շրջում, թէ նոքա այնպէս են խորհում, որ իրենք չէին ցանկանայ «արքայի իշխանութիւնը ամրացնել իրենց գլխին » :

— Այդպէս, — եւ Արշակը, տեղից ելնելով, սկսեց քայլել : Ուրեմն՝ չէին ցանկանայ ... նշանակում է՝ չեն կամենում հնազանդել ... Արշակը մտածում էր, որ նրանց զրոյցիւնից իսկ ակներեւ էր այդ : Նրանց հակառակութիւնը, պարզ է արդէն, կապ չունի Գնէլի հետ ... Իսկ ինքը իզուր կարծում էր...

Մի փոքր քայլելուց յետոյ՝ Արշակը նորից գրաւեց իր տեղը եւ իշխան Վարազին հրաւիրեց նոյնպէս նստել, որովհետեւ նա, թագաւորի ելնելուն պէս, ինքն եւս ոտքի էր կանգնել՝ պատշաճից կարգը պահպանելու համար :

— Ես, իշխան, կը խորհեմ անհրաժեշտը,— խօսեց Արշակը հանգիստ, բայց ձայնի մէջ մի զուսպ բարկութիւն : — Ասա միայն որքա՞ն տուն է կառուցուած :

Վարազը մատները ծալելով, թուեց կատարուած աշխատանքները . պարզուեց, որ կառուցուած են հարիւրաւոր տներ՝ գործաւորների համար, պահեստներ՝ մթերքների համար, բացի մեծ իջեւանատունը, աղբիւրները : Վարազը յիշեց եւ այն, թէ որքան գետին են հարթել, որքան քար ու եղէգ են կրել եւ որքան հիմեր են փորել՝ գարնանը նոր տներ շինելու համար : Այդ բոլորից յետոյ նա աւելացրեց, որ շինարարական այդ աշխատանքները վարպետների հետ կատարում են խաշար արուած արքունի շինականները եւ մերձակայ գիւղերից եկած մարդիկ միայն. իսկ եթէ գային նախարարների խոստացած գործաւորները՝ կ'անէին աւելի հարկաւ :

Արշակը լսում էր գլուխը՝ շարժելով, լսում էր եւ մտածում նախարարների մերժողական զրոյթեան վրայ, մտածում էր, թէ ինչպէս պատժի այդ յանդուգն մարդկանց ... Ափսոս, դէպքերը խանգարեցին, որ ինքը հէնց այն ժամանակ, նրանց զրոյթիւնն ստանալուց յետոյ, պատժէր այդ պարտազանցներին... Մինչ թագաւորը խորհում էր նրանց տալիք պատժի վրայ՝ Վարազը շարունակում էր պատմել եկեղեցու եւ պալատի շինութեան մասին, որոնց հիմքը նոր միայն փորել են, բայց որոնք պահանջում են թէ մեծ թիւով վարպետներ եւ թէ հմուտ գործաւորներ... Երբ Վարազը վերջացրեց՝ Արշակը ձեռքը խփեց նրա ծնկան .

— Շարունակիր, իշխան, նոյն եռանդով,— ասաց :— Ես կ'անեմ ամէնը, որ գարնանը դու Աւանում ունենաս բազում գործաւորներ :— Գնա վստահ : Խօսքս քեզ քաջալեր :

Վարազի հետ խօսելով եւ հանգստացընող խօսքեր ասելով նրան՝ Արշակը բոլնկեց ներքուստ նախարարների վրայ, որ անպատկառ խաբեցին իրեն, խոստանալով ու մերժելով .. եւ ինքն ի զուր լսեց Վասակին ...

« Բայց ի՞նչպէս պատժէիր, երբ ժամանակ չեղաւ, երբ կատարուեց այս ոճիրը» ,— ասաց ներքին մի ձայն :

— « Սակայն ես կը պատուհասեմ նոցա » — ասաց Արշակը մտքում : Իսկ երբ Աւանի կառավարիչը, յատուկ խոնարհումներով, դուրս եկաւ, Արշակը նորից սկսեց լայն քայլեր անել սրահում :

Նախարարների վարմունքը այժմ էլ վրդովում էր նրան այնպէս, ինչպէս, նրանց զրոյթիւնն ստացած օրը : Բաւական չէ հրաժարւում են իրենց խոստումից, բաւական չէ վատ օրինակ են տալիս միւս նախարարներին, այլեւ յանդգնում են ասել, թէ չէին կամենայ արքայի իշխանութիւնը ամրացնել իրենց գլխին ... Մտածելով՝ Արշակը անհաւանական չէր գտնում մի այդպիսի տրամադրութիւն . չէ՞ որ նրանք հրաժարւում են գործաւորներ տալուց : Դա եւս նոյն նպատակն ունի անկասկած :

« Բայց Աւանը կառուցւում է եւ պիտի կառուցուի », — ասաց Արշակը մտքում : Այո, ինքը նախ կը հանդիմանի զրոյթեան հեղինակ նախարարներին եւ կը պահանջի, որ կատարեն իրենց խոստումը : Եթէ հրաժարուեն՝ կը դիմի վերջապէս խստագոյն միջոցների եւ կը հնազանդեցնի, ինչպէս հարկն է ... Ու այն ժամանակ կը զղջան ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ
ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Օր. Վ. Նորոյեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը՝ Տիգրան Նորոյեանի (Լիոն), Պ. Ռոպէր Գէորգեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը՝ Պ. Գէորգեանի (Տէսին)։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Բաժնեգին

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են .—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան բաժնեգին՝		Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ		Ն. Ֆ.	27
Եռամսայ		Ն. Ֆ.	15
Հատը՝		Ն. Ֆ.	0,25

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ	7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Պատերազմէն առաջ Յառաջ աւելի սուղ կ'արժէր քան ֆրանսական թերթերը այն պատճառով որ, իբրեւ օտար մամուլ, սահմանափակ էր տպաքանակը, իսկ առեւտրական ծանուցումները պակաս։

Պատերազմէն ետքը, երկար ատեն, Յառաջ չհետեւեցաւ տեղական մամուլին՝ արժեգինը բարձրացնելու տեսակէտով, մատչելի մնալու համար մեր ժողովուրդին։

Այսօր այնքան շրջուած են պայմանները, որ կարելի չէ բաղդատութիւն իսկ կատարել հին ու նոր գիներու միջեւ։ Տնտեսական աննախընթաց այս կացութեան մէջ՝ Յառաջ ստիպուած է փոփոխութիւն մը կատարելու բաժանորդագրութեան պայմաններու մէջ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՉԱՓՈՎ։ Վստահ ենք որ մեր հաւատարիմ ընթերցողները պիտի շարունակեն ցոյց տալ իրենց համակրութիւնը հանդէպ Յառաջի, որ նոյնպէս հաւատարիմ կը մնայ իր աւանդութեանց եւ ժողովուրդի կապին։

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱԶԵԱՅ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Վաստակաւոր տպագրիչ Հրաչեայ Տէր Ներսէսեանի յոբելեանին առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները .—

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւն՝ 500 Ն. Ֆ., Հ. Բ. Ը. Մ.՝ 500 Ն. Ֆ., Պ. Գրիգոր Ալէաթճեան՝ երկու հարիւր, փաստաբան Սրապեան՝ 150, Պ. Գ. Պաքըրճեան՝ հարիւր, Տէր եւ Տիկին Գէորգեան՝ հարիւր, Պ. Պ. Վահէ Ֆրէնկեան, Զ. Խանզատեան, Վ. Իչգալացեան, Լ. Գրիգորեան, Օ. Թաղէոսեան (Մարսէյլ), Ն. Ֆրէնկեան, Մ. Պէրպէրեան, Տիկին Խորասանճի, Պ. Զագըճեան, Օր. Օհանեան յիսունական Ն. Ֆ.։

(Շար.)

Նուէրները ղրկել՝ յանձնախումբի գանձապահին՝

M. A. Ohanian
22, Rue Marc Seguin, Paris (18ᵉ)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետ Օհանեան, Երեւանի Նոր Մալաթիայի շրջանէն, որմէ լուր չկայ վերջին պատերազմէն ի վեր։ Սօրը՝ անունը Էլմաս։ Զինքը Ֆրանսա տեսնողներ [illegible] են։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Հաճի Պօղոսեանի։

13, Rue Lavoisier, CACHAN (Seine)
France

×

Երեւանէն Օր. Ժիւլմա եւ Պ. Սմբատ Մանասարեան կը փնտռեն իրենց հայրը՝ Պ. Յակոբ Մանասարեանը որ վերջին պատերազմին ճակատ մեկնած եւ չէ վերադարձած։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Սողոմոն Թիւլպէեանէ, Վիէն Ն. Ֆ. 15
Ընկեր Գէորգ Կոփոյեանէ (Ամերիկա) ընկեր Յ. Խսկիճեանի որդւոյն՝ Գրիգորիկի մահուան առթիւ երկու տոլար։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ն. Պ. Հայ Նախկին Սպայից Միութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ՝ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութեան, Յառաջի խմբագրութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան, Ռուսահայ Տիկնանց Միութեան, Ֆ. Կ. Խաչին, Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան, Պրիսթոլ–Նոր պանդոկի վարձակալներուն, ինչպէս նաեւ Պ. Պ. Եղիազարոֆի, Ղուկասոֆի, Տէր Յակոբեանցի, Տը Նորքի, Գ. Պագըրճեանի, Փիէր Ֆըրէնէի, Կ. Գազազեանի, Մ. Պետրոսեանի, Ժ. Առաքելեանի, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին դերասան՝

ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

յուղարկաւորութեան եւ թաղումին։

×

Շավիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, եկեղեցւոյն օծման Գ. տարեդարձին առթիւ։ Ոմն 150 Ն. Ֆ. (Փարիզ), Օր. Իսկուհի Անդրանիկեան հարիւր Ն. Ֆ., Գ. Լոռէնեան (Տաւկինեան) յիսուն Ն. Ֆ., Տիկին Մառի Շաթէր երեսուն Ն. Ֆ. (Սէվռան)։

ՍԱՄՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

1 Յունուար, Կիրակի, Ամանորի պաշտամունք ժամը 8·30։

6 Յունուար, Ուրբաթ Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն ժամը 8·30ին։

Ս. Հաղորդութիւն մանուկներու։ (Ծնողքները կը հրաւիրուին առաջնորդել իրենց զաւակները)։

7 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ ժամը 4·45ին։

8 Յունուար, Կիրակի, Յիշատակ Մեռելոց եւ Ջրօրհնէք։

Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

1 Յունուար, Կիրակի օր Ս. Պատարագ ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

5 Յունուար, Հինգշաբթի, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 3·30ին։ Ս. պատարագ ժամը 5ին։

6 Յունուար, Ուրբաթ, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին։ Ս. պատարագ ժամը 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, յետ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն։

7 Յունուար, Շաբաթ, Մեռելոց։ Ս. պատարագ ժամը 10ին։

8 Յունուար, Կիրակի, Ս. պատարագ, ժամը 10ին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Զուիցերիոյ Լոքարնօ քաղաքին մէջ գործի զործով զբաղող, նախապէս Պոլսոյ մէջ փաստաբան Գէորգ Շահինեանի կինը եւ աղջիկը, որոնք Փարիզ կամ շրջաններ կը բնակին, շատ կարեւոր խնդրի մը համար։ Կը խնդրուի իմացնել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն կողմէ, Հինգշաբթի, Դեկտ. 29ին, ժամը 15ին։

Salle Cadet, 21 Rue Cadet

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական պարեր, ներկայացում, եւ անակնկալներ։

Միջնարարին՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ բացառիկ յայտնութիւնով մը նոր տարին պիտի շնորհաւորէ ու մանուկներուն պիտի բաժնէ նախընթրիք եւ միրգ։

Փոխադրութեան համար հանրակառքերը կը մեկնին .—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ ժամը 13·30ին Փլաս Քառնօ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ժամը 13·30ին, Պ. Նիկողոսեանի նպարավաճառատան առջեւէն (պիտի անցնի Սարսելէն)։

ԻՍԻ .— ժամը 13·30ին Խրիմեան դպրոցէն։

ՇԱՒԻԼ .— ժամը 13·30ին դպրոցին առջեւէն։

ՅԱՌԱՋ
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 29 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8988 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4789

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ԴԷՊՔԸ

Հակասական յայտարարութիւններ եւ խորհրդաւոր շարժումներ իրարու կը յաջորդեն Ալեքսանտրէթի պարզ դէպքէն ետք։

Հաթայի կուսակալը կը յայտարարէ թէ որեւէ հետք չէ գտնուած Աթաթիւրքի արձանը խորտակողներուն մասին։ Ընդհակառակն Անտիոքի ապահովութեան տնօրէնը կը տեղեկացնէ թէ ձերբակալուած են յանցաւորները, 11 հոգի։ Ձերբակալեալներէն ոմանք կը պատկանին Ալեքսանտրէթի մէկ ծանօթ ընտանիքին։

Կը թուի թէ գոյութիւն ունի անվստահութիւն մը կուսակալին գործունէութեան մասին, որովհետեւ դէպքին քննութիւնը յանձնուած է այժմ ապահովութեան մասնագէտներու, որոնք յատկապէս ղրկուած են Անգարայէն եւ Պոլիսէն։ Ապահովութեան մասնագէտները պիտի գործեն զինուորական իշխանութեանց հետ ներդաշնակ։

Քննութեանց ձախողութեան գլխաւոր պատասխանատուութիւնը կը նետուի Անտիոքի ապահովութեան վրայ։

Հաթայի ժողովուրդին մէջ, այս առթիւ, շրջան կ'ընեն զանազան զրոյցներ։ Այդ զրոյցները տարածուեցան, երբ Անտիոքի մէջ գտնուեցաւ խորտակուած արձան մը, — ատիկա կը կարծուի թէ Հըռոմայեցիներու օրերէն մնացած մարմարեայ արձան մըն է, ճամբուն եզերքը ձգուած, վրան «Կեցցէ Ուլիս Թագաւորը» գրուած։ Քննութիւն կը կատարուի, հասկնալու համար թէ ինչ է այս արձանագրութեան նպատակը։ Քանի մը օր առաջ ալ թռուցիկներ ցրուած էին Անտիոքի մէջ։

Ալեքսանտրէթի մէջ սպայ մը կը տեսնէ որ կին մը, ձեռքէն կախած կերպաս մը, վրան՝ մուրճ–մանգաղ, դերձակի մը մօտ կ'երթայ կարել տալու։ Կը հարցաքննուի եւ կերպասավաճառին խանութը կը խուզարկուի, մեծաքանակ կերպաս կը գտնուի, միշտ մուրճ–մանգաղ մարքայով։ Վաճառականը կը պնդէ թէ լուր չունի, կերպասը ղրկուած է Պոլիսէն։

Դարձեալ Ատանայի մէջ գտնուեցան դրքոյկներ, Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան կողմէ տպուած, որոնց մէջ գրուած է թէ Ալեքսանտրէթը մաս կը կազմէ արաբ հայրենիքին, բայց բռնագրաւուած ըլլալով Թուրքերու կողմէ՝ պէտք է աշխատիլ ետ խլել։

Այս ամէնը, ըստ ոստիկանութեան կասկածին, կը հաստատեն թէ գաղտնի ցանց մը կը գործէ Հաթայի շրջանին մէջ, ինչ որ մտահոգութիւն կը պատճառէ բնակչութեան, կը գրեն թրքական թերթերը։

Ապահովութեան պաշտօնեաները մասնագիտական քննութեան ենթարկած են այն ձեռագիրը, որ գտնուած էր Աթաթիւրքի խորտակուած արձանին տակ։ Այս ձեռագիրը պիտի բաղդատուի ամբաստանեալներու ձեռագիրներուն հետ։

Պաշտօնանկ եղաւ Ալեքսանտրէթի քաղաքապետը։

×

Այժմ կուտանք թրքական մամուլին արձագանգը։ «Վաթան»ի մէջ Օքթայ Աքպալ կը գրէ —

Մէկ, երկու շաբաթ առաջ նամակ մը ստացած էի Ալեքսանտրէթէն։ Հարկաւ անստորագիր։ Անկրկնելի հայհոյանքներով լեցուն։ Ըստ նամակագրին, Հալքեվիները պոռնկութեան բոյներ էին, Աթաթիւրք եւ Ինէօնիւ աշխարհի ամենադէշ մարդիկն էին, Եասը Ատայի անկեալները սուրբեր էին։ Նամակը կը վերջանար սպառնալիքով մը. «Բոլորդ պիտի ճզմենք օր մը, ձեր գլուխները պիտի փրցնենք»։ Այս տեսակ շատ նամակ ստացած էի։ Վարժուած էինք անկեալներու պոչերուն եւ կատղած յետադիմականներուն սպառնալիքներուն։ Անկիւն մը դրի նամակը։

Բայց երբ իմացայ թէ Աթաթիւրքի արձանը ռումբով օդը հանուած էր նոյն քաղաքին մէջ, յիշեցի այդ նամակը։ Այո, սպառնալիքին առաջին քայլը նետուած էր։ Աթաթիւրքի եւ յեղաշրջութեան թշնամիները օդը հանած էին Աթաթիւրքի արձանը որ Բանկի Տունէն 30 մեթր հեռու կը գտնուէր։ Եւ կրցած էին խոյս տալ ինքնաշարժով։ Ուրեմն ունին կազմակերպութիւն մը, որ այսքան յաջող գործ կրնայ տեսնել։ Նախ պէտք է լաւ ստուգել թէ արտաքին մատ կա՞յ այս դէպքին մէջ, եւ յետոյ ամէնավճռական միջոցները պէտք է ձեռք առնել այս յետադիմութեան օձախը չիջեցնելու համար։

Այո, բան մը կ'եռեւեփի երկրին մէջ։ Սպառնագիրերը ղրկողները բանի մը կը վստահին։ Բան մը կայ որ կ'աւելցնէ անոնց յանդգնութիւնը, կը յուսադրէ զիրենք։ Աւելի ճիշդ՝ կարգ մը երեւակայական յոյսեր, վստահութիւններ ունին։ Իսկապէս ափ մը մարդիկ են յոռետեսական տարրերը, որոնք կ'առաջնորդեն տգէտ մարդիկը։ Բայց չենք յաջողիր ճզմել այդ ափ մը վնասակար մանրէն եւ վերջ տալ անոնց չարիքներուն։ Գործիքները կը ձերբակալուին, բայց պարագլուխները ազատօրէն կը շրջին մեր մէջ։ Ալեքսանտրէթի մէջ պայթած ռումբը մեզի կ'ազդարարէ թէ պէտք է լրջօրէն մօտենանք խնդրին։ Աթաթիւրքի թշնամիները թուրք ազգին թշնամիներն են, եւ պէտք է արմատախիլ ըլլան վնասակար խոտերու նման, արմատները ըլլան երկրին մէջ կամ երկրէն դուրս։

×

«Տիւնիա»ի մէջ Հայրի Ալփա կը գրէ նոյն նիւթին շուրջ.—

Նոյնիսկ եթէ դէպքը արտասահմանէն կազմակերպուած է, մենք ստիպուած ենք առաւելապէս կանգ առնել գաղտնի ձեռքերուն վրայ, որոնք անկեալ իշխանութեան կողմէ ստեղծուած են եւ քանդիչ, անջատողական նպատակներ կը հետապնդեն։ Անոնք Արեւելքի մէջ շէյխի եւ աղայի տարազով ռեժիոնալիսմի նպատակ կը հետապնդեն։ Հարաւէն դէպի Հիւսիս կը հագնին կրօնական տարազ եւ կը ջանան արթնցնել «դաւանական», «աղանդաւորական» շարժումը, նոյն իսկ վերահաստատել «կրօնական պետութիւն»ը։ Կը թափանցեն զանազան կրթական հաստատութիւններէ ներս։

Ցեղապաշտութիւն կը հետապնդեն։ Կը ծաղրեն Աթաթիւրքը Ատը Թիւրք կոչելով զայն։ Ամէնաաւեղ նեղուածուած կերպասէն հագուստ կը հագնին, հագուստաւիտ փողկապ կը կապեն, զարդարուած ըլլալ կը յաւակնին։ Ասոնք են ամէնէն վտանգաւորը։ Ասոնք մնացեալ կասկածելիներուն ղեկավարներ կ'ըլլան, զանոնք կը հովանաւորեն, միայն փառք եւ շահ կը հետապնդեն կարծեցեալ մտաւորականներ են ասոնք։ Հիմա ինկան, բայց չեն փրթած իրենց թեւերը, որոնք կը պաշտպանեն մեզ ասկաւակին։ Քանի կը ճնշենք իրենց մարմիններուն վրայ, անոնք կը ջանան մեզ խեղդել։ Այս թեւերն ալ պիտի փրթին սակայն։ Պէտք է գիտնանք թէ Ալեքսանտրէթի մէջ պայթած ռումբը առաջինն է այն ռումբերուն, որոնք մեր միջեւ զետեղուած են։ Պէտք է բնաջնջենք միւսները նախ քան որ պայթին։ Օր մը եթէ ամբողջ թուրք ազգը աղէտի մատնուի, լացուկոծը օգուտ չունենար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԹԱՍ» գործակալութիւնը հրապարակեց Խրուշչեւի վերջին յայտարարութիւնները ապագաղութատիրութեան մասին. «ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին, դիտել կուտայ Խրուշչեւ, մինչեւ իսկ Աւստրիոյ, Շուէտի, Դանիոյ, Նորվեկիոյ, Ֆինլանտիոյ, Քանատայի եւ Նոր Զելանտայի նման դրամատէր երկիրներ ի նպաստ ապագաղութատիրութեան քուէարկեցին, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ գաղթատիրութիւնը ահաւոր բեռ մը դարձած է բոլոր երկիրներուն եւ ժողովուրդներուն համար»։ Խորհրդային վարչապետը կ'աւելցնէ սակայն, թէ գաղթատէր մեծ երկիրները չուզեցին ի նպաստ քուէարկել, եւ այդ իրենց յետին նպատակներուն ապացոյցն է։ Ասոր համար անհրաժեշտ է որ «ժողովուրդներու կամքը» իրագործուի եւ թուղթի վրայ չմնայ։

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մետաղագործութեան գործարաններու 150.000 բանուորները որոշեցին գործադուլ ընել, զօրավիգ կանգնելու համար ելեկտրական գործարաններու բանուորներուն պահանջին։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ առողջապահութեան տնօրէնը յայտարարեց, թէ Յունուար մէկէն սկսեալ գոյնի եւ ցեղի մատնանշում պիտի չըլլայ ծննդեան թուղթերուն վրայ։

ՀԱՎԱՆԱՅԻ մէջ 27 հոգի վիրաւորուած են ռումբի պայթումի մը հետեւանքով։

ՊԱՂՏԱՏԻ զինուորական ատեանը մահուան դատապարտեց տասը հոգի, որոնք մասնակցած էին Տամլամայայի (Մուսուլի նահանգ) 1959 Մարտի ձախողած ապստամբութեան։ Նախապէս մահուան դատապարտուած 18 զինուորականներու պատիժը ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի վերածուեցաւ։ Պատիժները պէտք է վաւերացուին Քասըմի կողմէ։

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ զինուորական ուժերու ընդհանուր հրամանատարը՝ զօրավար Լասքով յայտարարեց թէ եգիպտական կարեւոր ուժեր կեդրոնացած են Սինայի անապատին մէջ։ Ըստ զօրավարին Եգիպտացիները զինուած են վերջին ծայր արդիական զէնքերով եւ կը պատրաստուին յանկարծական յարձակումի մը։

ՆԵՀՐՈՒԻ կարծիքով Լաոս եւ Քոնկօ «վտանգաւոր երկու կեդրոններ» դարձած են, որոնք պատճառ կրնան դառնալ համաշխարհային երրորդ պատերազմի մը։

ՊԵԼԺԻՈՅ գործադուլը կը շարունակուի։ Աշխատանքի Քրիստոնեայ ընկերակցութիւնները որոշեցին չմիանալ ընկերվարականներու կազմակերպած գործադուլին։

ՆԱՍԸՐ Ռապաթ պիտի ժամանէ Յունուար մէկին, Նքրումա եւ Մոտիպօ Քայթա՝ Յունուար 2ին, մասնակցելու համար ափրիկեան ժողովին որ պիտի զբաղի Քոնկոյով։

ՄՈՐՖՈՒԻ (Կիպրոս) մէջ գերապայծառ՝ Քիփրիանոս ի նպաստ էնոսիսի (կցում Յունաստանի) արտայայտուած է։ «Զիւրիխի եւ Լոնտոնի մէջ անկախութիւն չստացանք»։ Երբ Ղրիվաս կրկին իշխանութեան գլուխ գայ, Կիպրոսի հարցը պիտի վերարծարծի։ Քիփրիանոս Մակարիոսի ոխերիմ թշնամին է։ Միւս կողմէ բաղդատելով Յովսէփի Եգիպտոսէն գալը, դիտել տուած է թէ Գահիրէէն պիտի ստանան իրենց ազատութիւնը։ Եգիպտոս ըսելով, կրօնապետը կ'ակնարկէ ափրօասիական պլոքին։ Ալժերիոյ մասին ըսած է՝ «տը Կոլի Վաթերլօն» է։

ԱԹԷՆՔ Ալեքսիս Պատրիարքի վերջին հանդիպումը կը հանդիսանայ։ Մոսկուայի Պատրիարքը երեք օր հիւրը պիտի ըլլայ Աթէնքի Արք. Թէոքլիթոսի։ Այս առթիւ Ալեքսիս Պատրիարքը պիտի կրկնէ ինչ որ ըսաւ Անտիոքի, Աղեքսանդրիոյ եւ Երուսաղէմի պատրիարքներուն եւ մանաւանդ Պոլսոյ մէջ ուր 1598էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով այցելութիւն մը տուաւ տիեզերական պատրիարքին։ Ալեքսիս պատրիարքը պիտի շեշտէ թէ իր եկեղեցին կը փափաքի զարգացնել յարաբերութիւնը միւս ուղղափառ եկեղեցիներու հետ, բայց դէմ է քրիստոնեայ ուրիշ եկեղեցիներու հետ շփում ունենալու։ Հաւանական է սակայն որ Աթէնքի մէջ ստանայ այն պատասխանը զոր ստացաւ արդէն Պոլսոյ մէջ.— Եկեղեցիներու միութեան համար եղած ճիգերը, կուգան միայն Քրիստոսի վարդապետութենէն եւ համահամայնավար աշխատանքներ չեն ինչպէս կ'ըսեն խորհրդային կրօնաւորները։ Այս առթիւ յոյն ուղղափառ եկեղեցին չի ծածկեր թէ որքան ուշադիր է տիեզերական պատրիարք Գեր. Աթենակորասի ջանքերուն այդ ուղղութեամբ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՀԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԵՏ
ՓԱԿԵՑԷՔ
ՁԵՐ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Նոր Տարի
Նոր Բաժնեգին

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են .—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան բաժնեգին՝	Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ	Ն. Ֆ.	27
Եռամսայ	Ն. Ֆ.	15
Հատը՝	Ն. Ֆ.	0,25

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ	7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Պատերազմէն առաջ Յառաջ աւելի սուղ կ'արժէր քան ֆրանսական թերթերը այն պատճառով որ, իբրեւ օտար մամուլ, սահմանափակ էր տպաքանակը, իսկ առեւտրական ծանուցումները պակաս։

Պատերազմէն ետքը, երկար ատեն, Յառաջ չհետեւեցաւ տեղական մամուլին՝ արժեգինը բարձրացնելու տեսակէտով, մատչելի մնալու համար մեր ժողովուրդին։

Այսօր այնքան շրջուած են պայմանները, որ կարելի չէ բաղդատութիւն իսկ կատարել հին ու նոր գիներու միջեւ։ Տնտեսական աննախընթաց այս կացութեան մէջ՝ Յառաջ ստիպուած է փոփոխութիւն մը կատարելու բաժանորդագրութեան պայմաններու մէջ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՉԱՓՈՎ։ Վստահ ենք որ մեր հաւատարիմ ընթերցողները պիտի շարունակեն ցոյց տալ իրենց համակրութիւնը հանդէպ Յառաջի, որ նոյնպէս հաւատարիմ կը մնայ իր աւանդութեանց եւ ժողովուրդի կապին։

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին, խմբագրատուն այցելեցին Տոքթ. Սիսեռեան եւ տիկինը՝ Քամըշլըէն, Պ. Վազգէն Բամպակեան՝ Միլանոյէն, Տէր եւ Տիկին Մուղոյեան, որ Թեհրանէն կը մեկնին Ամերիկա, Հ. Եփրեմ Վրդ. Տէր–Ղազարեան՝ Պէյրութէն, Պ. Տիրայր Ֆրունճեան՝ Հայտեւպերկէն, Պ. Ժան Ալմուխեան, Պուէնոս–Այրէսէն, որ երեք ամիսէ ի վեր կը գտնուէր Հայաստան, Պ. Վարդան Գրիգորեան, որ Ամերիկայէն կը վերադառնայ Պէյրութ։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Ա.

Իրապէս խանդավառիչ էին ստացած տպաւորութիւններս, երբ վերջին անգամ Երեւան այցելեցի 1960 Օգոստոսին : Իմ չահագրգռութիւնս բացառաբար կը դառնար հայագիտական գործունէութեան շուրջ: Ինչ որ տեսայ՝ զիս ուրախութեամբ եւ գոհունակութեամբ լեցուց: Ես եղած եմ Երեւան 1931ին եւ 1936ին, երբ պայմանները տարբեր էին, հայագիտական գործունէութիւնը գրեթէ մակերեսային բնոյթ ունէր, իսկ մշակութային հաստատութիւնները հեռու էին ցանկացուած վիճակէ: Այն ատեն ալ կային հայագէտներ, գլխաւորաբար հին շրջանէն մնացած դէմքեր, որոնց մէկ մասը ներքին քաղաքական պատճառներով, մէկ մասն ալ բնական պատճառներով մահացած են: Անոնցմէ հիմա հազիւ քանի մը հոգի կը մնան եւ, նոր պայմաններուն մէջ, ցոյց կուտան աւելի կենսունակ գործունէութիւն, քան երբեւիցէ իրենց կեանքին մէջ:

Մշակութային հաստատութիւններէն սրտիս ամենամօտիկը, բնականաբար, Մատենադարանն էր: Այսպէս կը կոչուի այն գեղեցիկ, նոր, արդիական ու տըպաւորիչ հայաշունչ հաստատութիւնը, ուր ամփոփուած է մեր գրչագրական հարստութիւնը, աւելի քան տասը հազար ամբողջական եւ հատակոտոր ձեռագրերէ բաղկացած: Դեռ Ստալինի անունով կոչուող լայն ու ընդարձակ պողոտային վըրայ կառուցուած Մատենադարանը կրնայ ամբողջ Հայութեան սիրտը լեցնել գոհունակութեամբ եւ հպարտութեամբ, երբ իր տեսակին մէջ բացառիկ չէնք ու հաստատութիւն ամբողջ աշխարհի վրայ :

Այս գեղեցիկ ու բազմածախս հաստատութիւնը խօսուն արտայայտութիւնն է Հայութեան խոր սիրոյն ու յարգանքին՝ իր նախնեաց թանկագին ժառանգութեան հանդէպ: Հնադարեան մատենադարաններու յատուկ հայկական ոճով կառուցուած այս հաստատութիւնը, իր ներքին սարքաւորումով, գիտաշխատանքի յատուկ սրահներով ու յարմարութիւններով, վայելուչ մուտքով, ըստ իս, մշակոյթային գիտակցութեան գրաւական մըն է: Մեսրոպ Մաշտոցի պաշտելի անուամբ կը կոչուի հաստատութիւնը, որուն գեղարուեստական յարդարումը դեռ կը շարունակուի եւ որ ընտիր վկայական մըն է պետական այն վարիչներուն համար, որոնք լայն միջոցներ տրամադրած են պապենական մշակոյթի պահպանման:

Մատենադարանին դիրքը եւ տիրապետող երեւոյթը արդարօրէն խանդավառած են շատեր, որոնք փափաք յայտնած են, որ Ստալինեան պողոտան այսուհետեւ կոչուի Մեսրոպ Մաշտոց պողոտայ: Կը թուի, թէ առարկութիւններ եղած են այս մասին՝ այն հիմամբ, որ Մատենադարանը արդէն կը կոչուի Մեսրոպ Մաշտոցի անունով եւ առ այժմ անհարկի է պողոտան ալ նոյն անուամբ կոչել: Անտարակոյս, օր մը կը կատարուի նաեւ անուանափոխութիւնը եւ Մեսրոպ Մաշտոցի արդէն անմահ անունը անգամ մը եւս կը փառաւորուի: Արդարեւ, ի՞նչ կայ աւելի գեղեցիկ, քան Մեսրոպ Մաշտոց պողոտայով առաջնորդուիլ դէպի Մեսրոպ Մաշտոց Մատենադարանը :

Երեւան գտնուած միջոցիս՝ դեռ Մատենադարանին դուրսը, իրենց յարմար «խորան»ներուն մէջ չէին զետեղուած Մեսրոպի եւ Սահակի անդրիները : Ոչ ալ աւարտած էին որմանկարները : Միակ դիտողութիւնս, որ, յուսամ, նկատի կ'առնուի, որմանկարին մէջ կազմուած գրքի մը վրայ գրչութիւն ընելն է, քիչ մըն ալ ոնդերային մարդակազմութիւնը, որ աւելի շատ ըմբիշներու յարմար է, քան մշակոյթի նուիրուած ժուժկալ վաստակաւորներու :

Մատենադարանին անձնակազմը, հասարակ դռնապանէն մինչեւ ընդհ. տնօրէն Լեւոն Խաչիկեան, հպարտ են իրենց հոգածութեան յանձնուած մշակոյթի այս սքանչելի տաճարով : Երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու փաղանգը, որ կ'աշխատի հաստատութեան մէջ, նոյնպէս գիտակցութիւնն ու հպարտանքը ունի իր կատարած աշխատանքին : Բոլորն ալ անխառն եռանդով նուիրուած են հայագիտութեան: Բոլորն ալ երիտասարդ: Բոլորն ալ պատրաստուած մասնագէտներ: Շատեր արդէն ապագայի համար ծրագիրներ ունին, որոնց մասին կը խօսին հետս, տեղեկութիւններ ուզելով արտասահմանեան այս կամ այն մատենադարանի մասին, նիւթեր, նկարներ կամ մանրանկարներ խնդրելով ինձմէ : Մէկը կ'աշխատի ՀԱՅՐԷՆՆԵՐՈՒ (Քուչակեան կոչուած տաղաշարք) ընտիր ու ամբողջական հրատարակութեան վրայ: Ուրիշ մը՝ Խիկարի խրատներուն վրայ: Մէկը Նուշիրվանի ձեռագրական բնագիրներուն վրայ: Ուրիշներ՝ Գրիգորիս Աղթամարցիի, Յովհ. Թլկուրանցիի, Պետրոս Ղափանցիի կամ ասոնց նման այլ մատենագիրներու կեանքին ու գործին վրայ : Պատրաստ է ԺԵ. դարու Յիշատակարաններու (1481 – 1500) հաւաքածոն հրատարակութեան համար: Պատրաստուելու վրայ է ԺԶ. դարու Յիշատակարաններու Հաւաքածոն :

Արդէն նկատի առնուած է Մատենադարանի ձեռագրաց ցուցակի ամբողջական եւ կատարեալ հրատարակութիւնը, որ պիտի բաղկանայ մեծածաւալ երեսուն հատորներէ : Իրապէս կոթողային եւ բազմածախս գործ մը, որ պիտի յաւերժացնէ զայն կարելի դարձնողներուն անունը : Պիտի հրատարակուի ընտիր աշխատութիւն մը Կոստանդին Երզնկացիի մասին: Մամուլի տակ է Կիրակոս Գանձակեցիի պատմութիւնը : Նոյնիսկ հազիւ ծանօթ հին հայ մատենագիրներու գործերը կը քննուին եւ կ'ուսումնասիրուին: Հետզհետէ լոյս պիտի տեսնեն արժէքաւոր ու չահեկան ուսումնասիրութիւններ, որոնց հեղինակները նորութիւններ պիտի ըլլան մշակոյթի մեր անդաստանին մէջ :

Հրաւէր եղաւ ինծի Մատենադարանի անձնակազմին համար դասախօսութիւն մը ընել : Ըսուեցաւ, թէ հազիւ միայն քսան հոգի պիտի կրնային ներկայ ըլլալ, որովհետեւ մաս մը արձակուրդի մէջ էր, մաս մըն ալ դեռ չէր վերադարձած Մոսկուայի 25րդ արեւելագիտական համագումարէն: Երբ Մատենադարան հասայ, զարմանքս մեծ եղաւ՝ մօտ 150 հոգի հաւաքուած տեսնելով դասախօսութեանց մեծ սրահին մէջ: Ամբողջ երկուքուկէս ժամ ջանացի գոհացնել ներկաներու հետաքրքրութիւնը արտասահմանեան մշակութային նիւթերու շուրջ :

Ի տես անոնց այս բոլորանուէր հետաքրքրութեան, բնական է, որ անհատապէս խոստանայի ինչ որ մարդկօրէն կարելի էր ընել ինծի համար, այսինքն՝ իրենց ղրկել արտասահմանէն այնպիսի նիւթեր ու աղբիւրներ, որոնք գրեթէ կենսական էին իրենց կատարած ու կատարելիք գիտա – հետազօտական աշխատանքներուն համար: Ցաւալի է, որ այդ ուղղութեամբ իմ բուռն ցանկութիւնս եւ թափած ճիգերս յաճախ ամուլ կը մնան, իսկ խնդրանքներս ու դիմումներս՝ անպատասխան : Այս պատճառով ալ իմ կարգիս շատ բաներու մէջ կը թերանամ, չեմ կրնար խոստումներս յարգել, կատարել : Այսուհանդերձ, շատ բան, որ երկար ատեն անմատչելի եղած էր Մատենադարանի գիտաշխատողներուն համար, մասամբ յաջողեցայ իրագործել: Ես իմ պարտականութիւնս կը սեպեմ,— անվարձ պարտականութիւն,— գոնէ մասամբ գոհացում տալ մշակոյթի զինուորեալներուն :

Իրապէս խիստ դժուար, եթէ ոչ անել, վիճակ մըն է հայագիտութեամբ զբաղողին վիճակը: Անհրաժեշտ է ունենալ իր մասնագիտութեան վերաբերեալ աղբիւրներ, գիրքեր, նկարներ, ընդօրինակութիւններ եւայլն: Թեհրանէն մէկը փոքրիկ, բայց իրեն համար խիստ կարեւոր հատոր մը կ'ուզէ: Վենետիկ պէտք ունի այսինչ գործին կամ ձեռագրի լուսանկարին: Վիէննայէն կը պահանջեն շարքի մը պակաս հատորը: Փարիզէն մէկը նկար մը կը խնդրէ: Ասիկա յուսահատական կացութիւն մըն է, որուն դէմ յանդիման կը գտնուի մշակոյթի աշխատաւորը : Վերջապէս ամէն ոք ճամբորդելու միջոց կամ ազատութիւն չունի, ոչ ալ ուզած գիրքը ձեռք բերելու հնարաւորութիւն :

Անշուշտ շատ բան կարելի է ընել այս ուղղութեամբ, բայց... անցնինք, լռողը ո՛վ, ընողը ո՛վ: Ինքս պիտի ըսեմ, ինքս պիտի իմանամ :

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(Շար.)

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Եկեղեցին հայկակա՛ն՝ բարձր բերդն
է հաւատքին
Իմ պապերուս, որ հողէն զայն քա՛ր
առ քար հանեցին
Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

Փարիզի տարեգրութեանց մէջ հայ անունը պատուոյ նոր էջ մը բացաւ, Եկեղեցին Հայկական նոր դիրք մը գրաւեց տիեզերական եկեղեցւոյ նուիրապետութեան մէջ՝ Դեկտեմբեր 18ի Կիրակի օրը:

Այդ մեծ օրը լոյս տեսաւ շնորհիւ եւ յանձին Մխիթարեան մայրավանքի բազմարդիւն միաբան՝ Կաթողիկէ Հայոց անձկուն Առաջնորդ Հ. Կարապետ Ծ. Վրդ. Թ. Ամատունիի, որ երէկ խոնարհ հոգեւորական՝ այսուհետեւ տիտղոսաւոր եպիսկոպոս է Ամաթուսայ եւ առաքելական հայ Թեմակալ Ֆրանսայի մէջ :

Պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ ձեռամբ հայ Պատրիարքի մը, հայ վարդապետ մը իր քահանայական լրումը կը ստանայ տիեզերական եկեղեցւոյ «անդրանիկ որդի»՝ Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ: Առաջին անգամն է որ առաքելական Թեմակալի լրիւ իշխանութեամբ, հայածէս եպիսկոպոս մը կոչուած է բազմելու Ֆրանսայի նուիրապետութեան լատինածէս եպիսկոպոսներու խիստ դասը՝ հաւասարէ հաւասար իրաւասութեամբ :

Դէպքը աննախընթաց է եւ անոր հետեւանքները կրնան բարեդէպ ըլլալ ազգային տարողութեամբ :

Եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան եւ օծումի հայածէս արարողութիւնները կատարուեցան Սէն – Ֆերտինան – տէ–Թէրնը եկեղեցւոյ մէջ: Ժամը 16ին, եկեղեցին անբաւարար դարձնող երկու հազարէ աւելի հայ եւ օտար ներկաներ հիացումի մրմունջ բարձրացուցին. մուտքէն դէպի աւագ խորան անցքին վրայ էր ամէնուն ջերմեռանդ նայուածքը: Հայրապետական թափօրը մտած էր տաճար եւ համրաքայլ կ'անցնէր բազմութեան մէջէն, իր անչափ շուքով ու վսեմութեամբ.— Եկեղեցական զանազան կարգերու սպասներ, առընթերակայ ձեռնադրիչ երկու արքեպիսկոպոսները, սաղմոսացներ, ժամահարներ, գրակարդացներ, երդմնեցուցիչներ, ջահընկալներ, կէս ու լրիւ սարկաւագներ, քահանաներ եւ ի վերջոյ Կաթողիկոս – Պատրիարքը՝ Կարդինալ Աղաճանեան, շրջապատուած իր թիկնապահ սարկաւագներէն :

Մոմերու աղօտ ու երերուն լոյսին տակ, գուլա՛յ – գուլայ մխացող խունկի ամպիկներուն մէջէ անցնող թափօրը, իր ծիրանի փիլոններով, կապոյտ ու կարմրագոյն զգեստներով, ոսկեհիւս հանդերձներով եւ վերամբարձ խաչով, կենդանի նկար մըն էր՝ մեծադիր էջ մը մեր մագաղաթեայ Ս. Գրոց ձեռագիրներու վրայ գծուած մանրանկարներէն :

Եկեղեցւոյ աւագ խորանի կեդրոնական խաչաթեւին մէջ, իրենց աստիճանին պատուոյ տեղերը գրաւած էին բազմաթիւ Ֆրանսացի եպիսկոպոսներ, որոնց կարգին քրիստոնէական եղբայրութեամբ՝ Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան: Զորս շարքի վրայ, այլ արեւելածէս եկեղեցիներու Փարիզանիստ պետերը, զանազան վանքերու աբբաներ եւ բարձրաստիճան կղերականներ:

Երբ թափօրը խորան հասաւ, անոր ձախին՝ աւետարանի կողմը, իր գահին վըրայ բազմեցաւ ձեռնադրիչ Պատրիարքը, իր դիմացը՝ դասին միւս կողմը ունենալով Փարիզի Արք. Կարդինալ Ֆելթէն : Ապա խորան առաջնորդուեցաւ ընտրեալը, որու անուանումի պապական կոնդակը կարդացուեցաւ լատիներէն, ֆրանսերէն եւ հայերէն լեզուով: Ըստ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դարաւոր կանոններուն, Պատրիարքը կատարեց ընտրեալին հաւատոյ եւ ուղղափառ վարդապետութեան քննութիւնը. յաջորդաբար խորան բարձրացան ժողովուրդի ներկայացուցիչները, հաւաստելու համար որ ընտրեալը «արժանի է» իրեն շնորհուած աստիճանին: Այնուհետեւ Հ. Կարապետ ստացաւ իր քահանայական լրումին եպիսկոպոսական օծումը եւ այս առիթով, իր առընթերակայութեամբ մատուցուած հայրապետական հանդիսաւոր պատարագէն ետք, կրելով իր նոր աստիճանին ըսկեցոյց հանդերձները, խոյրը, լանջախաչը, մատանին ու գաւազանը՝ եպիսկոպոս Ամատունի իրեն պատկան կարգը գրաւեց, արարողութեանց աւարտին փառաւոր թափօրին մէջ:

Մխիթարեան ուխտադրութեան անուանով Կարապետ, մեծ եղեռնին Գաղատիայէն տեղահանուած Փարմաքսըզեան գերդաստանի զաւակներէն է՝ այսօր Ամատունի եպիսկոպոսը :

Ծնած 1900 Փետրուար 16ին, Ս. Ղազարի նորընծայարանը կը մտնէ 1913ին՝ ուր կը կատարէ իր երկրորդական ուսումները, իր վանական ուսուցիչներու կարգին ունենալով Հ. Վարդան Հացունի, Հ. Սահակ Տէր – Մովսէսեան եւ Հ. Ղեւոնդ Տայեան :

Առաջին աշխարհամարտի ընթացքին, 1917 Նոյեմբերին, Վենետիկի շրջանը վըտանգուած զօտի դառնալով, Մխիթարեան Միաբանութիւնը կը փոխադրուի Հռոմ: Ընծայացուն լիկէոնի վերջին տարին կը կատարէ, Ուրբանեան վարժարանի դասընթացքները յաճախելով :

Տարի մը ետք, 1918ի վերջերը, կը ձեռնարկէ կանոնական միամեայ նորընծայութիւնը՝ Կարապետ անունով: Իր կրօնաւորական պատրաստութիւնը կը սկսի Բենեդիկտեան Ս. Պօղոս մենաստանին մէջ, որու աբբահայրն է իր գիտութեամբ եւ առաքինութեամբ հռչակաւոր եւ յետագային Միլանոյի Արքեպիսկոպոս՝ Կարդինալ Շուսթեր :

Յետ եռամեայ ուխտի, 1919ին կը փոխադրուի Հռոմի Մխիթարեան բարձրագոյն ընծայարանը՝ հետեւելու համար փիլիսոփայութեան դասընթացքին, Գրիգորեան միջազգային համալսարանին մէջ: Վարդապետ փիլիսոփայութեան 1922ին, նոյն տարուան աշնան կը նորոգէ մշտնջենապէս իր կրօնաւորական ուխտերը, դառնալով ցկեանս անդամ Մխիթարեան Միաբանութեան :

Աստուածաբանական ուսումները աւարտելով, քահանայ կը ձեռնադրուի 1925 Դեկտեմբեր 8ին :

Ս. Ղազար կը վերադառնայ 1926ին, ուր երիտասարդ աբեղան կը կարգուի ուսուցիչ եւ փոխ – տեսուչ վանքի ընծայացուներուն: Քանի մը տարի ետք, 1929ին, կը հրաւիրուի Հռոմ՝ անդամակցելու համար Արեւելեան եկեղեցական կանոնագրքին խմբագրական յանձնախումբին, իբր ներկայացուցիչ Հայ եկեղեցական իրաւագիտութեան :

Այդ շրջանին, 1939ին, եւ անկէ ի վեր Մխիթար Աբբայի սրբադասութեան դատին աղերսարկուն է :

Փոխ – տեսուչ Հռոմի Մխիթարեան Ուսանողարանին, Հ. Կարապետ Ամատունի կ'ըլլայ Միաբանութեան ներկայացուցիչը Ս. Աթոռի մօտ, տնօրէնը իր Ուխտին ժառանգաւորաց Ընծայարանին՝ ուր կը կրթէ եւ իրենց վերջնական ուխտադրութեան կ'առաջնորդէ Մխիթարեան վարդապետներու կարեւոր սերունդ մը:

Առաջնորդ կը նշանակուի Ֆրանսայի Կաթողիկէ Հայերուն, 1951ին, Թագադիր Ծ. Վարդապետի պատիւով : Քանի մը տարի ետք կը հիմնէ եկեղեցական պարբերաթերթ մը եւ Լը Փէքի հայ ընծայարանը :

Իր քահանայական առաքելութեամբ շարժուն եւ բազմազբաղ կեանքի ընթացքին, յաջողած է զբաղիլ նաեւ ազգային մշակոյթով, մանաւանդ եկեղեցւոյ կանոնագիտութեամբ եւ պատմութեամբ : Ունի հրատարակուած եւ ձեռագիր ուսումնասիրութիւններու կարեւոր շարք մը :

Գիտուն վարդապետ եւ բարձր հոգեւորական, իր աննկուն կամքով յաջողեցաւ ստեղծել իրաւական գետինը Հայ Եկեղեցւոյ մը գոյութեան ու գործունէութեան, Ֆրանսայի վաղնջական ուժեղ եկեղեցւոյ կողքին :

Քահանայապետական կոնդակով հաստատուած եւ Ամատունի եպիսկոպոսին յանձնուած Առաքելական Թեմակալութիւնը, տիեզերական եկեղեցւոյ հաւաստումն է ի լուր աշխարհի՝ թէ իր սկզբնական հաւատոյ հանդանակով, իր պատկառելի ծէսով, իր Աստուածալոյս աղօթքներով, ժամերգութեամբ եւ շարականներով, դարերէն եկող եւ դարերու կատարումէն անբաժան՝ ընդհանրական եւ առաքելական է, Եկեղեցին Հայկական :

Կ. Մ. ԱԼԻՄՇԱՀ

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ԴԷՊՔ ՄԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻՆ ՄԷՋ

—o—

Ծանրակշիռ դէպք մը պատահած է Ֆրանսական Ակադեմիային նիստերէն մէկուն ընթացքին, Քաասում Անմահնե — րէն՝ մառեչալ Ժուէնի մէկ նամակին հետեւանքով ։

Կաճառին անդամները, դէպքին ծանրակշիռ հանգամանքին պատճառով, միաձայնութեամբ որոշած էին չտարածայնել զայն, սակայն ֆրանսական մամուլը, թափանցելով գաղտնիքին, հանրութեան սեփականութիւնը դարձուցած է դէպքը ։

Ի՞նչ էր պատահած ․

1960 Նոյեմբեր 24ին, Կաճառին յեռմիջօրէի նիստը տեղի ունեցած է ողբերգական մթնոլորտի մը մէջ։

Ծանօթ պատմագէտ Փիէր Կաքոթ, որ կը նախագահէր յիշեալ նիստին, յայտարարած է թէ՝ նամակ մըն է ստացուած մառեչալ Ժուէնէն, որուն ընթերցումը — յայտարարած է նախագահը — անհրաժեշտ է ։

Իր նամակին մէջ մառեչալ Ժուէն կըսոպուկ եւ չափազանց արժանավայել ոճով մը կը քննադատէր Ֆրանսուա Մորիաքը, խնդրոյ առարկայ ընելով անոր Էքսփրէս թերթին մէջ հրատարակած մէկ յօդուածը ։

Վէճին աղբիւրը հետեւեալն է ։

Զորս տարիէ ի վեր է որ երկու ակադեմականները կը պտտուէին թշնամական դիրքի մը մէջ։ Մառեչալը կը մեղադրէր Ֆրանսուա Մորիաքը, անոր վերագրելով բարեկամութեան խոր կապեր «Ֆրանսան՝ Ափրիկէի մէջ» քաղաքականութեան թշնամիներուն հետ ։

Իր կողմէն՝ Ֆրանսուա Մորիաք կը դատապարտէր մառեչալը, մեղադրելը դնելով անոր 13 Նոյեմբեր 1960ի հետեւեալ յայտարարութիւնը ․—

«Հակառակ յիսնամեայ այն բարեկամութեան որ զիս կը կապէ Ժօր․ տը Կոլին, կատարելապէս գիտակից եմ բարոյական պատասխանատուութիւններուս եւ բանակին բարձր անձնաւորութեան իմ հանգամանքովս, չեմ կրնար հակառակ չարտայայտուիլ այն գաղափարին, որ կ՚ուզէ լքել Ալժերիոյ մեր եղբայրները »։

Այս յայտարարութեան, Ֆրանսուա Մորիաք, իր խնդրոյ առարկայ յօդուածին մէջ, պատասխանած էր ․

« Այն պահուն, ուր ամէն բան պիտի շահուի կամ պիտի կորսուի, դուք, պարոն մառեչալ, խաղին մէջ կը մտնէք ձեր մոյկերով եւ ձեր խթաններով, ինչպէս առնօք, կը յիշէ՞ք Ռապաթի պալատին մէջ․․․»։

Եւ այդ օրէն ի վեր, մառեչալ Ժուէն այլեւս իր «սրտին մէջ չէր կրեր» Ֆրանսուա Մորիաքը ։

Կաճառին ուղղած իր վերջին նամակով, մառեչալ Ժուէն Ֆրանսուա Մորիաքի գրականութիւնը կ՚անուանէ «վարձուած» եւ կ՚աւելցնէ թէ այդ գրականութիւնը «լայնօրէն ալ վարձատրուած է » ։

Այս վերջին յայտարարութիւնը ուղղուած է անկասկած Ֆրանսուա Մորիաքի Պատուոյ Լեգէոնի Մեծ Խաչին ․․․

Իր նամակին վերջաւորութեան, մառեչալը կը գրէ ․

«․․․ Չեմ ուզեր տեղի տալ հասարակաց վայրի մը մէջ աղմուկ հանելու փորձութեան, որուն հետեւանքները ափսոսալի պիտի ըլլան։ Միայն, այսուհետեւ պիտի խուսափիմ երեւալէ Կաճառին մէջ, չհանդիպելու համար մարդու մը՝ որ շրջապատուած է գէշ ընկերութեամբ մը » ։

Այս տողերով, մառեչալ Ժուէն մեղադրանքի բաժին մըն ալ կը հանէ բոլոր ակադեմականներուն ուղղուած, որոնք, ըստ իրեն, Մորիաքի ուղղութեան քաջալերողներ կը հանդիսանան ։

Հաւանաբար այս բանավէճը պիտի չաւրունակուի, քանի որ Կաճառին նախագահը՝ Փիէր Կաքոթ, կանխազգալով, խնդրած էր իր ընկերներէն, խնդիրը գաղտնի պահել եւ չհրապարակել ։

Ֆրանսական մամուլին կարծիքով, հիմա որ վէճը ծանօթ է հասարակութեան, Ֆրանսուա Մորիաք պիտի ջանայ աւելի մանրամասնել հարցը, մինչ, կը խորհին շատեր, մառեչալ Ժուէնի համար հարցը վերջնականապէս փակուած կը թուի ։

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԸ

ՃԱՆՁՑՆԵՆՔ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

—o—

Հայ ազգին պատիւը փրկող Սողոմոն Թէհլիրեանի կորուստը համայն Հայութիւնը կ՚ողբայ անխտիր, առանց յարանուանական եւ գաղափարական խտրութեան ։

Արտասահմանի հայկական գաղութներուն մէջ անոր անմոռանալի յիշատակը վառ պահելու համար յանձնախումբեր կը կազմուին, սպահանդէսներ տեղի կ՚ունենան։ Անոր անունով կոչուեցաւ Հայ Մշակոյթի Տան մէկ սրահը։ Բոլոր թերթերը սիւնակներ նուիրեցին անոր յիշատակին ։ Սակայն չյրուեցաւ խնդրի մը մասին, որ ըստ իս խիստ կարեւոր է։ Արդեօք կարելի չէ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ շուտափոյթ հրատարակել գրքոյկ մը՝ նոր սերունդի անգլիախօս եւ ֆրանսախօս բազմահազար երիտասարդներուն եւ աղջիկներուն ծանօթացնելու համար մեր ազգային հերոսը եւ արթնցնելու անոնց հոգիին մէջ հայկական ոգին, միաժամանակ բացատրելու թէ ինչու համար անիկա սպաննեց հայ ազգի դահիճ ոճրածին Թալէաթը։ Տալ բոլոր մանրամասնութիւնները, — դատ ու դատավարութիւն ։

Բաց աստի, պէտք է որ ծնողքները իրենց զաւակներուն ճանչցնեն Սողոմոն Թէհլիրեանը, որովհետեւ անոնք թէեւ հայերէն կը խօսին, բայց հայկական թերթ կամ գիրք կարդալէ հեռու են դժբախտաբար ։ Յիշեմ այս առթիւ, որ 25 տարի առաջ Վիէնի մէջ ներկայացուցինք « Թալէաթի անկումը » թատերախաղը, որ մեծ տպաւորութիւն գործեց ։

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹՈՒՂԻԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

—o—

ՎԻԷՆ, (Յառաջ)․— Մատաղ եւ խոստմնալից կեանքեր երբ կը հնձուին տակաւին Ալժերիոյ մէջ, — աւաղ, Մայր-երկրին մէջ, ընտանիքներ սուգի մատնուած՝ կ՚ողբան անմխիթար իրենց սրտահատորները ։

Վիէնի հայ գաղութը, երկրորդ կորուստն է որ ունեցաւ վերջերս ։ Մեր հայրենակից Ալեքսան Տէր Յակոբեան, գաղութիս հիներէն մէկը, արհեստով կօշկակար, մեծ դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր զաւակը Գրիգոր, վայրաշու, զինուորական խուզարկութեան մը ընթացքին զարնուած Պաթնայի շրջանին մէջ, Նոյեմբեր վերջին։

Շաբաթ օրը (17 Դեկտեմբեր) կէսօրէն վերջ ժամը չորսին, տեղի ունեցաւ դժբախտ երիտասարդին կրօնական եւ զինուորական յուղարկաւորութիւնը ։ Եկեղեցւոյ կարգը կատարեց Լեւոնեան Յովսէփ վարդապետը, Սէն Մարթէնի եկեղեցիին մէջ, եւ ուր ներկայ էր անսովոր բազմութիւն մը հայ թէ տեղացի ։

Տարաբախտ երիտասարդին դագաղը ծածկուած ֆրանսական եռագոյնով, շրջապատուած էր ութ զինուորներու պատուոյ խմբակէ մը։

Ներկաներուն մէջ նշմարեցինք քաղաքիս սիրուած քաղաքապետը Մ․ Շափիւ, վիրաբոյժ Վիէնի հիւանդանոցին, զօրանոցի հրամանատարը, իր օգնականին հետ, ինչպէս նաեւ Նախկին Մարտիկներու եւ Գերիներու երկու ներկայացուցիչները փաստաբան Իկոնէթթի եւ Պ․ Վէնսան ։

Գերեզմանոցին մէջ, թաղման կարգ ադօթքները հազիւ լրացած, հրամանատար Լ՚ասքլա յուզումով կարդաց զինուորական բարձր հրամանատարութեան պաշտօնական տեղեկագիրը, ցաւակցական նամակը եւ երկու շքանշաններ «յետ մահու» տուչութեան հրամանագիրը ։

Վիէնի Ազգային Միութեան վարչութիւնը հայ գաղութի անունով գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը զետեղած էր հէք Գրիգորի դագաղին վրայ ։

Կ․ Պ․

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

14 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ Կ՚ԱՆՑՆԻՆ Հ․ Յ․ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐՔԵՐԸ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԷՋ

Երեքշաբթի՝ 13 Դեկտեմբեր, Հ․ Յ․ Դ․ Երիտասարդաց Միութիւնը տասը խանդավառ եւ խոստմնալից երիտասարդներ տուաւ Դաշնակցութեան Աղեքսանդրիոյ կազմին ։

Տասը երիտասարդներ, որոնք տարիներ շարունակ աշխատած եւ տքնած են Երիտասարդաց Միութեան խումբերուն մէջ, Հ․ Յ․ Դ․ Ե․ Մ․ Վարիչ Մարմնի յանձնարարականով ընդունուեցան Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան շարքերը, ծառայելու համար հայ ժողովուրդին ։

Ընկեր Օննիկ Մաճառեանի կնքահայրութեամբ, Դաշնակցութեան Զինանշանին, անմահ Երրորդութեան եւ մեր պաշտելի Եռագոյնին առջեւ հանդիսաւորապէս ուխտեցին ծառայել Հայաստանի եւ հայութեան ազատագրութեան դատին ։

Կնքահայր ընկեր Մաճառեան եւ ընկեր Գաբրիէլ Թագւորեան խրատական խօսքեր եւ յորդորներ ըրին նորագիրներուն։ Ապա ընկերներու բուռն ծափահարութիւններուն մէջ վերջ գտաւ այս հոգեզմայլ արարողութիւնը ։

× Նախանցեալ շաբաթ, Գահիրէի մէջ, Ընդհ․ Ժողովի ընթացքին եւ կնքահայրութեամբ ընկեր Բժ․ Երուանդ Խաթանասեանի, չորս երիտասարդներ եւս մտան Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան շարքերը, Հ․ Յ․ Դ․ Երիտ․ Միութենէն ։

×

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԴՈՒՐԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ)․— Դեկտեմբեր 18ի առաւօտ, Շնորհք Սրբազան պատարագ մատոյց եւ քարոզեց, վեր հանելով Դուրեան Արք․ի մէջ անբասիր եկեղեցականը, իսկ երեկոյեան ժամը 17․30ին, նախաձեռնութեամբ Հայ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ իտալահայ Մշակութային Միութեան՝ տեղի ունեցաւ գրական – գեղարուեստական յիշատակի հանդիսութիւնը, պատուակալ նախագահութեամբ Շնորհք Եպիսկոպոսի, որու ընթացքին հոգեւոր հովիւը ներկայացուց Դուրեան Սրբազանի կեանքն ու գործը, որուն յաջորդեց Արամայիս Սրապեանի վերլուծականը բանաստեղծ սրբազանին քերթողական եւ արձակ գրականութեան, մինչ Շնորհք եպիսկոպոս առաւելապէս ծանրացաւ դաստիարակ – ուսուցիչին եւ հոգեւորականին վրայ ։Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հրանդ Բամպակեանի՝ երգեց «Ո՜վ մեծասքանչ դու լեզուն»ն եւ « Տէր կեցո դու զհայս»ը, մինչ Նուպար Պօղպալեան եւ Արամայիս Սրապեան կարդացին Սրբազան Հօր «Անառակը» եւ «Կրօնական զարթումներ» կտորները ։

Ժողովուրդը հոգեւին հաղորդուած մեր կրօնական դասուն ամէնէն անբասիր ներկայացուցիչներէն մէկուն յիշատակով՝ հեռացաւ Հայկ․ Տունէն՝ խորապէս տպաւորուած ։

Ա․ Ս․

ԴԱՒՐԱՅԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ

Իսկի Խրիմեան սրահը լեցուած էին, Կիրակի 18 Դեկտեմբեր, հայրենակիցներու եւ մասնաւորաբար Դաւրացիներու մեծ բազմութիւն մը։ Ժամը 4ին, օրուան նախագահը՝ Մկրտիչ Հայթայեան շնորհաւորական եւ քաջալերական խօսքերով բացուած յայտարարեց Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր․ Միութեան կազմակերպած խնջոյքը ։ Նախագահին առաջարկով եւ ներկաներուն փափաքով սեղանապետ ընտրուեցաւ՝ Նշան Դաբբինեան ։

Օրուան գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Գրիգոր Պալեան՝ արտասանութիւնով, Միրիճան Շիրվանեան՝ երգով եւ սրամտութիւններով, Սերճիւան Շէրպէթճեան, կրտսեր Հայթայեան եւ Տիկիններ՝ Շէրպէթճեան եւ Զպուկքարեան՝ երգերով ։

Յաջորդաբար խօսք առին օրուան նախագահը՝ Նշան Հայթայեան, Յար․ Շիրվանեան, Եղ․ Մինասեան, Վ․ Զպուքքարեան եւ Լ․ Քաչքիրմիրեան։ Բոլորն ալ շեշտեցին Դաւրայի Հայր․ Միութեան կատարած ազգօգուտ գործը ։

Ներկաներէն՝ Եղ․ Մինասեանի առաջարկով տեղի ունեցաւ հանգանակութիւն մը՝ 750 Նոր Ֆրանք, Խրիմեան դպրոցի ի

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

—o—

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Հայուհիներու Ծնողաց Յանձնաժողովը — որուն առաջին վարչութեան կազմութիւնը ծանուցուեցաւ արդէն մամուլի միջոցով — ուրախ է հայ հասարակութեան տեղեկացնելու թէ նախ քան իր պաշտօնական կազմութիւնը ունեցած է գնահատելի գործունէութիւն եւ հետեւեալ կարեւոր առարկաները արդէն գնուած եւ օգտագործման յանձնուած են, զորս կարելի է տեսնել եւ հաստատել տեղւոյն վրայ․—

60 մահճակալ, 80 նորոգուած անկողին իրենց կազմածներով, մէկ չարժական սեղան պնակներու փոխադրութեան համար, 35 երկու հոգինոց եւ 12 մէկ հոգինոց աշակերտներու գրասեղան, 5 պատի գրատախտակ, 5 կաւիճ դնելու մետաղեայ սպաս, 6 գրասեղան եւ 6 թիկնաթոռ՝ ուսուցիչներու համար, մէկ մոգական լապտերի գործիք եւ պաստառ՝ ցուցադրութեան համար, 745 գունաւոր պատկերներու ապակիներ, ուսուցանելու համար պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, բուսաբանութիւն, կենդանաբանութիւն եւ գիտութիւն։ Այս պատկերներու ընկերացած են բացատրական դասընթացքներ Սորպոնի փրոֆեսէօրներու եւ Թիւլօ, Քոնտորսէ եւ Հօշ լիսէներու եւ Քանի ու Հավրի համալսարաններուն կողմէ պատրաստուած ։

25 աշխարհագրութիւն ուսուցանելու, 15 առակներ, 12 գիտութիւն եւ 2 (երկկողմանի) մարդակազմութիւն ուսուցանելու քարտէսներ։ Մէկ մարզանքի երկաթէ ձող՝ օղակներով, մէկ հանգուցաւոր պարան, մէկ սահուն պարան։

Միւս կողմէ կը սպասուի կարգ մը այլ առարկաներու, որոնք ապսպրուած են եւ որոնց փոխարժէքը արդէն պատրաստ ունինք․— 4 պարտէզի նստարան, 2 աթոռակներ, 2 պասքէթ–պոլի գնդակներ եւ մէկ վոլէ–պոլի ուռկան։

Այս մեծածախս գնումները կարելի եղած է գոցել հետեւեալ յատկացումներով․—

	Ն․Ֆ․
Գ․ Կիւլպէնկեան Հիմնարկ․	5․029,40
Հ․ Բ․Ը․ Միութիւն	3․920,00
Աշակերտուհիներու գեղարուեստական հանդէսի մը հասոյթէն և Դպրոց․Տիկն․Միութ․ կողմէ մեր տրամադրութեան տակ դրուած	1․500,00
Դպրոցասէր Տիկն․ Միութիւն	1․125,00
Որբերու Օգն․ Փարիզի Տիկնանց Յանձնաժողով	200,00
Ծնողաց Յանձնաժողով	3․652,27
Գումար	15․426,67

Կրկին անգամ ըլլալով մեր շնորհակալութիւնն ու երախտագիտութիւնը կը յայտնենք այս առատաձեռն նուիրատուներուն որոնք կ՚օգնեն նաեւ կարօտ ընտանիքներու զաւակներուն կրթաթոշակի մասնակի կամ ամբողջական վճարումով, մեծապէս նպաստելով աշակերտուհիներու ընդհանուր զարգացման հետ հայեցի մաքուր դաստիարակութեան։

Կ՚ուզենք նաեւ յիշատակել որ Ծնողական Յանձնաժողովս, դպրոցի Տնօրէնութեան հետ համախորհուրդ, ստեղծած է արհեստի վերաբերեալ մասնաճիւղ մը, խորհուրդներ տալու համար ծնողքներուն՝ իրենց աղջիկները առաջնորդելու անոնց ճաշակին, յատկութեան եւ կարողութեան համապատասխան գործերու, անշուշտ շրջանաւարտ ըլլալէ ետք։

Արդէն երկու շրջանաւարտ սանուհիներ կոչուեցան կարեւոր եւ ապագայ ունեցող պաշտօններու, շարունակելով նոյն ատեն արհեստագիտական դասընթացքները։

Ուրիշ ծրագիրներ կը մշակուին որոնք շուտով պիտի ծանուցուին հասարակութեան։

Դպրոցասէր Վարժարանի
Ծնողաց Յանձնաժողովի
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Նպաստ ։

Հանդիսութիւնը շարունակուեցաւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, ղեկավարութեամբ Միրիճան Շիրվանեանի, որ իր երգերով ու նուագներով ստեղծեց օրուան խանդավառ մթնոլորտին։ Կազմակերպիչները կը փութան շնորհակալութիւն յայտնել ընկեր Դաւոյին եւ ներկաներուն, իրենց աշխատանքին եւ մասնակցութեան համար ։

Մ․ Շ․

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Իրենց այցելութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօշկակարեան (Վալանս) քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն, Տիկին Քէօչ-քէրեան (Լուառ) քսան Ն. Ֆ., Տիկին Տէմիրճեան տասը Ն. Ֆ.:

Մարսէյլէն Պ. Գրիգոր Պաղտասարեան տասը Ն. Ֆ.:

Վալանսէն Ազատ Պալեան հինգ Ն. Ֆ.:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՈՅ ԱՌԹԻՒ

Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան Օժանդակութիւնը

Նոր տարուոյ առթիւ Հ. Բ. Ը. Միու-թեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութենէն ստացած է 6200 Ն. Ֆ.ի գումարը, հե-տեւեալ նպատակներու համար.—

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնա-ճիւղին հազար Ն. Ֆ., Փարիզի համալը-սարանական ոստանին Հայկ. Տան ուսա-նողներուն համար հազար, Ֆ. Կ. Խաչին հազար, Հայ Ազգատախնամ Ընկերութեան հազար, Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան բուժարանին համար հինգ հարիւր Ն. Ֆ., Փարիզահայ Տիկնանց Որբ. Միութեան հինգ հարիւր, Առնուվիլի Հայոց եկեղե-ցիին հինգ հարիւր, Ալֆորվիլի Հայոց ե-կեղեցիին հինգ հարիւր, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին համար, իբրեւ «Իւղագին» 200 Ն. Ֆ.:

Բաց աստի, 1960 տարուան ընթացքին Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութենէն ստացած եւ բաշխած է 28750 Ն. Ֆ.ի գումարը, կարօտ ազգա-յիններու:

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳԱՏԱԽՆԱՄԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դ. Ցանկ

Գ. Կիւլպէնեան Հիմնարկութեան կողմէ Ազգատախնամի տրամադրութեան տակ դրուած մասնաւոր գումարէն հետեւեալ նոր բացառիկ օգնութիւնները կատար-ուած են Ապրիլ մէկէն մինչեւ Դեկտեմ-բեր 15 (1960): Նկատի առնուած են բազ-մաթիւ խնդրանքներ եւ յետ քննութեան քսան անձերու յատկացուած 3·039,62 Ն. Ֆ.ի օժանդակութիւն հետեւեալ վայրե-րու մէջ:

Փարիզէն ինը անձերու, որոնցմէ եր-կուքին 300ական Ն. Ֆ., մէկուն 200 Ն. Ֆ., միւսին 160 Ն. Ֆ., երեքին 150ական Ն. Ֆ., մէկուն 110 Ն. Ֆ., միւսին 42,70 Ն. Ֆ.:

Փարիզի շրջակայքէն չորս անձերու ո-րոնցմէ երկուքին 200ական Ն. Ֆ. եւ միւս երկուքին 150ական Ն. Ֆ.:

Գաւառէն վեց անձերու որոնցմէ մէկուն 121,92 Ն. Ֆ., միւսին 155, երկուքին 150ական, եւ միւս երկուքին հարիւրա-կան Ն. Ֆ.:

Ա. ցանկով հրատարակուած 1·219,21 Ն. Ֆ., Բ. ցանկով հրատարակուած 2·189,10, Գ. ցանկով հրատարակուած 2·901,40 Ն. Ֆ., ներկայս 3·039,62 Ն. Ֆ.: Ընդհ. գումար 9·349,33 Ն. Ֆ.: (Առաքման ծախքերու՝ 43·45 Ն. Ֆ.):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Վալանսէն Ազատ Պալեան՝ տասը Ն. Ֆ.: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը շը-նորհակալութեամբ ստացաւ Շասէն Պ. Նազար Փիլիկեանէ ի նպաստ Լիոնի եկե-ղեցւոյ շինութեան 50 Ն. Ֆ.: Պ. Արմե-նակ Աւետեանէ հանգուցեալ Յակոբ Սոֆ-եանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկե-պսակի տասը Ն. Ֆ., Տիկին Մ. Համբար-ձումեանէ հինգ Ն. Ֆ.:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի մասնա-ճիւղերուն կողմէ, Հինգշաբթի, Դեկտ. 29ին, ժամը 15ին,

Salle Cadet, 21 Rue Cadet

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայ-կական պարեր, ներկայացում, եւ անա-կընկալներ:

Միջնարարին՝ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ բացա-ռիկ յայտնութիւնով մը նոր տարին պիտի շնորհաւորէ ու մանուկներուն պիտի բաժ-նէ նախընթրիք եւ միրգ:

Փոխադրութեան համար հանրակառքերը կը մեկնին.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ ժամը 13·30ին Փլաս Քառնօ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ժամը 13·30ին, Պ. Նիկողոսեանի նպարավաճառատան առջեւէն (պի-տի անցնի Սարսելէն):

ԻՍԻ.— ժամը 13·30ին Խրիմեան դպրոցէն:

ՇԱՒԻԼ.— ժամը 13·30ին դպրոցին առջեւէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» պիտի տօնէ Յուն-ուար ութին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարա-հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Փետր. 19ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9ᵉ

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 30 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8989 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4790

ՃՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋԱՑՈՂ ՏԱՐԻՆ

Տարի մը եւս բոլորեցինք խաղաղութեան մէջ :

Վերջին տարիներու քաղաքական դէպքերը, մասնաւորաբար արեւելք – արեւմուտք հակամարտ երկու ճակատներու լարուած յարաբերութիւնները մօտալուտ պատերազմի մը սպառնալիքին տակ կը պահէին խաղաղութեան ծարաւի մարդկութիւնը :

Ճիշդ է, որ 1960ը խաղաղութեան տարի մը եղաւ, սակայն ջիղերու պատերազմը իր գերագոյն աստիճանին հասաւ :

Ազատ աշխարհի պետական վարիչ դէպքերու պաղարիւն կեցուածքին շնորհիւ է, որ պաղ պատերազմը տաքի չվերածուեցաւ :

Խորհրդային Միութիւնը գիտական մարզին մէջ իր ձեռք բերած յաջողութիւններէն չփացած՝ կ'ուզէ առաջնակարգ դեր կատարել քաղաքական գետնի վրայ :

Խրուշչեւ 1959ին Միացեալ Նահանգները այցելելով, յաջողած էր որոշ հետաքրքրութիւն ստեղծել դիւանագիտական ու դրամատիրական շրջանակներու մէջ : Քէմփ Տէյվիտի մէջ Նախագահ Այզընհաուըրի հետ իր տեսակցութիւնը դարձակէտ մը նկատուած էր եւ որոշ յոյսեր արթնցուցած «համակեցութեան» համար :

Այս տարուան Մարտ 23ին իր Ֆրանսա այցելութիւնը ցոյց կու տար, որ Կրեմլին կ'ուզէ սերտացնել իր յարաբերութիւնները արեւմուտքի հետ :

Մեծ յոյսեր դրուած էին Մայիսին Փարիզի մէջ կայանալիք գերագոյն ժողովին վրայ : Ամիսներով նախապատրաստական աշխատանքներ էին կատարուած չորս մեծերու հանդիպումը արդիւնաւոր դարձնելու համար :

Հաշիւը սխալ դուրս եկաւ : Խրուշչեւ իր ոչ – դիւանագիտական ելոյթներով պայթեցուց գերագոյն ժողովը, ապշութեան մատնելով բոլոր բարեմիտները :

Փարիզի ժողովի ձախողութենէն վերջ, Կրեմլինի մենատէրը Սեպտեմբերին Նիւ Եորքի մէջ արտառոց կեցուածք ունեցաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ընդհանուր ժողովին առջեւ, ի դերեւ հանելով համերաշխութեան եւ համագործակցութեան բոլոր ծրագիրները :

Անստոյգ կացութիւնը կը շարունակուի ներկայիս :

Մօտալուտ պատերազմի մը վտանգը հեռացած է, սակայն երկու ճակատներու միջեւ վէճի առարկայ հարցերէն ոչ մէկը վերջնական լուծում գտած է :

1960 թուականը պատմական պիտի մնայ Ափրիկէի զանազան ազգերուն համար, որոնք անկախութեան տիրացան, շնորհիւ Ֆրանսական կառավարութեան լայնամտութեան :

Առկախ կը մնայ միայն Ալժերիոյ հարցը, որուն լուծման համար զանազան միջոցներ կը փնտռէ զօրավար տը Կոլ՝ իր իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր : Կը յուսացուի, որ Յունուար 8ի հանրաքուէն մեծապէս պիտի դիւրացնէ իր գործը :

Վերջացող տարուան ընթացքին Ֆրանսա մեծ յառաջդիմութիւններ արձանագրեց հիւլէական ուժի մարզին մէջ : Երեքշաբթի օր պայթեցուց իր երրորդ հիւլէական ռումբը : Շնորհիւ իր գիտական նուաճումներուն, դարձած է հիւլէական 4րդ պետութիւնը :

Ուրիշ կարեւոր դէպքեր պատահեցան 1960ին միջազգային եւ ազգային ճակատներու վրայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻՆ

—o—

ՄԱՐԵՇԱԼԸ «ՈՉ» ԿԸՍԷ ԶՕՐԱՎԱՐԻՆ

Մարեշալ Ալֆոնս Ժուէն մամուլին յանձնած է նամակ մը զոր ուղղած է նախագահ տը Կոլի, հանրաքուէէն 10 օր առաջ :

Մարեշալ Ժուէն նախ կը յայտնէ թէ տը Կոլի Ալժերիայէն վերադարձին վազորդային, ունկնդրութիւն ուզած է իրմէ, բայց տը Կոլ պատասխանած է թէ եթէ ըսելիք մը ունի թող գրէ : Եւ մարեշալ Ժուէն կը գրէ «բաց նամակ» մը ուր երկար կը բացատրէ թէ ինչո՛ւ «ոչ» պիտի ըսէ :

Ժուէնի համար կարեւորը եղբայրութիւնն է, և մահմետական, ալժերական կամ Ֆրանսական Ալժերիա փնտռելէ առաջ, պէտք է գտնել «եղբայրական Ալժերիան» : «Արդ, եղբայրութեան այդ մթնոլորտը, կարծես հրաշքով, իրականացած էր 1958, Մայիս 13ին, եւ տեսանք թէ ի՛նչ եղաւ անցեալ Դեկտեմբեր 11ին : Պիտի չծանրանամ ձեր առաջին յայտարարութեանց վրայ, եւ մանաւանդ անոնց որոնք կը վերաբերէին Ալժերիոյ՝ Ֆրանսական հող, այսօր եւ միշտ, եւ որոնք մեծ յոյսերու ծնունդ տուած էին : Ուրիշներ, որոնք ձեր քաղաքականութեան կ'ընդդիմանան, օգտակար գտնան այդ յիշեցումները ընելու ձեզի » : Այս ոճով, մարեշալ Ժուէն կը շարունակէ իր նամակը .— «Ամէն բան կրկին խնդրոյ առարկայ կը դարձնէք, քուէատուփ պէտք է երթալ կրկին եւ այդ առաջարկը հակասական է :

« Հիմա, 15 ամիսներ անցած են, խօսակցութիւններ տեղի ունեցան Ալժ. Ճակատին հետ, ձախողեցան : Կարծես մոռցուած է որ Ալժ. Ազատ. Ճակատը իր « հրամայականները » ունի, դժկամակութեամբ ընդունած էր ինքնորոշման ծրագիրը : Ինչո՞ւ, որովհետեւ շատ լաւ գիտէ թէ շատ քիչ ձայն ունի եւ որպէսզի հանրաքուէ մը իրեն ի նպաստ ըլլայ, պէտք է դէպի իրեն դարձնէ բոլոր վարանոտ մահմետականները : Ատոր համար .— Ա. հրամայական .— Ալժ. Ազատ. Ճակատը պէտք էր այն երեւոյթը տար թէ ինք ձեռք ձգած է անկախութիւնը ուրեմն պէտք է նպաստաւորուի անկէ : Բ. հրամայական .— Կրակը դադրեցնելու պարագային, զէնքերը վար չդնել ինչպէս կ'առաջարկէ Ֆրանսական կառավարութիւնը : Գ. հրամայական .— Ֆրանսական բանակը ներկայ չըլլայ ինքնորոշման հանրաքուէի պահուն : Մէկ խօսքով, ըստ մահմետական օրէնքին, Ալժ. Ազատ. Ճակատը միակ յաղթականը պիտի երեւայ : Վերաջապէս, 1960, Նոյեմբեր 4ին, մէջտեղ դրիք ալժերական Ալժերիա մը որ իր կառավարութիւնը, իր հիմնարկութիւնները եւ իր օրէնքները պիտի ունենայ : Քանի մը շաբաթ յետոյ, Յունուար 8ի հանրաքուէին, հարց կը դնէք .— «Համաձայն է՞ք հանրապետութեան նախագահին ծրագիր – օրէնքին Ալժերիոյ ինքնորոշման մասին» : Յետոյ, Դեկտեմբեր 20ին, կը ճշդէք ձեր մտածումը եւ սկիզբը կը յիշէք որ երեք լուծում կայ .— խզել Ֆրանսայի հետ, մաս կազմել անոր, ընկերակցիլ Ֆրանսայի հետ : Քանի մը տող անդին, կ'ըսէք թէ ցնորք է մտածել թէ կրնայ մաս կազմել Ֆրանսական հանրապետութեան, եթէ նոյնիսկ կարելի էր, ժամանակին : Գալով ընկերակցութեան, այլեւս սերտ կապ մը չէ, այլ՝ բոլորովին անկախ պետութիւն մը : Ուրեմն այսօր, Ֆրանսացիներէն ուզուածը հանրաքուէի մասին քուէ մը չէ որուն մէջ Ալժերացիք յետագային իրաւունքը պիտի ունենան իրենց ճակատագիրը որոշելու, այլ իրենց քուէներով թաղել եւ ծածկել այն որոշումը որ կը հիմնէ անկախ պետութիւն մը Ալժերիոյ մէջ իր ամբողջ եղերական հետեւանքներով Ֆրանսայի, Ալժերիոյ եւ ազատ աշխարհի համար » :

Ապա, մարեշալը կը ծանրանայ այն դերին վրայ որ Ալժերիա կը խաղայ Ֆրանսական տնտեսական կեանքին մէջ եւ այն որ Սահարան սկսած է խաղալ : Չի հասկնար թէ ի՞նչպէս Զօրավարը պիտի պաշտպանէ այն Եւրոպացիները կամ մահմետականները որոնք կ'ուզեն Ֆրանսացի մնալ, վերջապէս մարեշալ Ժուէն կ'եզրակացնէ .— « Պատերազմի վերջաւորութենէն ի վեր, Խորհրդ. Միութիւնը եւ Ամերիկան իրարու ձեռքէ կը խլեն աշխարհի դերիշխանութիւնը : Կարելի՞ է վայրկեան մը երեւակայել որ Ալժերիան անդիմադրելի փորձութիւն մը չըլլայ Խորհրդ. Միութեան եւ Ամերիկայի համար : Աստուած պահէ նման մութ ճակատագրէ մը : Բայց կարելի չէ պայքարիլ ճակատագրին հետ : Եւ Ֆրանսայի ճակատագիրը, ժամանակին այնքան հանրածանօթ եւ պատուըրուած, նոյնիսկ Իսլամի բոլոր երկիրներու մէջ, որպէս եւրոպական ամէնէն ազնիւ եւ ամէնէն արդար ազգը, օր մը այդ ճակատագիրը պիտի չըլլայ արդեօ՞ք ճակատագիրը ազգի մը որ ի վերջոյ մոռցած է յիշել եւ ինքզինքը պաշտպանել : Այլեւս պատրանք չունեցող մարդը որ եմ, եւ որուն միակ իղձն է մեռնիլ իր ծննդավայրին հողին վրայ եւ թաղուիլ ծանօթ հորիզոններու տակ, իր եւրոպացի եւ մահմետական եղբայրներու միջեւ, որոնք իր զէնքի ընկերներն եղած են, չի կրնար չխորհիլ թէ այսօրուան աճապարանքին մէջ վտանգաւոր գրաւական մը կայ : Այդ պատճառով « ոչ » պիտի պատասխանէ յառաջիկայ Յունուար ութին : Ընդունեցէք, պարոն նախագահ յարգանացս հաւաստիքը » :

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են .—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան բաժնեգին՝	Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ	Ն. Ֆ.	27
Եռամսայ	Ն. Ֆ.	15
Հատը՝	Ն. Ֆ.	0,25

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ	7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Պատերազմէն առաջ Յառաջ աւելի սուղ կ'արժէր քան Ֆրանսական թերթերը այն պատճառով որ, իբրեւ օտար մամուլ, սահմանափակ էր տպաքանակը, իսկ առեւտրական ծանուցումները պակաս :

Պատերազմէն ետքը, երկար ատեն, Յառաջ չհետեւեցաւ տեղական մամուլին՝ արժեգինը բարձրացնելու տեսակէտով, մատչելի մնալու համար մեր ժողովուրդին :

Այսօր այնքան շրջուած են պայմանները, որ կարելի չէ բաղդատութիւն իսկ կատարել հին ու նոր գիներու միջեւ : Տնտեսական աննախընթաց այս կացութեան մէջ՝ Յառաջ ստիպուած է փոփոխութիւն մը կատարելու բաժանորդագրութեան պայմաններու մէջ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՉԱՓՈՎ : Վստահ ենք որ մեր հաւատարիմ ընթերցողները պիտի շարունակեն ցոյց տալ իրենց համակրութիւնը հանդէպ Յառաջի, որ նոյնպէս հաւատարիմ կը մնայ իր աւանդութեանց եւ ժողովուրդի կապին :

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Թուրք հրապարակագիր մը, Պուրհան Ֆելեք, ուշագրաւ յօդուած մը ունի « Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ, ուր «Մեր ամբողջ քաշածը ամբոխավարութենէ կու գայ» խորագրին տակ, կը քննէ Թրքական վերջին դէպքերը, դրուագներ կը յիշէ ժամանակակից պատմութենէն եւ կը գրէ ի մէջ այլոց .—

« Ամենավերջին օրինակը 6 – 7 Սեպտեմբերի դատին ընթացքին տեսանք : Ժողովուրդը յերիւրածոյ լուրերով Յոյներուն դէմ գրգռեցին : Ապակի, պատուհան խորտակելու չափ, առաջ գացող ցոյցով մը Եւրոպացիին աչքը վախցնել ուզեցին : Ոստիկանութեան ալ «մի խառնուիք» յանձնարարեցին : Զուանին ծայրը ձեռքէ փախաւ : Զինուորը յետագային միջամտեց, բայց քաղաքը քարուքանդ եղաւ : Եօթանասունէ աւելի եկեղեցի եւ գերեզմանատուն քանդուեցան : Հիմա դատավարութեան ընթացքին գլխաւոր ամբաստանեալ Մենտերէս .— Ասիկա ազգային պոռթկում մըն էր, կ'ըսէ :

Ամբոխավարութիւն, զրպարտութիւն : Հարցուցէք այս ազգին ողջամիտ պատուաւոր անհատներուն, ոեւէ մէկը միթէ «այո» կ'ըսէ՞ : Ամէն ոք արիւն լացաւ : Դրացիներուն կեանքը փրկել ջանաց : Գլխաւոր ամբաստանեալը կեանքը փրկելու համար այս արատը քսել կ'ուզէ ազգին ճակտին : Մեր արտաքին թշնամիները այդպէս ընել կ'ուզեն արդէն : «Թուրքերը բարբարոս են» ըսելով մեզի դէմ աշխատողները այս խօսքերը օգտագործելով՝ պիտի ըսեն .

— Ահա, իրենց տասը տարուան վարչապետն ալ կը խոստովանի : Աւարառութիւն ընել, ապակի, պատուհան խորտակել, գերեզմանատուները, աղօթավայրերը քանդել : Ոչ թէ օտարին այլ մեր երկրին նուիրականութիւններուն վրայ յարձակիլ : Իրենց նպատակներուն հասնելու համար այս ոճիրները գործողները իրենքզիրենք փրկելու համար «ազգային պոռթկում» ըսելով ազգին վրայ նետել կ'ուզեն : Հայկական տարագրութիւնը, յունական տարագրութիւնը, 6 – 7 Սեպտեմբերի դէպքերը բոլորն ալ այսպիսի փոլիթիկոսներուն արարքներն են : Թուրքերը այսպիսի յելուզակ, արիւնարբու ոճրագործ մարդիկ չեն (՛) : Այս գործերը ընողները իրենց ոճիրները ծածկելու համար կը զրպարտեն մեր ազգը եւ այս կերպով փրկել կ'ուզեն իրենքզիրենք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՆԼԺ ընկերվարականները առանձին մնացած են գործադուլի գործադրութեան մէջ : Աշխատանքի Քրիստոնեայ ընկերակցութենէն ետք ազատական ընկերակցութիւնն ալ որոշեց չմիանալ գործադուլին : Միւս կողմէ վարչապետը՝ Էյսքէնս մերժեց խորհրդարանը բացառիկ նիստի հրաւիրել, ինչպէս պահանջած էին ընկերվարականները : Թագաւորը՝ Պոտուէն կը շարունակէ իր մեղրալուսինը եւ Պրիւսէլ պիտի վերադառնայ յառաջիկայ շաբաթ միայն : Պոտուէնի անժամանակ վերադարձը պիտի նշանակէր նաեւ կառավարութեան տապալումը :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ տրուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Մոսկուայի պատրիարքարանի արտաքին հարցերու պատասխանատուն՝ Մետրոպոլիտ Նիքոմիտ շեշտելէ ետք, թէ «հիանալի » է Քրիստոնեայ եկեղեցիներու միութեան գաղափարը, դիտել տուած է .— «Ուղղափառ Եկեղեցին պիտի չընդունի Պապին գերակայութիւնը : Արդէն, Պապերու այս տենչն է որ պատճառ դարձած է Եկեղեցւոյ բաժանումին» : Միւս կողմէ շեշտեց, թէ ռուս ուղղափառ եկեղեցին, ինչպէս բոլոր ուղղափառ եկեղեցիները «կ'ուզէ ինք արտայայտել իր տեսակէտը » :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Բ.

Ձեռագրատունն է, որ այժմ ծանօթ է Մատենադարան պաշտօնական անունով : Միւս մատենադարանները ունին իրենց մասնաւոր անունները :

Այդ մատենադարաններէն ես առիթ ունեցայ այցելելու Երեւանի գիտութիւններու ակադեմիայի գրականութեան եւ արուեստի Թանգարանը, Աբովեան փողոցին վրայ հին շէնք մը :

Իմ հոն այցելութիւնս գրեթէ պատահական էր, բայց ընդունելութիւնը՝ խիստ սիրալիր : Մատենադարանը կարեւոր հաստատութիւն մըն է, որուն անձնակազմը, տնօրէն Գառնիկ Ստեփանեանէն մինչեւ ամէնէն խոնարհ աշխատաւորը, լրջօրէն եւ գիտակցօրէն կը վարեն իրենց պաշտօնները :

Հոն յաճախ կը սարքուին ցուցահանդէսներ Թատրոնի, նկարչութեան, գրականութեան վերաբերեալ : Հոն պահուած է Սայաթ - Նովայի արխիւը, ինչպէս նաեւ նոր եւ նորագոյն շրջանի ողջ կամ մեռած գրագէտներու ձեռագրական Թօղօնը : Նամակներ, նոյնիսկ Թղթիկներ խնամով դասաւորուած եւ լաւագոյն պայմաններու մէջ պահուած են : Ամբողջ սենեակ մը տրամադրուած է լոկ ձեռագրական նիւթերու, ամէնքն ալ զետեղուած մասնաւոր տուփերու մէջ, որոնց վրայ կ'երեւին հեղինակներուն կամ գըրողներուն անունները :

Շատ բան փրկուած եւ խնամով պահուած է : Ուրկէ՞ ուր, նոյնիսկ ինծի անկիւն մը շնորհուած է : Ձմայլանքով միայն կարելի էր լսել Թանգարանի այս կամ այն ներկայացուցչին բացատրութիւններն ու լուսաբանութիւնները, որոնք խնդութեամբ կը լեցնէին սիրտս :

Ակամայ միտքս կուգայ այն ծիծաղելի գումարը, զոր Բարեգործականը որոշեր էր ողբացեալ բարեկամիս՝ Արշակ Չօպանեանի գրական Թօղօնին համար : Այո, Բարեգործականը միայն 250 տոլար գնահատեր էր այդ անգին հարստութիւնը, իրր Թէ գնելիքը ծրարի Թուղթ ըլլար : Լաւ է, որ չեն կրցեր գնել : Հիմա 250 տոլարով միայն գնահատուած այդ մեծարժէք հաւաքածոն կարեւոր մասը կազմէ Երեւանի Թանգարանին :

Կրկնապէս խնդրուեցաւ ինձմէ, որ խօսիմ ու գրեմ արտասահմանի մէջ, Թէ «անգիտաց անպէտ» Թուղթերը մեր հանգուցեալ կամ նոյնիսկ դեռ ողջ վաստակաւորներուն՝ հաւաքուին ու ղրկուին Երեւան, այս հաստատութեան մէջ ապահով պահուելու համար : Կոչ կ'ընեմ բոլոր անոնց, որոնք նման նամակներ, Թուղթեր, գրութիւններ ունին, Թող ղրկեն Երեւանի այս հայագիտական Թանգարանին : Շատ բան արդէն փճացած կամ փճանալու վրայ է արտասահմանի մէջ. մեր պարտքն է հիմա, ի յարգանս մեր վաստակաւոր մշակներուն, անշուք անյայտացումէն փրկել ինչ որ կրնանք : Ի՜նչ լաւ կ'ըլլար, եթէ ողբացեալ Արշակ Սաֆրաստեանի հայագիտական արխիւը եւս ղրկուէր Երեւան : Կամ Թօղօնը Ադոնցի եւ իրեն նման մեծ վաստակաւորներուն : Արտասահմանի մէջ, դժբախտաբար, այս հարստութիւններուն պահպանութիւնը ոչ կազմակերպուած է, ոչ ալ հաւանական է, որ կազմակերպուի : Չենք խօսիր դեռ զանոնք օգտագործելու կարելիութեան մասին :

Աբովեան փողոցի հաստատութիւնը արժանի է մեր գնահատանքին ու վստահութեան : Կրնամ ըսել, Թէ 1953էն ի վեր շատ բան փոխուած է հայագիտական մարզին մէջ : Լաւատեսութիւն չէ ասիկա, իրողութիւն է : Պետրոս Ադամեանի նամակներուն նուիրուած վերջին հատորը կը ծառայէ իմ ըսածս հաստատելու :

×

Երեւանի Լենինեան ընդարձակ հրապարակին շրջակայ շէնքերուն մէջ հայագիտական տեսակէտով ու արժէքով ամէնէն կարեւոր հաստատութիւնն է պետական Թանգարանը : Հին ու անբաւարար շէնք մըն է, նոր ու գեղեցիկ կամարակապ ճակատով, Թէեւ ներքնապէս դեռ անբաւարար :

Պետական Թանգարանին մէջ կը պահուի հայագիտական անգին հարստութիւն : Քարի դարէն, միջնադարէն, ամէն շրջանէ ամէն տեսակ իրեր, որոնք Հայաստանի հողին մէջ գտնուած են, հոս հաւաքուած են կամ ջանք եղած է հաւաքելու : Իրականութիւնը սա է, որ Թանգարանին բազմաթիւ սրահներուն մէջ հազիւ հին Թօղօնին մէկ մասը կարելի եղած է ցուցադրել Թանգարանի մը համար պատշաճ ու ներկայանալի ձեւով : Մնացեալ մեծագոյն մասը պահուած է բազմաթիւ սենեակներու, խուցերու, պահեստարաններու մէջ :

Սանդուխներէն վեր՝ աջ ու ձախ սենեակներ կան, ուր դասաւորուած են քաղաքակրթութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ նմոյշներ, քարի դարէն սկսեալ, ռազմական սայլերէ մինչեւ բրոնզէ զէն ու զըրահ, երկրագործական իրեր, կարասիներ, եւայլն : Իրարու յաջորդող սրահներու մէջ զետեղուած են միջնադարեան հայարուեստ արձաններ ու քանդակներ : Ցուցադրուած են մեծարժէք իրեր Յովհաննավանքէն, Սեւանէն, Տարօնէն եւ այլ վայրերէ : Անին իր Թանկարժէք մնացորդներով Թուիչք կուտայ գիտողին երեւակայութեան : Զուարթնոցի մաճէքը, մեծ ու կատարեալ, այցելուին սիրտը հըպարտութեամբ կ'ուռեցնէ : Վերջապէս, ամէն քայլափոխի՝ Հայ ըլլալու հպարտութիւնը կը զգաս : Վերի սրահներուն մէջ կան նուրբ ապակեղէններ, բրուտեղէն, սքանչելի նմոյշներ Դուինէն, Գառնիէն, Անիէն : Հայկական զմայլելի արուեստին նմոյշները կը հաստատեն, Թէ չինարար ազգ մըն ենք : Հալածանք, աւեր ու աւար անցեր գացեր են, նոյնիսկ մոռցուեր, բայց մնացեր են ու պիտի մնան մեր մշակոյթին փառքը կազմող այս գանձերը, Թէկուզ երբեմն հատուկտոր :

Նոր սրահներ կը պատրաստուէին մեր անհաման հիւսուածեղէններուն համար : Եւ սակայն, ինչ որ կատարուած է, դեռ շատ քիչ է մեր բոլոր արժէքները ներկայացնելու եւ ծանօթացնելու համար : Ինչեր, ինչեր ստեղծեր են մեր անանուն բրուտները գիւղական համեստ շրջաններէն մինչեւ մեծ ու փարթամ քաղաքներուն մէջ : Գունազեղ սիրուն ամաններ, նուրբ քանդակներով բաժակներ, գլուխ գործոց՝ գլուխ գործոցի քով, գրեթէ բոլորն ալ անանուն վարպետներու արտադրութիւն, բոլորն ալ հայ աշխատաւորի աշխատանքին արդիւնքը : Կան նոյնպէս մետաղէ նուրբ իրեր՝ այնքան խնամով ու արուեստով : Սքանչելի հիւսուածեղէններ, զորգի նմոյշներ, ոսկեդրուագ ու նրբարուեստ :

Այո, ընդարձակ Թանգարան մը այլեւս անյետաձգելի պահանջ մըն է Երեւանի մէջ : Իմ օտար գիտնական բարեկամներէս շատեր, որոնք այցելած էին պետական Թանգարանը, անհուն հիացում կը յայտնէին մեր ազգային ձեռարուեստի այս չքնաղ մնացորդներուն համար :

Թանգարանին անձնակազմը գիտակից նուիրում մը ունի այս հաստատութեան եւ անոր պարունակած անգին հարստութեան հանդէպ : Վարիչը՝ Կարօ Ղաֆադարեան բառին բուն իմաստով գիտնական մըն է, նուիրեալ մը՝ հայագիտութեան հնագիտական ճիւղին : Թէեւ ինք կը պնդէ, որ պիտի հրաժարի իր ներկայ պաշտօնէն եւ նուիրուի հնախօսական պեղումներու, այնքան մօտ իր սրտին, բայց, նկատի ունենալով իր կատարած աշխատանքը Թանգարանի կազմութեան մէջ, կը կարծեմ Թէ պէտք է մնայ իր պաշտօնին վրայ :

Հոս ալ հայագիտութիւնը զմայլելի փաղանգ մը ունի, առաջնակարգ մասնագէտներու խումբ մը, որուն ցոյց տուած խանդավառութիւնն ու նուիրումը յաւէտ անմոռանալի պիտի մնան ինծի համար : Մասնագէտներէն շատեր զանազան վայրեր կը ճամբորդեն ձեռարուեստի հին ու նոր նմոյշներ հաւաքելու համար : Ի՜նչ խնամք, ի՜նչ գուրգուրանք : Ի՞նչպէս կըրցայ ես հեռանալ այս բոլորէն, Թողուլ ու հեռանալ . . .

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(Շար.)

ԳՈԹԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԳՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԸ ԵՒ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

Վիէննայի Մխիթարեան Ուխտէն բազմավաստակ Հ. Ներսէս Վ. Ակինեան 1949ին լոյս ընծայեց Ս. Մեսրոպի կեանքի եւ գործունէութեան շուրջ ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը. «Ս. Մաշտոց վարդապետ, կեանքն ու գործունէութիւնը, հանդերձ կենսագրութեամբ Ս. Սահակայ», 477 էջ, որու 41 էջը կը ներկայացնէ, գերմաներէն լեզուով, այս հոյակապ ուսումնասիրութեան խտացումը :

Մաշտոցի կրտսեր աշակերտներէն Կորիւն գրի առած է իր ուսուցչին վարքն ու գործունէութիւնը եւ գայն ի գլուխ է հանած 443ին՝ Մաշտոցի մահէն երեք տարիներ ետքը, կոթնած իր յիշողութիւններուն եւ երիցագոյն աշակերտներու վկայութեանց վրայ : Ըստ Հ. Ներսէսի, Կորիւն ստուգախօս է եւ գրի առած, հաւաքած տեղեկութիւնները բարեխղճօրէն, Թէեւ ժամանակագրական ճշգրիտ կըռուաններ չէ տուած : Կորիւնի գործը կրած է աղաւաղումներ դարերու ընթացքին, որոնք յետագայ պատմագիրներու ընդունելի եւ անընդունելի սրբագրութեանց առաջարկներուն ենթակայ են եղած : Հ. Ներսէս այս Թերութիւնները նկատի է առած եւ հարկաւոր սրբագրութիւնները նօթագրած : Մենք հոս պիտի զբաղինք իր գիրքի այն մասով որ կը վերաբերի գոթական գիրերու գիւտին, Ս. Գիրքի գոթական լեզուի Թարգմանութեան Մեսրոպ Մաշտոցի մատուցած ծառայութեան :

Հ. Ներսէս բանած մեր ձեռքէն կը պըտըտցնէ մեզ պատմութեան խորթին եւ գըխապտոյտ պատճառող էջերուն վրայ : Անիկա հայ եւ օտար աղբիւրները տակն ու վրայ կ'ընէ եւ կը ճամբորդէ հեռաւոր երկիրներ աղբիւրները անձամբ ստուգելու եւ ուսումնասիրելու : Կը քննէ զանոնք մի առ մի գիտական բծախնդրութեամբ, կը բաղդատէ աղբիւրները, կը նօթագրէ սխալներն ու անճշդութիւնները եւ մեզի կը ներկայացնէ Ս. Մաշտոցի ժամանակակից պատմութեան վերակառուցուած համայնապատկեր մը, որու մէջ կը փայլատակէ Մաշտոցի ստեղծագործող միտքը լուսաւորելու Հայաստանի դրացի ազգերը եւ հեռաւոր գոթական ժողովուրդները : Վերակազմելով պատմութեան էջերը Հ. Ներսէս չի վախնար միտքերու մէջ իր յարուցած փոթորիկներէն : Անիկա անվըրդով կը ներկայացնէ իր գիտած պատկերը անցեալին՝ կանգնած իր ստուգումներէն բխող լուսաւոր եզրակացութիւններուն վրայ, եւ կը հրաւիրէ եւրոպական լեզուաբաններն ու պատմագէտները վերաքննելու իրենց ուղղութիւնը : Անիկա փաստերու հնոց մը ունի, ուր ամբարած տուեալները կը պոռթին յայտնաբերուելէ առաջ : Ձիս ամէնէն աւելի տպաւորող գի-

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԾԱՌԸ

Գիշերս անցուցի Ծնունդի ծառի մը շուրջ՝ ուրախ ու զուարթ երախաներու մէջեւ :

Այս ծառը, որ տնկուած էր լայն ու կլորակ սեղանի մը մէջտեղը եւ կը բարձրանար երախաներու գլխուն վերեւ, հրաշալիօրէն լուսազարդուած էր բազմաթիւ փոքրիկ մոմերով՝ պճնուած զանազան լուսաճաճանչ առարկաներով : Կային պուպրիկներ վարդագոյն այտերով՝ ծածկուած կանաչ տերեւներու ետին, ժամացոյցներ՝ իրական ժամացոյցներ՝ շարժուն սլաքներով եւ որոնք կարելի է շարունակաբար լարել : Կային նոյնպէս ջնարակուած փոքրիկ սեղաններ, աթոռներ, անկողիններ, պահարաններ եւ զանազան այլ մանրանկար կահ - կարասիներ, բոլորն ալ շինուած Վոլֆ - Ֆերհամբէրնի մէջ կարծես սահմանուած ըլլալով պարիկի մը նորակազմ ընտանիքին : Կային նոյնպէս ուրախ դիմագծով փոքրիկ մարդուկներ, որոնց տեսքը աւելի հաճելի էր քան իրական մարդոց տեսքը, որովհետեւ երբ այս պուպրիկ - մարդոց գլուխը հանէիք, անոնց մարմնոյն մէջէն դուրս կուգար շաքարեղէնի պահեստ մը : Կային չութակներ եւ թմբուկներ, գիրքեր, ձեռագործի, շպարի, շաքարեղէնի եւ վերջապէս ամէն տեսակի տուփիկներ : Տան անդրանիկ աղջիկներուն համար կային գոհարեղէններ՝ աւելի փայլուն քան մեծ օրիորդներու ոսկեղէն եւ ադամանդեայ գոհարեղէնները, կային կողովիկներ՝ լեցուն բուրդի կծիկներով եւ ասեղներով, հրացաններ, սուրեր, դրօշակներ, խաւաքարտէ շինուած վհուկներ որոնք ձեռք ձեռքի տուած էին պարելու համար Սապայի պարը : Կային փոքրիկ մոյկեր, հոլեր, անուշահոտութեանց սրուակներ այցաքարտերու Թղթապանակներ, ծաղկամաններ, պտուղներ՝ լեցուած ոսկեգոյն արուեստական պտուղներով, արուեստական խնձորներ, տանձեր, ընկոյզներ, որոնց բոլորին մէջ ալ անակնկալ մըն էր ներփակուած : Եւ վերջապէս, ինչպէս իմ ներկայութեանս սիրուն երախայ մը կ'ըսէր իր լաւագոյն բարեկամը եղող ուրիշ սիրուն երախայի մը . «ամէն բան կար, եւ դեռ աւելին» :

Դիտելով այս այլազան ու հրաշալի առարկաներու հաւաքածոն, որոնք ծառէն կախուած, ինչպէս հրաշապատում պըտուղներ կը հմայէին հայեացքները գիրենք դիտող բոլոր Թարմ դէմքերուն, որոնցմէ ոմանք հազիւ կը հասնէին սեղանին բարձրութեան, ոմանք իրենց վարանոտ զարմանքը կ'արտայայտէին նստած սիրուն մայրիկի մը, երիտասարդ մօրաքրոջ մը եւ կամ առոյգ ու Թարմ սորնտուի մը գրկին մէջ, վերստին կը զգայի իմ իսկ երախայութեանս բոլոր սարսուռները եւ կը տարուէի այն մտքով Թէ՝ կեանքի մէջ Թերեւս ոչինչ կայ աւելի արժէքաւոր քան այն քաղցր պատրանքը որ կուտայ մեզի Ծնունդի ծառերու տարիքը . . .

Ահա, վերադարձած եմ տունս, միայնակ, միակ անձը՝ որ արթուն է տունին մէջ :

Երազանքս կը շարունակուի :Ինչո՞ւ դիմադրեմ, ինչո՞ւ չյանձնուիմ այն Թովչանքին որ գիս կը տանի դէպի իմ առաջին տարիներուս, այն բոլոր բաներուն որոնք գիս գերած են, Ծնունդի հրաշապատում ծառերուն, երբ ամէն ձմեռ, Ծընունդին, կը դառնայի երջանիկ եւ ամէն բանի հաւատացող երախայ մը . . .

×

Հոս է ան, իմ առջեւս, որ ապատօրէն կը տարածէ իր խորհրդաւոր շուքը : Ամէն բանէ առաջ. կը ճանչնամ գոհարեղէններս : Ահա, հոն, վերը, լուսաւոր տերեւներու մէջ, կարմիր զարդաթելերու շըջանակի մը մէջ կեցած է ցատկոտող մարդուկը, ձեռքերը գրպանը դրած, որ երբեք հանգիստ չէր ուզեր կենալ եւ երբ որ գտնուէր սալայատակին վրայ, կը սկսէր դառնալ ինքն իր վրայ, առանց դադրելու ուզել իր խեչափառի աչքերը դէպի իմ կողմս : Ծառատուղին քովիկը ահա այս դժոխային քթախոտի տուփը, ուրկէ դուրս կը ցատկէր սեւազգեստ եւ կեղծամաւոր սատանայատիպ փաստաբան մը, բերանը լայն բացած, լեզուն դուրս հանած, եւ զոր դժուարաւ կարելի էր վերստին կոխել տուփին մէջ, այնպէս որ ամէն անգամ ալ կը խուսափէր, մանաւանդ գիշերը՝ երազներուս մէջ :

Ծիրդ քովիկը կար նաեւ գորտ մը, որ ամէն անգամ վեր կը ցատկոտէր, պատճառ ըլլալով որ իր շուրջը գտնուած փոքրիկ մոմերը մարին : Նոյն ճիւղին վրայ կը գտնուէր խաւաքարտեայ տիկնիկը, անդուսէ կապոյտ շրջազգեստով, գեղեցիկ եւ շնորհալի : Սակայն, նոյնը չեմ կրնար ըսել այն մեծ խամաճիկին համար որ կախուած էր պատին դիմաց եւ որուն շարժումները կ'առաջնորդուէին բարակ Թելերով : Անիկա սարսռազդեցիկ արտայայտութիւն մը ունէր. աչաւոր քիթ մը, եւ երբ բարձրացնէր իր սրունքները մինչեւ իր վիզը, դժուար էր այլեւս անոր հետ մինակ մնալ, առանց վախ զգալու :

Շ. ՏԻՔԸՆՍ

(1 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ծը, Հ. Ներսէսին իր անաչառ եւ գիտական խիստ մտածողութիւնն է ։ Որբեւ գիտական միտք անիկա վար կ'առնէ առնդական կամ պատկառելի դէմքերը իրենց պատուանդանէն, եւ այդ պատճառաւ ալ գուցէ տհաճութիւն կը պատճառէ առնդապաշտներուն ։ Այս է փշոտ ուղին բոլոր ինքնատիպ միտքերուն եւ մշակոյթի առաջնորդներուն ։ Հետաքրքրուող ուսումնատենչ ընթերցողը աչքի առջեւ ունենալու է այս յանդուգն եւ խորագնին ուսումնասիրութիւնը համոզուելու համար ։ Մենք հոս պիտի բաւականանանք համեստ փորձ մը կատարել է այս գործը պարզաբանելու համառօտակի՝ ընդհանուրին համար ։ Այս մարզին մէջ մենք մասնագիտական հոլեր առնելու անարժան կը գտնենք զմեզ, բայց պատրաստուած՝ գիտական միտքի առջեւ տարածուող դժուարութիւնները ըմբռնելու եւ ըստ այնմ հետեւելու հեղինակին ։

Հայ գիրերու եւ հայ գրականութեան տարածման առաքելութիւններ

Մաշտոց վարդապետ գտաւ հայ նշանագիրները եւ հիմը դրաւ հայ գրականութեան 408ին ։ Երբ ձեւ ու կերպարանք առաւ հայ գրականութիւնը, արմատ արձակեց հայ հողին վրայ, Մաշտոց անոր անմիջական յաջորդական մշակումը յանձնեց Ս. Սահակին, ինքը խումբ մը աշակերտներով մեկնեցաւ Գողթն եւ Սիւնիք եւ անկէ Աղուանից աշխարհը, ապա գուգարք տարածելու հայ գիրն եւ մատչելի ընելու նորածնունդ գրականութիւնը հայախօս ժողովուրդներուն ։ Կորիւնէն մէջբերում մը ընելէ ետք, Հ. Ակինեան կ'եզրակացնէ, թէ Մաշտոց գնաց Աղուանից աշխարհ ոչ թէ անոնց սեփական այբուբեն տալու, այլ հայախօս քրիստոնեայ ժողովուրդին ծանօթացնելու հայ գիրն եւ հայ գրով եւ լեզուով ստեղծուած հայ գրականութիւնը, յատկապէս Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութիւն եւ այլ պաշտամանց գիրքերը ։ Աղուանից աշխարհի մէջ ամէնէն աւելի քաղաքակրթուած նահանգները Ուտի եւ Արցախ համարելու է, որոնք քրիստոնեայ էին եւ 400 տարի մեծ Հայաստանի մաս կազմած էին, հասարակաց լեզուն հոն հայերէնը ճանչցուած էր, եկեղեցական պաշտամունքները հայերէն լեզուով կը կատարուէին ։ Այս իմաստով, «Աղուանի աշխարհը ոչ միայն չորս դար Մեծ Հայաստանի հովանիոյն տակ ապրած էր եւ անոր մշակոյթով սնած, այլ եւ ազգախառնութեամբ կապուած անոր հետ, կրօնքով եղբայրացած, նոյն լեզուով անոր հետ կենցաղավարած, թէպէտ յետոյ քաղաքանապէս անկէ բաժնուած ...» ։ « Չէ լուած պատմութեան մէջ, թէ այս կրկին նահանգները իրենց գիրենք երբեք ոչ հայ դաւանած ըլլան ։ Ե. դարուն Փաւստոս, Արցախ, Ուտի, Փայտակարան եւ Հռովմէական Հայաստան աշխարհագրական տեսակէտով կը նկատուէին մասեր հայ ժողովուրդի մեծ զանգուածին, չար բախտով միայն զատուած անկէ, միւս անգամ միացած եւ դարձեալ բաժնուած ։ Հայ ըմբռնումով մեծ Հայաստանի գաղափարի սահմաններուն մէջ են անոնք» ։ Այս գիտակցութեամբ այցելած էր Մաշտոց 415ին Աղուանից աշխարհ, հաղորդակից ընելու զայն նորաստեղծ հայ գրականութեան արգասիքներուն ։

Մաշտոց Աղուանքէն կ'անցնի Բաղասական, Մարաց կողմերը, եւ հաւանօրէն, Փայտակարան ։ Կարգելով իր աշակերտներէն մէկ քանին վերակացու այդ վայրերու մէջ, Մաշտոց Գարդմանքի վրայէն կ'անցնի Վրաստան եւ հոն Մարզպան Վասակ Սիւնիի ընծայած դիւրութիւններով կը հնարէ Վրաց գիրը եւ վրացերէն լեզուով գրականութիւն ։ Անկէ կը շարունակէ իր ուղեւորութիւնը Հռովմէական Հայաստան եւ Կ. Պոլիս ։

Վերեւ տրուած ծանօթութիւնը կ'առաջնորդէ մեզ եզրակացութեան մը եւ հարցումի մը ։ Եզրակացութիւնը այն է որ Աղուանից աշխարհի մէջ հայերէնը ըլլալով հասարակաց լեզու, հարկ չկար անոնց համար նոր գիր հնարելու, այլ Մաշտոցի նպատակն էր ծանօթացնել հայ գիրի գործածութիւնը պաշտօնական հայ լեզուի խողովակով ։ Վերջերս մասնաւոր Աղուաններէն նշանագիրներու յայտնաբերման խօսք եղաւ ։ Հ. Ակինեան քննեց մատչելի տուեալները եւ եզրակացուց թէ այս յայտնութիւնները մոլորութիւններ են ։ Հ. Աճառեան զանոնք համարեցաւ « Հայերէն նօտրագիրը» ։ Ըստ Հ. Ակինեանի՝ հայերէն ծածկագրութիւն մըն է այդ ։ Ֆ. Մուրատի համաձայն անիկա ուրիշ բան չէ, այլ «խորհրդով այլաձեւեալ եւ յերեւրեալ խակական հայերէն նշանագիրք», ուստի հարկ է դնել զայն «ի կարգի ծածկագրաց » ։

Այս ծանօթութեամբ մենք դէմ առ դէմ կը գտնուինք երբեւ անլուծելի մնացած հարց՝ Կորիւնի ըրած հետեւեալ յայտնութեան հետ. «Յայնմ ժամանակի եկեալ դիպէր նմա այր մի երէց, աղուանն ազգէ, Բենիամին անուն ։ Եւ նորա (Մաշտոցի) հարցեալ եւ քննեալ զբարբարոս զբանս աղուանաբերէն լեզուին ։ Եւ յաջողութեամբ Քրիստոսի շնորհացն կարգեալ եւ հաստատեալ կչռէր ։ Յետ այնորիկ հրաժարեալ յեպիսկոպոսաց, յիշխանաց աշխարհին եւ յամենայն եկեղեցեաց» կը վերադառնայ Վաղարշապատ ։

Այս յայտնութեամբ ընթերցողը պիտի գտնէ հակասութիւններ տրուած ծանօթութիւններու եւ Կորիւնի ըրած այս յիշատակագրութեան միջեւ ։ Այս յիշատակագրութիւնը աղերս ունի գոթական գիրերու գիւտին հետ ։ Կորիւն այս դէպքը կ'արձանագրէ հետեւեալ դէպքերէն ետք ։ Մաշտոց 420ին մեկնեցաւ Հռովմէական Հայաստան, որպէսզի նորաբողբոջ հայ գրականութեան հաղորդակից ընէ նաեւ «կէսն ազգն Հայոց », յատկապէս 385ի Հայաստանի բաժանման ժամանակ Հռովմայեցւոց անցած հայկական նահանգները, Մաշտոց վարդապետը՝ ընկերակցութեամբ Դերջանի Գինթ Եպիսկոպոսի, արքունիքէն տրամադրուած կառքով, կը մեկնի կայսերանիստ մայրաքաղաք՝ Կ. Պոլիս ։ Հոն կը հիւրասիրուի արքունիքէն, եկեղեցիէն եւ իշխաններէն ։ Իր առաքելութեան խնդրանքները կ'արժանանան կայսեր հաւանութեան ։ Կը մնայ հոն մինչեւ Զատիկ եւ կը վերադառնայ Մելիտինէ, միանալու իր աշակերտներուն ։ Արքունի թոշակով կը բացուին դպրոցներ ։ Ուսուցչական եւ այլ հրահանգչական գործերը լրացուցած, Մաշտոց վարդապետը կը պատրաստուէր վերադառնալու պարսկական բաժին ։ Կորիւն այս բոլոր դէպքերը համառօտ կերպով պատմելէ ետք, կը յիշատակագրէ Բենիամին Երէցի դիմումը Մաշտոցին ։

ՓՐՈՖ. ՄԱՆԱՍԷ Կ. ՍԵՒԱԿ

(Շար.)

ԿԻՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

1.— Կինը որ կայ, էրիկ մարդուն կեանք կուտայ ։

Պարկեշտ եւ համեստ կիներուն սիրալիր կենակցութիւնը, քաջութեամբ կը լեցնէ մարդուն սիրտը, եւ յաջողութեան ճամբաներ կը բանայ անոր առջեւ ։

2.— Բարի կին, չունի գին ։

Առաքինի կինը ադամանդի կը նմանի, որքան ալ ժամանակ անցնի, միշտ բարձր ու շողշողուն կը պահէ իր արժէքն ու հմայքը ։

3.— Չար կինը, գործիք մըն է սատանային ձեռքը ։

Ամբարիշտ կիներ, չեղելով պարկեշտութեան ճամբայէն, պայթակղութիւն կը հանդիսանան անմեղներուն, եւ պատճառ կը դառնան անոնց անկումին, թշուառացման եւ կործանման ։

4.— Տնաշէն կինը, ամուսնոյն բերածին չի նայիր ։

Ինչ ալ ըլլայ ամուսնոյն վաստակը, տնաշէն կինը խնայողութեամբ կարգի կը դնէ ամէն բան եւ հրապուրիչ ու չէն կը պահէ, թէ ինքզինքը եւ թէ տան մթնոլորտը, ամուսնոյն համար ։

5.— Կնկան փողը, դրան զանգակ է ։

Հարուստներու աղջիկներ, իրենց հօրը տունէն բերած դրամօժիտներուն հաշիւները, միշտ հակամէտ կ'ըլլան յիշելու, եւ տեղի ու անտեղի յիշեցնելով, մրճահարելու իրենց աղքատ ամուսիններուն գանկերը ։

6.— Կիները, եօթը հոգի կ'ունենան ։

Փափուկ սեռը Աստուած օժտած է գերբնական կարողութիւններով ։ Փա՞ստ ։ Փոքր եւ տկարակազմ նկատուող աղջիկներն իսկ, ամուսնանալով, քաջ եւ հրաշալի մայրեր կը դառնան, ծնունդ տալով, դիեցնելով եւ մեծցնելով բազմաթիւ զաւակներ ։

7.— Ամօթխած կնկան՝ շնորհք տուողը լռութիւնն է ։

Պարկեշտ եւ համեստ կիներ, գիտեն զսպել իրենց լեզուն, գիտեն նաեւ լռութեան արժէքը, ընտանեկան կեանքի, խաղաղութեան եւ համերաշխութեան համար ։

8.— Լաւ տանտիկինը, չի սպասեր իր ժամանակը ։

Իսկական տանտիկիններ, աշխատանքի ժամերը տունէն դուրս չեն անցներ ։ Ընդհակառակն, իրենց ժամանակն ու ուժը սիրով կը տրամադրեն տան գործերուն, ամէն ինչ պատշաճօրէն կարգի դնելու, եւ ներկայանալի դարձնելու համար, տան մթնոլորտը իրենց ամուսիններուն համար ։

9.— Կիներ կան, որոնք քարը նաշ կը շինեն, կիներ ալ կան, որոնք նաշը քար կը շինեն ։

Լաւ կերակուր եփել գիտնալը, մեծամոյն արժանիք մըն է տանտիկնոջ մը համար ։ Կան կիներ, որոնք իրենց խելքն ու ուշը տրամադրելով, համեղ, դիւրամարս եւ սննդարար կերակուրներ կը պատրաստեն, կան ալ կիներ, որոնք ալէտ ու անհոգ, անխնամ թողլով կ'այրեն իրենց եփած կերակուրները եւ կը վնասեն ճաշողներու առողջութեան ։

10.— Մարդու շուք, վարդի շուք, որդու շուք, փուշի շուք ։

Այր եւ կին, միշտ կարեկից սիրտ մը կ'ունենան իրարու հանդէպ ։ Այր եւ կնոջ սէրը, մինչեւ վերջ կը տեւէ եւ կը պահէ իր ջերմութիւնը, մինչ զաւակներու սէրը, իրենց մօր հանդէպ, երթալով կը թուլնայ, եւ տեւական ու վստահելի հանդամանք մը չունենար ։

ԱՒԵՏԻՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔՈՒՎԷՅԹԻ մէջ վերջերս բացուած է Հայկական նոր վարժարան մը ։ Բացման հանդիսութեան ներկայ եղած է կրթական նախարարը՝ Շէյխ Ապտալլա էլ Ճապրի ։ Խօսած է հիմնադիր մարմնի ատենապետ Պ. Յարութիւն Սահակեան, Կրթ. Նախարարը՝ առ ի քաջալերութիւն վեց հազար րուբի նուիրած է, իսկ տեղւոյն վրայ հաւաքուած է 8 հազար րուբի ։ Քուվէյթի գաղութը կը բաղկանայ հինգ հարիւր հայ ընտանիքներէ ։ Վարժարանի շինութեան աջակցած է կառավարութիւնը ։

ՊՈԼՍՈՅ Հայերէն, Պ. Նշան Մնակեան, քառայարկ շէնք մը ութ յարկաբաժիններով նուիրած է Ֆերիգիւղի վարժարանին, թեթեւցնելու համար վարժարանին պիւտճէն ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Բայց ի՞նչպէս պատժի, ի՞նչպէս, որ իրօք զղջան իրենց պարտազանցութիւնը · դեռ նախարարների դրաւոր մերժումն ըստանալու օրից Արշակին տանջում էր անհնազանդներին պատժելու միտքը .— ինչպէս անել, որ խորապէս զղջան իրօք եւ զան ծնրադիր ներում ·խնդրելու ··· Ցարձակուե՞լ եւ գրաւել նրանց բերդերը, թէ նորից ամօթահար անել, որ անաղնիւ եղան ··· թէ՞ զօրքով պաշարել նրանց ոստանները ··· գուցէ աւագներից մի քանիսին՝ Հազարապետ Գնունուն եւ սպարապետին կրկին հրաւիրել եւ պարզել ինչպէս վարուելու խնդիրը ···

Բայց յիշեց, որ թէ սպարապետը եւ թէ հազարապետը դէմ են խստութեանց ··· Մինչդեռ այս ամէնից յետոյ միայն մի միջոց էր մնում՝ խստութիւն, միայն խստութիւն ···

— Եւ ես կը լինեմ խիստ, անչափ խիստ, անչափ խիստ, որ յաւիտեան չմոռանան, թէ ինչ է նշանակում դրժել արքայի տրուած խօսքը ···

Նախարարների վարմունքի մասին մըտածելիս թէ խօսելիս՝ Արշակը դայրանում էր միշտ · բայց անելով այս որոշումը՝ նրա տրամադրութիւնը բարձրացաւ, այո, ինքը կը ընկճի յամառ նախարարներին եւ ամէն ինչ կ'ընթանայ յաջողակ ··· Գալով այս լաւատես եզրակացութեան նա յիշեց, որ երկու օր է չի եղել Փառանձեմի մօտ · այժմ կարելի է այցել նրան, յետոյ կը խորհի, թէ ինչպէս վարուել պարտազանցների հետ ։ Պէտք է այցել Փառանձեմին, որ չկարծի, թէ իշխան հօր մեկնելուց յետոյ ինքը դարձել է անուշադիր ։

Ու փոքր անց իսկապէս գնաց, ինչպէս միշտ, թիկնոցն ուսերին առնելով ։ Թիկնապահ Եղնիկը, որ այժմ կնքապահի պաշտօն էր կատարում Վարդից յետոյ, ուղեկցեց նրան հեռուից մինչեւ Փառանձեմի յարկաբաժինը ու մնաց, ինչպէս միշտ, միջանցքում կանգնած ։ Փառանձեմի սրահը լուսաւորուած էր երկու եռատեղ մոմակալներով, որոնք բեկ-բեկուն լոյսեր էին սփռում յատակի գորգին, բազմոցներին ։ Ամէն անգամ Փառանձեմին այցելելիս՝ Արշակը մտածում էր ի՞նչ խօսի հետը, իսկ այս անգամ նրան թուաց, թէ չունի աւելիք, կրկնել սովորական խօսքերը՝ մեկնելու եւ եղեռնագործի մասին, աւելորդ էր, այդ էր պատճառը, որ ներս մտնելով, սովորական բարեւախօսքից յետոյ, հարցրեց ·

— Գիտե՞ս, Փառանձեմ, որ ես կառուցում եմ մի նոր, մեծ Աւան ։

— Այո, արքայ ··· Կավաչում ամէնքը զրուցում էին այդ մասին ։

— Եւ ի՞նչ կարծիք,— Արշակը հետաքրքիր նայեց Փառանձեմին ։

— Այն, որ համարում են դժուար իրագործելի ։

— Դժուար իրագործելի՞ ··· Ինչո՞ւ · ի՞նչ նկատ ունէին ։

Փառանձեմը վարանեց կարծես պատասխանել այդ հարցումին, եւ Արշակը շտապեց · նրա փոխարէն պատասխանեց ինքը ·

— Ոչ, Փառանձեմ, իրագործելի է եւ արդէն իսկ իրագործւում է ։ Դա կը լինի ոչ միայն Աւան, այլեւ բերդ ու պատուար մեր աշխարհի համար ։ Այո ···

Դուիթ Գնունուց յետոյ Արշակը իր գաղտնիքը յայտնում էր Փառանձեմին ։

— Իրագործելի է ··· Բերդատէր նախարարները չկամեցան զիջանել իրենց բերդերը, եւ ես ահա կը շինեմ իմ բերդը, ամէնքի բերդը՝ մեր երկրի պաշտպանութեան համար ։ Անշուշտ, դա հաճելի չէ նախարարաց, գուցէ եւ այլոց, բայց, յուսամ, ինքդ ուրախ պիտի լինես, Փառանձեմ ։

Այս անգամ Փառանձեմը չկարողացաւ անպատասխան թողնել թագաւորին ։

— Անտարակոյս, արքայ · իւրաքանչիւր ոք պէտք է ուրախ լինի, որ մեր աշխարհը դառնայ զօրաւոր ու ապահով, որպէսզի ոչ պարսիկը իշխէր գալ մեզ վրայ, ոչ բիւզանդացին ։

Փառանձեմի խօսքը, որ ասաց նա համեստաբար, բայց սրտագին շեշտով, հաճելի եղաւ Արշակին ։ Այդպիսի համակիր խօսք նա տակաւին չէր լսած մէկից, ուստի զգացուած նայեց Փառանձեմի աղեղնաձեւ յօնքերով հովանաւորուած խոշոր խաժ աչքերին եւ ասաց ·

— Այդպէս, Փառանձեմ, խօսքերդ ճշմարիտ են ։ Անենք պիտի այնպէս, որպէսզի ոչ մէկը չհամարձակուի գալ մեզ վրայ ։ Ոչ մէկը ։ Նոր Աւանը պիտի դառնայ ամրակուռ բերդ՝ ոչ միայն օտար թշնամեաց դէմ, այլ մեր չարամիտ նախարարաց, որ ցայդ ու ցերեկ խորհում են միայն իրենց որկորի մասին եւ չեն կամենում զօրավիգ լինել երկրին հայրենի ···

Փառանձեմը զարմացած նայեց թագաւորին եւ մտածեց, թէ ինչո՞ւ է նա այդ ամէնը պատմում իրեն ··· մինչ այդ նրան թուացել էր, թէ թագաւորները շատ փակ, անմատչելի եւ ծածկամիտ են լինում, գաղտնիքներ չեն յայտնում ····

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մոնթըրոյէն Տիկին Սիմոն Պէճինեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Մանուկ Ոսկերիչեանի (Լիոն)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նանօ Խարոյեան (Խարբերդ), Տէր եւ Տիկին Արմ. Խարոյեան, Տէր եւ Տիկին Ասատ. Խարոյեան, Տէր եւ Տիկին Կար. Տէրտէրեան (Մարսէյլ), հոգեհանգստեան Ս. պատարագ մատուցանել կուտան, այս Կիրակի Պոմոնի Հայոց կեղեցւոյն մէջ, ի յիշատակ հանգուցեալ Օհան, Նշան, Խաչատուր Խարոյեանի, ինչպէս նաեւ Տէրտէրեան գերդաստաններու ննջեցելոց յիշատակին։

Կը խնդրուի հանգուցեալներուն յիշատակները յարգողներէն ներկայ գտնուիլ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի Դեկտեմբեր չորսի վիճակահանութեան շահած թիւերն են.— 195՝ ինքնահոս գրիչ մը, 296՝ հեռատեսիլի սեղան մը, 165՝ զոյգ մը կօշիկ չափի վրայ, 506՝ ինքնահոս գրիչ մը, 191՝ թեւի ժամացոյց մը (այր մարդու, ոսկի)։

Առարկաները ստանալու համար դիմել Ռաֆֆի պանդոկը, 13 Րիւ Թիւպանօ, մինչեւ Մարտ 15, այդ թուականէն ետք առարկաները կը պատկանին Միութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Փարիզաբնակ Պ. Կարապետ Սօֆեանէ իր եղբօր Պ. Յակոբի ղանողէտ մահուան առթիւ հարիւր Ն. Ֆ.։ յիսունը յատկացուած է եկեղեցւոյ եւ յիսունն ալ եկեղեցւոյ շինութեան յանձնախումբին։

Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

1 Յունուար, Կիրակի օր Ս. Պատարագ ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

5 Յունուար, Հինգշաբթի, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 3·30ին։ Ս. պատարագ ժամը 5ին։

6 Յունուար, Ուրբաթ, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։ Սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին։ Ս. պատարագ ժամը 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, յետ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն։

7 Յունուար, Շաբաթ, Մեռելոց։ Ս. պատարագ ժամը 10ին։

8 Յունուար, Կիրակի, Ս. պատարագ, ժամը 10ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» պիտի տօնէ Յունուարի 1ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

1 Յունուար, Կիրակի, Ամանորի պաշտամունք ժամը 8·30։

6 Յունուար, Ուրբաթ Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն ժամը 8·30ին։

Ս. Հաղորդութիւն մանուկներու։ (Ծնողքները կը հրաւիրուին առաջնորդել իրենց զաւակները)։

7 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ ժամը 4·45ին։

8 Յունուար, Կիրակի, Յիշատակ Մեռելոց եւ Ջրօրհնէք։

ԾՆՈՒՆԴԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ըստ կրօն. ժողովի որոշման, յառաջիկայ Կիրակի Նոր Տարւոյ արարողութիւնք կը սկսին ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10·30ին։

Յունուար 7, Շաբաթ երեկոյ Ճրագալոյցի արարողութիւն, ժամը 4։

Յունուար 8 Կիր.—Տօն Ծննդեան սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8։ Ս. պատարագ ժամը 10, հանդիսաւոր Ջրօրհնէք ժամը 11·45։

Յունուար 9 Երկուշաբթի.— Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան 8·30, պատարագ՝ ժամը 10, հոգեհանգիստ ընդհ. մեռելներու Հայոց ժամը 11·30։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԸ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, ի պատիւ երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու, Յունուար 8, Կիրակի ժամը 16էն 24, Հայ Մշակոյթի Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ։

Մուտքը ազատ է։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Պոմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ 29 Դեկտեմբեր, Հինգշաբթի օր։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Վաստակաւոր տպագրիչ Հրաչեայ Տէր Ներսէսեանի յոբելեանին առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Բ.

Պ. Գառնիկեան 25 Ն. Ֆ., Պ. Պ. Նուպար Յովհաննէսեան, Գրիգոր Ծօլօլեան, Հ. Աղաբէկեան, Է. Պապեան, Տիկին Նասիպ, Պ. Պ. Ա. Հարէնց, Զիթունի, Մ. Գազանճեան, Վ. Զիլինկիրեան, Գաւուքճեան, Ա. Աճէմեան, Ս. Մարգարեան 20ական, Օ. Դարբինեան, Քելինճեան, Սինանեան, Բաթուկեան, Թէրզեան, Վ. Աճէմեան տասնական Ն. Ֆ., Փրոֆ. Արամեան հինգ Ն. Ֆ.։

Նուէրները ղրկել՝ յանձնախումբի գանձապահին՝

M. A. Ohanian
22, Rue Marc Seguin, Paris (18e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Փետր. 19ին։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Համայնքապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. վեց 22Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0.20 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 31 DÉCEMBRE 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8990 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4791

ԺԱՄՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՐՔԱՆ ՊԻՏԻ ԴԻՄԱՆԱՅ

Վերջացող տարուան յիշատակելի դէպքերէն մէկն եղաւ Մայիս 27ի թրքական յեղափոխութիւնը :

Խումբ մը երիտասարդ զինուորականներ յաջողած էին մութին մէջ, լուռ մնջիկ կազմակերպել այս շարժումը, Անգարայի կառավարութեան քթին տակ :

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը 1950էն շահած էր դիւրին յաղթանակ մը, շահագործելով ժողովուրդին ատելութեան ըզգացումը Հալքին դէմ : Աթաթիւրքի եւ Իսմէթի ամենազօր կուսակցութիւնը աւելի քան քառորդ դար երկիրը կառավարած էր միատիրական վարչաձեւով մը, ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ բերելով :

Մենտերէս, Ճէլալ Պայար եւ ընկերները — որոնց մէջ նաեւ նախկին Իթթիհատականներ եւ Հալքեաններ — հրապարակ եկած էին մեծ մեծ խոստումներով, ժողովրդավար կարգեր հաստատելու եւ պետական մեքենան մաքրագործելու ծրագրով :

Դեմոկրատները տասը տարի անգամ չզիջացան :

Թուրքին յատուկ բոլոր մոլութիւններն ու թերութիւնները ժառանգարար Իթթիհատէն Հալքին, անկէ ալ Դեմոկրատ կուսակցութեան անցած էին :

Օրուան իշխանաւորները տւիթէն օգտուեցան՝ պետական գանձը կողոպտելու, զեղծարարութիւններ ընելու եւ զեղխ ու շուայտ կեանք մը ապրելու համար :

Տնտեսապէս քայքայուած, մինչեւ կոկորդը պարտքերու մէջ խեղդուած, Մենտերէսի կառավարութիւնը սնանկութեան դուռն էր հասած : Քանիցս Արեւմուտքը — մասնաւորապէս Ամերիկա — օգնութեան ձեռք երկարեցին անոր՝ անդունդէն փրկելու համար զայն :

«Փտութեան օճախ» էր դարձած Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որուն ճակատին յաւիտեան խարանուած պիտի մնայ 1955 Սեպտ. 6–7ի մեծ ոճիրը :

Մենտերէս «յաւիտենական վարչապետ»ի հովեր առած՝ փոքրիկ դիկտատոր մը դարձած էր :

Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէն մեծ ճիգերու պէտք չունեցաւ՝ քանի մը ժամուան մէջ տապալելու համար յոխորտացող միանատէրն ու ամբողջ շքախումբը, — նախարարներ ու հարիւրաւոր երեսփոխաններ, որոնք ամիսներէ ի վեր Եասը Ատայի մէջ կ'ապաշխարեն, «ա՜ռ փառաց անցաւորի» երգելով :

Մարմարայի այդ աննշան կղզին դատավարութիւնը իր բովանդակ ահաւորութեամբ մէջտեղ հանեց դեմոկրատ կառավարութեան աւազակներուն անխուսափելի խայտառակութիւնները : Ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը հասկցաւ թէ ի՛նչ ստոր եւ պախարակելի արարքներու ընդունակ են Թուրքերը, երբ իշխանութեան գլուխ անցնին :

Կիւրսէլի կառավարութիւնն ալ փուշի վրայ նստած է :

Յեղափոխութենէն ի վեր երեք անգամ մաքրագործում կատարուեցաւ ազգային Միասնականութեան Կոմիտէին մէջ : Նախարարներ եւ օրէնսդիր մարմնի անդամներ տասնեակներով պաշտօնանկ եղան եւ երկրէն հեռացուեցան :

Պզպջակի նման յօդս ցնդեցան առաջին օրերու խոստումները՝ ժողովրդական կարգեր հաստատելու եւ վարչական բարենորոգումներ կատարելու մասին :

Հաստատուած է զինուորական դիկտատորութիւն մը, որ կը շարունակէ օրօրել ժողովուրդը՝ նոր Սահմանադրութեան մը հեռանկարով :

Ո՞րքան պիտի դիմանայ :

Մօտիկ ապագան ցոյց պիտի տայ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրած էինք թէ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան Թուրքիոյ մէջ, այս վերջին օրերուն : Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին կողմէ, վնդապետ Քարաթայ յայտարարեց թէ ձերբակալուածները 65 հոգի են, առ այժմ : Ըստ իրենց տապարէզին՝ ձերբակալուածներուն մէջ կան երկու վաստակաւոր փրոֆէսէօրներ, վեց փաստաբան, ութ առեւտրական, 12 պաշտօնեայ, երեք տանտիկին, վեց բանուոր, երկու ենթասպայ, 21 արհեստաւոր : Անուն չի տրուիր :

Ասոնք կը մեղադրուին թէ պայքար կը մղեն նախագահ Կիւրսէլի, Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին, Սահմանադիր Ժողովին դէմ : Լուծեալ դեմոկրատ կուսակցութեան նախկին անդամներ են :

× Պաշարման վիճակի հրամանատարութիւնը ձերբակալեց նաեւ Մենտերէսի պաշտպան փաստաբանները, Պուրհան Ափայտըն եւ Թալաթ Ասալ, ինչպէս եւ Լրագրող Ջիհնի Քանմազ : Ասոնք կը մեղադրուին թէ կ'ուզէին դիրքի ձեւին տակ հրատարակել Սեպտեմբեր վեցի գիշերուան վերաբերեալ դատական նիւթեր, ինչպէս Մենտերէսի պաշտպանողականը : Գրաւուեցան 30.000 գիրքերը, որոնք տպուած էին արդէն : Պաշարման վիճակի հրամանատարութիւնը կ'արդարացնէ իր ընթացքը, յայտարարելով թէ դատավարութիւնը կը կատարուի հրապարակային ձեւով, ժողովուրդին կը հաղորդուի ձայնասփիւռով, բայց հակառակ ատոր՝ ամբաստանեալները կ'աշխատէին կողմնակալ կարծիքներ ստեղծել մասնաւոր հրատարակութիւններով :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆԸ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Տիարպաքըրի մէջ կախաղան բարձրացաւ Մէհմէտ Շիրին, որ տասը տարի առաջ սպաննած էր մայր մը եւ աղջիկ մը, յետոյ անոնց դիակները պատին գամած էր ճակատներէն :

× Զոնկուլտաք – Քալէի մէջ կախաղան բարձրացան երկու Թուրքեր, որոնք երկու տարի առաջ սպաննած էին Հրչէջ Հիւսէյինը՝ դրամի համար : Մահապարտներէն մէկը գետին ինկած է կախաղանէն՝ չուանը լաւ փաթթուած չըլլալով վիզին շուրջ, — մահապարտը ոտքի ցատկած է եւ ինք իր ձեռքով վիզին անցուցած է օղակը :

× Պոլսոյ մէջ, Էմինէօնիւի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացած է Պէօրէքճի Ալի, որ հինգ տարի առաջ սպաննած էր երկու հոգի՝ դրամի համար : Սպաննելէն ետքը՝ այրած էր դիակները, փուռի մէջ : Բաւական ընդդիմացած է բանտապահներուն՝ կախաղան առաջնորդուելու ժամանակ . «Ա՞յս է ձեր արդարութիւնը, մէկ դատավարութեամբ չուան կ'անցընե՞ն մարդուն վզին» պոռացած է, ու դժուար մնացած, որովհետեւ լաւ չէին անցուցած չուանը վզին շուրջ :

× Սվազի մէջ կախաղան բարձրացաւ Թրքուհի մը, 25 տարեկան : (38 տարիէ ի վեր՝ առաջին կինն է որ մահապատիժ կը կրէ) : Թրքուհին, անցեալ տարի, ամուսինը կը խեղդէ անկողինին մէջ՝ քնացած ժամանակ, յետոյ կտոր կտոր կ'ընէ մարմինը՝ ամուսնոյն եղբօր հետ, երբ կախաղան կ'առաջնորդէին, սկսաւ երգել, ու քալեց, բարձրացաւ կախաղան՝ միշտ երգելով բարձրաձայն : Ու չուանը ինք անցընելով իր վիզին շուրջ : Ունի երկու զաւակ, մին երեք տարեկան, միւսը 11 ամսու, զոր ծնած էր բանտին մէջ :

× Իր մեղսակիցը, Եաքուպ, կախուեցաւ Գոնիայի մէջ : Կախաղանին վրայ, չուանը վզին անցընելէ առաջ ճառ մը խօսեցաւ ժողովուրդին :

× Պալըքէսիրի մէջ կախաղան բարձրացաւ Օսման, 37 տարեկան, որ երկու տարի առաջ՝ դրամի համար սպաննած էր մայրը եւ երկու քոյրերը :

× Իզմիրի մէջ կախաղան բարձրացաւ Մուսթաֆա, որ հաւի մը պատճառով սպաննած էր հարսը եւ երկու ուրիշ կիներ, արտին մէջ, օր ցերեկով :

Ի՞նչ կը նշանակեն այս կախաղանները, ցուցադրական եւ երկարատեւ դատերը, խմբական ձերբակալութիւնները :

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԷԹԻ ՌՈՒՄԲԻՆ ՀԱՐՑԸ

Կը շարունակուին քննութիւնները Ալեքսանտրէթի ռումբին պատմութեան շուրջ : Ցարդ հարցաքննուած են 75 հոգի : Թուրք թերթերը կը գրեն թէ բունն ամբաստանեալը կը գտնուի հսկողութեան տակ : Անունը գաղտնի կը պահուի : Իրականին մէջ բան մըն ալ յայտնի չէ : Եւ այդ պատճառով, պաշտօնանկ եղան Ալեքսանտրէթի ոստիկ. զօրաց հրամանատարը, քայմաքամը եւ ապահովութեան տնօրէնը :

Միւս կողմէ կը թուի թէ երկրին զանազան կողմերը շարժումներ կը կատարուին՝ չեղելով կառավարութեան ուշադրութիւնը :

Զոնկ –Քալէի գիւղերուն մէջ, նախակրթարանի ուսուցիչ մը պատռած նետած է Աթաթիւրքի պատգամը եւ դիմանկարը, կը գրեն Թուրք թերթերը :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Պոլսոյ Էսաեան լիսէի տնօրէնուհին, Օր. Հերմինէ Գալուստեան, Սահմանադիր Ժողովի անդամ նշանակուած է Զօր. Կիւրսէլի կողմէ : Սահմանադիր Ժողովը պիտի աշխատի մինչեւ Հոկտ.ի վերջ, երբ պիտի կատարուին նոր խորհրդարանին ընտրութիւնները : Զօր. Կիւրսէլի կողմէ՝ Սահմանադիր Ժողովի անդամ նշանակուած են նաեւ մէկ Հրեայ եւ մէկ Յոյն :

× Ռուս օրթոտոքս պատրիարք Ալեքսէյ Պոլիս հասաւ եւ հիւր մնաց օրթոտոքսներու պատրիարքարանը : Այցելեց նաեւ Այա – Սոֆիա : Իր յայտարարութեանց համաձայն, խորհրդ. պետութիւնը չի խառնուիր եկեղեցական գործունէութեանց, ապահովաբար պատրիարքին դէպի արտասահման ճամբորդութիւնն ալ տեղի կ'ունենայ այն ձեւով որ Խորհրդ. պետութիւնը չի խառնուիր նաեւ եկեղեցականներու ճամբորդութեան, — ատիկա մենք ալ գիտենք :

Ալեքսէյ պատրիարք 83 տարեկան է : Կը ճամբորդէ խորհրդային մասնաւոր օդանաւով : 1555էն ի վեր առաջին ռուս պատրիարքն է որ կ'այցելէ Յունաց տիեզերական պատրիարքին :

× Թուրքիոյ ելմտական նախարարը, Էքրէմ Ալիճան, հրաժարեցաւ՝ նուիրուելու համար քաղաքական գործունէութեան եւ հիմնելու համար նոր կուսակցութիւն մը, երբ արտօնութիւն տրուի : Ելմտական նախարար նշանակուեցաւ Քեմալ Քուրտաշ, որ միջազգային դրամական ֆոնտին մօտ խորհրդական էր :

× Հրաժարեցաւ նաեւ Թուրք Մամլոյ ընդհ. տնօրէնը, գնդապետ Ահմէտ Եըլտըզ : Իրեն յաջորդեց Պէքիր Թիւնայ : Թուրք լրագրողները, 100 ստորագրութեամբ, հեռագրով խնդրեցին որ մերժուի հրաժարականը :

× Զրոյց կը շրջի թէ Թրքական համալսարանի պաշտօնանկ 147 դասախօսները շուտով պիտի վերադառնան իրենց պաշտօնին :

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են .—

ՖՐԱՆՍԱ			
Տարեկան բաժնեգին՝		Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ		Ն. Ֆ.	27
Եռամսեայ		Ն. Ֆ.	15
Հատը՝		Ն. Ֆ.	0,25
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ			
Տարեկան	12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ	7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱՑԱՌԻԿԸ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Կաղանդի առթիւ, ՅԱՌԱՋի վաղուան թիւը բացառապէս 8 էջ կը հրատարակուի :

Յօդուածներ ունին .—

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ
ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ
ՄԿՐՏԻՉ ՀԱՃԵԱՆ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ

1960Ի ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ ԱԶԳԱՅԻՆ եւ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵՏՆԻ ՎՐԱՅ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՕՏՈՒԷՆ ընդհատեց մեղրալուսինը եւ կնոջը հետ Պրիւսէլ վերադարձաւ հինգշաբթի օր : Հաւանական կը թուի որ թագաւորը ժողովուրդին խօսի : Ծանր միջադէպերը կը շարունակուին, ինչպէս նաեւ կառավարութեան դէմ ցոյցերը : Անվերսի մէջ երեսուն հազար ցուցարարներ, տողացած են ամբողջ օրը :

ԻՍՐԱՅԵԼԻ կառավարութիւնը ծանր տագնապի մէջ է : Կը կարծուի թէ վարչապետ Տաւիտ Պէն Կուրիոն պիտի հրաժարի :

ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԸ հրովարտակ մը հրատարակեց Դեկտեմբեր 29ի թիւով ուր կ'ըսուի թէ Ֆրանսայի մարեշալները այլեւս ի պաշտօնէ մաս չեն կազմեր պատերազմի բարձրագոյն խորհուրդին : Աւելորդ է յիշել թէ Ֆրանսա միայն մէկ ողջ մարեշալ ունի՝ Ալֆոնս Ժուէն : Ցատկանշական է սակայն թէ վարչապետ Տըպրէ Նոյեմբեր 25ին ստորագրած է այս հրովարտակը որ փոխանակ Նոյեմբեր 26ի լոյս կը տեսնէ Դեկտեմբեր 29ին : Նոյեմբեր 11ին մարեշալ Ժուէն հրապարակային յայտարարութեամբ մը բացատրած էր թէ ինչու չի մասնակցիր Զինադադարի հանդիսութեանց Անծանօթ Զինուորի շիրիմին առջեւ :

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻ պայքարը իր «այո»ներով եւ «ոչ»երով փակուեցաւ Ուրբաթ նախագահին ճառին նախօրեակին : Ընկերվարականները եւ տը Կոլի կուսակիցները կը բացատրեն «այո»ի պատճառները մինչ Մօրիս Թորէզ կը բացատրէ իր «ոչ»ը : Անտրէ Մարի Ռուանի մէջ ճառ մը խօսելով շեշտեց «ոչ, յքումին եւ անպատուութեան : Ո՛չ, որովհետեւ այո՛ կը նշանակէ, Ալժերիան Ֆերհաթ Ապպասին յանձնել : Բայց պիտի ըսէք եթէ «ոչ»ը յաղթէր : Չեմ ուզեր ձեզի յիշեցնել Քլեմանսոյի մէկ անողոք խօսքը՝ գերեզմանատուները լեցուած են անփոխարինելի մարդոցմով :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Երեւանի մէջ կան գրավաճառանոցներ, բայց գիրք չի մնար, քանի մը ամսուան մէջ կը սպառի հայագիտական ամէն տեսակ հրատարակութիւն: Երբեմն նոյնիսկ հեղինակը աւելորդ օրինակ մը չունի, որ կարենայ ուրիշին տրամադրել: Երեւան այցելելէ առաջ, կը մտածէի տեղւոյն վրայ ձեռք բերել հայագիտութեան վերաբերեալ քանի մը հատորներ: Յուսախաբ եղայ: Կարելի՞ բան է, որ մինչեւ հոս գամ եւ Ղափադարեանի Յովհաննավանքէն օրինակ մը չկարենամ գտնել:

Ափսոս... ըլլալիք բան է, կը վստահեցնեմ ձեզ:

Իմ ուզածներս անձնական բարեացակամութեան շնորհիւ միայն կրցայ ձեռք բերել: Մատենադարանի անձնակազմը եւ տնօրէն Պ. Լեւոն Խաչիկեան անհունօրէն երախտապարտ թողուցին զիս՝ ինծի հայթայթելով բոլոր այն հայագիտական հրատարակութիւնները, որոնց պէտք ունէի: Նոյնը կրնամ ըսել նաեւ Պ. Ղափադարեանի համար:

Աւելի քան տասը օր ապրեցայ Երեւանի հայագիտական մթնոլորտին մէջ, եւ այս տասը օրը իմ կեանքիս երջանկագոյն օրերէն եղան: Ինծի հանդէպ ցոյց տըրուած բարեացակամ վերաբերումը եւ իմ վայելած հիւրասիրութիւնս պէտք է վերագրել այն բանին, որ հայագիտութեան համեստ աշխատաւոր մըն էի, եւ ոչ ուրիշ բան: Նոյնիսկ յիմար բամբասանքը՝ որ թոյնի պէս սրսկուեցաւ իմ շուրջս՝ մթնոլորտը թունաւորելու համար, անզօր եղաւ թէ իբրեւ գիտում, թէ իբրեւ արդիւնք: Կուսակցական չարամիտ վերագրումները, բոլորովին անհիմն, չքացան մշուշի մը պէս: Օր մը անշուշտ հարց պիտի տրուի, թէ ի՞նչ տուեալներ կային այդ ստապատիր բամբասանքներուն համար: Այն ատեն հոգիով փտած բամբասողները ի՞նչ պատասխան պիտի տան: Ես համեստ զինուորեալներէն եմ հայ մշակոյթին, առանց պահիկ մը իսկ մըտածելու ուրիշի ջաղացքին ջուր հայթայթել: Ոչ դաշնակցական, ոչ ալ համայնավար ջաղացքին ջուր հայթայթած եմ. Թող որ անոնք ի՞նչ պէտք ունին իմ ողորմելի ջուրիս... Ես թէ Դաշնակցական եւ թէ Խ. Հայաստանի վարիչներուն երախտապարտ եմ, որ միջոց ու առիթ տուած են ինծի հայագիտական աշխատանքներ ու պըրպտումներ կատարելու: Ոչ մէկը, ոչ ալ միւսը սակարկութեան մտած են հետս: Ես միշտ իմ անձնական անկախ համոզումներս ունեցած եմ: Եթէ տարիներով դաշնակցական մամուլը տեղ տուած է իմ գրութիւններուս, նոյնը ըրած է ոչ դաշնակցական Արշակ Չօպանեան եւ բոլորովին անկուսակցական «Բազմավէպ»ը: Ուրեմն ինչո՞ւ այս անտեղի ու անլուր բամբասանքը. պատճառը թերեւս իմ գրախօսականներս են ոմանց պատմա-բանասիրական աշխատութեանց մասին: Բամբասանքի այս թոյնը նոյնիսկ Երեւանի մէջ ընդվզում առաջ բերած է:

Հայագիտական համաժողովի մը խօսքը եղաւ թէ Մոսկուայի եւ թէ Երեւանի մէջ: Ինծի ըսուեցաւ, որ ցանկութիւնը կար, սակայն կային նաեւ խոչընդոտներ: Դարձեալ ըսուեցաւ, որ առաջին հայագիտական հաւաքոյթը նախընտրաբար պէտք է կատարուէր Երեւանի մէջ իսկ: Արդարեւ, հայագիտական համաժողով մը արտասահմանի մէջ, առանց Հայաստանի մասնակցութեան, անկատար բան մը պիտի ըլլար:

Մոսկուայի մէջ, խօսակցութեան մը ընթացքին, Պրոֆ. Ա. Ղարիբեան կը շեշտէր լայն չափի վրայ համաժողովի մը կարելիութիւնը, իսկ Պրոֆ. Լեւոն Խաչիկեան համեստ սահման մը կը գծէր: Տպաւորութիւնս այն եղաւ, որ գոյութիւն ունէր խոչընդոտ մը, գուցէ տեղական-քաղաքական: Մոսկուայի մէջ թոյլ կը տրուէր, որ հազարէ աւելի գիտնականներ հաւաքուէին՝ մասնակցելու համար արեւելագիտութեան համաժողովին, բայց կրնայ ըլլալ, որ առարկելի թուի հայագիտական համաժողով մը Երեւանի մէջ: Ինչու՞. պատճառը չեմ գիտեր: Պրոֆ. Ղարիբեան արտասահմանէն երկու հարիւր հրաւիրեալի խօսք կ'ընէր, իսկ Պրոֆ. Լեւոն Խաչիկեան՝ հազիւ 20 հոգի:

Բնականաբար կարելի չէ երկու հարիւր հայագէտ հրաւիրել արտասահմանէն, քանի որ այդքան հայագէտ չունինք արդէն: Մեր մէջ շատ անվաստակ հայագէտներ կան, որոնք ոչինչ արտադրած են եւ ոչ մէկ իրաւունք ունին հայագէտի տիտղոսը կրելու: Պրոֆ. Ղարիբեան կը յիշատակէր անուններ, զորս դժուար թէ կարելի ըլլար հայագէտ նկատել, լայնագոյն բարեացակամութեամբ իսկ: Յօդուած մը, նոյնիսկ պրակ մը գրելով կամ թարգմանելով կարելի չէ հայագէտ ըլլալ:

Աւելի ընդունելի եւ հաւական է Պրոֆ. Լեւոն Խաչիկեանի մտադրութիւնը՝ քսան հայագէտներ հրաւիրելու արտասահմանէն: Ըստ իս, առաջին փորձի մը համար աւելի նախընտրելի է փոքր թիւ մը:

Ինչպէս ըսինք, Երեւան յարմարագոյն վայրն է նման համագումարի մը համար: Հոն է հայագէտներու մեծագոյն մասը: Հոն կը գտնուին հայագիտական կարեւորագոյն հաստատութիւնները:

Մոսկուայի մէջ իմ երկու խօսակիցներս այն կարծիքը յայտնեցին, թէ հրաւիրուելիք հայագէտներուն մէկ մասին, թերեւս մեծ մասին նիւթական վիճակը նկատի առնելով, հաւանաբար պետութիւնը յանձն առնէ անոնց ճամբորդութեան եւ Երեւանի մէջ բնակութեան ծախքերը:

Ես ունիմ սա առաջարկը.

Համագումարին մասնակցող հայագէտներէն պահանջել հայագիտական լուրջ աշխատութիւն մը, որ սեփականութիւնը պիտի ըլլայ համագումարի վարչութեան, իսկ վարչութիւնը որոշ սակի մը հիման վրայ պիտի վճարէ հեղինակի ծախքերը: Այս ձեւով, նախ, ծախսուած գումարին փոխարէն աշխատանք մը կատարուած կ'ըլլայ, յետոյ՝ ոչ ոք ձրիակեր ըլլալու վախն ու մտահոգութիւնը կ'ունենայ:

Հայաստանի հայագէտները պետական սնտուկէն կը վճարուին իրենց աշխատութիւններուն համար, բայց արտասահմանի հայագէտները զուրկ են այդ միջոցէն: Հայագիտութիւնը Հայաստանի մէջ «հասութաբեր» ասպարէզ մըն է, արտասահմանի մէջ՝ լոկ նուիրում է:

Որքան ալ սահմանափակ ըլլայ արտասահմանէն հրաւիրուելիք հայագէտներուն թիւը, այսուհանդերձ անպատճառ հրաւիրուելու են Օր. Սիրարփի Տէր Ներսէսեան, Հ. Ներսէս Տէր Ներսէսեան, Պրոֆ. Ֆէյտի, Վերնէր Ուինդըր, Պրոֆ. Տումաէթ, Հ. Պօղոս Անանեան, Հ. Համազասպ Ոսկեան, Տոքթ. Պ. Էսապալեան, Ա. Օրդեան եւ Ճեւահիրճեան (ճարտարապետութիւն), Պրոֆ. Ալէն Ուիգկրէն եւ այլ պատրաստուած հայագէտներ, հայ կամ օտար, որոնց մասնակցութիւնը պիտի ապահովէ համաժողովին լրջութիւնը:

Պէտք է քննուին հայագիտական բոլոր հարցերը: Պաշտօնական լեզուն պէտք է ըլլայ հայերէնը, ընդունելով նաեւ ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, նոյնիսկ գերմաներէնը: Համագումարին մասնակցողներուն ճամբորդութեան, բնակութեան եւ ուտեստին համար կարելի է ընդունիլ Մոսկուայի արեւելագիտական համագումարին սակացոյցը: Հոն, օրինակ, կարելի էր օրական չորսուկէս տոլարով սենեակ ունենալ համալսարանին մէջ, ինչպէս նաեւ ճաշ:

Կը կարծեմ, թէ հայագիտական համագումար մը աւելի քան կենսական է մեզի համար ներկայիս: Կը յուսամ, որ Հայաստանի մէջ չեն ուշանար նախաձեռնարկ ըլլալու, գոնէ 1961ի ընթացքին: Բայց եթէ ինծի անծանօթ արգելքներ կան համաժողովը Երեւանի մէջ գումարելու մասին, այդ պարագային ուրիշ բան չի մնար ընել, եթէ ոչ մեր սահմանափակ միջոցներով եւ ուժերով արտասահմանի մէջ գումարել հայագիտական համաժողով մը, որքան կարելի է շուտ: Վայրը՝ նախընտրաբար Վենետիկ կամ Պէյրութ:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ԳՈԹԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԳՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԸ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

Մեսրոպ Մաշտոց կատարած է Բենիամին Երէցի խնդրանքը:

Բենիամին Երէց, ազգով (Աղուան)՝ որ կը նկատուէր տակաւին բարբարոս, ազգային լեզուն՝ աղուաներէն, երբ կ'ուզէր «աղուաներէն լեզուի» այբուբեն, լըսած էր անշուշտ թէ Մաշտոց եղած է կովկասեան քրիստոնեայ ազգերու՝ Հայոց, Վրաց, Աղուանից եւ Բաղասճաց գրական լուսաւորութեան սատար, Բենիամին Երէց Մեսրոպ Մաշտոցի ստեղծագործութիւններուն հիացողներէն եղած ըլլալու է, նկատի ունենալով այն հանգամանքը որ վարդապետին համբաւը տարածուած է ոչ միայն Կովկասի, այլեւ հռովմէական Հայաստանի մէջ եւ արժանացած յաղթական երթեւեկութեան, Կ. Պոլիս: Ո՞ր կողմէն եկաւ Բենիամին Երէցը, ո՞ւր պատահեցաւ վարդապետին, եւ ո՞ւր մեկնեցաւ, կը լռէ Կորիւն այս մասին: Այդ Երէցը իր խնդիրքը ինչո՞ւ չէ ներկայացուցած վարդապետին այն ժամանակ՝ երբ անձամբ գացած էր Աղուանից աշխարհը: Եթէ աղուաներէն լեզուի համար նշանագիրներ խնդրած է, ինչո՞ւ այդ պահանջքը չէին զգացած Աղուանից թագաւորն Արսվաղէն եւ իր կարգին Աղուանից եպիսկոպոսապետն Երեմիա կամ թէ Բաղասականի եպիսկոպոս Մուշեղ: Կորիւն ընդհակառակն, լայն եւ բացայայտ խօսքերով կը հաստատէր, թէ անոնք ոչ միայն գրկաբաց ընդունեցան հայերէն նշանագիրները ու բացին դըպրոցներ, որպէսզի նոյն նշանագիրներով դաստիարակուի մատղաշ սերունդը: Եթէ Կորիւն, մօտ 422ին, երբ կը գրէր իր գըրքոյկը, սքանչացումով կը նկարագրէր Աղուանից մշակութային բարգաւաճումը շնորհիւ հայ նշանագիրներուն եւ հայերէն գրականութեան, ի՞նչպէս հաւատանք Մաշտոցի որ անկէ, Աղուանից աշխարհէն մեկնելէ ետքը, հոն պահանջ զգացուած ըլլայ «աղուաներէն» լեզուի ուրոյն գիր ունենալու եւ այս նպատակով Մաշտոց վարդապետին պատգամաւորութիւն ուղարկուի, երբ անիկա արդէն Յունաց կողմը անցած էր: Այնպէս ստիպողական էր խնդրանքը, որ պատգամաւորը անցնէր հռովմէական սահմանը՝ փնտռելու համար վարդապետը:

Վերի հարցումները ընելէ ետք, Հ. Ակինեան կը լծուի պատմական խրթին հարցերու լուծման ի լոյս աշխարհ բերելու Մաշտոց վարդապետի ստեղծագործութիւնը, սակայն ցարդ մութի մէջ թաղուած ողբերգութիւններէն մէկը: Եթէ Բենիամին Երէց իսկապէս մեզի սովորաբար ծանօթ Աղուանից աշխարհէն էր, Հ. Ակինեան անընական կը գտնէ «աղուան» Երէցին հետապնդումը Մաշտոցի ետեւէն մինչեւ հռովմէական Հայաստան, մինչեւ թերեւս Կ. Պոլիս, ի խնդիր նշանագիրներու «աղուաներէն լեզուով»: Հ. Ակինեան կը քննէ Մ. Խորենացիի (որ ըստ իր ստուգումներուն 850 թուականներու պատմագիր է) ակնարկութիւնը, որ Մաշտոց վարդապետը նշանագիրներ յօրինած է Աղուանից աշխարհէն «Գարգարացիք» ցեղին համար: Ցետագային Գարգարացիներու նկատմամբ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԾԱՌԸ

Երբեք չէի մտահոգուեր գիտնալու համար թէ ինչէ՞ շինուած էր իմ սիրական էշուկս, որ ահա դեռ հոն է իր երկու կողմերուն կախուած կողովներով: Կը յիշեմ, երբ ձեռք կը զարնէի իր մորթին, ատիկա իսկական իշու մորթ էր: Իսկ իմ ձիս, սեւ ձիս, որուն մորթը կարմերով էր պիտակուած, այս ձին որուն կռնակին կրնայի հեծնել, եւ րոպէ մը իսկ չէի խորհեր զայն զանազանել այն բոլոր ձիերէն որոնց վազքը կը դիտենք Նիւմարքըթի ձիարշաւարաններուն մէջ:

Հիմա կը տեսնեմ թէ ինչո՞վ են շինուած այն չորս լծելի ձիերը, անջնարակ փայտէ պատրաստուած, լծուած մեծ սայլի մը, զորս յաճախ կ'արձակէի եւ կը զետեղէի դաշնակին վրայ: Ասոնք կատարեալ ձիեր էին, ուրեմն ես, կատարեալ կը գտնէի նաեւ անոնց ասպազինութիւնը, զորս կատարեալ անհոգութեամբ գամած էին անոնց լանջքերուն:

Օր մը, երեւան հանեցի թէ՝ սա նուագի տուփիկը ուրիշ բան չէր այլ տուփ մը որ իր մէջ կը պարունակէր արուլաթելէ շինուած գործիք մը... Այնքան ալ շատ կարեւորութիւն չէի ընծայեր թեւերը սօլթթած սա աճպարարին, որ առասդաղարի կը վերսկսէր իր գլխիվայր թաւալումները եղեւնափայտէ շրջանակի մը մէջ: Ըստ ինծի, ատիկա խեղճ յիմար մըն էր: Սակայն ինչ որ հրաշալի կը գտնէի եւ ինչ որ զիս արտակարգօրէն կը զուարճացնէր, ատիկա իրարու յաջորդող փոքրիկ կարմիր փայտիկներէ շինուած Յակոբի սանդուխն էր: Այդ փոքրիկ փայտիկներուն իւրաքանչիւրը կը ներկայացնէր տարբեր պատկերներ, որոնց ամէն մէկը ունէր իր ուրոյն փոքրիկ զանգակիկները մեղմ ղօղանջներով...

Ոհ, պուպրիկներուն տունը որուն տանուտէրը չէի եւ սակայն կ'երթայի հոն այցելութեան: Այսօր, այնքան չեմ հիանար պարլամենտի նոր պալատին վրայ, որքան կը հիանայի պուպրիկներու տան վրայ, որուն ճակատը շինուած էր դունաւոր քարերով, իրական պատուհաններով եւ ապակիներով, իրական սեմով մը եւ իրական պատշգամով մը, աւելի կանաչ այսօր տեսած եմ բոլոր պատշգամներէս, ի բաց առեալ ծովափնեայ քաղաքներու տուներուն պատշգամները, եւ սակայն ասոնք նոյնիսկ խեղճուկ նմանութիւններն էին միայն պուպրիկներու տան պատշգամներուն:

Տան ճակատը կը բացուէր, վերէն վար, երկու դուռներով եւ ատիկա քիչ մը կը հակասէր պատրանքին, կ'ընդունիմ, որովհետեւ ի զուր կը փնտռուէր ներքին սանդուխը, եւ սակայն պատրանքը կը վերածնէր երբ դուռները վերստին կը գոցուէին: Կային սակայն երեք սենեակներ, որոշապէս տեսանելի, սրահը՝ իր բազմոցով եւ բազկաթոռներով, ննջասենեակը՝ կահաւորուած հազուագիւտ ճաշակով ու վայելչութեամբ, եւ աւելին՝ խոհանոցը՝ իր ծխնելոյզով, իր կրակարանով, իր խոհանոցային ամբողջական կազմածով, իր պղնձեայ կաթսայով եւ իր խոհարարով որ կը պատրաստուէր շարունակ տապկելու իր երկու ձուկերը..

... Ո՞րն է միօրեայ ժուժկալ ընկերութիւններէն այն որ պիտի կրնայ ինծի հըրամցնել թէյ մը նման այն թէյերուն, զորս ես կը խմէի այն սիրուն ու փոքրիկ կապոյտ թասերուն մէջէն, որոնք կը գտնուէին ափսէի մը վրայ: Փայտեայ թէյի աման մը կը վազէր լուցկի բուրող հեղուկ մը, բայց որ ինծի կը պարգեւէր Նեկտարի համը:

Ճիշդ է որ օր մը իմ ճիչերովս սարսափեցուցի ամբողջ տունը, իբրեւ թէ թունաւորուած ըլլայի: Կլլած էի կլայեկէ դգալներէն մին, որ շատ եռացած թէյին մէջ հալած էր... Սակայն, ազատեցայ միայն փոքր խիթերով, նուազ ցաւալին քան այն բոլոր խիթերը զորս կը զգայի երբ ինծի կը հրամցնէին մաքրողական մը...

×

... Ինչ մեծ հաճոյքով է որ կը վերատեսնեմ քեզ այսօր, ով իմ Սափըրօն Ռուժս: Մղանակիս յարմար շառագոյն վերարկուդ, որուն մէջ ծածկուած կ'երեւայիր դուն Ծնունդի գիշեր մը, երբ կուգայիր՝ կողովը թեւիդ պատմելու ինծի պատմութիւնը նենգամիտ գայլին, որուն ախորժակը այնքան վայրագ էր, որ խեղճ մեծ մայրիկդ ուտելէ ետք, կրնար քեզ ալ ուտել, իր ակռաներուն վրայէն յայտ տալով այն ահաւոր կատակը՝ որուն դուն ծանօթ ես...

Սափըրօն Ռուժ մականուանեալ աղջնակը եղաւ իմ առաջին սէրս: Ինծի կը թուէր թէ եթէ կարողացած ըլլայի ամուսնանալ փոքր Սափըրօն Ռուժիս հետ, պիտի կարենայի ըմբոշխնել կատարեալ երջանկութիւն մը: Ափսոս, այդպէս չեղաւ, բայց ի յիշատակ Սափըրօն Ռուժին, ամէն անգամ երբ կը կատարէի թափօրը Նոյեան Տապանի իմ կենդանիներուս, գայլը միշտ կը զետեղէի ամէնէն ետքը, իբրեւ գազան մը զոր պէտք էր շնորհազրկել...

Օ՜, իմ գեղեցիկ Նոյեան Տապանս... Օր մը ուզեցի տեսնել թէ ան պիտի կըրնա՞ր ծովուն վրայ դիմանալ, եւ բազմաթիւ անգամներ իմ Տապանս ջուրով լեցուեցաւ լուացքի տաշտին մէջ ուր կը կատարէի փորձերս:

Շ. ՏԻՊԸՆՍ

(2 Տար.)

պատմագիրներու յիշատակութիւնները նը-կատի կ՚առնուին եւ Ակինեան կը խօսա-ւուղուի «Ալուան ազգ», եւ «ալուանե-րէն լեզու» յորջորջումներու վերլուծ-ման։ Եզրակացութիւնը այն է, որ քրիս-տոնեայ Ալուանները կը գործածէին հա-յերէնը իբրեւ պաշտօնական լեզու, նոյնը կրնայ ըսուիլ նաեւ Բաղասականի համար։ Ալուանից աշխարհի մէջ կը խօս-ուէին աւելի քան 26 լեզուներ, ուստի նոյնքան ալ ցեղեր, որոնք կը կազմէին այդ հիւսիսական կողմերու ժողովուրդ-ներու համադումարը։ Հայ, Յոյն եւ Ա-րաբ աղբիւրները քննելէ ետք Հ. Ակին-եան կը հասնի հետեւեալ եզրակացու-թեան, թէ՝ Մաշտոց վարդապետ քրիս-տոնեայ աղուան ժողովուրդի համար մասնաւոր այբուբեն չէ յօրինած եւ հայ-կական շահերն ալ թոյլ չէին տար քաղա-քագէտ եւ հայրենասէր վարդապետին նը-ման քայլ մը առնելու։ Իսկ ոչ-քրիս-տոնեայ տարրը տակաւին չէր գտնուեր զարգացման այն բարձրութեան վրայ, որ պահանջ կը զգար գրի եւ գրականու-թեան։ Եւ կարելի ալ չէ ցոյց տալ այդ բազմալեզու աշխարհէն ցեղ մը, որուն լեզուն գերիշխան նկատուած ըլլար այն-տեղ եւ այսպէս առակ գրական լեզուի։ Ապացոյց առոր չգոյութիւնը որեւէ թուղ-թի բեկորի կամ արձանագրութեան այդ լեզուով եւ գրով Աղուանից աշխարհի մէջ։

Այս խորհրդածութիւնները կը ստիպեն Հ. Ակինեանը նկատելու որ Բենիամին Ե-րէցի «Ալուան ազգէ» ոչ-ալուան հա-մարիլ եւ առ հասարակ այդ «ալուան ազ-գը» ոչ-ալուան ժողովուրդ համարիլ։ Հայ մատենագիրներու քով Ալուան եւ Ա-լան անունները յաճախ շփոթուած են՝ մասամբ անուններու նմանահնչութեան եւ մասամբ ժողովուրդներու դրացնութեան պատճառաւ։

Ալաններն եւ Գոթերը

Ալանները պատմութեան մէջ երեւան կուգան Ա. դարուն (Ն. Ք.)։ Հիները զա-նոնք կ՚անուանէին «Մազգութք» (ձկնա-կեր), որոնք Բ. դարուն (Ն. Ք.) կը բը-նակէին Արալ լճի ափին։ Ձկնակեր վաչ-կատուն ցեղերը նոր համախմբումներով «Առսք» անուան տակ կազմեցին լեռնա-կաններու հզօր պետութիւն մը, որ կը տարածուէր Արալ լճէն մինչեւ Դոն գե-տը։ «Մազգութ» անունը թէեւ պատմու-թեան մէջ դեռ երկար ապրեցաւ, բայց տեղի տուաւ այն «Ալան» յորջորջումի։ Ալաններէն հատուած մը խառնուեցաւ Ղրիմի Գոթերուն, եւ ուրիշ հատուած մը Կասպից ծովու եւ Երասխի միջեւ։ «Ալա-նաց դուռ» յորջորջումը այս հանգաման-քէն կը բխի։ Հռովմայեցիք բախում ու-նեցան անոնց հետ Ա. դարուն (Ն. Ք.)։ 74 թուականին Ալանները ասպատական իջան Ատրպատական (Մարաստան) եւ Հայաստան։ Ցետոյ Արշակունեաց տունէն թագաւորներ իշխեցին թէ Հայաստան եւ նաեւ Ալանաց, եւ տեղի ունեցաւ ազգա-խառնում երկուքին միջեւ։ Հաւանաբար, Արտաշէս Արքայի եւ Սաթենիկ Ալանացիի հարսնութեան հին երգը կը բխի այս պայմաններէն։

Գ. դարու վերջերը Հոները ուժեղա-ցած՝ ասպատակեցին Ալաններու աշխար-հը եւ իրենց հետ խառնելով վերապրող բայց պարտուած Ալանները, արշաւեցին հռովմէական սահմաններէն ներս։ Խառ-նուելով Գոթ-Վանտալական ցեղա-խումբերու, հոն-ալանական խառնուրդը մտաւ հռովմէական ծառայութեան մէջ իբրեւ վարձկան զօրք։ Ալանները բաղդա-տելով Հոներու, աւելի բարեկիրթ եւ նը-րացած կենցաղով նախապատուութիւն ստացան հռովմէական բանակին մէջ՝ Ա-րեւմուտքի եւ Արեւելքի մէջ։

Այն Ալանները, որ խառնուեցան Ղրիմի Գոթերուն հետ, ենթարկուեցան լեզուով եւ կենցաղով վերջիններու ազդեցու-թեան։ Հոներու հետ դէպի Իտալիա աս-պատակող Ալանները, նուաճուելով Գո-թերէն եւ Վանտալներէն, ստիպուեցան ընակցիլ անոնց հետ եւ կորսնել անոնց լեզուն։ Այսպէս պատահեցաւ նաեւ Արե-ւելեան Բանակին մէջ։ Ալաններու լեզուի մասին որեւէ յիշատակարան ծանօթ չէ։ Ըլլալով սակայն սկիւթական ժողովուրդ, հաւանօրէն ունէին Օսեթերէնի համանը-ման լեզու մը։

Գոթերու նախնական հայրենիքը Սկան-տինաւիա էր։ Քրիստոսի Բ. դարուն ա-նոնք սկսան կամաց կամաց տարածուիլ դէպի Դնիէբեր։ 238էն առաջ բախում ու-նեցան Հռովմայեցւոց հետ։ Դակիայի (Թրանսիլվանիա) սահմաններէն մինչեւ Դոնի ափերը կը տարածուէին Գոթերը։ Անոնք երկու ինքնակայ ցեղերու բաժ-նուեցան, — Ա. Օստրոգոթք՝ Արեւելք եւ Բ. Վիսիգոթք՝ Արեւմուտք, սահման ու-նենալով Դնիէբերը։ Նախապէս գոթա-կան ուրիշ ցեղ մը՝ Բորանները խառնը-ւեցան Ալաններուն եւ Հերուլներուն, այս վերջինները ենթարկեցին իրենց ազդե-ցութեան եւ իրենց լեզուն պարտադրեցին Ղրիմի Թերակղզին։

Գոթերը իրենք զիրենք կ՚անուանէին Գու-տան կամ Գուտօ։ Պատմագիրները կ՚ան-ուանեն զանոնք Գուտոն եւ Գոտոն։ Ըստ Ագաթանգեղոսի՝ «Իշխանն Գթաց», եւ «Թագաւորի գղաց»։ Ըստ Սեբէոսի՝ «Գղաց», ըստ Մ. Խորենացիի՝ «Գունդք, Գնդացն»։ Աշխարհացոյցի համաձայն, «Գերմանիա... ունի ազգս է, յորոց մին Գունդք», եւ այլ նման յորջորջումներ, որոնցմէ Հ. Ակինեան կը գործածէ այժմ ընդունուած «Գոթ» ձեւը։

Կազմած ցեղակիցներէ դաշնակցութիւն մը՝ սկսեալ 238էն, Գոթերը խուժեցին Դանուբեան երկիրները եւ մղեցին կատա-ղի կռիւներ Հռովմայեցի կայսրերու հետ, եւ միջամուխ եղան մինչեւ Փոքր Ա-սիա եւ Յունաստան։ Կէս դար մաս մը վտարուեցաւ Թրակիայէն եւ Միւսիայէն, մաս մը ինքնակամ ենթարկուեցաւ Կոս-տանդիանոս կայսեր եւ առնուեցաւ հը-ռովմէական բանակին մէջ իբրեւ վարձ-կան զօրք։ Դիոկղետիանոս կայսեր փո-խարէն՝ Տրդատ, Հայոց թագաժառան-գը, ելաւ Գոթաց իշխանին դէմ մրցու-թեան «կայսերակերպ», եւ ձերբակալե-լով զայն բերաւ կայսեր առջեւ։

Ոչ միայն հռովմէական Արեւմտեան, այլ եւ Արեւելեան կայսրութեան մէջ մեծ դեր խաղացին Գոթերը։ Գոթական ցեղեր հաստատուած էին նաեւ Փոքր Ասիա։ Գոթերը զինուորներ եւ հրամանատարներ տուին կայսերական բանակին։ 400ին ըն-կերները, Գոթացի Գայնաս հրամանա-տարը, կոթնած Գոթական զինուորներու վրայ, մտաւ մայրաքաղաք՝ Կ. Պոլիս, իբրեւ տէր Արեւելեան պետութեան, բայց վերջը սպաննուեցաւ Դանուբի մօտ, ուր ապաստանած էր անյաջող տիրապետու-թենէ մը ետք։ Հզօր Գոթեր դեր խաղա-ցին նոյնպէս հռովմէական բանակին մէջ։ Բայց չյաջողեցան կայսրութեան ղեկը ի-րենց ձեռքին մէջ պահել։

ՓՐՈՖ. ՄԱՆԱՍԷ Կ. ՍԵՒԱԿ

(2 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ, ԲԱՅՑ ՈՉ… ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանէն հասած թերթերը ամիսներէ ի վեր կը գրէին թէ բացառիկ պատրաս-տութիւններ կը տեսնուէին՝ տօնելու հա-մար Հայաստանի խորհրդայնացման քա-ռասնամեակը։

Տօնուեցաւ այդ քառասնամեակը ամէն կողմ, բայց ոչ… Հայաստանի մէջ։

Ինչո՞ւ չտօնուեցաւ, գաղտնիք կը մը-նայ։

«Խորհրդ. Հայաստան» (15 Նոյեմբեր) կը գրէ թէ Նոյեմբեր 13ին տօնական տրամադրութիւն ստեղծուած էր Երեւա-նի մէջ, արտասահմանի ժողովուրդնե-րուն հետ բարեկամութեան նուիրուած տունը, ուր կազմակերպուած էր Հայաս-տանի խորհրդ. իշխանութեան 40ամեակի երեկոյ մը։ Այնտեղ հաւաքուած էին Ի-րաքէն, Անգլիայէն, Գերմանիայէն, Չի-նաստանէն, Վիէտնամէն, Ղանայէն հա-սած հիւրեր, նաեւ Մոսկուայի ընկերա-յին ու մշակութային կազմակերպու-թեանց ներկայացուցիչները։ Հիւրերու շարքին՝ Բարեկամութեան Համալսարա-նի այն հայ ուսանողները, որոնք եկած էին Իրաքի գաղութէն։

«Խորհրդ. Հայաստանի քառասուն տա-րիները» նիւթին մասին խօսեցաւ Խորհր. Միութեան նախարարական խորհուրդին մօտ Հայաստանի ներկայացուցիչը Ս. Մելքումեան։ Հայաստանի գիտական նը-ւաճումներու քառասուն տարիներու ու-ղին պարզեց ակադեմիկոս Ա. Յովհան-նիսեան։ Գրական նուաճումներու մասին՝ բանաստեղծ Գ. Բորեան։

Երեկոյին մասնակցեցան նաեւ Հայաս-տանի արուեստագէտները։

Այս եւ նման նախատօնակներէ ետք, քառասնամեակը չտօնուեցաւ բուն օրը։

ԲՈՅՍԵՐ ԱՃԵՑՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Հոկտեմբերեանի մէջ, մօտ 1500 քառա-կուսի մեթր տարածութեան վրայ կը շինուի բանջարեղէնները արհեստական միջոցներով աճեցնելու սահմանուած գործարան մը։ Բոյսերը պիտի աճեցուին առանց հողի, արհեստական սնուցման միջոցով։ Յատուկ աւազաններու մէջ պի-տի լեցուին աւազախառն մանրախիճ եւ հոն ցանուած բոյսերը պիտի ստանան ջուր եւ քիմիական լուծոյթ։ Այս եղանա-կով մէկ հեկտարէն կարելի պիտի ըլլայ ստանալ 900 ցենտներ զաղար, այսինքն սովորական ցանքէն տասն անգամ աւելի։ Ասկէ զատ, բերքը պիտի հասուննայ աւե-լի շուտ եւ արտադրութեան ծախքերն ալ կը կրճատուին կիսով։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԺԻՒԼԻԷԹ ՊԱՊԱՅԵԱՆՑ

Դեկտեմբեր 18ի գիշերը՝ Միլանոյի Փոլումպուս բուժարանին մէջ մեռած է Այրի Տիկին Ժիւլիէթ Պապայեանց, 49 տարեկան, յետ վիրաբուժական ծանր գործողութեան եւ կարճատեւ հիւանդու-թեան։

Անդրանիկ զաւակն էր, ընիկ Սամսոնցի եւ հօրմէ որդի ծխախոտի մեծ մառնա-գէտ՝ Պօղոսեան ծանօթ գերդաստանին։ Առաջին աշխարհամարտի տեղահանու-թեան տարիներուն, ընտանեօք հաստատ-ուած Եւրոպա, իր բարձրագոյն ուսումը կատարած էր Զուիցերիոյ մէջ։ Այնու-հետեւ, միշտ իր ընտանիքէն անբաժան, Փարիզ ապրած է երկար տարիներ եւ ան-դամակցած հայկական զանազան միու-թիւններու։ Նկարագրով խանդավառ, կենսունակ եւ երաժշտասէր Հայուհի, անդրանիկ անդամներէն էր Գ. Մ. Ալէմ-շահի 1933ին հիմնած «Կիլիկիա» երգչա-խումբին։

Վերջնապէս Իտալիա հաստատուած, Միլանոյի մէջ ամուսնացած էր Բժ. Լե-ւոն Պապայեանցի հետ՝ զոր կորսնցուցած է 1957 Յուլիսին, ինքնաշարժի արկածով։

Ննջեցեալին փափաքով, Թաղումի կրօ-նական արարողութիւնը կատարած է, իր տարաբախտ ամուսնոյն եւ զաւկին աւար-տած Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի այժմու տեսուչը՝ Հ. Նիկո-ղոս Վ. Քեհեայեան։

Միլանոյի գաղութին ամէնէն անձնուէր անդամներէն էր, կարօտեալին եւ տառա-պողին նիւթապէս եւ բարոյապէս հաս-նող։

Շատ էին զինքը յարգող եւ սիրող Հա-յերն ու Իտալացիները։

Շատեր սգակից եղան իր ձգած երկու որբերուն։ Վկա՛յ, Մոնումենթալէ գերեզ-մանին մէջ իր Թարմ հողակոյտին վրայ ծաղիկ մը եւ բուռ մը հող ցանողներուն մեծ թիւը։

Ա.

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Այդպէս էին խօսում յատկապէս Արշակ թագաւորի մասին… Բայց ահա նա ա-սում է իրեն ամէն ինչ…

Խօսելով՝ Արշակը պատմեց Փառանձե-մին, թէ որքան կարեւոր է այդ նոր քա-ղաքի եւ բերդի կառուցումը…

— Ես կամեցայ, որ դու իմանաս մեր աշխարհի վիճակը, նրա կարիքը։ Արդ-ուրախ եմ, որ իմ համառօտ խօսքից ու-նակ եղար ինձ ըմբռնելու… Մեր նախա-րարները, սակայն չեն ըմբռնում, թէ ինչ է պակասում մեզ, ինչ պիտի անենք մեր աշխարհը ապահովելու…

Փառանձեմը զարմացած էր, այո, որ թագաւորն այդպէս ազատ, առանց ձեւա-կանութեան խօսում է իր հետ, խօսում է թշնամիների մասին… Միաժամանակ նրան թւում էր, թէ հաւանաբար Աւանից աւելի սիրելի բան չկայ թագաւորի հա-մար… Այդ մասին խօսելիս՝ նա փոխ-ւում էր եւ յափշտակւում։

— Երբ աւարտի, Փառանձեմ, տանեմ պիտի քեզ նոր Աւանը տեսնելու,— շարու-նակեց Արշակը։

— Եւ այնտեղ կառուցեմ պիտի եւ եկեղեցի, եւ գեղեցիկ արքունի՝ ամառս այնտեղ անցնելու։ Իսկ քո խօսքը համա-կրր՝ ուժ եւ խրախոյս է ինձ։ Օլիմպիա թագուհին երբեք չի խօսել ինձ այդպէս … Նա հակառակ է անգամ, որ ես հոգսի մէջ եմ մտել ի զուր։ Իսկ դու հասկա-ցար ինձ, Փառանձեմ, դու ըմբռնեցիր ինձ, եւ դա ոյժ է տալիս ինձ…

Այս խօսքերի հետ Արշակն այնպէս ո-գեւորուեց իրօք, որ ելաւ բռնեց Փա-ռանձեմի թեւը եւ անսպասելի համբուրեց նրա մազերը, ինչպէս հայրն է համբու-րում զաւակի գլուխը։ Բայց յանկարծ… Փառանձեմը վեր թռաւ ու ետ-ետ գնաց։

— Արքայ,— ասաց նա գրեթէ ակա-մայ, յանկարծակիի եկած ու վախւորած։

— Թագուհի՛ս…

— Թագուհի՞ս,— զարմացած, մեքենա-բար շշնջած Փառանձեմը։ Թագաւորը նը-րան թուաց հարբած։— Սթափիր, ար-քայ։ Ես թագուհի չեմ, այլ թշուառ մի այրի։

— Ոչ Փառանձեմ։ Այսօրուանից դու ես թագուհին իմ սրտի…

Փառանձեմը լայնաբաց աչքերով նայեց թագաւորին եւ, օտարոտի մի հուր նկա-տելով նրա հայեացքում, նորից շշնջաց։

— Մի, մի մեղանչիր, արքայ, Օլիմ-պիա թագուհու դէմ… Աղաչում եմ, ար-քայ… — Նա ուզում էր ասել «թող ինձ մենակ», բայց դա համարեց անպատշաճ ու նորից ետ-ետ գնաց։

— Անհիւրընկալ ես, Փառանձեմ։

Փառանձեմը գլուխը կախեց. նա կա-մենում էր ասել, որ թագաւորի արքա-յական պատիւը եւ իր վիշտը թոյլ չեն տալիս այլ կերպ լինելու, բայց դարձեալ չկարողացաւ ասել այն, ինչ մտածում էր եւ միայն աւելացրեց.

— Ես քո հիւրն եմ, արքայ, ուստի եւ խնդրում եմ…

— Հրամայիր, Փառանձեմ։ Քո մէկ մի հրահանգը պատրաստ եմ կատարել։

Փառանձեմը շառագունած նայեց Արշա-կին եւ ասաց վարանոտ։

— Կրկին կը խնդրէի արքայ, թոյլա-տրիր ինձ մեկնել հարազատների մօտ…

— Դարձեա՞լ մեկնել,— Արշակը տա-րուբերեց գլուխը։— Ամէն խնդրանք, Փառանձեմ, պատրաստ եմ կատարել սի-րայօժար, բայց ոչ այդ… Պիտի սպա-սես իշխան Անդոքի վերադարձին,— եւ Արշակը բարեժպիտ հայեացքը սեւեռեց Փառանձեմի երեսին։— Դու կը մնաս, Փառանձեմ, իմ պալատում, որպէս նրա զարդը, որպէս նրա ոգին, որպէս նրա թագուհին։

— Արքայ,— ասաց Փառանձեմը սր-տարեկ եւ զոյգ ձեռքերով ծածկեց երե-սը։

Լռութիւն իջաւ, որի մէջ Արշակն ա-սես լսում էր սրտի զարկերը։ Նա վայր-կեան նայեց շուրջը դրանը եւ, ձայնն ա-ւելի իջեցնելով, շշնջաց.

— Արքաները նոյնպէս մարդ են, Փա-ռանձեմ, եւ գիտեն սիրել ու…

— Բայց դու, արքայ…— Փառանձե-մի ձայնը հնչեց կերկեր ու ընդհատ,— ունես թագուհի, մի առաքինի հոգի, որ սիրում է քեզ անսահման…

— Սակայն առաւել չէ, քան դու, Փա-ռանձեմ…

Լսուեց դրան բացուելու ձայն, եւ թա-գաւորը լռեց։

Կից սենեակում ոտնաձայն լսուեց. ե-րեւաց մի ստուեր եւ չքացաւ խկոյն։

Երբ թագաւորը դուրս եկաւ՝ նրա սուր հայեացքը միջանցքում նկատեց միայն սպասաւորներ ու նաժիշտներ. բայց չնը-կատեց, որ բոլորի դէմքին զարմանք կար, թէ ինչո՞ւ թագաւորն այդքան եր-կար մնաց Փառանձեմի մօտ։ Նոյն զար-մանքը կար եւ թիկնապահ Եզնիկի դէմ-քին։

Օլիմպիա թագուհին կանոնաւոր, օր-ընդմէջ, այցում էր Փառանձեմին եւ սի-րով զրուցում հետը, ջանալով ամէն կերպ մեղմել նրա վիշտը։ Միւս կողմից Փա-ռանձեմը նրան գրաւում էր եւ այն պատ-ճառով, որ լաւ գիտէր յունարէն։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

5 Յունուար, Հինգշաբթի, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 3·30ին: Ս. պատարագ ժամը 5ին:

6 Յունուար, Ուրբաթ, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին: Ս. պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, յետ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

7 Յունուար, Շաբաթ, Մեռելոց: Ս. պատարագ ժամը 10ին:

8 Յունուար, Կիրակի, Ս. պատարագ, ժամը 10ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. ԾՆՈՒՆԴ

6 Յունուար, Ուրբաթ Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն ժամը 8·30ին:

Ս. Հաղորդութիւն մանուկներու: (Ծնողքները կը հրաւիրուին առաջնորդել իրենց զաւակները):

7 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ ժամը 4·45ին:

8 Յունուար, Կիրակի, Յիշատակ Մեռելոց եւ Ջրօրհնէք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Մանուկներու Օրը» Կրընոպլի մէջ կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի, Յունուար 15ի Կիրակին, Րիւ Ժէի սրահին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Փետր. 19ին:

Imprimerie Spéciale du journal «Haratch»

ԾՆՈՒՆԴԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ըստ Կրօն. Ժողովի որոշման, յառաջիկայ Կիրակի Նոր Տարւոյ արարողութիւնք կը սկսին ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10·30ին:

Յունուար 7, Շաբաթ երեկոյ Ճրագալոյցի արարողութիւն, ժամը 4:

Յունուար 8 Կիր.— Տօն Ծննդեան սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8: Ս. պատարագ ժամը 10, հանդիսաւոր Ջրօրհնէք ժամը 11·45:

Յունուար 9 Երկուշաբթի.— Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան 8·30, պատարագ՝ ժամը 10, հոգեհանգիստ ընդհ. մեռելոց ներու Հայոց ժամը 11·30:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տէսինի Կօրն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ նոր տարուան առթիւ պիտի կատարուի արարողութիւն եւ պատարագ.—

Այս Շաբաթ ժամը 5ին ժամերութիւն եւ Լոյս Զուարթի արարողութիւն:

Այս Կիրակի ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին, Նոր Տարուան պատգամ ժամը 11ին:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Տ. Վարազ քհնյ. Աւագեան:

Դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի, պատարագի խորանի վրայ երգուելիք մասին պիտի մասնակցին նորակազմ երգչախումբի երիտասարդներ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ

ԱՌԹԻՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԸ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, ի պատիւ երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու, Յունուար 8, Կիրակի ժամը 16էն 24, Հայ Մշակոյթի Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ:

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Պոմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ 29 Դեկտեմբեր, Հինգշաբթի օր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» պիտի տօնէ Յունուար ութին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ

ՆՈՐ ՍԱԼԵՐԸ (Միքրոսիյօն)

Թիւ 1 եւ թիւ 2 բոլորովին նոր երգեր 9 երգերով եւ 4 նուագով (կէս ժամ տեւողութեամբ իւրաքանչիւրը):

Բոլոր երգերը տպագրուած կը գտնէք պահարանին մէջ:

Փարիզի մէջ կարելի է գտնել միայն Հ. Բալուեանի մօտ, 43 Րիւ Րիշէ, (Փարիզ 9):

Մատչելի գիներով 10 Ն. Ֆ. միայն տօներու առթիւ: